

MILITAIR-RECHTELIJK TIJDSCHRIFT.

GEDRUKT EN UITGEGEVEN OP
LAST VAN DE DEPARTEMENTEN
VAN MARINE EN VAN OORLOG.

DEEL XVIII.

's-GRAVENHAGE. — MOUTON & Co.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Militaire Rechtspleging in Suriname en in Curaçao.

(Staatsblad n^o. $\frac{162}{163}$). *BESLUIT van den 31sten Maart 1922, tot nadere wijziging en aanvulling van het Koninklijk besluit van $\frac{30\text{ Januari }1915}{23\text{ December }1914}$ (Staatsblad n°. 33, Gouvernementsblad n°. 11) (Staatsblad n°. 611, Publicatieblad 1915, n°. 13) tot invoering van de gewijzigde Rechtspleging bij de Landmagt in de kolonie $\frac{\text{Suriname}}{\text{Curaçao}}$.*

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onze Ministers van Koloniën en van Justitie van 1 Maart 1922, 10de Afdeling, n°. 33;

Den Raad van State gehoord (advies van 14 Maart 1922, n°. 30);

Gezien Ons besluit van $\frac{30\text{ Januari }1915}{23\text{ December }1914}$ (Staatsblad n°. 33, *Gouvernementsblad* n°. 11) *Publicatieblad* 1915 n°. 13) zooals dat is gewijzigd bij Ons besluit van 24 Juni 1915 (Staatsblad n^o. $\frac{294}{293}$, *Gouvernementsblad* n°. 55); *Publicatieblad* n°. 51);

Gelet op de artikelen $\frac{117}{138}$ en $\frac{128}{149}$ van het Reglement op het beleid der regering in de kolonie $\frac{\text{Suriname}}{\text{Curaçao}}$;

Overwegende:

dat het, in verband met het krachtens artikel 53 der Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht vervallen van de artikelen 17—20 van de Rechtspleging bij de Landmagt, noodzakelijk is voor de kolonie $\frac{\text{Suriname}}{\text{Curaçao}}$ vast te stellen een nieuwe regeling betreffende de behandeling van klachten van militairen over opgelegde krijgstuchtelijke straffen;

dat het voorts noodig is, de toepassing in die kolonie mogelijk te maken van de bij artikel 56 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht aan de Regtspleging bij de Landmagt toegevoegde „Additioneele bepalingen betreffende de berechting van minder-jarigen.”;

Gezien het nader rapport van Onze voornoemde Ministers van 20 Maart 1922, 10de Afd., n°. 58, en van 29 Maart 1922, 2de Afdeling A, n°. 824;

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

§ I.

Artikel 1.

Een krijgstuhtelijk gestrafte, die zich over de hem opgelegde straf dan wel over de omschrijving van de strafreden bezwaard acht, is bevoegd daaromtrent mondeling of schriftelijk zijn beklag te doen:

1°. bij den Troepencommandant, indien de straf is opgelegd door een meerdere, die onder de bevelen van dien commandant staat;

2°. bij den Krijgsraad, indien de straf is opgelegd door den Troepencommandant, en

3°. in het geval van artikel 12 bij het Hoog Militair Gerechts-hof te *Utrecht*.

Artikel 2.

Het beklag bij den Troepencommandant wordt ingediend door tusschenkomst van den strafoplegger, die verplicht is zijne medewerking daartoe te verleen.

Intrekking van een beklag is niet toegelaten.

Voor de indiening van een beklag heeft de gestrafte een termijn van vier dagen, aanvangende met den tweeden dag na dien, waarop de oplegging van de straf te zijner kennis is gekomen.

Verlangt de zich in arrest bevindende gestrafte omtrent het inbrengen van een beklag met anderen te raadplegen, dan worden de door hem daartoe aangewezen personen, ten getale van ten hoogste drie, tot hem toegelaten, indien en voor zooverre de Troepencommandant hunne aanwezigheid niet onraadzaam acht.

Artikel 3.

Door het beklag wordt de uitvoering of de verdere uitvoering van de straf niet geschorst, behoudens het bepaalde bij artikel 4.

De Troepencommandant is bevoegd om, wanneer hij over een ingediend beklag heeft te beslissen, de verdere uitvoering der straf

te schorsen. Maakt hij van die bevoegdheid gebruik, dan mag hij den gestrafte gedurende den tijd van die schorsing in arrest doen verblijven.

Artikel 4.

De straf van degradatie wordt, tenzij de gestrafte afstand heeft gedaan van het recht van beklag, niet ten uitvoer gelegd binnen den in het derde lid van artikel 2 vermelden termijn en, ingeval hij beklag heeft gedaan, niet dan nadat de beslissing daarop te zijner kennis is gekomen.

De straf van plaatsing in een afzonderlijke of tweede klasse overeenkomstig artikel 31 van het Reglement van krijgstuicht of discipline voor het krijgsvolk te Lande wordt, tenzij de gestrafte afstand heeft gedaan van het recht van beklag, niet ten uitvoer gelegd binnen den in het derde lid van artikel 2 vermelden termijn; ingeval hij beklag heeft gedaan, niet vóór den derden dag nadat de beslissing daarop te zijner kennis is gekomen en, indien hij inmiddels de bij artikel 8 bedoelde eindbeslissing heeft ingeroepen, niet voordat hij daarvan kennis draagt.

In afwachting van een en ander blijft de gestrafte in arrest.

Artikel 5.

Het onderzoek naar aanleiding van en de beslissing omtrent een beklag over eene opgelegde straf strekken zich uit over den geheelen omvang der zaak, ook al geldt het beklag alleen de strafreden of een gedeelte daarvan, dan wel de opgelegde straf.

Artikel 6.

In het geval van artikel 1, onder 1°., stelt de Troepencommandant zoo spoedig mogelijk persoonlijk een onderzoek in. Hij hoort den klager, den strafoplegger en voorts de noodige getuigen.

Is een getuige niet ter plaatse aanwezig, dan wordt deze, op schriftelijk verzoek van den Troepencommandant, gehoord door den kantonrechter of ommegeanden rechter, of, indien deze niet ter plaatse is, door het hoofd van plaatselijk bestuur van de woon- of verblijfplaats van dien getuige.

Na afloop van het onderzoek beslist de Troepencommandant naar bevind van zaken en deelt hij zijne beslissing zoo spoedig mogelijk mondeling of schriftelijk mede aan den klager en aan den strafoplegger.

Artikel 7.

Indien hem blijkt, dat de klager ten onrechte is gestraft, wordt de opgelegde straf nietig verklaard met last de straf- en de straf-

reden in het strafboek van den klager onleesbaar te maken onder vermelding van de betrekkelijke beschikking.

Blijkt hem, dat de opgelegde straf of de omschrijving van de strafreden of beide wijziging behoeven, dan wordt of worden zij gewijzigd, met last daarvan in het strafboek melding te maken.

In het eene en in het andere geval wordt het door den gestrafte ten onrechte geleden nadeel zooveel mogelijk hersteld.

Artikel 8.

Indien het beklag geheel of gedeeltelijk ongegrond is bevonden, zoomede in het geval van artikel 1 onder 2°, is de gestrafte bevoegd om binnen vier dagen nadat de beslissing, onderscheidenlijk de oplegging van de straf, te zijner kennis is gekomen, door tusschenkomst van den Troepencommandant de beslissing van den krijgsraad in te roepen.

Intrekking van zoodanig verzoek is niet toegelaten.

Artikel 9.

De Troepencommandant stelt den krijgsraad onverwijld schriftelijk in kennis met het verzoek, waarbij hij mededeeling doet van:

a. den naam, den rang en het stamboeknummer van den klager en den naam en den rang van den strafoplegger;

b. den datum, waarop de straf is opgelegd, en voor zoover noodig den datum, waarop zijne beslissing aan den klager is medegedeeld,

en voorts overlegt:

c. een afschrift van het stamboek van den klager;

d. een afschrift van het strafboek en het krijgswettenblad van den klager.

Artikel 10.

De krijgsraad onderzoekt met inachtneming van het bepaalde bij artikel 5 onverwijld de ingediende klacht overeenkomstig de beginselen in de Regtspleging bij de Landmagt voorgeschreven voor het onderzoek van militaire strafzaken op de terechtzitting van den krijgsraad, met dien verstande, dat geen tenlastelegging plaats heeft en dat de schriftelijke kennisgeving van den Troepencommandant bedoeld in artikel 9, in de plaats treedt van de bijeenroeping van den krijgsraad, terwijl noch de klager noch de strafoplegger onder eede worden gehoord.

Na afloop van het onderzoek dient de Auditeur-Militair van advies, dat hij aan den krijgsraad overlegt.

De bepaling van artikel 7 vindt bij het nemen van een beslissing door den krijgsraad overeenkomstige toepassing.

De beslissing wordt met redenen omkleed.

Artikel 11.

De krijgsraad zendt zijne beschikking zoo spoedig mogelijk aan den Gouverneur ter goedkeuring.

Wanneer aan den Gouverneur blijkt, dat de krijgsraad een der in of krachtens dit besluit voorgeschreven vormen niet heeft in acht genomen, herstelt hij dit verzuim zoo mogelijk zelf of, zoo de aard van het verzuim dit niet toelaat, zendt hij de stukken met de beschikking aan den krijgsraad terug met last ze na herstel van het begane verzuim weder aan hem te doen toekomen.

Indien de Gouverneur van oordeel is, dat het onderzoek van den krijgsraad niet volledig is, is hij bevoegd het zelf aan te vullen of het door den krijgsraad te doen aanvullen. Met betrekking tot dit nader onderzoek door den krijgsraad vindt het bepaalde bij artikel 10 overeenkomstige toepassing.

De Gouverneur neemt de eindbeschikking, welke hij zal vermeenen te behooren.

Zij wordt, ingeval de beschikking van den krijgsraad niet wordt goedgekeurd, met redenen omkleed. Van de beslissing staat noch voor den klager noch voor den strafoplegger appel op het Hoog Militair Gerechtshof open.

De eindbeschikking van den Gouverneur mitsgaders de beschikking van den krijgsraad, indien en voor zoover deze is goedgekeurd, worden in het openbaar uitgesproken op de wijze als in de Regtspleging bij de Landmagt voor vonnissen is bepaald.

Artikel 12.

Ingeval de klager over eene opgelegde krijgstuhtelijke straf een officier is, voor wien het niet mogelijk is, ingevolge de Regtspleging bij de Landmagt den krijgsraad samen te stellen, dan treedt het Hoog Militair Gerechtshof te *Utrecht* in de plaats van den krijgsraad.

In dit geval draagt de Gouverneur aan het Hof van Justitie te Paramaribo op, den klager den strafoplegger en de noodige getuigen te hooren, van welke verhooren hij de processen-verbaal met de overige bescheiden aan het Hoog Militair Gerechtshof zendt.

Ten aanzien van dit onderzoek vinden de betreffende bepalingen van dit besluit overeenkomstige toepassing.

Artikel 13.

De beslissing van het Hoog Militair Gerechtshof wordt zoo spoedig mogelijk na ontvangst door den President van het Hof van Justitie te Paramaribo in volledige zitting uitgesproken, in tegenwoordigheid van den Auditeur-Militair, den Troepencommandant en den

klager en bovendien, indien de Gouverneur zulks noodzakelijk of wenschelijk oordeelt, nog door den griffier van het Hof op zoodanige andere plaats, als de Gouverneur zal bepalen.

§ II.

Artikel 14.

In Ons besluit van $\frac{30 \text{ Januari } 1915 \text{ (Staatsblad n}^\circ. 33, \text{ Gouvernementsblad n}^\circ. 11)}{23 \text{ December } 1914 \text{ (Staatsblad n}^\circ. 611, \text{ Publicatieblad } 1915, \text{ n}^\circ. 13)}$, zooals dat is gewijzigd bij Ons besluit van 24 Juni 1915 ($\frac{\text{Staatsblad n}^\circ. 294, \text{ Gouvernementsblad n}^\circ. 55)}{293, \text{ Publicatieblad n}^\circ. 51}$), worden de volgende wijzigingen gebracht:

- a. artikel 5 vervalt;
- b. aan Hoofdstuk II worden toegevoegd de navolgende bepalingen:

Artikel 24bis.

dd. Bep. art. I. De in het tweede lid bedoelde artikelen gelden alleen in strafzaken wegens misdrijven of wegens de overtredingen, bedoeld in de artikelen $\frac{444}{451}$ en $\frac{445}{452}$ van het Wetboek van Strafrecht voor de Kolonie *Suriname* *Curaçao*; zij worden niet toegepast in het proces tegen voortvluchtigen.

Artikel 24ter.

dd. Bep. art. II. Het arrest van den beklaagde kan worden ten uitvoer gelegd op den voet van de krijgstuuchtelijke straffen van stads-, kwartier- of kamerarrest.

Artikel 24quater.

dd. Bep. art. XI. Dit artikel wordt in de kolonie niet toegepast, zoolang de straf van berisping daar nog niet geldt.

Artikel 24quinquies.

dd. Bep. art. XII. Het bepaalde in het eerste lid vindt enkel toepassing ten aanzien van ouders of voogden, die eene bekende verblijfplaats binnen de kolonie hebben.

Artikel 24^{sexies}.

Add. Bep. Art. XIII. Ten aanzien van de toepasselijkheid van artikel XI wordt verwezen naar artikel 24^{quater}.

§ III.

Artikel 15.

Dit besluit treedt in werking op den dag, waarop in het Rijk in Europa in werking treedt het Wetboek van Militair Strafrecht (*Staatsblad* 1921, n°. 1352). Alle op dien dag reeds aanhangig gemaakte klachtzaken worden volgens de bij de indiening geldige bepalingen berecht.

Onze Ministers van Koloniën en van Justitie zijn, ieder voor zooveel hem aangaat, belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en waarvan afschrift zal worden gezonden aan den Raad van State.

's-Gravenhage, den 31sten Maart 1922.

WILHELMINA.

De Minister van Koloniën,

DE GRAAFF.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

Uitgegeven den *twaafteden* April 1922.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

Ter verduidelijking van het bepaalde in § II van bovenstaande Koninklijke besluiten teekenen wij hierbij aan, dat de Koninklijke besluiten van 30 Januari 1915 (*Staatsblad* n°. 33 en van 23 December 1914 (*Staatsblad* n°. 611), tot invoering van de gewijzigde Regtspleging bij de Landmagt onderscheidenlijk in de koloniën Suriname en Curaçao, nie den tekst van genoemde Regtspleging bevatten, maar inhouden bepalingen, waarbij van hare voorschriften geheel of ten deele wordt afgeweken.

Uitvoeringsmaatregelen W. v. M. Sr. en W. K.

Afgekondigd zijn de navolgende Koninklijke besluiten:

(Staatsblad no. 188). Besluit van den 12den April 1922, tot vaststelling der regelen, in acht te nemen bij de aanwijzing der plaatsen aan boord van een oorlogsvaartuig, waar door onderofficieren die geene hut bewonen en door mindere militairen het verzwaard arrest en het streng arrest buiten de eel wordt ondergaan.

(Staatsblad no. 203). Besluit van den 21sten April 1922, ter volvoering aan art. 69 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

(Staatsblad no. 204). Besluit van den 21sten April 1922, houdende vaststelling der regelen, naar welke de militair die zich over eene hem gegeven order of over eene uitspraak, waarin hij als strafoplegger is betrokken geweest, bezwaard acht, bevoegd is deswege zijn beklag te doen, bedoeld bij art. 71 van de Wet op de Krijgstucht.

(Staatsblad no. 205). Besluit van den 21sten April 1922, tot vaststelling der regelen voor het in het belang van den gestrafte brengen van wijziging in de plaats waar en de wijze waarop het verzwaard of het streng arrest wordt ondergaan.

Staatsblad no. 206). Besluit van den 21sten April 1922, houdende vaststelling der regelen, naar welke aan de met licht of met verzwaard arrest gestrafte militairen kan worden toegestaan godsdienstoefeningen bij te wonen, bedoeld bij art. 14 van de Wet op de Krijgstucht.

(Staatsblad no. 207). Besluit van den 21sten April 1922, tot vaststelling van de wijze waarop aan een gedeelte der krijgsmacht wordt bekend gemaakt dat het door het militair gezag is aangewezen, hetzij ter deelneming aan eene militaire expeditie, hetzij ter bestrijding eener vijandelijke macht, hetzij ter handhaving der onzijdigheid van den Staat, hetzij ter voldoening aan eene vordering van het bevoegd gezag in geval van oproerige beweging.

(Staatsblad no. 228). Besluit van den 26sten April 1922, houdende nadere voorschriften betreffende de wijze van uitvoering van de doodstraf, bedoeld in artikel 7 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Relatieve competentieregeling bij de landmacht.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van 29 April 1922,
Ie Afd., Nr. 74.*

(Legerorders 1922 No. 184).

Het bepaalde in L. O. 1921, No. 353 ¹⁾, dat, voor wat de militaire rechtspleging betreft, *Venlo* wordt geacht te behooren tot het garnizoen *Maastricht*, wordt ingetrokken.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van
12 Mei 1922, Ie Afd., Nr. 114.*

(Legerorders 1922 No. 206).

Met ingang van 1 Juni 1922 worden de garnizoenen *Zutphen* en *Milligen*, voor wat betreft de militaire rechtspleging, geacht te behooren tot het garnizoen *Deventer*.

*Beschikking van den Minister van Oorlog van
6 Juni 1922, Ie Afd., Nr. 79.*

(Legerorders 1922 No. 244).

Met ingang van 15 Juni 1922 wordt het garnizoen *Tilburg* voor wat betreft de militaire rechtspleging geacht te behooren tot het garnizoen *'s-Hertogenbosch*.

¹⁾ Zie deel XVII blz. 317.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Justitieele Statistiek 1920.

De voor ons liggende Justitieele Statistiek over 1920 zag zuinigheidshalve zonder tabelwerk het licht; alleen het gedeelte bekend onder den naam van „Inleiding” is uitgegeven, het tabelwerk ligt voor belangstellenden ter inzage bij het Centraal Bureau voor de Statistiek.

De inleiding is op een zeer klein gedeelte na, hetwelk is bewerkt door den commies bij hare afdeling, den heer C. J. Oorthuijs, nog van de hand van wijlen mevrouw C. G. Meijer—Wichmann, die geheel onverwacht door den dood uit haar werk is weg genomen. Hoezeer haar werk bij het Centraal Bureau werd gewaardeerd, blijkt uit een kort bericht van den Directeur van dat Bureau, dat hij aan de Inleiding doet voorafgaan en waarin hij een woord van eerbiedige hulde aan hare nagedachtenis brengt. Wij zullen over den arbeid van Mevrouw Meijer—Wichmann geen oordeel uitspreken, wij achten ons daartoe minder bevoegd; het zij ons evenwel vergund hier de groote welwillendheid te gedenken, waarmede zij immer bereid was, de een enkele maal door ons gemaakte opmerkingen te bespreken en daaraan zoo mogelijk te gemoet te komen.

Thans er toe overgaande een en ander uit de Inleiding mede te deelen, laten wij allereerst volgen een staatje betrekking hebbende op het aantal door den militairen rechter behandelde zaken.

TIJDVAK. resp. jaar.	Beklaagden (wegens commune en militaire misdrijven en overtredingen) voor den militairen rechter (Hoog Militair Gerechtshof en krijgstraden).				
	Totaal aantal.	Verwezen naar de bevoegde militaire autoriteiten ter dis- ciplinaire bestraffing.	Veroordeeld.	Vrijgesproken.	Verwezen naar den burgerlijken strafrechter.
Gemiddeld per jaar 1906 t/m 1910	4211	41 of 0.9 %	4132 of 93.5 %	63 of 5.2 %	1 of 0.07 %
Gemiddeld per jaar 1911 t/m 1915	4923	48 of 0.9 „	4770 of 92.0 „	135 of 7.0 „	5 of 0.3 „
916.	7494	76 of 1.0 „	6847 of 91.4 „	572 of 7.6 „	33 of 0.4 „
917.	11809	110 of 0.9 „	10936 of 92.6 „	757 of 6.4 „	10 of 0.1 „
918.	13214	155 of 1.2 „	12202 of 92.3 „	836 of 6.3 „	11 of 0.1 „
919.	9362	124 of 1.3 „	8414 of 89.9 „	788 of 8.4 „	21 of 0.2 „
1920.	4270	63 of 1.6 „	3958 of 92.7 „	237 of 5.6 „	5 of 0.5 „

Het percentage van hen die veroordeeld werden is dus vrijwel constant, slechts voor 1919 is het wat lager dan voor andere jaren; over het algemeen is het percentage iets hooger dan dat bij de arrondissementen-rechtbanken doch lager dan dat bij de kantongerechten.

Een meer gedetailleerd overzicht geeft het volgende staatje.

JAAR.	Getal der									
	Zaken.	Beklaagden			Ter terechtzitting verwezen naar den burgerlijken straf- rechter.	Ter terechtzitting verwezen naar de betroegde militaire autoriteit ter disci- plinaire bestraffing.	Veroordeelden.	Schuldigen, die ter beschikking van de Regering zijn gesteld.	Voort- vluchtigen.	Vrij- gesprokenen.
		Officieren.	Onderofficieren en manschappen.							
1911	1303	35	1258	5	8	1218	—	2	64	
1912	1293	44	1222	—	13	1189	4	2	64	
1913	1460	52	1395	1	17	1347	2	3	81	
1914	1619	49	1592	—	13	1527	—	2	108	
1915	4036	50	3918	19	38	3567	1	—	358	
1916	7546	110	7384	33	76	6847	—	1	572	
1917	11385	197	11612	10	110	10936	—	3	757	
1918	12714	197	13017	11	155	12202	—	11	836	
1919	9064	89	9273	21	124	8414	—	13	788	
1920	4143	147	4123	5	68	3958	—	1	237	

De vroegere staat X, welke een overzicht gaf van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof en van de verschillende krijgswetten bij de Zee- en Landmacht kwam in 1919 uit het tabelwerk te vervallen en is toen overgenomen in de Inleiding. Ook daarin komt die staat thans niet voor. Op ons verzoek is het Centraal Bureau zoo welwillend geweest ons de noodige gegevens te verstrekken, zoodat wij in de gelegenheid zijn bedoeld overzicht over 1920 hier te laten volgen.

MILITAIRE AUDITIE OF ZEEKRIJGSRAAD.	Zaken in den loop van 1920 afgedaan.	Beklaagden, op wie de za- ken in kolom 1 vermeld be- trekking hadden.		De beklaagden, vermeld in kol. 2 en 3, zijn te verdeelen als volgt:					
		Officieren.	Onderofficieren en manschappen.	Ter terechtzitting ver- wezen naar den burger- lijken strafrechter.	Ten aanzien van welke geen straf werd opgelegd, doch aan den comman- deerende officier werd overgelaten te beslissen of termen voor toepassing van een krijgsmatige bestrafing aanwezig zijn.	Veroordeelden.	Schuldigen, die ter be- schikking van de Regering zijn gesteld (Art. 39 Wetboek van Strafrecht).	Voortvluchtigen. (Zeemacht).	Vrijgesprokenen.
Hoog Militair Gerechtshof. Krijgsraad in het:	781 ¹⁾	10	844	1	21	746	—	—	86
1e Militaire Arrondissement te 's-Gravenhage.	552	3	549	1	6	504	—	—	41
2e Militaire Arrondissement te Arnhem	1624	77	1568	1	17	1588	—	—	39
3e Militaire Arrondissement te 's-Hertogenbosch	1030	44	1007	2 ²⁾	23	956	—	—	68
Zee-krijgsraad te Willems- oord	156 ³⁾	13	155	—	1 ⁴⁾	164	—	1	3
* Te zamen	4143	147	4123	5	68	3958	—	1	237

1) Hieronder 8 zaken in eersten aanleg en 15 beslissingen op vorderingen van den Advocaat-Fiscaal tot tenuitvoerlegging van voorwaardelijke veroordeelingen.

2) 2 beschikkingen tot verwijzing zijn nietig verklaard.

3) Hieronder niet geteld één zaak met een beklagde (officier) die verdere vervolging voorkwam door betaling van de hoogste boete.

4) Tevens geteld in kolom 4.

De Zeekrijgsraden buiten het Rijk in Europa komen in dit staatje niet voor. Zooals men zich zal herinneren, hebben wij er reeds vroeger op gewezen (deel XVI blz. 397, deel XVII blz. 209), dat er met deze cijfers iets niet in orde was. De Inleiding komt daarop thans terug en deelt mede, dat het Centraal Bureau zich voor het verkrijgen van gegevens rechtsstreeks heeft gewend tot den officier-commissaris bij den zeekrijgsraad te Soerabaja, nadat was gebleken, dat de dossiers van in Nederlandsch-Indië behandelde zaken niet meer worden opgezonden naar het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht, hetwelk berichtte er over 1920 geen te hebben ontvangen. In aansluiting aan het door ons op blz. 398 van deel XVI gegeven staatje laten wij nu de cijfers voor 1919 en 1920 met betrekking tot de zeekrijgsraden in Indië volgen.

AANWIJZING VAN DEN ZEEKRIJGSRAAD.	Zaken, in den loop van 1919 en 1920 afgedaan.	Beklaagden, op wie de za- ken in kolom 1 vermeld be- trekking hebben.		De beklagden, vermeld in kol. 2 en 3 zijn te verdeelen als volgt:						
		Officieren.	Onderofficieren en manschappen.	Ter terechtzitting ver- wezen naar den burger- lijken strafrechter.	Ter terechtzitting ver- wezen naar de bevoegde militaire autoriteit ter disciplinaire bestraffing.	Veroordeelden.	Schuldigen, die ter be- schikking van de Regee- ring zijn gesteld (art. 39 Wetboek van Strafrecht).	Voortvluchtigen.	Vrijgesprokenen.	
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
eekrijgsraad te Soerabaja	1919									
	48 ¹⁾	1	47	—	—	45	—	1 ²⁾	3	Europ.
	46	—	46	—	—	46	—	4	—	Inl.
	6	—	6	—	—	6	—	—	—	Europ.
eekrijgsraad op het Ne- derlandsch Eskader in Oost-Indië*).	1	—	1	—	—	1	—	—	—	Inl.
	Te zamen	101	1	100	—	—	98	—	5	3
eekrijgsraad te Soerabaja	1920									
	28 ³⁾	—	28	—	—	26	—	—	2	Europ.
	39 ⁴⁾	—	39	—	—	38	—	3	1	Inl.
	4	—	4	—	—	3	—	—	—	Europ.
eekrijgsraad op het Ne- derlandsch Eskader in Oost-Indië*).	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Inl.
	Te zamen	71	—	71	—	—	67	—	3	4

1) Hieronder één zaak met 5 beklagden en twee zaken met 4 beklagden.

2) De in deze kolom vermelde zaken zijn niet opgenomen in kolom 1.

3) Hieronder 1 zaak met 2 beklagden.

4) Hieronder 1 zaak met 2 beklagden.

*) De zeekrijgsraad op het Ned. Eskader in Oost-Indië heeft slechts gedurende een gedeelte van de jaren 1919 en 1920 bestaan. Het eskader dat in November 1918 was ontbonden werd in Maart 1919 weder samengesteld en hield 17 Juli 1920 weder op te bestaan.

De vermindering van het aantal zaken tegen Europeesche schepe-lingen moet in hoofdzaak worden toegeschreven aan de vermindering van de sterkte van het Europeesch marinepersoneel in Indië, terwijl het groote verschil met 1918 wordt verklaard door het feit, dat in dat jaar van de 99 Europeesche beklaagden op het Ned. Eskader in Oost-Indië er 86 bij een zelfde voorval betrokken waren.

Ten slotte vermelden wij dat thans voor het eerst een staatje is opgenomen gevende een overzicht van de door den militairen rechter behandelde klachtzaken. Dit staatje geeft de hier volgende cijfers te zien.

MILITAIRE AUDITIE OF ZEEKRIJGSRAAD.	Aantal in 1920 behandelde klachtzaken ¹⁾ .	Dispositiën; de klacht werd bevonden:			Straffen en strafredenen.						
		Geground.	Gedeeltelijk geground.	Ongeground.	Niet-ontvankelijk.	Straf en strafredenen gehandhaafd.	Straf gewijzigd.	Strafreden gewijzigd.	Straf en strafredenen gewijzigd.	Straf en strafredenen te niet gedaan.	Straf opgelegd wegens verregaande
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Hoog Militair Gerechtshof . .	78	11	13	50	4	35	3	14	4	9	9
Krijgsraad in het: 1e Militaire Arrondissement te 's-Gravenhage	12	—	—	12	—	10	—	2	—	—	—
2e Militaire Arrondissement te Arnhem	19	5	6	7	1	7 ²⁾	1	4	1	5	2
3e Militaire Arrondissement te 's-Hertogenbosch.	5	2	1	2	—	2	—	—	1	2	—
Zeekrijgsraad te Willemsoord.	2	—	—	1	1 ³⁾	—	—	1 ⁴⁾	—	—	1
Te zamen	116	18	20	72	6	54	4	21	6	16	12

¹⁾ Zoowel in hooger beroep als in eerste instantie.

²⁾ Hiervan 2 tevens vermeld in kolom 11.

³⁾ Wegens onbevoegdheid verwezen naar het Hoog Militair Gerechtshof.

⁴⁾ Tevens vermeld in kolom 11.

Leden van, Officieren-commissaris en Secretarissen bij Krijgsraden van de Landmacht.

Toen aan de buitengewone omstandigheden veroorzaakt door den grooten oorlog een einde kwam en de normale toestand weder intrad, richtte de toenmalige Minister van Oorlog een schrijven tot de bevelhebbers in de militaire afdelingen, waarin hij als zijne meening te kennen gaf, dat het niet meer in overeenstemming met de wet was

dat verschillende functies bij de militair-rechterlijke macht bekleed werden door gepensioneerde officieren. Hij achtte het daarom noodzakelijk hen door actief-dienende officieren te vervangen én noodigde de bevelhebbers in de militaire afdeelingen uit daarvoor de noodige bevelen te geven.

In datzelfde schrijven van 31 December 1919, Ie Afd., no. 33, deelde hij voorts mede, dat het den Minister van Justitie wenschelijk voorkwam, de leden der krijgswraden, de officieren-commissaris, de secretarissen en hunne plaatsvervangers te benoemen voor een langer tijdperk dan het daarvoor in de Rechtspleging bij de Landmacht aangegeven minimum en dat de daarbij betrokken, door hem geraadpleegde militaire autoriteiten, geen bezwaar hadden tegen een benoeming voor den tijd van ten hoogste 3 jaren, mits de betrokkenen, alvorens te worden benoemd, geschikt bevonden zouden zijn voor bevordering tot den naast hooger rang of wel zoo jong zouden zijn, dat zij in de eerste 5 jaren niet voor bevordering in aanmerking zouden komen.

Verder bracht de Minister onder de aandacht van de militaire bevelhebbers, dat de presidenten van de krijgswraden er op hadden aangedrongen, dat inzake de benoeming van een secretaris, plaatsvervangend secretaris en officier-commissaris te voren overleg met den betrokken president zou worden gepleegd, terwijl zij tevens de wenschelijkheid naar voren brachten, dat die officieren en de leden van de krijgswraden slechts dan door de militaire autoriteiten tot andere bezigheden zouden worden geroepen, wanneer de betrokken president van oordeel was, dat de behandeling van de krijgswraadzaken daardoor geen belangrijke stoornis zou ondervinden. Aangezien de Minister zich met een en ander kon vereenigen, zou hij gaarne zien, dat in den vervolge in dien zin zou worden gehandeld.

In aansluiting aan voormeld schrijven is bij beschikking van den Minister van Oorlog van 15 April 1922, Ie Afd., no. 33, aan de bevelhebbers in de militaire afdeelingen medegedeeld, dat de secretarissen bij de krijgswraden, die op het tijdstip van mobilisatie van het leger als zoodanig werkzaam zijn, ook na die mobilisatie in hunne functie zullen moeten gehandhaafd blijven, tot door het Departement van Oorlog nader over hen zal zijn beslist. Hieruit volgt dus, dat bij de thans onderhanden zijnde reorganisatie van het leger op hen niet gerekend mag worden voor eene mobilisatie-bestemming en dat zij dus boven de voor mobilisatie benoodigde sterkte gevoerd moeten worden.

De Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrect en de Militaire Pensioenwetten 1922.

De artikelen 98, 36 en 19 onderscheidenlijk van de thans vervallen Militie-, Landweer- en Landstormwetten stelden als voorwaarde voor het behandelen als deserteur van hem, die niet voldeed aan een oproeping voor den werkelijken dienst, dat hij, al naar gelang de betrokkene behoorde tot de zee- of tot de landmacht, op last van den Minister van Marine of van Oorlog als deserteur was afgevoerd. Hiermede was rekening gehouden bij de door de artikelen 64 en 65 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrect nieuw vastgestelde redactie van de artikelen 13, punten *g* en *h* van de Pensioenwetten voor de Zee- en Landmacht 1902. Na het tot stand komen van de Invoeringswet werden de Militie-, Landweer- en Landstormwetten vervangen door de Dienstplichtwet, waarvan art. 30 3e lid, bepaalt: „De dienstplichtige, die niet voldoet aan een op hem rustende verplichting tot opkomst in werkelijken dienst, wordt als deserteur behandeld.” Dit artikel, hetwelk bestemd is om te vervallen bij het in werking treden van het Wetboek van Militair Strafrecht, omdat dan artikel 150 van genoemd wetboek in deze materie zal voorzien, stelt voor de strafbaarheid van het opzettelijk niet voldoen aan een oproeping voor den werkelijken dienst, evenmin als artikel 150 W. v. M. Sr., de voorwaarde van afvoering als deserteur op last van den betrokken minister. Aangezien nu meergenoemde voorwaarde alleen was gesteld in de thans vervallen Militie-, Landweer- en Landstormwetten en de vermelding van de afvoering uit de sterkte van de zeemacht onderscheidenlijk uit de sterkte van een korps der landmacht in de punten *g* en *h* van de artikelen 13 van de Pensioenwetten voor de Zee- en Landmacht 1902 der Regeering in elk geval onnoodig en ongewenscht voorkwam, heeft zij bij de behandeling van de nieuwe Militaire Pensioenwetten (1922) een nieuwe redactie gegeven aan de punten *g* en *h* van de artikelen 13 der oude Militaire Pensioenwetten (1902). Ter beantwoording van de vraag waarom deze wijzigingen in wetten, die bestemd waren om te vervallen, nog moesten worden aangebracht, wijzen wij er op dat de oude Militaire Pensioenwetten (1902) ook na het in werking treden van de nieuwe (1922) nog voor sommige gevallen van kracht blijven.

Na deze toelichting (men zie overigens Bijlagen Handelingen II, 1921—1922—229, nrs. 11 en 12) laten wij de desbetreffende artikelen uit de nieuwe Militaire Pensioenwetten volgen.

Pensioenwet voor de Zeemacht 1922, S. 65.

Artikel 78.

In artikel 13 van de „Pensioenwet voor de zeemacht 1902” wordt het bepaalde onder *g* en *h*, zooals die punten worden gelezen krach-

tens artikel 64 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht (*Staatsblad* 1921, n°. 841), vervangen door:

„g. de tijd gedurende welken een militair zich aan desertie of ongeoorloofde afwezigheid heeft schuldig gemaakt of niet heeft voldaan aan eene oproeping voor den werkelijken dienst, wanneer hij wegens een dezer feiten is veroordeeld bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis, dan wel wanneer het recht tot strafverdering te dier zake is te niet gegaan;

h. de militaire diensttijd, voorafgegaan aan den onder letter g bedoelden tijd, tenzij er in de omstandigheden waaronder de onder die letter bedoelde feiten plaats hadden, of in het gedrag van den betrokkene gedurende zijn lateren diensttijd, door Ons termen zijn gevonden om het hier bepaalde niet te doen toepassen;”

Pensioenwet voor de Landmacht 1922, S. 66.

Artikel 79.

In artikel 13 van de „Pensioenwet voor de landmacht 1902” wordt het bepaalde onder g en h, zooals die punten worden gelezen krachtens artikel 65 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht (*Staatsblad* 1921, n°. 841), vervangen door:

„g. de tijd gedurende welken een militair zich aan desertie of ongeoorloofde afwezigheid heeft schuldig gemaakt of niet heeft voldaan aan eene oproeping voor den werkelijken dienst, wanneer hij wegens een dezer feiten is veroordeeld bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis, dan wel wanneer het recht tot strafverdering te dier zake is te niet gegaan;

h. de militaire diensttijd, voorafgegaan aan den onder letter g bedoelden tijd, tenzij er in de omstandigheden waaronder de onder die letter bedoelde feiten plaats hadden, of in het gedrag van den betrokkene gedurende zijn lateren diensttijd, door Ons termen zijn gevonden om het hier bepaalde niet te doen toepassen;”

Hoog Militair Gerechtshof.

Bij Koninklijk besluit van 26 Mei 1922, nr. 122, is benoemd tot president van het Hoog Militair Gerechtshof Mr. H. W. van Sandick, lid en waarnemend president van dat college.

De nieuw benoemde president van het Hof is geboren in 1865 en promoveerde den 11den Maart 1892 aan de Universiteit te Groningen tot doctor in de rechtswetenschap op een proefschrift „Onteigening par zônes”. In 1893 volgde zijne benoeming tot adjunct-commies 1e kl. ter provinciale griffie van Friesland, van waar hij in 1895 als commies overging naar de provinciale griffie van Zuid-Holland.

Na in 1900 te zijn bevorderd tot hoofdcommies, volgde in 1901 zijne benoeming tot hoofdcommies bij het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid. In 1902 aanvaardde de Heer Van Sandick de betrekking van Gouvernements-secretaris van Suriname; ook trad hij daar tevens op als lid-plaatsvervanger in het Hof van Justitie. Reeds in 1903 moest hij deze betrekkingen neerleggen en keerde wegens ziekte naar Nederland terug, alwaar zijne pensionneering volgde. Eerst in 1908 keerde Mr. Van Sandick tot het ambtelijk leven terug. In dat jaar werd hij benoemd tot rechter-plaatsvervanger in de arrondissements-rechtbank te 's-Gravenhage, in welk college hij juist een jaar later tot rechter benoemd werd. Met ingang van 1 Januari 1914 volgde zijne benoeming tot lid van het Hoog Militair Gerechtshof, waarvan hij thans tot president is benoemd.

Wij bieden den nieuwen president hierbij gaarne onze gelukwensen aan met de hem te beurt gevallen eervolle benoeming en spreken daarbij tevens de hoop uit, dat hij ons dezelfde medewerking zal willen verleen, die wij van zijn voorganger mochten onder vinden.

In de openbare vergadering van het Hof, gehouden op 9 Juni 1922 is de nieuwe president eerst toegesproken door den Advocaat-Fisikaal Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt. Volgens een bericht in de N. R. Ct. van 10 Juni sprak deze ongeveer aldus:

Met genoegen heb ik er van kennis genomen, dat het de Koningin behaagd heeft, u tot president van het Hoog Militair Gerechtshof te benoemen. Ik bied u mijn gelukwensen aan; ik hoop en verwacht, dat u bij de uitoefening van uw gewichtig ambt blijk zult geven van veel wijsheid en goed inzicht; dat uw optreden zich zal kenmerken door waardigheid en onpartijdigheid en dat, aldus, het algemeen belang krachtig zal worden gesteund en gediend.

Hierna verkreeg Dr. H. Th. Gerlings, advocaat en procureur te Utrecht, het woord. Hij sprak het vertrouwen uit, dat de aangename samenwerking die steeds heeft bestaan, zich zal bestendigen. Wij prijzen ons gelukkig, zeide hij, dat u, die zoo met de gewoonten bij dit Hof bekend zijt, tot president zijt benoemd, en wij geven u de verzekering, dat wij onzerzijds gaarne onder uw leiding zullen medewerken aan het bevorderen van een goede rechtspraak, opdat het Hoog Militair Gerechtshof zijn aloude roep van voortreffelijk en rechtvaardig college moge handhaven.

Dr. van Sandick, dankte met een enkel woord voor het tot hem gesprokene.

Toelagen voor kleine onkosten.

Het op blz. 5 van deel IX vermelde Koninklijk besluit van 16 December 1913 (Staatsblad no. 443), tot toekenning van jaarlijksche toelagen voor kleine onkosten aan de krijgswaarden bij de landmacht, de auditeurs-militair, den zee-krijgswaard binnen het Rijk in Europa en den fiskaal bij dien zee-krijgswaard, is ingetrokken bij het Koninklijk besluit van 19 November 1920 (Staatsblad no. 821).

Het intitulé van dit besluit luidt als volgt: „Besluit van den 19den November 1920, houdende nadere regeling ter voorziening in de kosten van huishoudelijken en administratieven aard van de burgerlijke en militaire Gerechten (Krijgswaarden) en Parketten, den Centralen Raad van Beroep en de Raden van Beroep voor de Ongevallenverzekering.” Het Hoog Militair Gerechtshof en de Advocaat-Fiskaal vallen buiten deze regeling; voor hen was deze aangelegenheid geregeld in art. 5 van de Wet van 4 Juni 1858 (Staatsblad no. 45) doch geldt thans het Koninklijk besluit van 7 Juli 1921 (Staatsblad no. 870), welks inhoud evenwel in overeenstemming is met dien van het reeds eerder genoemde besluit van 19 November 1920. Wat den inhoud van de thans geldende regelingen betreft zij vermeld, dat de Minister van Justitie jaarlijks een door hem vast te stellen bedrag beschikbaar stelt van de colleges en parketten en tevens aangeeft welke uitgaven daaruit behooren te worden bestreden.

Honorarium voor ingekomen bijdragen.

De redactie heeft besloten in den vervolge voor ingekomen bijdragen van ten minste vier bladzijden druks een honorarium te betalen van f 2.— per bladzijde.

BOEKAANKONDIGING.

Regtspleging voor het Krijgsvolk te Lande, opgehelderd door de Jurisprudentie van het Hoog Militair Gerechtshof, door Mr. Dr. G. L. van Oosten Slingeland, auditeur-militair- en rechter-plaatsvervanger te Arnhem. Uitgever S. Gouda Quint, Arnhem.

In het bovenvermelde boekje heeft de schrijver op overeenkomstige wijze als hij destijds met het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande deed (zie deel XII blz. 20), thans de Rechtspleging voor de landmacht bewerkt. De tekst is door hem ontleend aan de authentieke uitgave van 1814 en is gewijzigd overeenkomstig de wetten van 31 October 1912 S. 337, 20 Juni 1913 S. 292, 13 Juli 1914 S. 316 en 7 Juni 1919 S. 311. Met de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht is daarbij nog geen rekening gehouden. De in die wet voorgestelde wijzigingen in de R. L. zijn bij wijze van noot bij de desbetreffende artikelen vermeld. Dat de oorspronkelijke artikelen van de R. L. zijn gewijzigd, geeft S. aan met een sterretje, terwijl hij achter de nummers van de artikelen tusschen twee haakjes vermeldt de nummers van de daarmede overeenkomende oorspronkelijke artikelen. Voorts zijn achter elk artikel de daarmede corresponderende artikelen van de R. L. en van andere wetten als Crimineel Wetboek, Wetboek van Strafrecht, Wetboek van Strafvordering enz. vermeld.

De onder de artikelen vermelde jurisprudentie is ontleend aan de „Militaire Jurisprudentie” en het Militair-rechtelijk Tijdschrift, terwijl de zonder opgave van bron vermelde sententies gedeeltelijk verband houden met vonnissen van de Krijgsraad te Arnhem, anderdeels zijn te danken aan de welwillende hulp van Mr. H. M. de Boer, advocaat te Utrecht. Wij hebben niet nagegaan of de korte aantekeningen, waarin de jurisprudentie is weergegeven, overeenkomen met de oorspronkelijke beslissingen, daarvoor ontbrak ons de gelegenheid; de meerdere of mindere nauwkeurigheid waarmede S. zijne aantekeningen bewerkte, zullen de gebruikers van het boekje dus proefondervindelijk moeten vaststellen. In ieder geval vinden zij hier een systematisch gerangschikt overzicht van de in ons tijdschrift gepubliceerde jurisprudentie, die zij daardoor zeer gemakkelijk zullen kunnen raadplegen. In dit opzicht zal het boekje van Dr. Van Oosten Slingeland velen zeker welkom zijn.

Na de Rechtspleging heeft S. nog laten volgen bepalingen betreffende onderwerpen voor de rechtspleging van belang, als om-

trent het bewijs van strafbare feiten, — het ten uitvoer leggen van vonnissen, beschikkingen of bevelschriften van den militairen rechter en van militair-rechterlijke ambtenaren, — de rechtsmacht van den militaire rechter en betreffende strafbare feiten voor den dag van het in werking treden van de Invoeringswet begaan en op of na dien dag te berechten. Deze bepalingen heeft hij ontleend aan het op 12 Februari 1920 aan de Tweede Kamer ingezonden gewijzigd ontwerp-Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht. Daardoor heeft hij geen rekening gehouden of kunnen houden met de later in het ontwerp aangebrachte wijzigingen. Gelukkig zijn deze niet vele, maar toch is het gevolg daarvan dat de bepaling weergegeven op blz. 113 onderaan niet overeenkomt met den tekst van de Invoeringswet (art. 81). Het boekje is blijkbaar ter perse gegaan voordat de Invoeringswet in het Staatsblad verscheen, zoodat de aanhaling van artikelen der Invoeringswet in andere artikelen van die wet (op blz. 114 en 115), zoomede de nummers van de uit die wet overgenomen bepalingen achterwege zijn gebleven. Dit gebrek is evenwel door de gebruikers van het boekje gemakkelijk te verhelpen.

INGEKOMEN BIJDAGEN.

Het onmiddellijkheidsbeginsel in ons militair strafproces.

door

J. H. VAN WERMESKERKEN,

Eerste-luitenant der Infanterie.

Op blz. 445 v. v. van deel XVII van het Mil. Recht. Tijdschr. heeft de heer Franken eenige bladzijden gewijd aan het onmiddellijkheidsbeginsel in het militaire strafproces en laat in deze regelen uitkomen alsof dit beginsel niet wordt toegepast in onze militaire strafprocedures, niettegenstaande de wet dit beginsel huldigt, zij het dan ook niet ruiterlijk.

De schrijver beroept zich op de artt. 164, 166, 168 en 185 R.Z. (159, 161, 163 en 193 R.L.) en geeft een zoodanige interpretatie aan deze artikelen alsof daaruit zou *moeten* volgen de toepassing van het onmiddellijkheidsbeginsel.

M.i. huldigt de wet dit beginsel niet, heeft dit zelfs *bewust* niet in de wet gebracht, hoewel art. 168 R.Z. (163 R.L.) 't onbewust toelaat¹⁾.

Men meene niet dat ik een tegenstander ben van dit beginsel in onze militaire strafprocedure; integendeel, ook ik zou dit beginsel in de wet willen zien.

Iedereen zal er wel van overtuigd zijn, dat het onmiddellijkheidsbeginsel in onze rechtsplegingen van 1814—'15 niet voorkwam; het zou er dus in 1912 moeten zijn ingebracht.

Dit schijnt mij onbestaanbaar.

Allereerst beroept de schrijver zich op art. 164 R.Z. (159 R.L.). Velen zouden dit artikel gebruiken in verband met art. 166 R.Z. (161 R.L.) als een argument dat hier door de rechtspleging een bewuste uitzondering op het onmiddellijkheidsbeginsel zou worden gemaakt en mitsdien de getuigen niet in den vollen krijgsraad moeten worden gehoord of dat de wet dit beginsel in 't geheel niet kent.

Dit verband kunnen we ook gerust laten glippen. Bij vergelijking van de artt. 168 en 170 der oude R.L. en de artt. 164 en 166 R.Z. (159 en 161 R.L.) blijkt, dat de verhooren, in art. 166 R.Z. (161 R.L.) bedoeld, zijn die van den beklaagde.

„De voorlezing, waarvan in art. 168 R.L. (oud, thans art. 164 R.Z.; 159 R.L.) sprake is, geschiedt niet aan den klaagde. Immers „alle hiervermelde getuigenverhooren werden hem reeds gedurende

¹⁾ Onbewust van de zijde van den wetgever, bewust echter van de zijde des rechters of fiskaal (auditeur-militair) bij de toepassing.

„de informatie medegedeeld, ten blijke waarvan op elk stuk de verklaring van art. 75 R.L. (oud, thans art. 65 R.Z.; 67 R.L.) moet voorkomen. Het doel, dat met de in art. 168 R.L. (164 R.Z.; 159 R.L.) opgenomen voorlezing moet worden bereikt, is, dat voor het „publiek, hetwelk de zitting bijwoont, gelegenheid bestaat de behandeling zooveel mogelijk te volgen” ¹⁾.

Art. 164 R.Z. (159 R.L.) schrijft impératief voor dat de verhooren van de *niet* gedagvaarde of opgeroepen getuigen moeten worden voorgelezen op de eerste zitting van den krijgsraad of op die daar-aanvolgende.

De wetgever heeft zich op het standpunt gesteld het onmiddellijkheidsbeginsel *niet* te huldigen.

De heer Hugenholtz: „Men zal zeggen: dat is in het burgerlijk „strafproces ook het geval, de raadsman is niet toegelaten bij het „vooronderzoek, maar het groote verschil is, dat in de burgerlijke „strafprocedure het voornaamste onderzoek plaats vindt in de openbare zitting, terwijl hier het voornaamste onderzoek plaats heeft „voor den officier-commissaris in het geheim. Hier zou de invloed „van den raadsman veel noodzakelijker zijn dan in het burgerlijk „strafproces. De krijgsraad oordeelt dus bijna uitsluitend op de door „den officier-commissaris opgemaakte stukken” ²⁾.

De heer Van Hamel: „Laat ik in de eerste plaats spreken over de „proefregeling in dezen zin, dat het merkwaardig zal zijn na te gaan „hoe zich in die openbaarheid de schriftelijke procedure zal houden. „Ik hoop, dat gebruik zal worden gemaakt van al de vrijheid, in „haar schriftelijkheid niet te bezwarend te maken, want ik ben het „met den heer Hugenholtz eens, dat het hoofdkarakter van de moderne procedure, in tegenstelling met de oude procedure, gelegen is „in het contact van den rechter die rechtsprekt met den persoon die „terecht staat en met de getuigen die hij hoort, wat de Duitschers „noemen Unmittelbarkeit. Dit hoofdbeginsel wordt in deze regeling „gemist, maar de wet laat gelegenheid om die Unmittelbarkeit te „doen gelden ³⁾. Ik lees dit m.i. zeer duidelijk in art. 172 (oud, thans „art. 168 R.Z.; 163 R.L.)” ⁴⁾.

„Reeds vroeger ⁵⁾ werd gezegd, dat het thans niet in de bedoeling „van de ondergeteekenden ligt, de mondelinge behandeling op de „terrechtzitting voor te stellen, daar deze wijziging te zeer van ingrijpenden aard zou zijn. Toch komt het wenschelijk voor zooveel „mogelijk aan dit euvel tegemoet te komen en wordt thans in overweging gegeven art. 168 (thans art. 164 R.Z.; 159 R.L.) zoodanig „te wijzigen dat vóór het recollement van beklagde de verhooren

¹⁾ Voorloopig Verslag. Bijl. Hand. 2e kamer 1904/1905 No. 25. blz. 7.

²⁾ Algemeene beraadslagingen 2e kamer, zitting 11 Juni 1912. M. R. T. deel VII blz. 472.

³⁾ Zie de interpretatie van art. 168 R. Z. (163 R. L.) op blz. 26.

⁴⁾ Algemeene beraadslagingen 2e kamer, Handelingen 2e kamer 1911/1912 blz. 2657, zie ook M. R. T. deel VII blz. 476.

⁵⁾ Mem. v. toel. Bijl. Handelingen 2e kamer 1903/1904. No. 156. 3 blz. 8.

„van de getuigen, die niet ingevolge art. 172 (thans 168 R.Z.; „163 R.L.) zijn opgeroepen, aan hem zullen worden voorgelezen”¹⁾.

Let men verder op de plaatsing van art. 164 R.Z. (159 R.L.) dan ziet men dat dit is ondergebracht onder het hoofdstuk „Rechtspleging en handelingen der krijgswraden”. Dit hoofdstuk heeft dezelfde strekking als § 2, Titel IV, W. v. Sv., n.l.: het regelen van het onderzoek ter terechtzitting.

Waar nòch in dit hoofdstuk nòch in de geheele rechtspleging (ook niet in art. 185 R.Z.; 193 R.L.) een artikel voorkomt waarin verplicht is gesteld het hooren van alle getuigen ter terechtzitting van den krijgswraad (hetgeen in het W. v. Sv. wel het geval is), waar bovendien het getuigenverhoor tot in finesses is geregeld onder het hoofdstuk „Informatiën voor den officier-commissaris” en waar voor het *nader* hooren van getuigen de regelen van dit hoofdstuk in acht moeten worden genomen, en waar bij het onmiddellijkheidsbeginsel het zwaartepunt wordt gelegd op het hooren van getuigen ter terechtzitting, zou het toch logisch zijn dat deze verhooren werden geregeld in het hoofdstuk „Rechtspleging en Handelingen der Krijgswraden” en niet dat voor het beleggen, houden en sluiten van deze verhooren zal worden in acht genomen, hetgeen te dien opzichte voor den officier-commissaris is voorgeschreven²⁾; zoodat nu het hooren der getuigen ter terechtzitting van den krijgswraad ondergeschikt is geregeld; en wel omdat dit geen regel is.

Men kan dus wel aannemen dat *alle* verhooren van getuigen ter terechtzitting moeten worden voorgelezen.

Maar art. 185 R.Z. (193 R.L.) dan, zegt de heer F., n.l. De krijgswraad beraadslaagt naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting.

„In verband met de hierboven bedoelde gewijzigde behandeling „van strafzaken op de openbare terechtzitting van den krijgswraad”³⁾ „is het noodig, artikel 203 (oud, thans 185 R.Z.; 193 R.L.) handelende over de beraadslaging in raadkamer na afloop van die openbare behandeling een wijziging te doen ondergaan. De nieuwe „redactie is ontworpen aan de hand van de artt. 211 en 216 W. v. Sv „en van de artt. 181 en 182 R.L.” (oud)⁴⁾ ⁵⁾.

De redactie is ontworpen *aan de hand* van art. 211¹⁾ W. v. Sv. niet dus dat aan art. 185 R.Z. (193 R.L.) dezelfde beteekenis behoeft te worden gehecht. Het art. 185 (193) is o. a. ook uitgebreider.

Art. 185²⁾ R.Z. (193 R.L.) zou het onmiddellijkheidsbeginsel in

1) Mem. v. toel. Bijl. Handelingen 2e kamer 1903/1904 No. 156. 3. blz. 13. Het voorloopig verslag, hiervoor blz. 22, noot 1, geeft een andere lezing omtrent het „voorlezen van getuigenverhooren”. Beide lezingen doen echter duidelijk uitkomen dat de getuigen die het verhoor hebben afgelegd, niet ter terechtzitting verschijnen.

2) art. 169 R. Z. (164 R. L.).

3) n.l. de openbare behandeling, voorlezen van de getuigenverhooren, hooren van getuigen op verzoek van of door den beklagde opgeroepen, toevoeging van een raadsman.

4) Mem. v. toel. Bijl. Handelingen 2e kamer 1903/1904, No. 156. 3. blz. 8.

5) Zie ook de mem. v. toel. in bovenstaande noot 1.

optima forma bevatten, waarom? Redenen daarvoor geeft de schrijver niet aan. Deze bestaan ook niet. Dit lid heeft dezelfde redactie als art. 211¹ W. v. Sv. Zou dit art. 211¹ alleen het onmiddellijkheidsbeginsel bevatten? Neen we hebben hier § 2, titel IV, W. v. Sv. nog In deze paragraaf wordt geregeld dat de bewijsmiddelen rechtstreeks tot den rechter komen en op welke wijze dit geschiedt. Hadden we deze paragraaf niet en ware de getuigenis van de gerechtelijke instructie als wettig bewijsmiddel gevorderd, niemand zou beweren, zelfs al bleef art. 211¹ onveranderd bestaan, dat ons W. v. Sv. het onmiddellijkheidsbeginsel zou voorstaan.

Dit geval doet zich nu voor in onze militaire rechtspleging.

Art. 185² R.Z. (193 R.L.) *eischt niet* het getuigenverhoor ter terechtzitting en verbiedt *niet* het voorlezen der getuigenverklaring als bewijsmiddel.

Wat verstaat men nu onder *onderzoek ter terechtzitting*?

Dit onderzoek is geregeld in „Rechtspleging en Handelingen der Krijgsraden”. Van belang zijn daarin de artt. 164, 168, 169 en 173 R.Z. (159, 163, 164 en 168 R.L.); art. 164 (159) *eischt* het voorlezen van het schriftelijk getuigenverhoor ter terechtzitting. art. 168 (163) laat toe dat reeds door den officier-commissaris gehoorde getuigen nader worden gehoord en dat getuigen à décharge (vanwege of door den beklaagde opgeroepen) zonder nader verhoor worden gehoord ter terechtzitting, art. 169 (164) regelt dit getuigenverhoor, terwijl art. 173 (168) een *nader* onderzoek toelaat na het indienen van de schriftuur van eisch door den fiskaal (auditeur-militair).

Art. 164 (159) is regel en art. 168 (163) is uitzondering.

Let men verder op de plaatsing van de artikelen dan zou, volgens schrijver, art. 164 R.Z. (159 R.L.) een uitzondering zijn op een regel, die later gebiedend gegeven wordt in een ander hoofdstuk (art. 185 R.Z.; 193 R.L.), terwijl de regeling van de verhooren van art. 185 (193) daar tusschen in staat, terwijl daarenboven de uitzondering (164 R.Z.; 159 R.L.) duidelijk omschreven is, hetgeen niet het geval is met den regel in art. 185 R.Z. (193 R.L.) Dit is mij ondenkbaar.

De wetgever van 1912 heeft deze artikelen alle gewijzigd, hij zou dan toch zeker ook de plaatsen dier artikelen veranderd hebben, evenals hij dit met andere heeft gedaan. ¹⁾

Art. 164 R.Z. (159 R.L.) spreekt van de *niet* gedagvaarde of opgeroepen getuigen, d.w.z. dat er *ook wel* gedagvaarde of opgeroepen getuigen *kunnen* zijn, en niet dat zij er *zijn*, zooals schrijver beweert.

Wanneer dus de krijgsraad beraadslaagt naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting, geldt dit onderzoek o.m. de afgelegde getuigenissen voor den officier-commissaris al of niet met gedagvaarde of opgeroepen getuigen die reeds gehoord zijn (artt. 164 en 168 R.Z.; 159 en 163 R.L.).

¹⁾ Zie o.a. artt. 29, 30, 169 en 170 R. L. nieuw en 35, 30, 179 en 180, 170 oud.

Dat de rechter zich aan een weinig wetenschappelijk formalisme schuldig maakt als hij geen getuigen doet dagvaarden of oproepen wil er bij mij niet in.

Voorts zouden bij ontkenning van het onmiddellijkheidsbeginsel de artt. 157 en 164 R.Z. (149 en 159 R.L.) niet behoeven te ziju veranderd.

Men vergelijkte de oude en de nieuwe artikelen en men komt tot de conclusie dat die wijzigingen zijn aangebracht om den beklagde meerdere rechten te geven, om het onderzoek ter terechtzitting zoo veel mogelijk te doen aanpassen aan het accusatoire beginsel.

Zonder toepassing van het onmiddellijkheidsbeginsel hebben deze wijzigingen toch wel hun nut.

Vóór 1912 zouden de beide officieren-commissaris (rechters) en de fiskaal (auditeur-militair) de getuigen gehoord en gezien hebben. Alleen bij de zeemacht was dit het geval. Haar rechtspleging kende maar een soort officieren-commissaris en wel die in de Directiën der Marine of elders waar de krijgsraad resideert.

Bij de landmacht was dit anders. Verreweg de meeste zaken werden hier geïnstrueerd door officieren-commissaris buiten de plaatsen der residentie van den krijgsraad. Hier zagen dus noch de officieren-commissaris in de residentie van den krijgsraad (rechters) noch de auditeur-militair de getuigen in het grootste deel der zaken. ¹⁾

En nu art. 168 R.Z. (163 R.L.).

Allereerst zij opgemerkt dat het woord *dan*, hetwelk de schrijver cursiveert, niet voorkomt in art. 168 (163). De Advocaat-Fiskaal heeft den nadruk gelegd op het woord *nader* van art. 168 (163) en met *dan* te kennen willen geven dat die verhooren alsdan (in dat geval) in den vollen krijgsraad moeten worden gehouden.

Volgens art. 76 R.Z. (68 R.L.) moeten alle getuigen door den officier-commissaris worden gehoord en heeft de fiskaal (auditeur-militair) de bevoegdheid om al die getuigen, die hij vermeent dat behooren te worden gehoord, te doen hooren; bovendien kunnen bij zaken in de directiën der marine of elders, waar geen krijgsraad resideert (in de plaatsen buiten de residentie van den krijgsraad) na afloop der informatiën de beklagde nog *nader* worden gehoord (beklaagde is dus reeds gehoord) en kunnen nog eenige getuigenissen of andere bewijzen worden ingewonnen ²⁾ (hier is dus sprake van getuigenissen en bewijzen, die nog niet zijn ingewonnen, *nader* wordt ook hier niet gebezigd), wanneer de fiskaal (auditeur-militair) dit vermeent. Aan den fiskaal (auditeur-militair) is dus wel een groote bevoegdheid gegeven tot het doen hooren van alle getuigen die hij wenschte te doen hooren.

Al die getuigen kunnen bovendien *nader* in den vollen krijgsraad worden gehoord (art. 168 R.Z.; 163 R.L.).

Gaat men de beteekenis na van het woord „nader” in de artt. 28.

¹⁾ Uitgezonderd het geval in art. 28 R. Z. (31 R. L.).

²⁾ art. 28 R. Z. (31 R. L.).

63, 96, 173 en 182 R.Z. (31, 65, 98, 168 en 177 R.L.) ¹⁾ dan blijkt dat aan „nader” dezelfde beteekenis moet worden gehecht als door mij in art. 168 R.Z. (163 R.L.). In deze artt. spreekt men van nader hooren, nader onderzoek, nader ondervragen, nadat reeds is gehoord, is onderzocht en is ondervraagd.

Het is m.i. niet aan te nemen dat de wet met „nader” in art. 168 R.Z. (163 R.L.) iets anders bedoeld dan in boven aangehaalde artikelen en aan „nader” mag geen andere beteekenis worden gegeven dan aan die in de aangehaalde artikelen.

De schrijver zegt verder dat de Rechtspleging veronderstelt, dat alle getuigen ter terechtzitting zijn gehoord. 't Is dan ook niets meer dan een veronderstelling; een basis waarop die veronderstelling is gegrond, mankeert. Ik geef dan maar de voorkeur aan de gevaarlijke interpretatie voor de militaire verhooren, zooals de Hooge Raad dit veelal doet, n.l. zoeken naar de bedoeling van den wetgever ²⁾; deze geeft ten minste eenig houvast.

Moet na de verhooren van art. 168 R.Z. (163 R.L.) aanvulling van het onderzoek geschieden, dan voorziet art. 173 R.Z. (168 R.L.) daar in.

Het 2e lid van art. 168 (163) bevestigt niet de interpretatie van het 1e lid. In het 2e lid wordt aan den beklaagde het recht gegeven om zelf getuigen te doen hooren, deze getuigen kunnen niet door den officier-commissaris worden gehoord, omdat de beklaagde of diens raadsman de vraagpunten opgeeft, waarop de krijgsraad beslist. Het 2e lid is uitzondering op den regel van het 1e lid, vandaar dan ook dat genoemd 2e lid niet spreekt over „nadere” verhooren. De beklaagde heeft ook niet meerdere rechten dan de fiscaal (auditeur-militair). Deze heeft alle getuigen kunnen doen hooren, ook ter terechtzitting ³⁾.

Wil hij nadien nog getuigen doen hooren, uit art. 173 R.Z. (168 R.L.) valt de gelegenheid nog wel af te leiden.

Niettegenstaande de wet het onmiddellijkheidsbeginsel niet voorstaat is uit art. 168 R.Z. (163 R.L.) in verband met art. 185 R.Z. (193 R.L.), met eenigen goeden wil van de zijde van den krijgsraad of den fiscaal (auditeur-militair), wel de toepassing van dit beginsel te halen.

Een van beiden behoeft maar van meening te zijn, dat alle getuigen *nader* moeten worden gehoord en wanneer deze ter terechtzitting verschijnen, dan heeft men het onmiddellijkheidsbeginsel in optima forma; immers alle bewijsmiddelen komen onmiddellijk d.i. rechtstreeks op de terechtzitting tot den rechter.

Waarom de wet zoo'n overwegenden invloed aan het onderzoek van den officier-commissaris toekent?

Omdat de wet het onmiddellijkheidsbeginsel niet aanneemt en

¹⁾ Ik meen dat dit de eenige artt. zijn, waarin „nader” wordt gebezigd.

²⁾ Zie opstel van den heer F. in dit tijdschrift blz. 447.

³⁾ artt. 28, 76, 168 R. Z. (31, 78, 163 R. L.).

omdat de rechter gebruik kan maken van het onderzoek van den officier-commissaris voor het bijbrengen van het bewijs.

Ten slotte de redenen die er toe geleid kunnen hebben om dit beginsel niet in de wet op te nemen. Verreweg de meeste zaken zijn zeer eenvoudig van aard (desertiegevallen en insubordinatie), het bewijsmaterieel is zeer gemakkelijk te leveren en de beklagde bekent meestal.

Van daar dan ook dat de rechter meestal zijne overtuiging put uit schriftelijke bescheiden. In moeilijke of ingewikkelde zaken of bij ontkenkende beklagden is de weg open gelaten om de getuigen zelf te zien, zelf te hooren, hun getuigenis op de juiste waarde te schatten en om een indruk van de betrouwbaarheid van de getuigen te verkrijgen.

Bezuiniging bij de Militair-rechterlijke macht

door

Dr. W. Boekhoudt,

Lid van het Hoog Militair Gerechtshof.

Het ontwerp van wet houdende eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht, ingediend bij Koninklijke Boodschap van 13 Mei 1922, geeft aanleiding tot het maken van eenige opmerkingen.

De eerste van die maatregelen betreft de inrichting van het Hoog Militair Gerechtshof, en daaruit blijkt dat de ideeën van Dr. van Beusekom, wien men intusschen in politieke kringen de eer zal hebben te geven dat hij in dezen tijd, nu bezuiniging zoo noodig is en een ieder daarover den mond vol heeft maar er daadwerkelijk nog zoo weinig van is te bespeuren, de Regeering vermoedelijk heeft aangezet tot de daad, niet zijn aanvaard. Uit de daarbij gegeven toelichting blijkt echter niet, of de Ministers Heemskerk en van Dijk de meening deelen van hunne ambtsvoorgangers in 1858, die getoond hebben geenszins afkeerig te zijn van dezelfde gedachte, welke door Dr. van Beusekom wordt voorgestaan, n.l. om het Hoog Militair Gerechtshof der Nederlanden te schoeien op de leest van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië. Het is dus mogelijk, dat ook deze Regeering het niet verwerpelijk vindt om den President, de rechtsgeleerde leden, den Griffier en het Openbaar Ministerie van en bij het Hof te ontleenen aan het personeel van den Hoogen Raad der Nederlanden, welk collegie — zooals in 1858 werd betoogd — daartoe alleen schijnt in aanmerking te kunnen komen, maar zulks niet heeft voorgesteld omdat zij dit voor een bezuinigingsmaatregel te ingrijpend oordeelde. Doch evenzeer is het mogelijk, dat zij, dege-

lijk voorgelicht door personen met de rechtspraak van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië vertrouwd, van meening is dat navolging van het Indische voorbeeld zou leiden tot aanmerkelijke verslechtering van de militaire rechtspraak in Nederland.

Het vaste getal van negen leden van het Hoog Militair Gerechtshof — een drietal rechtsgeleerde, evenveel officieren van de Zeemacht en evenveel officieren van de Landmacht — is in 1858 gewijzigd in een maximum van negen en een minimum van zeven leden. Aangezien de dienst der justitie vermeerdering van het tot zeven teruggebrachte aantal nimmer heeft gevorderd, bestaat het Hof sinds langen tijd in werkelijkheid uit zeven leden: drie rechtsgeleerden (onder „rechtsgeleerde leden” is in dit opstel steeds de President begrepen), twee officieren van de Zeemacht en twee officieren van de Landmacht. Wordt het aanhangige ontwerp wet, dan zal het Hof wederom bestaan uit een vast aantal leden doch ten getale van zes: twee rechtsgeleerden en vier officieren. In het ontworpen artikel 1 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof is niet zooals in het vigeerende artikel 1 bepaald, hoeveel van deze militaire leden zullen behooren tot de Zeemacht, hoeveel tot de Landmacht. Men moet dit nu halen uit het voorschrift van het ontworpen artikel 28, dat in de daar genoemde gevallen zich onder de rechters altijd moeten bevinden hetzij twee officieren van de Zeemacht, hetzij twee officieren van de Landmacht. Van elk van die twee „corpsen” moeten dus twee officieren lid zijn van het Hof. Eene verbetering geeft de nieuwe redactie in dit opzicht niet.

Niet meer een oneven aantal rechters, maar een even getal. Is dit gewenscht? De Regeering kan zeggen, dat de zaak wel zal marcheeren, daarbij wijzende op de Gerechtshoven, die vroeger eveneens met zes leden vonnisten; op den Hoogen Raad, die — zij het in een zeer bijzonder geval — beslissingen neemt met tien raadshereen (art. 101 R. O.); op het Hoog Militair Gerechtshof zelf, dat thans ook måg rechtspreken met zes rechters. De regel is intusschen, dat bij de burgerrechterlijke macht thans wordt rechtgesproken met een oneven aantal (artt. 57, 70, 100 R. O.), en wat bij het Hoog Militair Gerechtshof thans inderdaad mogelijk is, is uitzondering daar zoo eenigszins mogelijk het „volle” Hof alle zaken afdoet (art. 26 P. I.). Voor de militair-rechterlijke macht een anderen regel te volgen, komt niet gewenscht voor, want een college zitting nemende met het volle aantal van zes leden loopt vast wanneer evenveel stemmen pro als contra zijn uitgebracht, over vragen waarvoor het in dubiis pro reo geen toepassing kan vinden, omdat het twijfelachtig is welke voor den beklagde de meest gunstige beslissing zal zijn of omdat de aan de orde gestelde vraagpunten loopen over een onderwerp van anderen aard.

Voor de Gerechtshoven was vroeger bepaald, dat geen veroordeeling kon worden uitgesproken dan met meerderheid van stemmen, en aan den Hoogen Raad is in het speciale geval in artikel 101

bedoeld voorgeschreven wat vroeger mede voor de Hoven was bepaald, dat bij het staken der stemmen het vonnis wordt gewezen ten voordeele van den beklagde. Vraag: spreekt dit alles zoo vanzelf, dat hiervan in het ontwerp van wet niets behoefde te worden bepaald met betrekking tot het Hoog Militair Gerechtshof?

Is in 1858 bezuinigd op de militaire leden van het Hof, nu komt voor bezuiniging de beurt aan de rechtsgeleerde leden. De bestaande verhouding van het burger-rechtsgeleerd ¹⁾ tot het militair element (3 : 4) wordt in het ontwerp gewijzigd ten gunste van het militair element. Men kan ten aanzien van deze wijziging opmerken, dat in de toekomst de verhouding zooals die tusschen die beide elementen vóór het inwerking treden van de wet van 1858 bestond (1 : 3) eenvoudig wordt hersteld. De vraag dringt zich evenwel op: wordt het aantal burger-rechtsgeleerde leden dan niet te klein? En in verband hiermede deze andere vraag: waarom heeft men in 1858, toen eveneens bezuiniging de eenige drijfveer was tot personeelsvermindering, angstvallig zich er van onthouden om het aantal burger-rechtsgeleerde leden in te krimpen? waarom heeft men niet toen reeds gedaan wat thans wordt voorgesteld? Als men het toen mogelijk had geoordeeld het aantal burger-rechtsgeleerde leden te verminderen, zou men ongetwijfeld daartoe zijn overgegaan, want dit zou ook toen hebben geleid tot de zoo gewenschte besparing van uitgaven.

Het plaatsen van een vraagteeken naast de zinsnede in de Memorie van Toelichting van het aanhangig ontwerp, dat het in *elk* opzicht verdedigbaar „schijnt” om het getal leden van het Hoog Militair Gerechtshof te verminderen tot zes, is dus gerechtvaardigd. Het moge zoo schijnen, dat een der burger-rechtsgeleerde leden overbodig is, in werkelijkheid zal men evenwel het derde rechtsgeleerd lid missen. Niet omdat aan een krachtige minderheid burger-leden tegenover de militaire meerderheid behoefte zou bestaan, maar omdat een aantal van drie juristen in het Hof als het minimum is te beschouwen. Immers de uitspraken van het Hoog Militair Gerechtshof kunnen niet aan cassatie worden onderworpen; het Hof geeft het hoogste recht uit, het is appèl- en cassatierecht tegelijk ²⁾. Bedenkt men dit, dan zullen in dat militaire opperrechterlijk college minstens drie rechtsgeleerde leden zitting moeten hebben. Bij netelige quaesties van zuiver juridischen aard zal het militaire leden, die niet rechtswetenschappelijk zijn gevormd — en in de Provisioneele Instructie wordt verondersteld, dat zij niet de opleiding hebben gehad

¹⁾ De wet vordert weliswaar niet met zooveel woorden, dat de President en de andere rechtsgeleerde leden burgers moeten zijn, maar dat dit de bedoeling van den wetgever is geweest, blijkt duidelijk genoeg uit den opbouw der Provisioneele Instructie, j^o. de wet van 1858.

²⁾ De schrijver van het opstel in W. v. h. R. no. 10817, die de approbatie wenscht te doen vervallen, leze in dit verband de beschouwingen daarover van de Regeering in de Memorie van Beantwoording op het ontwerp, dat geleid heeft tot de wet van 1858 (Hand. St.-Gen. 1857/58, Bijl. blz. 573).

welke de burger-rechtsgeleerde leden hebben genoten — uiterst moeilijk kunnen vallen zich eene meening te vormen, wanneer de twee juridische leden een aan elkander tegenovergesteld standpunt innemen. Het zal dan van het grootste gewicht wezen, dat de zaak door een derden vakman wordt belicht. Deze zal dan kunnen wijzen op wat hem onjuist voorkomt in de betoogen der beide bestrijders, wanneer zij verhit door het vuur van het debat de neiging toonen aan de argumenten van den tegenstander niet die waarde toe te kennen, welke ze verdienen en zoo zullen militaire leden als evenbedoeld ten slotte zich toch een eigen oordeel kunnen vormen. Ontbreekt die derde man, dan zullen die leden, onvoldoende als zij zijn voorgelicht, geneigd zijn in zaken van dien aard mede te stemmen met den President, die als zoodanig een zeker overwicht zal hebben. De collegiale rechtspraak wordt dan voorzooveel de ingewikkelde rechtsvraag betreft, feitelijk alleenrechtspraak. En dit zal weder tengevolge hebben dat ambitieuze juristen weinig lust zullen gevoelen lid te worden van een dergelijk rechtscollege. Het aanzien van het Hof zal door de dientengevolge beperkte keuze voor het ambt van rechtsgeleerd lid dalen.

Men kan hiertegen aanvoeren, dat ook wanneer het Hof drie rechtsgeleerde leden telt de mogelijkheid niet is uitgesloten dat, zoo sententie wordt gewezen met vijf leden, zich daaronder niet meer dan twee rechtsgeleerde leden bevinden, ja dat het geval denkbaar is dat bij afwezigheid van twee rechtsgeleerde leden een despotisch aangelegd President niettemin zaken met juridische twistvragen ter beslissing voorbrengt. Indien in zoodanige gevallen een der militaire leden verklaart gesteld te zijn op de meening van de(n) niet aanwezige(n) en uitstel van de behandeling der zaak verlangt, komt daarmee alles in orde. Maar als dit niet gebeurt omdat b.v. na de onweersproken motiveering van den President als eenig aanwezig rechtsgeleerd lid de zaak eenvoudig schijnt als de dag, zal inderdaad hetzelfde bezwaar zich hier evenzeer doen gevoelen.

Aangenomen dat met het oog op de bijzondere positie, welke het Hoog Militair Gerechtshof onder de rechtscolleges inneemt, het noodig is dat steeds minstens drie rechtsgeleerde leden aan de rechtspraak van dat college deelnemen, ware het dan ook wenschelijk dat, evenals in bijzondere gevallen daaraan steeds moeten deelnemen twee officieren van de Zeemacht of twee officieren van de Landmacht, evenzoo in alle strafzaken verplichtend werd gesteld de deelneming van de drie rechtsgeleerde leden of, zoo het ingediende ontwerp ten aanzien van de vermindering van het ledental mocht worden gehandhaafd, van de twee rechtsgeleerde leden. Eene goede regeling van de plaatsvervangende leden is met het oog op het vorenstaande van bijzonder gewicht.

Indien geen vijf van de zeven leden van het Hof beschikbaar zijn of in bijzondere gevallen een van de twee officieren van de Zeemacht of van de Landmacht ontbreekt, zal ingevolge het bepaalde bij artikel 28 der Provisioneele Instructie „in die zaak” door den

Vorst een Raad worden toegevoegd. In deze regeling brengt het ontwerp verbetering. De Vorst zal Raden kunnen aanwijzen, zegt het artikel in zijne nieuwe lezing, ter vervanging van die leden, die afwezig of belet zijn dan wel teneinde te fungeeren gedurende eenige ontstentenis. Niet duidelijk is gezegd — uit de Toelichting zou zelfs het tegendeel kunnen worden afgeleid — dat de aanwijzing niet alleen zal kunnen plaats vinden voor den duur van de afwezigheid of het belet van een der leden en gedurende eene bepaalde vacature, maar dat zij ook kan geschieden in het algemeen voor het geval dat te eeniger tijd afwezigheid, belet of ontstentenis zal mogen voorkomen. Eene regeling in laatstbedoelden zin ware gewenscht, omdat afwezigheid, belet of ontstentenis zich plotseling kan voordoen en de President alsdan om stagnatie in den dienst te voorkomen, dadelijk een der leden-plaatsvervangers moet kunnen requireeren. Is eene regeling in dezen zin bedoeld, dan verdient het aanbeveling dit uit te drukken op de wijze als voor de burgerrechterlijke macht (o. a. artikel 61a R. O.) of voor de Presidenten van de krijgsraden (artikel 124 R. L.) is geschied. Wat de militaire leden betreft, die actief dienende officieren zijn, voor hen zullen als toegevoegde Raden ook alleen actief dienende officieren kunnen invallen. Eene aanwijzing van zoodanige officieren als plaatsvervangers voor onbepaalden tijd brengt wellicht bezwaren mede. Mocht dit zoo zijn, dan ware, evenals in de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië is bepaald, artikel 1 van de Nederlandsche Provisioneele Instructie zoodanig te wijzigen dat tot lid van het Hoog Militair Gerechtshof kunnen worden benoemd zoowel gepensioneerde als actief dienende officieren. ¹⁾ Een actief dienend officier wordt gezegd te staan midden in het militaire leven; aan hem als kenner van de zich steeds wijzigende leger- en vloottoestanden zou voor eene benoeming tot lid van het Hof de voorkeur zijn te geven boven een gepensionneerd officier. In werkelijkheid staat hij evenwel vanaf het oogenblik van zijne intrede in het Hof tot zijn zeventigste levensjaar buiten de krijgsmacht, terwijl een gepensionneerd officier evengoed als de actief dienende officier de middelen zal kunnen vinden om op de hoogte te blijven van wat er in de militaire maatschappij voorvalt.

De Regeering stelt wijziging voor van slechts twee artikelen der Provisioneele Instructie, t.w. van de reeds besproken artikelen 1 en 28. Verzuimd werd om in verband met de vermindering van het aantal rechtsgeleerde leden van het meervoud „de rechtsgeleerde leden” in verschillende artikelen dier Instructie enkelvoud te maken, en om in artikel 13 in plaats van „het oudste rechtsgeleerde lid in rang” te stellen: het rechtsgeleerd lid.

¹⁾ Er is bij uitzondering wel eens een gepensionneerd officier tot lid van het Hof benoemd, maar deze benoemingen zijn m.i. in strijd met de wet. Een gepensionneerd officier is geen „officier” meer, evenmin als een gepensionneerd ambtenaar nog ambtenaar kan heeten.

Van meer belang is, dat men heeft nagelaten het wel in de Toelichting van het nieuwe artikel 28 genoemde artikel 46 der Provisioneele Instructie te wijzigen, handelende o.m. over de samenstelling van het Hoog Militair Gerechtshof gedurende de vacantiën. In het voorschrift dat de President geen deel uitmaakt van de vacantiëkamer, is geen verandering voorgesteld. Het andere rechtsgeleerd lid zal, indien artikel 46 ongewijzigd blijft, gedurende de beide vacantiemaanden het Hof moeten praesideeren en krijgt, wanneer de President op zijn wettelijk recht van twee maanden vacantie mocht staan, geen vacantie. Dit zal de bedoeling van de Regeering wel niet zijn. Wil zij dan, dat gedurende de vacantie van dat rechtsgeleerd lid hij vervangen wordt door een Raad, door den Vorst aan te wijzen? Dit is evenmin aannemelijk. Zij weet toch dat de vacantiëkamer bij de burgerrechterlijke macht wordt voorgezeten door den President, den Vice-President of het oudste lid, nimmer evenwel door een rechter-plaatsvervanger. Bij de militair-rechterlijke macht gaat het nog veel minder aan om in ter approbatie opgezonden zaken en na invoering van het nieuwe tuchtrecht zelfs in klachtzaken een plaatsvervanger te doen voorzitten, aangezien deze wel niet dan bij hooge uitzondering met den gang van zaken bij een militair rechtscollege bekend zal zijn.

Over den tweeden maatregel van bezuiniging, de opheffing van den krijgswaard in het tweede Militair Arrondissement een enkele opmerking. Tegen het goed gedocumenteerd betoog van Dr. Evekink ¹⁾ dat, wanneer een van de krijgswaarden bij de Landmacht moet worden opgeheven daarvoor eerder de krijgswaard te 's-Hertogenbosch dan die te Arnhem in aanmerking komt, heb ik niets in te brengen. M. i. behoort evenwel de strijd niet te loopen over de vraag, welke krijgswaard zal moeten verdwijnen, voordat is komen vast te staan dat geen bezuiniging kan worden verkregen zonder opheffing van eenigen krijgswaard. Bij herhaling is nu reeds betoogd (W. v. h. R., no. 10849, M. R. T. XVII bl. 420; men zie ook de Mem. v. Toel. op het onderwerpelijk wetsontwerp), welk betoog niet is weerlegd, dat opheffing van een krijgswaard er toe zal leiden, dat het geringe aantal goede krachten, waarover men in oorlogstijd voor de militaire rechtspraak zal kunnen beschikken, nog kleiner wordt. Men handhave daarom alle drie krijgswaarden bij de Landmacht, doch bepale dat aan den President van en den Auditeur-Militair bij een dier krijgswaarden onderscheidenlijk de betrekkingen van President van en Auditeur-Militair bij de twee andere krijgswaarden *kunnen* worden opgedragen, wanneer deze plaatsen zullen openvallen. Door benoeming van twee van de drie Auditeurs in burgerrechterlijke betrekkingen zal het voorschrift al spoedig bezuiniging brengen; met opdracht van het ambt van President zal men wat meer geduld moeten hebben, daar deze voor het leven is benoemd. De President en de Auditeur-Militair, aan wie zoodanige opdracht zal zijn te

¹⁾ W. v. h. R. Nr. 10868.

verstrekken, zullen moeten zijn de President en Auditeur, die thans fungeeren bij den krijgstraad met het grootste aantal zaken. Zij worden dan reizende ambtenaren, en zullen bij elk der twee krijgstraaden buiten hunne standplaats met één zittingdag per week kunnen volstaan. Ik voor mij ben overtuigd dat eene dergelijke regeling levensvatbaarheid heeft, temeer wanneer straks velerlei strafbare feiten disciplinair kunnen en zullen worden afgedaan en de klachtzaken niet meer door den krijgstraad worden behandeld. Dat ze uitvoerbaar is, leert ons Nederlandsch-Indië, waar de afstanden zooveel grooter zijn en het reizen zooveel vermoeiender is. Daar zijn Landraadsvoorzitters, die op meer dan één, somwijlen op vier plaatsen wekelijks zitting houden. De meeste Landraadsvoorzitters hebben vijf zittingdagen in de week. Willen de ambtenaren hier te lande medewerken om tot bezuiniging te geraken, dan zullen zij zich meer hebben in te spannen en bijbetrekkingen hebben op te offeren aan hunne rechterlijke hoofdbetrekking. Ik twijfel niet, of de Regeering zal op hunne volle medewerking kunnen rekenen.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1921—1922—113.

Aanpassing van het Wetboek van Strafrecht aan huidige toestanden op het gebied der aanwending van electrisch arbeidsvermogen.

In de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 27 April 1922 is bovenvermeld ontwerp van wet in openbare behandeling genomen. Er worden geen algemeene beraadslingen gevoerd.

Beraadslaging over artikel 1, luidende:

„In Titel IX van het Eerste Boek van het Wetboek van Strafrecht wordt na artikel 90*bis* een nieuw artikel 90*ter* ingelascht, luidende als volgt:

„Onder electriciteitswerken worden verstaan werken dienende tot voortbrenging, geleiding of transformatie van electriciteit, en daarmede in verband staande beveiligings-, bevestigings- en ondersteuningswerken.

Onder electriciteitswerken worden niet begrepen telegraaf- en telefoonwerken.”

waarop zijn ingediend twee amendementen van den heer van der Waerden, strekkende om:

a. in den vijfden regel te lezen in plaats van „of transformatie” de woorden „transformatie of levering”;

b. in den zevenden regel te lezen „Ondersteunings- en waarschuwingswerken”.

De heer VAN DER WAERDEN verkrijgt het woord ter toelichting van zijn amendementen en zegt: Mijnheer de Voorzitter! Aanvankelijk was het mijn voornemen om een amendement in te dienen, om duidelijk uit te spreken, dat op diefstal van electriciteit straf zou staan.

De Memorie van Antwoord zegt, dat na het laatste arrest van den Hoogen Raad van 23 Mei 1921 aan voorziening in zake diefstal van electriciteit geen behoefte meer bestaat, omdat de Raad heeft uitgesproken, dat electriciteit een niet (? Red. M. R. T.) voor wegneeming vatbaar goed is in den zin van art. 310 van het Wetboek van Strafrecht.

De Memorie van Antwoord heeft over dit punt nog enkele opmerkingen gemaakt en gezegd, dat electriciteit zou hebben een bestaan

van stoffelijken aard. Ik geloof, dat die uitspraak nogal gewaagd is, maar achteraf beschouwd meen ik, dat men wel vertrouwen kan hebben in de stabiliteit van ons hoogste rechtscollege op dit punt en bovendien kan de leverancier van electriciteit in de contracten en verbintenissen en vaak ook in de gemeentelijke en provinciale verordeningen zeer ver gaan.

Maar in art. 1 van dit wetsontwerp geloof ik toch, dat enkele leemten voorkomen, die zeer eenvoudig zouden zijn aan te vullen.

In de eerste plaats dat onder electriciteitswerken worden verstaan werken, dienende tot voortbrenging, geleiding of transformatie van electriciteit.

Hierbij zijn niet opgenomen de werken, dienende tot levering van electriciteit en nu komt het mij toch voor, dat het noodzakelijk is om deze passage aan te vullen met het woord: „levering”, omdat, wanneer omschreven is voor welke werken deze wet eigenlijk zou gelden en daarnaast strafbepalingen worden opgesomd, voor het geval dat beschadiging aan deze werken moedwillig zal plaats hebben, men niet uit het oog moet verliezen, dat ongetwijfeld ook moedwillig schade kan worden aangebracht, bijv. aan electriciteitsmeters.

En ik geloof, dat het goed is, althans waar er verschil van meening hieromtrent is, — ofschoon ik meen dat de meerderheid der deskundigen het met mij eens is —, dat men de meters niet kan beschouwen als werken tot voortbrenging of geleiding van electriciteit.

In de tweede plaats zien wij, dat onder electriciteitswerken ook zullen worden beschouwd daarmede in verband staande beveiligings-, bevestigings- en ondersteuningswerken.

Nu mankeert hieraan de diensttelefoon, die bij groote uitgestrektheden, in het bijzonder bij electriciteitsbedrijven die het platteland moeten voorzien, noodzakelijk is om een ongestoorde, althans regelmatige electriciteitslevering te kunnen bewerkstelligen.

Daarom zou ik wenschen, dat in het tweede gedeelte van dien zin ook werd opgenomen een woord, waardoor ook de diensttelefoon — ik heb dat de waarschuwingswerken genoemd — onder dit artikel wordt gebracht, zoodat ook de moedwillige beschadiging van die werken strafbaar zou zijn. Ik ben er vooral op gekomen, omdat in het tweede lid van artikel 1 gesproken wordt van electriciteitswerken, waaronder niet zullen begrepen worden de telegraaf- en telefoonwerken. Ik geloof, dat men deze wil uitsluiten van deze wet, omdat zij vallen onder de telegraaf- en telefoonwet van 1904, *Staatsblad* n°. 7; dit zijn dus de openbare telefoon en telegraaf.

Veiligheidshalve — ik heb er een amendement voor gereed, maar ik zou, alvorens dat in te dienen, gaarne den Minister hierover hooren — zou ik wel willen, dat achter het eerste lid gevoegd werd: „vallende onder de telegraaf- en telefoonwet 1904, *Staatsblad* n°. 7”.

Het gevolg van de aanneming van deze amendementen zou zijn, dat zowel de meetinrichtingen als de telefonische gemeenschap door middel van kabels of bovengrondsche leidingen zouden worden beschermd tegen moedwillige beschadiging en dat buiten deze bescher-

ming vallen de openbare telegraaf- en telefoonwerken, die, zooals de Regeering in de Memorie van Antwoord heeft gezegd, voldoende beschermd zijn in de telegraaf- en telefoonwet van 1904.

Om die reden heb ik de amendementen ingediend, die de Voorzitter straks aan de Kamer heeft medegedeeld.

De amendementen van den heer van der Waerden zijn mede-onder-teekend door de heeren Gerhard, Ketelaar, Bongaerts, Albarda, Duys, Deckers, Visser van IJzendoorn, Wintermans en Marchant en maken mitsdien een onderwerp van beraadslaging uit.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Het vraagpunt van den diefstal van electriciteit, waarvan de geachte afgevaardigde in het begin van zijn rede gewaagde, kan ik, geloof ik, laten rusten, omdat dit bij art. 1 niet ter sprake behoort te komen en in de algemeene beschouwingen zou hebben gepast, indien men daarover wilde spreken.

Ik zal mij dus bepalen tot de door den geachten afgevaardigde voorgestelde amendementen op art. 1 en het amendement, dat hij wellicht op artikel 1 had willen voorstellen, maar hetwelk hij toch niet heeft ingediend.

Ik moet vooraf opmerken, dat het jammer is, dat de geachte afgevaardigde eerst heden met deze quaestie komt. Hij heeft mij medegedeeld, dat hij het niet eerder heeft kunnen doen, doordat hij tijdens het onderzoek in de afdeelingen ongesteld is geweest. Het is dus niet zijn schuld, maar het is altijd eenigszins bezwaarlijk om over redactievraagpunten te spreken, indien men die eerst korten tijd geleden onder de oogen heeft gekregen.

De geachte afgevaardigde is zoo beleefd geweest mij er hedenmiddag mede in kennis te stellen, dat hij deze amendementen wilde voorstellen.

Nu wil het mij aanvankelijk voorkomen, dat het 2de amendement zeer onschuldig is. Ik meen, dat de geachte afgevaardigde zich met mij op hetzelfde standpunt stelt, dat het namelijk bij het geven van een definitie, wat electriciteitswerken zijn, wenschelijk is, dat die definitie zoo ruim mogelijk zij, opdat men niet zal kunnen zeggen: hier heb ik een ding, dat geen electriciteitswerk is en dat ik dus mag beschadigen.

De bedoeling van hem en van mij zijn dus dezelfde en daarom schijnt mij het amendement tamelijk onschuldig, om er het woord „waarschuwingswerken” bij te voegen.

Dit zal geen kwaad doen vermoedelijk. Ik zeg: vermoedelijk, omdat ik niet als de geachte afgevaardigde een technicus ben op electriciteitsgebied, maar ik wil het op gezag van den geachten afgevaardigde gaarne aannemen, en heb dus geen bezwaar dat amendement over te nemen.

Over het andere amendement moet ik echter eerst nog een nadere

explicatie hebben. De geachte afgevaardigde zegt: gij moet er bijzetten. werken tot levering van electriciteit.

Nu staat in de Memorie van Toelichting:

„Daartegenover behoefde artikel 90ter niet te vermelden werken, dienende tot *verdeeling* of *levering* van electriciteit, wijl de zoodanige werken immers tevens dienen tot *geleiding* van electrisch arbeidsvermogen.”

Wanneer er nu iets was gebeurd, hadden wij de toelichting en kon zich de rechter bij de interpretatie van de wet daaraan houden. Nu stelt echter de geachte afgevaardigde voor, nog aan het artikel toe te voegen: „of levering”, maar van *verdeeling* spreekt hij niet.

Hoe zal het nu staan met instrumenten, welke dienen voor de *verdeeling* van electriciteit? Ik stel mij bij voorbeeld voor, dat een transformator een instrument is om de electriciteit te verdeelen; leidingen kunnen dit ook doen. Wanneer nu de geachte afgevaardigde zegt, dat hij „*verdeeling*” daarom niet opneemt, omdat hij met mij overtuigd is, dat werken tot *verdeeling* begrepen zijn onder werken tot *geleiding* en *transformatie*, dan ben ik het met hem eens, dat zijn amendement zonder toevoeging van „*verdeeling*” niet schadelijk is, maar indien hij ten deze een andere meening koestert, zou de toevoeging van het woord „*verdeeling*” noodig zijn, omdat anders zijn amendement een beperking ten gevolge zou hebben.

Nu heeft de geachte afgevaardigde gezegd, dat hij nog over een amendement dacht, maar ik geloof, dat dit minder gewenscht zoude zijn. De telegraaf komt in het Wetboek van Strafrecht reeds voor, en door dit wetsontwerp worden de telefoonwerken er ook in genoemd.

Wanneer er nu staat: onder electriciteitswerken zijn niet begrepen telegraaf- en telefoonwerken, dan heeft dit eenvoudig deze beteekenis, dat de definitie, die van electriciteitswerken gegeven wordt, wordt gegeven ten aanzien van zoodanige werken welke niet zijn telegraaf- of telefoonwerken. Van deze hebben wij geen definitie in het Wetboek van Strafrecht. De practijk heeft tot nog toe niet de noodzakelijkheid daarvan aangetoond. De jurisprudentie neemt daaromtrent een ruim begrip aan.

Dus wanneer wij de bepaling laten, zooals zij hier is voorgesteld, dan zal ten aanzien van telegraaf- en telefoonwerken het ruime begrip, dat de jurisprudentie daaromtrent aanneemt, gehandhaafd kunnen blijven. Ten aanzien van de electriciteitswerken, die nu voor de eerste maal paraisseeren in het Wetboek van Strafrecht, zal de voorgestelde ruime definitie gegeven worden.

Ik geloof dan ook, dat de geachte afgevaardigde een amendement, als door hem bedield, waardoor melding wordt gemaakt van de wet van 1904, niet moet voorstellen.

De heer VAN DER WAERDEN: Mijnheer de Voorzitter! De Regeering is bereid over te nemen het amendement betreffende de waarschuwingswerken. Ik ben daarvoor zeer erkentelijk, omdat aldus een van de belangrijkste dingen bereikt wordt die ik bereiken wil.

De Minister heeft mij gevraagd, waarom ik niet het woord „verdeeling” genoemd heb en wel gesproken heb van „levering”.

Ik meen, dat in de definitie, zooals die nu in het wetsontwerp staat, de verdeeling van electriciteit ligt opgesloten, omdat de stroom als regel wordt toegevoerd onder een hooge spanning, dan afgetransformeerd wordt en opnieuw verder wordt geleid; dit laatste is de verdeeling. Daardoor is het begrip „verdeeling” in deze definitie begrepen.

Ik heb er echter op gewezen, dat het meermalen voorkomt — dat is de practijk bij zeer vele electriciteitswerken —, dat, naast beschadigingen aan de verschillende electriciteitswerken die genoemd worden, ook moedwillige beschadiging van electriciteitsmeters plaats heeft, en nu heb ik getracht een woord te vinden, dat ook de electriciteitsmeters onder deze wet zou brengen.

Ik ben nu afgegaan op wat voorgesteld is indertijd door de Staatscommissie van IJsselsteijn en ook door de Staatscommissie-Tydeman, die de omschrijving van „verdeeling” en „levering” zoodanig hebben opgevat, dat daaronder ook de electriciteitsmeters zouden vallen.

Daarom ben ik er voor om het woord „levering” hierin op te nemen. Ik sta niet bepaald op dit woord. Als de Minister zou zeggen: het woord „levering” bevat mij niet; laat men liever spreken van „meten”, dan zou ik daartegen geen bezwaar maken.

Het is er mij alleen om te doen, dat juist de beschadiging van meters, die vaak voorkomt, ook strafbaar wordt gesteld bij deze wijziging van het Wetboek van Strafrecht.

Ten slotte heeft de Minister gezegd, dat het eigenlijk overbodig is om iets toe te voegen aan het 2de lid, omdat de algemeen geldende definitie van teelgraaf en telefoon ook op dat lid slaat. Ik heb geen bezwaar het amendement, dat ik nog niet heb ingediend, niet in te dienen, omdat de Minister heeft overgenomen het amendement betreffende de waarschuwingswerken, waardoor de dienst der telegrafische gemeenschap wordt beschermd.

Daar de Regeering het amendement, strekkende om in den zeventen regel te lezen „ondersteunings- en waarschuwingswerken”, heeft overgenomen, maakt dit amendement geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik verkeer in het zonderlinge geval, dat het mij blijkt, dat verschillende leden van de Kamer niet met dit amendement zijn ingenomen, maar dat zij niet genegen schijnen te zijn, daarvan in het openbaar te doen blijken.

Nu is voor mij de quaestie deze. Ik wensch een ruime omschrijving. Ik heb den geachten afgevaardigde doen opmerken, dat in de Memorie van Toelichting verklaard was, dat werken tot verdeeling naar de bedoeling van de Regeering vielen onder art. 1.

Ik heb den geachten afgevaardigde gevraagd, of hij dat kon

beamden. Hij heeft mij geantwoord, dat hij dat beaamde, zoodat het duidelijk is, dat in dien zin het artikel niet behoeft te worden uitgebreid. Ik meen, waar de werken tot levering of meting tevens zijn werken tot geleiding, dat die werken er ook onder vallen omdat het zijn werken tot geleiding. Ik vind dus het amendement niet noodig, maar ik zie ook het gevaarlijke van het amendement niet in. Want, komt het in de wet, dan wordt in het artikel alleen nog een onderverdeeling van de werken genoemd.

Dus heb ik na de verklaring van den geachten afgevaardigde geen bezwaar tegen de amendementen. Of men nu zegt „levering” of „meting”, ik geloof dat het er niet veel toe doet, want voor den meter zouden beide woorden te verdedigen zijn. Vervanging van het woord „levering” door „meting” is dus niet noodig. Ik meen dus de amendementen over.

Aangezien ook het tweede amendement van den heer van der Waerden c.s. door de Regeering is overgenomen, maakt dit geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De VOORZITTER: Ik verzoek de Commissie van Rapporteurs haar oordeel over de wijzigingen, door de Regeering in het artikel gebracht, mede te deelen.

De heer MARCHANT, lid van de Commissie van Rapporteurs: De Commissie heeft tegen die wijzigingen geen bezwaar.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het gewijzigd artikel 1, aldus luidende:

„In Titel IX van het Eerste Boek van het Wetboek van Strafrecht wordt na artikel 90*bis* een nieuw artikel 90*ter* ingelascht, luidende als volgt:

„Onder electriciteitswerken worden verstaan werken dienende tot voortbrenging, geleiding, transformatie of levering van electriciteit, en daarmede in verband staande beveiligings-, bevestigings-, ondersteunings- en waarschuwingswerken.

Onder electriciteitswerken worden niet begrepen telegraaf- en telefoonwerken.”

wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De artikelen 2—9 en de beweegreden van het ontwerp van wet worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp van wet wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1921—1922.

Aanpassing van het Wetboek van Strafrecht aan huidige toestanden op het gebied der aanwending van electrisch arbeidsvermogen.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het afdeelingsonderzoek van dit wetsontwerp gaf aanleiding tot de navolgende opmerkingen en beschouwingen.

Toegejuicht werd, dat wanneer behoefte bestaat aan aanvulling van het Wetboek van Strafrecht door misdrijven strafbaar te stellen, die tot dusverre niet daaronder vielen, de Minister bereid is de noodige voorstellen ter voorziening in die leemten te doen.

Men kon er zich echter niet mede vereenigen, dat de Minister met een beroep op een arrest van den Hoogen Raad, volgens hetwelk electriciteit is een voor wegneming vatbaar „goed” in den zin van art. 310 van het Wetboek van Strafrecht, het niet noodzakelijk acht een nadere voorziening te treffen met betrekking tot diefstal van electriciteit. Immers de vraag is, of deze jurisprudentie constant zal blijven. In eene leemte in de wetgeving behoort te worden voorzien door aanvulling der wet, en men moet in dergelijke gevallen niet vertrouwen op de toevallige jurisprudentie van den rechter. Beter ware het in het onderhavig geval geweest in de wet op te nemen, dat onder „eenig goed” bedoeld in art. 310 van het Wetboek van Strafrecht ook wordt verstaan electrische energie.

Met instemming had men uit de Memorie van Antwoord op het door de Tweede Kamer uitgebracht Voorloopig Verslag vernomen, dat de Minister analogische wetstoepassing als grondslag van veroordeeling wegens een door den wetgever niet rechtstreeks strafbaar gesteld feit ten eenenmale verwerpelijk acht.

Aldus vastgesteld den 9den Mei 1922.

POTHUIS—SMIT.

WITTERT VAN HOOGLAND.

SLINGENBERG.

VAN DER MAESEN DE SOMBREFF.

FOKKER.

EINDVERSLAG.

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering was medegedeeld, is van haar ontvangen de volgende:

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Met voldoening nam de ondergeteekende kennis van de waardeering, die zijn bereidheid om aanvullingen van het Wetboek van Strafrecht ter voorziening in gebleken leemten voor te stellen, mocht vinden.

Met die bereidheid is echter niet in strijd, dat de ondergeteekende een voorstel tot een nadere voorziening met betrekking tot diefstal van electriciteit heeft achterwege gelaten. Zulks ware immers slechts het geval, indien, zooals dan ook van het aangevoerde in het Voorloopig Verslag het uitgangspunt is, in deze van een leemte in de wet kan worden gesproken. Reeds in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer heeft de ondergeteekende evenwel doen blijken van zijn gevoelen, dat krachtige argumenten zijn aan te voeren voor het standpunt van den Hoogen Raad, die in het bekende arrest niet onder erkenning van een leemte in de wet door middel van een ook door den ondergeteekende gewraakte analogische wetstoepassing den diefstal van electriciteit strafbaar heeft verklaard, doch dien diefstal door een bestaande wetsbepaling reeds strafbaar achtte gesteld. In verband daarmee kon er voor den ondergeteekende geen aanleiding zijn een voorstel tot wetsaanvulling te doen, hetwelk theoretisch alleen van uit een aan die van den Hoogen Raad tegenovergestelde opvatting ware te verdedigen. Ook praktische overwegingen, ontleend aan de mogelijkheid van wijziging der jurisprudentie, kunnen naar het oordeel van den ondergeteekende niet voldoende gewicht in de schaal leggen, des te minder, nu de Hooge Raad in een nieuw arrest van 3 Januari j.l. (*Weekblad van het Recht* n°. 10 864), hetwelk op een enkele uitzondering na door andere raadsheeren als het eerste arrest is gewezen, de in dat eerste arrest neergelegde opvatting is blijven volgen.

De instemming, die zijn standpunt met betrekking tot de analogische wetstoepassing mocht ondervinden, was den ondergeteekende aangenaam.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeeling van dit antwoord aan de Vergadering haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld 13 Mei 1922.

POTHUIS-SMIT.

WITTERT VAN HOOGLAND.

SLINGENBERG.

VAN DER MAESEN DE SOMBREFF.

FOKKER.

In hare vergadering van 17 Mei 1922 heeft de Eerste Kamer der Staten-Generaal het ontwerp in openbare behandeling genomen.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer MENDELS: Mijnheer de Voorzitter! Ik betuig mijn volkomen instemming met de bedoeling van den Minister, om het Wetboek van Strafrecht aan te passen aan den tegenwoordigen toestand op het gebied van aanwending van electrisch arbeidsvermogen.

Ik juich het streven toe, om, wanneer nieuwopkomende behoeften in het maatschappelijk verkeer roepen om regeling, ook op strafrechtelijk gebied, wanneer de dringende noodzakelijkheid daarvan blijkt, bijv. door vooruitgang van de techniek, de wetgeving daarbij te doen aanpassen.

Het doet mij dan ook genoegen, dat de Minister gedurende zijn bewind zich steeds bewust is geweest, dat van een te grooten achterstand op het gebied der wetgeving, in verhouding tot de maatschappelijke behoefte, niet anders dan schade voor de gemeenschap te wachten is.

De Minister heeft getoond dit te beseffen op het gebied van het civiel recht, door, waarever wij onlangs gesproken hebben bij de behandeling der Justitiebegrooting, te trachten in samenwerking met door hem daartoe aangezochte personen, zooveel mogelijk leemten aan te vullen in de wetgeving op burgerrechtelijk gebied, en hij wil het nu hier doen, op het gebied van het strafrecht op een wijze, waarmede ik in het algemeen genomen mijn volkomen instemming kan betuigen.

Het gebruik van electrische energie neemt in het maatschappelijk verkeer hoe langer hoe meer toe en de behoefte wordt gevoeld om nu ook strafrechtelijk tegen te gaan het onrechtmatig gebruik van die energie.

Deze behoefte is niet nieuw. De Minister pakt de zaak nu aan en

heeft de voldoening, dat zijn voorstel door het Parlement wordt geaccepteerd, maar reeds lang geleden, onder het Ministerie-Goeman Borgesius, door den Minister van Justitie Cort van der Linden en onder het Ministerie-Kuyper, door den Minister van Justitie Loeff, zijn wetsontwerpen ingediend om diefstal van electricische energie ook strafrechtelijk tegen te gaan.

De Minister gaat nu verder. Niet alleen betreft zijn voorstel het wederrechtelijk gebruiken van electricische energie maar hij gaat op tal van punten verder. Zoo betreft hij in zijn voorstel ook de draadlooze telegrafie en stelt hij strafbepalingen welke op het beschadigen van waterstaatswerken betrekking hadden, nu ook vast ten opzichte van het beschadigen en vernielen van electriciteitswerken. Dus op het geheele gebied van het strafrecht heeft de Minister op het oogenblik dat het hem leek dat het pas gaf bepalingen ingelascht in het Wetboek van Strafrecht, waardoor ook bestreken wordt het gebied van het gebruiken van electricisch arbeidsvermogen.

Op één punt echter ben ik niet geheel bevredigd en dat betreft den diefstal van electriciteit.

De Hooge Raad heeft niet lang geleden, bij arrest van 23 Mei 1921, uitgemaakt, dat het opzettelijk wederrechtelijk gebruik maken van electricische energie valt onder art. 310 van ons Wetboek van Strafrecht, het bekende artikel, dat den diefstal strafbaar stelt.

De Hooge Raad heeft aangenomen, dat iemand — het gold in dat geval een tandarts — die bijv. door een aftakking of op welke wijze ook tracht, op andere voorwaarden dan door den leverancier van de electriciteit is toegestaan, electricische energie te gebruiken, zoodat hij dus daarvoor niet behoefte te betalen, geacht moet worden die electricische energie weg te nemen, en dat de electricische energie moet geacht worden te zijn een „goed”.

Art. 310 van ons Wetboek van Strafrecht luidt:

„Hij, die eenig goed dat aan een ander geheel of ten deele toebehoort wegneemt, met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen”, enz.

De Hooge Raad heeft dus uitgemaakt, dat ook electricische energie is te begrijpen onder de woorden „eenig goed”, heeft het dus niet opgevat in den engen zin van het woord, nl. als een stoffelijk goed, dat, om zoo te zeggen, mobiel is, maar als eenig goed, dat in het verkeer kan worden afgemeten als een onderwerp van handelstransactie. Ook het woord „wegnemen” heeft de Hooge Raad zeer wijd, zeer ruim geïnterpreteerd, nl. zoo, dat elke keer, dat er ingeschakeld wordt en op andere voorwaarden de stroom kan gebruikt worden dan is toegestaan, een wederrechtelijke daad is. Over deze zaak is veel strijd gevoerd. Ik laat natuurlijk daar den strijd tusschen verdediging en openbaar ministerie in deze zaak, maar ook is er strijd geweest tusschen het openbaar ministerie zelf en de zittende magistratuur. De advocaat-generaal van den Hoogen Raad, de heer Besier, kwam

n.l in zijn conclusie tot de slotsom, dat het feit niet strafbaar was, niet kon geacht worden te vallen onder het begrip diefstal, zooals de Strafwet dat omschrijft, dat deze moderne vorm van oneerlijkheid er buiten viel.

Laat ik er bijvoegen, dat ook de ontwerpen van den heer Cort van der Linden en van den heer Loeff dezen modernen vorm van oneerlijkheid — laat ik het in het algemeen zoo maar noemen — niet wenschten te doen vallen onder het begrip van diefstal volgens art. 310 van het Wetboek van Strafrecht, want ook zij beiden wenschten een aparte strafbepaling voor het wederrechtelijk onttrekken van elektrische energie.

Ook de Staatscommissie van 1904, waarbij de latere van 1914 zich heeft aangesloten, heeft een nieuw artikel te dien aanzien voorgesteld, luidende als volgt:

„Hij die opzettelijk wederrechtelijk beschikt over electrisch arbeidsvermogen, waarover een ander rechtmatig te beschikken of mede te beschikken heeft, wordt als schuldig aan diefstal van electrisch arbeidsvermogen”, enz.

Deze beide commissies willen dus een apart artikel voor diefstal van electrisch arbeidsvermogen.

De Minister heeft in zijn Memorie van Antwoord te kennen gegeven een aparte regeling van deze materie niet noodig te achten, omdat nu eenmaal het arrest van den Hoogen Raad deze zaak had uitgemaakt. In het Voorloopig Verslag was namelijk te kennen gegeven, dat men het met den Minister niet eens was wat betreft het weglaten van een regeling omtrent diefstal van electriciteit, en er was op aangedrongen, dat de Minister alsnog zou voldoen aan den wensch om deze geheel aparte materie ook in haar geheel apart te regelen. De Minister heeft daarop geantwoord:

„Een nadere voorziening met betrekking tot diefstal van electriciteit wil den ondergeteekende ook na lezing van hetgeen daaromtrent in het Voorloopig Verslag voorkomt niet noodig voorkomen. De vraag is geopperd of de rechtspraak van ons hoogste rechtscollege, volgens welke electriciteit is een voor wegneming vatbaar „goed” in den zin van artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht, constant zal blijven. De ondergeteekende kan daaromtrent uiteraard geen zekerheid geven, doch hij wil er op wijzen, dat de Hooge Raad in een nog niet gepubliceerd arrest van 3 Januari 1922 (rolnummer 27925) aan zijn jurisprudentie, ingeleid bij het arrest van 23 Mei 1921 (*Weekblad van het Recht*, n°. 10728), getrouw is gebleven.”

Ja, dat zegt toch al heel weinig, want het zou er met de vastheid van inzicht van den Hoogen Raad bitter slecht uitzien, als dat college, een zeer betwist punt beslissende bij arrest van 23 Mei 1921,

zeven maanden later op die jurisprudentie zou terugkomen. Dat de Hooge Raad heuschelijk na zeven maanden hetzelfde geval nog eens precies eender heeft beslist, zegt al bitter weinig. De Minister zegt verder:

„Mocht dit — het terugkomen van den Hoogen Raad op zijn jurisprudentie — te eeniger tijd geschieden, dan zullen alsdan de noodige voorzieningen dienen te worden getroffen.”

De Minister zegt, het vrijwel eens te zijn met de jurisprudentie van den Hoogen Raad.

„Op goede gronden — zoo lees ik — kan men z. i. betoogen, dat electriciteit een bestaan van stoffelijken aard heeft en dus is een „goed”. Mitsdien bestaat er z. i. geen voldoende aanleiding om reeds thans te rekenen op de eventualiteit, dat de Hooge Raad op zijn jurisprudentie mocht terugkomen.”

Dat lijkt mij geen goede methode om, alleen omdat de Hooge Raad toevallig op dit oogenblik met zeer ruime interpretatie geacht heeft, dat electriciteit ook is een goed, dat voor wegneming vatbaar is, te zeggen: nu heb ik eigenlijk geen wettelijke regeling nodig, want nu heeft de rechtspraak er voor gezorgd. Dit beteekent alleen, dat de rechtspraak hier eenigermate de taak van den wetgever heeft overgenomen, want als de Hooge Raad, zou ik willen vragen, het niet had gedaan, als die tandarts iets later had gefraudeerd, zoodat dat geval nog niet vóór den Hoogen Raad was gekomen, zou de Minister dan ook van oordeel zijn, dat er geen wettelijke regeling nodig was? Ik ben van oordeel, dat de wettelijke regeling zoo nauw mogelijk moet aansluiten aan de maatschappelijke behoefte.

Integendeel, de wetgever moet nu sanctioneeren in de wet wat de Hooge Raad op dit oogenblik heeft uitgesproken, omdat ik absoluut niet zeker weet of de Hooge Raad naderhand diezelfde uitlegging ook werkelijk zal volhouden, en omdat toch eigenlijk gezegd kan worden, dat de Hooge Raad deze interpretatie heeft toegepast, omdat er geen aparte wettelijke regeling bestond. De Hooge Raad heeft dat geval voor zich gezien en heeft gedacht: als het maar eenigszins onder diefstal kan gebracht worden, laat ik zoo iemand liever niet vrij uit, en daarom schept men het gevaar, als de wetgever dat niet uitdrukkelijk omschrijft in de wet, van een gewrongen rechtspraak. Ik zal niet zeggen, dat het niet vol te houden is dat electriciteit een goed is. Men kan ook in strafrechtvragen niet al te strikt interpreteren, er moet altijd een zekere marge zijn. Maar men moet ook oppassen, dat men niet leemten laat bestaan in de strafwetgeving en daardoor den rechter dwingt de wet zoo uit te zetten en uit te rekken, dat nieuwe onbehoorlijkheden binnen een bepaald strafwetartikel vallen, dat indertijd gemaakt is op een oogenblik, dat men geenszins het idee heeft gehad, dat het ooit toegepast zou kunnen worden op dergelijke nieuwe dingen. Toen wij in 1882 ons Wetboek van Straf-

recht maakten, heeft men met betrekking tot de vaststelling van de delictsoomschrijving van diefstal wel niet gedacht aan electriche energie. Nu moet men niet zeggen: laat de rechter er maar voorlooppig voor zorgen. Ik had gaarne gezien, dat de Minister de geheele zaak van de onttrekking goed onder de oogen had gezien, maar in het algemeen kan ik mij zeer wel vereenigen met een uitlating van den Minister op bladz. 2 der Memorie van Antwoord, waar hij zegt, dat strafbepalingen zich tot het strikt noodige dienen te beperken. Daarin ben ik het met hem volkomen eens. Ik ben ook een groot tegenstander van onnoodige uitbreiding van strafbepalingen, van een ruime hand in het zaaien van strafbepalingen, maar aan den anderen kant moeten wij oppassen, dat wij niet door de behoefte aan nieuwe omschrijving van nieuwe delicten onbevredigd te laten, de rechtspraak dringen om de taak van den wetgever over te nemen, door uit nood een ruime interpretatie in te voeren. Men loopt dan gevaar, dat de interpretatie zoo ruim wordt genomen, dat zij werkelijk bijna niet door den beugel kan, en dat men te zeer met ficties gaat werken. Dan komt het tweede gevaar, n.l. dat men de behoefte gaat opwekken om analogisch straffen toe te passen.

Men zegt dan: de rechter moet niet zoo gebonden zijn; er moet wel een algemeene norm gelden, maar wanneer zekere feiten, onbehoorlijke gedragingen, niet vallen onder een bepaalde delictsbeschrijving, maar toch in de buurt daarvan zijn, moet de rechter de bevoegdheid hebben, naar analogie straf op te leggen. Die neiging, zeg ik, wordt versterkt door een achterstand in de poenale wetgeving. Ik prijs mij gelukkig, in dit opzicht den Minister aan mijn zijde te zien, waar hij in de Memorie van Antwoord verklaart:

„Ook zonder in analogische wetstoepassing te vervallen, welke hij als grondslag van veroordeeling wegens een door den wetgever niet rechtstreeks strafbaar gesteld feit ten eenenmale verwerpelijk zou achten.

De Minister verwerpt dus de analogische wetstoepassing. Het doet mij genoegen, in den Minister een medestander te vinden op een punt, waaromtrent straks prae-adviezen voor de Nederlandsche Juristenvereeniging zullen worden uitgebracht. Hoezeer ik tegenstander ben van een overmatig zaaien van strafbepalingen, men moet allen grond wegnemen aan hen, die analogische wetstoepassing bepleiten, door te zorgen, dat de wetgeving in alle behoeften van het maatschappelijk leven zooveel mogelijk voorziet.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik dank den geachten afgevaardigde voor de waardeerende woorden, in het begin zijner rede gewijd aan de door mij gevolgde methode op het gebied van de wetgeving.

Tot mijn leedwezen werd die beschouwing gevolgd door de bespreking van een punt, waarop de geachte afgevaardigde het niet met mij eens schijnt te zijn.

Heb ik hem goed verstaan, dan wenscht de geachte afgevaardigde, dat zou worden voorgesteld een wetsbepaling tot strafbaarstelling van het tot zich nemen van elektrische energie. Ik kan mij met dat gevoelen niet vereenigen. Ik zie er niet de minste behoefte aan. Wij zijn het er over eens, dat men geen analogische toepassing van strafrechtelijke bepalingen moet hebben. Valt een feit niet onder een strafrechtelijke bepaling, dan moet het niet bestraft worden ex analogia. Maar daartoe zouden wij hier een nieuwe strafbepaling in het leven roepen? De Hooge Raad heeft nu tweemaal beslist, dat het wederrechtelijk tot zich nemen van elektrische energie valt onder art. 310 Wetboek van Strafrecht. Naar mijn bescheiden meening is de jurisprudentie van den Hoogen Raad juist, en ik heb dus niet de minste reden voor een nadere voorziening. Nu zegt de geachte afgevaardigde: de jurisprudentie is uitermate betwist. Ik geloof echter dat het zeer moeilijk is, wetsartikelen te maken over welker toepassing niet valt te twisten. Wanneer men meent, door een nieuwe redactie oude quaesties af te snijden, blijken niet zelden nieuwe quaesties te zijn ontstaan; het „uitermate betwist” is dus geen voldoende reden.

De geachte afgevaardigde heeft een ander, eenigszins meer op de zaak betrekking hebbend, argument aangevoerd. Hij heeft aangevoerd, dat in 1885 (eigenlijk was het wat vroeger, in 1881), toen Minister Modderman het Wetboek van Strafrecht tot stand bracht, die Minister er niet aan dacht, dat elektrische energie een goed was. De Minister Modderman was een man van vele gedachten, en ik weet dus niet of hem niet inderdaad voor den geest heeft gestaan, dat elektrische energie ook een goed kon zijn, maar wat doet dat er toe? Het moge betwist zijn, dat elektrische energie een goed is, ik voor mij ben geneigd te meenen, dat dit een te dezer zake onkundige betwisting is. Ik heb gemeend te mogen zeggen, dat men kan betoogen, dat elektrische energie heeft een bestaan van stoffelijken aard, en ik verzeker u, dat men dit kan betoogen. Ik heb eens een zeer belangrijke wetenschappelijke discussie tusschen zeer hoogstaande wetenschappelijke mannen bijgewoond over de vraag, wat het wezen der materie is. De eene richting meende, dat het wezen der materie is kracht, en de andere richting, dat het wezen der materie is een substraat, dat aan kracht ten grondslag ligt. Ik wil het eerlijk bekennen, nadat ik die geleerde heeren had gehoord, kwam ik tot de conclusie, dat ik het niet wist en dat zij het eigenlijk ook niet wisten, maar indien men dan toch op wetenschappelijke gronden kan betoogen, dat het wezen der materie is kracht, dan kan electriciteit vallen binnen het begrip van het wezen der materie en ook bij de andere opvatting is er een nauw verband tusschen stof en kracht. Wat electriciteit precies is, dat weet men ook niet.

Zoo is het nu eenmaal, hoe dieper men in de wetenschap doordringt, des te meer komt men tot de slotsom, dat men het eigenlijk niet weet, dat er geheimen zijn, die te moeilijk te doorgronden zijn voor de menschelijke geleerdheid. En hoe zal men dan durven zeg-

gen, dat electriciteit is uitgesloten van het begrip „eenig goed”? Om een goed te hebben, behoef ik niet te hebben een penhouder, een tafel of een stoel, maar dat kan ook zijn electriciteit of een andere natuurkracht. Nu is in het arrest van den Hoogen Raad mij dunkt zeer juist betoogd, dat electricische energie is een goed, waarover men de beschikking kan hebben en dat men tot zich kan nemen, ook op wettelijke wijze, zoodat die handeling valt onder het begrip diefstal. Ik heb dus niet de minste behoefte aan een nieuwe regeling. Er zijn regelingen voorgesteld, en daaronder zijn er, die in bijzonderheden afdalen. Mijnheer de Voorzitter! Ik ben tegen analogische wettoepassing, vooral op strafrechtelijk gebied, maar ik ben er ook tegen, dat men, als men het even vermijden kan, van het Strafwetboek maakt een politieverordening. Laat men zich toch zooveel mogelijk onthouden van in alle bijzonderheden te zeggen: dit moogt gij doen en dat moogt gij niet doen, denkende dat men er dan is. De oude formules van den Code Pénal waren kort en meestal duidelijk, en hoe dichter het Strafwetboek staat bij die methode van formuleering, hoe beter.

Art. 310 van het Strafwetboek, betreffende diefstal, is kort en duidelijk geformuleerd. Naar de meening van den Hoogen Raad, waarbij ik mij volkomen aansluit, valt het wederrechtelijk tot zich nemen van electricische energie onder het begrip diefstal. Laat ons dankbaar zijn, dat de zaak zoo eenvoudig en helder geregeld is.

Indien de Hooge Raad van den weg, dien hij thans wijselijk heeft ingeslagen, mocht terugkomen, zouden wij kunnen zeggen: het is noodig, in de zaak te voorzien, maar waarom zou de Hooge Raad dat doen? Er zijn ongetwijfeld veel rechterlijke uitspraken, die meer dubieus zijn dan deze arresten van den Hoogen Raad van 23 Mei 1921 en 3 Januari 1922, waarbij de raadsheeren — en op één na waren het op 3 Januari alle andere raadsheeren dan op 23 Mei — tot dezelfde conclusie kwamen.

Ik geloof dus, dat wij ons de moeite kunnen sparen om op dit gebied een nieuw artikel te redigeeren.

De beraadslaging wordt gesloten en het ontwerp van wet zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp is als Wet van 19 Mei 1922 opgenomen in Staatsblad no. 313 (uitgegeven 8 Juni 1922).

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1921—1922. — 537.

*Eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de
militair-rechterlijke macht.*

Bij Koninklijke boodschap van 13 Mei 1922 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgende ontwerp van wet ter overweging aangeboden:

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht gewenscht zijn;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Artikel 1 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof wordt gelezen als volgt:

„Het Hoog Militair Gerechtshof zal bestaan uit zes leden, den President daaronder begrepen, te weten: twee Regtsgeleerden en vier Officieren, en bij zich hebben een Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht en een Griffier.”

Artikel 2.

Artikel 28 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof wordt gelezen als volgt:

„Het Hof vonnist met ten minste vijf leden. In geval van afwezigheid, belet of ontstentenis kunnen zij worden vervangen door Raden, door den Vorst aan te wijzen.

In geval van regtspraak in eersten aanleg en verder in die gevallen, waarin het Hoog Militair Gerechtshof in raadkamer zulks noodig keurt, zullen zich onder de regters altijd moeten bevinden 2 Officieren van de Zee- of Landmagt, naar gelang de vonnissen iemand van een dezer twee corpsen betreffen.”

Artikel 3.

De thans bestaande krijgsraad bij de landmacht, gevestigd te *Arnhem*, is ontbonden.

Artikel 4.

De ambtenaren bij den ontbonden Krijgsraad ontvangen een wachtgeld overeenkomstig bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen regelen. Bij die regelen wordt in acht genomen, dat aan den president van den ontbonden Krijgsraad tot het einde van het kalenderjaar, waarin hij den 70-jarigen leeftijd bereikt, een inkomen moet verzekerd zijn gelijk aan dat hetwelk hij uit zijn functie als president zou hebben verkregen, indien hij daarin op de laatstelijk door hem genoten wedde werkzaam ware gebleven, voorzover niet eenigerlei inkomst hem door eigen toedoen ontgaat.

Onverminderd hetgeen overigens in den in het eerste lid bedoelden algemeenen maatregel van bestuur zal worden bepaald kan het wachtgeld geheel of ten deele worden vervallen verklaard, indien de betrokken ambtenaar niet voldoet aan een ingevolge artikel 7 op hem rustende verplichting.

Artikel 5.

Aan den president van en den fiscaal bij den krijgsraad binnen het Rijk in Europa bij de zeemacht kan de waarneming worden opgedragen van de werkzaamheden van kantonrechter in een der kantons *Helder, Schagen, Hoorn of Medemblik*.

De president of fiscaal aan wien zulk eene opdracht is verstrekt, geniet boven zijne jaarwedde, eene enkele vergoeding van duizend gulden 's jaars. Voor de berekening van de kindertoelage als militair-rechterlijk ambtenaar wordt deze vergoeding geacht tot de wedde te behooren.

De opdracht kan slechts op verzoek van hem, aan wien zij is verstrekt, worden ingetrokken.

Artikel 6.

De wet van 4 Juni 1858 (*Staatsblad* n°. 45) houdende eenige maatregelen van bezuiniging met opzigt tot het Hoog Militair Geregts-hof wordt ingetrokken met dien verstande:

1. dat de tenuitvoerlegging der uitspraken van het Hoog Militair Geregts-hof ook in den vervolge geschiedt, op bevel en onder toezicht van den advocaat-fiscaal voor de zee- en landmacht door de beambten, door Ons daartoe aan te wijzen;

2. dat de bepalingen der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Geregts-hof, welke bij voornoemde wet zijn ingetrokken en buiten werking gesteld, ingetrokken en buiten werking gesteld blijven.

Artikel 7.

Deze wet treedt in werking op een door Ons te bepalen tijdstip. De op dat tijdstip bij den ontbonden krijgsraad bij de landmacht aanhangige zaken worden, met afwijking in zoover van artikel 3 nog door dien krijgsraad, bij welken zij aanhangig zijn, afgedaan.

De ambtenaren van den ontbonden krijgsraad en hunne plaatsvervangers worden in zoover geacht nog in hunne vroegere betrekking werkzaam te zijn.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Justitie,
De Minister van Marine a.i.,
De Minister van Oorlog,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Het wil den ondergeteekenden voorkomen, dat met betrekking tot de militair-rechterlijke macht eenige maatregelen van bezuiniging dienen te worden genomen.

In de eerste plaats schijnt het in elk opzicht verdedigbaar en dus, onder de gegeven omstandigheden gewenscht, om het getal leden van het Hoog Militair Gerechtshof te verminderen tot zes. Hierbij heeft de volgende gedachte voorgezet. Reeds volgens artikel 2 der wet van 4 Juni 1858 (*Staatsblad* n°. 45) kan het Hof vonnissen met vijf leden. Onder die leden moeten zich echter in geval van rechtspraak in eersten aanleg en verder in de gevallen, waarin het Hof in raadkamer zulks noodig acht, altijd bevinden twee officieren van de zee- of landmacht, naar gelang de vonnissen iemand van een dezer twee onderdeelen der krijgsmacht betreffen. In verband met dien regel, voor het behoud waarvan verschillende overwegingen pleiten, kan het getal leden bezwaarlijk op minder dan zes worden bepaald. De overwegingen voor het behoud van bedoelden regel zijn o.a. de volgende. Het schijnt wel noodig, dat het Hoog Militair Gerechtshof ten minste met vijf leden zal vonnissen, wijl bij berechting door minder leden òf het juridisch òf het militair-element bij de berechting te zwak worden. Werd nu het getal militaire leden tot drie teruggebracht dan zou men moeten aanwijzen òf twee officieren van de zeemacht en één van de landmacht òf twee officieren van de landmacht en één van de zeemacht. Hiervan zou het gevolg zijn, dat in zaken, waarvoor bijzondere kennis omtrent toestanden of verhoudin-

gen bij het betrekkelijk zwakker vertegenwoordigd onderdeel der krijgsmacht gewenscht zou zijn, de meening van één officier een onevenredig grooten invloed zou krijgen. Op deze gronden zouden de ondergeteekenden eene terugbrenging tot zes leden willen voorstellen.

In de tweede plaats is het getal zaken, hetwelk door de Krijgsraden bij de landmacht moet worden behandeld, zóó gering, dat het zeer wel mogelijk voorkomt het aantal dier krijgsraden, hetwelk thans drie bedraagt, tot twee terug te brengen. Hiervoor is op zich zelf geen wettelijke voorziening vereischt. Immers geschiedt volgens artikel 143, tweede lid, der Rechtspleging bij de Landmacht, welk lid in die Rechtspleging is ingelascht bij de wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n°. 292), de aanwijzing van de militaire arrondissementen of districten, in welker hoofdplaatsen krijgsraden zetelen, tot ten hoogste drie door de Kroon ¹⁾). Aldus is de Kroon in de gelegenheid om van het geheele land twee militaire arrondissementen of districten te maken, welke hoofdplaatsen zij zelve kan aanwijzen, en aldus het getal der krijgsraden bij de landmacht nader op twee te bepalen.

Het ligt daarbij in het voornemen 's-Gravenhage en 's-Hertogenbosch als hoofdplaatsen van de beide in te stellen arrondissementen aan te wijzen. Aldus zouden de aldaar gevestigde krijgsraden blijven bestaan, terwijl die te Arnhem komt te vervallen.

Vermindering van het aantal krijgsraden tot één wordt niet gewenscht geacht, omdat de daaruit voortvloeiende concentratie van alle zaken bij één college een te veelvuldig en kostbaar heen en weer reizen van beklaagden en getuigen noodzakelijk zou maken en voorts omdat dan bij de noodzakelijke uitbreiding van de werking der militaire justitie in oorlogstijd slechts over enkele rechters zou kunnen worden beschikt, die ervaring in de rechtspraak hebben verkregen.

Is derhalve voor de indeeling van het Rijk in twee militaire arrondissementen wettelijke regeling niet noodig, zoo moet daarentegen wèl bij de wet worden bepaald, dat de krijgsraad te Arnhem wordt ontbonden met het oog op de daaraan verbonden gevolgen.

Voorts is het mogelijk te achten, dat de voorzitter van en de fiscaal bij den zeekrijgsraad te Helder belast worden met de waarneming van de werkzaamheden van kantonrechter in een nabijgelegen kanton. Artikel 5 van het ontwerp schept die mogelijkheid. De bepalingen daarvan zijn analoog aan die van artikel 5 der wet van 5 Juli 1910 (*Staatsblad* n°. 181), waarin de bevoegdheid is neergelegd om een kantonrechter te belasten met de werkzaamheden van rechter in een aangrenzend kanton.

De ondergeteekenden meenen hiermede de algemeene strekking dezer wetsvoordracht voldoende te hebben toegelicht. Zij meenen, dat dit wetsontwerp de gelegenheid zal geven om in zake inkrumping van

¹⁾ Men vergelijkte het Kon. besluit van 6 October 1913 (*Staatsblad* no. 380).

de militair-rechterlijke macht te doen hetgeen onder de gegeven omstandigheden voor onmiddellijke verwezenlijking vatbaar moet worden geacht. Thans moge nog een enkel woord worden gewijd aan de toelichting der artikelen van het wetsontwerp.

Artikel 1 houdt in de vermindering van het aantal leden van het Hoog Militair Gerechtshof tot zes.

Artikel 2. Bij de bepaling, dat het Hoog Militair Gerechtshof vonnist met vijf leden, moet worden bedacht, dat artikel 46 der Provisioneele Instructie een afwijkende regeling geeft voor het geval van de vacantie.

De tweede zin van het nieuw voorgestelde artikel 28 der Provisioneele Instructie is thans iets ruimer geredigeerd dan de overeenkomstige zin van het geldende artikel, waaruit zou kunnen worden afgeleid, dat de aanstelling van Raden ter vervanging van leden van het Hof bij afwezigheid, belet of ontstentenis beperkt zou zijn tot bepaalde zaken.

Artikel 4. Het wordt aangewezen geacht de regeling van het aan de ambtenaren van den ontbonden krijgstraad toe te kennen wachtgeld over te laten aan een algemeenen maatregel van bestuur, opdat kan worden aangesloten aan de voorziening te dezen aanzien, die voor het Rijkspersoneel in het algemeen op dit oogenblik in bewerking is.

Intusschen zal daarbij — en zulks moet in de wet worden vastgelegd — rekening gehouden moeten worden met den bijzonderen rechtstoestand van den president, die voor het leven wordt aangesteld en eerst aan het einde van het kalenderjaar, waarin hij den 70-jarigen leeftijd bereikt, wordt ontslagen. Hem moet uit dien hoofde tot op laatstbedoeld tijdstip een inkomen verzekerd zijn, als ware hij in functie gebleven.

Artikel 6. Het is wenschelijk om de wet van 4 Juni 1858 (*Staatsblad* n°. 45) houdende eenige maatregelen van bezuiniging met opzicht tot het Hoog Militair Gerechtshof in te trekken. Een voorbehoud behoeft slechts te worden gemaakt ten aanzien van het bepaald in de artikelen 4 en 6 dier wet.

Artikel 7. Het schijnt het meest eenvoudig om de op het tijdstip der inwerkingtreding van de ontworpen regeling bij den ontbonden krijgstraad bij de landmacht aanhangige zaken nog door dien krijgstraad te laten afdoen.

In zoover zal deze dus niet als ontbonden krijgstraad gelden. En

de op wachtgeld gestelde ambtenaren bij dien kriegsraad en huane plaatsvervangers zullen bedoelde afdoening moeten bewerkstelligen. Eenig bezwaar hunnerzijds zal daartegen wel niet rijzen. Zoodra zij echter niet bereid worden bevonden om in zoover te blijven fungeeren, dan zouden zij, afgezien van bijzondere omstandigheden, hunne aanspraken op wachtgeld dienen te verliezen. Het bepaalde in het tweede lid van artikel 4 strekt daartoe.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

De Minister van Marine a. i.,

VAN DIJK.

De Minister van Oorlog,

VAN DIJK.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, standplaats Arnhem.

Vonnis van 6 Januari 1922.

Geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den 31sten Januari 1922, onder opmerking dat het Hof niet geacht wil worden zich te vereenigen met de gronden, door den Krijgsraad voor zijne beslissing aangevoerd.

President: Dr. Th. Evekink.

Leden: Kapiteins Jhr. H. van Panhuys, W. P. Tielenius Kruythoff, W. J. Arriëns en Dr. J. S. Barbas.

Auditeur-Militair: Jhr. Dr. H. C. M. van Nispen tot Pannerden (plv.).

Beklaagde is door het H. M. G. vrijgesproken van het als verlofganger van de militie, gevestigd te Tiel, niet voldoen aan een oproeping van den burgemeester dier gemeente voor opkomst onder de wapenen met spoed, omdat hij ten tijde van de oproeping niet was gevestigd te Tiel en niet is gebleken dat de in die gemeente gedane oproeping ook te zijnen aanzien is geschied, hij was te dien tijde gevestigd te Wijk bij Duurstede.

Opnieuw vervolgd op een volkomen gelijkkluidende telastlegging, behoudens dat hij volgens deze laatste ten tijde van de oproeping zou gevestigd zijn geweest te Wijk bij Duurstede en ook door den burgemeester van deze gemeente zou zijn opgeroepen, spreekt de krijgsraad hem, op grond van den regel „non bis in idem”, vrij.

Vonnis van den Krijgsraad in het 2e Militair Arrondissement te Arnhem in zake W. A. van B., oud 30 jaar, geboren te Wijk bij Duurstede, 20 Mei 1891; milicien-huzaar bij 1—1° Regiment Huzaren, thans verbljvende te Wijk bij Duurstede, niet gedetineerd, beklagde;

De Krijgsraad in het tweede Militair Arrondissement te Arnhem; Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad van den Garnizoens-Commandant te Arnhem d.d. 23 November 1921, waarvan afschrift is gelaten aan beklagde;

Gezien het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad van den Commandeerenden Officier van het Garnizoen der Hoofdplaats van het 2e Militair Arrondissement d.d. 7 December 1921, met de

aan den voet daarvan gestelde telastlegging van den Auditeur Militair, welk stuk onder afgifte van een door den Secretaris bij bovengenoemden Krijgsraad geteekend afschrift, aan beklaagde is beteekend op 14 December 1921;

Gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gezien de door den Auditeur Militair ingediende schriftuur van eisch strekkende tot veroordeeling;

Gehoord den beklaagde;

Na overeenkomstig artikel 93 van de Rechtspleging bij de Landmacht te hebben beraadslaagd:

Overwegende, dat beklaagde voor dezen Krijgsraad, gehouden den 6 Januari 1922, heeft terechtgestaan ter zake: dat hij, als verlofganger der Militie, gevestigd te Wijk bij Duurstede, niet voldaan heeft aan de te zijnen aanzien gedane oproeping van den Burgemeester dier gemeente bij openbare kennisgeving van 31 Juli 1914 om op 1 Augustus 1914 op de wijze, als voor opkomst onder de wapenen met spoed is vastgesteld, naar de voorgeschreven plaats van opkomst, zijnde voor hem Amersfoort, te begeven, sindsdien voortdurend en onafgebroken zonder verlof van zijn garnizoen en korps, 1e Eskadron, 1e Regiment Huzaren te Amersfoort, afwezig is gebleven en zich op 13 Juli 1921 heeft aangemeld bij den burgemeester van Wijk bij Duurstede;

Overwegende dat het aan beklaagde vertoonde en voorgehouden uittreksel uit het stamboek van de onderofficieren en minderen van het 1e Regiment Huzaren inhoudt, dat beklaagde 26 September 1921 is ingedeeld als loteling van de lichter van 1911 uit de gemeente Wijk bij Duurstede onder no. 7; 29 September 1913 met groot verlof; 10 Augustus 1915 als deserteur afgevoerd;

Overwegende dat het aan beklaagde vertoonde en voorgehouden uittreksel krijgswettenblad, no. 2338, geteekend in het garnizoen Amersfoort, den 27 September 1911, door den 1e Luitenant J. G. Pabst, den wachtmeester 1e klasse T. P. en den milicien, huzaar W. A. van B., inhoudt, dat op gemelden datum in tegenwoordigheid van eerstgenoemde door den tweeden genoemde aan beklaagde de krijgsartikelen, voor het Krijgsvolk te Lande vastgesteld, duidelijk zijn voorgelezen;

Overwegende dat uit een en ander blijkt dat aan beklaagde bekend is gemaakt dat hij onder militaire tucht staat:

Overwegende dat beklaagde bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 1 November 1921 is vrijgesproken van het feit: dat hij, als verlofganger der Nationale Militie, gevestigd in de gemeente Tiel, niet heeft voldaan aan de te zijnen aanzien gedane oproeping van den burgemeester dier gemeente bij openbare kennisgeving van 31 Juli 1914 om op 1 Augustus 1914 op de wijze, als voor opkomst onder de wapenen met spoed is vastgesteld, naar de voorgeschreven plaats van opkomst, zijnde voor hem Amersfoort te begeven, sindsdien voortdurend en onafgebroken zonder verlof van zijn garnizoen en korps, 1e Eskadron, 1e Regiment Huzaren te Amersfoort afwezig is

gebleven en zich op 13 Juli 1921 heeft aangemeld bij den burgemeester van Wijk bij Duurstede;

Overwegende dat beklagde vervolgens op 6 Januari 1922 voor den Krijgsraad te Arnhem heeft terechtgestaan ter zake: dat hij als verlofganger der Militie, gevestigd te Wijk bij Duurstede, niet heeft voldaan aan de te zijnen aanzien gedane oproeping van den Burgemeester dier gemeente bij openbare kennisgeving van 31 Juli 1914 om op 1 Augustus 1914 op de wijze als voor opkomst onder de wapenen met spoed is vastgesteld, enz., zijnde de verdere telastlegging overigens geheel gelijklopend aan de eerstgenoemde, waarvan bedoelde vrijspraak heeft plaats gehad;

Overwegende dat uit het bovenstaande blijkt, dat beklagde andermaal vervolgd is geworden wegens een feit, waarover te zijnen aanzien bij gewijsde van den Nederlandschen rechter onherroepelijk is beslist;

Overwegende toch, dat het feit hetwelk beklagde, zoowel oorspronkelijk als daarna, is geïmputeerd geworden geen ander is dan dat hij, zijnde verlofganger der Militie, niet heeft voldaan aan de oproeping d.d. 31 Juli 1914 om op 1 Augustus 1914 met spoed onder de wapenen te komen om zich naar Amersfoort te begeven en dat hij van zijn garnizoen en korps enz., zonder verlof afwezig is gebleven tot 13 Juli 1921, op welken datum hij zich heeft aangemeld bij den Burgemeester van Wijk bij Duurstede;

Overwegende dat nu beklagde derhalve door het Hoog Militair Gerechtshof op 1 November 1921 van dit feit is vrijgesproken, meer bijzonderlijk op grond, dat ten aanzien van beklagde geen behoorlijke oproeping had plaats gehad, het in strijd met den regel „non bis in idem” zou zijn, dat beklagde ter zake van dit zelfde andermaal werd vervolgd, zoodat, waar te dezer zake geen recht tot strafvordering aanwezig is, beklagde derhalve behoort te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 68 Wetboek van Strafrecht, 193 Rechtspleging bij de Landmacht;

Rechtsprekende in Naam der Koningin!

Verklaart dat in deze geen recht tot strafvervolgung aanwezig is;

Spreekt beklagde vrij.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 10 Januari 1922.

Waarnemend President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booy, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. J. Winkel Jr.

Art. 37 van de Alg. Politieverordening voor de gemeente Prinsenhage verbiedt op daartoe door den Raad bepaaldelijk aan te wijzen

gedeelten van den openbaren weg in de bebouwde kommen der gemeente met motorrijtuigen of rijwielen te rijden met grooter snelheid dan 12 K.M. per uur.

Die aanwijzing is geschied, wanneer de Raad in een van zijn vergaderingen besluit op bepaalde punten van een weg, ingevolge art. 37 van voornoemde verordening, borden van maximum-snelheid te plaatsen.

Gedaagde moet in casu worden vrijgesproken, omdat hij op den weg, waar hij te snel reed, is gekomen op een punt, waar wel een maximum-snelheid-bord was geplaatst doch waarvan de plaatsing niet is geschied ingevolge een besluit van den Raad.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve bij 's Hofs beschikking van 21 October 1921 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op 9 September 1921 gewezen in de zaak

tegen

B., oud 21 jaar, geboren te Rotterdam, thans cornet bij het 3de Regiment Veld-Artillerie,

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 25 November 1921 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof, om te dagvaarden den voornoemden B., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot verbetering van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de gronden, waarop het steunt, en dat alsnog bij sententie van den Hove met verbetering dier gronden, als in het mandament aangegeven, het onderwerpelijk vonnis overigens zal worden bevestigd, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden B., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd, dat gedaagde zich wil gedragen naar het oordeel van het Hof.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtstaan ter zake, dat hij op 1 Juni 1921 te Princenhage, als be-

stuurder van het tweewielig motorrijtuig H. 10574, daarmede heeft gereden in de bebouwde kom der gemeente op den openbaren kunstrijweg, den Bredaschen weg, met eene snelheid van 36 K.M., althans van meer dan 12 K.M. per uur;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 9 September 1921 gezezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde — met dien verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde echter niet strafbaar heeft verklaard en gedaagde daarvan heeft vrijgesproken op grond, dat klaarblijkelijk is bedoeld aan gedaagde te laste te leggen de overtreding, strafbaar gesteld in artikel 37 der Algemeene Politieverordening voor de gemeente Princenhage; dat dit artikel evenwel ten deze geen toepassing kan vinden, vermits de telastlegging niet inhoudt, dat de Bredasche weg is *een gedeelte van den openbaren weg, daartoe bepaaldelijk door den Raad aangewezen*; dat het bewezen verklaarde evenmin valt in eenige andere strafrechtelijk strafbaar gestelde bepaling van wet of verordening;

Overwegende dat artikel 37 der Algemeene Politieverordening voor de gemeente Princenhage verbiedt, op daartoe door den Raad bepaaldelijk aan te wijzen gedeelten van den openbaren weg in de bebouwde kommen der gemeente met motorrijtuigen of rijwielen te rijden met grooter snelheid, dan van 12 K.M. per uur;

Overwegende dat, blijkens een door den gemeente-secretaris voor eensluidend uittreksel geteekend extract uit het register van notulen van de vergadering van den Raad der gemeente, dit college op 25 April 1913 heeft besloten, borden van maximum-snelheid, ingevolge artikel 37 der Algemeene Politieverordening, te plaatsen bij de villa „Meertensheim”, bij van Buuren, de Roskam en het eind der Heilaarstraat;

Overwegende dat door dit Raadsbesluit geacht mag worden voldaan te zijn aan het voorschrift van artikel 37 der Algemeene Politieverordening betreffende de aanwijzing der weggedeelten;

Overwegende dat de verbalisanten hebben waargenomen, dat gedaagde het gedeelte van den Bredaschen weg, gelegen tusschen den hoek der Kolfbaan en de Villa „Meertensheim”, een afstand van 100 Meter, heeft afgelegd in 10 seconden, toen derhalve heeft gereden met eene snelheid van 36 K.M. per uur;

dat evenwel, blijkens ambtseedige verklaring van den Secretaris der gemeente Princenhage bij geen enkel raadsbesluit is bepaald, dat, ingevolge artikel 37 der Algemeene Politieverordening, een waarschuwingsbord zal worden geplaatst op den hoek van de Kolfbaan en den Bredaschen weg, zoodat voor het gedeelte van den Bredaschen weg, gelegen tusschen dien hoek en de villa „Meertensheim”, eene maximum-snelheid rechtens niet is voorgeschreven en het rijden aldaar met een snelheid van 36 K.M. per uur derhalve niet strafbaar is;

Overwegende dat het vonnis des Krijgsraads dus, zij het op andere gronden, moet worden bevestigd;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen artikel 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Bevestigt het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 9 September 1921 in deze zaak geweest, met verbetering der gronden, als boven aangegeven.

De Advocaat-Fiscaal betoogde:

dat, zou kunnen worden aangenomen, dat, feitelijk, door het plaatsen, krachtens raadsbesluit, van een waarschuwingsbord aanduidende de in acht te nemen maximum snelheid, aan den Bredaschenweg, bij villa Meertensheim, aan artikel 37 der Algemeene Politieverordening voor de gemeente Princenhage is voldaan, dan toch de beklagde vrijuit zal moeten gaan, nu, door de nadere informatie wel is gebleken, dat de beklagde bij de Kolfbaan den Bredaschenweg is ingereden en over het gedeelte van dezen weg, gelegen tusschen den hoek dier Kolfbaan en de villa Meertensheim, tot op een afstand van ongeveer honderd Meter vóór die villa, met te groote snelheid is voortgereden, doch tevens ook, dat aan den hoek der Kolfbaan het maximum-snelheid-bord is geplaatst, zonder dat, hieromtrent, een Raadsbesluit is genomen;

dat derhalve, zij het op andere gronden dan die van den Krijgsraad, het vonnis a quo zal moeten worden bevestigd.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententies van 13 Januari 1922.

Waarnemend President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij; J. C. H. A. Quack; P. P. C. Collette;
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. S. Tromp Meesters.

Drie sententies gewezen tegen denzelfden persoon ter zake van:

- a. eerste desertie driemaal gepleegd;
- b. oplichting, diefstal, wederspanningheid en het opgeven van een valschen naam;
- c. oplichting meermalen gepleegd en diefstal.

Het H. M. G. vindt in beklagdes gedrag, na de door hem gepleegde feiten, aanleiding in alle zaken eene voorwaardelijke veroordeeling uit te spreken.

In de zaken, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

J. G. A. R. oud 24 jaar, geboren te Arnhem, milicien-soldaat bij het 8e Regiment Infanterie, appellant,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve gedaagde.

I.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op den eisch a minima van den Advocaat-Fiscaal;

Gehoord de pleidooien en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting gehoorde getuige S. N. J., ambtenaar der reclasseering, wonende te Arnhem;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtstaan ter zake dat hij;

I. dienende bij 2-I-19 Regiment Infanterie, in garnizoen te Doesburg, op 5 Maart 1918 zonder verlof zijn garnizoen en korps heeft verlaten, sindsdien voortdurend en onafgebroken zonder verlof daarvan afwezig is gebleven, tot hij op 24 Juli 1918 te Hoorn door de openbare macht is aangehouden;

II. dienende als voormeld, op 14 September 1918 zonder verlof zijn garnizoen en korps heeft verlaten, immers is ontsnapt uit de arrestkamer, in de Mauritskazerne, sindsdien voortdurend en onafgebroken zonder verlof van zijn garnizoen en korps afwezig is gebleven, tot hij op 25 Januari 1919 te Elst (O.B.) door de openbare macht is aangehouden;

III. dienende als voormeld, in den nacht van 3 op 4 Februari 1919 zonder verlof zijn garnizoen en korps heeft verlaten, immers is ontvlucht uit de ziekenzaal, alwaar hij verpleegd werd, sindsdien voortdurend en onafgebroken zonder verlof van zijn garnizoen en korps afwezig is gebleven, tot hij op 11 December 1920 te Arnhem door de openbare macht is aangehouden;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 13 Mei 1921 gewezen

vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellants schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „eerste desertie in tijd van vrede door een soldaat, door zonder verlof langer dan twee dagen van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden zijner afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, gevolgd door arrestatie, driemaal gepleegd”, en te dier zake appellant heeft veroordeeld tot eene militaire detentie van *vijf maanden*, met bepaling, dat de tijd, door appellant vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 24 Juli tot 14 September 1918, van 25 Januari tot 4 Februari 1919 en van 11 December 1920 tot 5 Februari 1921;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid, de qualificatie op de wet is gegrond en de straf staat in goede verhouding tot den ernst van de gepleegde feiten;

Overwegende dat dus appellant met het vonnis niet is bezwaard en dit behoort te worden bevestigd, echter met dien verstande als beneden aangegeven;

Overwegende dat het militair belang, er zich in het algemeen wel tegen verzet, dat, in gevallen als het onderhavige, wordt gebruik gemaakt van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht, doch dat in dit bijzonder geval, nu is komen vast te staan, dat appellant reeds gedurende ongeveer drie jaren een behoorlijk levensgedrag leidt en ernstig heeft doen blijken van eene duurzame verbetering, het Hof, aanleiding vindt om ten dezen wél van die bevoegdheid gebruik te maken;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht, 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie, 14a en volgende van het Wetboek van Strafrecht en de Wet van 20 April 1918 (*Staatsblad* 255).

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Verklaart appellant niet te zijn bezwaard met het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 13 Mei 1921 te zijnen laste gewezen;

Bevestigt, dat vonnis;

Beveelt evenwel, dat de straf, aan den veroordeelde opgelegd, niet zal worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten, op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op 3 jaren, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, gedurende den tijd, dat hij aan de krijgstucht is onderworpen, aan eene ernstige overtreding tegen de krijgstucht of zelfs aan eene lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een straf-

baar feit oplevert, of op grond, dat de veroordeelde niet heeft nageleefd de hem hierbij gestelde bijzondere voorwaarden:

dat hij gedurende den gestelden proeftijd zich zal stellen onder toezicht van het Nederlandsch Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen, afdeling Arnhem, en zich stipt zal houden aan de raadgevingen van dengene, die door deze afdeling als patroon over hem zal worden aangesteld;

Draagt aan genoemde afdeling op, aan den veroordeelde bij de naleving van deze bijzondere voorwaarden hulp en steun te verleenen;

Ontzegt allen anderen eisch.

II.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op den eisch a minima van den Advocaat-Fisikaal;

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige S. N. J., ambtenaar der reclassering, wonende te Arnhem;

Overwegende dat appellant voor den krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terecht gestaan ter zake, dat hij te Hoorn:

A. op of omstreeks 19 Juli 1918

1° met het oogmerk zich zelf wederrechtelijk te bevoordeelen J. J. heeft bewogen tot afgifte van *f* 1.50 door, voorzien van een inteekenlijst, zich bij dezen te vervoegen en hem deze aan te bieden, met verzoek een bijdrage te geven, welke lijst aan het hoofd vermeldde: „*Algemeene Militaire vereeniging*” „*Lijst n° 2, gemeente Hoorn.*”

„L. S.

„Met gepaste vrijmoedigheid komen ondergeteekende leden van „het bestuur der algemeene Militairen vereeniging in N. Holland in „samenwerking met Het Comité: „tot ontwikkeling en ontspanning „„aan militairen”, een beroep doen op uwe welwillende offervardigheid, hopende door deze een geringe bijdrage te mogen ontvangen, „opdat wij daardoor in staat geraken om aan vele gemobiliseerde „jongelieden en mannen een aangenaam tehuis in den vreemde te „bezorgen. Deze Tehuizen nu staan open voor elken militair, al „heeft de Christelijke levenstoon er de bovenklank. En gaat uit van „personen van elke kerkelijke kleur; hier vinden wij de eenheid, die

„op zoo velerlei terrein ontbreekt. B. en W. verleenden hun goedkeuring, en het is daardoor dat wij nu bij U komen aankloppen.”

welk hoofd hij valschelijk onderteekende met de namen W. v. d. D. Luitenant der Infanterie, B. S. en D. J. onderscheidenlijk als voorzitter, penningmeester en secretaris der vereeniging, waarvoor de collecte heette plaats te hebben, welke vereeniging echter niet bestond en welke inteekenlijst hij op eigen rekening had doen drukken;

2°. een gouden ring toebehoorende aan C. W., huisvrouw van H. K., heeft weggenomen met het oogmerk om zich dien wederrechtelijk toe te eigenen;

wat betreft de feiten onder A, na gevangenisstraf te hebben ondergaan wegens diefstal, tweemaal gepleegd, krachtens vonnis van den Krijgsraad te Arnhem van 16 Juni 1917;

B. op 24 Juli 1918, wegens vermoeden van misdrijf aangehouden wordende door den hoofdagent van politie te Hoorn P. B. de J. tevens onbezoldigd rijksveldwachter,

1°. opzettelijk gewelddadig dien ambtenaar, werkzaam in de rechtmatige uitoefening zijner bediening, bij de keel heeft gegrepen en met hem heeft geworsteld;

2°. door dezen naar zijn naam gevraagd, den velschen naam J. G. A. G. heeft opgegeven;

Overwegende dat de Krijgsraad bij op 13 Mei 1921 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het appellant te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als:

1°. oplichting; 2°. diefstal; in beide gevallen terwijl nog geen 5 jaren verlopen zijn, sedert de schuldige eene tegen hem wegens diefstal uitgesproken gevangenisstraf, geheel heeft ondergaan; 3°. wederspannigheid; 4°. door het bevoegd gezag naar zijn naam gevraagd een valschen naam opgeven, en deswege appellant heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van acht maanden voor de onder 1°. en 2°. gequalificeerde feiten, en tot eene geldboete van tien gulden voor het onder 4°. gequalificeerde feit, met bepaling, dat de boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van tien dagen en met ontzegging aan appellant van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren, voorts heeft gelast, dat de op appellant in beslag genomen gelden zullen worden teruggegeven aan getuige P. V. een bedrag van f 2,25 aan getuige J. J. f 1,50 benevens aan ieder der op de in beslag genomen lijsten met name genoemde personen zoodanig bedrag, als deze inderdaad aan appellant blijkt te hebben ter hand gesteld, na verloop van acht dagen nadat het geapprobeerde vonnis zal zijn gepronuntieerd en dat, na verloop van denzelfden termijn, het overblijvende bedrag zal worden teruggegeven aan den Heer A. G. W. ambtenaar der reclasseering afdeling Arnhem, en aan Mr. S. T. M. advocaat en procureur te

Arnhem, als tot de ontvangst daarvan door appellant onherroepelijk gemachtigd;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring terecht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid; terwijl de qualificaties op de wet zijn gegrond, de hoofdstraffen staan in goede verhouding tot den ernst der gepleegde feiten en de Krijgsraad te recht de bijkomende straf van ontzegging heeft uitgesproken; dat dus het vonnis in zooverre behoort te worden bevestigd;

Overwegende dat echter het Hof termen aanwezig acht om wijziging te brengen in de beslissing omtrent de teruggave van het in beslag genomen geld en spaarbankboekje; dat dus het vonnis in zooverre behoort te worden te niet gedaan;

Overwegende dat het militair belang er zich in het algemeen wel tegen verzet, dat in gevallen als het onderhavige, wordt gebruik gemaakt van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht, doch dat in dit bijzonder geval, nu is komen vast te staan, dat appellant reeds gedurende ongeveer drie jaren een behoorlijk levensgedrag leidt en ernstig heeft doen blijken van eene duurzame verbetering, het Hof aanleiding vindt om ten dezen wèl van die bevoegdheid gebruik te maken, echter alleen voor zoover betreft de hoofdstraf van acht maanden gevangenis, aan appellant ter zake van de onder 1°, 2° en 3° gequalificeerde feiten opgelegd;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, met uitzondering van artikel 27 van het Wetboek van Strafrecht, en bovendien de artikelen 14a en volgende en 58 van het Wetboek van Strafrecht en de Wet van 20 April 1918 (*Staatsblad* n°. 285);

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 13 Mei 1921 ten laste van appellant gewezen, voor zoover betreft het bevel omtrent de teruggave van het in beslag genomen geld;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, in het bijzonder voor zover betreft de straf van acht maanden gevangenis, aan appellant ter zake van de onder 1°, 2° en 3° gequalificeerde feiten opgelegd, de geldboete van tien gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door tien dagen hechtenis aan appellant ter zake van het onder 4° gequalificeerde feit opgelegd en de hem opgelegde bijkomende straf van ontzegging;

Beveelt evenwel, dat de straf van acht maanden gevangenis aan den veroordeelde opgelegd, niet zal worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op drie jaren, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit of, gedurende den tijd, dat hij aan de krijgstuicht onderworpen is, aan een ernstige overtreding tegen de krijgstuicht, of zelfs aan eene lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert, of op grond, dat de

veroordeelde niet heeft nageleefd de hem hierbij gestelde bijzondere voorwaarden:

1°. dat hij gedurende den voormelden proeftijd zich zal stellen onder het toezicht van het Nederlandsch Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen, afdeeling Arnhem, en zich stipt zal houden aan de raadgevingen van dengene, die door voormelde afdeeling als patroon over hem zal worden aangesteld;

2°. dat hij ingevolge de bepaling aan het slot van deze sententie, aan hem terug te geven geld en het bedrag van het hem terug te geven spaarbankboekje terstond na ontvangst zal schenken aan eene liefdadige instelling, ter beoordeeling van de afdeeling Arnhem van het genoemde genootschap;

Draagt aan genoemde afdeeling op, aan den veroordeelde bij de naleving van deze bijzondere voorwaarden hulp en steun te verleenen;

Beveelt, dat het in beslag genomen geld zal worden teruggegeven als volgt aan: (Volgen een geheele reeks namen en bedragen. Red. M. R. T.),

en het alsdan overschietende geld alsmede het spaarbankboekje nr. 23438 aan den veroordeelde;

een en ander onmiddellijk na de uitspraak van deze sententie;
Ontzegt allen anderen eisch.

III.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op den eisch a minima van den Advocaat-Fiscaal;

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geling;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige S. N. J., ambtenaar der reclasseering, wonende te Arnhem;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij

I. te Rheden in Januari 1919, met het oogmerk om zich wederrechtelijk te bevoorraden de na te noemen personen heeft bewogen tot afgifte van geld, als: C. M. v. H. echtgenoot L. C. K., *f* 1.— J. J. K. *f* 1.— H. W. K. *f* 5.— F. D. Graaf S. *f* 25.—; C. B. *f* 5.—, door voorzien van een intekenlijst zich bij hen te vervoegen en hun deze aan te bieden met verzoek een bijdrage te geven, welke lijst aan het hoofd vermeldde:

„L. S.

„Met gepaste vrijmoedigheid komen ondergeteekenden leden van het bestuur der Alg. Mil. Vereen. een beroep doen op Uwe welwil-

lende offervaardigheid, hopen de door deze een geringe bijdrage te mogen ontvangen, opdat wij daardoor in staat geraken, om aan vele gedemobiliseerde jongelieden en mannen in deze zoo slechte tijdsomstandigheden zooveel mogelijk van het hoogstnoodige te voorzien, opdat zij in de burgermaatschappij weder vooruit kunnen komen. Wij verzoeken daarom Uw aller medewerking voor dit groot Nationaal belang", welk hoofd hij valschelijk ondertekend had met de namen J. J. W. IJ. voorzitter, A. E. R. van L. secretaris J. v. d. R. Lzn., penningmeester, als het bestuur der alg. Mil. Vereeniging. Het Comité, met een stempel; Algem. Militaire Vereeniging Afd. steun aan gedemobiliseerden, welke vereeniging niet bestond en welke lijst hijzelf valschelijk had opgemaakt en ondertekend;

II. te Velp, gem. Rheden, op of omstreeks 11 Januari 1919 heeft weggenomen een taschje met geld, toebehoorende aan J. C. v. H. voornoemd althans aan een ander dan aan hem, appellant, met het oogmerk om het zich wederrechtelijk toe te eigenen;

III. te Elden, gem. Elst, met het oogmerk om zich wederrechtelijk te bevoordeelen, op of omstreeks 11 Januari 1919 J. v. IJ. heeft bewogen tot afgifte van *f* 2.— door voorzien van eene intekenlijst, zich bij hem te vervoegen en hem deze aan te bieden met verzoek eene bijdrage te geven, welke lijst enz. (de telastlegging is verder gelijk aan die onder I, Red. M. R. T.);

een en ander, na gevangenisstraf te hebben ondergaan wegens diefstal, tweemaal gepleegd, krachtens vonnis van den Krijgsraad te Arnhem, van 16 Juni 1917;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 13 Mei 1921 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellants schuld daaraan;

het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als;

1°. oplichting, meermalen gepleegd; 2°. diefstal; in beide gevallen terwijl nog geen vijf jaren zijn verlopen sedert de schuldige eene tegen hem wegens diefstal uitgesproken gevangenisstraf geheel heeft ondergaan, en deswege appellant heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van acht maanden, met last, dat het in beslag geworden teruggegeven:

aan getuigen S. P. *f* 25.—, aan get. van IJ. *f* 2.— en het restant aan A. G. W., ambtenaar der reclasseering, afd. Arnhem en Mr. S. T. M. advocaat te Arnhem, als tot de ontvangst daarvan door appellant onherroepelijk gemachtigd, alles na verloop van acht dagen, nadat het geapprobeerde vonnis zal zijn gepronuntieerd;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht, dan dat des eersten rechters geleid, terwijl de qualificaties op de wet zijn gegrond en de straf staat in goede verhouding tot den ernst der gepleegde feiten; dat dus het vonnis in zooverre behoort te worden bevestigd;

Overwegende dat het Hof evenwel termen aanwezig acht om wijziging te brengen in de beslissing omtrent de teruggave van het op appellant in beslag genomen geld en dat, aangezien het aan Mevrouw K. van H. toebehoorende taschje en beursje op 30 Januari 1919 bereids zijn teruggegeven, eene beslissing omtrent deze voorwerpen overbodig is geworden;

Overwegende dat het militair belang er zich in het algemeen wel tegen verzet dat in gevallen als het onderhavige, wordt gebruik gemaakt van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht, doch dat in dit bijzonder geval, nu is komen vast te staan, dat appellant reeds gedurende ongeveer drie jaren een behoorlijk levensgedrag leidt en ernstig heeft doen blijken van eene duurzame verbetering, het Hof aanleiding vindt om ten dezen wel van die bevoegdheid gebruik te maken;

Gezien behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 14a en volgende van het Wetboek van Strafrecht, de Wet van 20 April 1918 (*Staatsblad* n°. 255) en de artikelen 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 13 Mei 1921 ten laste van appellant gewezen, voorzoover betreft het bevel omtrent de teruggave van het op appellant in beslag genomen geld en omtrent de teruggave van het in beslag genomen beursje en taschje;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, in het bijzonder voorzoover betreft de aan appellant opgelegde straf van acht maanden gevangenis;

Beveelt evenwel, dat deze straf niet zal worden ondergaan tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op drie jaren, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, gedurende den tijd, dat hij aan de krijgstucht onderworpen is, aan eene ernstige overtreding tegen de krijgstucht, of zelfs aan een lichte zoodanige overtreding indien deze tevens een strafbaar feit oplevert, of op grond, dat de veroordeelde niet heeft nagekomen de hem hierbij gestelde bijzondere voorwaarden:

dat hij gedurende den voormelden proeftijd zich zal stellen onder het toezicht van het Nederlandsch Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen, afdeeling Arnhem, en zich stipt zal houden aan de raadgevingen van dengene die door voormelde afdeeling als patroon over hem zal worden aangesteld;

Draagt aan genoemde afdeeling op, aan den veroordeelde bij de naleving van deze bijzondere voorwaarden hulp en steun te verleenen.

Beveelt:

a. dat onmiddellijk na de uitspraak dezer sententie, het in beslag

genomen geld zal worden teruggegeven als volgt: (volgen een reeks namen en bedragen. Red. M. R. T.);

b. dat de in beslag genomen stempel en stempelkussen, geëdiend hebbende tot het plegen van strafbare feiten, zullen worden vernietigd;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 3 Februari 1922.

Waarnemend President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

De relatieve bevoegdheid van de krijgswaarden bij de landmacht met betrekking tot de behandeling van klachtzaken wordt beheerscht door art. 134 R. L.

De beschikking van den Minister van Oorlog van 24 April 1914. Iste afd., no. 169 (zie M. R. T. IX blz. 389) zooals die is gewijzigd bij de beschikking van 18 December 1919, Iste afd., no. 69 (zie M. R. T. XVII blz. 317) brengt daarin geen wijziging en zou dit ook niet kunnen doen.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de beschikking, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 19 December 1921 genomen op de klacht van W. D., sergeant bij de 5de Compagnie Politietroepen, thans met groot verlof, over de straf van zeven dagen kamerarrest, hem op 20 October 1921 opgelegd door zijn compagniescommandant, den kapitein B., wegens: „Als reserve-groepscommandant „aanwezig in het kwartier bij afwezigheid van den groepscommandant, „niet onverwijld maatregelen genomen, die tot de arrestatie van de „daders konden leiden, toen eene volksmenigte baldadigheid pleegde „tegen het logies en twee onderofficieren door steenworpen bloedend „werden verwond”, en over de strafreden, — bij welke beschikking klagers klacht ongegrond is verklaard voor wat de straf en strafreden betreft, met handhaving der straf, doch met last, dat de strafreden zal komen te luiden: „Als reserve-groepscommandant aanwezig in „het kwartier bij afwezigheid van den groepscommandant, niet de „vereischte maatregelen genomen, toen eene volksmenigte baldadigheden pleegde tegen het logies en twee onderofficieren door steenworpen werden gewond, om die baldadigheden te keeren en de „daders ervan te arresteeren.”;

Gezien de verklaring van straffer van 9 Januari 1922, waarbij hij van die beschikking in hooger beroep is gekomen bij het Hof;

Gezien de stukken, op deze zaak betrekking hebbende;

Gelet op de verhooren, welke in deze zaak bij den Krijgsraad en in hooger beroep bij het Hof hebben plaats gehad;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat straffer van de beschikking des Krijgsraads in hooger beroep is gekomen enkel omdat naar zijne meening de Krijgsraad te Arnhem onbevoegd was om in deze zaak te oordeelen en dit de Krijgsraad te 's-Hertogenbosch had moeten doen, aangezien hij, straffer, behoort tot het garnizoen Nijmegen, ressorteerende onder het derde Militaire Arrondissement, en ook klager, hoewel standplaats hebbende te Arnhem, daartoe zoude behooren;

Overwegende dat bij de behandeling van klachtzaken zooveel mogelijk de regelen moeten worden gevolgd, geldende bij strafzaken, en dus ook die betreffende de rechtsmacht der Krijgsraden;

dat nu artikel 134 der Rechtspleging bij de Landmacht in den aanhef bepaalt, dat de Krijgsraden ter eerster instantie de crimineele justitie uitoefenen over alle militairen of andere aan den militairen dienst verbonden personen, aan hunne rechtsmacht onderworpen en in het militair arrondissement of district delinquerende;

dat, waar in dezen het delict, waarvoor disciplinaire straf is opgelegd, is gepleegd te Arnhem, de Krijgsraad aldaar volkomen bevoegd was van deze zaak kennis te nemen;

dat nu wel de Ministerieele beschikking van 24 April 1914, Ie Afd., No. 196 [lees: 169 Red. M. R. T.] (R. M. — V. B. U., bladzijde 3356), zooals die aangevuld is bij beschikking van 18 December 1919, Iste Afd. No. 69, Legerorders 1919, Deel A, No. 153, waarop appelland een beroep heeft gedaan, onder meer bepaalt, dat voor de militaire rechtspleging worden geacht te behooren tot een afzonderlijk garnizoen: 3e. de militairen, behoorende tot een compagnie der politietroepen, en dat, indien de onder 3o. bedoelde militairen worden verdacht, zich aan een strafbaar feit te hebben schuldig gemaakt, de functiën, welke de artikelen 11 en 12 van de Rechtspleging bij de Landmacht aan den garnizoens-commandant opdragen, te hunnen opzichte vervuld worden door den commandant van het garnizoen der plaats, waar de compagnies-commandant der politietroepen zijn standplaats heeft, doch deze beschikking geen afbreuk kan doen aan het voorschrift der wet, in casu artikel 134 der Rechtspleging bij de Landmacht, en zulks ook niet doet, omdat zij alleen eenige uitvoeringsvoorschriften behelst met betrekking tot het tweede gedeelte van dat artikel, luidende: „of tot de garnizoensplaatsen, onder hetzelfde arrondissement behoorende”, uit welke bepaling volgt, dat ook de Krijgsraad te 's-Hertogenbosch bevoegd zou zijn geweest, van deze zaak kennis te nemen;

Overwegende dat tegen straf en strafzaken geene bezwaren zijn aangevoerd en de opgelegde straf is in overeenstemming met de wet;

Krachtens artikel 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie beschik-
kende op het ingesteld hooger beroep;

Verklaart dit ongegrond;

Verklaart den Krijgsraad in het Tweede Militaire Arrondissement,
hoofdplaats Arnhem, bevoegd van deze zaak te hebben kennis genomen;

Bevestigt de beschikking des Krijgsraads;

Bepaalt, dat van 's Hofs beschikking zullen worden uitgereikt een
afschrift aan klager, een aan straffer-appellant en een aan den
Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 28 Februari 1922.

Waarnemend President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

*Een onderofficier van de landmacht, die zonder toestemming van
zijn korpscommandant in het huwelijk treedt, is krijgstuchtelijk straf-
baar. Art. 22 R. K. L. is nog steeds van kracht; dit artikel sluit
niet uit de bevoegdheid van boven den korpscommandant gestelde
autoriteiten, om regelen te stellen waaraan die commandant bij het
verleenen van zijne toestemming gebonden is.*

*In casu behoort klager niet te worden gestraft, omdat hij te
goeder trouw in de meening kan verkeerd hebben, dat hem de be-
noodigde toestemming om te huwen was verleend.*

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de beschikking van den Krijgsraad in het Tweede Mili-
taire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, van 25 November 1921,
gegeven op de klacht, gedagteekend 5 September 1921, van den
sergeant B. van het 19de Regiment Infanterie, gedetacheerd bij de
1ste compagnie, IIde bataljon, 8ste Regiment Infanterie, over de
straf van veertien dagen politiekamer, hem op 2 September 1921
opgelegd door zijn compagnies-commandant, den kapitein B.,
wegens: „Zonder schriftelijke toestemming van den commandeerende-
„officier van het korps zich in den huwelijk-staat begeven”, bij
welke beschikking de klacht is verklaard wettig, wat de straf en de
strafreden betreft, de strafreden is gewijzigd en bepaald, dat die
zal komen te luiden: „Een huwelijk aangegaan, zonder zich te
„hebben vergewist, of de door hem, ingevolge ministerieele beslis-
„sing, aan zijn Regiments-commandant over te leggen geneeskun-

„dige verklaring naar diens genoegen was”, en de opgelegde straf is gewijzigd in vier dagen kwartierarrest, en gelast is, dat de eerstgenoemde straf en strafreden uit klagers straflijst zullen worden verwijderd en daarvoor in de plaats zullen worden gesteld de straf en de strafreden, zooals die door den Krijgsraad zijn bepaald, en ten slotte is verstaan, dat de opgelegde straf van vier dagen kwartierarrest zal zijn ondergaan met de reeds ondergane straf van politiekamer;

Gezien de verklaringen van 17 December 1921, waarbij klager en straffer ieder van die beschikking in hooger beroep zijn gekomen bij het Hof;

Gezien de stukken, op deze zaak betrekking hebbende;

Gelet op de voor het Hof gehouden verhooren van klager, straffer — thans beiden appellanten — en de getuigen P., sergeant-majoor-administrateur, en B., sergeant;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat klager in hooger beroep is gekomen, omdat hij meent, niet strafschuldig te zijn, en straffer, omdat hij oordeelt, dat ten onrechte de Krijgsraad de strafreden aldus heeft gewijzigd, dat de overtreding, genoemd in artikel 22 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te Lande, daarin niet tot uitdrukking komt;

Overwegende dat door het, zoo voor het Hof als voor den Krijgsraad gehouden onderzoek is komen vast te staan:

dat klager in Juli 1921, overeenkomstig de hem door den sergeant-majoor-administrateur P. ter zake gegeven inlichtingen, langs den hiërarchischen weg een verzoekschrift heeft ingediend, gericht tot den Minister van Oorlog en strekkende om toestemming te erlangen tot het aangaan van een huwelijk;

dat op het op dit verzoek van klager en een gelijk verzoek van een anderen onderofficier betrekking hebbende rapport aan den Minister van Oorlog, bevattende de adviezen van de verschillende militaire autoriteiten, eene aantekening is gesteld, inhoudende de beslissing van dien Minister, luidende: „Conform het advies van den Divisie-commandant, worden de verzoeken toegestaan, indien adressanten ten genoegen van hunnen Regiments-commandant eene geneeskundige verklaring overleggen, waaruit de noodzakelijkheid van het huwelijk duidelijk blijkt”;

dat de sergeant-majoor P. deze beschikking van den Minister van Oorlog aan klager heeft voorgelezen en daarna aan klager heeft gezegd, dat klager dus zoo spoedig mogelijk moest overleggen eene geneeskundige verklaring, dat zijn meisje zwanger was;

dat klager kort daarop op het compagniesbureau ingeleverd heeft eene geneeskundige verklaring, gedagteekend 22 Augustus 1921 en onderteekend door A. van der M., arts te, inhoudende, dat de daarin genoemde vrouw in staat van zwangerschap verkeerde;

dat, ongeveer twee dagen na de inlevering van die geneeskundige

verklaring, klager op het compagniesbureau aan den sergeant B. heeft gevraagd, voor hem in het „verzoekencahier” in te schrijven een verzoek om vier dagen uitzonderingsverlof met reden huwelijk;

dat klager, nadat zijn compagnies-commandant (strafoplegger) hem het gevraagde verlof had toegestaan op 26 Augustus 1921 naar vertrokken en aldaar op 27 Augustus d.a.v. met de in bovenbedoelde geneeskundige verklaring genoemde vrouw in het huwelijk getreden is;

dat, terwijl klager met verlof was, de bedoelde geneeskundige verklaring op het compagniesbureau werd terugontvangen van het regimentsbureau (van het 8ste Regiment Infanterie, zijnde klager, die behoorde tot het 19de Regiment Infanterie, destijds in onderhoud bij de 1ste compagnie, IIde bataljon, 8ste Regiment Infanterie), teneinde alsnog te doen opgeven, of de in die verklaring genoemde vrouw de aanstaande vrouw van klager was;

dat vervolgens klagers Regiments-commandant (alzo commandant van het 19de Regiment Infanterie) op 7 September 1921 schriftelijk aan klager, op grond van de bovenbedoelde beslissing van den Minister van Oorlog, vergunning heeft verleend tot het aangaan van een huwelijk met de in bovenbedoelde geneeskundige verklaring genoemde vrouw;

Overwegende dat ingevolge artikel 22 juncto artikel 8 van het Reglement van krijgstucht of discipline voor het krijgsvolk te Lande, zooals dit is vastgesteld bij besluit van den Souvereinen Vorst van 15 Maart 1815 (Staatsblad Nr. 26), aan overtreding der krijgstucht zich schuldig maken „alle onderofficieren of mindere militairen, die zich, zonder schriftelijke toestemming van den Kommanderenden Officier van het Korps in den huwelijken staat zullen hebben begeven”;

dat genoemd artikel 22 niet bij eenige latere wet is ingetrokken of buiten werking gesteld, noch op grond van eenige latere wetsbepaling stilzwijgend als vervallen of niet meer van kracht beschouwd kan worden; dat derhalve op grond van dit artikel, voor het aangaan van een huwelijk door onderofficieren en mindere militairen nog steeds de schriftelijke toestemming van den Korpscommandant wordt vereischt en het aangaan van een huwelijk zonder die toestemming als eene overtreding van de krijgstucht aangemerkt behoort te worden;

dat echter dit artikel geenszins uitsluit de bevoegdheid van het boven den daarin bedoelden commandeerenden officier staande gezag om regelen te stellen, waaraan die commandeerende-officier bij het verlenen van toestemming aan onderofficieren en mindere militairen tot het aangaan van een huwelijk gebonden is;

dat zoodanige regelen inderdaad ook zijn gesteld bij Koninklijk besluit van 20 December 1918, Nr. 125 („Regeling van de bezoldigingen enz. voor het militaire personeel der Landmacht”. „R. B. L.”) en bij beschikking van den Minister van Oorlog d.d. 22 Februari 1919, IIIde Afd., No. 136;

dat ook ingevolge die regelen („R. B. L.”, Inleiding, Paragraaf 4 — bladz. 2/3 —) de bevoegdheid om aan beroepsonderofficieren en militairen beneder dien rang toestemming tot het aangaan van een huwelijk te verleen, berust bij de autoriteit, die over hen het gezag als korpscommandant uitoefent, doch daarbij tevens zijn aangegeven gevallen (o. a. het door den belanghebbende niet bereikt hebben van een bepaald aantal dienstjaren als onderofficier of van een bepaalden leeftijd), waarin de korpscommandant die toestemming niet mag verleen; dat nu, waar klager in een van die gevallen verkeerde, doch een omstandigheid zich voordeed, welke zijn huwelijk noodzakelijk of wenschelijk maakte, in overeenstemming met eene vroegere beschikking van den Minister van Oorlog klagers verzoek om in het huwelijk te mogen treden, werd voorgebracht aan dien Minister, teneinde diens beslissing in te roepen of, op grond van die bijzondere omstandigheid, bij uitzondering op den regel, aan klager toestemming om te huwen mocht worden verleend;

dat dan ook de door dien Minister gegeven beslissing, zooals deze hierboven is weergegeven, geenszins in de plaats trad van de schriftelijke toestemming van klagers regiments-commandant, immers de bewoordingen, waarin die beslissing is gesteld, aangeven, dat aan klagers regiments-commandant werd overgelaten de schriftelijke toestemming te verleen, wanneer ten genoegen van dien commandant uit eene door klager over te leggen geneeskundige verklaring de noodzakelijkheid van klagers huwelijk bleek;

Overwegende dat klager geacht moet worden de bepaling van artikel 22 van meergenoemd Reglement van krijgstucht te hebben gekend en dus ook te hebben geweten, dat hij niet in het huwelijk mocht treden alvorens zijn regiments-commandant hem daartoe schriftelijk toestemming had verleend, zulks te meer, waar de engagements-acte van onderofficieren eene bepaling inhoudt, volgens welke een onderofficier, die zonder toestemming van den korpscommandant in het huwelijk treedt, zelfs uit den dienst kan worden ontslagen ¹⁾;

Overwegende dat klager heeft opgegeven, in de meening verkeerd te hebben, dat hij met het verzoek om toestemming tot het aangaan van een huwelijk zich wenden moest tot den Minister van Oorlog, omdat zijn huwelijk behoorde tot de bijzondere gevallen, waarin die Minister de toestemming verleent, en dat hij, door het inleveren van de geneeskundige verklaring betreffende de zwangerschap van zijn aanstaande vrouw, aan de door den Minister gestelde voorwaarde had voldaan en dus niet meer de toestemming van zijn regiments-commandant behoefde; dat hij, zijn gewoon verlof reeds genoten hebbende, voor zijn huwelijk uitzonderingsverlof moest aanvragen; dat, waar uitzonderingsverlof alleen voor sterfgeval, geboorte of huwelijksvoltrekking verleend wordt, hij, toen zijn verzoek om

¹⁾ Eene clause die als ongeldig mag worden beschouwd; zie M. R. T. XII blz. 500. Red. M. R. T.

verlof met reden huwelijk toegestaan was, in de meening verkeerde, dat nu alles in orde was en hij huwen mocht;

Overwegende dat de strafoplegger heeft opgegeven, dat, aangezien Klager voor het aangaan van een huwelijk de toestemming van zijn regiments-commandant noodig had en die toestemming nog niet was ingekomen, hij in de meening verkeerde, dat klager vier dagen uitzonderingsverlof vroeg, teneinde nog een en ander voor zijn huwelijk in orde te kunnen maken, doch niet om te huwen;

Overwegende dat de getuigen, sergeant-majoor-administrateur P. en sergeant B., hebben verklaard:

P.: dat hij meende, dat de geneeskundige verklaring, zooals die door klager ingeleverd werd, in orde was en dat klager door de inlevering daarvan alles gedaan had, wat van hem werd verlangd; dat hijzelf met verlof was, toen klagers verzoek om uitzonderingsverlof inkwam; dat hij dit verzoek zeer zeker zou hebben opgevat als klagers bedoeling om in den verloftijd te huwen; dat hij dan ook, indien hij dat verzoek gezien had vóór het verlof werd toegestaan, den compagnies-commandant er zeker op zou hebben gewezen, dat deze het niet mocht toestaan, omdat de regiments-commandant nog niet had bepaald, genoeg te nemen met de door klager overgelegde geneeskundige verklaring; dat hij, toen klager van verlof teruggekeerd was, aan klager gevraagd heeft, of deze reeds was gehuwd, waarop klager bevestigend antwoordde; dat hij zulks nog denzelfden dag aan den compagnies-commandant medegedeeld heeft, omdat hij wist, dat de schriftelijke toestemming van den regiments-commandant tot klagers huwelijk nog niet was ingekomen;

B.: dat hij, toen klager hem vroeg het verzoek om uitzonderingsverlof in te schrijven in het verzoeken-cahier, begreep dat klager gedurende dat verlof in het huwelijk zou treden; dat, nu klager de van dezen verlangde geneeskundige verklaring overgelegd had, hij ook meende, dat de zaak in orde was; dat klager zijn jaarlijksch verlof reeds genoten had en uitzonderingsverlof alleen gegeven mag worden wegens de geboorte van een kind of voor het aangaan van een huwelijk; dat naar zijne meening klager geheel te goeder trouw was;

Overwegende dat in het meergenoemde verzoeken-cahier klagers verzoek om verlof is ingeschreven, als volgt:

„De Sergt B. verzoekt 4 dagen uitzonderingsverlof. Reden „huwelijk (ingaaude 27 Aug. a.s.). Arnhem 24-8-21. B.” en daar „onder is gesteld:

„Geen bezwaren”, gearafeerd onleesbaar, en „Goed”, gearafeerd „B.”;

Overwegende dat klager, in verband met de hem door getuige P. medegedeelde beslissing van den Minister van Oorlog, had moeten afwachten, of zijn regiments-commandant genoeg nam met de door hem ingediende geneeskundige verklaring en in elk geval niet in het huwelijk had behooren te treden alvorens hij daartoe de schrif-

telijke toestemming van dien regiments-commandant had verkregen; dat evenwel, mede in verband met de voormelde verklaringen van de getuigen P. en B. aannemelijk is, dat klager te goeder trouw gemeend heeft, dat hij met de door hem ingediende geneeskundige verklaring naar behoren voldaan had aan de door den Minister van Oorlog gestelde voorwaarde en dus verlof kon vragen, teneinde te kunnen huwen;

dat voorts klagers verzoek om verlof, zooals dit als voormeld in het verzoeken-cahier ingeschreven was, duidelijk aangaf klagers bedoeling om reeds op 27 Augustus 1921, althans in den gevraagden verloftijd, in het huwelijk te treden; dat, waar nu klagers compagnies-commandant, die wist, dat de schriftelijke toestemming van den regiments-commandant tot klagers huwelijk nog niet was ingekomen en zelfs nog niet bekend was, of die autoriteit genoeg nam met de door klager ingediende geneeskundige verklaring, dit verzoek van klager — zij het ook door een misverstand — inwilligde het evenzeer aannemelijk is, dat klager daardoor nog te meer en te goeder trouw meende, dat hij nu ook in het huwelijk mocht treden, daar anders uitzonderingsverlof hem immers toch niet zou zijn verleend;

Overwegende dat, op grond van het vorenstaande, in de gegeven omstandigheden klager niet had behoren gestraft te worden wegens de overtreding, genoemd in artikel 22 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te Lande, en ook de Krijgsraad klager ten onrechte heeft gestraft wegens zijne handelwijze, zooals deze, met wijziging van de oorspronkelijke, aan genoemd artikel 22 ontleende strafreden, in de beschikking van den Krijgsraad is omschreven;

Krachtens artikel 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie, beschikkende in hooger beroep;

Doet te niet de beschikking, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 25 November 1921 op de ingediende klacht genomen;

Verklaart de klacht wettig;

Gelast, dat de op 2 September 1921 aan klager opgelegde straf van veertien dagen politiekamer en de daarbij behorende strafreden uit klagers straflijst zullen worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 10 Februari 1922.*

Waarnemend President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. E. D. G. van der Horst.

De omstandigheid, dat gedaagde, door zwervende te zijn, geen kennis heeft genomen van zijne, bij openbare kennisgeving, gedane oproeping voor den werkelijken dienst, mocht i.c. voor den krijgsraad niet een reden zijn om aan te nemen, dat gedaagde de reden zijner afwezigheid ten genoegen des rechters heeft bewezen.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

P. J. van R., oud 25 jaar, geboren te Delft, milicien-soldaat bij het 15de Regiment Infanterie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidoci, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan ter zake, dat hij op of omstreeks 14 Maart 1921 te Delft of elders in Nederland, als milicien-verlofganger der jaarklasse 1916, niet heeft voldaan aan eene te zijnen aanzien gedane oproeping in werkelijken dienst ex artikel 97 der Militiewet, zijnde gedaagde op 7 Juni 1921 als deserteur afgevoerd en sedert voortdurend en zonder verlof afwezig gebleven van zijn korps, het 15de Regiment Infanterie, tot hij op of omstreeks 22 Juni 1921 in arrest is gesteld in de Rijkswerkinrichting te Veenhuizen I, een en ander na reeds ter zake van tweede desertie in tijd van vrede te zijn gestraft;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 26 October 1921 gewezen

vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede gedaagdes schuld daaraan; gedaagde echter van het hem te laste gelegde heeft vrijgesproken op grond, dat hij de reden zijner afwezigheid ten genoegen des rechters heeft kunnen bewijzen;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid; dat het Hof zich evenwel niet kan vereenigen met de opvatting van den Krijgsraad, dat gedaagde de reden zijner afwezigheid ten genoegen des rechters zou hebben bewezen; dat toch de oproeping van gedaagde bij openbare kennisgeving heeft plaats gehad op de bij de wet voorgeschreven wijze en de omstandigheid, dat gedaagde door zwervende te zijn niet van die oproeping heeft kennis genomen, hem niet ontsloeg van de verplichting om aan die oproeping te voldoen; dat derhalve geen genoegen kan worden genomen met de reden, door gedaagde voor zijne afwezigheid aangevoerd, en het vonnis, voorzoover betreft de vrijspraak van gedaagde, dus niet in stand kan blijven;

Overwegende dat het bewezen verklaarde feit behoort te worden gequalificeerd, zooals hieronder zal worden aangegeven;

Gezien de artikelen 138 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Lande, 7, 19 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 74, 97 der Militiewet en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 26 October 1921 in deze zaak gewezen, voorzoover betreft de vrijspraak van gedaagde van het hem te laste gelegde;

Houdt het vonnis in stand ten aanzien van de bewezen- en schuldigverklaring;

Qualificeert het bewezen feit als: „Derde desertie in tijd van „vrede, gepleegd door een soldaat, door, na wegens tweede desertie „te zijn gestraft, als verlofganger der Militie niet te voldoen aan „eene te zijnen aanzien gedane oproeping in werkelijken dienst”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene militaire gevangenisstraf van twee maanden;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:
dat de Krijgsraad ten onrechte genoegen heeft genomen met de redenen van afwezigheid des beklaagden;
dat toch het niet kennis nemen van een rechtsgeldig gedane open-

bare aankondiging nooit grond voor verontschuldiging kan zijn van met den inhoud van het afgekondigde onbekend te zijn;

dat de openbare kennisgeving het rechtsvermoeden scheidt van bekendheid, waartegen geen tegenbewijs is toegelaten;

dat wanneer deze grondregel wordt losgelaten een der sluitsteen der rechtszekerheid wordt weggenomen;

dat dan ook het vonnis van den Krijgsraad niet kan in stand blijven, daar rechtens bewezen is hetgeen den beklagde is te last gelegd, met zijne schuld daaraan met dien verstande, dat de beklagde al op 14 Juni 1921 is aangehouden.

Vergelijkt men deze sententie met die van 16 September 1921 (deel XVII blz. 341) dan rijst onwillekeurig de vraag waarom de eene zwerwer vrijgesproken, de andere veroordeeld werd? Het feit, dat de een met een woonwagen, de andere te voet rondzwierf, is op zich zelf toch niet een reden voor deze verschillende behandeling.

Zijn wij wel ingelicht dan ligt de verklaring hierin: de wagenbewoner had niet een domicilie, de in bovenvermelde sententie bedoelde gedaagde wel; alleen had hij dit om de een of andere willekeurige reden tijdelijk verlaten.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 14 Februari 1922.

Waarnemend President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quaek, P. P. C. Collette en N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Krijgstuchtelijke bestraffing van een wachtmeester der maréchaussée wegens het in een tijdschriftartikel openbaar maken van feiten en omstandigheden, die hem in zijn betrekking bekend waren zonder daaromtrent van te voren het oordeel te vragen van zijn districtscommandant en wegens het doen van eene onware mededeeling in zijne verantwoording aan dien commandant.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, gedagteekend 1 Januari 1922, van den wachtmeester W. van de 3de Divisie Koninklijke Maréchaussée, brigade Arnhem, over de straf van twee dagen politiekamer, hem op 23 December 1921 opgelegd door zijn Districtscommandant, den majoor M., wegens: „Alvorens door middel van het Weekblad van het Recht

„(No. 10804 van 12 December 1921) in een door hem ondertekend „stuk publiciteit te geven aan feiten en omstandigheden, die hem in „zijne betrekking bekend waren op het gebied van Justitie en Politie, „omtrent welke openbaarmaking twijfel kon rijzen, of zij wel kon „strekken ten dienste en ten nutte van de Justitie en Politie, *nagela-* „*ten* daaromtrent het oordeel van den Districts-commandant te vra- „gen, zooals hij volgens het dienaangaande in de D.V. voor het „Wapen voorgeschrevene verplicht was geweest, en in zijne aan den „commandant ingezonden verantwoording de onware mededeeling „gedaan, dat hem de gelegenheid daartoe door zijn chefs niet was „gegeven”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager en straffer;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat bij het onderzoek is gebleken:

dat klager in het Weekblad van het Recht van 12 December 1921, No. 10804, eene met zijn naam ondertekende bijdrage heeft ingezonden, gedagteekend 1 December 1921, handelende over het gerechtelijk onderzoek omtrent eenen te Garderen gepleegden moord, in welke bijdrage het volgende voorkomt:

„Zooals UEd. reeds meldde, stonden de verhooren bijna „woordelijk in de couranten, waarbij het „Handelsblad” met „name als „eerste” werd genoemd. Dit was niet alleen gevaar- „lijk, doch *zeer* gevaarlijk.

„De Commissaris van Politie te Amsterdam ontving de corres- „pondenten van de dagbladen. Ik werd geroepen bij den Com- „missaris en mij werd gevraagd of ik iets wilde of kon mede- „deelen aangaande „de zaak”. Ik beriep mij op mijn voorschrif- „ten en zeide kortweg, dat deze zulks verboden. Waar nu het „Handelsblad en anderen bladen wel, op een voor ons onver- „klaarbare wijze, inlichtingen werden verstrekt, waren de „andere correspondenten ten zeerste gegriefd door mijn optre- „den. Ook voor den Heer Commissaris was het zeer moeilijk „vree te houden met de pers, waar hij toch, als *wij* weer ver- „dwenen waren, mede moest samenwerken.

„Den dag nadat verdachte Emmen gearresteerd was, werd „mij op de gang van het politiebureau medegedeeld, dat Emmen „wilde bekennen. Aldaar op die gang waren een 60-tal personen „aanwezig en o.a. stond naast mij een persman, die de mededee- „ling hoorde. Hij vroeg mij om nadere bijzonderheden. Ik wei- „gerde. Ik kreeg ten antwoord: „dan zal ik wel wat leugens bij „elkaar zien te krijgen”. Later sprak ik met een brigadier van „de recherche, die zeide: „ze verprutsen je de zaak”, doelende „op de pers. Daar stond ik, wat te doen? Deed ik niets, dan „stond des avonds in de bladen, dat Emmen bekend had en wat „de andere daders dan zouden doen, laat zich denken. Op eigen „verantwoording en in het belang van de zaak heb ik toen aan

„de pers verzocht niet te melden, dat Emmen bekend had. „Natuurlijk kon ik geen verzoek doen zonder belofte, omdat ik „juist nog een heftige woordenwisseling met een correspondent „gehad had. Hun werd aangezegd, dat zij den volgenden mor- „gen bij den Heer Commissaris zouden komen als gewoon en „dat hun daar medegedeeld zou worden, hetgeen niet meer van „waarde was om te behouden. Laatste zou alleen dan plaats „hebben, wanneer door hen niet werd gemeld dat Emmen be- „kend had. Onmiddellijk is door mij de Heer Officier van Justi- „tie te Zwolle (die de leiding had) verwittigd van mijn doen. „Later is aan de correspondenten verzocht te melden, dat er „geen derde persoon in het spel was. Dit was na aanhouding „van De Graaf. Dit is vermeld, waardoor de derde persoon „(Dijkslag) in slaap werd gesust. Toch waren de correspon- „den ten niet tevreden, want hun werd bijna niets medegedeeld, „terwijl het Handelsblad uit „officieele bron”, volgens hen, de „gegevens kreeg. Het bleek mij later dat wij des nachts werden „gevolgd door correspondenten, die van nabij de arrestaties mee- „maakten. Deze correspondenten waren van te voren gewaar- „schuwd. Door wie? Laat het genoeg zijn mede te deelen dat „die persoon door den Commissaris zelfs des nachts op heeter- „daad is betrapt.”;

dat klager van te voren niet het oordeel van zijnen Districts-com- mandant, noch van zijnen Divisie-commandant heeft verzocht, omtrent de vraag, of de openbaarmaking van de in bovengenoemde bijdrage vermelde feiten, welke aan klager in zijne betrekking bekend waren, al dan niet ten dienste en ten nutte van de Justitie en Politie kon strekken;

dat klager, deswege door zijnen Districts-commandant schriftelijk ter verantwoording geroepen, onder meer heeft opgegeven, dat hij vóór de plaatsing van de bedoelde bijdrage niet twijfelde, of deze wel ten nutte van de Justitie en Politie kon strekken, en dat hem door zijne chefs de gelegenheid niet was gegeven om over deze zaak te spreken; dat hij daarom zijn chefs niet had geraadpleegd;

Overwegende dat er ten aanzien van de openbaarmaking van de in klagers bijdrage vermelde omstandigheden, waaronder het onderzoek in de bovenvermelde moordzaak was geschied, ernstige twijfel moest rijzen, of die openbaarmaking ten dienste en ten nutte van de Justitie en Politie kon strekken, en klager derhalve het oordeel daar- omtrent van zijnen Districts-commandant had behooren te vragen, zooals is voorgeschreven in artikel 87 der Dienstvoorschriften voor de koninklijke Maréchaussée; dat klager wel heeft aangevoerd, dat *hij* van meening was, dat er in dit geval geen twijfel was, of die openbaarmaking wel ten dienste van de Justitie en Politie was, doch dat deze persoonlijke meening van klager niets afdoet aan zijne in genoemd artikel 87 omschreven verplichting om, waar het hier gold de openbaarmaking van allerlei hem in zijne betrekking bekende bij-

zonderheden omtrent het opsporingsonderzoek in eene bepaalde zaak, het oordeel van zijnen Districts-commandant te vragen;

Overwegende wat betreft klagers opgave in zijne verantwoording, dat hem door zijn chefs (Districts- en Brigade-commandant) de gelegenheid niet was gegeven over deze zaak te spreken;

dat vooreerst de Brigade-commandant hier buiten bespreking behoort te blijven, aangezien deze in meergenoemd artikel 87 niet wordt genoemd als degene, wiens oordeel ter zake had behooren te zijn gevraagd;

dat klager in eene nadere toelichting op zijne verantwoording heeft opgegeven, dat hij herhaaldelijk aan zijnen Districts-commandant zou hebben gevraagd, dezen over de persgeschiedenis te mogen spreken, doch dat zulks telkens geweigerd was; dat evenwel bij het onderzoek is gebleken, dat enkel bij een onderhoud op 11 November 1921 van den Districts-commandant (straffer) met klager deze heeft verzocht om over de persgeschiedenis te mogen spreken, doch zulks in geen geval betrekking kon hebben op de bijdrage van klager onder dagteekening van 1 December 1921 in het Weekblad van het Recht No. 10804, welke bijdrage begint met den zin: „Zooeven las ik in het „Orgaan van den A. N. P. B. een stuk, getiteld: „Niet aardig”, „waarin werd aangehaald een stuk uit het Weekblad van het Recht „No. 10789, betreffende het onderzoek in de Garderensche moordzaak”, aangezien het nummer van het door klager in dien zin bedoelde Orgaan van den A(lgemeenen N(ederlandschen) P(olitie) B(ond) is gedagteekend 26 November 1921 en het niet mogelijk is, dat klager op 11 November 1921 heeft willen spreken over iets, wat hem niet eerder dan 26 November d. a. v. had kunnen bekend worden;

dat straffer heeft verklaard, dat klager nooit heeft gevraagd om in de gelegenheid te worden gesteld, het oordeel van zijnen Districts-commandant te vragen omtrent het in klagers bijdrage vermelde, en klager op geenerlei wijze aannemelijk heeft gemaakt, dat hij zulks wel zou hebben gedaan, doch de gevraagde gelegenheid hem niet zou zijn gegeven;

Overwegende dat klager zich derhalve heeft schuldig gemaakt aan hetgeen in de strafreden met juistheid is omschreven en hij deswege krachtens artikel 27 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te Lande te recht en niet te zwaar is gestraft;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17-19 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht:

Verklaart de klacht ongegrond;

Handhaaft de straf en de strafreden, waarover beklag;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan straffer en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 3 Maart 1922.

Waarnemend President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en
N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Overtreding van het voorschrift van eene gemeentelijke politie-verordening, betreffende het door den bewoner schoon houden van de goot vóór het door hem bewoonde perceel is niet vatbaar voor krijgstucltelijke afdoening.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, gedagteekend 16 Januari 1922, van den sergeant-torpedist L. L. (stamboeknummer 27822) dienende in de Marinekazerne te Amsterdam, over de straf, van twee dagen scheepsarrest hem op 13 Januari 1922 opgelegd door zijn Commandant, den luitenant-kolonel der Mariniers P. S. G. wegens:

„volgens ingekomen proces-verbaal van de politie te Oost- en West-„Souburg geweigerd te voldoen aan de verplichting der bewoners der „huizen, om de goot vóór hun perceel schoon te houden, welke ver-„plichting bij politieverordening is voorgeschreven, voorgevende dat „door het ongelijk liggen van de straat en de afwezigheid van riolen „zich veel vuil vóór zijn huis ophoopt, doch zonder daarover te juister „plaatse een klacht te hebben ingediend”;

hebbende klager bij zijn verhoor op 25 Januari 1922 voor eene commissie van onderzoek in deze zaak, daartoe benoemd bij beschikking van den waarnemend Commandant der Marine te Willemsoord van 18 Januari 1922 no. 27—170 nader mondeling verklaard, dat hij zich ook wenscht te beklagen over de strafreden;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek, benevens eene memorie van den strafoplegger;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat klager is gestraft naar aanleiding van een ambts-eedig proces-verbaal op 29 December 1921 opgemaakt door P. J. H., gemeente- en onbezoldigd Rijksveldwachter te Oost- en West-Souburg, hetwelk zakelijk inhoudt;

dat relatant op 29 December 1921 heeft gezien, dat de goot, gelegen aan en vóór perceel C 7 aan het Marnixplein in genoemde gemeente, niet naar behooren was doorgeveegd en schoongemaakt, zoodat er in die goot eene opeenhooping van bladeren en vuil was;

hetgeen in strijd was met artikel 51bis der Algemeene Verordening voor de politie voor de gemeente Oost- en West-Souburg, luidende: „Het is verboden na des namiddags twaalf uur straten te schuren, terwijl een elk gehouden is zorg te dragen, dat de goot voor zijn perceel wordt schoongehouden”; dat relatant den onderhoudsplichtigen, zijnde klager, hierover heeft gehoord en deze heeft verklaard, dat die goot slecht en ongelijk ligt en lager dan den beganen grond, tengevolge waarvan hij water en vuil van zijn bureu en bij slecht weer ook veel vuil en slijk van het Marnixplein in de goot voor zijne woning krijgt en dat hij daarom de goot niet wilde schoonmaken, vóór de gemeente een betere goot had aangelegd en er zinkputten in had aangebracht;

Overwegende dat het in dit ambtseedig proces-verbaal vermelde niet krachtens eenige bepaling van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water strafbaar is, doch enkel betrekking heeft op eene overtreding van het voorschrift van artikel 51bis der Algemeene Verordening van Politie voor de gemeente Oost- en West-Souburg, welke overtreding ter berechting staat van den militairen strafrechter;

Overwegende dat klager derhalve ten onrechte te dezer zake krijgstuhtelijk is gestraft, zijne klacht dus wettig is en de hem opgelegde straf moet worden te niet gedaan;

Verklaart de klacht wettig;

Doet te niet de straf en de strafreden, waarover beklag, en gelast, dat die uit klagers conduiteboekje en uit het strafregister zullen worden verwijderd;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan straffer, een aan den Commandant der Marine te Willemsoord en een aan den Advocaat-Fiskaal.

Ook hier weder de o.i. onjuiste opvatting van hetgeen al dan niet krijgstuhtelijk strafbaar is. Bij deze opvatting heeft de bij voorwaardelijke veroordeeling voor militairen geldende bijzondere voorwaarde, op grond waarvan de straf mag worden ten uitvoer gelegd, dat de veroordeelde zich niet mag schuldig maken aan „een lichte . . . overtreding (tegen de krijgstuht) „indien deze tevens een strafbaar feit oplevert” zeer weinig waarde. Het Hof is hier van den juisten weg af.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.*Sententie van 14 Maart 1922.*

Waarnemend president: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. E. E. J. M. van Zinnicq Bergmann.

Veroordeeling van een onderofficier wegens het als ambtenaar een gift aannemen, wetende dat zij hem gedaan wordt ten einde hem te bewegen om, in strijd met zijn plicht, in zijne bediening iets na te laten.

Nu tusschen het tijdstip van het plegen van het feit en dat, waarop de einduitspraak werd gegeven, ruim anderhalf jaar zijn verlopen, de beklagde zich in dien tusschentijd zeer goed heeft gedragen en hem zelfs een bijzondere post van vertrouwen werd opgedragen, vindt het Hof daarin aanleiding hem niet te straffen met degradatie, waarvoor anders zeer zeker termen aanwezig waren.

Het Hof handhaaft de voorwaardelijke veroordeeling echter met verhooving van de straf en verlenging van den proeftijd.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant,

en

D., oud 35 jaar, geboren te Rotterdam, sergeant-majoor-administrateur bij een Regiment Vesting-Artillerie, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen B., majoor-commandant van het Korps Torpedisten, in garnizoen te 's-Gravenhage, en S., kapitein-commandant van de 3de batterij, 3de Regiment Veld-Artillerie, in garnizoen te Bergen op Zoom;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtstaan ter zake, dat hij omstreeks 17 Juni 1920 te Klundert heeft

aangenomen vijftig gulden, althans vijf-en-twintig gulden, althans een som geld, wetende dat die gift hem gedaan werd, teneinde hem te bewegen om in strijd met zijn plicht in zijne bediening van sergeant-majoor-administrateur na te laten bij zijne militaire superieuren en die van den milicien-soldaat H. er melding van te maken, dat hem bekend was, dat deze onwettig van zijn garnizoen afwezig was en diens afwezigheid op onware gronden werd verontschuldigd, althans de toestemming tot die afwezigheid door valsche middelen was verkregen, en wetende dat zij hem gedaan werd naar aanleiding van hetgeen door hem, gedaagde, in strijd met zijn plicht in zijne bediening gedaan was, door bovenomschreven melding aan de militaire superieuren van H. en van hem, gedaagde, na te laten;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 9 December 1921 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagdes schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Als ambtenaar een gift aannemen, wetende dat „zij hem gedaan wordt, teneinde hem te bewegen om, in strijd met „zijn plicht, in zijne bediening iets na te laten”, en deswege gedaagde heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van één maand met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde straf van 7 tot 14 Juli 1920 in mindering zal worden gebracht, en met bepaling, dat de straf niet zal worden ondergaan, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, bij voormeld vonnis bepaald op één jaar, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, zoolang hij aan de krijgstucht onderworpen is, aan eene ernstige overtreding tegen de krijgstucht of aan eene lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert, terwijl de Krijgsraad bij voormeld vonnis niet wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, hetgeen gedaagde meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen, en gedaagde daarvan heeft vrijgesproken;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte tot geen ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid, en de qualificatie, aan het bewezen verklaarde feit gegeven, op de Wet is gegrond; dat het vonnis dus in zooverre in stand kan blijven;

Overwegende, met betrekking tot de aan gedaagde op te leggen straf, dat er alleszins aanleiding zou zijn, gedaagde te degradeeren, waar toch een onderofficier, die een feit pleegt, als dat, waarvoor gedaagde door den Krijgsraad te recht is veroordeeld, geacht moet worden onwaardig te zijn een rang te bekleeden, terwijl daarenboven in het algemeen in een geval als het onderwerpelijke het militair belang zich verzet tegen eene voorwaardelijke veroordeeling;

Overwegende dat echter het feit is gepleegd ruim anderhalf jaar geleden, en dat gedaagde gedurende bedoeld tijdperk van ruim anderhalf jaar niet alleen in den rang van sergeant-majoor zijn dienst uit een krijgstuuchtelijk oogpunt en als administrateur naar den eisch heeft verricht, doch zelfs tot groote tevredenheid van zijne chefs heeft gediend, onder meer hieruit blijkende, dat hem een bijzondere post van vertrouwen werd opgedragen, te weten het voeren van de detachements-administratie te X.

Overwegende wijders, dat gedaagde ten tijde van het plegen van het feit — al moge daarvan in 't geheel niet blijken uit zijne straflijst en is zelfs die lijst van 18 Februari 1915 af „blank” — zich meermalen te buiten ging aan het gebruik van sterken drank, en dat hij tot het plegen van het feit is gekomen in verband met en ten gevolge van misbruik maken van sterken drank, terwijl er alle grond is om aan te nemen, dat gedaagde in meerbedoeld tijdperk van ruim anderhalf jaar zich te dien opzichte afdoende heeft gebeterd;

Overwegende dat, waar het zóó staat, termen gevonden zijn, gedaagde niet te degradeeren en de door den Krijgsraad uitgesproken voorwaardelijke veroordeeling te handhaven, met dien verstande evenwel, dat de opgelegde straf verhoogd wordt tot vier maanden en de proeftijd verlengd tot drie jaar;

Overwegende dat dus het vonnis, voorzoover betreft de opgelegde straf en den duur van den proeftijd, gesteld bij de bepaling omtrent het niet-ondergaan van de straf, behoort te worden te niet gedaan;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, artikel 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Hertogenbosch, op 9 December 1921 ten laste van gedaagde gewezen, voorzoover betreft de opgelegde straf en den duur van den proeftijd, gesteld bij de bepaling omtrent het niet-ondergaan van de straf;

Houdt het vonnis voor het overige in stand, bijzonderlijk voorzoover betreft de bepaling, dat de tijd, door gedaagde van 7 tot 14 Juli 1920 voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de opgelegde straf;

Veroordeelt gedaagde te dezer zake tot eene gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden;

Beveelt, dat deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op drie jaren, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, gedurende den tijd, dat hij aan de krijgstuuch onderworpen is, aan eene ernstige overtreding tegen de krijgstuuch, of zelfs aan eene lichte zoodanige overtreding, indien deze tevens een strafbaar feit oplevert;

Ontzegt allen anderen eisch.

Wij plaatsen deze sententie, omdat zij ons aanleiding geeft er op te wijzen tot welke ongewenschte gevolgen een trage behandeling van zaken soms kan leiden.

Het delict, waarvoor de beklaagde terecht stond, is gepleegd ± 17 Juni 1920; 28 Juli 1920 volgt de verwijzing naar den krijgsraad; bij bevelschrift van 8 November 1921 heeft de bijeenroeping van den krijgsraad plaats tegen 25 November 1921; de krijgsraad wijst 9 December 1921 vonnis, hetwelk 15 December d.a.v. aan het Hoog Militair Gerechtshof ter approbatie wordt aangeboden; volgt appèl van den Advocaat-Fiscaal, waarna de einduitspraak plaats vindt op 14 Maart 1922. Tusschen het plegen van de ten laste gelegde feiten en de einduitspraak ligt dus een tijdvak van één jaar en negen maanden. Van dien termijn komt ongeveer één jaar en drie maanden voor rekening van het onderzoek door den officier-commissaris. Of dit onderzoek in minder tijd had kunnen geschieden, wij weten het niet en zonder nadere gegevens zullen wij er ons dan ook wel voor wachten den betrokken officier-commissaris daarvan een verwijt te maken. Maar dat hier iets niet in den haak is, meenen wij toch wel te mogen aannemen; een termijn van een jaar en drie maanden voor het houden van de informatiën in een oogenschijnlijk eenvoudige zaak is inderdaad te lang. Nogmaals, wij maken niemand een verwijt over den tragen gang van deze zaak en wij willen gaarne aannemen, dat hier niemand een verwijt behoeft te treffen, omdat het gebeurde een gevolg is van een samenloop van bijzondere omstandigheden, maar dan zouden wij er op willen wijzen, dat het op den weg van de autoriteiten ligt om te trachten te voorkomen, dat iets dergelijks in den verloop weer kan plaats vinden, want het zou zich andermaal kunnen voordoen, dat iemand onderofficier blijft, terwijl hij eigenlijk onwaardig is dien rang te bekleeden, alleen omdat zijn zaak niet met de noodige voortvarendheid is behandeld. Zijn wij wel ingelicht dan kwamen dergelijke gevallen in den mobilisatietijd meermalen voor; zij konden toen worden toegeschreven aan en min of meer verontschuldigd worden door de groote uitbreiding van het aantal te behandelen zaken, maar deze verontschuldigungsgrond geldt thans niet meer.

Wij veroorlooven ons nog op een ander punt de aandacht te vestigen. Uit deze zaak blijkt, dat men niet schroomt om aan een onderofficier, tegen wien een ernstige strafzaak aanhangig is, een post van vertrouwen op te dragen. Zijn wij wel ingelicht dan komt dit meer voor, ja gebeurt het zelfs dat een onderofficier wordt bevorderd of dat hem een onderscheiding wordt toegekend, terwijl een ernstige strafzaak tegen hem aanhangig is. Zoo schijnt bevordering van een sergeant tot sergeant-majoor-administrateur te zijn voorgekomen, niettegenstaande deze sergeant werd vervolgd ter zake van een feit vallende onder een der misdrijven vermeld in den titel „Van Ontrouwe en kwade administratie” van het C. W. L. Deze dingen lijken ons te eenenmale verkeerd. Het gaat niet aan het feit, dat een onderofficier voor een ernstig strafbaar feit te recht staat eenvoudig weg

te cijferen en te doen alsof er geen vuiltje aan de lucht is. In gevallen als het onderhavige late men den verdachte, indien daartegen geen bezwaar bestaat, zijn gewonen dienst doen, maar verandere niets aan zijn positie; men late eerst den rechter uitspraak doen. Zoo niet dan zal deze laatste dikwils in een zeer moeilijk parket komen. Hij zal óf de handelwijze van de militaire autoriteiten moeten verloochenen óf den verdachte zijn gerechte straf moeten onthouden. Het een zoo wel als het ander is niet bevorderlijk voor het handhaven van de krijgstuicht.

Red. M. R. T.

**Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement,
standplaats Arnhem.**

Vonnis van 17 Maart 1922.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof,
den 11den April 1922.

President: Dr. Th. Evekink.

Leden: Kapiteins Th. L. van Maaren, P. Tielenius Kruythoff,
W. J. Arriëns en Dr. J. S. Barbas.

Auditeur Militair: Dr. W. F. van Meurs.

Het springen op de treeplank van het in een trein loopende postrijtuig, terwijl die trein reeds in beweging is, levert niet op een strafbaar feit.

Vonnis van den Krijgsraad in het 2e Militaire Arrondissement te Arnhem in zake:

De Auditeur Militair in het 2e Militaire Arrondissement te Arnhem, ambtshalve eischer,

tegen

O. F., oud 21 jaar, geboren te Tietjerksteradeel, 14 Maart 1901, milicien-soldaat bij het 20e Regiment Infanterie te Harderwijk, gedetacheerd te Amersfoort, niet gedetineerd, beklagde.

De Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement te Arnhem; Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad van den Garnizoens-Commandant te Amersfoort, d.d. 18 Februari 1922, waarvan afschrift is gelaten aan beklagde;

Gezien het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad van den Commandeerenden Officier van het Garnizoen der hoofd-

plaats in het 2e Militaire Arrondissement, d.d. 1 Maart 1922 met de aan den voet daarvan gestelde telastlegging van den Auditeur-Militair, welk stuk onder overgifte van een door den Secretaris bij bovengenoemden Krijgsraad geteekend afschrift, aan beklaagde is betekend op 4 Maart 1922;

Gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gezien een voorgelezen proces-verbaal op ambtseed tegen beklagde opgemaakt door F. A., stationschef derde klasse bij de Nederlandsche Spoorwegen, ter standplaats Buitenpost, gem. Achtkarspelen;

Gezien de door den Auditeur-Militair ingediende schriftuur van eisch strekkende tot veroordeeling;

Gehoord den beklagde;

Na overeenkomstig artikel 193 van de Rechtspleging bij de Landmacht te hebben beraadslaagd,

Overwegende, dat beklagde voor dezen Krijgsraad, gehouden den 17 Maart 1922, heeft terecht gestaan ter zake:

dat hij op 23 Januari 1922 te Buitenpost, gemeente Achtkarspelen, op de treeplank van het postrijtuig loopende achteraan trein 450 van de Nederlandsche Spoorwegen, is gestapt, terwijl de trein reeds in beweging was;

Overwegende dat het aan beklagde vertoonde en voorgehouden uittreksel uit het stamboek van de onderofficieren en minderen van het 20e Regiment Infanterie inhoudt, dat beklagde 5 October 1921 is ingelijfd als loteling van de lichte van 1921 uit de gemeente Achtkarspelen onder no. 30;

Overwegende dat het aan beklagde vertoonde en voorgehouden uittreksel krijgswettenblad no. 11195 geteekend in het garnizoen Harderwijk den 5 October 1921, door den Kapitein A. Luitsz, den sergeant-maj. adm. J. A. Schmidt en den recruit F. inhoudt, dat op gemelden datum in tegenwoordigheid van eerstgenoemde door den tweeden genoemde aan beklagde de krijgsartikelen, voor het Krijgsvolk te Lande vastgesteld, duidelijk zijn voorgelezen;

Overwegende dat uit een en ander blijkt dat aan beklagde bekend is gemaakt dat hij onder militaire tucht staat;

Overwegende dat voormeld proces-verbaal inhoudt, dat relatant op 23 Januari 1922 heeft vastgesteld, dat beklagde te Buitenpost, gem. Achtkarspelen, op de treeplank van het postrijtuig der Nederlandsche Spoorwegen, loopende achteraan trein 450, sprong, terwijl die trein in beweging was en plaats nam op een der buffers;

Overwegende, dat beklagde heeft opgegeven dat hij op 23 Januari 1922 des avonds omstreeks 9.30 uur, op het station Buitenpost, gem. Achtkarspelen, juist toen de trein, die in de richting Leeuwarden moest verrekken, zich in beweging zette, op de treeplank van den achtersten wagen, een postrijtuig, is gesprongen en op die plank staande, tegen een der buffers leunde;

Overwegende, dat door bovenstaande bewijsmiddelen wettig en

overtuigend is bewezen het aan beklagde te laste gelegde alsmede diens schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezen verklaarde feit bij geen bepaling van wet of verordening strafbaar is gesteld, meer in het bijzonder met bij Art. 4 § 2 Algem. Reglement Vervoer, laatstelijk gewijzigd bij Kon. Besluit van 14 Juni 1918 (Stbl. 355), nu dat artikel enkel strafbaar stelt „het zich begeven *in* een wagen of postrijtuig terwijl de trein reeds in beweging is”, zoodat beklagde behoort te worden vrijgesproken van het hem te laste gelegde;

Gezien dat artikel, benevens 193 Rechtspleging bij de Landmacht; Rechtsprekende in naam der Koningin!

Spreekt beklagde vrij;

Laat over aan den Commandeerende-officier van beklagdes korps de beoordeeling of beklagde ter zake van hetgeen bij het onderzoek naar het hem te laste gelegde, te zijnen laste is gebleken, krijgstuuchtelijk dient te worden gestraft.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 21 April 1922.

Waarnemend President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. A. Ph. W. Alta.

Het H. M. G. veroordeelt wegens verduistering (van een postwissel) gepleegd door hem, die het goed uit hoofde van zijne persoonlijke dienstbetrekking onder zich heeft en wegens valscheid in geschrifte (onderteekening voor ontvangst van voormelden postwissel) beide feiten tweemaal gepleegd, nadat de krijgsraad beklagde ter zake, wegens gebrek aan overtuigend bewijs, had vrijgesproken.

Het Hof handhaaft 's krijgsraads vrijspraak voor zoover deze betreft het gebruik maken van de vervalschte geschriften als waren zij echt en onvervalscht (aanbieding van de postwissels ter uitbetaling).

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hof's beschikking van 31 Januari 1922 gemachtigd hooger beroep

te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te Arnhem op 16 December 1922 gewezen in de zaak

tegen

D., oud 22 jaar, geboren te Kuinre, milicien-korporaal bij de 4de Compagnie Hospitaalsoldaten,

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 10 Maart 1922 verkregen hebbende 's Hof's lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden D., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove zal worden schuldig verklaard aan: „1o. verduistering, gepleegd door hem, die het goed uit hoofde van zijne persoonlijke dienstbetrekking onder zich heeft; 2o. valsheid in geschrifte; 3o. het opzettelijk gebruik maken van het valsche geschrift, als ware het echt en onvervalscht, uit welk gebruik eenig nadeel kan ontstaan; alles tweemaal gepleegd”, en deswege veroordeeld tot vier maanden gevangenisstraf, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden D., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is geconcludeerd tot bevestiging van het vonnis van den Krijgsraad.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij te Kampen:

A. 1o. in de maand December 1920 opzettelijk een postwissel groot f 4.12 en geadresseerd aan C. J. Z. te Kampen en aan dezen, althans aan een ander dan aan hem, gedaagde, toebehoorende, welken hij als portier van het Militair Hospitaal anders dan door misdrijf onder zich had, zich wederrechtelijk heeft toegeëigend;

2o. op of omstreeks 17 December 1920 een postwissel, groot f 4.12, op 16 December 1920 uit 's-Gravenhage verzonden en geadresseerd aan C. J. Z. te Kampen, opzettelijk heeft vervalscht, door het op dat stuk gestelde bewijs van ontvangst valschelijk te onder teekenen met den naam J. Z., met het oogmerk dat stuk als echt en onvervalscht te gebruiken, door dit ten postkantore tot het in ontvangst nemen van het daarop gestelde bedrag aan te bieden, terwijl uit dat gebruik voor den geadresseerde C. J. Z. het nadeel kon ont-

staan, dat het op dat stuk gestelde bedrag niet meer aan hem werd uitbetaald;

3o. op 18 December 1920 van den hierboven gemelden postwissel, opzettelijk vervalscht als boven is aangegeven, opzettelijk gebruik heeft gemaakt, als ware het echt en onvervalscht, door dat stuk ten postkantore aan te bieden aan den voor de uitbetaling daarvan bestemden ambtenaar en van dezen daarop uitbetaling van *f* 4.12 in ontvangst te nemen, terwijl uit dat gebruik bovenomschreven nadeel kon ontstaan;

B. I. In de maand December 1920 opzettelijk een postwissel, groot *f* 2.— en geadresseerd aan J. A. Haverkate te Kampen en aan dezen, althans aan een ander dan aan hem, gedaagde, toebehoorende, welken hij als portier van het Militair Hospitaal anders dan door misdrijf onder zich had, zich wederrechtelijk heeft toegeëigend;

II. op of omstreeks 28 December 1920 een postwissel, groot *f* 2.—, op 26 December 1920 uit Hengelo verzonden en geadresseerd aan J. A. Haverkate te Kampen, opzettelijk heeft vervalscht, door het op dat stuk gestelde bewijs van ontvangst valschelijk te ondertekenen met den naam J. Averkate, met het oogmerk dat stuk als echt en onvervalscht te gebruiken, door dit ten postkantore tot het in ontvangst nemen van het daarop gestelde bedrag aan te bieden, terwijl uit dat gebruik voor den geadresseerde J. A. Haverkate het nadeel kon ontstaan, dat het op dat stuk gestelde bedrag niet meer aan hem werd uitbetaald;

III. op 30 December 1920 van den hierboven gemelden postwissel, opzettelijk vervalscht als boven is aangegeven, opzettelijk heeft gebruik gemaakt, als ware het echt en onvervalscht, door dat stuk ten postkantore aan te bieden aan den voor de uitbetaling daarvan bestemden ambtenaar en van dezen daarop uitbetaling van *f* 2.— in ontvangst te nemen, terwijl uit dat gebruik bovenomschreven nadeel kon ontstaan;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 16 December 1921 gewezen vonnis, gedaagde van het hem te laste gelegde heeft vrijgesproken op grond, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput, dat gedaagde schuldig is aan hetgeen hem is te laste gelegd;

Overwegende dat de Krijgsraad gedaagde te recht heeft vrijgesproken van het sub A 3°. en van het sub B III te laste gelegde, zijnde niet wettig en overtuigend bewezen, dat gedaagde de persoon is geweest, die de postwissels ten postkantore ter uitbetaling heeft aangeboden;

Overwegende dat de vrijspraak voor het overige ten onrechte heeft plaats gehad;

Overwegende dat ten processe is komen vast te staan, dat aan gedaagde de krijgsartikelen, voor het krijgsvolk te Lande vastgesteld, zijn voorgelezen;

Overwegende ten aanzien van het sub A 1o. en 2o. te laste gelegde, dat in rechten aanwezig is een postwissel, groot *f* 4.12, vermeldende

op de strook als afzender Wed. C. J. Z. te 's-Gravenhage en op de adreszijde: „Aan den Heer C. J. Z., volontair Instructie-bataljon te Kampen” — waaraan met ander handschrift is toegevoegd „Hospitaal” — benevens een onleesbaren stempelafdruk met ronde hoeken, terwijl aan de keerzijde is afgestempeld voor aankomst te Kampen op 17 December 1920 8 uur voormiddag en voor uitbetaling op 18 December 1920 5 uur namiddag en als handteekening voor ontvangst voorkomt „J. Zeldenrijk”;

Overwegende dat in verband met de sub A 1o. en 2o. te laste gelegde feiten, welke op dezen postwissel betrekking hebben, is verklaard door de volgende getuigen:

C. J. Z.: dat, toen hij als volontair bij het Instructie-bataljon te Kampen van 16 December 1920 af tot na de Kerstdagen van dat jaar in het Militair Hospitaal aldaar was opgenomen, hij een postwissel van zijne moeder wachtende was, dien hij evenwel niet heeft ontvangen; dat hij, daarna van zijne moeder vernemende, dat zij den postwissel had afgezonden, zich naar den Directeur van het Postkantoor te Kampen heeft begeven, die hem den in rechten aanwezigen postwissel heeft vertoond, welke met zijn familienaam was onderteekend, doch dat door hem deze handteekening niet werd gesteld;

D. G. T. B.: dat hij, gedurende de maand December 1920 sergeant-facteur van het Instructie-bataljon zijnde, de door hem van het postkantoor afgehaalde postwissels, geadresseerd aan militairen, die zich niet in de kazerne van het Instructie-bataljon bevonden, van adres veranderde en ze dan persoonlijk weder aan het postkantoor bezorgde, terwijl hij al de andere postwissels inschreef in een register; dat door hem op den in rechten aanwezigen postwissel aan het adres is toegevoegd het woord „Hospitaal”, en dat in zijn register deze postwissel niet is ingeschreven;

H. M. H., Directeur van het Post- en Telegraafkantoor te Kampen: dat voor postwissels, bestemd voor het Instructie-bataljon, de gang van zaken deze was, dat die wissels door een facteur werden afgehaald, die, ingeval hij ze niet bestellen kon, ze na aanvulling of wijziging van het adres op het postkantoor terugbezorgde; dat op deze afgehaalde postwissels alleen dan een bestellersstempel, als zich op de adreszijde van den in rechten aanwezigen postwissel bevindt, wordt geplaatst, wanneer de postwissel, op het postkantoor terugbezorgd, daarna door een besteller van het kantoor aan het nieuwe adres wordt bezorgd; dat blijkens de administratieve bescheiden ten zijnen kantore aanwezig de in rechten aanwezige postwissel is uitbetaald, zonder dat evenwel blijkt, door wien zulks is geschied;

R. K., kantoorbediende op hetzelfde kantoor; dat op dit kantoor door den ambtenaar van het postwissel-loket de postwissels, welke in den loop van den dag waren uitbetaald, na sluiting van de kas (3 uur namiddag) werden afgestempeld;

J. W. v. D., hoofdbesteller bij de Posterijen te Kampen: dat hij ten aanzien van het tijdstip, waarop de den vorigen dag na de laat-

ste bestelling ontvangen postwissel-Z. in het Militair Hospitaal moet zijn besteld, kan getuigen, dat tijdens de uitgifte der eerste bestelling nog geen sergeant-facteur aanwezig was voor afhaling van poststukken en eventueele verandering van adres; dat wel de besteller van de vierde bestelling, welke plaats heeft tusschen halfacht en halftien namiddag, maar niet die van de tweede bestelling een stempel heeft met ronde hoeken, als op den evengenoemden postwissel voorkomt, en dat ten tijde, dat de derde bestelling uitgaat (3 uur namiddag), zoo goed als nooit een facteur aanwezig is;

Overwegende dat door de aanwijzingen, voortvloeiende uit meergenoemd schriftelijk bescheid en vorenstaande, alle met eede gesterkte, getuigenverklaringen, beschouwd in onderling verband en samenhang, rechtens vaststaat, dat een op 17 December 1920, 8 uur voormiddag, te Kampen ontvangen postwissel, groot f 4.12, afgezonden door Wed. Z. te 's-Gravenhage aan haar zoon C. J. Z., volontair bij het Instructie-bataljon te Kampen, tenzelfden dage door den sergeant-facteur van het Instructie-bataljon is afgehaald en, nadat het adres door hem is aangevuld met „Hospitaal”, door een besteller van het postkantoor te Kampen is afgestempeld om met de laatste bestelling (tusschen halfacht en halftien namiddag) door hem te worden bezorgd aan het veranderd adres; dat die postwissel, aan de keerzijde valschelijk voor ontvangst van het geld met den familienaam van den geadresseerde onderteekend, op 18 December 1920 vóór 3 uur namiddag is uitbetaald aan iemand, niet tot de ontvangst daarvan gerechtigd;

Overwegende dat verder is verklaard door de getuigen A. B., adjudant-onderofficier-hoofdverpleger in het Militair-Hospitaal te Kampen: dat de post voor het Hospitaal wordt ontvangen door den portier, die den sleutel heeft van de postbus en die postwissels, welke er onder worden aangetroffen, afgeeft aan den administrateur van het Hospitaal, door wien ze in een register worden ingeschreven; dat blijkens door getuige aangehouden register gedaagde op 17 December 1921 (lees: 1920) als portier heeft dienst gedaan van 4,30-10 uur namiddag, en dat gedaagde den volgenden dag na den dienst met een dag verlof is vertrokken;

J. A. den H., adjudant-onderofficier-administrateur bij hetzelfde Hospitaal: dat blijkens het door hem aangehouden register op of omstreeks 17 December 1920 in het Militair Hospitaal geen postwissel voor Z. is ingeschreven;

Overwegende dat gedaagde heeft erkend, in December 1920 enkele dagen tijdens de ziekte van den portier van het Militair Hospitaal te Kampen diens functiën te hebben uitgeoefend;

Overwegende dat een schriftonderzoek den beëdigden deskundige Dr. W. F. H. tot de gevolgtrekking heeft geleid, dat de handteekening voor ontvangst op de keerzijde van den in rechten aanwezigen postwissel, geadresseerd aan Z., zeer waarschijnlijk door gedaagde is geschreven, terwijl de beëdigde deskundige P. H. van G., die, op last van het Hof, onafhankelijk van den anderen deskundige en met

diens rapport onbekend, zijn verslag uitbrengende, over een grooter vergelijkingsmateriaal de beschikking had, in zijn aanvullingsrapport als zijne besliste meening te kennen heeft gegeven, dat gedaagde dien postwissel voor ontvangst heeft geteekend;

Overwegende alsnu, dat door de aanwijzingen; gelegen in de met eede gesterkte verklaringen der getuigen B. en den H., de opgave van gedaagde en de conclusie van den deskundige van G., welke het Hof met de gronden, waarop ze steunt, geheel overneemt en tot de zijne maakt, alles beschouwd in onderling verband en samenhang, ook met de bewijsgronden hooger vermeld, wettig en overtuigend is bewezen, het aan gedaagde sub A 1o. en 2o. te laste gelegde en zijne schuld daaraan, met dien verstande dat de postwissel toebehoorde aan C. J. Z. en dat het onder 2o. omschreven feit is gepleegd op 17 December 1920, immers rechtens is komen vast te staan dat de in rechten aanwezige postwissel op 17 December 1920 is besteld in het Militair Hospitaal te Kampen en aldaar is ontvangen door gedaagde in zijne hoedanigheid van portier; dat gedaagde, in stede van dezen postwissel af te geven aan den adjudant-onderofficier-administrateur van het Hospitaal, opzettelijk dezen postwissel, dien hij anders dan door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend; dat hij, eveneens te Kampen, den volgenden dag vóór 3 uur namiddag den postwissel aan de keerzijde voor ontvangst van het bedrag valschelijk heeft ondertekend met den naam „J. Z.” met het oogmerk het stuk als echt en onvervalscht te gebruiken of door een ander te doen gebruiken, uit welke handeling voor den geadresseerde het nadeel kon ontstaan, dat aan hem het bedrag van dien wissel niet werd uitbetaald;

Overwegende ten aanzien van het sub B I en II te laste gelegde: dat in rechten mede aanwezig is een postwissel, groot f 2.—, vermeldende op de strook als afzender B. H. te Hengelo en op de adreszijde „Aan den milicien J. A. Haverkate, Militair Hospitaal te Kampen”, — zijnde de woorden „Militair Hospitaal” doorgehaald en daarvoor in de plaats gesteld „Vloeddijk Centrale Cursus” —, benevens één afdruk van een bestellersstempel „A 10” (A = eerste bestelling, 10 = nummer van den besteller), terwijl aan de keerzijde is afgestempeld voor aankomst te Kampen op 27 December 1920 11 uur namiddag en voor uitbetaling op 30 December 1920 5 uur namiddag en als handteekening voor ontvangst voorkomt tweemaal „J. Averkate”, eenmaal doorgehaald;

Overwegende dat door gedaagde is erkend, dat hij op 28 December 1920, toen hij in het Militair Hospitaal te Kampen dienst deed als portier, bij de poststukken, welke in het Hospitaal waren besteld, heeft aangetroffen den in rechten aanwezigen postwissel, geadresseerd aan H. in het Militair Hospitaal, welk adres hij, omdat deze milicien het Hospitaal had verlaten, heeft veranderd in Centrale Cursus Vloeddijk, evenwel ontkennende alles, wat hem ten dezen is te laste gelegd, aangezien hij na de adresverandering den

postwissel heeft geworpen in de bus van het Militair Hospitaal voor te verzenden poststukken, van welke bus hij in den namiddag den inhoud, grootendeels bestaande uit nieuwjaarskaarten, heeft ter hand gesteld aan den ordonnans van V. om dezen te bezorgen ten postkantore, echter zonder hem er opmerkzaam op te maken, dat zich daaronder ook een postwissel bevond;

Overwegende dat door getuige J. A. H. is verklaard, dat hij in December 1920 tot den dag na Kerstmis in het Militair Hospitaal te Kampen is verpleegd en toen naar Hengelo is vertrokken; dat hij op den in rechten aanwezigen postwissel, aan hem geadresseerd en blijkens het handschrift afgezonden door zijn vader, de daarop voorkomende handteekeningen voor ontvangst niet heeft gesteld, en het daarop vermelde bedrag niet aan hem is uitbetaald;

Overwegende dat gedaagdes opgaven ten deele bevestiging vinden in de verklaringen van de getuigen:

A. B. voornoemd: dat blijkens het door getuige aangehouden register gedaagde op 28 December 1921 (lees: 1920) portier in het Militair Hospitaal was van 7 uur voormiddag tot 4.30 uur namiddag en dat van V. toen ordonnans was; dat in de kamer van den portier zich een brievenbus bevindt voor te verzenden brieven, waarvan de portier den sleutel houdt; dat de bus driemaal daags door den portier wordt gelicht en de inhoud door hem wordt ter hand gesteld aan den ordonnans, die de stukken moet posten, en

H. van V.: dat hij van 25 tot en met 28 December 1920 ordonnans is geweest voor het Militair Hospitaal; dat hij op omstreeks den 28sten [voor den Inspecteur van Politie tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, van der D. verklaarde getuige op 23 Februari 1921, blijkens ambtseedig proces-verbaal van dien politie-ambtenaar, dat het was geweest op Dinsdag 28 December 1920 ± 3½ uur namiddag] van gedaagde als portier een bundel poststukken heeft ontvangen om deze naar het postkantoor te brengen, meerendeels nieuwjaarskaarten; dat gedaagde hem daarbij niet er op heeft gewezen, dat zich daaronder een postwissel bevond; dat hij het van gedaagde ontvangene heeft geworpen in de brievenbus van het Postkantoor;

Overwegende dat de beëdigde deskundigen Dr. W. F. H. en P. H. van G. ten aanzien van de handteekeningen voor ontvangst op den postwissel, geadresseerd aan H., tot volmaakt dezelfde conclusies zijn gekomen, als ten aanzien van de onderteekening op den postwissel, bestemd voor Z., bovenvermeld;

Overwegende dat, wanneer wordt aangenomen met den deskundige van G., dat gedaagde de schrijver is van de handteekeningen op den postwissel voor H., daaruit tevens volgt, dat zijn verweer, als zou hij den postwissel aan den ordonnans hebben afgegeven, is in strijd met de waarheid, welk verweer ook daarom reeds niet aanneemelijk is, omdat, waar getuige van V. heeft verklaard, dat hij alles wat hij van gedaagde ontving ten postkantore heeft bezorgd, de postwissel dan ook bij den Centralen Cursus, waar volgens getuige H. de post door bestellers van het postkantoor wordt bezorgd, zou

zijn besteld, hetgeen niet is geschied, daar toch de postwissel niet twee stempelaafdrukken vertoont, te weten voor de bestelling aan het Militair Hospitaal en voor die aan den Centralen Cursus, doch slechts één;

dat mede aan gedaagde het verweer niet kan baten, dat hij het adres op den postwissel toch niet zou hebben veranderd, als hij den postwissel onder zich had gehouden met het doel om het bedrag daarvan te innen, omdat hij zeer wel ook destijds reeds van meening kan zijn geweest, dat hij, door aldus te doen, de kracht van het schriftonderzoek zou breken;

Overwegende dat gedaagde, naar aanleiding van de spelling Averkate in plaats van Haverkate in de onderteekeningen op den in rechten aanwezigen postwissel ondervraagd, ter terechtzitting van het Hof nog heeft erkend, dat in de streek, waar hij is opgevoed, de bevolking de h als aanvangsletter van een lettergreep pleegt weg te laten;

Overwegende alsnu, dat door de aanwijzingen, gelegen in het meergenoemd schriftelijk bescheid, de erkenningen van gedaagde, de met eede gesterkte verklaringen der getuigen H., B. en van V., alsmede de conclusie van den deskundige van G., welke het Hof met de gronden ten volle overneemt en tot de zijne maakt, alles beschouwd in onderling verband en samenhang, wettig en overtuigend zijn bewezen de aan gedaagde sub B I en II ten laste gelegde feiten en zijne schuld daaraan, met dien verstande, dat de postwissel toebehoorde aan J. A. H. te Kampen en dat het onder II omschreven feit is gepleegd omstreeks 28 December 1920, immers rechtens vaststaat, dat gedaagde op 28 December 1920 een postwissel, groot f 2.—, geadresseerd aan J. A. Haverkate te Kampen, als portier van het Militair Hospitaal aldaar heeft ontvangen en opzettelijk dezen postwissel, dien hij derhalve anders dan door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend door dezen postwissel na adresverandering niet af te geven aan den ordonnans om dien te bezorgen ten postkantore, maar hem heeft achtergehouden, en, eveneens te Kampen, vóór 30 December 1920 3 uur namiddag opzettelijk daarop voor ontvangst heeft geteekend met den naam „J. Averkate”, zulks met het oogmerk het stuk als echt en onvervalscht te gebruiken of door een ander te doen gebruiken, uit welke handeling voor den geadresseerde het nadeel kon ontstaan, dat het bedrag van den postwissel niet aan hem werd uitbetaald;

Overwegende dat de bewezen verklaarde feiten behooren te worden gequalificeerd, zooals hieronder is aangegeven;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande, 1 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 74 der Militiewet, 57, 225, 321 en 322 van het Wetboek van Strafrecht en artikel 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Mili-

taire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 16 December 1921 in deze zaak gewezen, voorzoover gedaagde daarbij is vrijgesproken van hetgeen hem sub A 1o. en 2o. en sub B I en II is te laste gelegd;

Houdt het vonnis in stand, voorzoover gedaagde daarbij is vrijgesproken van hetgeen hem sub A 3o. en sub B III is te laste gelegd;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde sub A 1o. en 2o. en sub B I en II is te laste gelegd, alsmede gedaagdes schuld daaraan, met dien verstande, als boven aangegeven;

Qualificeert die te laste gelegde en bewezen verklaarde feiten als:

„1o. verduistering, gepleegd door hem, die het goed uit hoofde van „zijne persoonlijke dienstbetrekking onder zich heeft;

„2o. valsheid in geschrift;

„beide feiten tweemaal gepleegd”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal voerde aan:

dat vertooner zich niet kan vereenigen met het vrijsprekend vonnis des krijgsraads;

dat toch door de bewijsmiddelen, zoo in eersten aanleg als in hooger beroep bijgebracht naar eisch van rechten is bewezen, hetgeen den beklaagde is te last gelegd met zijne schuld daaraan;

terwijl

de raadsman betoogde:

dat gedaagde de ten laste gelegde feiten pertinent ontkent;

dat de aanwijzingen in dezen zwak zijn en het bewijs van de schuld van den beklaagde voornamelijk wordt gebouwd op de rapporten van de schriftdeskundigen, die beiden tot de conclusie komen dat beklaagde de bewuste valsche handteekeningen heeft gezet;

dat echter, met name ten opzichte van de conclusies van schriftdeskundigen, groote voorzichtigheid is geboden; dat ook de krijgsraad geene veroordeeling, naar aanleiding van de conclusie van den deskundige heeft durven uitspreken;

dat er iets te zeggen valt voor de bewering van beklaagde, dat hij zeker niet eerst op den postwissel het adres zou veranderd hebben, wanneer hij van plan was geweest dien postwissel onder zich te houden en het bedrag te innen;

dat het wettig en overtuigend bewijs niet is geleverd.

OFFICIEEL-GEDEELTE.

Verdeeling van het Rijk in Militaire Arrondissementen en Auditien.

BESLUIT van den 23sten Mei 1922 (*Staatsblad* no. 376), houdende intrekking van het Koninklijk besluit van 6 October 1913 (*Staatsblad* no. 380) en tot vaststelling van eene nieuwe verdeeling van het Rijk in Europa in militaire arrondissementen en auditien.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Overwegende dat het, in verband met den inhoud van Ons besluit van 10 Mei 1922, n°. 21 ¹⁾ noodzakelijk is wijziging te brengen in de verdeeling van het Rijk in *Europa* in militaire arrondissementen en auditien;

Gezien art. 134, 2de lid, van de Regtspleging bij de Landmagt;

Op de voordracht van Onze Ministers van Justitie en van Oorlog van den 19den Mei 1922, 2de afdeling A, n°. 888, en van 15 Mei 1922, IIde afdeling; n°. 119;

Hebben goedgevonden en verstaan:

in te trekken het Koninklijk besluit van 6 October 1913 (*Staatsblad* n°. 380) en te bepalen als volgt:

Artikel 1.

Het Rijk in *Europa* is verdeeld in drie militaire arrondissementen. Het eerste militaire arrondissement omvat de provinciën *Noordholland*, *Zuidholland* en *Utrecht* en heeft tot hoofdplaats *'s-Gravenhage*.

Het tweede militaire arrondissement omvat de provinciën *Groningen*, *Friesland*, *Drenthe*, *Overijssel* en *Gelderland* en heeft tot hoofdplaats *Arnhem*.

Het derde militaire arrondissement omvat de provinciën *Zeeland*, *Noordbrabant* en *Limburg* en heeft tot hoofdplaats *'s-Hertogenbosch*.

¹⁾ Bij dit Koninklijk Besluit werd de territoriale indeeling van het Rijk in militaire afdelingen geregeld.

Artikel 2.

Als commandeerende officieren van de militaire arrondissementen worden onderscheidenlijk aangewezen de bevelhebbers in de eerste, de tweede en de derde militaire afdeling.

Artikel 3.

Er zijn drie militaire auditieën ingesteld, waarvan het rechtsgebied onderscheidenlijk samenvalt met de drie militaire arrondissementen en die worden aangeduid als:

Militaire auditie in het eerste militaire arrondissement te 's-Gravenhage;

Militaire auditie in het tweede militaire arrondissement, te Arnhem;

Militaire auditie in het derde militaire arrondissement, te 's-Hertogenbosch.

Artikel 4.

Dit besluit geldt niet voor zooveel betreft de op het tijdstip van afkondiging reeds bij een krijgsraad van de landmacht ahangige zaken.

Onze Ministers van Justitie en van Oorlog zijn, ieder voor zooveel hem betreft, belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

Het Loo, den 23sten Mei 1922.

W I L H E L M I N A.

De Minister van Justitie,

H E E M S K E R K.

De Minister van Oorlog,

V A N D I J K.

Uitgegeven den vijftienden Juni 1922.

De Minister van Justitie,

H E E M S K E R K.

Strafbevoegdheid.

*Koninklijk Besluit van 26 Mei 1922, No. 225, en ministerieele
Beschikking van 15 Juni 1922, IIe Afd. No. 146.*

(Legerorders 1922 no. 272).

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN,
PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 24 Mei 1922, IIe Afd., no. 136;

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

a. De Commandant van het Bataljon Wielrijders, de Commandant van het Cavalerie-Paarden-Depôt, de Commandanten van de Stormscholen, de Directeur van de Rijschool en de Directeur van de Hoefsmidschool hebben als zoodanig de strafbevoegdheid van Korpscommandant.

b. De Hoofdinstructeurs bij Regimenten Infanterie en Veld-Artillerie hebben voor wat betreft de strafbevoegdheid onderscheidenlijk onder hunne bevelen de school-(opleidings) compagnieën en schoolbatterijen van het Regiment.

c. De Indeelings-districtcommandanten hebben voor wat betreft de strafbevoegdheid het aan hen toegevoegde personeel onder hunne bevelen en hebben te dezer zake de bevoegdheid van den compagniescommandant.

d. De Landstormverband-commandanten en de Commandanten van korpsen met een bijzondere bestemming van den Vrijwilligen Landstorm hebben als zoodanig de strafbevoegdheid van korpscommandant.

De commandanten van de afdeelingen der Landstormverbanden hebben als zoodanig de strafbevoegdheid van Compagniescommandant.

e. In te trekken:

Het gestelde onder *a* van het Koninklijk Besluit van 24 April 1920, No. 31 ¹⁾ en het Koninklijk Besluit van 20 Januari 1919, No. 61 ²⁾ zooals dit gewijzigd is bij Koninklijk Besluit van 3 Mei 1920, No. 15.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

Het Loo, den 26sten Mei 1922.

WILHELMINA.

De Minister van Oorlog,
VAN DIJK.

¹⁾ Zie M. R. T., Deel XVI, blz. 1.

²⁾ Zie M. R. T., Deel XV, blz. 419 (bij K. B. van 3 Mei 1920, no. 15, L. O. 258, niet in het M. R. T. opgenomen, werd slechts het woord „gewapende” vóór landstormafdeeling in het K. B. van 20 Januari 1919, no. 61 geschrapt).

Red. M. R. T.

Red. M. R. T.

Ministerieele Beschikking van 15 Juni 1922, IIe Afd., Nr. 146 ter uitvoering van vorenstaand Koninklijk Besluit

L. O. 1920, No. 102, ¹⁾ No. 258 en L. O. 1921 No. 424 worden hierbij ingetrokken, terwijl het gestelde onder *a* van L. O. 1920, No. 231, vervalt. ²⁾

Voorts wordt bepaald, dat de Afdeelingen van de Landstormverbanden gerekend worden te behooren tot de garnizoenen achter ieder vermeld.

Landstormverband c.q. groepen van landstormverbanden.	Afdeeling(en) van het Landstormverband.	Wordt of worden ge- rekend te behooren tot het garnizoen
Leeuwarden	alle	Groningen.
Groningen	—	Groningen.
Assen	—	Assen.
Zwolle	—	Kampen.
Ruurlo	—	Deventer.
Arnhem	Arnhem	Arnhem.
	overige	Nijmegen.
Apeldoorn	Deventer	Deventer.
	overige	Harderwijk.
Utrecht en 's-Her- togenbosch	alle afdeelingen gelegen in het landstormverband Utrecht	Utrecht.
	alle afdeelingen gelegen in het landstormverband 's-Hertogenbosch	's-Hertogenbosch.
Amsterdam I, II, III en Haarlem	alle afdeelingen gelegen in de landstormverbanden Amsterdam I, II, III	Naarden.
	Hilversum	Naarden.
	overige	Haarlem.

¹⁾ Zie M. R. T. Deel XV, blz. 419. Red. M. R. T.

²⁾ Zie M. R. T. Deel XVI blz. 1. Red. M. R. T.

Landstormverband c.q. groepen van landstormverbanden.	Afdeeling(en) van het Landstormverband.	Wordt of worden ge- rekenend te behooren tot het garnizoen
Alkmaar	alle	Helder.
's-Gravenhage I, II en Leiden	alle afdeelingen gelegen in de landstormverbanden 's-Gravenhage I, II	's-Gravenhage.
	alle afdeelingen gelegen in het landstormverband Leiden	Leiden.
Rotterdam I, II en Dordrecht	alle afdeelingen gelegen in de landstormverbanden Rotterdam I, II	Delft.
	alle afdeelingen gelegen in het landstormverband Dordrecht	Dordrecht.
Eindhoven	alle	Venlo.
Maastricht	—	Maastricht.
Breda	Bergen op Zoom	Bergen op Zoom.
	overige	Breda.
Middelburg	alle afdeelingen op de Zuid- hollandsche eilanden	Delft.
	overige	Middelburg.

Beroepspersoneel, werkzaam bij den vrijwilligen Landstorm, wordt beschouwd als daarbij te zijn gedetacheerd van het korps, waarbij zij behooren of waarbij zij boven de formatie zijn gevoerd.

Straf bevoegdheid.

(Legerorders 1922 n°. 326).

Bij Koninklijk Besluit van 11 Juli 1922, n°. 42, is bepaald, dat de Commandant van het Artillerie-Paardendepot als zoodanig de strafbevoegdheid heeft van korpscommandant.

Uit arrest ontslaan van krijgsraad-arrestanten.

Bij schrijven van den 19den Juni 1922 La. B. no. 47 heeft de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht het navolgende ter kennis gebracht van de Officieren-Commissaris in de verschillende garnizoenen der Landmacht.

Het is mij gebleken, dat het voorkomt, dat een Officier-Commissaris, na het verhoor van een beklaagde, dezen eigendunkelijk en eigenmachtig uit het arrest ontslaat;

dit is geheel verkeerd en ten eenenmale in strijd met de Wet; de Officier-Commissaris kan des geraden, aan den Krijgsraad wel een voorstel tot ontslag-, of tot verandering van het arrest doen, doch de beslissing daaromtrent is aan den Krijgsraad en niet aan hem, Officier-Commissaris.

Waarom ik U uitnoodig aan de wettelijke bepalingen, de onderwerpelijke aangelegenheid betreffende, streng de hand te houden, en te dien aanzien alles na te laten, wat niet te verantwoorden is.

Uitvoeringsmaatregelen W. van M. Sr. en W. K.

Afgekondigd zijn de navolgende Koninklijke besluiten:

(Staatsblad n°. 436). Besluit van den 7den Juli 1922 tot uitvoering van de artikelen 10 en 12 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

(Staatsblad n°. 437). Besluit van den 7den Juli 1922 tot vaststelling van den algemeenen maatregel van bestuur, bedoeld in art. 53 der Wet op de Krijgstucht, betreffende het verlenen van vrijstelling van opgelegde krijgstuchtelijke straffen.

(Staatsblad n°. 438). Besluit van den 7den Juli 1922 tot vaststelling van den algemeenen maatregel van bestuur, bedoeld in art. 22 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

(Staatsblad n°. 439). Besluit van den 7den Juli 1922, tot wijziging van de Uitvoersregeling voorwaardelijke veroordeeling.

(Staatsblad n°. 440). Besluit van den 7den Juli 1922, tot vaststelling van den algemeenen maatregel van bestuur, bedoeld in art. 21 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

(Staatsblad n°. 441). Besluit van den 7den Juli 1922, tot vaststelling van een algemeenen maatregel van bestuur, ingevolge art. 25, laatste lid, van de Wet op de Krijgstucht.

(Staatsblad n°. 475). Besluit van den 31sten Juli 1922, tot vaststelling van een algemeenen maatregel van bestuur ingevolge art. 32 van het Wetboek van Militair Strafrecht en art. 23 van de Wet op de Krijgstucht, betreffende de straf- en tuchtklassen voor de zee- en voor de landmacht.

(Staatsblad n°. 476). Besluit van den 31sten Juli 1922, tot vaststelling van een algemeenen maatregel van bestuur, houdende bepalingen betreffende de Krijgstucht.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Redactie Militair Rechtelijk Tijdschrift.

Bij gemeenschappelijke Beschikking van de Ministers van Marine a. i van 29 Mei 1922, Bureau B, 1e bureau no. 81 en Oorlog van 29 Juni 1922, 1e Afdeling no. 131

is aan den Officier van Administratie der 1ste klasse bij de Zee-macht P. A. Kempen op zijn verzoek met ingang van 1 Juli 1922 eervol ontheffing verleend van de hem tijdelijk opgedragen functie van mederedacteur van het Militair Rechtelijk Tijdschrift, onder dankbetuiging van de door hem in die functie bewezen diensten.

Bij deze officieele dankbetuiging voegt de redactie ook de hare. Gedurende het mederedacteurschap van den Heer Kempen, waartoe hij in Maart 1919 werd benoemd en ook daarvóór, toen hij minder officieel aan de redactie van dit Tijdschrift medewerkte, was geen arbeid hem te veel om den inhoud der verschillende afleveringen belangwekkend te doen zijn en het tijdschrift te doen blijven op de hoogte van den tijd.

Wij stellen er prijs op den Heer Kempen, bij het weer terug-treden in de eigenlijke actieve marine, de verzekering te geven van onze beste wenschen voor zijn verderen loopbaan en hopen dat hij nog wel eens tijd en gelegenheid zal vinden in ons tijdschrift het een en ander te publiceeren.

De redactie van het militair Rechtelijk Tijdschrift blijft opgedragen aan den Heer Dr. L. M. Rollin Couquerque, Administrateur bij het Departement van Koloniën te 's-Gravenhage aan wien voor de vervulling van die redactioneële functie is toegevoegd de Officier van Administratie 1ste klasse der Kon. Marine W. H. Heeris.

Krijgsraad te 's Gravenhage.

Bij Koninklijk besluit van 19 Juni 1922 n°. 104 is de President van de Krijgsraad te 's-Gravenhage Dr. G. van Slooten Azn. benoemd tot Raadsheer in het Gerechtshof aldaar. Den nieuw-benoemden worde hierbij onze gelukwenschen aangeboden.

D. G. Krol van der Hoek. †

Den 25sten Juli 1922 is te 's Gravenhage op 67 jarigen leeftijd overleden de gepensioneerde Hoofdinspecteur van Administratie der Koninklijke Marine D. G. Krol van der Hoek, die naast zijn veel omvattenden werkkring als chef der afdeling soldijen, voeding en kleeding aan het Departement van Marine, de redactie van dit tijdschrift voerde van Januari 1910 tot November 1911.

Om het bestaan van het tijdschrift niet in gevaar te brengen aanvaardde hij die functie onder moeilijke omstandigheden en werd hem, bij zijn uittreden uit de Marine, terecht, in ons tijdschrift, ook daarvoor, door zijn opvolger in de redactie, den toenmaligen Hoofdinspecteur van Administratie N. J. J. van Rijn van Alkemade, een woord van hulde gebracht. ¹⁾

Al beslaat het redacteurschap van het M. R. T. in het arbeidzame leven van den Heer Krol van der Hoek slechts een korte spanne tijds, zijne toewijding aan die vrijwillig op zich genomen taak zal bij ons in dankbare herinnering blijven.

Rechtspleging bij de landmacht en Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Het Staatsblad van Nederlandsch-Indië jaar 1922 n°. 163 bevat het Koninklijk Besluit van 10 December 1921 n°. 10 tot vaststelling van de Rechtspleging bij de landmacht en van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof aldaar.

Hoewel gebaseerd op de voor het Rijk in Europa geldende overeenkomstige wetten, maakten toch de afwijkingen in de voor Nederlandsch-Indië bestaande wetgeving en de daar heerschende toestanden, wijzigingen in verschillende artikelen noodzakelijk. Wij hopen binnen kort in de gelegenheid te worden gesteld hieromtrent het een en ander mede te deelen.

De inwerkingtreding geschiedt op een nader door den Gouverneur-Generaal te bepalen tijdstip.

Crimineele Statistiek 1919.

De Crimineele Statistiek over het jaar 1919 verscheen wederom met tabelwerk en komt, behoudens bekortingen op enkele punten, overeen met de statistiek over 1910. Naar de Directeur van het Centraal Bureau voor de statistiek in het voorbericht evenwel mededeelt, ligt het in de bedoeling de eerstvolgende jaren wederom tot een verkorten vorm van uitgave en bewerking over te gaan.

¹⁾ M. R. T. deel VII bladz. 209. Red. M. R. T.

De inleiding is voor een klein gedeelte nog van de hand van wijlen mevrouw Dr. C. G. Meijer—Wichmann, het overige deel daarvan is bewerkt door haren opvolger als Chef der afdeling Gerechtelijke en Gevangenisstatistiek Dr. G. L. Suermondt.

Aan bedoelde inleiding ontleenen wij het volgende:

Hoewel de stijging van het jaarlijksche aantal veroordeelingen en van het aantal veroordeelden thans tot staan is gekomen, komt in de gegevens over 1919 het weer terugloopen van die cijfers nog maar zwak tot uiting.

Het aantal veroordeelingen in zaken waarvan de arrondissementrechtbanken kennis namen, daalde van 41404 in 1918 tot 40782 in 1919, terwijl daarentegen het aantal veroordeelden steeg van 35720 in 1918 tot 36541 in 1919 en in het getal recidivisten ook een sterke toeneming viel waar te nemen. Het recidive-cijfer per 10.000 inwoners, dat in de oorlogsjaren was gedaald, heeft dan ook het peil van vóór den oorlog wederom bereikt, ofschoon het eigenlijke *recidivisten-percentages*, d.i. het aantal recidivisten niet gepercenteerd op de totale bevolking maar op het totaal der veroordeelden, in 1919, 33,2 bedroeg en dus nog in vrij belangrijke mate bij het normale peil van vóór den oorlog, toen het 40 à 44 bedroeg, ten achter bleef. Men houde hierbij in het oog dat het getal der smokkelaars onder de recidive-cijfers niet begrepen zijn, wel onder de genoemde totaal-cijfers.

In hoofdzaak waren het in 1919 nog de veroordeelden wegens economische criminaliteit wier aantal toenam, terwijl in het aantal veroordeelden wegens mishandeling na de voortdurende daling in de oorlogsjaren — over de oorzaken waarvan, in vorige Inleidingen herhaaldelijk sprake was ¹⁾ — voor het eerst weer eenige stijging viel te constateeren, wellicht veroorzaakt door meer beschikbare tijd bij de parketten, waardoor minder lichte mishandelingen werden geseponeerd.

De tijdens den oorlog geconstateerde daling van de cijfers der veroordeelingen wegens misdrijven tegen het leven en zware mishandelingen is tot staan gekomen en de cijfers der veroordeelingen wegens sexueele delicten zijn niet onbelangrijk gestegen, hoewel zij bleven beneden die van 1911—'14.

Wat de opgelegde straffen betreft trekt het de aandacht dat de daling van het relatieve cijfer van de gevangenisstraffen, waardoor 1918 zich gunstig van 1917 onderscheidde, heeft aangehouden en voor 1919 46,3% betref van de opgelegde straffen. Het relatieve cijfer voor de hechtenis bleef gelijk aan dat van 1918, dat van de tuchtschool daalde, terwijl de toepassing der geldboete steeg van 41,6% tot 49%.

Omtrent den duur van de straffen zien wij dat, ofschoon absoluut gedaald, de gevangenisstraffen van 1 maand en langer relatief niet

¹⁾ Zie M. R. T. Deel XVI, bladz. 508. Red. M. R. T.

onbelangrijk zijn toegenomen; de kortere gevangenisstraffen (minder dan één maand) daalden en absoluut en relatief. Veroordeeling tot levenslange gevangenisstraf kwam in 1919 niet voor.

Bij de bijkomende straffen constateert men over de geheele lijn eene daling, bij de verbeurdverklaring zelfs een groote daling 10102 in 1918, en 7727 in 1919. Deze daling vindt evenwel vooral haar oorzaak in het feit dat in 1918, 9585 veroordeelingen tot verbeurdverklaring wegens verboden uitvoer plaats hadden, in 1919 slechts 7335. Berekent men het aantal verbeurdverklaringen bij andere feiten dan verboden uitvoer dan komt men voor de jaren

1919 tot	139
1916 „	173
1917 „	345
1918 „	517 en
1919 „	392 gevallen.

De voorwaardelijke veroordeeling wint gestadig terrein; bij de gevangenisstraffen van 1 maand tot 1 jaar bereikte zij een percentage van 20,3, dus belangrijk hooger dan in 1918, hooger ook dan in één der voorafgaande jaren; bij de korte gevangenisstraffen was het een weinig hooger dan in 1918.

In alle 4 jaren dat het instituut der voorwaardelijke veroordeeling in onze wetgeving bekend is, werd zij het meest bij langer durende gevangenisstraffen uitgesproken; de voorwaardelijk opgelegde hechtenisstraffen en geldboeten geven nog slechts zeer kleine absolute cijfers.

Het meest werd voorwaardelijke veroordeeling uitgesproken bij openbare schennis der eerbaarheid, verduistering in dienstbetrekking, verduistering, heling en ontucht met kinderen. Sterk nam het aantal gevallen toe, waarin bijzondere voorwaarden werden opgelegd n.l. van 311 in 1918 tot 619 in 1919 of percentsgewijze uitgedrukt van 12,2 tot 20,7 %. Opdracht tot hulp en steun voor de naleving van de bijzondere voorwaarden aan een vereeniging of ambtenaar werd verstrekt in 538 gevallen tegen 287 in 1918. Ook hier dus eene aanmerkelijke stijging. In de overgrootste meerderheid der gevallen werd de proeftijd bepaald op 3 jaren, n.l. in 80,5 %; ook hierin ziet men, aanvangend bij 1916, een gestadig stijgende lijn.

In verband met het feit dat in de grootste meerderheid der gevallen de proeftijd 3 jaren bedroeg, was het te verwachten, dat het aantal van hen wier proeftijd kwam te eindigen in het jaar 1919, sterk zou stijgen boven dat van 1918; dit bleek juist, voor misdrijven en overtredingen verstrekt in 1919 de proeftijd in 1345 gevallen zonder dat de voorwaardelijk opgelegde straf werd ten uitvoer gelegd tegen 648 soortgelijke gevallen in 1918.

Het aantal gevallen waarin in 1919 last werd gegeven tot tenuitvoerlegging der voorwaardelijk opgelegde straf bedroeg 190 bij veroordeelingen voor misdrijven en 11 voor overtredingen

Mocht wat betreft het aantal veroordeelingen uitgesproken door kantonrechters de inleiding over 1918 hoopvol getuigen: „de daling „der kantongerechtcriminaliteit heeft zich in 1917 en 1918 voortgezet; het absolute cijfer was lager dan het sinds 1904, het relatieve „lager dan het sinds 1900 ooit geweest is”, de inleiding van 1919 klinkt somberder n.l.: „in geen der voorafgaande jaren is het absolute cijfer zoo hoog geweest als in 1919. Tegenover eene afnemning van de gevallen van schuldigverklaring van ruim 15000 in 1918 staat in 1919 een toename van bijna 44000!”

„In 1919” — zoo vervolgt zij — „deed zich stijging voor bij bijna „alle rubrieken der door de kantonrechters berechte overtredingen. „Zeer sterk zelfs is deze stijging te noemen bij de overtredingen van „de Motor- en Rijwielwet, waarschijnlijk in verband te brengen „eenerzijds met het feit, dat het aantal motorrijtuigen aanzienlijk is „vermeerderd, anderzijds met de omstandigheid dat een verlevendi- „ging van het automobielverkeer is ingetreden, zoodra het weer moge- „lijk was benzine te verkrijgen, terwijl voor het oogluikend toelaten „van wielrijden zonder licht geen reden meer bestond, sedert men zich „ook weer van kaarsen en andere verlichtingsartikelen kon voorzien. „Voorts vermeerderden weer in tegenstelling met de daling welke „in 1916 had ingezet de veroordeelingen wegens overtreding van „plaatselijke verordeningen.”

Ook bij de overtredingen verband houdende met de Drankwet en de corresponderende artikelen van het Wetboek van Strafrecht ontwaart men een aanmerkelijke stijging en spreekt de heer Suermondt in dit verband, de, ook reeds door mevrouw Meyer—Wichmann geopperde, meening uit, dat de sterke daling bij deze overtredingen van 1918 wel zal samenhangen met het toenmalige moutverbod en de tegenwoordige stijging met de opheffing van dat verbod.

De stijging der veroordeelingen wegens overtredingen deed zich in alle arrondissementen voor en nam vooral in de kantongerechten te 's-Gravenhage, Rotterdam en Haarlem groote afmeting aan.

Wat aangaat de veroordeelingen uitgesproken door den militairen rechter zien wij, uit de in Hoofdstuk III der Inleiding medegedeelde cijfers, dat de „militaire” criminaliteit in 1919 is verminderd. Op deze gunstige wending is ongetwijfeld de demobilisatie van invloed geweest; deze dalende beweging zal zich ook in 1920 wel voortzetten, daar eerst op 1 December 1920 de demobilisatie afgelopen was.

Maar al is de „militaire” criminaliteit verminderd, toch bleef het aantal veroordeelingen, door den militairen rechter uitgesproken, hoog. In 1918 bedroeg het cijfer 2536 voor commune delicten (waaronder 87 veroordeelingen van geïnterneerde militairen) in 1919 was het 2352. Wegens militaire delicten werden in 1919 uitgesproken 2154 veroordeelingen tegen 3430 (waaronder 33 veroordeelingen van geïnterneerde militairen) in 1918. Voor wat aangaat het aantal veroordeelden zijn de cijfers voor commune delicten 2237 en voor militaire delicten 2860.

Hoe sterk de z.g. economische commune criminaliteit (titels XII, XXII t/m. XXVI en XXX van het Strafwetboek) onder de militairen op den voorgrond is getreden blijkt wel hieruit, dat ondanks de absolute vermindering van het aantal veroordeelden van 2463 (hieronder 86 veroordeelde geïnterneerde militairen) tot 2237, het totaal aantal voor die rubriek veroordeelden in 1919 1489 bedraagt tegen 1157 in 1918 of in 1919 ruim 18 maal meer veroordeelden voor deze rubriek dan in 1914.

Wat de misdrijven in de militaire strafwetten genoemd betreft, blijkt ook hier de economische criminaliteit (diefstal in de chambrée en andere misdrijven uit winstbejag begaan) ondanks de daling in het absolute cijfer der veroordeelde individuen van 3035 op 2860, aanmerkelijk toegenomen n.l. van 313 gevallen in 1918 tot 515 gevallen in 1919; het aantal veroordeelden voor diefstal in de chambrée enz. was dan ook in 1919 ruim 8,6 maal zoo groot als in 1914.

In de cijfers voor dienstweigering ziet men daarentegen een niet onbelangrijke daling.

Uit hetgeen in de Inleiding wordt vermeld omtrent door den militairen rechter opgelegde straffen stippen wij aan:

Wegens commune delicten werd in 2 gevallen gevangenisstraf van respectievelijk 5 en 6 jaar opgelegd wegens doodslag, terwijl 69 maal een gevangenisstraf van 1—5 jaar werd opgelegd. Overigens is, evenals bij de burgerlijke strafrechtspraak de toepassing van tijdelijke gevangenisstraf afgenomen die van geldboete toegenomen.

Ook in 1919 zien wij, wat betreft de straffen opgelegd ter zake van commune delicten, eene stijging en eene bijzondere sterke stijging in het aantal opgelegde gevangenisstraffen van 1—5 jaren. Toch kan voor 1919 wanneer men het verhoudingscijfer van alle gevangenisstraffen te samen berekent, van een strafverlichting worden gesproken.

Ter zake van militaire delicten werd 21 maal gevangenisstraf van 1 tot beneden 5 jaar opgelegd. De sterkste stijging vinden wij bij deze delicten relatief bij de gevangenisstraffen van 1 maand tot 1 jaar.

In tegenstelling met wat bij de veroordeelingen wegens commune delicten werd waargenomen, vinden wij bij de militaire delicten voor 1919 een kleine strafverzwaring, wanneer wij het totaal percentage der gevangenisstraffen met dat van 1918 vergelijken.

De straf van plaatsing in een tuchtchool werd in 1919 zoowel bij commune als bij militaire delicten eenigszins meer frequent toegepast dan in 1918, maar de cijfers bleven zeer klein.

De straf van cassatie werd in 1919 slechts 1 keer uitgesproken.

Wat de bijkomende straffen, aan militairen opgelegd, aangaat: de militaire rechter sprak voor commune delicten in 1919 68 maal de straf van degradatie en 242 maal de straf van ontzegging enz. uit; voor militaire delicten waren die cijfers respectievelijk 50 en 397.

Op grond van overtredingen sprak de militaire rechter in 1919

1496 veroordeelingen uit (opgelegd werden 88 hechtenisstraffen, 1408 geldboeten en 86 verbeurdverklaringen van voorwerpen) tegen 4152 in 1918, zoodat het aantal schuldigverklaringen voor deze categorie van strafbare feiten aanmerkelijk is geslonken.

Een enkel woord nog tot slot over de door den militairen rechter uitgesproken voorwaardelijke veroordeelingen.

Bij veroordeeling wegens commune delicten tot gevangenisstraf sprak de militaire rechter in 228 gevallen een voorwaardelijke en in 1474 gevallen een onvoorwaardelijke veroordeeling uit. De overeenkomstige cijfers zijn voor 1918 respectievelijk 68 en 1907, zoodat het percentage berekend van het totaal, van 3,4 % in 1918 steeg tot 13,4 % in 1919. Bij oplegging van hechtenis, veroordeelde de militaire rechter 9 maal voorwaardelijk en 132 maal onvoorwaardelijk, aldus in 6,4 % van het totaal aantal gevallen.

Voor de veroordeelingen wegens militaire misdrijven zijn de cijfers bij militaire gevangenisstraf 120 voorwaardelijk en 1834 onvoorwaardelijk of 6,1 % van het totaal (tegen 0,8 % van het totaal in 1918); bij militaire detentie 67 voorwaardelijk en 1308 onvoorwaardelijk of 4,9 % van het totaal (tegen 0,5 % van het totaal in 1918).

Ook al houden wij in het oog de opmerking die wij plaatsten op bladz. 512 van deel XVI van dit tijdschrift, dat de percentage-cijfers over 1918 een te ongunstig beeld geven van de frequentie der voorwaardelijke veroordeeling, omdat de militaire rechter dat instituut eerst na 14 Mei 1918 kon toepassen — zijnde toen de wet van 20 April 1918 Stbl. no. 255 in werking getreden — zoo zien wij toch, óók voor den militairen rechter, volkomen bevestigd de conclusie waartoe de cijfers der voorwaardelijke veroordeelingen, door de arrondissements-rechtbanken uitgesproken, leidden: dat het nieuwe instituut steeds meer en meer terrein wint.

Benoeming van Dr. H. W. van Sandick tot President van het Hoog Militair Gerechtshof.

Aan de Redactie werd toegezonden het hieronder volgend verslag van hetgeen geschied is ter gelegenheid van de installatie van Dr. H. W. van Sandick als president van het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht. Wij hebben geen bezwaar aan het verzoek tot plaatsing van een en ander in ons Tijdschrift, te voldoen.

Twee vragen kunnen wij echter niet achterwege laten.

De eerste is of eene installatie-rede wel de meest geschikte gelegenheid is om tot derden, die niet antwoorden mogen, verwijten te richten.

De tweede is of het overeenkomt met de gebruiken bij het Hof, dat het jongste lid in benoeming ook namens de oudere leden bij een gelegenheid als deze het woord voert.

Thans volgt het verslag:

Installatie van Dr. H. W. van Sandick als President van het Hoog Militair Gerechtshof.

In de op 20 Juni 1922 gehouden zitting van het Hoog Militair Gerechtshof had de installatie plaats van Dr. H. W. van Sandick, benoemd tot president van dit college.

Toen het Hof de rechtszaal binnentrad, was een groot aantal belangstellenden aanwezig om getuige te zijn van deze bijzondere plechtigheid; o.a. merkten wij op den Burgemeester en den President van de Arrondissements-Rechtbank te Utrecht, Mr. Dr. H. Reuijl, Voorzitter van den Centralen Raad van Beroep, Mr. Dr. B. Tellegen, onder-voorzitter van dat College, de leden van genoemd College Dr. A. Burger en Dr. W. H. J. Th. van Basten Batenburg, laatstgenoemde tevens lid der Eerste Kamer der Staten-Generaal. Kolonel Jhr. van Panhuys, als vertegenwoordiger van den Generaal van Tuinen, Bevelhebber in de Militaire Afdeeling te Utrecht, Kapitein ridder van Rappard, als vertegenwoordiger van den Commandant der Nieuw Hollandsche Waterlinie, Professor Cannegieter, oud-Hoogleraar, den Heer P. Rink, oud hoofdambtenaar der S.S., verscheidene bij het Hof geadmitteerde advocaten en eenige dames, waaronder mevrouw van Sandick met hare vier zoons, terwijl Ge-deputeerde Staten bericht hadden gezonden tot hun spijt door eene vergadering verhinderd te zijn.

Nadat het Hof eerst uitspraak had gedaan in eene sententie, waarbij de veroordeelde militairen tusschen manschappen der Militaire Politie, met getrokken klewang, tegenwoordig waren, verkreeg de heer Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt het woord tot het nemen van zijn requisitoir. „Mijnheer van Sandick”, aldus de Advocaat-Fisikaal, „ter terecht-zitting van dit college van 9 Juni j.l. heb ik reeds uiting gegeven aan mijne ingenomenheid met uwe benoeming tot President van het Hoog Militair Gerechtshof en heb ik u mijne gelukwensen aangeboden met uwe bevordering. In herhaling daarvan zal ik nu niet treden, doch mij bepalen met te verzoeken, dat de heer Griffier zal voorlezen het Koninklijk Besluit der benoeming en het proces-verbaal der eedsaflegging en dat van dit verzoek akte zal worden verleend.”

Na die akte-verleening werd door den substituut-griffier, Dr. J. Eggens, voorlezing gedaan van beide stukken, waarna Dr. van Sandick de navolgende rede hield:

In navolging van hetgeen daaromtrent bij de burgerlijke rechterlijke macht is bepaald, zou ik kunnen volstaan met de verklaring, dat ik nu was geïnstalleerd.

Het is mij echter eene behoefte er eenige woorden aan te doen voorafgaan.

In de eerste plaats om mijn dank uit te spreken aan H. M. de Koningin voor de benoeming en aan de Regeering, met name de

Ministers van Justitie en van Oorlog, tevens Minister van Marine a.i., die mij daartoe hebben voorgedragen.

De vacature heeft nu bijna acht maanden geduurd, langer dan dit wel ooit het geval zal zijn geweest, en ik behoef niet te verhelen, dat een normaal verloop der zaak en een benoeming een zeven maanden eerder mij welkomer ware geweest. Waar onze instructie nog altijd provisioneel is, dacht ik soms, dat ik ook 108 jaar provisioneel het presidentschap zou moeten vervullen. Vertrouwen in mijn goed recht heeft mij de verzenen niet tegen de prikkels doen slaan en den langen duur van het interregnum met gelatenheid doen dragen. Doch waar wij hier zitten om recht te spreken, daar is het mij een voldoening, dat ook in dezen het recht heeft gezegevierd over wat onrecht zou zijn geweest. Sol justitiae illustra nos, cok voortaan.

Reorganisatieplannen van het Hof, die tenslotte belichaamd zijn in het nu pas ingediend wetsontwerp, zijn hoofdzakelijk oorzaak geweest van de vertraging. Een oogenblik scheen het zelfs, alsof deze reorganisatie van zeer diepgaanden aard zou zijn. Dat was nadat van eene zijde, waarvan men dit niet zoude verwachten en die daartoe nu niet in de eerste plaats was geroepen, in het openbaar een aanslag werd in uitzicht gesteld op het zelfstandig bestaan van het H. M. G. Dit gevaar is, althans voorloopig, bezworen. Maar mocht het Hof hier te Utrecht verdwijnen om mogelijkerwijs een aanhangsel te worden van het burgerlijk gerechtshof te 's Gravenhage, waar ook het prototype van het H. M. G., de Hooge Militaire Vierschaar gevestigd was, zoo hoop ik dat dan van nu af van het gemeentebestuur van Utrecht hetzelfde zal kunnen verklaard worden als Mr. Loder als President van het Permanent Hof van Internationale Justitie ten opzichte van het Haagsche kon doen, „dat sedert de vestiging van het Hof dit voortdurend het voorwerp van de meest hartelijke belangstelling is geweest van de zijde van het gemeentebestuur”; want tot nog toe zijn de leden van het H. M. G. door het gemeentebestuur op dit punt niet verwend.

De benoeming verheugt mij daarom der te meer, omdat het mij in eene vroegere, administratieve, carrière al is gebeurd, dat die plotseling is afgebroken. Ik was afdeelingsschef ter provinciale griffie van Z. Holland, waar ik van Gijn en Zimmerman tot aangename collega's had, toen ik vanwege den Minister van Waterstaat werd aangezocht, gelijk ik in 1893 door den Commissaris der Koningin in Friesland was aangezocht om aldaar te komen, om als sous-chef der afdeling Handel en Nijverheid op te treden. Hoewel die betrekking zeer interessant was en beste vooruitzichten bood (mijn opvolger aan het Departement Mr. Everwijn is thans Hr. Ms. gezant te Washington!) ben ik als Gouvernements-Secretaris van Suriname naar het nieuwe werelddeel getogen, omdat dit ambt in een geheel nieuwe omgeving mij aanlokte, en eeuwenoude banden, al dateerende van 1694, tusschen de Nederlandsche Kolonie in Z.-Amerika en onze familie bestonden. Ik heb dit ambt met groote voldoening bekleed onder een Gouver-

neur, onder wien ik ook gediend had, toen deze Minister van Waterstaat was; ik mocht er een wetsontwerp op de onteigening (daar verordening genoemd), ontwerpen, een gebied, waarop ik mij al meer bewogen had, en ik zou gewis een lange reeks van jaren daar gebleven zijn, zoo ziekte mij niet genoodzaakt had te repatriëren, met het gevolg dat ik voor den actieven dienst in de tropen werd afgekeurd. Het burgemeesterschap van Holland's oudste stad, waartoe ik als no. 1 was voorgedragen, werd echter niet aan mij, maar aan een reeds in functie zijnden burgemeester toevertrouwd, aan wien men politieke partij-verplichtingen had; en zoo was mijn administratieve loopbaan ten einde en kon ik van meetaf weer beginnen. Zoodanige levenservaring wensch ik mijn ergste vijanden niet toe, en die heeft men, als men meent, wat men zegt, maar vooral, als men zegt, wat men meent.

Ik werd weder advocaat; was ik het vroeger te Rotterdam geweest, thans te 's Gravenhage. In 1908 kwam een lid der Haagsche rechtbank, mij namens dat college vragen of ik mij beschikbaar wilde stellen om rechter-plaatsvervanger te worden en geregeld als rechter zitting te nemen, een instituut, dat men tegenwoordig nog kent, maar dan..... bezoldigd. Het volgend jaar kwam mijne rechtersbenoeming. De aangenaamste herinnering van mijn rechtersschap heb ik aan den tijd, dat ik onder den diep betreunden president Anton Tellegen met den tegenwoordigen raadsheer Mr. v. Geleijn Vitringa zitting had in de toen pas opgerichte handelskamer tevens civiele kamer. Wij hebben dat jaar als paarden gewerkt (het volgend jaar kwam in die kamer ook een vierde lid bij), maar de samenwerking was voortreffelijk. Ik zou misschien niet op de gedachte zijn gekomen lid van het H. M. G. te worden indien mijn grootvader als gepensionneerd luitenant-generaal, oud commandant der provincie Utrecht, niet daartoe benoemd was geweest. Dit feit weerspreekt ook de bewering, dat alleen actief dienende officieren tot lid van het H.M.G. benoembaar zijn ¹⁾. Dit is juist een eeuw geleden. Het geschiedde in 1822, nadat hij twintig jaar tevoren lid der Hooge Militaire Vier-schaar was geweest.

Van mijn prille jeugd af te Deventer, een der weinige steden, die zoo gelukkig zijn garnizoensstad te blijven, opgevoed en in de onmiddellijke nabijheid der vestingwallen en der militaire inrichtingen wonende, ben ik als 't ware met de cavalerie opgegroeid; dit heeft mij wellicht eenige militaire neigingen gegeven, doch niet in de richting der land- maar wel in die van de zeemacht. Ik had het voornemen zeeofficier te worden en was op de H. B. S. toen de toestand mijner oogen mij dwong van dat plan af te zien. Ik ben toen naar het gymnasium overgegaan, doch langs een omweg ben ik toch weder in militaire omgeving gekomen, zij het op andere wijze dan ik mij oorspronkelijk had voorgesteld.

¹⁾ Bij de landmacht zijn hiervan nog twee voorbeelden, bij de zeemacht meerdere.

Toen ik tot lid van het Hof benoemd werd, zetelde ik, als lid der strafkamer, in de hooge, ruime, vroegere balzaal van het Paleis aan het Korte Voorhout. Het was mij bekend, dat het Hof ook gevestigd was in een voormalig paleis, dat van Koning Lodewijk, maar hoewel ik dikwijls in Utrecht geweest was, had het gebouw nooit een overweldigenden indruk op mij gemaakt, had het zelfs nauwelijks mijn aandacht getrokken. Van binnen was het gebouw mij onbekend. Toen ik nu deze zittingzaal zag, was ik lichtelijk teleurgesteld. De ramen, links van mij, waren nog niet aangebracht, zoodat de zaal zeer duister was, en ik waande mij niet in de vroegere salon en eetzaal des Konings, doch eerder in een groot model lucifersdoos. Het onderscheid met den Haag was — ook in andere opzichten — wel groot.

Na eenige maanden van meer kalmen arbeid, die gelegenheid gaven, ons in vele betrekkelijk nieuwe onderwerpen in te werken, is de mobilisatietijd gekomen met zijne overstelpende drukte en het is niet het minst aan de doortastendheid van den vorigen president te danken, dat wij ons door die groote drukte hebben kunnen heen-slaan. Nu zijn weder kalmer tijden aangebroken, maar het is een overgangstijd, en wie weet welke verrassingen de toekomst nog in haar schoot verbergt. Is het presidentschap van het hoogste militair rechterlijk college op zich zelf al belangrijk, zóó belangrijk, dat ik eene benoeming tot een ander college, al is dit volgens de Grondwet ook het opperste gerechtshof van het geheele Rijk, niet als eene bevordering kan beschouwen, het stelt thans bijzondere eischen, nu wij aan den vooravond staan van de invoering van een geheel nieuw militair straf- en tuchtrecht, iets, wat mijnen voorganger, naar ik weet, het zeer deed betreuren, dat hij juist thans moest aftreden, al begeerde hij het nu door hem bekleede ambt reeds voor hij tot het presidentschap werd geroepen.

De militaire strafwetten zijn van langen duur, hebben een taai leven. De oude artykulbrief ofte ordonnantie op de discipline van 13 Augustus 1590, ontworpen door den Raad van State en door de Staten-Generaal gearresteerd, heeft meer dan twee eeuwen gegolden; de huidige crimineele wetboeken voor het Krijgsvolk te water en te lande bestaan al langer dan een eeuw, en, al ben ik geen laudator temporis acti, die het oude ophemelt ten koste van het nieuwe, het zou mij niet passen den staf te breken over die wetboeken en reglementen van krijgstucht, welke ontworpen zijn door een commissie, aan wier arbeid voornoemd na-familieelid een werkzaam aandeel heeft genomen. Maar het oude en verouderde moet wijken voor het nieuwe, en waar het wetboek van militair strafrecht en de wet op de krijgstucht reeds van 27 April 1903 dateeren, en de invoeringswet van 5 Juli 1921, daar wordt het tijd dat de invoering ook een feit worde. Reeds vroeger heb ik daarop aangedrongen in mijn jubileum-noodkreet, opgenomen in het Weekblad van het Recht no. 9687 van October 1914.

De levenstaak van den strafrechter is eene schoone en een ver-

hevene, doch een zware, vol verantwoording. Wij beschikken over het vermogen en de vrijheid der medeburgers, de militaire strafrechter in tijd van oorlog en voor den vijand en voor daden van oproer, opstand, samenzwering, samenrotting en mouterij aan boord in volle zee of in den vreemde ook in tijd van vrede gepleegd, ook over het leven der justiciabelen.

Tolstoi kon zich niet voorstellen dat een mensch als rechter dorst te oordeelen over zijn evenmensch, doch zijne geestverwanten van thans hebben dien moed wel, en met welk resultaat en op welke wijze zien wij. Maar men mag en moet ook *wel* oordeelen. Alleen zij men daarbij steeds doordrongen van het besef van de zwakheid der menschelijke vermogens om de waarheid te benaderen.

Steeds grooter wordt de vrijheid, die aan den strafrechter bij de oplegging der straf — ook in het niet-opleggen van straf — gelaten wordt, maar daardoor ook steeds grooter de verantwoordelijkheid. Die vrijheid openbaart zich in het algemeen strafminimum en in het instituut der voorwaardelijke veroordeeling. Het is zoo verleidelijk om alleen zijn goed hart te laten spreken en altijd maar de voorwaardelijke veroordeeling toe te passen. Men is dan le bon juge. Er wordt al een statistiek van aangelegd welk rechtscollege eene bonne marque kan erlangen, de andere worden dan met een zwarte kool geteekend. In het laatst verschenen nr. van het Maandblad voor berechting en reclasseering wijst de Rotterdamsche rechter de Bie te dezen opzichte op een groot gevaar. „In ons volksbewustzijn”, zoo zegt hij, „dreigt het instituut der voorwaardelijke veroordeeling in te dringen „de gedachte dat men althans eenmaal straffeloos handelen (of beter) gesnapt worden kan en dit lijkt me uit ethisch oogpunt fataal.” In België heet het, dat ieder wordt geboren met een bon voor een vergrijp. Daarom hoede men zich voor overdrijving. Zoo licht wordt goedheid voor den een grove onbillijkheid jegens den ander, die in nagenoeg dezelfde omstandigheden verkeert. De een, voor wien als 't ware veel reclame gemaakt wordt, verkrijgt voorwaardelijke veroordeeling, en den ander, voor wien niet de trom geroerd wordt ontgaat die.

Ik behoor niet tot hen, die in den strafrechter den wreeden beul zien, uit wiens handen de beklagde met alle macht moet worden getrokken; integendeel meen ik, dat degeen, die misdaan heeft, gestraft moet worden en dat straf ook werkelijk straf moet blijven. Ieder normaal mensch stel ik verantwoordelijk voor zijn daden, en ik deel niet de deterministische opvatting que tout le monde est coupable du crime excepté le criminel. Ik spreek dan ook niet tot u, zooals prof. Kohlbrugge het tot zijne lezers doet, als een misdadiger tot zijne medemisdadigers. Deze wil den strafrechter maken tot een der belangrijkste opvoeders van zijn volk. Met hem zeg ik: de straf moet voor den misdadiger opvoedend, voor de maatschappij beschermend zijn; zij mag niet een wraakmiddel der maatschappij zijn, en ik zeg er bij: neen, zij moet zijn een middel tot boetedoening, om tot inkeer te komen, een opvoedkundig middel, dat hem tot het in-

zicht brengt van het verkeerde zijner antisociale opvattingen en neigingen en hem de kracht bijbrengt zich daartegen te verzetten. Het recht, dat wij spreken, zij praktisch en rechtvaardig, *justum ac aequum*. Het vonnissen zij recht uit een oogpunt van *recht*, niet als sport. Juridische spitsvondigheden en haarkloverijen haat ik uit het diepst van mijn hart. Aan juristerij in *dien* zin, heb ik evenveel maling als Schaper; doch logisch, juridisch denken stel ik zeer hoog. Op het uitlokken van excentrieke uitspraken, al zijn ze nog zoo spitsvondig, zal ik mij niet toeleggen.

Nog altijd spreken wij recht volgens den stijl van praktijk, bij den Hove van Holland tot in den jaren 1810 in gebruik geweest zijnde, berustende op ordonnanties van Koning Philips van 5 en 9 Juli 1570 en op de instructie voor het Hof van Holland van Keizer Karel V van 20 Augustus 1531, doch als de oude Raden in het ondermaansche een kijkje kwamen nemen en hoorden hoe hunne rechtspleging zich gaandeweg heeft vervormd, zij zouden haar bijna niet herkennen: de praktijk is anders geworden, de stijl is gemoderniseerd. Hoe kon het ook anders. *Tempora mutantur et nos mutamur cum illis*. Een der belangrijkste veranderingen, sinds 1914 aangebracht, hoewel de Provisioneele Instructie op dit punt niet is gewijzigd, is deze, dat geene nadere telastlegging van den Advocaat-Fiscaal wordt toegelaten. Hoewel in principe juist, is het de vraag of men in de toepassing niet wat ver is gegaan, nu thans juist het streven bestaat, ook in het nieuwe wetboek van strafvordering gehuldigd, om zich niet angstvallig vast te klampen aan de woorden der telastlegging.

Ook de toepassing van art. 58 der Prov. Instructie: de aanschrijving aan de krijgswraden om abuizen, verzuimen of informaliteiten te redresseeren heeft wijziging, verzachting ondergaan.

De indiening van het wetsontwerp tot afschaffing der approbatie is daarmede gemotiveerd, dat, bij handhaving van dat instituut, voortdurend conflicten tusschen Hof en Krijgswraden zouden ontstaan. Die vrees is niet bewaarheid. De approbatie bestaat nog, doch de conflicten zijn uitgebleven. Om *die* reden behoeft het instituut niet te worden afgeschaft. Voor zoover dit van mij afhangt zal de band, die de krijgswraden deswege met het Hof bindt, zoo weinig knellend worden gemaakt als dit maar mogelijk is.

Werpen wij een blik terug in de geschiedenis, dan zien we, dat aan de alouden strijd om de suprematie als hoogste militair-rechterlijk college tusschen den Raad van State, als zoodanig ingesteld bij de Unie van Utrecht, en den Hoogen Krijgsraad, opkomend en tanend of verdwijnend met het gezag des stadhouders, een einde kwam door art. 301 der staatsregeling van 1798 en, als uitvloeisel daarvan, het Reglement van Krijgstucht of Crimineel Wetboek voor de Militie van den Staat, gearresteerd den 26 Juni 1799, het vijfde jaar der Bataafsche vrijheid, en ingevoerd bij publicatie van het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek, welks derde afdeling, tweede Capittel,

handelt over een Hooge Militaire Vierschaar. Daarvan bepaalde art. 1 dat dit college zou bestaan uit vijf Hoofd-Officieren, waarvan de eerste of oudste in rang President zal zijn; volgens art. 2 zouden gemelde Hoofd-Officieren daartoe uit de dienstdoende Hoofd-Officieren van de geheele Armée, door het Uitvoerend Bewind, op voordracht van den Agent van Oorlog, worden aangesteld voor den tijd van twee jaren. Volgens art. 3 zouden daarvan jaarlijks beurtelings twee of drie aftreden en door een gelijk getal nieuwe leden worden vervangen.

Merkwaardig is art 36, bepalende, dat de Hooge Vierschaar in zaken „indien ze hun bedenkelijk voorkomen gebruik kunnen maken van het advies van een of twee ervaren en onpartijdige Rechtsgeleerden ten koste van den Lande”. Dus toen werd al de behoefte voorzien aan rechtsgeleerde voorlichting. Dezelfde uitdrukking van „bedenkelijk voorkomen”, „oordeelen dat het bedenkelijk is”, vinden wij terug in art. 62 der Prov. Instructie.

Volgens art. 300 der Staatsregeling van 1798 kon in tijd van vrede in crimineele gevallen eene herziening der vonnissen van garnizoenskrijgsraden gevorderd worden om te beoordeelen of de straf, bij de wet bepaald, naar behooren was toegepast. Daarvoor was niet de Hooge Vierschaar, doch dienden de vijf oudste hoofd-officieren van de Brigade en de naastbijzijnde Auditeur-Militair mits niet in dezelfde zaak bij den krijgswaad gediend hebbende.

Met het stelsel van wisselende leden werd reeds gebroken in 1802, toen, bij publicatie van het Staatsbewind der Bataafsche Republiek ingevolge de artt. 85 en 87 der staatsregeling van 1801, de instructie voor de Hooge Militaire Vierschaar op 25 Juni 1802 werd gearresteerd, goedgekeurd door het Wetgevend Lichaam van het Bataafsche Gemeenebest, welke instructie bepaalde, dat de Hooge Militaire Vierschaar zou bestaan uit twaalf leden; 4 gegradueerde Rechtsgeleerden, vier officieren uit 's Landsdienst ter Zee, vier uit 's Land's Militairen dienst te Lande (art. 1) en dat de leden voor hun leven werden aangesteld; de officieren in 's Lands krijgswaad zoo te water als te Lande, die daar in benoemd werden, verloren derzelver plaatsen zoo in het Corps Zeeofficieren als in de Armée respectievelijk en konden, na eenmaal in de Hooge Militaire Vierschaar zitting genomen te hebben, nimmer meer in actieven dienst worden geëmployeerd (art. 3). Hoe weinig men op dergelijke wettelijke bepalingen aan kan en hoe weinig kracht ervan uitgaat leert weder het voorbeeld van mijnen grootvader, die van 1802—1807 als Kolonel lid was van de Hooge Vierschaar, na eerst eene tweejarige commissie als zoodanig te hebben vervuld, en die dus nimmermeer in actieven dienst had mogen zijn geëmployeerd, maar desniettemin in 1807 belast werd met de op- en inrichting op het Kasteel Honselaarsdijk, alwaar mijn vader is geboren, van de Koninklijke Militaire School, voor de wetenschappelijke opleiding van officieren der cavalerie en der infanterie, en daarboven benoemd werd tot commandant ervan en „directeur der studiën”, dus zoo actief mogelijk, welke school in 1809 vereenigd

werd met de Artillerie- en Genieschool te Delft en in den Haag gevestigd, terwijl hij in 1807 ook reeds werkzaam was in het topografisch kabinet van den Koning voor de organisatie der armée, tegenwoordig werkzaamheden van departement of generale staf.

Koning Lodewijk toonde zich zeer verbaasd over de samenstelling der Hooge Militaire Vierschaar „Den Koning”, zoo lezen wij, „kon zig niet verbeelden dat in een Militair Collegie regtsgeleerden konden te pas komen en wilde daar hoegenaamd niet aan” (aangehaald bij v. d. Hoeven „Onze Militaire Staatswetgeving” en bij Rollin Couquerque, „Onze militaire strafwetgeving vóór honderd jaren 1807—April—1907” in *Thermis* 1907 No. 3).

Dezelfde fout, die Koning Lodewijk beging door de Hooge Militaire Vierschaar als een zuiver militair en niet als een rechtscollege te beschouwen, zien we thans nog plegen. . . . op den plattegrond onzer gemeente, alwaar het gebouw van het Hoog Militair Gerechts-hof gerangschikt is niet onder de rechts- doch onder de militaire gebouwen.

In 1814 werd het stelsel gehandhaafd, doch werden alle categorieën met één verminderd: drie rechtgeleerden, drie officieren der landmacht, drie der zeemacht. Bij de wet van 4 Juni 1858 werden als maatregel van bezuiniging de militaire categorieën met één verminderd; om dezelfde beweegreden van bezuiniging wordt thans door de Regeering voorgesteld het getal der rechtgeleerde leden met één te verminderen. Wordt dit ontwerp wet, dan zal de oorspronkelijke verhouding van 1814 weder worden hersteld. Over de mérites van dit ontwerp zal ik thans niet uitweiden.

De Hooge Militaire Vierschaar berechtte alleen militaire delicten, doch de ontwerpen van 1807 en 1808, en het Fransche militaire recht, dat van 1810—1813 bij ons gold, trokken evenals de crimineele wetboeken van 1814—1815 ook de commune delicten binnen de spher der militaire rechtspraak.

Thans is er weer een strooming om de commune delicten of een gedeelte ervan, met name de overtredingen, aan den militairen rechter te onttrekken.

Mijne Heeren Leden van dit College.

Sinds nagenoeg zeven maanden presideer ik bereids onze vergadering en zittingen, en tijdens de ziekte van den vorigen president heb ik dit ook eenigen tijd gedaan. Ge weet dus wat ge aan mij hebt en wat ge niet aan mij hebt, want het „Gnooti se auton” breng ik steeds in praktijk. Ik hoop ook voortaan, gelijk tot nog toe, oprecht en eerlijk zonder streken en dubbelhartigheid, met u om te gaan; valsheid en geniepigheid zijn mij ten eenenmale vreemd. Ik huldig niet de leer, dat de woorden dienen om zijne gedachten te verbergen. Ik weet dat te groote openhartigheid juist mijn fout is, die mij al veel kwaad heeft berokkend. Ik aanvaard het ambt, omdat ik het mijn plicht acht, al weet ik, dat aan de goede vervulling vele moeilijk-

heden en bezwaren zijn verbonden, die aan den leider zware eischen stellen, zwaardere, dan aan dien van een gewoon rechtscollège.

Al zal ik gaarne zien, dat mijn oordeel praevaleert, toch zal ik het niet steeds vooropstellen, het niet opdringen; niet door dreigementen en intimidaties trachten mijn haan victorie te doen kraaien; mij houden aan de wet; niet van de wet gebruiken, wat in mijn kraam te pas komt, en de rest met souvereine minachting over boord gooien. Ik bezit niet de gelukkige zelfgenoegzaamheid te denken, dat alleen mijn eigen meening reden van bestaan heeft, en de tegenovergestelde of daarvan afwijkende steeds pure onzin is. Ik zal mij zelve niet beschouwen als het gepersonifieerde Hof, doch steeds bedenken, dat ik slechts ben de voorzitter van een collège. Ik zal trachten in de debatten overeenkomstig het voorschrift van de artt. 39 en 40 onzer Prov. Instr. steeds met alle bescheidenheid te spreken van de verschillende gevoelens mijner medeleden, hen onder het adviseeren niet in te spreken of hen daarin hinderlijk te zijn, al ontvalt een ieder in het vuur van het gesprek wel eens een scherp woord of een minder gelukkige uitdrukking. *Homo sum et humani nil a me alienum puto*: een mensch blijft een mensch. Beslissingen zal ik eerbiedigen, ook al zijn ze niet in overeenstemming met mijn inzicht der zaak, en loyaal uitvoeren.

Mijnheer de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht.

In de eerste zitting na de publiceering van het Kon. Besl. mijner benoeming hebt u de hoop uitgesproken en de verwachting, dat ik bij de vervulling van mijn gewichtig ambt blijk zal geven van veel wijsheid en goed inzicht en dat mijn optreden zich zal kenmerken door waardigheid en onpartijdigheid. Het zijn hooge eischen, die u aan mij stelt, doch ik kan de verzekering geven, dat ik trachten zal aan die hooge verwachtingen te beantwoorden. Mijnerzijds zal het daarbij zeer op prijs worden gesteld de voorlichting van uw kant, vooral wat de juridische zijde der kwesties betreft, te mogen ontvangen. De plaats vóór u door mannen als Pols en verLoren van Themaat ingenomen, schept ook voor u groote verantwoordelijkheid. Het is vaak een ondankbare arbeid steeds als de eischende gerechtigheid te moeten optreden, aan wien allicht gestrengheid wordt verweten en wien veeltijds geringe waardeering te beurt valt.

Voor de wijze, waarop u in uw taak door Mrs. Hamburger en de Vink gesecondeerd zijt geworden, zult ook u voorzeker allen lof hebben.

De heer Griffier is om gezondheidsredenen hier niet tegenwoordig tot onze spijt. Wij hopen dat de hooge berglucht, die hij thans in Zwitserland inademt, hem veel goed moge doen en hem geheel hersteld mag doen terugkeeren.

Op waardige wijze wordt diens plaats nu door u, Mr. Eggens, als substituut-griffier waargenomen. De taak van den griffier van het Hof, zooals die voornamelijk is omschreven in art. 6 onzer Prov.

Instr., is eene veelzijdige, en met den president heeft de griffier de meeste aanraking. De verhouding onderling moge steeds uitstekend blijven.

Tijdens de mobilisatie is ook van het personeel van griffie, parket en huishoudelijken dienst en van den exploitateur het uiterste gevegd. Het werk is aan de twee boden Meuwese en Ypma te zwaar gevallen. Nog zie ik hen in gedachten, zwoegende, door het park naar mijn huis komen, hun zware tasschen torsende. Een ernstige ziekte hebben geen van beiden kunnen weerstaan, zij zijn bezweken. Een kalmer tijd is nu aangebroken, doch zij hebben dien niet meer mogen beleven. Hunne assche ruste in vrede.

Van het tegenwoordige personeel mocht ik, een half uur nadat ik kennis had gekregen van het telegram mijner benoeming, een schitterende mand met bloemen ontvangen, waarvan ik niet alleen de goede bedoeling hoogelijk waardeer, maar die mij tevens het bewijs levert van hunne voortvarendheid, eene voortvarendheid, die ik hoop, dat gij bij voortdoring aan den dag zult leggen.

Mijnheer de Voorzitter der vereeniging van advocaten geadmitteerd bij ons Hof, mijne heeren advocaten.

In de zitting van Vrijdag 9 Juni heeft uw voorzitter de opmerking gemaakt, dat de wijze van rechtspleging bij ons Hof in onderling overleg tusschen Hof, Parket en Balie is vastgesteld zonder in artikelen te zijn vastgelegd, en het vertrouwen uitgesproken dat, waar ik zoo met de gewoonte bij het Hof bekend ben, onder mijne leiding de aangename samenwerking, die steeds heeft bestaan, zich zal bestendigen, opdat het H. M. G. zijn aloude roep van voortreffelijk, rechtvaardig college moge handhaven.

Inderdaad hoop ik in dezelfde richting te arbeiden. Ik ben de jaren, dat ik te Rotterdam en in de residentie het nobile officium uitoefende, niet vergeten. Ik ken de hooge eischen van moraliteit en ervaring, waaraan de advocaat, vooral die in strafzaken, moet voldoen.

In een artikel, dat ik niet lang geleden las, werden de beroepen in edele en minder edele verdeeld. Tot de edele, die ten bate der menschheid strekken, werden de artsen gerekend, tot de minder edele de advocaten. Eene dergelijke verdeeling acht ik uit den booze. In beide beroepen vindt men personen, voor wie winstbejag het hoofdmotief is, in beide hoogstaande mannen en vrouwen, voor wie de geldelijke verdienste bijzaak, de roeping voor hun betrekking hoofdzak is. Goed opgevat strekken beide beroepen gelijkelijk tot zegen der gemeenschap.

De verhouding, die tusschen Hof en Balie bestaat, is wel eens eene ideale genoemd. Dit is te sterk gezegd, want een ideaal is onbereikbaar, maar ik zal mijn best doen tot dat ideaal zoo dicht mogelijk te naderen; voor billijke vragen en verlangens zult u bij mij een open oor vinden. De raadslieden kunnen ten voordeele van de be-

klaagden bij mij nooit te veel zeggen; wel zal ik hun euvel duiden, als zij verzuimen op alles, wat ten goede van de beklagde kan worden aangevoerd, ook wat het wettig bewijs betreft, het volle licht te doen vallen.

Tien presidenten zijn mij voorgegaan; vijf van hen waren tevoren lid van het college, de laatste van deze was Mr. van Bolhuis, van wien getuigd is, dat hij versteend recht leven wist in te blazen. Deze heeft mij hedenmorgen bericht gezonden, dat hij tot zijne spijt — en ook tot onze groote spijt — verhinderd was deze zitting bij te wonen.

Degenen, die verder deze plechtigheid met hunne tegenwoordigheid hebben vereerd, want eene plechtigheid is dit voor mij, dank ik voor hunne aanwezigheid en voor de aandacht, waarmede zij mij wel hebben willen aanhooren.

En hiermede verklaar ik mij zelve geïnstalleerd als President van het Hoog Militair Gerechtshof des Rijks.

Het rechtsgeleerd lid van het Hof, Dr. Boekhoudt, richtte daarna enkele woorden tot Dr. van Sandick en noemde de benoeming een eer voor de Groningsche Universiteit, waar Dr. van Sandick zijne opleiding had genoten; hij hoopte mede namens de militaire leden van het Hof, dat aan Dr. van Sandick de kracht gegeven moge worden het Hof het hooge aanzien te laten behouden hetwelk het onder den vorigen president bezat.

Ten slotte sprak Dr. M. H. de Boer nog namens de Vereeniging van Advocaten bij het Hof, het navolgende:

Mijnheer de President. Het zij mij vergund, na Uwe installatie als President van dit College, U namens de Vereeniging der daarbij geadmitteerde advocaten eenige woorden toe te spreken. De voorzitter van onze Vereeniging had reeds de gelegenheid U onze gelukwensen aan te bieden in de eerste zitting, die na Uwe benoeming werd gehouden; ik kan mij er dus toe bepalen U het vertrouwen der balie toe te zeggen, dat onder Uwe leiding — zooals bij eene vorige gelegenheid een mijner voorgangers op deze plaats het heeft genoemd — de schale der Gerechtigheid in evenwicht zal worden gehouden. Wij kunnen dat vertrouwen hebben, waar U in de jaren, die voorbijgingen, hebt medegewerkt aan den belangrijken en overstelpenden arbeid, die Uw Hof onder de moeilijkste omstandigheden heeft verricht onder leiding van Uwen voorganger, dien het zeker past bij deze gelegenheid te gedenken als een man van buitengewone bekwaamheden, groote doortastendheid en strikte rechtvaardigheidszin. Het is mij een voorrecht dit vertrouwen te mogen uitspreken, niet alleen omdat

dit U op een dag als vandaag aangenaam zal zijn, maar ook omdat de balie dit vertrouwen in zoo hooge mate noodig heeft, wil zij haar taak met lust en opgewektheid blijven vervullen. Immers bij geen college werkt zij onder zoo moeilijke omstandigheden als hier. Naast de hooge opvatting, die Uw Hof van de taak des Rechters heeft en de karaktereigenschappen van president en leden, bestaat er voor de verdediging geen andere waarborg dan de overoude P. I., die ons in hoofdzaak terugvoert naar de tijden van Keizer Karel en van Koning Philips. En het is volstrekt geen geheim, dat zoowel die Instructie, als de toepasselijke ordonnantiën en regelen van ouderen datum door Uw Hof niet meer worden toegepast, waar naar zijn oordeel de toepassing in strijd zou komen met wat de tegenwoordige tijd eischt. Reeds onder het presidium van Mr. van Bolhuis, dien de balie hier noode mist, is het procesrecht op praetoriaansche wijze gewijzigd en verruimd, maar toen geschiedde dit aan de hand van de wet door scherpzinnige interpretatie. In de latere jaren, toen de zeer losse procesregelen, zelfs op deze wijze geïnterpreteerd, blijkbaar nog te knellend werden, heeft men die regelen eenvoudig op zij gezet en heeft Uw Hof op procesrechtelijk gebied recht gesproken als goede mannen. Niet op materieelrechtelijk gebied, want wij zijn er van overtuigd dat Uw Hof met volle strengheid heeft vastgehouden aan het beginsel, dat onze wetgever in het W. v. Str. heeft vooropgesteld. En wanneer wij bij eene gelegenheid als deze een wensch zouden mogen uitspreken, dan ware het deze, dat die overtuiging ook steun moge vinden in de motiveering Uwer sententiën. Want naar onze smaak ontbreekt die motiveering daarin te dikwijls. Meermalen vragen wij ons af, waarom een al of niet door ons opgeworpen quaestie in een bepaalden zin is beslist, zonder in de sententie een antwoord op die vraag te vinden en, wat erger is, meermalen bestaat er tusschen twee sententies eene, natuurlijk slechts schijnbare, tegenstrijdigheid, die door motiveering ongetwijfeld had kunnen worden weggenomen.

Deze dingen zeg ik niet, mijnheer de President, om bij deze min of meer feestelijke gelegenheid onze grieven te uiten. Want grieven zijn het volstrekt niet: de verstandhouding tusschen Hof en balie is steeds van zoo aangename aard geweest, dat wij gewoon zijn zonder omwegen tot elkaar te spreken. Misschien komt dat, doordat de Utrechtsche balie niet behoort tot hen, die — zooals U het zooveen hebt genoemd — met alle mogelijke middelen trachten een schuldige aan de straf van den rechter te onttrekken of tot degenen die hun beroep slechts uit winstbejag uitoefenen. De advocatuur bij het Hof wordt zelfs zoo goed als geheel belangeloos uitgeoefend. Maar al hebben wij dan ook geen grief, toch verschillen wij t.a.v. de genoemde punten in opvatting, wat ons niet weerhoudt te weten, dat gij Uwe opvatting oprecht de juiste acht. Maar ik haalde deze punten naar voren om te staven mijn gezegde, dat de balie onder moeilijke omstandigheden werkt. Verre van U dit tot grief te zijn, strekt het U tot eer,

dat wij desondanks ons volle vertrouwen in de rechtvaardigheid van het Hof blijven stellen.

Mijnheer de President. Bij vorige gelegenheden is er wel eens op gewezen, dat Uw beide laatste voorgangers hun taak hebben vervuld in eene voor de militaire justitie belangrijke periode: Mr. van Bolhuis in de periode der moderniseering van het procesrecht en Mr. Schepel in de periode der mobilisatie. Er is niet veel vooruitziendheid voor noodig om te begijpen, dat Uw presidium eveneens in eene belangrijke periode zal vallen. Ofschoon ik niet optimist genoeg ben om te durven hopen, dat wij een van allen de reeds jaren — bijna had ik gezegd: eeuwen — dringende herziening van ons procesrecht zullen meemaken, staat het toch te voorzien — U hebt daarop in Uw rede gewezen —, dat binnen niet al te langen tijd het nieuwe materiele straf- en tuchtrecht zal worden ingevoerd. En ofschoon de sterkte van leger en vloot volgens sommigen tot onder het minimum is gedaald, zal daarbij niet weinig van Uwe krachten worden geveerd. De wetgever staat klaar het ledental van Uw Hof te verminderen en de toepassing der nieuwe wetten zal wegens hare veroudering meer interpretatie vereischen dan in andere omstandigheden het geval zou zijn. Wil er waarlijk rechtszekerheid bestaan, dan zal vooral de leiding in krachtige hand moeten berusten. Dat het U gegeven mag zijn vele jaren de kracht te bezitten, die voor het geven van deze leiding noodig is, wensch ik U in het belang van het Recht en tot Uwe eigen voldoening, namens de balie toe.

Nadat Dr. van Sandick hierop kortelijks had geantwoord en zijne erkentelijkheid voor het gesprokene had betuigd, werd de zitting gesloten. Na afloop van de zitting maakten de aanwezigen gebruik van de gelegenheid om Dr. van Sandick in de anti-chambre van het Hof met zijne benoeming te complimenteeren.

Bezuiniging bij de militair-rechterlijke macht.

Na het betoog voor vereenvoudiging van de militair-rechterlijke macht, gehouden door Dr. F. C. van Beusekom in nummer 10817 van het Weekblad v. h. Recht en de bestrijding daarvan, door den Officier van Administratie 1e kl. b. d. Zeemacht H. Riem in nummer 10849, vestigen wij de aandacht op het door Dr. Th. Evink geschrevene in nummer 10868 van dat zelfde Weekblad.

Deze schrijver is met den Heer van Beusekom van meening dat gereedelijk tot afschaffing van de approbatie der krijgsraad-vonnissen en tot overbrenging van de berechting van overtredingen, door militairen gepleegd, naar den kantonrechter, zou kunnen worden overgegaan. Reorganisatie van het H. M. G. in dien zin dat ons hoogste militair-rechterlijk college wordt ondergebracht bij het Ge-

rechtshof te 's Gravenhage wordt daarentegen door hem bestreden. „Zoolang in Nederland een afzonderlijke militaire rechtspraak blijft bestaan” — aldus Dr. Evekink — „mag daaraan als eisch gesteld worden dat zij, menselijkerwijze gesproken, het beste geeft wat te bereiken valt.

„En geldt dit al voor de krijgsraden, in nog hooger mate klemt „zulks voor het H. M. G. dat, èn als rechter in appel èn als rechter „in eersten aanleg, sententies wijst waartegen geen rechtsmiddel „meer open staat.” Daarom: geen maatregelen van bezuiniging die voor het aanzien en voor het onafhankelijkheidsgevoel van het H. M. G. nadeelig zouden zijn.

Vervolgens komende tot het punt „opheffen van een of meer der bestaande krijgsraden” ontwikkelt schrijver een systeem van rechterlijke indeeling met behoud van twee krijgsraden en wel die te 's-Gravenhage en te Arnhem en meent dat, door het trekken van een denkbeeldige lijn, beginnende iets ten Oosten van Naarden, en loopende over Utrecht, den Bosch en Eindhoven, en het brengen van alle westelijk van die lijn gelegen garnizoenen onder het ressort den Haag en de oostelijk gelegene onder het ressort Arnhem, een rationeele en praktische verdeeling van Nederland in twee militaire arrondissementen, met den Haag en Arnhem als standplaatsen van een krijgsraad, zou zijn te verkrijgen, en er dan geen behoefte meer zou zijn aan den krijgsraad te 's-Hertogenbosch, terwijl dan eventueel — als geen speciale marine belangen zich daartegen zouden verzetten ¹⁾ — de zee-krijgsraad te Willemsoord ware over te brengen naar den Haag en het presidentschap van dien krijgsraad op te dragen aan den voorzitter van den krijgsraad van de landmacht aldaar.

De verdeeling der garnizoenen over, en hunne indeeling bij die beide krijgsraden, zooals de Heer E. zich een en ander voorstelt blijkt uit het hieronder, met een kleine wijziging, afgedrukt staatje.

Kort na het verschijnen van het hierboven in het kort weergegeven artikel werd, den 13en Mei 1922, het wetsontwerp houdende eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend en daarmede de doodsklok geluid over den krijgsraad te Arnhem. Van geachte zijde ontving de redactie daarover de hieronder vol-

¹⁾ Naar onze meening doen zij dat wel. Rechtstreeksche voeling tusschen krijgsraad en milieu waarin de justitiabelen leven zou komen te vervallen. Eenige aan het Departement van Marine geplaatste officieren zouden, niet omdat zij er bijzonder geschikt toe waren of belangstelling koesterden voor het militaire recht, maar alleen omdat ze nu toch eenmaal in den Haag geplaatst werden (waarvoor andere capaciteiten en eigenschappen den doorslag geven) met het lidmaatschap van den krijgsraad worden belast, en de zee-krijgsraad zou niet alleen worden een „bijwagen” van den krijgsraad der landmacht maar ook voor de marine een bijwagen, waarvoor bitter weinig belangstelling zou bestaan, zeer ten nadeele van de bezetting van krijgsraden buitengaats. Redactie M. R. T.

gende beschouwingen, die zich aansluiten aan de verdeeling in twee militaire arrondissementen door den Heer Evekink gemaakt.

Met groote belangstelling namen wij kennis van het wetsontwerp houdende „Eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht”. Hoezeer het ook te betreuren is, dat één der colleges, welke sedert tientallen van jaren hunne taak met eere hebben vervuld, zal moeten verdwijnen, wij hebben ons hierbij neer te leggen, nu het Land snakt naar bezuiniging, waar dit maar even mogelijk is.

Artikel 3 van het wetsontwerp luidt:

„De thans bestaande krijgswaard bij de landmacht, gevestigd te *Arnhem*, is ontbonden”.

Waarlijk, ook na lange en ernstige overpeinzing is het ons maar niet mogen gelukken te begrijpen, waarom *Arnhem* als residentie van een krijgswaard wordt opgeheven en 's-Hertogenbosch als zoodanig blijft bestaan.

Wij hebben getracht de voordeelen op te sporen, welke leidden tot het behoud van 's Bosch, wij hebben niet anders dan nadeelen gevonden en wij achten het onze plicht, die hier onder het oog te brengen.

Een ieder, die de kaart van ons land eenigszins in het hoofd heeft en een weinig op de hoogte is van de sterkte der verschillende garnizoenen, gevoelt reeds bij intuïtie, dat 's Bosch, voor wat de afstanden tot de garnizoensplaatsen betreft, wel zoo ongunstig gelegen is, als men het zich denken kan. Cijfers spreken echter meer en zoo hebben wij ons de moeite getroost in getallen uit te drukken, hoeveel kilometers van uit de diverse garnizoenen meer moeten worden afgelegd naar den Bosch dan naar *Arnhem*, wanneer laatstgenoemde plaats als residentie van een krijgswaard werd opgeheven.

In het Weekblad van het Recht van 10 Mei 1922, No. 10886, gaf Dr. Th. Evekink een staatje volgens eene door Z. H. E. G. gemaakte verdeeling van het land in 2 Militaire Arrondissementen, met den Haag en *Arnhem* als hoofdplaatsen, berekend naar de nieuwe organisatie. Wij laten dit staatje hier volgen onder I, voegden gemakshalve de dienstplichtigen en ander militair personeel per garnizoen samen, lieten Zwolle in verband met de intusschen verschenen L. O. 1922 No. 246 vervallen en rekenden het personeel van het 8e Regiment Veld Artillerie tot Ede in stede van tot *Arnhem*, nu dit volgens L. O. 1922 No. 252 niet te *Arnhem* in garnizoen komt.

I

I. Militaire Arrondissement Krijgsraad 's Gravenhage		II. Militaire Arrondissement Krijgsraad Arnhem	
Garnizoenen	Aantal militairen	Garnizoenen	Aantal militairen
's Gravenhage	2205	Arnhem	1435
Leiden	960	Assen	1220
Delft	610	Amersfoort	3430
Den Helder	280	Ede	1835
Haarlem	190	Harderwijk	1220
IJmuiden.	115	Groningen	610
Hoek van Holland	115	Kampen	180
Schiphol	95	Deventer	367
Amsterdam	150	Soesterberg	90
Alkmaar	80	's Hertogenbosch	630
Naarden en Nieuwer- sluis	?	Venlo	1220
Breda	1752	Nijmegen.	860
Bergen op Zoom	1010	Maastricht	610
Middelburg	610		
Tilburg	60		
Gorinchem	618		
Vlissingen	110		
Dordrecht	120		
Utrecht	2493		
Totaal	11573	Totaal	13707

Totaal generaal 25260

De in dit staatje voorkomende getallen zijn slechts bij benadering vastgesteld, toen van eenige wapens de organisatie nog niet bekend was, doch zij kunnen zeer goed dienst doen voor de vergelijking der 2 genoemde residenties. (Nu de formaties van alle wapens nagenoeg bekend zijn blijkt, dat de cijfers nog te laag zijn genomen).

Hoe de garnizoenen zullen worden ingedeeld, wanneer Arnhem is opgeheven, weten wij niet. Wij moeten dus zelf eene indeeling maken en er daarbij rekening mede houden, dat de garnizoenen zoo gunstig mogelijk gelegen zijn ten opzichte van de standplaatsen der krijgswapens.

Hiervoor nu hebben wij allereerst noodig staat II.

AFSTANDWIJZER

an Arnhem tot	Afstand in K.M.	Vershil met 's Bosch met 's Hage.	Van 's Bosch tot	Afstand in K.M.	Vershil met Arnhem met 's Hage.	Van 's Hage tot	Afstand in K.M.	Vershil met Arnhem met 's Bosch.
rolle . . .	76	64k ¹⁾ 76k	Zwolle . . .	140	64v ¹⁾ 12k	Zwolle . . .	152	76v 12v
recht . . .	60	10v 4k	Utrecht . . .	50	10k 14k	Utrecht . . .	64	4v 14v
nersfoort Kesteren	62	10k 24k	Amersfoort .	72	10v 14k	Amersfoort .	86	24v 14v
arderwijk Barneveld	62	38k 50k	Harderwijk via Utrecht	100	38v 12k	Harderwijk .	112	50v 12v
Hertogenb.	64	— —	Arnhem . . .	64	— 60k	Arnhem . . .	124	— 60v
le	16	64k 92k	Ede	80	64v 28k	Ede	108	92v 28v
jmegen . . .	20	24k —	Nijmegen . .	44	24v —			
enlo	80	4k —	Venlo	84	4v —			
aastricht . .	148	16v —	Maastricht .	132	16k —			
eda	108	—	Breda	44	— 28k	Breda	72	— 28v
			Rozendaal . .	66	— 16k	Rozendaal . .	82	— 16v

¹⁾ k = korter, v = verder.

De in staat II aangegeven afstanden zijn verkregen door ze met een curvimeter te meten langs de spoorlijnen, voorkomende op de topografische kaart van 1:200.000.

Wanneer wij nu tevens willen zorgen voor een ongeveer gelijke troepensterkte in de beide arrondissementen, komen wij tot staat III.

III

Mil. Arrond. 's Bosch			Mil. Arrond. Den Haag		
Garnizoenen	Aantal militairen	Aantal beklagden dat persoonlijk verschijnt (2 %)	Garnizoenen	Aantal militairen	Aantal beklagden dat persoonlijk verschijnt (2 %)
's Bosch . .	630	12	's Hage . .	2205	
Groningen . .	610	12	Leiden . .	960	
Assen . . .	1220	24	Delft . . .	610	
Kampen . . .	180	2	Den Helder.	280	
Deventer . .	367	6	Haarlem. .	190	
Soesterberg .	90	0 ²⁾	IJmuiden .	115	
Ede	1835	36	Hoek van		
Arnhem . . .	1435	28	Holland .	115	
Nijmegen . .	860	16	Schiphol. .	95	
Venlo . . .	1220	24	Amsterdam.	150	
Maastricht .	610	12	Alkmaar . .	80	
Tilburg . . .	60	0 ²⁾	Naarden en		
<i>Breda</i> ¹⁾ . .	1752	34	Nieuwesluis.	?	
<i>Bergen op Z.</i>	1010	20	Gorcum . . .	618	
<i>Middelburg</i> .	610	12	Dordrecht .	120	
<i>Vlissingen</i> .	110	2	Utrecht . . .	2493	
			Harderw. ¹⁾	1220	24
			Amersfoort	3440	68
Totaal . . .	12599	240	Totaal . . .	12661	

Totaal generaal 25260

¹⁾ De cursief gedrukte plaatsnamen behooren op Staat I tot het arrondissement den Haag, de vetgedrukte tot het arrondissement Arnhem op dien staat.

²⁾ Het percentage is alleen genomen van garnizoenen met meer dan 100 man, terwijl slechts rekening is gehouden met de tientallen, indien deze meer dan 75 bedragen. Aldus nemen wij het aantal beklagden stellig niet te hoog, immers het totaal van de 2e cijferkolom is slechts 240, terwijl 2 % van het totaal der 1e cijferkolom 252 beklagden geeft.

Utrecht werd gemakshalve evenals door Dr. Evekink bij den Haag ingedeeld.

De 2e en 4e getallenkolom geeft aan het aantal beklagden, dat *persoonlijk* voor den Krijgsraad verschijnt.

Het was zeer moeilijk het percentage beklagden vast te stellen ten opzichte van het aantal militairen. De ons ten dienste staande cijfers gaven veel te hooge percentages, daar zij liepen over abnormale jaren, waarin de criminaliteit zeer sterk gestegen was. Daarom vroegen wij eenige cijfers, zooals die voorkwamen gedurende het eerste half jaar in het II Militaire Arrondissement¹⁾ en daaruit bleek, dat ten opzichte van het aantal militairen, volgens de nieuwe organisatie behorende tot het II Arrondissement (naar de berekening van Dr. Evekink, zie diens eerste staatje in het Weekblad van 't Recht), het aantal persoonlijk verschijnende beklagden mag gesteld worden op $\pm 2\%$.

Het aantal zaken is veel grooter, omdat er beklagden bij zijn, die voor meer dan één zaak terecht staan, terwijl ook de verstekzaken hier buiten beschouwing bleven; het totaal aantal zaken is meer dan het dubbele van het aantal beklagden, die persoonlijk verschijnen.

Vergelijken wij staat I en III dan zien wij, dat de garnizoenen volgens III behorende tot den Haag met uitzondering van Harderwijk en Amersfoort, eveneens deel uitmaken van het Arrondissement den Haag op staat I aangegeven, zoodat wij al die garnizoenen voor onze vergelijking buiten beschouwing kunnen laten.

Volgens welwillend door de militaire auditie te Arnhem verstrekte opgave bleek, dat eveneens berekend naar het eerste halfjaar van 1922, het aantal door den Krijgsraad gehoorde getuigen kan gesteld worden op $\pm 16\%$ van het aantal voor den krijgsraad verschenen beklagden²⁾.

¹⁾ Met opzet namen wij dit arrondissement, omdat tot 15 Juni 1922, op welk tijdstip de arrondissements-indeeling gewijzigd werd ingevolge K.B. van 23 Mei 1922, aldaar het grootste aantal zaken werd berecht.

²⁾ Wel een zeer gering percentage, waaruit blijkt dat met de bedoeling van de herziening der Rechtspleging in 1912 zeer weinig wordt rekening gehouden.

IV.

Aan de hand van de hierboven gegeven drie staatjes zien wij nu, dat bij opheffing van den Krijgsraad te Arnhem van de garnizoenen:

Groningen	12 bekl.	beklaagden	} 64 K.M. (afst. Arnh.— 's Bosch.) dus 128 K.M. dus.	} gezamenlijk aantal Kilometers	} in Totaal volgens staat III meer moeten afleggen dan volgens staat I 21732 K.M.
Assen	24	„			
Kampen	2	„			
Deventer	6	„			
Ede	36	„			
Het verschil tussch. Arnhem en 's Bosch 1435—630 of 805 waarvan 2 %	16	„			
Totaal	96 bekl.		$2 \times$		
$\pm 16\%$ of	15	getuigen			
Totaal 111 personen					
Nijmegen	16 bekl.	} 2×24 K.M. verschil tussch. N.-'s B. en N.-A.	} $18 \times 48 = 864$	}	
Harderwijk	24 bekl.				
Amersfoort	68 bekl.	} 2×24 K.M. versch. tussch. Amersf.- A. en Am.-den Haag.	} $78 \times 48 = 3744$		
Venlo	24 bekl.			} 2×4 K.M. verschil tussch. V.-A. en V.-'s B.	} $27 \times 8 = 216$
	3 get.				
Totaal 21732					

Waartegenover staat, dat van de garnizoenen

Maastricht 12 bekl.	} 2×16 K.M. v. t. M.—'s B. en M.—A.	} $14 \times 32 = 548$	} in totaal volgens staat III <i>minder</i> behoeven af te leggen dan volgens staat I, 3880 K.M.	
Breda				} 2×28 K.M. v. t. Br.—'s B. en Br.—d. H.
Berg. op Z. 20 bekl.	} 2×16 K.M. v. met 's B. en met d. H. Zie staat II, Rozendaal.	} $39 \times 32 = 1248$		
Middelburg 12 „				
Vlissingen 2 „				
34 bekl.				
5 get.				
Totaal 3880				

zoodat bij opheffing van den Krijgsraad te Arnhem *geheel noodeloos* per jaar **meer** moeten worden afgelegd 21732 K.M. — 3880 K.M. of 17852 K.M.

Zegge en schrijve *zeventienduizend achthonderd twee en vijftig kilometers*, welke per jaar *m e e r* moeten worden afgelegd, wanneer men Arnhem in plaats van 's Hertogenbosch als standplaats van een krijgsraad opheft.

Natuurlijk kunnen wij niet instaan voor de juistheid van dit hooge cijfer. Alles, ook de percentages, kon slechts bij benadering worden aangenomen, het aantal kilometers kan wat meer of minder zijn, doch hoogstwaarschijnlijk is het meer. Wij namen het aantal beklagden aan den lagen kant, zie noot 2 op staat III en lieten immers geheel buiten beschouwing de geleiders van beklagden, die zich in arrest bevinden. Wij namen Oldebroek, Harskamp en Milligen niet in onze berekeningen op, terwijl het aantal meer af te leggen kilometers aanzienlijk zal toenemen, zoodra de groote zomerkampen te Ede en Harderwijk betrokken worden.

Nu is hier te lande de geheele burgerlijke rechtspleging zoodanig ingericht, dat de beklagde zoo kort mogelijk bij zijne woonplaats berecht kan worden. Dit is niet meer dan logisch, immers dit maakt de zaak goedkoop en eenvoudig.

Bij de militaire rechtspraak is dit niet zoo sterk door te voeren door het gering aantal krijgsraden. Waarlijk de afstanden zijn thans voor vele beklagden reeds groot genoeg, en nu gaat men dit euvel zonder eenige noodzaak nog verergeren. Men telt het ongemak, dat voor meerdere personen hieruit voortvloeit, niet te licht.

Van Groningen tot Arnhem moet men reeds 184 K.M. afleggen en hieraan gaat men nu nog 64 K.M. toevoegen, (via Utrecht, waarover men betere verbindingen heeft, is de afstand tot 's Bosch vrijwel even lang, totaal dus 248 K.M.)¹⁾

Te Groningen om 7.08 uur v.m. vertrekkende is men reeds om 10.44 te Arnhem, terwijl men dan nog anderhalf uur moet doorreizen om den Bosch te bereiken, waar men te 12.16 aankomt²⁾.

De trein van 9.02 uit Groningen via Utrecht rijdt er 42 minuten korter over, doch dan is het verblijf voor heen en weer loopen van het station en voor het verhoor van 1.28—3.40, dus 2 uur en 12 minuten zeer kort en is er groote kans, dat beklagden en getuigen eerst 5.29 terug kunnen, aankomst Groningen 10.45. Te Arnhem kan men bijna *altijd* 2.24 reeds terug, men is er dan 3 uur en 40 minuten stil; aankomst Groningen 5.40 en duurt de zitting wat langer, zoo kan men nog vertrekken 3.32, en is dan, evenals met den trein van 3.40 uit 's Bosch, om 8.02 te Groningen. In elk geval is men heen en terug naar 's Hertogenbosch een paar uur meer kwijt dan naar Arnhem. Evenzeer worden e.g. de politie-ambtenaren bij overbrenging van beklagden dien langeren tijd geheel noodeloos aan hun zooveel gewichtiger taak onttrokken.

¹⁾ Hierbij zij opgemerkt, dat voor het geval 's Bosch werd opgeheven, de grootste afstand in het arrondissement den Haag met name Vlissingen—den Haag slechts 158 K.M. bedraagt.

²⁾ De uren zijn aangegeven volgens de officieele reisgids van 1 Juni 1922 zie tabel 59.

Dat aan het behoud van 's-Hertogenbosch meer geldelijk nadeel verbonden is dan aan dat van Arnhem ligt voor de hand, niet alleen door het zoo groot aantal meer af te leggen kilometers, maar evenzeer door het toenemen van de verblijfkosten als een gevolg van het zooveel langer onderweg zijn.

Het is wel eigenaardig, dat dit alles bij de keuze tusschen 's Bosch en Arnhem geen gewicht in de schaal heeft gelegd, waar de Regeering daaraan toch wel waarde schijnt te hechten. Wij lezen namelijk in de Memorie van Toelichting op het hierboven genoemde wetsontwerp: „Vermindering van het aantal krijgswagen tot één wordt niet gewenscht geacht, omdat de daaruit voortvloeiende concentratie van alle zaken bij één college een te veelvuldig en *kostbaar* ¹⁾ heen en weer reizen van beklagden en getuigen noodzakelijk zou maken.”

Nog altijd blijven er beklagden over, namelijk vrijwillig dienenden na hun ontslag uit den dienst en dienstplichtigen, wier diensttijd is geëindigd, die verplicht zijn voor den militairen rechter te verschijnen, maar zelf de reiskosten moeten betalen. Wij weten heel goed, dat dit aantal ²⁾ maar zeer gering is, doch al was het er slechts één, zoo is het toch wel hard, dat een, voor hem misschien toch reeds dure, reis alleen door de zoo ongunstige ligging van den krijgswagen nog eens extra verhoogd wordt.

Men kan hiertegen aanvoeren, dat een ander weer gebaat is, doordat de krijgswagen te 's-Hertogenbosch werd gevestigd, maar hier wordt dan toch het buitenkansje van den eenen feitelijk betaald door den anderen beklagde, eene onbillijkheid welke niet bestaat, wanneer de zetel van den krijgswagen gelegen is in het midden van het arrondissement.

Bovendien zullen er door de ligging, bijna geheel in het Zuiden, meer zijn, die er na- dan voordeel van ondervinden.

Wij erkennen intusschen, dat dit een gering bezwaar is, maar wij meenden er toch de aandacht op te moeten vestigen.

Volgens L. O. 1922 no. 217 behoort 's-Hertogenbosch tot de garnizoenen, welke plaatselijke staf is opgeheven.

Nu levert een krijgswagen voor een plaats-bureau heel wat werk op; mocht men meenen, dat dit niet noemenswaard is, zoo informeerden men maar eens bij den Plaatselijk-adjutant in de residentie van een krijgswagen, liefst te Arnhem, waar het aantal justiciabelen van vóór 15 Juni 1922 vrij wel overeenkomt met dat bij eene verdeling over twee arrondissementen.

Wijst men nu 's-Hertogenbosch aan, dan heeft dit ten gevolge, dat men geregeld personeel van den troep beschikbaar moet stellen voor dit werk. Er zijn bovendien meer bezigheden, welke dikwijls op een onverwacht oogenblik verricht moeten worden. Wil men

¹⁾ Cursiveering van den schrijver.

²⁾ Toch is dit aantal waarschijnlijk nog grooter dan men denkt, ons kwam ter oore dat in een der arrondissementen in Juni van dit jaar *twee* zulke militairen naar den krijgswagen werden verwezen.

den *troepen*-officier dus niet al te veel ten behoeve van het plaatselijke-staf-werk aan zijn eigenlijken dienst onttrekken, zoo zal men ten slotte toch wel moeten overgaan tot de benoeming van een plaatselijk-adjutant aldaar. Dit brengt een extra uitgave aan salaris mede, welke gerust gesteld mag worden op gemiddeld *f* 4000.— per jaar, hetgeen totaal overbodig is, als men bedenkt, dat hier voor geen cent extra behoeft te worden uitgetrokken, wanneer men Arnhem als residentie van een krijgsraad behoudt, nu daar volgens dezelfde L.O. de plaatselijke staf gehandhaafd blijft ¹⁾).

Al drukken wij de financieele nadeelen, aan den Bosch verbonden, niet alle in cijfers uit, het totaal bedrag is wel zoo aanzienlijk, dat men zich afvraagt, hoe dit te rijmen is met een wetsontwerp, dat alleen uit drang tot bezuiniging werd ingediend.

De bezuiniging welke er door te verkrijgen ware, wordt nu door artikel 3 (ontbinding van den krijgsraad te Arnhem en niet van dien te 's-Hertogenbosch) weder voor een groot deel te niet gedaan.

Er moet dus wel een overwegende reden zijn geweest om 's-Hertogenbosch te behouden, een reden, welke wij maar niet vermochten te vinden en het zal zeker ieder belangstellende interesseeren, die te vernemen.

Ten slotte willen wij nog wijzen op een wel zeldzaam, maar toch mogelijk geval.

Wanneer men een garnizoen als hoofdplaats van een militair arrondissement of district aanwijst, zoo moet men daar in *alle* gevallen kunnen beschikken over dat personeel, dat voor de bezetting van den krijgsraad noodig is. Hieraan voldoet 's-Hertogenbosch volgens de nieuwe organisatie niet.

Artikel 134 R. L. luidt bij invoering van de nieuwe militaire strafwetten volgens artikel 54 van de Invoeringswet Militair Strafen Tuchtrecht²⁾):

„De Krijgsraden in het vorenstaande Hoofdstuk vermeld, oefenen „uit de Crimineele Justitie ter eerster instantie over alle personen „aan hunne regtsmagt onderworpen”.

Dit nu zijn alle militairen tot en met den rang van kapitein (art. 82 Inv. wet Mil. Str. en Tuchtrecht³⁾).

Volgens art. 93 van genoemde invoeringswet (M. R. T. XVII, bldz. 492) *moeten* alle militairen, dus ook de kapiteins berecht worden door den krijgsraad van het arrondissement, waartoe hun garnizoen behoort, zelfs al hadden zij het feit gepleegd in een ander arrondissement, zie art. 98 Inv. wet (M. R. T. XVII bldz. 495).

Bedrijft nu een kapitein, ouder dan de oudste kapitein in de hoofdplaats van zijn arrondissement, eene strafbare handeling, dan

¹⁾ Bij ontbinding van den krijgsraad te Arnhem zal de plaatselijke staf aldaar niet kunnen worden opgeheven, aangezien er ook dan nog overvloedig werk voor dit bureau te doen overblijft.

²⁾ Zie Mil. Recht. Tijdschr. Deel XVII bldz. 311.

³⁾ Zie Mil. Recht. Tijdschr. Deel XVII blz. no. 482.

moeten ingevolge artikel 115 R. L. in den krijgsraad 4 Hoofd-officieren worden benoemd.

Zelfs indien de Commandeerende-Officier van het garnizoen der Hoofdplaats zich zelf mocht aanwijzen als lid, zoo ware het onmogelijk den krijgsraad in den Bosch volledig te bezetten, aangezien daar behalve de Garnizoens-Commandant slechts één Hoofdofficier is, namelijk de Indeelings-Districts-Commandant.

Arnhem daarentegen heeft behalve de Garnizoenscommandant de beschikking over minstens 10 Hoofdofficieren, zoodat daar, in het geval dat wij stelden, geen moeilijkheid bij het bezetten van den krijgsraad voor kan komen.

Ook hier dus wint Arnhem het van den Bosch een reden te meer om eerstgenoemde plaats als zetel van den krijgsraad te behouden, en die te 's-Hertogenbosch af te schaffen.

Moge het voorgaande, bij de door de Kamer te nemen beslissing, de aandacht hebben die het verdient.

Inwerkingtreding van de nieuwe militaire strafwetten.

Naar wij vernemen zullen het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht met ingang van van 1 Januari 1923 worden ingevoerd.

BOEKAANKONDIGING.

Militair Straf- en Tucht recht vierde deel.

Als vierde deel van Prof. van der Hoevens Militair Straf- en Tucht recht zag, bij de Gebr. Belinfante te 's Gravenhage in combinatie met den boekhandel en drukkerij voorheen E. J. Brill te Leiden, de Geschiedenis van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht het licht.

Het is eene verzameling van de ontwerpen, stukken, beraadslagingen enz. op die wet betrekking hebbende; bijeengebracht, gerangschikt en van aantekeningen voorzien door den Officier van Administratie der 1ste klasse K.M. P. A. Kempen. De bewerking geschiedde op het voetspoor van Prof. van der Hoeven, aan wien op zijn beurt Mr. H. J. Smidt met zijne „Geschiedenis van het Wetboek van Straf recht” het voorbeeld gaf.

Waar de uitgevers van meening waren dat de hooge aanmaakkosten in de tegenwoordige omstandigheden en het te verwachten beperkte debiet het niet mogelijk zouden maken een dergelijke uitgave geheel zelfstandig te doen verschijnen, werd besloten dat de Heer Kempen de Invoeringswet op de bedoelde wijze voor het Militair Rechtelijk Tijdschrift zou bewerken en deze arbeid dan tevens zou worden benut voor de thans voor ons liggende uitgave. Zij bevat dan ook de verzameling van wat in den XVIIden jaargang van ons tijdschrift verspreid te dezen aanzien voorkwam. Het rapport van de commissie voor de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht, ingesteld bij ministerieel besluit van 7 October 1912, is — door deze wijze van bewerken — ook hier niet opgenomen. Waar het ontwerp van wet en de memorie van toelichting van de commissie door de regeering slechts met enkele verschillen zijn overgenomen, welke verschillen te vinden zijn in deel XIV van het M.R.T. bladz. 106 t/m. 116, is deze onvolledigheid echter slechts van geringe beteekenis.

Als aanhangsel werd opgenomen de in de Pensioenwet van de zee-macht 1902 en in de Pensioenwet voor de Landmacht 1902 door de Pensioenwetten 1922 gebrachte wijziging in de artikelen 13, zooals die artikelen werden gelezen krachtens artikel 64 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht.

Een aan het werk toegevoegde tabel geeft naast elkander de artikelen van het Wetboek van militair strafrecht volgens den nieuwen tekst (zooals deze op last van H. M. de Koningin in het Staatsblad is geplaatst) (K. B. van 12 December 1921, S 1352) en volgens den oorspronkelijken tekst met vermelding c.q. van de artikelen van de Invoeringswet waarbij die van het Wetboek van Militair Strafrecht zijn ingevoegd of gewijzigd.

Een tweede tabel geeft aan welke artikelen van de Wet op de Krijgstucht bij de Invoeringswet zijn gewijzigd en onder welke artikelen van laatstgenoemde wet men die wijziging heeft te zoeken.

Ten slotte vergemakkelijkt een alphabetisch register het naslaan.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De militaire leden van het Hoog Militair Gerechtshof

DOOR

Dr. H. W. VAN SANDICK.

President van het Hoog Militair Gerechtshof.

Op bl. 31 van dit deel (noot) vindt men de opmerking, dat er bij uitzondering wel eens een gepensionneerd officier tot lid van het Hof benoemd is, doch deze benoemingen naar 's schrijvers meening in strijd met de wet zijn, daar een gepensionneerd officier geen „officier” meer is, evenmin als een gepensionneerd ambtenaar nog ambtenaar kan heeten.

Zoodanige benoemingen zijn echter, in het bijzonder wat de zeemacht betreft, te vaak geschied dan dat men van „uitzondering” kan spreken; van de 21 benoemde officieren van de zeemacht waren 7, dus het derde gedeelte, gepensionneerde officieren; van de 29 officieren bij de landmacht waren 3 gepensionneerden. De eerste gepensionneerde zeeofficier, die in 1832 benoemd werd, was de gepensionneerde kapitein ter zee J. van Nes, de laatste zoodanige benoeming geschiedde in 1894; zij betrof den gep. kapitein-luitenant ter zee L. A. Walaardt Sacré; bij de landmacht waren het die van den gep. generaal-majoor C. B. I. von Schwartz in 1816 en van de gep. luitenant-generaals O. Z. van Sandick en D. H. Bruce, beide in 1822, alle drie dus op een tijdstip, dat de Prov. Instructie nog kort in werking en men met den geest ervan het best op de hoogte was. Met de onwettige benoemingen is men derhalve al zeer spoedig begonnen en men heeft ze lang voortgezet.

De bewering, dat een gepensionneerd ambtenaar niet meer ambtenaar kan heeten, gaat in hare algemeenheid ook niet op; de geachte schrijver zelf bewijst dit in zijn persoon, daar hij tegelijk gepensionneerd en in functie zijnd rechterlijk ambtenaar is.

Aan het bezwaar is trouwens gemakkelijk tegemoet te komen door den gepensionneerde in activiteit te herstellen — in den mobilisatietijd hebben wij er vele voorbeelden van gezien — en voorts kan men het zóó opvatten, dat, ook zonder uitdrukkelijke in-activiteit-herstelling deze vanzelf door de benoeming plaats heeft.

Bestuursorganisatie op economischen grondslag ¹⁾

door

Mr. Dr. H. J. ROMELIJN,

Secretaris van den Rijks Woningraad.

. Inleiding.

„Quand on nettoie un escalier, on ne commence pas par le bas”.

J. Wilbois et P. Vanuxem. Essai sur la conduite des affaires et la direction des hommes.

Dat op de Staatsuitgaven moet en kan bezuinigd worden, is vrijwel de algemeene overtuiging. Weinig vraagstukken spreken in den tegenwoordigen tijd zoo tot de gemoederen. Na de ongezonde expansie der uitgaven in den tijd van schijnwelvaart na den wapenstilstand, aan welke expansie, niettegenstaande de waarschuwing van sommige economen, allen hebben medegedaan, heeft de ingetreden crisis de natuurlijke reactie doen geboren worden en zoo is thans „bezuiniging” het wachtwoord, dat allerwege wordt gehoord.

De politiek heeft zich echter ervan meester gemaakt en zoo hebben verschillende politieke partijen het in haar vaandel geschreven. Zij trachten den indruk te vestigen, dat vooral zij de zuinigheid in pacht hebben.

Dit kan niet nalaten tot tegenstand te prikkelen en zal zeer zeker aan de zaak zelve niet ten goede komen.

Een ander gevaar kan gelegen zijn in de wijze, waarop door sommigen het bezuinigingscredo wordt gepredikt, een wijze die doet twijfelen, of zij, die zich opwerpen als geneesmeesters, niet zelf lijden aan een kwaal, die zij zich door hun paniekstemming op den hals halen, nl. aan bezuinigingskoorts.

Deze koorts uit zich in een soort „Hetze” tegen de ambtenaren, welke zeker niet bevordelijk is om dezen het juiste inzicht bij te brengen van de opofferingen, welke de buitengewone omstandigheden van hen mogen doen vergen en bij hen de juiste stemming te wekken om met volle energie aan de noodige bezuiniging mede te werken.

¹⁾ Hoewel de inhoud van dit artikel van algemeenen aard is, sta ik het gaarne voor dit tijdschrift af, omdat het onderwerp in het bijzonder ook voor de militaire departementen van belang geacht kan worden.

Dit zal den lezer ongetwijfeld duidelijk worden en kan ook blijken uit de litteraturopgaaft aan het slot, waaruit men ziet, dat het door mij behandelde „Fayolisme” bij het Belgische Departement van Landsverdediging zooveel instemming heeft gevonden, dat een speciale bewerking van het werk van Fayol voor het personeel van het Departement is uitgegeven.

De toestand is moeilijk genoeg; men vermijde dus zooveel mogelijk alles, wat het vraagstuk kan vertroebelen.

Het loont zeker de moeite na te gaan, wat gedaan is om tot verbetering te geraken en naar middelen te zoeken, die daartoe verder kunnen leiden.

De Regeering is niet achter gebleven, welbewust, dat van haar in de eerste plaats leiding in deze wordt verwacht. Volgens het beproefde recept bij alle moeilijke vraagstukken, waarvoor een Regeering in den tegenwoordigen tijd zich gesteld ziet, heeft zij om te beginnen eene Staatscommissie benoemd.

Bij hare instelling bij Kon. Besluit van 20 December 1920 werd aan deze commissie opdracht gegeven:

a. de bezetting en de werkwijze van de Departementen van Algemeen Bestuur en de daaronder ressorteerende instellingen aan een onderzoek te onderwerpen;

b. na te gaan, of, in het belang van bezuiniging op 's Rijks uitgaven bij eene doelmatige werkwijze, bij de Departementen van Algemeen Bestuur en bij de in het sub *a* bedoelde onderzoek betrokken instellingen, inkrimping van het personeel, in de verschillende rangen werkzaam, en beperking van de uitgaven voor materieel mogelijk is;

c. bij eene bevestigende beantwoording van de onder *b* omschreven vraag, voorstellen te doen omtrent de maatregelen, welke behooren genomen te worden, teneinde het beoogde doel te bereiken, den overgang naar den nieuwen toestand te regelen en te verzekeren, dat in de toekomst uitbreiding van personeel beperkt blijft binnen de in het algemeen belang te stellen grenzen.

Deze opdracht, die inderdaad in ruime termen is vervat, kon belangrijke adviezen doen verwachten, ook wat de organisatie van den arbeid der Regeeringslichamen betreft.

Den 17den October 1921 heeft de Commissie een eerste verslag uitgebracht.

Uit dit Verslag blijkt, dat zij haar taak ernstig heeft opgevat en ongetwijfeld geeft zij behartigenswaardige opmerkingen en wenken, hoewel bij sommige daarvan een vraagteken op zijn plaats is en een enkele zeker ernstig zal moeten worden bestreden. ¹⁾

Wanneer eene Regeering in den grond van de noodzakelijkheid van hervorming overtuigd, deze ter hand wil nemen, dan zal zij in het Verslag ten aanzien van onderdeelen voorzeker een aanwijzing kunnen vinden van de richting, waarin naar verbetering moet worden gezocht.

Toch zal iemand, die met de wijze van arbeiden aan de Departementen

¹⁾ In het bijzonder heb ik hier het oog op hetgeen de Commissie zegt over de meest wenschelijke methode van registreeren van inkomende en uitgaande stukken.

menten en de daaraan klevende fouten goed bekend is, bij bestudeering van het Verslag tot de conclusie moeten komen, dat eene reorganisatie, die zich zou bepalen tot de door de Commissie behandelde punten, stukwerk zou blijven.

Wellicht, dat in het te verwachten nadere Verslag de geheele werkwijze der Regeeringsbureaux principieel onder de oogen zal worden gezien, doch het schijnt haast niet mogelijk, dat door eene commissie, hoe grondig haar onderzoek ook wordt gevoerd, een geheel reorganisatieplan, dat voor alle Departementen moet dienen en dat tevens de quaestie zoo tot op den bodem raakt, dat de grondoorzaken voor de fouten worden weggenomen, kan worden ontworpen.

Of door den arbeid van het inmiddels in het leven geroepen instituut der bezuinigingsinspecteurs zal worden bereikt, wat van eene tijdelijke commissie niet kan worden verwacht, staat echter ook nog te bezien.

Het is de vraag of buitenstaanders, — wat deze bezuinigingsinspecteurs toch ook zullen blijven, al zullen zij ongetwijfeld op den duur door ervaring geleerd tal van punten vinden, waar nuttig kan worden ingegrepen — een diepgaande en blijvende verbetering zullen kunnen tot standbrengen.

En dit is absoluut noodig. Ook hier gaat het om „ce qu' on voit et ce qu' on ne voit pas”.

Ten slotte heeft de quaestie een veel wijdere strekking dan de vraag of „in het belang van bezuiniging op 's Rijks uitgaven, bij een doelmatige werkwijze, bij de Departementen van Algemeen Bestuur inkrimping van het personeel . . . en beperking van de uitgaven voor materieel mogelijk is”, het gaat om de doelmatigheid van den geheelen staatsdienst. Ja de quaestie beheerscht de geheele politiek. Of wordt de strijd over meerdere of mindere staatsbemoeiing niet in hooge mate beïnvloed door het oordeel, dat men heeft over de doelmatigheid van den arbeid in overheidsdienst?

De moderne maatschappij stelt aan den Staat allerlei eischen, waaraan deze slechts zal kunnen voldoen, wanneer hij zich weet aan te passen aan de veranderde omstandigheden. De naweeën van den grooten oorlog hebben deze quaestie urgent gemaakt.

Menigmaal is een crisis de oorzaak geweest voor grondige reorganisatie en grooten opbloei van een industrie, die zich aan den rand van den afgrond zag. Ook aan den Staat worden thans hooge eischen gesteld om zijn bedrijf op economischen grondslag te organiseeren. Het begrip „efficiency” moet niet alleen beteekenis hebben voor den industrieel en den handelman, maar ook voor de Staatsadministratie.

In het bedrijfsleven begint men meer en meer het nut van organisatie te beseffen. De beste vakmensen schamen zich niet om voor de inrichting van hunne zaken en fabrieken de hulp van specialisten in te roepen. In het buitenland vooral wordt bij de opleiding van handelaren en industrieelen ook aan de bedrijfseconomie meer aan-

dacht gewijd. Er hebben zich geheele stelsels van bedrijfsorganisatie ontwikkeld.

Voor de administratie is men nog zoo ver niet, al begint zich allengs het streven te openbaren om werkmethodes, waarvan men in het particuliere zakenleven de voordeelen heeft leeren kennen, ook voor de overheidsbureaux aan te bevelen.

Met het overbrengen van arbeidbesparende methodes alleen is echter het kwaad niet te overwinnen. Het is de geest die moet worden veranderd.

Een enkel woord ter voorkoming van misverstand.

Mijn critiek treft geen personen, maar een stelsel. Het Nederlandsche ambtenarenkorps telt in de hoogere zoowel als in de lagere rangen tal van stoere werkers met sterk ontwikkeld plichtsbefef, die zich door de dikwijls weinig onderscheidende critiek op den arbeid aan de departementen niet getroffen weten. Maar zij zelf zullen de eersten zijn om te erkennen, dat hun arbeid hen menigmaal niet bevredigt; niet alleen omdat geen voldoende profijt wordt getrokken van hunne capaciteiten, maar ook omdat de organisatie, waaronder gewerkt wordt, oorzaak is, dat hun arbeid slechts voor een klein percentage nuttig effect heeft. De resultaten zijn niet evenredig aan den geleverden arbeid.

Niet ieder ambtenaar heeft den geest van een hervormer in zich, maar hoe menigmaal komt het voor, dat de een of ander de mogelijkheid tot een kleinere of grootere verbetering ziet, doch ontmoedigd wordt door de weinige belangstelling, waarmee zijne denkbeelden worden ontvangen.

Het is inderdaad noodig, dat de arbeid aan de regeeringsbureaux eene democratisering ondergaat.

Dit woord wordt met opzet door mij gebruikt, al zou het tot misverstand aanleiding kunnen geven, omdat het goed verstaan, een juist beeld geeft van mijne bedoeling.

Het is met den bureaudienst als met den dienst in het leger. Het begrip „tucht” heeft in het leger onder den invloed van den persoonlijke dienstplicht en de moderne begrippen omtrent de eischen, waaraan het leger moet voldoen, eene wijziging ondergaan; een verandering in denzelfden zin is bezig zich te voltrekken in het begrip „ambtelijke hiërarchie”.

Het is noodig, dat door persoonlijke aanraking met zijn chef bij den ambtenaar belangstelling wordt gewekt voor zijn werk. Hij moet het nut ervan begrijpen, hij moet inzien, dat geëischt mag worden, dat hij zijn beste krachten aan den arbeid geeft en hij moet dien arbeid zien gewaardeerd. Toont hij initiatief, zoo zorge zijn chef dit niet te dooden, maar in goede banen te leiden.

De ambtenaar moet zich niet gevoelen slaaf van het reglement, maar dienaar van de publieke zaak. Niet iemand, die bevreesd is zijn paraaf te zetten, wiens voornaamste zorg is „zich te dekken”, maar iemand, die zijne verantwoordelijkheid gevoelt en die ver-

antwoordelijkheid durft te dragen. Dan eerst is hij in den waren zin des woords ambtenaar, dat wil zeggen de drager van een ambt.

Dit geldt evenzeer voor den eenvoudigsten schrijver als voor den allerhoogsten chef.

Laat de menschen de beteekenis van hun arbeid als tandje van een wiel in het groote raderwerk begrijpen, laat hen gevoelen, dat zij rechtstreeks nuttigen arbeid verrichten en tref dan tegelijkertijd maatregelen, dat die arbeid een zoo groot mogelijk nuttig effect heeft, dan zal het woord „ambtenarij” tot een loftuiting worden.

„How to manage men”, dat is de opgave waarvoor men zich in de eerste plaats gesteld ziet. Natuurlijk is het systeem daarbij van groot belang, maar men vergete nooit, dat het systeem middel is tot een doel.

Door betere organisatie van den dienst, door een beter werkplan, door betere werkmethodes zal het rendement van den departementalen arbeid worden verhoogd, doch vooral als die arbeid wordt beheerscht door den waren geest.

De reorganisatie beginne dus van boven af.

Men zou ook kunnen zeggen de reorganisatie beginne van binnen uit.

Wanneer men als buitenstaander met den departementalen arbeid in aanraking komt, wordt men allicht op het eerste gezicht getroffen door verouderde methodes, door organisatorische fouten en gevoelt men de geneigdheid om daarin onmiddellijk verbetering te brengen. Zou men er evenwel in slagen dergelijke verbetering tot stand te brengen, dan zou het kunnen blijken, dat nog maar zeer weinig was bereikt, omdat een zekere incongruïteit tusschen het ongewijzigde oude en het nieuwe was ontstaan en de departementale geest zich aan het nieuwe niet behoorlijk wist aan te passen. Van onwil behoeft daarbij nog geen sprake te zijn, maar wel van een gemis aan aanvoelen van de eischen van het nieuwe, waardoor een wrijving ontstaat, welke de aanvankelijk verkregen voordeelen weder opheft. Het beste systeem bijv. van registreeren en bewaren der departementale stukken loopt spaak, wanneer niet allen van laag tot hoog, met den Minister inclus, zich onderwerpen aan de voorschriften, die een regelmatig functioneeren van het systeem moeten waarborgen.

Dit kan slechts bereikt worden, wanneer allen begrijpen in welke richting wordt gestuurd, wanneer niet geregeerd wordt door het doode reglement maar door het levende woord.

Vóór alles zal dus noodig zijn, dat door de hoogere ambtenaren meer leiding bij den arbeid wordt gegeven.

Zijn zij daartoe ook in staat?

Deze vraag stelt ons voor de kern van het probleem.

Van den toekomstigen onderwijzer wordt gevraagd, dat hij studie maakt van de paedagogiek, dat hij de noodige kennis verwerft van de kunst om kinderen op te leiden. Ook voor den militair, die voor

een graad of rang in aanmerking wil komen is het noodig, dat hij over de vereischten beschikt om als aanvoerder te kunnen optreden.

Onder de kennis gevorderd voor de examens, die den weg tot den ambtelijken werkkring openen, komt echter de kunst om leiding te geven bij den arbeid niet voor.

Een eigenlijke ambtenaarsopleiding kennen wij in ons land niet. Voor hen die niet langs den weg der academische studie tot den ambtelijken loopbaan komen, zijn er slechts een paar, niet eens onder alle omstandigheden verplichte examens, die daartoe leiden: het departementale klerkenexamen, dat op ongeregelde tijden wordt afgenomen en het examen voor candidaat-gemeentesecretaris, een particuliere instelling van de Nederlandsche Vereeniging voor Gemeentebelangen. Noch het eene, noch het andere vraagt iets anders dan waarborgen voor de noodig geachte algemeene ontwikkeling en verder speciale vakkennis. Ook de middelbare acte voor staatsinrichting, welke door velen behaald wordt, die zich verder willen bekwamen, kan geen baat geven. Met de opleiding voor een dezer examens laat de staat zich niet in en ook van particuliere zijde is men tot nog toe er niet in geslaagd deze zaak ter hand te nemen, hoeveel belangstelling voor dit vraagstuk er ook bestaat, vooral in de kringen der ambtenaren zelf. ¹⁾

En wat de academische opleiding betreft, de jonge jurist, die zich tot den administratieven dienst voelt aangetrokken, brengt vrij wat theoretische bagage mede, die hem in zijn loopbaan van nut kan zijn, maar van ambtelijke organisatie en werkmethodes heeft hij nooit gehoord.

Voor den ambtenaar moet uit dit gemis aan een opzettelijke voorbereiding voor de leiderstaak de gevolgtrekking worden gemaakt, dat men zich van dit gemis niet bewust is. Daarom worden dan ook in dit opzicht geen hooge eischen aan de ambtenaren gesteld, zelfs bij de vervulling van ambtelijke functies, waarbij men zou kunnen meenen, dat het in de eerste plaats op het geven van leiding aan-

¹⁾ Dit was reeds geschreven, toen te mijner kennis kwam, dat op 12 Mei is opgericht eene stichting voor het onderwijs in de bestuurswetenschappen.

Oprichters zijn, behalve de Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten, de Nederlandsche Bond van Gemeenteambtenaren, de Nederlandsche Vereeniging voor Gemeentebelangen en de Vereeniging van Ambtenaren der Gemeente-financiën.

Doel der stichting is het onderwijs in de bestuurswetenschappen in den ruimsten zin te steunen, te leiden en in te richten. Als middelen ter bereiking van dit doel, worden genoemd: het bevorderen dat aan ten minste één universiteit of hoogeschool onderwijs wordt gegeven, dat voorbereidt voor practische werkzaamheid in den administratieven dienst van het rijk, provincie en gemeente, werkzaamheden als burgemeester daaronder begrepen;

het bevorderen dat op een of meer plaatsen in het land voordrachten of reeksen van voordrachten worden gegeven, welke in verband met dat doel van belang kunnen zijn;

het bevorderen, dat studiewerken of monographieën worden geschreven over onderwerpen als boven bedoeld;

het houden van toezicht op onderwijsinstellingen op administratief gebied en, zoo noodig, de oprichting van nieuwe instellingen van dien aard bevorderen.

komt, zijn het menigmaal geheel andere bekwaamheden waarop wordt gelet.

Om een grondige verbetering te verkrijgen zal het dus noodig zijn, dat de ambtenaarsopleiding stelselmatig ter hand genomen wordt en dat daarbij het leervak der bestuursorganisatie niet uit het oog wordt verloren.

Dit zal ongetwijfeld groote moeilijkheden opleveren, omdat de docent zijn studievak grootendeels zelf zal hebben te scheppen, maar de belangstelling op aanverwante gebieden voor analoge vraagstukken, de bedrijfsorganisatie of bedrijfseconomie en de beroepskeuze, zal daaraan, ongetwijfeld ten goede komen.

Het spreekt echter van zelf, dat de zoo noodige reorganisatie van den administratieven dienst niet kan wachten, totdat de ambtelijke opleiding is ter hand genomen en goede resultaten afwerpt. Er moet onmiddellijk raad geschapt worden.

Dit zal mogelijk blijken, wanneer men op experimenteele wijze te werk gaat en de kern van het probleem, het vormen van een goeden departementalen geest, niet uit het oog verliest.

Die goede geest zal zeer zeker niet geschapen worden, wanneer men zonder meer arbeid- en tijdbesparende methodes uit het particuliere bedrijf in de ambtelijke sfeer zou trachten over te brengen, terwijl daardoor overigens ook slechts een — zij het dan ook niet onbelangrijk — onderdeel van den departementalen arbeid zou worden hervormd.

Trouwens wanneer men op experimenteele wijze te werk gaat, handelt men niet anders dan zij hebben gedaan die de wetenschappelijke bedrijfsleiding hebben opgebouwd.

Het Fayolisme.

Reeds in December van het jaar 1920 schreef ik in denzelfden geest ¹⁾ en mijne overtuiging, dat slechts verbetering verkregen kan worden door reorganisatie van den departementalen arbeid en stelselmatige opleiding der toekomstige ambtenaren, deed mij besluiten zoo mogelijk zelf de studie ter hand te nemen.

Door mijn jarenlange ervaring in de examen-commissie der Nederlandsche Vereeniging voor Gemeentebelangen was ik voldoende op de hoogte van hetgeen aan de opleiding onzer ambtenaren, althans voor den gemeentelijken bureaudienst, ontbreekt — al wordt dan ook voor het examen van candidaat-gemeentesecretaris een stage van twee jaar vereischt —, maar daarom was het nog niet gemakkelijk precies aan te geven op welke wijze de bestaande leemte zou moeten worden aangevuld.

Ik besloot dus zelf den boven door mij aangegeven weg in te slaan en mij tot de bedrijfseconomie te wenden. In de eerste plaats tot Amerika.

¹⁾ Vaderland 25 December 1920: Bestuursorganisatie geteekend H. J. R.

Spreekt men van „scientific management”, dan denkt men onmiddellijk aan *Taylor* en zijn volgelingen, die door vergelijking van een reeks op zich zelf staande, met succes bekroonde, proefnemingen op verschillende details van fabrieksadministratie en fabrieksmethodes, de mogelijkheid van classificatie en generalisatie hebben gezien. Door deze classificatie en generalisatie is de grondslag gelegd voor een wetenschap en daaruit zijn de principes afgeleid, welke tenslotte het Taylorsysteem vormen.

Dit Taylorsysteem — en vooral de oncritische verheerlijking door navolgers — heeft aanleiding gegeven tot veel strijd. De bestrijding komt in hoofdzaak van de zijde der georganiseerde arbeiders, die in de mechanisatie van den arbeid — en niet geheel ten onrechte — een gevaar zien, daar zij vreezen voor degradatie en exploitatie van den arbeider.

Toch kan aan de grondgedachte van het Taylorsysteem een bepaalde waarde, ook voor den bureauarbeid niet worden ontzegd en kunnen verschillende van zijne methodes tot verhooging van het economisch rendement daarvan leiden.

De door mij voorop gestelde meening, dat bij reorganisatie van den arbeid in de regeeringsbureaux de kern van het probleem gelegen is in het vormen van een goeden departementalen geest, is voldoende aanwijzing, dat m. i. bij invoering van nieuwe arbeidsmethodes met oordeel en met de noodige kennis der omstandigheden te werk moet worden gegaan.

Is een dergelijke waarschuwing ook bij *Taylor* en de zijnen te vinden, bij hen bedoelt zij meer, dat de leiders, voordat tot invoering van het nieuwe beheerstype wordt overgegaan, met doel en principes daarvan volkomen vertrouwd moeten zijn; bij mij vatte al meer en meer de overtuiging post, dat bij reorganisatie van den departementalen arbeid het scheppen van den nieuwen geest hoofdzakelijk moet zijn. Eerst daarna kan aan het voorbereiden en invoeren van nieuwe arbeidsmethodes worden gedacht.

Het was dan ook op een zeer gelukkig oogenblik, dat in het najaar van 1921 door bevriende hand mij toekwamen een aantal geschriften betreffende een nieuwe leer, welke sedert korten tijd in Frankrijk grooten opgang maakt. Hierin toch vond ik eene bevestiging van mijne overtuiging niet alleen, maar ook eene leidraad voor de wijze waarop de nieuwe geest moet worden geschapen.

Van grooter beteekenis dan het systeem van *Taylor*, die als uitgangspunt voor zijne studiën den handenarbeid heeft gekozen en die van onderen opklimmende gekomen is tot het organiseeren van de onderneming, acht ik dan ook voor de oplossing van het vraagstuk, dat ons bezighoudt, deze andere leer, die als 't ware van het tegenovergestelde punt uitgaande, de methode van *Taylor* ontmoet en aanvult.

Terwijl *Taylor* zijn organisatieplan begint bij de werkplaats, begint zijn Fransche collega den dag van den „directeur en chef”

te organiseeren, om langzamerhand af te dalen tot de bureaux en zoo te komen tot den werkbaas en den arbeider.

Is de naam *Taylor* althans voor Nederlanders, die zich met arbeidsvraagstukken bezighouden, geen onbekende, die van bedoelden Franschman, wordt, hoezeer hij in den laatsten tijd in zijn eigen land de aandacht op zich moge hebben gevestigd, onder ons nog niet genoemd.

Henri Fayol, wiens boek „Administration industrielle et générale” in 1917 verscheen, heeft in korten tijd school gemaakt, omdat hij eene gedachte uitsprak, die ook bij anderen leefde, omdat hetgeen hij te vertellen had, evenals hetgeen *Taylor* bracht, gegrepen was uit de practijk van het leven, omdat hij het gaf op het oogenblik, dat daaraan de behoefte het sterkst werd gevoeld.

Taylor kwam tot zijne principes door analyse van den handenarbeid. Zijne onderzoekingen deden hem zien, dat door onnoodige bewegingen arbeidskracht werd verspild en tijd werd verloren. Hij zocht besparing van beide door verbetering der handgrepen, betere plaatsing van gereedschappen en toevoer van grondstoffen, beter in elkaar grijpen der samenstellende deelen van de productiewijze.

Fayol daarentegen analyseerde den geest, die als motor van den arbeid optreedt. Hij ging na welke eigenschappen voor de verschillende arbeidsverrichtingen van beteekenis zijn. Hij analyseerde ook het bedrijf om zich rekenschap te kunnen geven, welke functies daarvoor het belangrijkste zijn, om langs dezen weg te komen tot eene theorie, welke men zou kunnen noemen: de leer van het beheer van ondernemingen en van de leiding van menschen.

*Fayol*¹⁾ merkt op, dat alle operaties, waartoe een onderneming aanleiding geeft, kunnen worden gebracht tot de zes volgende groepen:

- 1°. technische operaties (productie, fabricatie, omzetting);
- 2°. commercieele operaties (koop, verkoop, ruil);
- 3°. financieele operaties (verwerven en beheer van kapitaal);
- 4°. veiligheidsmaatregelen (bescherming van personen en goederen);
- 5°. comptabele operaties (inventaris, balans, kostprij, statistiek enz);
- 6°. administratieve operaties (voorzien, organiseeren, bevelen, coördineeren en controleeren).

Terwijl de eerste vijf functies geen nadere verklaring behoeven, is dit met de zesde wel het geval. De eerste vijf omvatten nauwkeurig te omlijnen werkzaamheden; de beteekenis van de zesde wordt het beste begrepen door haar tegenover de andere te stellen. Tot geen van deze vijf behoort de plicht om het algemeene plan van actie voor de onderneming op te stellen, het lichaam daarvan te organiseeren, alle pogingen te richten op het doel der onderneming en een harmonische samenwerking te verzekeren.

¹⁾ Administration industrielle et générale, Paris Dunod 1920 p. 7 env.

Deze plichten vormen een afzonderlijke functie, die *Fayol* aanduidt met den naam administratie en die hij als volgt definieert:

Administreeren is *vooruitzien, organiseren, bevelen, coördineeren en controleeren*;

vooruitzien wil zeggen: toekomstige mogelijkheden doorgronden en het plan van actie opstellen;

organiseren d.i.: het materieele en sociale organisme van de onderneming vaststellen;

bevelen d.i. het personeel doen arbeiden;

coördineeren d.i. het verbinden en harmonieeren van alle handelingen;

controleeren d.i. het waken, dat alles geschiedt overeenkomstig de vastgestelde reglementen en de gegeven orders ¹⁾.

¹⁾ In het werkje: „Essai sur la conduite des affaires et la direction des hommes” van J. Wilbois en P. Vanuxem (Payot & Cie, Paris 1919) wordt de bovenstaande verdeling in een tableau samengevat en uitgewerkt:

Administrer:	}	Prévoir	{	voir le but: reconnaître la mission de l'entreprise.		
				étudier	par expérience, le présent et le passé,	
					pour tenir toutes les données du programme pratique.	
				décider	par induction: l'avenir.	
					le programme annuel, décennal, de la mine — ou le programme quotidien, horaire, de l'usine taylorisée.	
Organiser	{	construire le cadre: pratiquer la division du travail				
		garnir le cadre	instruire	{	recruter, éliminer, promouvoir,	
			sélectionner		rétrograder	
		stabiliser le personnel.				
Commander et obéir	{	régler droits et devoirs: autorité, responsabilité, initiative.				
		s'adapter . . . à ses subordonnés et à ses chefs:				
		contact, autorité personnelle.	{	prescrire	les ordres généraux: discipline	
(ou exécuter)	les ordres particuliers.					
Coordonner	{	avec l'extérieur: syndicats, cartels, unions, fédérations, etc.				
		à l'intérieur	faire respecter l'intérêt général	{	intérêt général	
					intérêts particuliers	
		en obtenant le sacrifice des intérêts particuliers quand, exceptionnellement, c'est nécessaire.				
		en conciliant et harmonisant intérêt général et intérêts particuliers. Stimulants, rémunération, salaires, primes etc.				
contrôler . . . Rapprocher le résultat et les prévisions.						

Voor elke groep van werkzaamheden, of hoofdfunctie wordt een speciale bekwaamheid geeischt. Zoo onderscheidt men technische bekwaamheid, commercieele bekwaamheid, financieele bekwaamheid, administratieve bekwaamheid, enz.

Elk van deze bekwaamheden berust op een samenstel van eigenschappen en kundigheden, die als volgt kunnen worden samengevat:

- 1°. fysieke eigenschappen: gezondheid, kracht, handigheid;
- 2°. intellectueele eigenschappen: geschiktheid om te begrijpen en te leeren, oordeel, kracht en buigzaamheid van geest;
- 3°. zedelijke eigenschappen: energie, vastheid van karakter, moed om verantwoordelijkheid te dragen, initiatief, toewijding, takt, waardigheid;
- 4°. algemeene ontwikkeling: verschillende kennis die niet speciaal ligt op het gebied, waartoe de uitgeoefende functie behoort;
- 5°. speciale kennis: die uitsluitend de functie betreft, hetzij technisch, hetzij commercieel, hetzij financieel, hetzij administratief enz.;
- 6°. ondervinding: kennis voortgekomen uit de practijk. Dit is de herinnering aan de lessen, die men zelf uit de feiten heeft getrokken.

Dit is het geheel der eigenschappen en kundigheden, die de een of andere hoofdbekwaamheid vormen. Het belang van elk der samenstellende elementen hangt af van de natuur en de beteekenis der functie.

In eenige tabellen geeft *Fayol* procentsgewijs de verhouding weer, waarin voor verschillende functies het bezit der verschillende bekwaamheden, administratieve, technische, commercieele, financieele, enz., vereischt wordt en de beteekenis dier bekwaamheden voor den chef van ondernemingen van verschillende grootte.

Daaruit trekt hij de volgende conclusies: In elke soort van onderneming is de hoofdbekwaamheid voor de ondergeschikte beambten de beroepsbekwaamheid, speciaal aan de onderneming eigen. Naar mate men hooger komt op den hierarchischen ladder, neemt de belangrijkheid van de administratieve bekwaamheid toe, die van de technische bekwaamheid af. Voor het bedrijfshoofd is de administratieve bekwaamheid de voornaamste.

Evenzoo komt hij tot de conclusie, dat naarmate eene onderneming grooter is, naar die mate ook de belangrijkheid van het bezit van administratieve bekwaamheid voor den chef daarvan toeneemt.

In een klein bedrijf is de voornaamste bekwaamheid de technische. Naar gelang de onderneming grooter wordt, groeit de beteekenis van de administratieve bekwaamheid voor den chef.

Uit een en ander volgt duidelijk, dat een uitsluitend technische opleiding niet beantwoordt aan de behoeften. *Fayol* bepleit dan ook de noodzakelijkheid en de mogelijkheid van administratief onderwijs. Door zijn boek heeft hij de grondslagen van de daarvoor noodige

doctrine willen geven, of zooals hij zelf zegt de basis voor discussie, waaruit hij hoopt, dat de doctrine zal voortkomen.

Fayol heeft niet alleen de doctrine gegeven, hij heeft ook school gemaakt. Tal van volgelingen hebben zich bij hem aangesloten en zijne theorie uitgebouwd. Hoe nieuw de beweging ook moge zijn, toch heeft zij reeds tot eene vrij uitgebreide litteratuur aanleiding gegeven.

Het is gebleken, dat zij niet alleen voor het gebied van de industrie, waarin *Fayol* zijn arbeidsveld vond, maar ook voor den handel, het onderwijs, de opvoeding, het leger, het geheele staatsbestuur, kortom voor de geheele menschenlijke samenleving van de grootste beteekenis mag worden geacht.

Onder *Fayol's* leiding heeft zich een „Centre d'études administratives” gevormd, dat zich gewijd heeft aan eene reeks van sociologische onderzoekingen, welke antwoord willen geven op de vraag in hoeverre de leer van *Fayol* toepassing kan vinden, dat daarvan de uitkomsten publiceert en dat ook desgevraagd advies geeft op administratief gebied.

Wanneer men kennis neemt van de zoo eenvoudig geformuleerde stelregels van *Fayol*, voelt men, dat zij voor uitgebreide toepassing in aanmerking kunnen komen, en zoo al niet rechtstreeks, dan toch bij wijze van analogie.

Het is niet mijne bedoeling hier een overzicht van de geheele theorie te geven, maar ik zal mij bepalen tot het geven van enkele daaraan ontleende stelregels en het vermelden van een viertal hulpmiddelen bij de administratie, waaraan *Fayol* groote beteekenis hecht.

De hier volgende stelregels, ontleend aan het hoofdstuk over organisatie, vatten de taak van het gezamenlijke personeel eener onderneming, voorzoover het administratieve betreft, aldus samen:

Het moet:

- 1°. zorg dragen, dat het programma van actie ernstig wordt voorbereid en met kracht wordt uitgevoerd;
- 2°. zorg dragen, dat de opzet, zoowel wat personeel als wat hulpmiddelen betreft, beantwoordt aan het doel, de draagwijdte en de behoeften van de onderneming;
- 3°. zorg dragen voor een „éénzinnige”, zaakkundige, krachtige leiding;
- 4°. zorg dragen, dat alle handelingen en pogingen harmonisch samenwerken;
- 5°. zorg dragen voor duidelijke, juiste, scherp omlinjende beslissingen;
- 6°. zorg dragen voor een goede bezetting: aan het hoofd van iederen tak van dienst moet een zaakkundig en ijverig man staan, ieder lid van het personeel moet geplaatst worden daar, waar hij den meesten dienst kan bewijzen;
- 7°. zorg dragen voor scherpe afbakening der bevoegdheden;

- 8°. den lust opwekken tot initiatief en het verantwoordelijkheidsbesef ontwikkelen;
- 9°. bewezen diensten billijk en met takt beloonen;
- 10°. voorziening treffen tegen fouten en dwalingen;
- 11°. de discipline doen in acht nemen;
- 12°. zorg dragen, dat de persoonlijke belangen ondergeschikt blijven aan het belang der onderneming;
- 13°. in het bijzonder waken voor eenheid bij het geven van bevelen;
- 14°. waken voor de materieele en de ideëele orde;
- 15°. zorg dragen voor nauwkeurige contrôle;
- 16°. waken tegen uitwassen van reglementeering, bureaucratisch formalisme en paperasserie enz.

De taak van den leider wordt in de volgende stelregels weergegeven:

Hij moet:

- 1°. zijn personeel grondig kennen;
- 2°. de onbekwame elementen verwijderen;
- 3°. goed op de hoogte zijn van de verbintenissen die de onderneming met haar personeel heeft aangegaan;
- 4°. het goede voorbeeld geven;
- 5°. periodiek de organisatie van het personeel nagaan en zich daarbij bedienen van overzichtstabellen;
- 6°. zijn voornaamste medewerkers vereenigen tot onderling overleg, waarin de eenheid van leiding en de samenwerking van alle krachten worden voorbereid;
- 7°. niet opgaan in details;
- 8°. bevorderen, dat onder het personeel ijver, initiatief, en toewijding heerschen.

In de hier vermelde stelregels komt men reeds een drietal hulpmiddelen tegen, welke Fayol voor een behoorlijke administratie onmisbaar acht: het programma van actie, het organisatietableau voor het personeel, het onderling overleg.

Het spreekwoord „gouverner c'est prévoir” geeft een duidelijk denkbeeld van het gewicht, dat men heeft te hechten aan de voorafgaande overweging in zaken van aanbelang. In zekeren zin is Fayol's stelling, dat voor elke administratie een plan van actie noodzakelijk is, dus niets nieuws. Nieuw is alleen, dat hij dien eisch tot systematiek heeft verheven.

Voor elke zaak in het bijzonder moet de ondervinding uitwijzen, welk programma het beste is en dan moet men zich nog rekenschap geven van de wijze waarop het wordt toegepast.

Toch weet *Fayol* eenige algemeene regelen te geven, waaraan een goed programma behoort te voldoen en waaraan men dus een werkplan kan toetsen, voordat de ondervinding uitspraak heeft gedaan.

Eerste eisch is: de eenheid van programma; twee verschillende programma's tegelijk kunnen slechts tot verwarring leiden.

Maar een programma kan in verschillende deelen verdeeld zijn. In de groote ondernemingen vindt men, behalve het algemeene programma, een technisch programma, een commercieel programma, een financieel programma enz., of een algemeen programma en een bijzonder programma voor elken bijzonderen tak van dienst. Maar al deze programma's zijn onderling zoo verbonden, dat zij tot een eenheid zijn geworden en elke wijziging van een dier programma's doet zich op het algemeene programma gevoelen.

De werking van het programma moet voortdurend zijn. Bij het opstellen kan men slechts een zekeren tijd vooruitzien, maar naar gelang het wordt afgewerkt, moet het zonder tusschenruimte door een nieuw worden vervangen.

Het programma moet soepel genoeg zijn om onder den invloed van de omstandigheden of om andere redenen te worden gewijzigd. Verder moet het zoo nauwkeurig omschreven zijn, als de onbekendheid met de factoren, die de toekomst beheerschen, toelaat. Een eenvoudige richtlinie moet volstaan voor het verre verschieft, vóór dat het oogenblik van uitvoering is gekomen, zullen nadere gegevens zijn verkregen om de te volgen gedragslijn te bepalen.

Wat de verdere bijzondere eigenschappen betreft, die een programma van actie moet bezitten en die afhangen van den aard en den omvang der onderneming, waarvoor het wordt opgesteld en van de bijzondere omstandigheden, waarin zij verkeert, deze kunnen slechts worden bepaald door vergelijking met programma's van andere, soortgelijke ondernemingen, die in de uitvoering doeltreffend zijn gebleken. Men moet dus voor ieder geval in de practijk elementen van vergelijking, voorbeelden, zoeken, zooals de architect doet, die opdracht heeft gekregen voor het ontwerpen van een gebouw.

Het tweede hulpmiddel door *Fayol* aan de hand gedaan is het tableau van het personeel. Het stelt de kaders van het personeel voor in hun hiërarchische verhoudingen. Beter dan eenig ander middel helpt het om den regel te verwezenlijken: „een plaats voor ieder man en ieder man op zijn plaats”.

Ook dit tableau van het personeel is in zekeren zin niets nieuws. Speciaal in het organisatiesysteem van *Taylor* neemt het maken van schema's en overzichtstabellen een belangrijke plaats in. Toch heeft *Fayol* ook op dit onderdeel der organisatie methode een eigen stempel gedrukt.

In één opzicht stelt hij zich op een geheel ander standpunt dan *Taylor*. Deze verklaart zich tegenstander van wat hij noemt de militaire hiërarchie, waarbij de arbeiders de bevelen ontvangen van één chef.

Fayol daarentegen meent, dat aan die militaire hiërarchie moet worden vastgehouden. Hij acht het gevaarlijk, dat het denkbeeld post zou vatten, dat de eenheid van bevel zonder belang zou zijn en straffeloos zou kunnen worden geschonden. Hij gelooft dan ook, dat *Taylor* in de practijk wel degelijk die eenheid moet handhaven en

naar zijne meening is dit ook zeer goed mogelijk, al wordt de chef omringd door een staf van specialisten, wat ook hij met *Taylor* gewenscht acht.

Het derde hulpmiddel is, wat Fayol noemt „la passerelle”, het hulpbrugje. Het doel hiervan is den omhaal van den hiërarchieken weg te bekorten. Wanneer een ambtenaar bij zijn arbeid inlichtingen noodig heeft, die behooren tot de competentie van een anderen ambtenaar bij een anderen tak van dienst werkzaam, dan zal een groote tijdsbesparing worden verkregen, indien hij zich om die inlichtingen rechtstreeks tot den competenten ambtenaar kan wenden zonder dat eerst zijn verzoek den hiërarchieken ladder moet opklimmen en afdalen en het antwoord denzelfden omweg in omgekeerde richting moet afleggen.

De rechtstreeksche verbinding tusschen twee personen, die elkaar noodig hebben, kan van toevalligen, voorbijgaanden aard zijn, doch zij kan ook een blijvend karakter dragen.

In het eerste geval is zij gevolg van eigen initiatief van de betrokken personen, die in een voorkomend geval de verantwoordelijkheid voor hunne afwijking van den voorgeschreven weg in het belang van den dienst durven op zich te nemen, in het tweede geval berust zij op een uitdrukkelijk voorschrift.

In het eerste, zoowel als in het tweede geval behooren de chefs der betrokken ambtenaren op de hoogte te worden gebracht van hetgeen tusschen hen is omgegaan.

Aldus opgevat wordt het noodzakelijk verband niet geschaad, terwijl de doelmatigheid wordt gediend. Het juiste inzicht in het belang van den dienst, het verantwoordelijkheidsbesef en de toewijding van den ambtenaar wordt door het gebruik van dergelijke hulpbrugjes bevorderd.

Dit is niet minder het geval met de toepassing van het laatste hulpmiddel, dat ik hier wil noemen, de bijeenkomsten der ambtenaren met hun chefs, de „conferentie”.

Voor al in het Staatsbestuur is het algemeen belang voor den individueelen ambtenaar een zoover afliggend begrip, zoo vaag en zoo ingewikkeld, dat hij er zich niet gemakkelijk een juist denkbeeld van kan vormen; zijn werkgever is voor hem een soort van mythe. Indien het niet voortdurend verlevendigd wordt, stompt het gevoel voor het algemeen belang af, elke dienst krijgt de neiging tot zelfgenoegzaamheid en houdt op zich te beschouwen als een rad eener groote machine, waarvan alle deelen in onderlinge overeenstemming moeten arbeiden. Het is dus noodig het gevoel van samenhoorigheid te versterken. Hoe dichter een chef bij zijn personeel staat, hoe minder de behoefte tot organisatie van het contact zich doet gevoelen, maar in de hoogste regionen is het absoluut noodig, niet alleen, opdat de hoogste leider worde ingelicht omtrent den gang van zaken in elken tak van dienst, maar ook om de samenwerking tusschen de takken

van dienst te verzekeren en om de verschillende vraagpunten van gemeenschappelijk belang die zich voordoen gezamenlijk op te lossen. Het doel der „conferentie” is niet het opstellen van het programma van actie, maar het vergemakkelijken van de uitvoering naar gelang de omstandigheden zich ontwikkelen. Vandaar ook de wenschelijkheid de conferenties periodiek te doen plaats hebben.

De chefs brengen naar hun tak van dienst de vernieuwing van de eenheid van gedachte over, die de geheele administratie moet beheerschen. Naarmate de onder hen ressorteerende afdeelingen meer of minder zelfstandigheid bezitten, naar die mate zal het meer of minder noodig zijn, dat zij op hun beurt met de afdeelingschefs samenkomen om de coördinatie van den arbeid dier afdeelingen te bevorderen.

Bedenkingen.

Bij gelegenheid van de voordrachten, die ik over het onderwerp in quaestie in verschillende kringen mocht houden, ontmoette ik naast groote belangstelling en instemming ook enkele bedenkingen.

Het komt mij niet van belang ontbloot voor deze hier in het kort te behandelen.

In de eerste plaats dan wordt opgemerkt, dat men geen leiders kan vormen; iemand wordt als leider geboren.

Inderdaad de groote leiders, welke de wereldgeschiedenis heeft gekend, zijn daartoe niet in een leerschool opgekweekt; maar bewijst dit, dat het de voorkeur verdient de leiderseigenschappen, welke in latenten vorm aanwezig zijn bij hen, die zich bekwamen voor een betrekking, waarbij leiding aan personeel moet worden gegeven, niet stelselmatig tot ontwikkeling te brengen? Integendeel het is de taak der opvoeding om het individu voldoende voor te bereiden voor zijn latere levenstaak, en school en huisgezin hebben hierbij een bepaalde functie te vervullen. Fayol en zijne aanhangers achten het dan ook van groot belang, dat bij de opvoeding meer dan tot nu toe de eigenschappen noodig voor het leiderschap over menschen worden ontwikkeld.

Is er wel iemand, die niet te eeniger tijd in zijn leven er toe kan worden geroepen om anderen te leiden? Is het niet een oud gezegde, dat om te kunnen bevelen men eerst moet leeren gehoorzamen?

De tweede bedenking is deze, dat met de inrichting van de departementale organisatie niet te rijmen is de eisch, dat de rechte man op de rechte plaats moet worden gebracht, dat het zeer moeilijk is ongeschikte ambtenaren te ontslaan en evenzoo om geschikte te prikkelen door een buitengewone belooning.

Het valt niet te ontkennen, dat de hier aangeroerde quaestie in den staatsdienst veel minder gemakkelijk is op te lossen dan in een particuliere onderneming. Toch schijnt de moeilijkheid niet onoverkomelijk. Zeer zeker zal de departementale organisatie wijziging

moeten ondergaan, maar als men den arbeid in de ministerieele bureaux wil economiseeren, zal men hiertegen niet moeten opzien. Mijne waarschuwing is slechts gericht tegen een onvoldoend voorbereide reorganisatie.

Met behoud van het individueele karakter van elk departement zal het echter mogelijk zijn meer dan tot nu toe rekening te houden met de bijzondere capaciteiten van elken ambtenaar, indien men bij de nieuwe organisatie het stelsel van detachering invoert. Hierdoor zal tevens kunnen worden tegemoet gekomen aan het bezwaar, dat bij een vaste formatie deze moet berekend zijn op de tijdperken van grootste drukte.

Door de ambtenaren minder vast te binden aan een bepaalden werkkring, zal het ook minder voorkomen, dat men zit met wat men thans noemt ongeschikte ambtenaren.

Het detachereen van ambtenaren bij andere afdelingen, casu quo bij andere departementen, verruimt hun gezichtskring en kan hun belangstelling in den hun opgedragen arbeid vergrooten.

Of het noodig zal blijken een stelsel van buitengewone belooningen in te voeren, dat sneller kan werken dan het bestaande van gratificaties, vervoegde salarisverhooging, buitengewone bevordering, zou ik thans niet bevestigend durven beantwoorden; in elk geval zou dit slechts van beteekenis zijn voor de lagere functies.

Een derde met nadruk aangevoerd bezwaar is, dat er periculum in mora is; dat het absoluut noodzakelijk is, onmiddellijk groote bezuinigingen in te voeren, zoodat niet kan worden gewacht op de economiseering van den arbeid, die door toepassing van het Fayolisme zou kunnen worden verkregen.

Mijn antwoordt hierop luidt, dat, wanneer men zeker is van zijne zaak, ongetwijfeld zal moeten worden ingegrepen. Het is echter noodig tot een blijvende bezuiniging te geraken en ik vrees, dat, wanneer niet tegelijkertijd eene reorganisatie van binnen uit als door mij voorgestaan ter hand wordt genomen, de maatregel, welke als een bezuiniging wordt gezien, menigmaal op den duur zal uitloopen op een verschuiving van uitgaven.

Ik stel mij voor, dat de grondbeginselen in het bovenstaande neergelegd eenmaal als grondslag voor den arbeid, zij het ook slechts aan ééne afdeling van een departement aanvaard, als een zuurdeesem op den duur het geheel zullen doortrekken.

Conclusie.

Na het bovenstaande meen ik mijne opvattingen als volgt te mogen resumeeren:

De tegenwoordige omstandigheden stellen aan den Staat tot eisch zijn bedrijf op economischen grondslag te reorganiseeren.

Wil men daartoe de arbeidbesparende methodes van het particuliere bedrijf trachten in te voeren, dan zal het toch noodig zijn vooraf zorg te dragen voor een goede administratie. Eerst als deze

is verkregen kan het van belang zijn na te gaan in hoeverre in den overheidsdienst mogelijkheid en noodzakelijkheid bestaat tot industrialisatie.

In de eerste plaats moet derhalve gezocht worden naar den weg, die leidt tot verbetering van de functie van den publieken dienst.

Daarnaast moet de opleiding van den toekomstigen bestuursambtenaar op beteren grondslag worden gebracht.

Voor deze dubbele taak kan in het Fayolisme een goede wegwijzer worden gevonden.

's-Gravenhage, Mei 1922.

Litteratuuropgave.

- Henri Fayol: Administration industrielle et générale. (Extrait du Bulletin de la Société de l' Industrie Minérale, 3e livraison de 1916) Paris, H. Dunod éditeur, 1920.
- Henri Fayol: L' Eveil de l' esprit public (Extrait du Bulletin de la Société de l' Industrie Minérale, 4e livraison de 1917) Paris, H. Dunod et E. Pinat éd., 1918.
- Henri Fayol: L' Industrialisation de l' Etat (Extrait du Bulletin de la Société de l' Industrie Minérale, 2e livraison de 1919) Saint-Etienne, Société de l' Imprimerie Théolier, 1919.
- Henri Fayol: L' Incapacité industrielle de l' Etat: Les P. T. T. (Centre d' études administratives, Paris, H. Dunod éditeur, 1921).
- J. Carlioz: Administration et organisation commerciale, Paris, H. Dunod et E. Pinat éd., 1918.
- M. R. Desaubliaux: Les origines biologiques de la fonction administrative (Extrait du Bulletin de la Société de l' Industrie Minérale 3e livraison de 1919) Saint-Etienne, Société de l' Imprimerie Théolier, 1919.
- Le général de Pouydraguin: La Fonction administrative dans le domaine militaire, Paris, H. Dunod éd., 1921.
- J. Zapp: L' Incapacité commerciale de l' Etat: La liquidation des Stocks (Centre d' études administratives, Paris, H. Dunod éditeur 1921).
- Ministère de la Défense Nationale: Une doctrine administrative. Adaptation, à l' usage du personnel du Ministère de la Défense Nationale, du livre de M. Fayol: Administration industrielle et générale. Bruxelles, Imprimerie du Ministère de la Défense Nationale, 1921.
- J. Wilbois — P. Vanuxem: Essai sur la conduite des affaires et la direction des hommes. Payot et cie Paris, 1919.
- Georges Lachappelle: Les idées de M. Henri Fayol. Paris Bureaux de la Revue politique et parlementaire, 1917.
- P. Doncoeur: Une école de Chefs. Le Fayolisme (Action Populaire, série sociale, no. 62, Paris).

- C. B. Thompson: Scientific Management. A collection of the more significant articles describing the Taylor-system of management. Cambridge Harvard university press, 1914.
- W. H. Leffingwell: Scientific office management. A. W. Shaw Company, Chicago, New York, London, 1917.
- Lee Galloway: Office Management, its principles and practice. New York The Ronald press company, 1919.
- Enoch Burton Gowin: Developing Executive Ability. New York The Ronald press company, 1920.

„Vrije straffen.”

In het Maandblad voor berechting en reclasseering van volwassenen en kinderen (1e jaargang Juni 1922—aflevering VI) troffen wij het onderstaand opstel aan:

Tegen de korte Vrijheidstraf.

Zeer geachte Heer Hoofdredacteur.

Met zeer veel belangstelling nam ik kennis van uw artikel „Tegen de korte Vrijheidstraf”, alsmede van het artikeltje „pro” van Mr H.

Dat ik mij in dit geval geheel aan Uwe zijde plaats spruit grootendeels voort uit eene 17-jarige ervaring als gevangenis-ambtenaar, welke bij mij de overtuiging heeft gevestigd, dat in verreweg de meeste gevallen onze korte vrijheidstraffen niet preventief werken, om maar te zwijgen van eenig vermeend verbeterend of afschrikkend resultaat.

Juist voor het gros dergenen, die voor de eerste maal voor korten tijd van hun vrijheid beroofd zijn geworden, is de weg naar de cel geëffend en zien we hen dan ook heel vaak recidiveeren.

Belangwekkend is het getuigenis daaromtrent te lezen van Franz von Liszt, de bekende leider der Duitsche Kriminalisten in den strijd tegen korte vrijheidstraffen.

Over de korte gev. straffen sprekend, heeft hij gezegd: „De korte gev. straf deugt absoluut niet en moet verdwijnen. Ze is niet alleen nutteloos, maar doet meer kwaad aan de bestaande rechtsorde, dan algeheele straffeloosheid van de misdaad vermag te doen, terwijl hij aan de hand van ambtelijke onderzoeken over het toemenen der recidive tot de volgende belangrijke conclusies komt:

1. De waarschijnlijkheid, dat iemand een misdaad begaat, is grooter, wanneer hij reeds eens bestraft is, dan wanneer zulks niet het geval is.
2. De waarschijnlijkheid, dat iemand een misdaad begaat, neemt toe met het aantal der ondergane vóórbestraffingen.

3. De waarschijnlijkheid, dat een uit de gevangenis ontslagene in den kortst mogelijken tijd opnieuw een misdraad begaat, neemt toe met den duur der op hem tenuitvoergelegde vóórbestraffingen.

Misschien interesseert U in dit verband nog het volgende:

Als compagnies-Commt. tijdens de mobilisatie heb ik o.a. door de invoering van z.g. „Vrije straffen”, o.m. in den vorm van het opleggen van verplichte geldelijke vergoedingen of schadeloosstellingen in de plaats van provoost of cachot, gunstige resultaten bereikt.

Deze „geldboeten” kwamen den benadeelde e.g. de geheele compie. ten goede.

Onderofficieren fungeerden daarbij soms als „probation-officers” en de vrije straf, die altijd in e i g e n t i j d ondergaan werd, ontrok den delinquent niet aan de gewone diensten.

Reeds toen toch was mij gebleken, dat de provoost- en cachotstraffen, die in zeker opzicht immers met korte gev.straffen kunnen worden gelijk gesteld, voor allen, die ze moesten ondergaan, demoraliseerend en vaak degenererend werkten.

Daarom te meer ook ben ik overtuigd, dat geldboete als vrije straf, waarvan het bedrag moet worden v e r d i e n d door het verrichten van extra werkzaamheden, desnoods onder toezicht van reclasseeringsvrienden (-ambtenaren) een verheffende werking moet hebben, welke zeker boven het resultaat van korte vrijheidstraffen uitgaat.

Th. H. N. SCHOTSMAN.

In het slot vonden wij aanleiding den heer Schotsman te verzoeken, ons Tijdschrift te verrijken met eene nadere uiteenzetting van hetgeen hij bedoelde met de „vrije straffen” welke hij als officier had opgelegd. Wij zijn er den heer Schotsman erkentelijk voor, dat hij aan dit verzoek heeft voldaan en plaatsen gaarne onderstaande verhandeling.

Iets over straffen in het algemeen en over „de vrije straf” in het bijzonder.

Gevolg gevende aan de uitnoodiging van de redactie van dit Tijdschrift iets te willen mededeelen over „vrije straffen” door mij in mijne qualiteit van CC^t. tijdens de mobilisatie toegepast, moet ik al dadelijk beginnen met op te merken, dat ik degenen, die de gedachte mochten koesteren, hier te zullen zien ontwikkeld een werkelijk *stelsel van vrije straffen*, zal teleurstellen.

Waar men ook een stelsel van maken wil, men wachte zich er voor zulks te doen ten aanzien van straffen.

Immers overal waar straffen moeten worden opgelegd, zal blijken, dat wanneer de strafoplegger daarbij gebonden is aan een stelsel,

de onvruchtbare en ondoelmatige werking van de straf reeds bij voorbaat kan worden voorspeld.

Het systeem van disciplinaire straffen, zooals dit is neergelegd in het Reglement van Krijgstucht of Discipline voor het Krijgsvolk te lande is dan ook in zijne toepassing wel gebleken te star te zijn en had dringend herziening noodig, wilde het zich met succes aanpassen aan de meer moderne begrippen nopens overtreding, overtreder en straf.

Ofschoon de herziening reeds dateert van 1903 is het nieuwe Reglement nog steeds niet ingevoerd en blijft het derhalve voorschands een open vraag of het in de practijk zal voldoen, vooral nu sinds ettelijke jaren het element „opvoeding” zulk eene belangrijke plaats in ons strafrecht heeft ingenomen.

Aan iemand met strafbevoegdheid bekleed kan men omtrent de keuze en de soort van straffen welhaast geen bewegingsvrijheid genoeg laten, juist omdat de strafobjecten immers „mensen” zijn.

Zoo geeft art. 53 van het thans nog vigeerend Reglement aan den strafoplegger wel eenige vrijheid, doch altijd binnen het raam van de onderscheidene soorten dier straffen. Voorts is er in eenige aanschrijvingen van het Ministerie van Oorlog van „oordeelkundig toepassen van straffen in den geest van het Regl. v. Krijgstucht” wel sprake, doch daarmede is hoogstwaarschijnlijk slechts bedoeld een einde te maken aan de vroeger wel gebruikelijke methodes om op bepaalde feiten van te voren bepaalde straffen te stellen.

En inderdaad, men behoeft geen diepgaande studie te hebben gemaakt van de psychologie van misdaad en misdadiger om in te zien, dat eene dergelijke wijze van straffen eenvoudig spot met elk begrip van recht en rechtvaardigheid.

Bij de samenstelling van het Reglement van Krijgstucht, zooals dit thans nog van kracht is, heeft men — evenals op elk gebied van ons strafrecht ook valt waar te nemen, — te weinig rekening gehouden met de psychologie van het Nederl. volk.

Wanneer de teekenen niet bedriegen, is men thans doende deze fout te herstellen in het burgerlijk strafrecht en, koesteren we goede hoop, dat het militaire strafrecht, het krijgstuchtelijke deel daarvan evenzeer, de opwaartsche lijn zal volgen.

De Nederlander, die niet tot militair opgevoed is, wordt op een bepaalden leeftijd geroepen het vaderland te dienen.

Hij ondergaat vanaf dat oogenblik slechts uitwendig eene metamorphose. Het overgrootste deel onzer soldaten blijft in hart en ziel burger, terwijl hun gevoel voor soldaat-zijn, overigens voor een goed deel sterk wordt beïnvloed door de al of niet op paedagogische en psychologische leest geschoeide behandelingswijze gedurende den diensttijd.

In den regel nu houden onze miliciens vast aan eenmaal door hen aangenomen en gevormde begrippen over bepaalde maatschappelijke toestanden en verhoudingen — een eigenschap, die trouwens elken Nederlander aankleeft — en kost het vaak veel moeite door kracht van overreding en door het aanvoeren van doorslaande bewijsgronden hen van bepaalde inzichten te doen veranderen.

Velen hunner moeten worden overtuigd, dat, gezien de staatkundige constellatie, de politieke en economische verhoudingen tusschen de diverse staten, zij geroepen kunnen worden om hun eigen land tegen een gewelddaad van buiten te beschermen.

We weten nu, dat de CC^t. bij het vestigen dier overtuiging een zeer belangrijke rol heeft te vervullen, een rol, waarbij hij in meerdere of mindere mate zelfs „in loco parentis” is

Immers hij krijgt tegenover de aan zijne zorgen en hoede toevertrouwde jonge mannen ook een overeenkomstige plicht te vervullen, als die van ouders tegenover hunne kinderen.

Dat in-loco-parentis-zijn maakt in de allereerste plaats noodig het scheppen van een sfeer van wederzijdsch vertrouwen, omdat dit juist bij de opvoeding tot de taak van de verdediging des vaderlands niet gemist kan worden, ja, daaraan ten hechten grondslag moet liggen, wil die verdediging met kracht en onverzwakt gevoerd worden.

Maar ook belangstelling moet opgewekt worden voor die taak bij hen, die uit hun betrekking, beroep of school worden weggeroepen, die familie- en vriendenkring moeten verlaten voor kazernes en kampementen.

Op de beteekenis dezer milieuverplaatsing, waarvan uit een psychologisch oogpunt beschouwd, de waarde te vaak onderschat of, erger nog, genegeerd wordt, kan intusschen niet genoeg de aandacht worden gevestigd.

De psyche onzer soldaten wordt er op intensieve wijze door beïnvloed.

Bij hun vorming tot soldaat toch moet de CC^t. nimmer uit het oog verliezen, dat zijne manschappen tevens de toekomstige burgers zullen zijn, die de dragers zullen worden van de ideeën nopens recht, plicht en moraal, zooals die in hen, onder zijne leiding, zich moeten ontwikkelen tijdens hun verblijf onder de wapenen.

Nauw samenhangend nu met die taak en eigenlijk daarvan een element vormend van groote waarde, is de strafbevoegdheid, welke aan den CC^t. toegekend is en welke dient om de discipline — zoo noodig — door straffen te handhaven, welke bevoegdheid hem, die ook „in loco parentis” is, als het ware vanzelfsprekend toekomt.

Het gevaar aan deze strafbevoegdheid verbonden is echter niet denkbeeldig als we even realiseeren, hoe dikwijls niet ouders hun kinderen door onoordeelkundige en onpaedagogische bestraffingen

van zich vervreemden niet alleen, doch ook hun karaktervorming ernstig bedreigen.

Welnu, het gaat er dus maar om te zorgen, dat lijaldien straf als middel tot instandhouding van die discipline of tucht toegepast wordt, het middel in zijne gevolgen niet erger wordt dan de kwaal. Want, wat men zich ook als het doel van de straf moge denken, men vergete nimmer, dat psychologisch onfeilbaar op het toebrengen van het leed — en straf *is* leed — eene reactie zal volgen en het hangt er dus slechts vanaf hoedanig die reactie zal zijn, om daaruit te kunnen afleiden of het doel, dat met de straf beoogd werd, ook inderdaad bereikt is geworden.

De dokter, die den zieke een medicijn voorschrijft, zal willen zien hoe de kranke op die medicijn reageert, om daaruit af te leiden of het doel, dat hij met de toediening van het middel beoogt, ook werkelijk achterhaald wordt.

De rechter, die iemand tot gevangenisstraf veroordeelt, weet hij ook hoe de delinquent op die straf zal reageeren? De Ct.-strafoplegger, die iemand krijgstuchtelijk straft en hem naar politiekamer, provoost of cachot verwijst, weet hij hoe de schuldige bevondene op die straf zal reageeren?

En toch is het een feit, dat deze krijgstuchtelijke straffen nog vreeselijker zijn dan de celstraf of eene slechte gemeenschappelijke opsluiting in ons gevangenisstelsel en daarom zouden ze juist om der gevolgen wille slechts in uiterste gevallen toepassing mogen vinden.

Alle nadeelen, welke aan ons cellulaire stelsel kleven, vinden we in dezelfde, zoo niet in ergere mate, terug bij provoost- en cachotstraf.

Wanneer echter eenmaal het vraagstuk van de vrije straffen in onze strafwetgeving als een noodzakelijk gevolg van de komende ethische- en paedagogische verdieping van heel ons strafrecht en wat daarmede verband houdt tot eene oplossing zal zijn gekomen, dan zal het resultaat daarvan ook merkbaar de krijgstuchtelijke vrijheidstraffen beïnvloeden in dier voege, dat deze niet anders dan zeer sporadisch in ons leger zullen worden opgelegd.

Door de invoering en toepassing van deze andere soort straf, eene straf zonder vrijheidsberoving komen we zelfs niet in conflict met eenige strafrechtelijke traditie, want immers nergens zal wel imperatief zijn neergeschreven, dat het „strafleed” alleen moet bestaan in vrijheidsberoving.

Toen ik nu tijdens de mobilisatie belast werd met het commando over eene compagnie had ik gelegenheid de practische waarde van vrije straffen te onderzoeken.

Wanneer het geval er aanleiding toe geeft voor den delinquent de mogelijkheid te scheppen het onteerende en het physisch en psychisch ruineerende van provoost, cachot of politiekamer te ontgaan en daardoor hem op den rechten weg terug te brengen, welke com-

mandant, die het opvoedende in zijn taak niet geheel en al op den achtergrond schuift, zou daarvoor niet te vinden zijn?

Het is immers een geheel verkeerde paedagogie te meenen, dat met eene strenge veroordeeling van een slechte daad gepaard moet gaan een oenteerende behandeling van den dader. Eene hoofdvoorwaarde voor elke zedelijke verbetering is gelegen in het behoud e.q. het aankweeken van zelfrespect en dat zelfrespect loopt ernstig gevaar te loor te gaan bij het ondergaan van de krijgstuuchtelijke vrijheidstraffen, zooals wij die kennen.

De vrije straf is er echter juist op gericht het eergevoel en de zelfachting op te wekken en te bevorderen en dat is alleen mogelijk omdat die straf een paedagogischen en psychol. ondergrond heeft.

Den overtreders het verkeerde hunner handelingen te doen inzien op eene zoodanige wijze, dat het gevoel en den drang in hen levendig worden om „goed te maken”, om op de eene of andere wijze, hoe dan ook, boete te willen doen in dien zin, dat het zelfrespect versterkt terugkeert, daarop berust voor een goed deel het beginsel van de vrije straf.

Zeker, het is daarvoor noodig, dat we onze mannetjes kennen, dat we weten wat voor vleesch we in den kuip hebben, want om met kans op succes een vrije straf op te leggen, moeten we niet alleen bekend zijn met alle omstandigheden, die tot de overtreding hebben geleid, doch ook met opvoeding, karakter en aanleg van den delinquent.

Doch dat dit niet tot de onmogelijkheden behoort, heeft een 3-jarig comp. commando in vaak moeilijke omstandigheden gevoerd, mij op afdoende wijze bewezen.

Zonder te willen strijden over de vraag of de individueele aanleg iets is, waartegen opvoeding niets vermag, meen ik, uit de door mij opgedane ervaring te mogen besluiten, dat men de macht van opvoeding en omgeving ook ten aanzien van de met minder goede eigenschappen van karakter en geest bedeelden, niet mag onderschatten en dat integendeel bij goede leiding de goede eigenschappen tegen de slechte kunnen worden mobiel gemaakt en met succes!

We behoeven er immers geen doekjes om te winden en weten het maar al te goed, dat wij allen een „Sturm-und Drangperiode” hebben doorgemaakt, waarin we bij verkeerde leiding zoo heel gemakkelijk uit het rechte spoor zouden kunnen geraakt zijn als er eens geene gezonde en positieve doelen geweest waren, waarop onze activiteit gericht was geworden.

De bekende Amerikaansche rechter Lindsey heeft eens gezegd: „de jongens, die *niets* slechts kunnen doen, missen meestal ook de energie om iets goeds te doen.”

Welnu, is dit gezegde eigenlijk ook niet van toepassing op onze jongens in het leger? Hoevele jongemannen zijn er niet, die beschikken over een flinke dosis moed, tegenwoordigheid van geest, gezonden durf, flinkheid en spierkracht en door verkeerde leiding helaas

vaak deze benijdenswaardige eigenschappen aanwenden om minder oirbare doeleinden na te jagen.

Zoo is het een bekend psychologisch phenomeen, dat jongemannen slechts schijnbaar vijandig tegenover het gezag staan en in werkelijkheid eene groote behoefte gevoelen om te vereeren, om zich aan te passen en zich te laten leiden.

Men moet hen echter *begrijpen* en om dat te kunnen, zal men zich als 't ware hebben één te maken met de innerlijke vermogens en met de belangen van elk zijner soldaten, men komt dan als vanzelf tot de inwerking van karakter op karakter.

In dit verband voelen we nu ook wel, dat we er met het mechanisch toepassen van het systeem onzer straffen niet komen, wanneer overtredingen tegen de krijgstuicht plaats vinden.

Ofschoon ik de betrekkelijke waarde van voorbeelden, vooral wanneer het voorbeelden van straffen i.e. vrije straffen betreft, alleszins erken — immers het is zooals ik boven reeds opmerkte, eenvoudig onmogelijk bij overtredingen à priori vast te stellen of en zoo ja, welke straf moet worden opgelegd — wil ik toch niet nalaten een paar gevallen uitvoeriger te vermelden, om althans te doen uitkomen, dat reeds de vrije straf soms met succes kan worden toegepast.

De Zeeuwsche reinheid, welke spreekwoordelijk is, komt op Walcheren wel het meest naar voren en 't behoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat de vrouwen der kwartiergevers het met leede oogen aanzagen als de jongens na de oefening met „slikvoeten” thuis kwamen en uit onnadenkendheid, onwilligheid of luiheid de schoenen niet uittrokken vóór zij binnen gingen en op de blank geschuurde trappen en zolders klei achterlieten.

Nadat ik de manschappen hierover had onderhouden, ging het over het algemeen beter en voldeden de meesten gewillig aan den wensch der kwartiergeversvrouwen om bij terugkeer in het kwartier van marsch of velddienstoefening vóór de buitendeur de schoenen uit te trekken.

Alleen een drietal landstormmannen — fabrieksarbeiders uit Twente — verzuimden zulks *bij herhaling* en ten slotte was ik genoodzaakt — toen overreding blijkbaar niet het gewenschte gevolg had — hen wegens het uit onnadenkendheid of onwilligheid niet uitvoeren van een gegeven order te straffen.

't Waren overigens echter flinke soldaten, moedig en energiek, die in het veld voor alle diensten bruikbaar waren. Alleen . . . in het ouderlijk huis en trouwens nergens bij hen in de streek, zooals ze me vertelden, hadden ze het op de viool hooren spelen, dat je bij thuiskomst je schoenen moest uittrekken vóór je binnenging.

Toen ik ze bij me „op het rapport” kreeg en hen er op gewezen had, dat ze door hun onverschilligheid in dit opzicht de vrouw des huizes niet alleen voortdurend extra werk bezorgden, maar haar ook op extra kosten joegen door meerdere aanschaffing van schoonmaakartikelen, zeide ik, dat ze wel begrepen zouden hebben, dat — waar

ze het verkeerde hunner handelwijze niet *wilden* inzien, ze straf verdienden. Ik gaf hun voorts te kennen, dat ik hen het m.i. onteerende van de politiekamerstraf wilde besparen, mits ze vrijwillig boete wilden doen in den vorm van de volgende vrije straf, waarbij ze konden toonen, dat zij wilden „goed maken”, hetgeen ze misdaan hadden.

Te dien einde stelde ik hun voor gedurende eene maand tweemaal 's weeks na afloop van den dienst in het kwartier trap en zolder te reinigen en te schuren en de benoodigde reinigingsmiddelen daartoe zelf te bekostigen.

't Spreekt vanzelf, dat de vrouw van den kwartiergever met dezen maatregel in kennis was gesteld en daaraan te voren hare goedkeuring gehecht had.

't Resultaat was boven mijne verwachting en boven de verwachting van de kwartiergeversvrouw ook, want „ze hadden dat werk toch eigenlijk nooit geleerd”, zooals ze zeide.

Zij dacht er natuurlijk niet aan, dat er ook nog zoo iets in 't binnenste der mannen leefde, dat wij gewoon zijn „ergevoel” te noemen.

Intusschen was het den soldaten gebleken, dat de arbeid, die door hen verricht werd, en anders door de vrouw alleen gedaan moest worden, inderdaad „niet voor de poes” was. Ze hadden geleerd dien arbeid op de juiste waarde te schatten en ze hadden leeren inzien ook en waren tot de erkenning gekomen, dat de order „schoenen-uit” wel degelijk reden van bestaan had.

Toen de vrije straf was ondergaan, had ik zelf de overtuiging meer bereikt te hebben, dan eene vrijheidstraf van korteren of langeren duur zelfs tot stand had kunnen brengen.

Een van de meest actieven onder de jongens van mijne Compie had op zekeren avond in de kantine, hoogstwaarschijnlijk onder den invloed van een glas bier met een stoel ettelijke flesschen en glazen van een tafel geworpen en deswege bereikte mij één rapport van den sergeant der kantine.

Ik liet den schuldige bij mij komen en hij dacht blijkbaar, dat ik op dit baldadig en ruw gedrag in de kantine slechts met politiekamer of erger nog zou reageeren, want, terwijl hij op eenigszins ingehouden onverschilligen toon bekende „de beest uitgehangen te hebben”, zei hij heel goed te begrijpen, dat er nu wel minstens eenige „nachtjes” zouden opzitten.

De kantine was in eigen beheer bij de Compagnie en na van den rapportmaker nog eens mondeling een aanvullingsverslag te hebben verkregen, stelde ik den schuldige het volgende voor:

„In plaats van je te doen opsluiten voor je wangedrag, wil ik je op den proef stellen en je de gelegenheid openen, niet alleen de schade te vergoeden, welke je hebt toegebracht aan onze Compies goederen, doch ook je drift te beheerschen en meester te blijven over

jezelf. Hetgeen je in de kantine vernield hebt, beloopt een bedrag van *f*, dat je natuurlijk zult moeten vergoeden.

Ik stel je daarom voor gedurende 14 dagen elken avond na afloop van den dienst je een paar uren ter beschikking te stellen van boer B. waar je de werkzaamheden zult hebben te verrichten welke je zullen worden opgedragen en waarvoor je alsdan van den boer eene belooning zult ontvangen, die je tot dekking van de veroorzaakte schade na afloop van den termijn in de kantinekas zult deponeren.

In dien tijd bezoek je niet de kantine terwijl de sergeant A zal toezien op de stipte naleving van een en ander.

De delinquent aanvaardde deze vrije straf en hoewel geenszins bekend met het boerenwerk, verrichtte hij de hem opgedragen werkzaamheden tot volkomen tevredenheid van den boer — die er aanvankelijk wel een zwaar hoofd in had — doch zich de uitgave van het met mij overeengekomen uurloon niet berouwde. Huis en hof stonden ook na expiratie der vrije straf voor hem open en daarvan werd gretig gebruik gemaakt.

De kamerwacht, die uit werkelijke snoepzucht eens een jampot van een kameraad ledigde, stortte elke week van zijn soldij een bedrag, zoodat hij na verloop van den gestelden termijn niet alleen de pot jam kon vergoeden, maar tevens een sommetje bij wijze van boete kon deponeren in de ontspanningskas der Compagnie.

De milicien V. die in beschonken toestand binnen gekomen was en de orde verstoord had op de soldatenkamer op ergerlijke wijze, wist de hem bedreigende vrijheidstraf te ontgaan door de belofte af te leggen gedurende drie maanden geen alcoholische dranken te gebruiken en zich onder toezicht te stellen van den sergeant O.

Nu weet ik wel, dat de omstandigheden destijds het opleggen van vrije straffen vergemakkelijkten en dat dit allicht in vreedestijd en vooral in kazernes niet zoo eenvoudig zal zijn. Toch where there is a will, there is a way!

Het behceft voorts wel geen nader betoog, dat eenige voorbereiding aan het opleggen van dusdanige „vrije straffen en op den proef stellen”, moet voorafgaan, dat de delinquent ook te voren doordrongen moet worden van de beteekenis daarvan en dat het wat „lastiger” is voor den CCT. dan het opleggen van vrijheidstraffen en ook, dat teleurstellingen wel niet zullen uitblijven. Want al mogen ook theoretisch geene „onverbeterlijken” bestaan, in de practijk maken we toch wel kennis met individuen, die feitelijk toch tot die categorie kunnen worden gerekend te behooren.

Bij de vervulling van dat deel van mijn taak, dat de mij als CCT. verleende strafbevoegdheid medebracht, heb ik vooral bij de toepassing van vrije straffen van eenige daarvoor bij uitstek geschikte onderofficieren veel steun ondervonden.

Voor de delinquenten traden zij in soortgelijke functie op als de

„probation officers” in het Engelsche- en Amerikaansche strafrecht en als de reclasseerings-ambtenaren t/a van de voorwaardel. veroordeelden en voorw. in vrijheid gestelden in ons land.

Zij waren inderdaad de toegewijde, belangstellende kameraden, die met raad en daad de zwakke, onstandvastige, licht verleidbare naturen, zooals we die wel in elke compie zullen aantreffen, bijstonden, die toezicht hielden op de naleving van de eventueel bij een vrije straf of op-de-proef-stelling opgelegde voorwaarden en daarbij zoo noodig hulp, steun en voorlichting verleenden.

Het antisepticum toch, dat zulke onevenwichtige naturen tegen moreele smetstof immuun maakt, bestaat niet in de oplegging van een vrijheidsstraf, doch in het regelmatig verkeer met den probation officer, waarbij de inwerking van karakter op karakter geheel tot haar recht komt.

De sergeant-probation-officer ontzag zich dan ook niet om op bijzondere dagen, vooral des zondags, den op-de-proef-gestelde op de wandeling mede te nemen. En zulks ondermijnde geenszins het gezag, integendeel de soldaat leerde ook nog in ander opzicht en op andere wijze dan door den gouden chevron in den onderofficier zijn *meerdere* te zien.

Aan het slot van mijne beschouwingen gekomen zijnde, moge ik het resultaat der vrije straffen nog eens als volgt formuleeren:

- 1°. de straf als zoodanig vervalt niet, doch is in haar soort eene betere dan de straf van vrijheidsberoving.
- 2°. de delinquent wordt niet aan de Compagniesdiensten onttrokken, omdat de straf kan worden ondergaan in vrije uren.
- 3°. „Overspanning” is geenszins te vreezen, daar de boetedoening meestal uit een andere soort arbeid kan bestaan, dan die, welke de militaire dienst vordert.
- 4°. Slechte invloeden, tengevolge van het alleen-opgesloten zijn, zoowel als tengevolge van het verblijf met meer „boosdoeners” in een en hetzelfde lokaal worden vermeden.
- 5°. de goede geest in de Compagnie zal door de opvoedende en dus verbeterende werking van de straf toenemen.

H. Th. N. SCHOTSMAN.

Commies ter directie a/d.
Strafgevangenis.

Zutphen, Juli '22.

Wij veroorloven ons de vrijheid hierbij een korte aantekening te maken.

Met de opvatting van den schrijver dat de tegenwoordige krijgstuuchtelijke vrijheidsstraffen niet meer van dezen tijd zijn, kunnen wij ons gereedelijk vereenigen. Zelfs zouden wij niet ongeneigd zijn aan te nemen, dat ook de straffen van de Wet op de Krjgstuucht aan dat-

zelfde euvel lijden en dat een veel grooter differentiatie in de op te leggen straffen en beperking van de disciplinaire vrijheidstraffen wenschelijk, zoo al niet noodig is te achten. Doch om dat denkbeeld te verwezenlijken langs buitenwettelijken weg lijkt ons niet zonder bezwaar. Er is dan geen mogelijkheid van beklag omdat geen „straf” is opgelegd en aan de mogelijkheid dat in een bepaald geval ten onrechte tot „vrije bestraffing” wordt besloten moet toch zeer zeker ook worden gedacht.

Wij lazen met instemming de woorden door den schrijver aan de opvoedkundige taak van den officier gewijd. Wij hebben reeds meer-malen gepleit voor het nut dat langs dezen weg voor de samenleving te verkrijgen is door bestrijding van onjuiste denkbeelden en voorstellingen welke vele jongelieden bij hun komst onder de wapenen uit hun minder goed voorgelichte omgeving meebrengen. Moge ook dit opstel er toe bijdragen om bij de beroeps- en verlofsofficieren het besef te wekken, dat zij met vereende krachten en goeden wil moeten meewerken aan de sociale opvoeding van de aan hunne zorgen toevertrouwde jeugdige staatsburgers.

Red. M. R. T.

Het onmiddellijkheidsbeginsel in het Militair Strafproces.

DOOR

D. B. A. FRANKEN.

Officier van administratie der 2e kl. K. M.

Het zij mij vergund naar aanleiding van de Bijdrage van den Heer van Wermeskerken: „Het onmiddellijkheidsbeginsel en ons militair strafproces” voorkomende op blz. 21 vlg. van dit Tijdschrift eenige opmerkingen te maken.

Het schijnt den geachten inzender onbestaanbaar, dat het onmiddellijkheidsbeginsel in 1912 in de militaire rechtsplegingen zou zijn gebracht. De argumenten, welke schrijver voor zijn twijfel aanvoert schijnen mij echter nog al vaag en niet geheel onbetwistbaar.

Volmondig geeft schrijver toe, dat wij het verband tusschen art. 164 R. Z. (159 R. L.) en 166 R. Z. (161 R. L.) kunnen laten glippen. De voorlezing der getuigenverhooren, waarvan in bedoeld art. 164 R. Z. (159 R. L.) sprake is, geschiedt niet aan beklagde, doch het dient alleen om aan de openbaarheid tegenover het publiek te voldoen. Dit argument zou prachtig zijn, wanneer de discussie liep over de *openbaarheid* in het militaire strafproces, maar tegen het onmiddellijkheidsbeginsel bewijst het m. i. *niets*. Of wil de heer Van W. soms beweren, dat het publiek de behandeling alleen maar zooveel mogelijk kan volgen, doordat de stukken worden voorge-

lezen en niet wanneer de *getuigen zelf* hun verklaringen op de terechtzitting afleggen?

Mij dunkt, dat wanneer, zooals de heer van W. m. i. ten onrechte schijnt te meenen, de wetgever van onze Rechtsplegingen zich van zoo'n nauwkeurigen stijl en terminologie heeft bediend, hij in art. 164 R. Z. (159 R. L.) zijn bedoeling toch wel heel onelegant heeft uitgedrukt door te spreken van de niet gedagvaarde en opgeroepen getuigen. Waar toch getuigen alleen maar *nader* kunnen worden gehoord, zoo zij reeds voor den Officier-Commissaris zijn verschenen, had de Wetgever m. i. beter gedaan om in art. 164 (159) evenals hij dit voor den beklagde doet, te zeggen dat de verhooren door de getuigen voor Officier-Commissaris afgelegd op de eerste sessie van den krijgsraad zullen worden voorgelezen. Want waarom als getuige alleen maar *nader* mag worden gehoord op de krijgsraadzitting, het geheele verhoor, voor den Officier-Commissaris afgelegd, nog eens dunnetjes overgedaan moet worden, wanneer die getuige wordt opgeroepen is mij onbegrijpelijk. Het lijkt mij nuttelooze tijds- en arbeidsverspilling.

Dit geheele betoog doet er niets toe af, dat art. 164 R. Z. (159 R. L.) imperatief voorschrijft, zooals de heer van W. zeer terecht opmerkt en door mij ook nooit is ontkend, dat de verhooren van de *niet* gedagvaarde of opgeroepen getuigen moeten worden voorgelezen op de eerste zitting van den krijgsraad of op die daaraanvolgende.

Nu volgen eenige citaten van de heeren Hugenholtz en van Hamel (welke beide heeren tezamen nog niet eens uitmaken $\frac{1}{75}$ gedeelte van den Nederlandschen Wetgever) om te argumenteeren, dat de *Wetgever* (cursiveering van mij) zich op het standpunt gesteld heeft het onmiddellijkheidsbeginsel *niet* te huldigen. Laat de heer v. W. zich verblinden door de glans, welke van deze beide autoriteiten uitstraalt of beseft hij niet, hoe gevaarlijk deze interpretatie is voor de verklaring van de *Wet*. Wil men met dergelijke verklaringen de *Wet* gaan uitleggen dan komt men tot heele rare consequenties. Wat zou de heer van W. bv. zeggen van het navolgende.

„Bij de beraadslaging over art. 175a (thans art. 167 R. L.) vraagt „de heer Thomson, waarom niet gesproken is van een mededeeling „aan den beklagde persoonlijk.”

„De Heer Dresselhuys, Regeeringscommissaris, antwoordt dat hij „reeds bij de algemeene beraadslaging heeft gezegd, dat het Wet- „boek van Strafvordering zoo wordt opgevat, dat het opmerkzaam maken „van den beklagde ook kan geschieden buiten zijn tegenwoordig- „heid. Dat strijdt niet met den geest maar wel eenigszins met de „letter van de wet. Om die contradictie te vermijden en toch het „instituut te behouden dat noodzakelijk is, opdat de beklagde, die „verstek laat gaan, niet in voordeeligere positie zal worden gebracht „in dien zin, dat hem de nader gebleken verzwarende omstandig- „heden niet zouden kunnen worden ten laste gelegd, heeft de Re- „geering gemeend dit ontwerp in overeenstemming te moeten brengen „met die praktijk.”

„Het artikel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen” 1). Is door dit antwoord van Mr. Dresselhuys nu niet uitgemaakt, dat niettegenstaande het duidelijke *wetsartikel* (119 R. Z. 119 R. L.) het de bedoeling van den wetgever is het verstek in het Militaire Strafproces toe te laten? De verkorte procedure is hier niet bedoeld het gaat om art. 167 R. L. 172 R. Z.

Ik geloof, dat ook de heer v. W. zal moeten toegeven, dat hier de logica verstek heeft laten gaan en het ernstig tijd wordt hiertegen eens verzet aan te teekenen, door aan dergelijke uitspraken niet te veel waarde toe te kennen.

Van logica gesproken, de heer v. W. zou het logisch vinden, dat wanneer de rechtsplegingen het onmiddelijkheidsbeginsel kenden, het getuigenverhoor 2) dan ook geregeld was geworden onder het hoofdstuk „Rechtspleging en handelingen der krijgswraden”, te meer, waar bovendien het getuigenverhoor tot in de finesses is geregeld onder het hoofdstuk „Informatiën voor den Officier-Commissaris.” De heer v. W. dwaalt hier eenigszins af. Het gaat hier toch om de kwestie: „Eischt de Rechtspleging nakoming van het onmiddelijkheidsbeginsel, dus o. a. ook het hooren van getuigen *ter terechtzitting*” en niet om de quaestie: „is de wijze van deze getuigenverhooren meer of minder elegant geregeld”. Het bezwaar blijft trouwens ook bestaan, wanneer men het onmiddelijkheidsbeginsel ontkennende, wel aanneemt, dat de getuigen voor Officier-Commissaris verschenen, ter terechtzitting *nader* kunnen worden gehoord. Ook voor deze verhooren lijkt mij een regeling zeer gewenscht en de wet volstaat er mee te verwijzen naar het getuigenverhoor, zooals dit is geregeld onder het hoofdstuk „Informatiën voor den Officier-Commissaris. Doch voor den heer v. W. is *dit* nu heelemaal geen bezwaar „en wel omdat dit geen regel is.” (cursivering van mij). Hieruit vloeit de gemakkelijke conclusie voort, dat wanneer iets regel is, moet dit in finesses geregeld worden, maar is iets uitzondering dan kan er gerust een beetje het handje mee gelicht worden.

Om nu de beteekenis van art. 185 R.Z. (193 R. L.) waarin m. i. het onmiddelijkheidsbeginsel *in optima forma* is geregeld, te niet te doen, wordt door den heer van W. een beroep gedaan op de Memorie van Toelichting. „Art. 185 R. Z. (193 R. L.) zou zijn ontworpen *aan de hand* van de artt. 211 en 216 S. V.” Dat dit zoo is, zou ik ook zonder deze wijze woorden van de M. v. T. wel bemerkt hebben, maar hoe men daar uit moet afleiden, dat aan art. 185 R. Z. niet dezelfde beteekenis behoeft te worden gehecht als aan art. 211 S. V. is mij nog niet erg duidelijk gemaakt.

Ik zou geen reden aangeven, waarom art. 185² het onmiddelijkheidsbeginsel *in optima forma* bevat. Ten overvloede wil ik deze reden nog eens noemen. In art. 185² toch staat: „de krijgswraad beaardslagt naar aanleiding van het onderzoek *ter terechtzitting*”. Waar

1) Zie Mr. H. Westermann Jr. De Rechtspleging bij de Landmacht en bij de Zeemacht, blz. 91.

2) Het onmiddelijkheidsbeginsel heeft niet alleen betrekking op het getuigenverhoor, maar op *alle* bewijsmiddelen.

men nu onder het onmiddellijkheidsbeginsel verstaat, dat de bewijsmiddelen *ter terechtzitting* tot den rechter komen, meen ik dat men nu zonder veel van iemands combinatievermogen te vergen, gerust mag verklaren, dat art. 185² R.Z. het onmiddellijkheidsbeginsel *eischt*. M.a.w., wat de krijgsraad voor de constructie van het vonnis noodig heeft mag slechts worden afgeleid uit hetgeen, wat *ter terechtzitting*, dus in tegenwoordigheid van den rechter, O.M., beklaagde en raadsman is gebleken. Voor de constructie van dat vonnis zijn noodig *bewijsgronden*, die door *bewijsmiddelen* ter kennis van rechter, O.M., beklaagde en raadsman komen. Onder die bewijsmiddelen speelt het getuigenbewijs een voorname rol. Art. 185² eischt dat dit bewijsmiddel ook *ter terechtzitting* wordt onderzocht, hetgeen slechts op één manier kan geschieden n.l. wanneer *getuigen zelf* op de *terrechtzitting* verschijnen. Dit geschiedt *niet*, wanneer de processen-verbaal door Officier-Commissaris opgemaakt *ter terechtzitting* worden voorgelezen, om de doodeenvoudige reden dat het onderzoek voor den Officier-Commissaris geen *terrechtzitting* is. Wanneer er dus geen uitzondering op art. 185² is aan te wijzen zooals de heer van W. meent, volgt daar uit, dat de krijgsraad op de processen-verbaal van den Officier-Commissaris geen vonnis mag wijzen.¹⁾

De heer van W. beweert nu, dat is allemaal maar phantasie, want art. 185² bevat niet het onmiddellijkheidsbeginsel. Art. 185, aldus de heer van W. heeft dezelfde redactie als art. 211 S. V. (Art. 185 is dus niet ontworpen *aan de hand* van art. 211 S. V. maar klakkeloos overgenomen???) Maar behalve art. 211 S. V. kent het W. v. S. V. ook nog § 2 titel IV. En juist dit is de alleenzigmakende paragraaf voor het onmiddellijkheidsbeginsel. „Hadden we deze paragraaf niet en *ware de getuigenis van de gerechtelijke instructie als wettig bewijsmiddel gevorderd* (cursiveering van mij), niemand zou beweren, zelfs al bleef art. 211¹ onveranderd bestaan, dat ons W. v. S. V. het onmiddellijkheidsbeginsel zou voorstaan”.

Ik kan de waarde van deze stoute hypothese niet beoordeelen, doch wat ik wel kan beoordeelen is, dat het geval als hierboven geschetst zich in onze militaire rechtspleging *niet* voordoet.

Waar dan toch wordt voor de militaire rechtspleging *de getuigenis van de gerechtelijke instructie als bewijsmiddel* gevorderd?

Mij is geen ander voorschrift bekend, dan art. 159 C. W. W. (210 C. W. L.), inhoudende, dat de voorschriften omtrent het bewijs der misdaden van het algemeen regt mede toepasselijk zijn op de misdaden en overtredingen begaan door schepelingen of andere personen aan de militaire jurisdictie onderworpen. Welnu de voorschriften van het Algemeen regt kennen in art. 392 S. V. als *bewijsmiddel*: „*Bewijs door getuigen*”, niets meer en niets minder.

Meent de heer van W. dat art. 185 R. Z. (193 R. L.) het getuigenverhoor *ter terechtzitting* *niet* eischt en het voorlezen der getuigenverklaringen als bewijsmiddel *niet* verbiedt, het is mij wel,

¹⁾ Tenzij langs den *zeer formeelen* weg van schriftelijke bescheiden.

doch nog steeds houd ik vol, dat art. 185 den rechter alleen toestaat voor zijn vonnis gebruik te maken van verklaringen door getuigen *ter terechtzitting* gedaan.

Allerlei argumentjes worden nu aangevoerd om tòch maar het onmiddellijkheidsbeginsel te ontkennen voor het militair strafproces, als daar zijn: de uitwerking van wat men heeft te verstaan onder *onderzoek ter terechtzitting*; de plaatsing der verschillende artikelen; de hoofdstukken waarin deze voorkomen, maar het wil mij toeschijnen, dat de heer van W. door het gespeur naar al die bijzaakjes de hoofdzakelijk vergeet en genoegelijk bezig is open deuren in te trappen.

De Jurisprudentie vat de zaak wat breeder op en neemt zonder verdere chicanes aan, dat art. 211 S. V. met de woorden „het onderzoek ter terechtzitting” het onmiddellijkheidsbeginsel huldigt. En daarvoor beroep ik mij op het navolgende:

Art. 407 S. V. zegt: Het bestaan der aanwijzingen kan niet anders worden bewezen dan

1°.

2°.

3° door persoonlijk onderzoek of bezichtiging bij den rechter gedaan.

Omtrent dit persoonlijk onderzoek enz. is § 2 titel IV W. v. S. V. nu maagdelijk blank en ook de overige artikelen van het W. v. S. V. (met uitzondering van 211 S. V.) bevatten omtrent dit punt geen regeling.

Toen nu vóór eenige jaren, ik meen op den Overtoom te Amsterdam, een aanrijding door de Haarlemsche Tram had plaats gehad, zijn de leden van het Gerechtshof de plaats des onheils zelf gaan onderzoeken en dit persoonlijk onderzoek hebben zij als bewijs van aanwijzing doen gelden. Het arrest werd echter gecasseerd wegens schending van het onmiddellijkheidsbeginsel, daar art. 211 het onderzoek *ter terechtzitting* eischt.

Hier is met vaste hand de weg voorgeschreven en niet verder gespeurd om aan het beginsel te ontkomen.

Door dit voorbeeld wordt de hypothese van den heer van W. nu niet bepaald versterkt.

Waar art. 185 (193) m. i. in weerwil van de M. v. T. hetzelfde inhoudt als 211 S. V. durf ik in volle gerustheid herhalen, dat deze artikelen *het onmiddellijkheidsbeginsel in het militair strafproces eischen*.

Waar reeds vroeger (voor 1912) bij de Landmacht de meeste zaken werden geïnstrueerd door Officiëren-Commissarissen buiten de plaatsen der residentie van den krijgswaard, welke commissarissen geen zitting in den krijgswaard hadden, zou ik, nu de geachte inzender hierop met pijnlijke nauwgezetheid wijst, een uitdrukking uit mijn opstel willen veranderen. Ik zou dan liever niet weer zeggen, dat de wetgever in 1912 de paarden achter den wagen heeft gespannen, doch dat hij slechts een heel, heel klein hitje er achter spande.

Nu het *nader* argument. De heer van W. zegt: „Het loopt met de rechten van den fiskaal nogal los. Maar m. i. wordt door dit *nader* argument de fiskaal in zijn rechten nogal gekortwiekt.

Zoo zou bv. art. 28 R. Z. (31 R. L.) den fiscaal toestaan nog wel eenige getuigenissen of andere bewijsmiddelen te laten inwinnen, mits het maar niet gaat om getuigen of deskundigen die reeds door Officier-Commissaris zijn gehoord. Het ontbreken van het woordje „*nader*” verbiedt zulks. Dus hoe broodnoodig de fiscaal het ook zal oordeelen, dat een dergelijke getuige nog eens door den Officier-Commissaris zal moeten worden gehoord en hoe vriendelijk vleiend hij dezen ambtsdrager daarom zal smeken, de Officier-Commissaris zal onbewogen blijven en doodleuk antwoorden:

„Mijnheer de fiscaal, blijf kalm, wacht nu als het U belieft even totdat ge zijt genaderd aan art. 168 R. Z., want daar vindt U, wat deze getuige betreft weer voor het eerst het woordje *nader*, hetgeen er beteekent, dat er al „erreis een keertje over dergelijke getuigen gesproken is.”

Inderdaad het is niet aan te nemen, dat de wet met *nader* in art. 168 R. Z. iets anders bedoelt, dan met *nader* in andere artikelen, doch het is m. i. evenmin aan te nemen, dat het woordje *nader*, de meer dan eigenaardige beteekenis zou hebben, die de heer van W. er aan wil toekennen. Wanneer de wet door het woordje *nader* de getuigen zoo nauwkeurig bepaalt, waarom maakt ze dan niet gebruik van het bepaalde lidwoord *de* en spreekt ze in art. 168 dan niet: „hetzij van *de* getuigen, hetzij van *de* deskundigen”¹⁾.

Het 2e lid van art. 168 R. Z. (163 R. L.) bevestigt niet mijn interpretatie van het 1e lid. Rang!!! En daar had ik nu juist al mijn hoop op gevestigd. De ratio van het 2e lid moet zijn, dat deze getuigen niet door den Officier-Commissaris kunnen worden gehoord, omdat de beklagde of diens raadsman de vraagpunten opgeeft, waarop de krijgsraad beslist. Ra, Ra, wat is dat? Omdat de beklagde of diens raadsman in art. 168³ de *bevoegdheid* erlangen om voor de door hen opgeroepen getuigen vraagpunten op te geven, waarop de krijgsraad beslist, kunnen deze getuigen niet door den Officier-Commissaris worden gehoord. Arme Officier-Commissaris!

Het 2e lid van art. 168 spreekt niet over *nadere* verhooren. . . . maar à propos, hoe zit het met de getuigen uit art. 70 R. Z. (72 R. L.).

De beklagde heeft toch niet meer rechten dan de fiscaal. Deze heeft *alle*²⁾ (cursiveering van mij) getuigen kunnen doen hooren ook ter terechtzitting. Hiervoor verwijst de heer van W. in noot 3 op blz. 26 naar art. 168. En daarin staat het woordje *nader*!

Het betoog van den heer van W. heeft mij geen moment doen twifelen aan het feit dat de Rechtsplegingen het onmiddellijkheidsbeginsel eischen. Wel heeft het betoog mij gesterkt in de meening, dat de Regeering door haar partiëele herziening in 1912 zeer gevaarlijk werk heeft verricht. Voor dien tijd kon men de oude R. Z. nog eens aan den geest van den tijd aanpassen door het bekende

¹⁾ En om de zaak te volmaken had ze er desnoods nog bij kunnen voegen die reeds voor Officier-Commissaris zijn gehoord.

²⁾ Dus ook getuigen welke nog nimmer te voren werden gehoord.

argument: „De Rechtspleging gebiedt het wel niet, doch verbiedt het evenmin”. Dit is nu uit, want wil men nu de geest van het oude mensch eens opfrissen, dan wordt ze in haar verzet daartegen gestaafd met een beroep op de bedoeling van den wetgever. Dit wordt haar misschien noodlottig, daar nu weldra blijken zal dat ze kinds wordt, een reden voor de militaire justitie „om zich van haar te ontdoen, als van een lastige vrouwe”. Makkelijk zal dat niet gaan, want even als aan „Ahasverus” schijnt haar het eeuwige leven te zijn beschoren en zie ik haar voorloopig nog vroolijk rondstappen, evenals haar tijdgenoot John Walker, „born at 1814 but still going strong”.

WETGEVING.

Invoering van het voorwaardelijk stellen ter beschikking van de Regeering en van de voorwaardelijke plaatsing in een tuchtschool.

Bij Koninklijke boodschap van 19 Juni 1922 heeft H.M. de Koningin aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het navolgend wetsontwerp met bijbehorende memorie van toelichting aangeboden:

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat invoering van het voorwaardelijk stellen ter beschikking van de Regeering en van de voorwaardelijke plaatsing in eene tuchtschool, benevens eenige wijzigingen in de wet van 12 Februari 1901 (*Staasblad* n°. 64) wenschelijk zijn;

Zoo is het dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel I.

In het Wetboek van Strafrecht worden de volgende wijzigingen aangebracht:

I. Na artikel 39*bis* wordt een nieuw artikel ingevoegd, luidende als volgt;

„*Artikel 39bis a.*”

In geval van terbeschikkingstelling, bedoeld bij artikel 39, kan de rechter daarbij tevens het bevel geven, dat de terbeschikkingstelling niet zal worden ten uitvoer gelegd, tenzij hij later anders mocht gelasten op grond dat de ter beschikking van de Regeering gestelde persoon zich vóór het einde van een bij het bevel te bepalen proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt of gedurende dien proeftijd hetzij eene bijzondere voorwaarde, welke bij het bevel mocht zijn gesteld, niet heeft nageleefd, hetzij is gebleken onvoorwaardelijke opvoeding van wege de Regeering te behoeven.

De artikelen 14*b*—14*k* zijn van overeenkomstige toepassing, met dien verstande:

1°. dat de rechter steeds bevoegd is bijzondere voorwaarden te stellen en dat hij alsdan mede eene opdracht tot het verleenen van hulp en steun, als bedoeld bij artikel 14*d*, geeft;

2°. dat ten aanzien van de beteekeningen, bedoeld in de artikelen 14*e* en 14*k*, laatste lid, de bepaling van artikel 61, laatste lid, van het Wetboek van Strafvordering overeenkomstige toepassing vindt;

3°. dat, indien de minderjarige den leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt, alle verzoeken worden gedaan of gewijzigd en alle bevoegdheden worden uitgeoefend door dengene, die de ouderlijke macht uitoefent, of door den voogd, en zulks met uitsluiting van den minderjarige zelve;

4°. dat tot bijwoning van het onderzoek, bedoeld in artikel 14*i*, derde lid, de ouders of voogd van den minderjarige worden opgeroepen;

5°. dat de last tot tenuitvoerlegging op grond dat de voorwaardelijk ter beschikking van de Regeering gestelde persoon is gebleken onvoorwaardelijk opvoeding van harentwege te behoeven, wordt gegeven met overeenkomstige toepassing van de bepalingen geldende met betrekking tot de tenuitvoerlegging op grond van het niet naleven van eene bijzondere voorwaarde."

II*a*). Artikel 39*octies* wordt gelezen als volgt:

„In geval van veroordeeling tot plaatsing in eene tuchtchool kan de rechter daarbij tevens het bevel geven, dat de straf niet zal worden ondergaan, tenzij hij later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich vóór het einde van een bij het bevel te bepalen proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt of gedurende dien proeftijd eene bijzondere voorwaarde, welke bij het bevel mocht zijn gesteld, niet heeft nageleefd.

De voorwaardelijke plaatsing in eene tuchtchool kan worden opgelegd naast of in plaats van de straf van berisping, ook indien deze overigens de eenige toepasselijke hoofdstraf is.

De bepalingen van het tweede lid van artikel 39*bis a* onder 1°. tot en met 4°, zijn van toepassing";

b) Artikel 39*novies* vervalt.

Artikel II.

In de wet van 12 Februari 1901 (*Staatsblad* n° 64), houdende beginselen en voorschriften omtrent maatregelen ten opzichte van jeugdige personen, gewijzigd bij de wet van 27 September 1909 (*Staatsblad* n° 322), worden de volgende wijzigingen aangebracht:

I. In artikel 5, vierde lid, wordt het slot, na de woorden: „Minister van Justitie" gelezen als volgt:

„, die daartoe het Algemeen College van Toezicht, Bijstand en Advies en, door tusschenkomst van dit College, zooveel noodig de Commissiën van Toezicht kan hooren."

II. In artikel 20 wordt de komma na de woorden „Minister van Justitie” vervangen door een punt en het daaraanvolgende gelezen als volgt:

„Deze kan daartoe het Algemeen College van Toezicht, Bijstand en Advies hooren en zooveel noodig, maar door tusschenkomst van dit College, de Commissiën van Toezicht, bedoeld in artikel 5 dezer wet, en de voorgedijraden, bedoeld bij artikel 385*b* van het Burgerlijk Wetboek. Hij is, behalve in spoedeisende zaken, verplicht het Algemeen College van Toezicht, Bijstand en Advies te hooren omtrent opdrachten tot verpleging, als bedoeld bij artikel 12, en in de gevallen van artikel 18.”

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

De Minister van Justitie,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Tijdens den wereldoorlog, toen de stijging der criminaliteit een gebrek aan plaatsruimte veroorzaakte in de opvoedingsgestichten, heeft men de ondervinding opgedaan, dat verschillende jeugdige personen, die ter beschikking van de Regeering waren gesteld, doch in wier opvoeding voorloopig niet van Regeeringswege werd voorzien, in de vrije maatschappij zich konden verbeteren. Deze ervaring is een practisch argument voor de invoering van het *voorwaardelijk* stellen ter beschikking van de Regeering. De voordeelen hiervan springen in het oog, terwijl de bezwaren, die men tegen de voorwaardelijke veroordeeling kan gevoelen, bij deze maatregelen tegen jeugdige misdadigers niet of nauwelijks kunnen gelden.

Reeds herhaaldelijk is voorts gewezen op de leemten, die de Kinderwetten vertoonen, omdat daarin de mogelijkheid, de plaatsing in eene tuchtschool voorwaardelijk op te leggen, slechts zeer beperkt bestaat. Daar de Kinderwetten beheerscht worden door de gedachte der opvoeding, dient een zoo uitstekend gebleken opvoedingsmiddel als de voorwaardelijke veroordeeling er niet in te ontbreken. Des te minder reden bestaat hiertoe, daar voor volwassener de voorwaardelijke veroordeeling in betrekkelijk ruime mate mogelijk is.

Dat deze beide wijzigingen bezuinigingen kunnen brengen, behoeft geen uitvoerig betoog. En het streven naar bezuiniging ook in de materie der strafrechtelijke Kinderwetten is aan dit wetsontwerp niet vreemd. Overleg is hiertoe gepleegd met het Algemeen College van Toezicht, Bijstand en Advies. Evenals dit College is intusschen ondergeteekende van oordeel, dat de bezuiniging, wil zij gerechtvaardigd zijn, geen afbreuk mag doen aan de werking der Kinderwetten. Door de hier voorgestelde wijzigingen meent onder-

geteekende er in geslaagd te zijn verbeteringen aan te geven. De toepassing van uiteraard kostbare en meer ingrijpende maatregelen zal er door beperkt worden. Dit verdient ook anderszins toejuiching, onder het voorbehoud, dat de voorwaardelijke oplegging slechts dan geschiede, als er geen noodzakelijkheid bestaat tot onmiddellijk ingrijpen. Ondergeteekende is namelijk van meening, dat de staat hier slechts aanvullend mag optreden, niet eer en niet verder dan noodzakelijk is. De maatregelen van staatswege kunnen trouwens de opvoeding in het eigen gezin nooit geheel vervangen.

Ten slotte is nog voorgesteld een wijziging met de strekking, het inwinnen der adviezen van het Algemeen College voor sommige gevallen facultatief te stellen. Deze wijziging zal bezuiniging brengen door inperking der administratie. Bovendien zal zij, door het achterwege laten der adviezen in de gevallen, waarin ze blijkens de ervaring onnoodig zijn, een spoedige en vlotte werking der Kinderwetten bevorderen.

Thans volge een korte toelichting op de afzonderlijke artikelen.

Artikel I.

Ad I. De redactie van het nieuw voorgestelde artikel 39*bis a* sluit zich aan bij die van 37 *d*, zooals het door ondergeteekende is voorgesteld bij de tweede Nota van Wijzigingen der psychopathenontwerpen, ingezonden bij brief van 14 Maart 1921. Het opvoedend karakter, dat aan de Kinderwetten in het algemeen, en bijzonderlijk aan den maatregel van artikel 39, eigen is, vereischt, dat de voorwaardelijke oplegging steeds gepaard kan gaan, en zelfs wel in den regel gepaard zal gaan, met een bijzonder toezicht. De onder nos. 2°—4° van dit artikel 39*bis a* voorgestelde bepalingen komen overeen met de desbetreffende artikelen van het Wetboek van Strafvordering (men zie aldaar de artikelen 61, laatste lid. en 66*bis*). Het scheen aan ondergeteekende onnoodig om, overeenkomstig de artikelen 61 *bis* en 61 *ter* van het Wetboek van Strafvordering, bij de procedure krachtens de artikelen 14 *i* en volgende van het Wetboek van Strafrecht de toevoeging van een raadsman aan den jeugdigen misdadiger voor te schrijven. Vragen van strafbaarheid van feit of dader en vragen van bewijs van het telastgelegde spelen in bovenbedoelde procedure geen rol. Wel is ook hier voor een behartiging der belangen van den jeugdigen persoon alle aanleiding, doch de zorg daarvoor berust meer eigenaardig bij dengene, die met het bijzonder toezicht over hem is belast. Als regel zal wel een bijzonder toezicht zijn gelast, terwijl, waar dit in een enkel geval achterwege mocht zijn gebleven, de rechter zich wel zal doen voorlichten door een lichaam of persoon, op het gebied der Kinderwetten werkzaam.

Ad II. De wijziging van artikel 39 *octies* heeft ten doel, de voorwaardelijke plaatsing in een tuchtschool onbeperkt mogelijk te maken, ook in die gevallen, waarin geen onvoorwaardelijke op-

legging dier straf toegelaten is. Deze wijziging gaf gereede aanleiding om de ingewikkelde en weinig sierlijke redactie van het bestaande artikel te vereenvoudigen en te verbeteren. Voor deze wijziging zij overigens verwezen naar het bij artikel 39*bis a* opgemerkte. Artikel 39*novies* kan vervallen, daar de artikelen 14 *b* en volgende van overeenkomstige toepassing zijn.

Door de regeling der voorwaardelijke plaatsing in een tucht school, gelijk die in het wetsontwerp is voorgesteld, wordt onder meer voldaan aan den meermalen geuiten wensch om ook voor jeugdige verdachten van misdrijf tusschen veertien en zestien jaren voorwaardelijke veroordeeling mogelijk te maken.

Artikel II.

Na het bovenstaande zijn de in dit artikel voorgestelde wijzigingen zonder meer duidelijk. Het Algemeen College is van meening, dat de verplichting tot het hooren van laatstgenoemd College moet worden gehandhaafd in de gevallen der artikelen 12, voor zoover betreft opdrachten tot verpleging, en 18. De ondergeteekende gaat daarmede accoord, doch zou een voorbehoud willen maken voor spoedeisende zaken. Dit voorbehoud is thans mede in het artikel neergelegd.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 17 Maart 1922.

Geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den
4den April 1922.

President: Dr. W. M. van Lanschot.

Leden: Kapiteins H. W. A. Ackermann en H. W. G. Holland en
Eerste-luitenants C. van der Woude en H. L. G. Lambert.

Auditeur-Militair: Dr. J. S. L. Aghina.

Hoewel zijne oproeping rechtens is geschied in de gemeente, waar hij in het verlofgangersregister stond ingeschreven, spreekt de krijgsraad den beklagde vrij van het niet voldoen aan een oproeping voor den werkelijken dienst, omdat aannemelijk is dat hij van de gedane oproeping, die, wanneer geen verzuim had plaats gehad, zou zijn geschied in de gemeente waarheen hij was verhuisd, geen kennis heeft genomen.

In de zaak van den Auditeur-Militair in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch r.o. eischer,

op en jegens

S., oud 27 jaar, geboren te Vaals, landweerplichtig soldaat van het 48ste Bataljon Landweer-Infanterie, beklagde en gerequireerde in persoon.

De krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement standplaats 's-Hertogenbosch;

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende dat de beklagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient, en hem de krijgsartikelen zijn voorgelezen;

Overwegende dat den beklagde aan den voet van het hem op 10 Maart 1922 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den krijgsraad is ten laste gelegd:

dat hij als verlofganger der Landweer niet heeft voldaan aan eene te zijnen aanzien gedane oproeping in werkelijken dienst tegen 19 December 1921, bij welke oproeping was bepaald, dat hij zich op dien dag bij het 13e Regiment Infanterie te Maastricht moest aanmelden, doch sinds dien tijd zonder verlof en onafgebroken van zijn korps afwezig is gebleven, totdat hij zich op 9 Februari 1922 te Maastricht vrijwillig heeft aangemeld;

Overwegende dat de beklaagde heeft erkend dat hij als verlofganger der Landweer niet heeft voldaan aan eene te zijnen aanzien gedane oproeping in werkelijken dienst tegen 19 December 1921, bij welke oproeping was bepaald, dat hij zich op dien dag bij het 13e Regiment Infanterie te Maastricht moest aanmelden, doch sinds dien tijd zonder verlof en onafgebroken van zijn korps afwezig is gebleven, totdat hij zich op 9 Februari 1922 te Maastricht vrijwillig heeft aangemeld;

dat hij niets van een oproeping weet, dat hij te Maastricht werkte, doch te Brunssum iedere week kwam om zijn meisje te bezoeken;

Overwegende dat in de hieronder genoemde ten processe overgelegde stukken staat vermeld:

1. in het uittreksel stamboek:

dat beklaagde op 1 Augustus 1920 is overgegaan naar de Landweer en ingedeeld als soldaat bij het 48ste Bataljon Landweer-Infanterie in landweerdistrict Roermond;

dat hij op 10 Januari 1922 als deserteur is afgevoerd wegens het niet voldoen aan eene te zijnen aanzien gedane oproeping in werkelijken dienst;

2. in het zakboekje:

dat aan beklaagde op 1 Augustus 1920 de verlofpas is uitgereikt en dat de Burgemeester der gemeente Brunssum die verlofpas op 15 September 1920 voor gezien heeft geteekend;

3. in den brief van den Minister van Oorlog van 22 October 1921 afdeeling Dienstplicht no. 7 O gericht aan den Heer Commandant in Landweerdistrict Roermond:

dat beklaagde op grond van art. 28 der Landweeerwet, wegens niet naleven van art. 25 dier wet voor den tijd van dertien dagen onder de wapenen moet worden geroepen en dat hij op 19 December 1921 bij het 13e Regiment Infanterie te Maastricht aanwezig moet zijn;

4. in het afschrift van de openbare kennisgeving van den Burgemeester van Brunssum van 3 November 1921, welke kennisgeving blijkens op het afschrift gestelde verklaring van dien Burgemeester is geschied bij aanplakking op de plaats als in de gemeente gebruikelijk is:

dat beklaagde op grond van artikel 28 der Landweeerwet wegens overtreding van artikel 25 dier wet voor den tijd van dertien dagen in werkelijken dienst wordt geroepen en dat hij op 19 December 1921 bij het 13e Regiment Infanterie te Maastricht aanwezig moet zijn;

5. in den brief van den Minister van Oorlog van 10 Januari 1922

afdeeling Dienstplicht no 17 O gericht aan den Heer Commandant in Landweerdistrict Roermond:

dat voornoemden Commandant wordt opgedragen den beklaagde wegens het niet voldoen aan de te zijnen aanzien gedane oproeping in werkelijken dienst als deserteur af te voeren;

Overwegende dat nagenoemde getuigen hebben verklaard en met eede bevestigd:

1. G. T., oud 36 jaar, sergeant-majoor-administrateur:

dat beklaagde op 19 December 1921 niet bij het 13e Regiment Infanterie te Maastricht onder de wapenen is gekomen en voortdurend afwezig is gebleven tot 9 Februari 1922;

2. G. H. A. K., oud 29 jaar, sergeant:

dat beklaagde zich op 9 Februari 1922 te Maastricht bij hem, getuige, als deserteur heeft aangemeld;

3. R. G. T., oud 33 jaar, sergeant-majoor-administrateur:

dat hij in den hem vertoonden beklaagde herkent S. die omstreeks Januari 1915 als milicien diende bij zijn, getuiges, compagnie;

Overwegende dat door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen voortvloeiende uit den inhoud der eigen erkenningen van beklaagde, de beëdigde verklaringen van de getuigen en schriftelijke bescheiden, wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen den beklaagde is ten laste gelegd, zoomede diens schuld daaraan;

Overwegende intusschen dat beklaagde onder de wapenen is geroepen bij openbare kennisgeving van den Burgemeester der gemeente Brunssum, op grond van artikel 28 der Landweerwet, wegens het niet naleven van artikel 25 dier wet, door niet binnen 5 dagen na zijn vertrek uit Brunssum, daarvan kennis te geven aan dien Burgemeester;

Overwegende dat verder ten processe is gebleken dat beklaagde in Juni 1921 naar Maastricht is verhuisd en dat de Burgemeester van Brunssum, bij herhaalde kennisgevingen overeenkomstig het 2e lid van artikel 25 van het Landweerbesluit I aan den Burgemeester van Maastricht heeft kennis gegeven, dat beklaagde zich in die gemeente had gevestigd, doch dat dit niet tot gevolg heeft gehad, zijn inschrijving in het verlofgangersregister aldaar, zoodat zijn afvoering uit het verlofgangersregister der gemeente Brunssum niet kon geschieden;

Overwegende, dat, ingevolge het 3e lid van artikel 25 van het Landweerbesluit I de Burgemeester van Maastricht, op den dag van ontvangst der mededeeling van den Burgemeester van Brunssum, den beklaagde, die zich niet heeft aangemeld, ambtshalve had moeten inschrijven in het verlofgangersregister zijner gemeente en van die inschrijving op grond van het 4e lid van dat artikel binnen vijf dagen had moeten kennisgeven aan den Burgemeester van Brunssum, zoodat deze laatste op grond van het 5e lid van meergenoemd artikel, de naam van beklaagde kon doorhalen in het verlofgangersregister zijner gemeente;

Overwegende dat, nu de naam van beklaagde in het verlofgangersregister der gemeente Brunssum is blijven staan, de oproeping onder de wapenen van beklaagde in die gemeente, op grond van § 50 der Landweer-Instructie rechtens is geschied, terwijl wanneer geen verzuim had plaats gehad die oproeping in de gemeente Maastricht had moeten plaats gehad hebben;

Overwegende dat in verband met het vorenstaande, bij het onderzoek aannemelijk is geworden dat beklaagde, die volgens zijn bewering omstreeks Juni 1921 is gaan werken te Maastricht en slechts eenmaal per week op bezoek kwam bij zijn meisje te Rumpen, een gehucht behorende tot de gemeente Brunssum, geen kennis heeft genomen van de openbare kennisgeving van den Burgemeester van Brunssum van 3 November 1921 in die gemeente gedaan; dat aldus beklaagde de reden van afwezigheid ten genoegens des rechters heeft bewezen en hij derhalve behoort te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen: 193 en 197 van het Wetboek op de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan;

Verstaat dat beklaagde de reden van afwezigheid ten genoegens des rechters heeft bewezen en spreekt hem vrij.

Had niet uit het vonnis behooren te blijken hoe is komen vast te staan dat beklaagde in Juni 1921 naar Maastricht is verhuisd en dat het verzuim, waarop in het vonnis bedoeld wordt, werkelijk heeft plaats gehad?

Waarom spreekt voorts de krijgsraad van het „Wetboek op de Rechtspleging bij de Landmacht”? Het besluit van 20 Juli 1814 (Stb. n°. 85) stelde toch o.a. vast „de regtspleging voor het krijgsvolk te lande”, terwijl het opschrift luidt „Regtspleging bij den Landmagt”.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 20 Juni 1922.

Wvd. President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade, en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Voor het controleeren van de snelheid van een motorrijtuig is het niet voldoende dat van een meetlijn van 50 M. lengte het begin en het eindpunt door één persoon worden opgenomen.

Vrijpraak omdat niet overtuigend bewezen is dat gedaagde heeft gereden met een grootere snelheid dan 15 K.M. per uur.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof
tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve eischer,
ter eenre,

en

H., oud 46 jaar, geboren te Bojolalie (Nederlandsch-Oost-Indië), kapitein-luitenant-ter-zee, gedaagde, ter andere zijde, ingevolge artikel 50 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, in eerste instantie voor het Hof terechtstaande.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de stukken van het geding;

Gelet op 's Hof's beschikking d.d. 23 Mei 1922, waarbij tegen gedaagde is verleend mandament van dagvaarding in persoon;

Gelet op hetgeen gedaagde bij zijn verhoor voor het Hof heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen: P. en M., beiden gemeente-, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, te Hooge- en Lage Zwaluwe;

Gezien de conclusie, door den eischer ambtshalve genomen, daartoe strekkende, dat de gedaagde zal worden schuldig verklaard aan:
„Binnen de bebouwde kom der gemeente Hooge en Lage Zwaluwe „op een door Burgemeester en Wethouders aangewezen weg door „model-waarschuwingsborden, aan beide uiteinden van den weg ge- „plaatst, met een motorrijtuig met eene grootere snelheid rijden dan „van 15 K.M. in het uur”, en deswege veroordeeld tot eene geldboete van tien gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door tien dagen hechtenis;

Overwegende dat aan gedaagde door den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht is te laste gelegd, dat hij op Zondag den 23sten April 1922, des namiddags omstreeks 4½ uur, op den voor het openbaar verkeer openstaanden kunstrijweg, den Rijksstraatweg, binnen de bebouwde kom der gemeente Hooge- en Lage Zwaluwe, als bestuurder van een tweewielig motorrijtuig, gemerkt H. nummer 26591, daarmede heeft gereden met eene snelheid van ruim 20 K.M. per uur, althans met eene grootere snelheid dan 15 K.M. in het uur, zijnde de bij plaatselijke verordening van 11 April 1914, met betrekking tot gezegden weg, voor motorrijtuigen en rijwielen vastgestelde maximum-snelheid, welke overeenkomstig die verordening is aangeduid door waarschuwingsborden van een door den Minister van Waterstaat vastgesteld model, geplaatst aan de toegangswegen der voornoemde gemeente;

Overwegende dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft geput dat het te laste gelegde door gedaagde is gepleegd, met name niet, dat gedaagde heeft gereden met eene snelheid van ruim 20 K.M. per uur, althans met eene grootere snelheid dan

15 K.M. per uur; dat immers blijkt het verhoor der getuigen K. en G., alleen de laatsgenoemde de snelheid van gedaagde heeft gecontroleerd, staande aan het begin van een meetlijn van 50 Meter lengte, en dat een contrôle niet voldoende te achten is, waarbij door één persoon zoowel begin- als eindpunt wordt opgenomen, en wel over een zoo geringen afstand, dat een kleine fout in de opname van tijd of afstand reeds tot belangrijke onjuistheden leidt bij de berekening der snelheid;

Overwegende dat gedaagde derhalve van het hem te laste gelegde moet worden vrijgesproken;

Gezien artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in eersten aanleg in Naam der Koningin!

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen aan gedaagde is te laste gelegd en spreekt hem mitsdien daarvan vrij; Ontzegt allen anderen eisch.

Ook in dit geding een dagvaardiging in persoon, terwijl niet blijkt of de beklaaide naar den militairen rechter is verwezen.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 30 Juni 1922.

Wvd. President: Dr. H. W. VAN SANDICK.

Leden: C. J. G. de Booy, J. C. A. H. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Hooger beroep van den strafoplegger in een klachtzaak.

Een sergeant der Politietroepen kan, volgens het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande, worden gestraft, indien hij zich schuldig maakt aan eenige tekortkoming, onverschillig of die tekortkoming betreft den, door hem te verrichten, militairen dienst in engeren zin des woords, dan wel den door hem, in zijn hoedanigheid van sergeant-onbezoldigd-rijksveldwachter en opsporings-ambtenaar, verrichten justitieelen dienst, zooals die is geregeld in de Algemeene Instructie voor de politietroepen.

Anders Krijgsraad, die de klacht over de opgelegde straf gegrond verklaarde.

Gezien de beschikking, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 26 Mei 1922 genomen op de klacht van J. H., eertijds gewoon vrijwilliger (in positie gelijkgesteld met den rang van sergeant), sedert 1 Maart 1922 buitengewoon-dienstplichtig-sergeant, bij de groep Gennepe, afdeeling Nijmegen, der 5de Compagnie Politietroepen, over de straf van vijf

dagen kamerarrest, hem op 2 Maart 1922 opgelegd door zijn compagnies-kommandant, kapitein K. H. B., en over de daarbij behoorende strafreden, luidende: „Na van een terugkeerende patrouille vernomen te hebben, dat zij een geval, vermoedelijk in strijd met de Vuurwapenwet, niet had kunnen nasporen, als groepscommandant onvolgende maatregelen genomen, dat die zaak zoodra doenlijk werd „nagespoord”, bij welke beschikking de klacht gegrond is verklaard met tenietdoening van de straf, waarover beklag, en met bepaling, dat deze met de strafreden uit klager's strafregister zal worden verwijderd;

Gezien de ongedagteekende verklaring van straffer, waarbij hij van die beschikking in hooger beroep is gekomen bij het Hof;

Gezien de stukken, op deze zaak betrekking hebbende;

Gelet op de verhooren, welke in deze zaak bij den Krijgsraad en in hooger beroep bij het Hof hebben plaats gehad;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het gehouden onderzoek is komen vast te staan:

dat klager op 5 Januari 1922 waarnemend-groepscommandant was van de bovengenoemde groep Politietroepen, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter en opsporingsambtenaar, als bedoeld in de Vuurwapenwet;

dat hem dien dag door den sergeant A. L. P. v. d. H., opsporingsambtenaar als bedoeld in de Vuurwapenwet, werd gerapporteerd, dat deze, terwijl hij patrouille-commandant was, meende eene overtreding der Vuurwapenwet op het spoor te zijn gekomen, doch deze niet had kunnen constateeren, daar de verdachte zich, vóór hij bereikt was, in zijne woning had teruggetrokken, en hem — v. d. H. — den toegang tot deze woning had ontzegd;

dat klager toen aan v. d. H. in overweging heeft gegeven, op het gemeentehuis te informeren, of aan verdachte, of diens broeder, die eveneens in die woning woonde, eene machtiging tot het dragen van vuurwapenen was verstrekt;

dat v. d. H. toen echter heeft geantwoord, dat dit tot niets zou leiden, daar verdachte en diens broeder daarvoor te veel op elkaar leken, en v. d. H. niet naar het gemeentehuis is gegaan;

dat klager daarop aan v. d. H. heeft opgedragen, te trachten, indien deze in de omgeving van verdachte's woning dienst had, verdachte te spreken te krijgen;

dat v. d. H. dit herhaaldelijk heeft geprobeerd, en klager met hem ook nog aan de woning van verdachte is geweest, doch dat dan steeds door de huisgenooten van verdachte werd medegedeeld, dat deze afwezig was, zoodat verdachte eerst op 28 Januari 1922 is verhoord;

dat door v. d. H. eerst op 14 Februari 1922 proces-verbaal van het gebeurde is opgemaakt;

dat de Krijgsraad, deze feiten — die hij echter in zijne beschikking niet vermeldt — blijkbaar bewezen achtende en klager's verweer gedeeltelijk overnemende, de gegrondverklaring (lees: wettigverklaring)

der klacht heeft doen steunen op de overweging, „dat het nemen „van onvoldoende maatregelen ter nasporing van eene vermoedelijke „overtreding der Vuurwapenwet niet als eene overtreding der krijg- „tucht is te beschouwen, doch veeleer als een verzuim in het ver- „vullen eener justitieele taak”;

Overwegende dat het Hof deze opvatting, en met name de in die overweging vervatte tegenstelling, onjuist acht;

Overwegende toch dat, ingevolge de vigeerende legerorganisatie, de militaire Politietroepen onbetwistbaar een onderdeel der Landmacht vormen, en dat zij dan ook zijn samengesteld uit militairen, vrijwilligers of onder de wapenen zijnde dienstplichtigen;

Overwegende dat derhalve op klager, dienende in den rang van sergeant bij de 5de Compagnie Politietroepen, o. m. van toepassing is het Reglement van krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande, en dat hij, met inachtneming der bepalingen van dat Reglement, gestraft kan worden, indien hij zich schuldig maakt aan eenige tekortkoming bij de uitoefening van zijn dienst, onverschillig of die tekortkoming meer in het bijzonder, dan wel uitsluitend, betreft den door hem te verrichten militairen dienst in den engeren zin des woords, dan wel den door hem in zijne hoedanigheid van sergeant-onbezoldigd-Rijksveldwachter en opsporingsambtenaar te verrichten justitieelen dienst, zooals deze is geregeld in de Algemeene Instructie voor de politietroepen;

Overwegende dat, waar het zóó staat, eene opvatting als die des Krijgsraads dient te worden verworpen, eene opvatting daarenboven, welke, zooals voor de hand ligt, in de praktijk op het stuk van krijgstuchtelijke bestraffing onzekerheid en twijfel in het leven zou roepen en ten gevolge zou hebben, dat tekortkomingen in den dienst, zelfs van niet lichten aard, ongestraft zouden blijven, een en ander ten koste van de krijgstucht bij — en dus, in het algemeen, van de bruikbaarheid van — de Politietroepen;

Overwegende dat klager voorts tot zijn verweer heeft aangevoerd, dat hij meent, niet verantwoordelijk te zijn voor de daden van een anderen opsporingsambtenaar, en voor dergelijke onbelangrijke feiten, als de onderhavige, niet om advies te moeten komen bij zijn Afdelingscommandant;

Overwegende dat dit verweer echter niet opgaat;

dat immers, al had klager, toen v. d. H. hem op 5 Januari 1922 rapport uitbracht, aan dezen de nasporing der overtreding eerst mogen overlaten, — altijd onder zijne (klager's) verantwoordelijkheid, — hij dit zeker niet meer had mogen doen, toen hem gebleken was, dat door de, door hem aangegeven, wijze van handelen een resultaat niet werd bereikt, zoodat het mogelijk is geworden, dat het verhoor van verdachte pas op 28 Januari, dus na ruim 3 weken, heeft plaats gehad, en het proces-verbaal van dit verhoor eerst op 14 Februari — wéér ruim 14 dagen later — werd opge- maakt;

dat dan ook door straffer in zijne aan den Krijgsraad overgelegde

memorie is opgemerkt: „Door zich op die wijze bij herhaling te „laten afschepen zonder maatregelen te nemen, dat de persoon van „B. zich niet aan nasporing kon onttrekken, werd de zaak „door deze en diens huisgenooten ten slotte als niet ernstig opgevat, „en wekte de herhaalde navraag naar de machtiging wrevel, welke „zich uitte in klachten bij het Hoofd van Politie van de gemeente „Bergen (L.)”;

Overwegende dat trouwens klager zelf zijn taak niet zóó heeft opgevat, als hij die later in zijn verweer heeft voorgesteld, doordat hij, blijkens zijne eigen verklaring, zelf nog met v. d. H. aan de woning van verdachte is geweest, en zich dus ook zelf nog met de zaak is blijven bemoeien;

Overwegende dat het, op grond van het vorenstaande, duidelijk is, dat klager, als groeps-commandant, onvoldoende maatregelen heeft genomen, dat een geval, vermoedelijk in strijd met de Vuurwapenwet, zoodra doenlijk werd nagespoord, en eveneens, dat daarin is gelegen eene overtreding, welke met de instandhouding eener goede krijgstucht niet is overeen te brengen;

Overwegende dat klager derhalve voor dit onkrijgstuchtelijk gedrag te recht is gestraft, de strafreden het gepleegde feit juist weergeeft, en de straf niet te zwaar is; dat de beschikking van den Krijgsraad dus niet in stand kan blijven;

Krachtens artikel 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie, beschikende in hooger beroep;

Doet te niet de beschikking, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, op 26 Mei 1922 in deze zaak genomen;

Verklaart de klacht ongegrond;

Handhaaft straf en strafreden;

Bepaalt, dat van 's Hofs beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan straffer-appellant en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR-GERECHTSHOF.

Sententie van 7 Juli 1922.

President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. J. Winkel Jr.

Bij samenloop van krijgstuchtelijke vergrijpen en een strafbaar feit behoort de rechter, wanneer die krijgstuchtelijke vergrijpen ter zelfder tijd zijn gepleegd en verband houden met het feit waarvoor

beklaagde strafrechtelijk wordt vervolgd, bij het bepalen der straf óók de krijgstuchtelijke vergripen in aanmerking te nemen.

Wanneer een strafbaar feit, dat krijgstuchtelijk is gestraft en waarvoor de krijgstuchtelijke straf geheel is ondergaan óók nog strafrechtelijk wordt vervolgd, komt daardoor de disciplinaire straf niet te vervallen en behoort deze dus evenmin als de strafreden, uit de straffenlijst te worden verwijderd.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof
tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant, en A. R., oud 26 jaar, geboren te Meerssen, maréchaussée 2de klasse bij de 2de Divisie Koninklijke Maréchaussée, gedaagde,

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen A. v. d. H., sergeant bij de groep Arnhem, afdeling Arnhem, der 5de Compagnie Politietroepen, gedetacheerd te Westervoort, en T. B., soldaat bij de groep Gennep, afdeling Nijmegen, van gemelde compagnie;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtgestaan ter zake dat hij op 8 Januari 1922, des namiddags te ongeveer 11.45 uur, te Gennep als bestuurder heeft gereden op den openbaren rijweg op een rijwiel, dat niet was voorzien van een lichtgevende lantaarn;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 7 April 1922 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagde's schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Het tusschen een half uur „na zonsondergang en een half uur vóór zonsopgang als bestuurder „over een weg rijden met een rijwiel, dat niet is voorzien van minstens „één lantaarn, die voorwaarts een helder wit licht uitstraalt”, en deswege gedaagde heeft veroordeeld tot eene geldboete van vijf gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door hechtenis van tien dagen;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte niet tot een ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid, en de qualificatie op de Wet is gegrond;

Overwegende dat gedaagde ter terechtzitting van het Hof heeft erkend, dat hij tijdens de bekeuring in uniform gekleed was, doch

daarbij een burgerregenjas droeg, en dat hij goedgevonden had, dat zijn meisje, hetwelk zich in zijn gezelschap bevond, ook als bestuurster reed op den openbaren weg op een rijwiel, dat niet voorzien was van een lichtgevende lantaarn;

Overwegende dat ter terechtzitting van het Hof onder eede is verklaard door:

1e. A. I. P. v. d. H. sergeant bij de 5de Compagnie Politietroepen, thans gedetacheerd te Westervoort;

dat gedaagde, toen deze en diens meisje op 8 Januari 1922 door hem, getuige, werden aangehouden, in uniform gekleed was, doch een burgerregenjas droeg, en zeide: „je hebt zeker op ons staan wachten”; dat gedaagde „je” zeide en niet „U”; dat getuige met gedaagde naar diens meisje is geloopt, daar zij op getuige's wenken niet kwam; dat, toen hij — getuige — 't meisje zeide, dat ze niet meer zonder licht mocht rijden, gedaagde daarop opmerkte: „sergeant, daar heb je niets mee te maken”; dat, terwijl hij — getuige — het meisje verhoorde, gedaagde hem meermalen in de rede viel, zoodat hij zeggen moest: „houd je mond” en gedaagde moest gelasten, in de houding te gaan staan; en dat, toen hij gedaagde opdracht gaf in te rukken, deze antwoordde: „ik ruk in, als ik wil”;

2e. Th. B. soldaat bij de 5de compagnie Politietroepen:

dat gedaagde, terwijl de sergeant v. d. H. hem ondervroeg, dezen voortdurend in de rede viel; dat, toen de sergeant den gedaagde opdroeg, zijn mond te houden, deze daaraan niet voldeed, en dat, toen de sergeant hem zeide in te rukken, gedaagde antwoordde: „ik ruk in, als ik wil”;

Overwegende dat gedaagde door zijnen districts-commandant is gestraft met acht dagen politiekamer, ingaande 28 Januari 1922, met de strafreden: „Tijdens avondpermissie zich in het openbaar „vertoond in uniform gekleed met een burgerregenjas; bovendien als „handhaver van de wetten, één dezer bewust overtreden en goedgevonden, dat zijn meisje dit eveneens deed, door zonder licht te „fietsen, toen dit volgens de wet vereischt werd”, welke straf door gedaagde is ondergaan;

Overwegende dat deze krijgstuchtelijke bestraffing derhalve gedeeltelijk is geschied ter zake van een feit, waarvoor gedaagde ook strafrechtelijk is vervolgd en gestraft en voor het overige ter zake van krijgstuchtelijke vergripen, terzelfder tijd gepleegd en ten deele daarmede verband houdende, terwijl door de bovenstaande beëdigde verklaringen tevens wettig en overtuigend is bewezen, dat gedaagde daarenboven zich bij — en naar aanleiding van — zijne aanhouding onkrijgstuchtelijk heeft gedragen tegenover zijn meerdere in rang, voor welke gedragingen hij nòch strafrechtelijk, nòch krijgstuchtelijk is gestraft; dat hier aanwezig is verband tusschen de door gedaagde begane rijwielwetovertreiding, het rijden zonder licht, en de door hem begane krijgstuchtelijke vergripen;

Overwegende dat in een dergelijk geval de militaire rechter, die het strafbare feit, in casu eene overtreding betreffende de Motor-

en Rijwielwet, heeft te berechten, bij het bepalen der straf óók de krijgstuchtelijke vergrijpen in aanmerking behoort te nemen;

Overwegende dat uit niets blijkt, dat de Krijgsraad zulks heeft gedaan; Overwegende voorts, dat na het ondergaan der straf van acht dagen politiekamer straf en strafreden uit gedaagde's straflijst zijn verwijderd, ingevolge eene desbetreffende aanwijzing van den Commandant der 2de Divisie Koninklijke Maréchaussée, zijnde die commandant van opvatting, dat straf en strafreden „van zelf” kwamen te vervallen, toen na het ondergaan der straf de Rijwielwet-overtreding bij den militairen rechter aanhangig werd gemaakt, doch dat deze opvatting als onjuist verworpen behoort te worden, waar een „van zelf” vervallen eener eenmaal opgelegde krijgstuchtelijke straf niet bestaat en de militaire rechter in een geval als het onderhavige het gestelde in artikel 197, tweede lid, der Rechtspleging bij de Landmacht zal hebben toe te passen, zijnde de reeds geheel ondergane straf, met bijbehorende strafreden, ten onrechte uit gedaagde's straflijst verwijderd;

Overwegende dat echter, zelfs met inachtneming van het laatste, met de door den Krijgsraad opgelegde straf van vijf gulden geldboete, bij gebreke van betaling te vervangen door hechtenis van tien dagen, als zijnde zij te licht, geen genoegen kan worden genomen, waar gedaagde, behalve aan hetgeen vermeld is in de omschrijving van de strafreden, zich daarenboven bij zijne aanhouding schuldig heeft gemaakt aan zeer onkrijgstuchtelijk gedrag tegenover zijnen meerdere in rang, den sergeant v. d. H., dienende bij de 5de Compagnie Politietroepen;

Overwegende, op grond van het vorenstaande, dat het vonnis, wat de opgelegde straf betreft, behoort te worden te niet gedaan;

Gezien behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, artikel 197 der Rechtspleging bij de Landmacht en artikel 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, Hooftplaats 's-Hertogenbosch, op 7 April 1922 ten laste van gedaagde gewezen, voorzoover betreft de daarbij aan gedaagde opgelegde straf;

Houdt het vonnis, met aanvulling der bewijsvoering, zooals hiervoor is aangegeven voor al het overige in stand;

Veroordeelt gedaagde tot eene geldboete van tien gulden;

Bepaalt, dat deze boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door hechtenis van tien dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fiscaal concludeerde tot bevestiging van het vonnis; terwijl de raadsman verklaarde zich ten deze te willen gedragen naar het oordeel van het Hof en afstand te doen van pleidooi.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Burgerlijke Kamer.

Zitting van 17 Maart 1922.

Voorzitter: Dr. S. Gratama.

Raden: Drs. A. Fentener van Vlissingen, H. Hesse, J. Koster en
N. C. M. A. van den Dries.

Vordering van een reserve-kolonel der infanterie tegen den Staat tot betaling van f 1500, wegens te weinig ontvangen traktement.

Kennisneming van de zaak in eersten aanleg door de Rechtbank. Ontzegging der vordering. Hooger beroep of cassatie?

H. R.:Onder „arbeidsovereenkomst” in de wet van 1907, dus ook in art. 39, 3°. R. O., is niet begrepen de dienstbetrekking tusschen Staat en ambtenaar. Het cassatieberoep is dus niet-ontvankelijk.

Anders Concl. O. M. met betoog, dat het cassatieberoep wel ontvankelijk is (met beroep op H. R. 7 April 1911 W. 9170), doch dat het moet worden verworpen, omdat de Rechtbank de vordering terecht heeft ontzegt.

(B. W. art. 1637z, Rv. art. 125a).

A. J. Gooszen, van beroep reserve-kolonel bij de infanterie, wonende te 's-Gravenhage, eischer tot cassatie van een vonnis der Arr.-Rechtbank te 's-Gravenhage, den 11den Januari 1921 tusschen partijen geweest, advocaat Dr. J. Plantenga,

tegen:

den Staat der Nederlanden, woonplaats hebbende te 's-Gravenhage, verweerder, advocaat Dr. A. F. Telders, gepleit door Dr. J. H. Telders.

Conclusie van den Procureur-Generaal Dr. Noyon.

De eischer in cassatie is aangesteld tot tijdelijk luitenant-kolonel bij de reserve ten tijde, dat ten aanzien van de bezoldiging van reserve-officieren was bepaald, dat die zou zijn in overeenstemming met die der officieren in gewonen dienst. Later is de bepaling gewijzigd en is de bezoldiging der officieren bij de reserve afzonderlijk

geregeld. Daarna is de eischer bevorderd tot kolonel. Hij meent nu, dat hij uit kracht van de bepalingen, geldende bij zijne eerste aanstelling bij de reserve, aanspraak heeft behouden op eene bezoldiging gelijk staande met die van zijne ranggenooten in gewonen dienst, welke inmiddels is verhoogd, dat ten gevolge van de nieuwe regeling hem dus *f* 1500 minder is betaald dan waarop hij recht had; hij heeft mitsdien den Staat voor de Rechtbank te 's-Gravenhage gedagvaard tot uitbetaling van dat bedrag.

De vordering is hem ontzegd, waarop hij tegen het vonnis der Rechtbank beroep in cassatie heeft ingesteld. Dit beroep wordt in de eerste plaats bestreden met eene exceptie van niet-ontvanke-lijkheid, omdat, nu een bedrag van *f* 1500 is gevorderd, het vonnis aan appèl onderworpen is.

De vordering betreft echter de belooning van iemand die in dienst van den Staat is; nu besliste de Hooge Raad bij arrest van 7 April 1911 (W. 9170), dat art. 1637 ε B.W., bepalende, dat de titel, waarin het voorkomt (die betreffende de arbeidsovereenkomst) niet van toepassing is op zoodanige personen tenzij bij toepasselijk-verklaring door partijen, aan de aanstelling niet het karakter van arbeidsovereenkomst ontnemt, zoodat de uit haar voortspruitende vorderingen terecht met toepassing van art. 125*a* Rv. bij den Kantonrechter worden ingesteld.

Werd nu in casu de vordering met voorbijgang van den Kantonrechter ingesteld, dan heeft de Rechtbank er toch terecht uitspraak over gedaan, omdat art. 157 Rv. haar dat veroorlooft; voor toepassing van dit artikel is toch alleen noodig het feit dat eene exceptie van onbevoegdheid niet is voorgesteld, niet dat de vraag der onbevoegdheid door partijen is gesteld. Maar dan heeft de Rechtbank volgens het artikel ook in hoogste ressort recht gesproken.

Als middel van cassatie is voorgedragen: Schending of verkeerde toepassing van de artikelen 1374, 1375 en 1417 B.W., art. 48 Rv., art. 63 en 161 der Grondwet, art. 20 R. O., omdat de Rechtbank feitelijk vaststellende dat de eischer eene vordering instelt wegens te weinig ontvangen tractement als tijdelijk hoofd-officier der reserve, op de daarbij aangevoerde gronden den eischer zijne vordering heeft ontzegd op grond, dat een na zijne benoeming genomen Koninklijk Besluit de bezoldiging van de categorie officieren, waartoe eischer behoort, heeft gewijzigd en de eischer niet aan zijne aanstelling onder vigueur van eene algemeene regeling een recht kan ontleenen op onveranderde handhaving daarvan te zijnen aanzien, ten onrechte, daar de aanstelling van een vrijwillig in dienst tredend officier niet anders is dan eene overeenkomst tusschen hem en den Staat, medebrengende, dat iedere partij verplicht is zijne vrijwillig aangegane verbintenissen na te komen, of, voor zoover mocht worden geoordeeld, dat niet voldoende is vastgesteld, dat eischer was een vrijwillig in dienst getreden officier, dat de Rechtbank ten onrechte verzuimd heeft dit punt te onderzoeken, daar het toch voor de beslissing der zaak is van vitaal belang.

In het aangehaalde arrest heeft de Hooge Raad in beginsel bevestigd, dat de aanstelling in dienst van den Staat eene arbeidsovereenkomst schept; al is zij niet onderworpen aan de bepalingen van materieel recht omtrent de arbeidsovereenkomst, zij is dan toch eene overeenkomst; maar de vraag is, waartoe die overeenkomst bindt, of zij den benoemde een verkregen recht geeft op eene bezoldiging, ook bij latere rangverhooving, geregeld naar de bepalingen, geldende tijdens de eerste aanstelling, dan wel of gedurende den diensttijd de bezoldiging voor eenen later te verkrijgen rang op andere wijze en naar eenen anderen maatstaf geregeld mag worden.

Nu komt het mij evenals aan de Rechtbank voor, dat, vermits de traktementen van ambtenaren, in specio die van militaire officieren, krachtens art. 63 der Grondwet door den Koning geregeld worden zonder dat daartoe medewerking van de ambtenaren vereischt wordt, niet gevorderd kan worden uitbetaling van een tractement, dat volgens de tijdens de eerste aanstelling geldende bepalingen voor het geval van rangsverhooving op een later tijdstip slechts in uitzicht was gesteld, indien de regeling van tractementen vóór die rangsverhooving is gewijzigd.

De ontvankelijkheid van het beroep erkennende, acht ik de vordering ongegrond; ik concludeer mitsdien tot verwerping van het beroep met veroordeeling van den eischer in de kosten.

De Hooge Raad, enz.;

Overwegende, voorzoo veel thans van belang, dat partij G. bij inleidende dagvaarding van den Staat heeft gevorderd betaling van f 1500 als door hem over het tijdvak 1 Januari 1918—31 Maart 1919 te weinig ontvangen aan tractement als tijdelijk hoofd-officier der reserve, zulks op grond:

dat hij, na op 8 November 1889 te zijn benoemd tot officier, op 5 Juni 1917 eervol is ontslagen als luitenant-kolonel van het Nederlandsch-Indisch leger en tegelijkertijd is benoemd tot tijdelijk luitenant-kolonel der reserve, met bepaling, dat zijn ouderdom in rang zou zijn 6 Juni 1914;

dat hij op 6 Juni 1918 is benoemd tot tijdelijk kolonel der reserve;

dat het Koninklijk Besluit van 18 Maart 1915 n°. 25 bepaalt, dat door een reserve-officier, verkeerende in de omstandigheden van eischer, zal worden genoten een jaarlijksch traktement, zooals wordt toegekend aan de militaire officieren van overeenkomstigen rang van het wapen of dienstvak, wier aantal dienstjaren als officier gelijk is aan het aantal jaren, dat verlopen is na de oorspronkelijke benoeming van de belanghebbenden tot officier;

dat over gemeld tijdvak aan een luitenant-kolonel en een kolonel van zijn, G.'s, wapen met een aantal dienstjaren gelijk aan het aantal jaren verlopen sedert zijne benoeming tot officier, is toegekend een jaarlijksch traktement van onderscheidenlijk f 5600 en f 5800;

dat hem over dat tijdvak niet is uitbetaald een traktement naar evenngemelde bedragen, waardoor hem naar zijne berekening zou zijn te kort gedaan het bovenvermeld, door hem gevorderd bedrag;

dat de Staat de feiten, welke aan de vordering ten grondslag liggen, heeft erkend, doch die vordering heeft betwist, op grond, dat partij G. ten onrechte aanspraken wil ontleenen aan het Koninklijk Besluit van 18 Maart 1915, n°. 25, dat met ingang van 1 Januari 1918 is ingetrokken;

dat de Rechtbank, bij haar bestreden vonnis deze betwisting gegrond oordeelend, de ingestelde vordering heeft ontzegd, met verordeeling van den eischer in de kosten van het geding:

Overwegende, dat tegen deze uitspraak als middel van cassatie wordt voorgesteld: (Zie Concl. Proc. Gen.);

Overwegende, dat de verweerder in cassatie heeft betoogd, dat het ingesteld beroep in cassatie niet-ontvankelijk is op grond, dat het hier betreft eene persoonlijke rechtsvordering, die de waarde van f 400 in hoofdsom te boven gaat, zoodat krachtens artikel 54, 2°. en 69 R. O. het bestreden vonnis niet in het hoogste ressort gezezen is, immers vatbaar was voor hooger beroep;

dat de eischer in cassatie hiertegen heeft aangevoerd, dat de ingestelde vordering betrekkelijk is tot eene arbeidsovereenkomst, waarvan krachtens artikel 39, 3°. der genoemde wet de Kantonrechter kennis neemt; zoodat, waar het ter kennisneming des Kantonnrechtters staand geding bij de Rechtbank is aanhangig gemaakt en de gedaagde de exceptie van onbevoegdheid niet heeft voorgesteld, de Rechtbank krachtens artikel 157 Rv. als gewone rechter de zaak aan zich heeft gehouden en in het hoogste ressort heeft recht gesproken;

dat derhalve de ontvankelijkheid van het beroep in cassatie hiervan afhangt, of de onderhavige rechtsvordering betrekkelijk is tot eene arbeidsovereenkomst, als vermeld in artikel 39, 3°. der voornoemde wet op de Rechterlijke Organisatie;

Overwegende hieromtrent:

dat bij de totstandkoming der wettelijke regelen betreffende de arbeidsovereenkomst, de Regeering blijkens de Memorie van Toelichting het noodig heeft geoordeeld eene uitdrukkelijke bepaling in de wet op te nemen omtrent personen, in dienst van een publiekrechtelijk lichaam, daar, werd zulks achterwege gelaten, bij het diepgaand meningsverschil omtrent den aard van deze dienstbetrekkingen, twijfel zou rijzen, of „het ontwerp” — dit is dus het ontwerp in zijn geheel — op haar van toepassing zou zijn; — om welke reden in artikel 1637z, tweede lid B.W. als regel is voorgeschreven, dat de bepalingen van den titel, handelende van de overeenkomst tot het verrichten van arbeid, niet van toepassing zijn ten aanzien van personen, in dienst van een publiekrechtelijk lichaam;

dat bijgevolg bij de samenstelling der wet van 13 Juli 1907, S. 193, de wetgever, ten einde alle onzekerheid bij de toepassing der wet te vermijden, onder „de arbeidsovereenkomst” gelijk zij in het

Burgerlijk Wetboek is omschreven, niet heeft begrepen de dienstbetrekking tusschen Staat en ambtenaar, als waarvan in dezen de rede is, maar dan ook is aan te nemen, dat overal in de wet de uitdrukking „arbeidsovereenkomst” in denzelfden beperkten, allen twijfel uitsluitenden zin is gebezigd, en dus ook in die bepalingen, welke, gelijk artikel VII der Wet, waarin artikel 39, 3°. R. O. is vervat, de handhaving bedoelen te regelen van de rechten, die uit de arbeidsovereenkomst, gelijk zij in het Burgerlijk Wetboek is omschreven, voortvloeien;

dat voorzooveel in den loop der behandeling van het wetsontwerp in den boezem der volksvertegenwoordiging of door de Regeering uitlatingen zijn gedaan, die van een tegenovergestelde opvatting mochten blijken geven, deze tegenover bovenstaand betoog, ontleend aan zin en strekking der wet, welke ook in hare woorden uitdrukking vinden, niet kunnen afdoen;

Overwegende, dat mitsdien het beroep in cassatie niet-ontvankelijk is;

Verklaart het ingestelde beroep in cassatie niet-ontvankelijk.

(N. J. 1922, bladz. 498).

Het valt in zekeren zin te betreuren, dat de vordering van den Heer Gooszen ten slotte gestrand is op een formeelen klip, die van niet ontvankelijkheid van het cassatieberoep.

Immers de Hooge Raad heeft zich in dit arrest dientengevolge niet uitgesproken over de vragen van principiëelen aard n.l.

1e. Heeft de Overheid het recht eenzijdig wijziging te brengen in de dienstvoorwaarden i. c. de belooning van een militair ambtenaar?

2e. Heeft de Staat dat recht met terugwerkende kracht? Immers de verandering in de arbeidsvoorwaarden van den eischer werd door den Staat in feite eerst aangebracht bij een Legerorder van 1919 (B. 90), welke een Legerorder van 1918 (B. 110) introk met ingang van 1 Januari 1918.

3e. Zoo de benoeming van een tijdelijk reserve luitenant-kolonel, die zich vrijwillig daardoor beschikbaar stelt, niet daarstelt eene arbeidsovereenkomst, welke figuur ontstaat dan wel daardoor?

Door dit arrest is derhalve het netelige vraagstuk van het eenzijdig wijzigingsrecht van den Staat in al of niet „verkregeven rechten” nog niet opgelost.

Red. M. R. T.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Strafbevoegdheid.

Koninklijk Besluit van 28 September 1922, nr. 103.

(Legerorders 1922 no. 426).

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN,
PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 22 September 1922, IIe Afd., No. 103;

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

1°. In het Koninklijk Besluit van 26 Mei 1922, No. 225 ¹⁾ wordt in het gestelde onder *b* in stede van: „Veld-Artillerie” gelezen: „Artillerie”.

2°. De Directeur van de Militaire Gymnastiek- en Sportschool oefent het gezag van korpscommandant uit over het aan de School vast verbonden militair personeel, voor zooveel het niet rechtstreeks onder de bevelen van een andere militaire autoriteit is gesteld.

Hij heeft de strafbevoegdheid van korpscommandant over het aan de School gedetacheerde militair personeel, voor wat betreft de officieren, voor zoover zij jonger in ancienniteit zijn en voor wat betreft het personeel beneden den rang van officier, met uitzondering van het opleggen van de straf van degradatie en het wegzenden met een briefje van ontslag.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit Besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

Het Loo, den 28sten September 1922.

W I L H E L M I N A.

De Minister van Oorlog,

VAN DIJK.

¹⁾ Zie M. R. T. Deel XVIII bladz. 103.

**Aanwijzing van garnizoenen voor voormalige dienstplichtigen
van den Landstorm en buitengewone dienstplichtigen.**

Ministerieele Beschikking van 23 September 1922, 1e Afd., Nr. 114.

(Legerorders 1922 n°. 406).

Bij deze wordt bepaald, dat voormalige dienstplichtigen van den Landstorm en buitengewone dienstplichtigen voor wat betreft militair-justitieele aangelegenheden zullen worden geacht te behooren tot de verschillende garnizoenen als hierna is aangegeven:

Ingeschreven in een gemeente gelegen in het indeelingsdistrict: *Wordt gerekend te behooren tot het garnizoen:*

Groningen	Groningen.
Assen	Assen.
Leeuwarden	Groningen.
Zwolle	Assen.
Ruurlo	Deventer.
Apeldoorn	Harderwijk.
Arnhem	Arnhem.
Utrecht	Amersfoort.
's-Hertogenbosch	's-Hertogenbosch.
Eindhoven	Venlo.
Maastricht	Maastricht.
Breda	Breda.
Middelburg	Middelburg.
Dordrecht	Gorinchem.
Rotterdam I-II	Delft.
's-Gravenhage I-II	's-Gravenhage.
Leiden	Leiden.
Haarlem	Leiden.
Amsterdam I-II-III	Utrecht.
Alkmaar	Helder.

Uitvoeringsmaatregelen W. van M. Sr. en W. K.

Afgekondigd zijn de navolgende Koninklijke besluiten:

(*Staatsblad n°. 502*). Besluit van den 18den Augustus 1922, tot aanwijzing van het rechtsgebied van den Krijgsraad bij de zeemacht binnen het Rijk in Europa, zoomede tot aanwijzing van den Krijgsraad bij de zeemacht, bedoeld in artikel 92 van de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht.

(*Staatsblad n°. 514*). Besluit van den 2den September 1922, tot bepaling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht.

(*Staatsblad n°. 515*). Besluit van den 2den September 1922, tot bepaling van het tijdstip van inwerkingtreding van het Wetboek van Militair Strafrecht.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Dr. F. C. VAN BEUSEKOM †.

Geboren 17 Juli 1884 te Loosdrecht, overleden te Utrecht
11 October 1922.

In de op 13 Oct. j.l. gehouden openbare zitting van het Hoog Militair Gerechtshof werd de, den 11den October 1922 ontslapen, Griffier bij het Hof, Dr. F. C. van Beusekom, door den President van het Hof, Dr. H. W. van Sandick, herdacht.

Alvorens heden een aanvang te maken met de behandeling der strafzaken, aldus Dr. Van Sandick, is het mij eene behoefte het navolgende te zeggen: Toen wij tien dagen geleden het bericht kregen dat onze Griffier door verkoudheid thuis moest blijven en verhinderd was de zitting bij te wonen, dacht wel niemand, al wisten wij maar al te goed welk een wankele gezondheid Dr. Van Beusekom genoot, dat reeds acht dagen later zijn droeve doodstijding ons zou bereiken. Twee maanden geleden kwam hij bij ons terug na een verblijf van ook twee maanden in Zwitserland. Wij meenden toen een groote beterschap bij hem te bespeuren en hoopten zoo dat de hooge berglucht hem vrijwel genezen aan ons teruggegeven had. De ongesteldheid van nu schreven wij toe aan eene verkoudheid bij de begrafenis van zijnen geachten schoonvader opgedaan. De kwaal zat echter dieper. Onze hoop, dat wij hem spoedig zouden terugzien is dáartoe vervlogen, dat wij hem nimmer zullen terugzien. Naar ik meen nog onverwacht heeft zijne ziekte een ernstigen keer genomen en zoo zullen wij onzen braven griffier voor goed missen. Is het op zich zelf al treurig iemand te zien heengaan, met wien men schier dagelijks samenwerkt, dubbel pijnlijk is het, als dit iemand is van nog zoo jeugdigen leeftijd en die nog zooveel van zich liet verwachten. Toen hij bij Koninklijk Besluit van 10 Maart 1916 tot Griffier van het Hoog Militair Gerechtshof werd benoemd, was Dr. Van Beusekom advocaat en procureur, oud-volontair beëdigd klerk ter griffie der Rechtbank, secretaris van den Voogdijraad en plaatsvervangend griffier van den Raad van Beroep (ongevallenverzekering) alhier en, hem kennende, durf ik te zeggen, dat van al die betrekkingen het secretariaat van den Voogdijraad wel de door hem het meest beminde zal zijn geweest en ook, dat de Voogdijraad in hem een voortreffelijk secretaris zal hebben gehad, want buiten zijn ambtelijk werk was het de maatschappij waarin hij leefde, de verwaarloosde jeugd, de zedelijke verbetering der gevangenen, de armenzorg, de reclasseering, waaraan hij zijn hart gaf, om niet te reppen van zijne

politieke- en waterschapswerkzaamheden. Midden in den druksten tijd dien ons Hof gekend heeft, tijdens de mobilisatie, viel zijne griffiersbenoeming. De Griffie heeft hij in nieuwe banen geleid, aan sleur een einde gemaakt, practische hervormingen ingevoerd en getoond tegen de drukte opgewassen te zijn, waarvan een groot deel voor rekening van de griffie kwam. Bekwaam jurist, goed stylist en nauwgezet, was hij een uitstekend griffier, in wien het Hof veel verliest. Beschaafd, ontwikkeld, hoffelijk, aangenaam in den omgang, was het een genoegen met hem te doen te hebben. De ijver kwam uit wanneer ik, met het oog op zijn gezondheid zijn taak wilde verlichten en hij daar niets van wilde weten en nog tot het laatst toe, toen hij stukken, die hij ter bewerking onder zich had, niet wilde afgeven, omdat hij hoopte dit zelf weer of nog te kunnen doen. Voor zoover ik dit heb kunnen waarnemen, was hij ook hupsch en dienstig voor de advocaten, met wien hij uit den aard der zaak veel in aanraking kwam en hulpvaardig en niet veeleischend voor den substituut-griffier en het personeel der griffie.

Eerbied en achting moet men hebben voor de wilskracht die er zetelde in zijn zwak lichaam, welke hem in staat stelde tot zich zelf te zeggen: „Ik wil niet ziek zijn”, een wilskracht, die hem inderdaad nog lang op de been heeft gehouden.

Een edel mensch zal met hem ten grave dalen, iemand die niet voor zich zelf, doch voor de gemeenschap heeft geleefd.

Moge voor zijne zwaar beproefde weduwe, zijne zusters en broeder, schoonzusters, schoonbroeders en aanstaanden schoonbroeder die gedachte hun droefheid verzachten, dat de herinnering aan hunnen echtgenoot en broeder bij allen die het voorrecht hadden hem te kennen, in de eerste plaats bij het Hoog Militair Gerechtshof, in eere zal blijven.

De Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt, als vertegenwoordiger van het Officie-Fisikaal, sloot zich aan bij hetgeen door den heer President ter nagedachtenis van den Griffier was gezegd, terwijl Dr. H. Th. Gerlings, namens de Vereeniging van Advocaten geadmitteerd bij het Hof hieraan toevoegde dat ook de balie den overledene zeer heeft gewaardeerd en zijn heengaan voelt als een groot verlies; zijne herinnering zal ook bij de balie blijven voortleven.

Rechtsgeleerde studie van Officieren bij de Landmacht.

De Minister van Oorlog heeft de Eerste-Luitenants der Infanterie P. M. J. C. Hamer; W. C. Wensink; I. Engers en den Eersten Luitenant bij het Bat. Wielrijders A. T. Steffen aangewezen om op den voet van het bepaalde in L. O. 1921 Nr. 391 ¹⁾ in de gelegenheid te worden gesteld tot het maken van bijzondere studie in rechtskundige vakken.

De Minister van Marine heeft dit jaar geen officieren voor eene bijzondere studie als bovenbedoeld aangewezen. ²⁾

Benoeming van Dr. H. W. van Sandick tot President van het Hoog Militair Gerechtshof.

Naar aanleiding van de redactioneele mededeeling op bladz. 16 van dezen jaargang ontvingen wij van Dr. H. W. van Sandick het volgende schrijven:

Mijne Heeren,

Na uwe schriftelijke gelukwensen, waarvoor ik u ook schriftelijk dank heb gezegd, is u zoo vriendelijk mij daarenboven in het M. R. T. het welkom toe te roepen, waarvoor ik u hier bij dezen openlijk mijne erkentelijkheid betuig, onder hernieuwde verzekering, dat u op mijne volle medewerking kunt rekenen.

Eén punt in uw biografisch overzicht verdient echter eenige verduidelijking, waar u schrijft dat ik in 1903 mijne betrekkingen (n.l. de Surinaamsche) moest neerleggen en ik eerst in 1908 tot het ambtelijk leven terugkeerde.

Dit is niet geheel nauwkeurig, daar ik tot April 1906 Gouvernements-Secretaris van Suriname ben gebleven, doch met buitenlandsch verlof wegens ziekte in Europa was, en in dien tijd van mijn gedwongen afwezigheid mijn functie door andere ambtenaren, onder wie een

¹⁾ Zie M. R. T. deel XVII bladz. 210 e.v.

Red. M. R. T.

²⁾ In de N. R. Ct. van Donderdag 2 November 1922 Ochtendblad B. treffen wij onder het hoofd „Marine en Leger” het bericht aan dat een der hier genoemde officieren te Amsterdam werd gedetacheerd „tot het volgen van een rechtskundige cursus bij de Universiteit aldaar”. Wij wijzen er nogmaals op, dat dit een onjuiste wijze van uitdrukken is. Ook het Departement van Oorlog heeft het begrip „cursus” volkomen losgelaten. De aangewezen officieren zijn geheel vrij in de wijze van studeeren en evenmin als men van een student in de rechten zeggen kan, dat hij een rechtskundige cursus volgt, kan men het in het onderhavige geval doen. Het na deze vrije studie door de officieren af te leggen examen kan het best worden gequalificeerd als een speciaal voor deze groep van studeerenden ingericht doctoraal examen in de rechtswetenschappen.

Red. M. R. T.

lid uwer redactie ¹⁾ tijdelijk is waargenomen. Van 1906 tot 1909 ben ik weder advocaat geweest, van Maart 1908 af tevens rechter-plaatsvervanger.

Dit is de juiste opgaaf. De uwe *kon* een verkeerden indruk maken.

H. W. VAN SANDICK.

Het door ons geschrevene op bladz. 114 van de tweede aflevering van den XVIII^{den} jaargang gaf den Heer van Sandick aanleiding tot het zenden van een „verweer”, waaraan wij — op verzoek van den Heer v. S. — hieronder plaats verleen.

Aan de Redactie van het Militair Rechterlijk Tijdschrift.

Het is met grooten tegenzin, dat ik de pen opneem, maar ik zie mij verplicht mij tegen den aanval, dien u in de laatste aflevering van het Tijdschrift tegen mij richt, te verweren.

U deelt dan mede, dat u „geen bezwaar” hebt aan het verzoek tot plaatsing van het verslag van hetgeen ter gelegenheid van mijne installatie geschied is te voldoen.

Naar aanleiding hiervan moet ik u berichten, dat, toen mij het verzoek werd gedaan mijne installatierede voor het Tijdschrift *af te staan*, ik niet anders kon denken en dacht, dan dat dit verzoek namens uwe redactie werd gedaan. Had ik kunnen vermoeden, dat dit niet het geval was en dat u zelfs de vrijpostigheid zoudt hebben die rede van een onhebbelijke inleiding te voorzien, dan zou ik „bezwaar” hebben gemaakt haar af te staan. Dat het geheele courantenverslag zou worden opgenomen was mij niet bekend. U draait de rollen dus precies om en verstaat de kunst de zaken op haar kop te zetten.

Op uw eerste vraag of eene installatierede wel de meest geschikte gelegenheid is om tot derden, die niet antwoorden mogen, verwijten te richten, kan gereedelijk geantwoord worden dat er misschien nog wel geschikter gelegenheden zijn te vinden, doch dat de opmerking door mij, in het verband met den overigen inhoud, daar ter plaatse moest gemaakt worden.

Voorzoover die vraag een verwijt aan mij behelst, toont uwe redactie daarmede in disciplinaire aangelegenheden niet veel inzicht te hebben, hetgeen te meer te verwonderen is, daar u beiden administratief ambtenaar zijt, de een burgerlijk, de ander militair.

Uwe redactie schijnt voorts een speciale roeping te gevoelen om zich als beschermster der verdrukte onschuld op te werpen, daar het niet de eerste keer is, dat u in deze functie optreedt, maar ik

¹⁾ Dit is minder juist, diens gouvernements-secretarisschap viel van 1908—1911.

geloof, dat de belangen der militaire justitie met deze Don Quichotterie niet bijster worden gebaat.

In antwoord op uw tweede vraag of het overeenkomt met de gebruiken bij het Hof, dat het jongste lid in benoeming ook namens de oudere leden bij een gelegenheid als deze het woord voert, moet ik u doen opmerken, dat deze zaak u absoluut niets aangaat en het u, naar ik hoop, net zoo goed als mij bekend is in welke qualiteit het jongste lid toen optrad.

Te uwer geruststelling kan ik u in groot vertrouwen mededeelen, dat ook het oudste lid mij heel hartelijk heeft toegesproken, maar dit geschiedde in raadkamer en is dus verder diep geheim.

Ten slotte kan ik niet verzwijgen, dat het een hoogst eigenaardigen indruk maakt iemands medewerking in te roepen en hem dadelijk daarop aan te blaffen.

Uwe redactie houde mij deze opmerkingen ten goede.

H. W. VAN SANDICK.

Een enkele opmerking tot „verweer” onzerzijds moge hieronder volgen:

Wat de opneming van de rede van den Heer van Sandick betreft blijkt er een misverstand te hebben bestaan. Zijn HoogEdelGestrenge meende blijkbaar, dat *wij hem* het verzoek hadden gedaan de rede voor het Militair-Rechtelijk Tijdschrift af te staan, terwijl wij in de overtuiging verkeerden, dat *hij ons* had verzocht de rede op te nemen; ware het anders, wij zouden de rede, waar wij in een vorige aflevering aan het optreden van den Heer v. S. reeds voldoende aandacht hadden gewijd, zeker niet hebben afgedrukt. Het misverstand is ontstaan door een waarschijnlijk minder duidelijk schrijven van onzen correspondent in Utrecht. Indien wij uit diens schrijven hier overnemen den zin: „Mr. van S. zou het op prijs stellen indien zijne rede geheel in het M. R. T. werd opgenomen”, zal, hopen wij, zelfs de Heer van Sandick willen toegeven dat wij, redactie, hier de kunst om de zaken op haar kop te zetten, indien wij die z.i. al verstaan, niet hebben toegepast en er uitsluitend — om een gevleugeld woord te bezigen — van een „afschuwelijk misverstand” sprake kan zijn, welk misverstand wij betreuren en waarvoor wij den Heer v. S. onze verontschuldiging aanbieden.

Bij het aanbieden van onze verontschuldiging op dit eene punt blijve het evenwel. Wat de twee, door ons gestelde en door de Heer v. S., nogmaals gememoreerde vragen betreft, wij meenden en meenen nog, dat er alle aanleiding was deze naar voren te brengen. Dat er critiek in schuilt willen wij gaarne erkennen, maar de Heer v. S. houde ons ten goede dat wij van ons recht tot het geven van critiek gebruik maken waar en wanneer dat naar *onze* meening nuttig kan zijn en dat wij daarbij zelf uitmaken of een zaak ons *wel* of *niet* aangaat.

De zinsnede omtrent ons gebrek aan inzicht in disciplinaire aangelegenheden gaan wij voorbij, omdat wij de bedoeling niet begrijpen. Dat er eene disciplinaire verhouding zou bestaan tusschen den President van het Hoog Militair Gerechtshof en de redactie van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, hetgeen wij er eerst in meenden te lezen, kan onmogelijk de bedoeling zijn, maar welke andere disciplinaire verhoudingen er dan bestaan, waarvan het besef ons er toe had moeten brengen de critiek, die in de vraag besloten lag, *niet* uit te oefenen, ontgaat ons.

Eene speciale roeping tot het optreden als beschermster van de verdrukte onschuld hebben wij niet, maar de aandacht vestigen op wat naar onze meening onjuist of onbillijk is, op het gebied dat ons tijdschrift bestrijkt — zelfs als wij daarbij komen te staan tegenover hen, wier medewerking wij zeer op prijs stellen, — die taak hebben wij ons zelf *wel* opgelegd.

Dat de Heer v. S. ook door het oudste lid van het Hoog Militair Gerechtshof is gelukgewenscht hebben wij met genoegen vernomen, iets anders hadden wij ook niet verwacht; onze vraag bedoelde alleen de aandacht te vestigen op het ongewone dat hier niet het oudste lid in benoeming, in het openbaar, de officieele gelukwensch uitsprak.

Wij meenen met het bovenstaande te kunnen volstaan.

Art. 74 W. v. Sr.

Op blz. 428 e.v. van deel XVII wijdden wij eene beschouwing aan de toepasselijkheid in het militair strafrecht van het, bij art. 3 van de Wet van 5 Juli 1921 Stbl. no. 833, gewijzigd artikel 74 van het Wetboek van Strafrecht. Inmiddels is de bedoelde wet met 1 September 1922 in werking getreden en daarmee is de vraag der toepasselijkheid niet meer gebleven een theoretische, maar geworden een vraag van practisch belang.

In een door den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht aan de Auditeurs-Militair en den Fiscaal bij de Krijgsraden gericht schrijven en in eenige door den Isten Luitenant der Infanterie J. ter Maten, leeraar aan den Hoofdcursus te Kampen, ons toegezonden stellingen, vonden wij aanleiding tot hernieuwde overweging van wat wij in bedoeld artikel schreven en het wil thans ons voorkomen dat de daar vermelde opvatting van Prof. Dr. van Dijk, waarmede wij destijds instemden, niet vrij van bedenking is.

Het schrijven van den Advocaat-Fiscaal van 14 September 1922 La. J. no. 55, waarop wij zooveen doelden, luidt:

Op 1 September j.l., richtte ik mij met het navolgende schrijven, onder lett. J. nr. 55, tot den Minister van Justitie:

„Naar aanleiding van het in werking treden der Wet van 5 Juli 1921 (Staatsblad nr. 833) tot vereenvoudiging der rechtspleging in lichte strafzaken, heb ik de eer Uwe Excellentie mede te deelen, dat, naar mijne meening, het recht tot strafvordering wegens overtredingen, waarvan de Kantonrechter anders kennis zou nemen, doch waarvan de Militaire Rechter nu kennis neemt, omdat de overtreder een militair is, en waarop geldboete, hetzij als eenige hoofdstraf, hetzij nevens hechtenis van ten hoogste veertien dagen is gesteld, eveneens vervalt door vrijwillige voldoening aan de voorwaarde, welke de bevoegde ambtenaar van het Openbaar Ministerie op vóór den aanvang der terechtzitting in te dienen verzoek van den verdachte of beklaagde ter voorkoming der strafvervolgning mocht hebben gesteld;

„De bevoegde ambtenaar van het Openbaar Ministerie is, m.e. dan de Advocaat-Fiscaal, als het Hoofd-Officieren geldt;

„betreft het militairen van minderen rang, de Fiscaal en de Auditor-Militair;

„in verband met het in werking treden der genoemde Wet op heden, noodig ik U uit mij ten spoedigste te doen weten, of U met mijne zienswijze instemt, ten einde nog zoodra mogelijk de Auditeurs en den Fiscaal ter zake te kunnen onderrichten.”

Waarop ik, als antwoord, diens brief, van 13 September 1922 2e Afdeling A. nr. 790, mocht ontvangen, luidende:

„In antwoord op Uw schrijven van den 1en September j.l., La J. nr. 55, heb ik de eer U mede te deelen, dat ik met de daarin ontwikkelde zienswijze instem.”

De Advocaat-Fiscaal voor
de Zee- en Landmacht.

C. v. SASSE v. YSSELT.

De Advocaat-Fiscaal en de Minister van Justitie vereenigen zich dus geheel met de oorspronkelijk ook door ons voorgestane opvatting. Daartegen richt zich de Heer ter Maten in onderstaande beschouwing.

Art. 74 (nieuw) W. v. S. brengt in het commune recht een merkwaardigen nieuwen *procèsgang*, waarbij n.b. in bepaalde gevallen de onafhankelijke rechter wordt vervangen door den Amb. O. M. De daar gestelde stof behoort thuis in het formeele recht.

Ter beoordeeling, of dat beginsel mede toegepast moet worden in het militaire recht, zullen we zulks moeten toetsen aan de bronnen van het militaire procesrecht.

Het bedoelde art. handelt over delicten, welke door den kantonrechter worden afgedaan. *Zulke delicten bestaan in het militaire proces niet.*

Stelling 1: Door de redactie is toepassing van art. 74 nieuw uitgesloten voor den militairen rechter.

Opm.: in de wet staat niet vermeld, dat de redactie *uitsluitend* utilistisch bedoeld is, dus als zoodanig voor het militaire niet belemmerend. Evenmin blijkt die veronderstelling uit de behandeling der wetwijziging, terwijl toch een bijzonder punt van aandacht had behooren te zijn het bespreken van den militairen factor, welke verloren gaat bij een afdoening buiten proces en buiten den rechter. Aldus moet wel worden verondersteld, dat men bij de totstandkoming het belang der militairen niet op het oog heeft gehad. Daaraan kan het betoog van een zoo deskundige als den toenmaligen Raad-adviseur bij het D. v. J. (zie M. R. T. XVII, blz. 428) niets afdoen en diens opinie moet dus worden beschouwd als een zuiver persoonlijke visie, welke geen steun vindt in de wet.

In het burgerstrafproces delibereert de A. O. M. over het al dan niet aanhangig maken van de vervolging en daaruit is ongetwijfeld voortgevloeid het hem verleende recht genoemd in art. 74 nieuw.

In het militaire proces heeft de A. F. en A. M. niet die zelfstandige bevoegdheid. Immers de A. F. krijgt opdracht van het H. M. G. om te vervolgen en op gelijke wijze handelt de gerechtsofficier bij den A. M. Een delibereeren over het al dan niet vervolgen is voor die autoriteiten dan ook uitgesloten.

Stelling 2: De A. F. en A. M. hebben ten aanzien van de vervolging geen analoge functie als de A. O. M. in het burgerstrafproces. Het hun verleenen van de bevoegdheid bedoeld in art. 74 nieuw W. v. S. zou een volledige verandering brengen in hun positie, zooals die volgt uit de bepalingen van het formeele militaire recht. Door het noemen van den A. O. M. als uitvoerder van art. 74 is toepassing van dit art. in het militaire recht uitgesloten.

Stelling 3: De A. F. en A. M. staan ten aanzien van het vervolgen niet onder den minister, doch onder bovengenoemde autoriteiten, weshalve inmenging van die autoriteit over de al dan niet toepasselijkheid van art. 74 niet ter zake dienend is.

Aangezien de mogelijkheid bestaat, dat in bepaalde gevallen noch de tucht, noch juridische eischen zich tegen een afdoening buiten proces verzetten, mede gelet op de eischen van rechtsgelijkheid, is het gewenscht, dat in die gevallen die wijze van afdoening mogelijk is.

Stelling 4: Het voorkomen van een uitgebreid proces, van vrijheidsstraf, door het betalen van de hoogste boete of een mindere moet mogelijk gemaakt worden voor gevallen, dat noch de tucht, noch het juridische zich tegen zulk een afdoening verzet.

Stelling 5: Ter bepaling of een dergelijke afdoening toelaatbaar is, moet voor elk geval het militair zoowel als juridisch belang der zaak worden beschouwd, waartoe de A. F. en A. M., gezien de eischen voor benoembaarheid, niet de aangewezen functionnarissen zijn.

Het wil ons voorkomen, dat de Heer ter Maten een goed werk

deed met in deze de militaire factor, het belang dat voor de krijgstucht gelegen is in het al of niet strafrechterlijk vervolgen van overtredingen naar voren te brengen.

De woorden van de wet bieden weinig steun, de woorden in het nieuwe artikel: „overtredingen waarvan de kantonrechter kennis neemt” kunnen eenerzijds geacht worden te zijn eene eenvoudige aanduiding van de soort overtredingen die bedoeld worden, zij kunnen anderzijds ook, gelijk de Heer ter Maten meent, dienen als afdoend argument tegen overeenkomstige toepassing van art. 74 nieuw in het militaire strafproces, omdat *overtredingen waarvan de kantonrechter kennis neemt* in dat strafproces niet bestaan.

Dè „goede wil” waarop Prof. van Dijk doelde in zijn, in ons bedoeld artikel op blad. 429 deel XVII aangehaald, werkje „Tekst der Wet van 5 Juli 1921 (Staatsblad no. 833) enz.” zal in deze den doorslag moeten geven of liever gezegd: de wensch zal wel de vader van zijne interpretatie moeten zijn.

In de eerste plaats is het niet juist dat zonder uitdrukkelijke wetsbepaling het recht om te bepalen of iemand al of niet zal worden vervolgd, dat volgens onze militaire Rechtsplegingen — óók, naar onze meening, ten aanzien van personen die in eersten aanleg voor het Hoog Militair Gerechtshof terechtstaan, al wordt daaraan de hand niet gehouden — uitsluitend berust bij den Vlootvoogd of bij den Plaatselijke- of Garnizoenscommandant, krachteloos zou worden gemaakt door den Advocaat-Fiscaal, Fiscaal of Auditeur-Militair, die over het instellen van eene vervolging elke zeggenschap mist. Gewenscht is, in het algemeen gesproken, dat het op de militairen toe te passen recht zich aansluit aan het Algemeen Strafrecht, maar om zonder meer de bevoegdheid van het openbaar ministerie ex artikel 74 Sr. — zooals het thans luidt — over te brengen op de openbare aanklagers uit het militair strafproces gaat o.i., gelet op hetgeen voorafgaat, te ver.

In de praktijk na 1 Januari 1923, invoeringsdatum van de nieuwe militaire strafwetgeving, zullen de bezwaren hiertegen zich niet zoo hevig doen gevoelen omdat dan voor een groot deel der gepleegde overtredingen, ingevolge art. 2 sub 5o en 6o Wet op de Krijgstucht, disciplinaire bestraffing de meest voorkomende wijze van afdoening zal zijn, *juist* wanneer het gepleegde feit onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde, zoodat voor de vrees dat de militaire factor in het gedrang zal komen, in de praktijk, bij een groot aantal der gepleegde overtredingen geen grond behoeft te bestaan. Maar er blijven dan toch nog altijd over niet alleen de overtredingen *niet* in art. 2 sub 5o en 6o vermeld, maar vooral de gevallen dat de Vlootvoogd of de Plaatselijke- of Garnizoenscommandant, b.v. omdat de delinquent meermalen recidiveert, van meening is dat strafrechterlijke behandeling der zaak *wel* vereischt wordt. In dergelijke gevallen gaat het niet aan om aan een andere autoriteit, die voor het handhaven van de tucht *niet* aansprakelijk is en die in hoofdzaak zich slechts te houden heeft aan wat de „gerechts-officier” of de rech-

ter waarbij hij optreedt beslist, de bevoegdheid te geven, die noodig geachte strafrechterlijke behandeling te voorkomen.

Nu men er door de wet niet toe gedwongen wordt is een interpretatie, welke dit mogelijk zou maken, als in strijd met het stelsel van de militair-rechterlijke organisatie te vooroordeelen en daarom wil ons — met loslating van onze op pagina 428 deel XVII aanvankelijk uitgesproken meening — een vasthouden aan den tekst der wet waardoor de toepassing in het militaire strafrecht wordt uitgesloten, het meest wenschelijk schijnen.

Wetwijziging waardoor het transactie-systeem in het militair strafproces wordt doorgevoerd voor zoover het kan, d.w.z. zonder afbreuk te doen aan het beginsel dat de militaire autoriteit over de strafrechterlijke vervolging beslist, zal dan echter van de thans door ons voorgestane interpretatie een onafwijsbaar gevolg moeten zijn. Wij denken hierbij b.v. aan de feiten genoemd in art. 2, sub 6 v. d. W. o. d. K., in die gevallen waarin de militaire autoriteit, die het verwijzingsrecht bezit, van oordeel is dat het begane feit *niet* onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde. De eisch van aansluiting aan het gemeene recht brengt dan mee dat, waar hier geen grond van uitzondering aanwezig is, ook den militair de voordeelen van het nieuwe afkoopstelsel deelachtig wordt, maar de „voorwaarde” waaraan zal moeten worden voldaan, zal dan niet door den Adv.-Fiscaal, Auditeur-Militair of Fiskaal moeten worden bepaald, maar door de hiervoren bedoelde militaire autoriteit.

Dat het oude art. 74 in het militaire strafproces ook toepassing heeft gevonden is waar. Er is dan ook geen enkel bezwaar om door vrijwillige onderwerping aan de zwaarste op zekere overtreding gestelde straf een vervolging deswege te voorkomen. Doch zoodra transactie mogelijk wordt moet die mogelijkheid worden gelegd in handen van de militaire autoriteit die over het instellen van een strafvervolging heeft te beslissen. Aan den openbaren aanklager is in 1912 elke bevoegdheid daartoe opzettelijk onthouden.

Nogmaals „Vrije Straffen”.

Van den Eersten Luitenant der Infanterie E. Snoek mochten wij, naar aanleiding van het, in onze vorige aflevering gepubliceerde, artikel van den Heer H. Th. Schotsman onderstaande beschouwing ontvangen:

In het Militair-Rechtelijk Tijdschrift van September 1922 las ik met veel genoegen het belangwekkend artikel van den heer H. Th. Schotsman over „vrije” straffen, doch evenals de redactie in eene korte aantekening blijken geeft, van de toepassing in de

practijk ernstige bezwaren te verwachten, meen ik ook, dat het stelsel ernstige fouten heeft.

Nu weet ik wel, dat eene ideale oplossing van de krijgstuuchtelijke bestraffing wel niet te vinden zal zijn en dat in verschillende gevallen oordeelkundig bepaalde „vrije” straffen heilzaam kunnen werken, doch dat slechts *enkele* krijgstuuchtelijke vergrijpen zich voor deze wijze van berechting leenen. De heer S. erkent, dat allicht in vreedestijd en vooral in de kazernes het opleggen van vrije straffen niet zoo eenvoudig zal zijn en „Toch . . . where there is a will, there is a way!” Dit laatste „par manière de dire” volgens mijne meening.

Integendeel geloof ik, dat slechts in enkele gevallen vrije straffen toepassing kunnen vinden. Behalve de opgesomde bezwaren der redactie zijn er m.i. meer.

De soldaten eener compagnie zullen de straffen van den C. Ct. aan critiek onderwerpen en moeten den indruk hebben dat de strafoplegger rechtvaardig is. Dit is een der eerste voorwaarden voor een goeden geest in den troep! Verre van te willen aanbevelen voor elke „soort” overtreding, als het ware een bepaalde straf vooruit te willen bepalen, ook al omdat toch eigenlijk geen enkele overtreding precies gelijk kan zijn aan een andere, heeft het veel voor, dat de soldaten weten, dat op bepaalde overtredingen, bij benadering, bepaalde straffen staan.

Men vergete niet, dat het niet voldoende is, dat de strafoplegger de overtuiging heeft naar billijkheid gestraft te hebben. De gestrafte en de onderhebbenden, meestal met een minder ruimen blik, moeten daarvan ook overtuigd zijn. Een andere opinie is, zoo als reeds opgemerkt, volgens mijne meening, fataal voor den goeden geest.

Zonder er een soort „tarief” op na te houden, zullen bij de gebruikelijke straffen de onderhebbenden vrij spoedig uit de practijk weten, hoe de C.Ct. in de verschillende gevallen ongeveer zal straffen, wat zeker bijdraagt tot wat ik zou willen noemen „rechtszekerheid” „Motiveering” van elk „vonnis” is toch uit den aard der zaak niet mogelijk en veelal ook niet wenschelijk. De strafreden kan slechts ten deele eene „motiveering” zijn.

Naar aanleiding van die beschouwing zij ons de volgende korte opmerking veroorloofd.

Met den geachten inzender zijn wij van meening, dat een van de criteria waaraan een goede straf moet voldoen deze is, dat de straf in den kring van hen, die aan de werking van eene straf- of tuchtwet zijn onderworpen, als billijk en rechtvaardig wordt gevoeld, doch het is, om een dergelijk gevoelen te doen ontstaan, o.i. niet noodig dat de personen, tot dien kring behoorende, van te voren weten welke straffen „bij benadering” op bepaalde overtredingen zullen volgen.

Zeer stellig is in art. 29 van het nieuwe Reglement betreffende de Krijgstucht het vooruit vaststellen van straffen op bepaalde

krijgstuchtelijke vergrijpen verboden, ¹⁾ en al zegt de inzender dat het verre van hen is een „tarief” te willen aanbevelen, de door hem voorgestane „rechtszekerheid” komt daar toch bedenkelijk dicht bij.

Het is natuurlijk waar dat iedere rechter, hij moge strafrechter zijn of tuchtrechter, ten slotte een min of meer vaste hand van straffen krijgt voor normale gevallen, maar als een voordeel van de „vrije straf” zouden wij juist willen aanmerken het ontariefmatige, het beter, dan bij de altijd beperkte keuze van „wettelijke” straffen mogelijk is, doen aanpassen van de straf aan het karakter van den delinquent, aan den aard van het vergrijp en aan de omstandigheden waaronder b.v. de troep verkeert; hetgeen juist nauwgezette overweging van al die factoren noodzakelijk maakt en waardoor voor een „tarief” geen plaats meer is.

De overtuiging bij den troep dat een opgelegde straf billijk en rechtvaardig is, is noodig, maar die overtuiging moet ontstaan bij ieder concreet geval, nadat men van het strafbaar feit en van de straf heeft kennis genomen en rekening houdt met de persoon van den delinquent. Bovendien zou, naar wij meenen, een „vrije straf” aanmerkelijk grooter preventieve werking kunnen hebben dan de wetenschap om een, met bijna wiskundige zekerheid vooruit te bepalen, aantal dagen arrest te moeten opknappen. Zoo zou, indien de overtuiging bij den troep bestaat dat de strafoplegger rechtvaardig maar streng straft, juist in de onbekendheid met de op te leggen straf een element gelegen zijn, dat eerder van het plegen van eene overtreding kan terughouden dan die vooruit ter dege geweten zekerheid.

Wij vermoeden intusschen dat het maar aan enkelen gegeven is, om „vrije straffen” te hanteeren zóó dat het wordt, wat het in theorie wezen moet: het in een gegeven geval, ten opzichte van een bepaald individu, onder zekere omstandigheden, meest op haar plaats zijnd middel van repressie. Voor het meerendeel der strafopleggers zou, vreezen wij, het bevorderen van die repressie, zonder steun van positieve wetsbepalingen, herhaaldelijk uitloopen op mistasten en het kiezen van ongeschikte middelen. Juist omdat men, ook bij de strafopleggers, te rekenen heeft met den normaal middelmatigen mensch, zouden wij van een vrije-straf-toepassing, — vooral zoolang zij geheel buiten de wet zou moeten omgaan — ondanks het aantrekkelijke dat er in gelegen is, meer kwade dan goede vruchten verwachten. Eene grootere keuze van krijgstuchtelijke straffen dan de Wet op de Krijgstucht thans biedt, zou echter in belangrijke mate aan de bezwaren tegen „vrije straffen” tegemoet kunnen komen, ook omdat dan redres door middel van beroep blijft openstaan.

¹⁾ Welke de beteekenis is van een dergelijk „verbod” zal de rechtspraak moeten uitwijzen.

Rechtspleging voor het Hoog Militair Gerechtshof.

Door de Vereeniging van Advocaten, geadmitteerd bij het Hoog Militair Gerechtshof, is het navolgende verzoekschrift gezonden aan Zijne Excellentie, den Minister van Justitie.

Aan Zijne Excellentie den Minister van Justitie.

Geeft eerbiedig te kennen:

De Vereeniging van Advocaten, geadmitteerd bij het Hoog Militair Gerechtshof, ten deze domicilie kiezende ten kantore van den secretaris aan de Drift No. 17, te Utrecht;

dat de procedure bij het Hoog Militair Gerechtshof geregeld wordt door de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, die in art. 75 bepaalt, dat behoudens hetgeen bij die wet in het bijzonder is geregeld, de stijl van praktijk bij den Hove van Holland tot in den jare 1810 in gebruik geweest zijnde zal worden gevolgd;

dat aan deze bepaling gedurende zeer vele jaren de hand is gehouden, maar het Hof in de latere jaren zoowel de Provisioneele Instructie zelf als de praktijk van den Hove van Holland buiten toepassing laat, wanneer het met de daarbij voorgeschreven bepalingen niet instemt;

dat hierdoor is ontstaan een op de gewoonte gebaseerde rechtspleging, waarbij de justiciabelen zich bij de samenstelling van het Hof der laatste jaren wel hebben bevonden, dank zij de hooge karaktereigenschappen der leden van dit College;

dat echter een dergelijke rechtspleging, die niet op geschreven wettelijke regelen berust, maar slechts op het subjectief — en zooals in de praktijk is gebleken — wisselend inzicht van het Hof, voor de verdediging geen voldoende waarborg biedt voor eene behoorlijke en rechtvaardige rechtspraak;

dat de verzoekende vereeniging zich dan ook met bezorgdheid afvraagt, wat er van die rechtspleging terecht mag komen, wanneer de samenstelling van het Hof verandering ondergaat en daarin worden benoemd personen, aan wier subjectief inzicht te dezen opzichte niet het vertrouwen kan worden geschonken, dat men tot nu toe in de leden stelde;

dat dit te meer klemt, nu er een nieuwe president moet worden benoemd ¹⁾, van wiens leiding meer nog dan van de opvattingen der leden eene behoorlijke procesvoering afhangt;

Reden waarom verzoekster zich tot Uwe Excellentie wendt met eerbiedig verzoek te bevorderen, dat *met spoed* de rechtspleging voor het Hoog Militair Gerechtshof wettelijk worde geregeld in overeen-

¹⁾ Het verzoekschrift werd ingezonden vóór de benoeming van Dr. H. W. van Sandick tot President van het Hoog Militair Gerechtshof.

stemming met de eischen des tijds, onder mededeeling, dat van dit verzoekschrift afschrift is gezonden aan de beide Kamers der Staten-Generaal.

't Welk doende enz.

De Vereeniging van Advocaten, geadmitteerd
bij het Hoog Militair Gerechtshof,

(get.) GERLINGS, *Voorzitter.*

(get.) M. H. DE BOER, *Secretaris.*

Utrecht, 27 April 1922.

Dienstbetrekking tusschen Staat en Ambtenaar.

Op bladz. 193 e. v. van de vorige aflevering van ons tijdschrift namen wij uit de Nederlandsche Jurisprudentie 1922 een arrest van den Hoogen Raad over, waarin werd beslist dat de dienstbetrekking bestaande tusschen Staat en ambtenaar niet is een „arbeids-overeenkomst” in den zin der Wet van 1907 en art. 39 sub 3 R. O. dan ook ten dezen niet toepasselijk is.

Hetzelfde arrest werd opgenomen in nummer 10927 van het Weekblad van het Recht en geeft in dat nummer aan H. d. J. aanleiding tot eenige belangrijke beschouwingen, welke wij meenden onzen lezers niet te mogen onthouden en die wij hieronder doen volgen.

(1) De H. R. is in dit arrest teruggekomen van zijne vroegere leer, dat de overeenkomst tusschen ambtenaren en publiekrechtelijk lichaam wèl is eene arbeidsovereenkomst, dat daarop alleen niet van toepassing is de zevende titel A, van boek III, van het Burg. Wetboek, terwijl toepasselijk blijven de bepalingen van formeel recht, geschreven voor procedures in arbeidszaken (arr. van 7 April 1911, W. 9170).

Dat eene verandering van jurisprudentie plaats vindt omtrent deze vraag, is niet verwonderlijk en dat het laatste woord omtrent het karakter der verhouding tusschen ambtenaren en Staat met dit arrest is gezegd, zal wel niet licht iemand beweren.

Maar dezerzijds mag niet nagelaten worden de aandacht te vestigen op de omstandigheid, dat de parlementaire geschiedenis bij beide arresten aan de beslissing ten grondslag ligt.

De parlementaire geschiedenis was volgens het arrest van 1911 deze, dat men wel de bedoeling had gehad de ambtenaarsverhouding onder art. 39, 3°, Wet R. O. te doen vallen, thans wordt de daarover gevoerde gedachtenwisseling op het tweede plan geschoven, en uit-

sluitend op de memorie van toelichting beroep gedaan, die de geheele wet, ook het formeel deel, ontoepasselijk zou verklaren.

Hoe gevaarlijk historische interpretatie, ontleend aan kamerstukken is, kan uit deze quaestie blijken. En nu geldt het hier nog eene prima voorbereide wet!

Welke van beide stelsels de voorkeur verdient, hangt af van de eischen, die men aan een wet stelt.

Zij die gevoelen voor practisch, eenvoudig procedeeeren, zullen geneigd zijn het arrest van 1911 de voorkeur te geven.

Want ook de eenvoudigste beambten, de sjouwerman van de gasfabriek en de bode van een polderbestuur, moeten nu bij de Rechtbank terechtkomen om eventueele aanspraken te doen gelden.

En omgekeerd heeft ook het publiekrechtelijk lichaam weder al de last van de gewone procedure, ook voor bagatelzaken (ontruiming van ambtswoningen).

Na dit arrest zullen dus velen ingrijpen van den wetgever noodig achten.

Maar daartegenover zal van principieel standpunt door velen die nieuwe beslissing worden toegejuicht. Hiertoe zullen met name zij behooren, die den ambtenaar weigeren te beschouwen als arbeider, in dienst van een publiekrechtelijk lichaam.

En wellicht ook diegenen die, als Duguit (Manuel de Droit Constitutionnel, 2e dr., p. 122), aan den Staat rechtspersoonlijkheid ontzeggen en den ambtenaar beschouwen als agent van het staatsgezag.

Ik vestig terloops de aandacht op de omstandigheid, dat de procedures tusschen reederij en schepelingen niet door dit arrest aan de kennismeming van den Kantonrechter worden onttrokken. Vg. ook Land-Star Busmann, V, p. 264.

Hierover is ook de laatste jaren in de rechtspraak geen strijd meer.

Wanneer ten slotte de vraag wordt gesteld wat de consequenties zijn van dit terugkomen van den Raad op zijne vroegere jurisprudentie, dan meen ik op één punt van groot belang te moeten wijzen.

Waar het arrest van 1911 de ambtenaarsverhouding beschouwde als eene — zij het niet door het B. W. geregelde — arbeidsovereenkomst, had op dat arrest een beroep kunnen worden gedaan ter ondersteuning van de bewering, dat eene staking van ambtenaren in beginsel niet ongeoorloofd is.

Waar rechtspraak en literatuur staking niet als opzegging of ontbinding van de dienstbetrekking beschouwen, zou er bij het beschouwen van den ambtenaar als arbeider — en dat deed het arrest van 1911 — geen aanleiding zijn om deze categorie van arbeiders uit te zonderen, zoo had men kunnen redeneeren.

Na het nieuwe arrest zal die redeneering niet meer mogelijk zijn.

Voor deze vraag — of een ambtenaar staken mag —, die in Frankrijk in de practijk zich heeft voorgedaan ter gelegenheid van de poststaking in 1909, zie men Cons. d'Etat 7 Aug. 1909, D. 11,

3. 17, alwaar een uitvoerig rapport van den heer Tardieu, met tal van bronnen, een uittreksel van een vonnis van den Tribunal de la Seine, 29 Juli 1909, D. 09. 5. 69, met noot, alsmede een opstel van J. Delpech in Rev. Crit. 1909, p. 597 en vlgg. eveneens tal van bronnen vermeldend.

Tardieu en Delpech komen — evenals de beide beslissingen — tot de slotsom, dat staking van ambtenaren met het oog op de functie van den Staat, waarvan zij agent zijn, ongeoorloofd, ja ondenkbaar is, en zulks in tegenstelling met staking van arbeiders, die beiden in beginsel geoorloofd achten, evenals reeds toen de geheele Fransche doctrine dat deed.

Ik heb gemeend goed te doen, deze vraag even in verband met dit arrest te vermelden, omdat ze ten onzent weinig bekend schijnt.

Morren, Themis 1917, p. 271 v., die een pleidooi levert voor de gelijkstelling van ambtenaren en arbeiders, en zuiver privaatrecht in de ambtenaarsverhouding ziet, heeft deze quaestie onbesproken gelaten, en Eigeman, R. M. 1911, roert de zaak wel aan, doch de bovenstaande rechtspraak wordt door hem niet genoemd (het arrest van den Conseil d'Etat is eerst laat gepubliceerd), en het stelsel van Leroy, door Eigeman in den breede besproken, is zeer gedeedeerd door den Conseil verworpen.

Vandaar deze eenigszins uitvoerige beschouwing, die mij in de tegenwoordige tijdsomstandigheden niet van actualiteit ontbloot leek, ook al is de strafrechtelijke zijde van de zaak misschien afgedaan door art. 358*bis*, dat mij intusschen niet overduidelijk geredigeerd blijft voorkomen.

Art. 17. van het nieuwe Reglement betreffende de Krijgstucht.

In het nummer van 1 September 1922 (n°. 10917) van het Weekblad van het Recht publiceert Dr. J. D. Huyer, Advocaat en Procureur te Amsterdam, een artikel om de ongrondwettigheid van bedoeld artikel 17 aan te toonen, terwijl een zelfde betoog door hem werd gehouden in het dagblad de Telegraaf van Zaterdag 26 Augustus 1922. Waar beide artikelen, wat de daarin ontvouwde argumenten betreft, overeenstemmen, zullen wij volstaan met overneming van de ingezonden bijdrage in het Weekblad van het Recht, die hieronder moge volgen:

Hooggeleerde Redactie,

Hierbij veroorloof ik mij, Uw aandacht te vestigen op een m. i. ernstige schending van art. 9 der Grondwet en van art. 14 der Wet houdende Alg. Bep.

Art. 17 van het nieuwe Reglement op de Krijgstucht geeft den Ministers van Marine en Oorlog het recht te verklaren, dat aanslui-

ting aan een vereeniging in strijd is met de belangen der krijgstucht, en derhalve den militair verboden. (Art. 17, sub *b*).

Bovendien kan een commandeerende officier of plaatselijke militaire autoriteit het bijwonen van een vergadering, ook wanneer zij buiten boord van een oorlogsvaartuig of buiten de kazerne gehouden wordt, om redenen aan de krijgstucht ontleend, aan militairen verbieden. (Art. 17, sub *e*).

In den aanhef van art. 17 lezen we, dat deze uitzonderingsbepaling voor den militair gerechtvaardigd wordt „uit hoofde van zijn uit het wezen van de krijgsmacht en de beginselen van de krijgstucht voortvloeiende bijzondere positie en verplichtingen”.

Nu wil ik dadelijk vooropstellen, dat Prof. Struycken in zijn werk „Het Staatsrecht van het Koninkrijk der Nederlanden” van oordeel is, dat tegen een dergelijke uitzonderingsbepaling geen grondwettig bezwaar bestaat.

Naar mijn bescheiden meening echter, ziet de Hooggeleerde Schrijver hierbij tweeërlei over het hoofd:

1°. Het wil mij voorkomen, dat Struycken's opvatting een onjuiste gevolgtrekking is uit de ontwikkelingsgeschiedenis der grondrechten.

Volkomen juist lijkt mij de meening van Struycken, dat de grondrechten geen eeuwige, onveranderlijke rechten zijn. Zij geven niets anders weer dan de hoofdbeginselen der persoonlijke vrijheid in de constitutie, en zijn daarom op dezelfde wijze als iedere andere bepaling der Grondwet voor verandering en opheffing vatbaar.

Maar dan kan m.i. die verandering of opheffing slechts rechtsgeldig geschieden door dezelfde organen, die ze hebben tot stand gebracht, n.l. Staten-Generaal en Koning, niet echter door den Koning alleen.

De Grondwet kan niet anders bedoelen, nu ze het tegendeel niet verklaart, dan dat de vrijheidsrechten, die de Grondwet een ieder waarborgt, aan een ieder tegenover een ieder moeten toekomen, dus ook tegenover de Overheid.

2°. De opvatting van Struycken strandt op den duidelijken text van art. 14 der Wet houdende Alg. Bep.

Nu moge de term „openbare orde” eenigszins vaag zijn, niettemin lijkt mij zeer juist de definitie van Land (Inleiding tot de Verklaring van het B. W., blz. 76), die hieronder brengt alle regelen, die naar 's wetgevers opvatting geacht kunnen worden het wezen zelf te raken der bestaande maatschappij, zoodat een inbreuk op die regelen de maatschappij zelve zou treffen.

Dat nu de grondrechten het wezen zelf der bestaande maatschappij raken, is duidelijk, daar zonder de grondrechten de hedendaagsche maatschappij onbestaanbaar is. Zoo is b.v. de moderne arbeidersbeweging onafscheidelijk verbonden aan een krachtig vakvereenigingswezen, wat weer niet bestaan kan zonder het recht van vereeniging of vergadering. Derhalve verbiedt art. 14 den Minister om het vereenigingsrecht te beperken, te meer nu uit niets blijkt, dat art. 14

slechts op privaatrechtelijke verhoudingen het oog heeft. Men zie slechts art. 8 dierzelfde wet en de argumenten van Prof. Scholten voor een ruime strekking der wet van 1820 (Asser's Handleiding, deel 1, 4de druk, blz. 33).

Evenmin is de wettigheid van art. 17 te verdedigen met een beroep op art. 60 der Grondwet.

Zoowel de Savornin Lohman, als Buys en Sybenga zijn eenstemmig van oordeel, dat het woord oppergezag in art. 60 hetzelfde beteekent als het woord opperbestuur in de artt. 57, 61 en 63. Immers, al deze gezagsfuncties zijn slechts een uitvloeisel van diezelfde „Magt des Konings”, zooals het opschrift van de 6de Afdeling der Grondwet luidt, voor welker uitoefening de Ministers krachtens art. 54 verantwoordelijk zijn.

Buys omschrijft opperbestuur als de bevoegdheid, aan de Regering toekomende om, binnen de grenzen door de Wet getrokken, vrijelijk te beslissen wat het belang des lands vordert, m.a.w. die beschikkingen mogen niet in botsing komen met Grondwet of wet.

Ten overvloede wijs ik er op, dat de wet van 22 April 1855, uitvloeisel van art. 9, lid 2, der Grondwet, geen uitzonderingsbepalingen ten aanzien van militairen bevat.

Integendeel, deze wet geeft militairen in een enkel opzicht meer recht dan burgers, daar art. 20 het verbod tot het dragen van wapenen in vergaderingen niet toepasselijk verklaart op militaire officieren en onderofficieren, in uniform gekleed.

M. i. blijkt uit dit op zich zelf onbelangrijke artikel ten stelligste, dat de wetgever van 1855 ten aanzien van het vereenigings- en vergaderingsrecht militairen op geheel gelijke lijn stelt met burgers.

Nu sindsdien geen wet tot stand kwam, die voor militairen uitzonderingsbepalingen inhoudt ten aanzien van deze rechten, is art. 17 van het nieuwe Reglement op de Krijgstucht in strijd met art. 9, lid 2, der Grondwet, en derhalve ongrondwettig.

Amsterdam, 23 Aug. 1922.

J. D. HUIJER.

Is naar de meening van Mr. Huijer artikel 17 ongrondwettig, in nummer 10926 van hetzelfde Weekblad voert Dr. M. H. de Boer ook nog een wettelijk bezwaar er tegen aan dat wij hier eveneens afdrukken:

Mijnheer de Hoofdredacteur,

Mag ik in aansluiting aan de bijdrage van Mr. Huijer over art. 17 Reglement van Krijgstucht in W. 10917, nog eene opmerking in Uw blad plaatsen? Het komt mij n.l. voor, dat er tegen dit artikel naast een grondwettelijk bezwaar ook een wettelijk bezwaar is aan te voeren. Immers welke feiten als krijgstuhtelijke vergripen zijn te

beschouwen, is door de wet geregeld (art. 2 Wet op de Krijgstucht). Met betrekking tot het deelnemen aan vereenigingen is van dit wetsartikel alleen van belang de bepaling, dat krijgstuhtelijke vergrijpen zijn alle feiten onbestaanbaar met de militaire tucht of orde. Naast de in deze wetsbepaling genoemde feiten kan het Koninklijk Besluit, dat immers krachtens art. 73 der wet slechts uitvoeringsbepalingen mag bevatten, geen andere feiten krijgstuhtelijk strafbaar stellen.

Het betwiste art. 17 doet dit zeer duidelijk: onder *a*. wordt overeenkomstig art. 2 Wet op de Krijgstucht verboden het deelnemen aan vereenigingen, die in doel of werkwijze onkrijgstuhtelijk zijn. Daarnaast verbiedt *b*, het deelnemen aan vereenigingen, wanneer dit volgens den Minister als onkrijgstuhtelijk moet worden beschouwd. Is het inderdaad onkrijgstuhtelijk, dan valt het reeds onder *a*, of in ieder geval onder art. 2 Wet op de Krijgstucht. Men bedoelt hier dus strafbaar te stellen het deelnemen aan vereenigingen, dat hoewel niet onkrijgstuhtelijk, toch door den Minister is verboden. En bedoelt men dit ondanks de bewoordingen niet, maar wel om de beoordeeling van het karakter der deelneming aan eene bepaalde vereeniging over te laten aan den Minister, dan is de bepaling evenzeer onwettig. De beoordeeling van wat al of niet krijgstuhtelijk is, heeft de wet opgedragen aan de militaire meerderen (artt. 39—43 en 61 Wet op de Krijgstucht) en in hoogste instantie aan het Hoog Militair Gerechtshof (art. 67 Wet op de Krijgstucht); de Kroon kan dus slechts in strijd met de wet die beoordeeling aan den Minister opdragen.

Utrecht, 13 Sept. 1922.

Hoogachtend

Uw dw.

H. M. DE BOER.

Beide bezwaren, het grondwettelijke zoowel als het wettelijke, worden daarentegen ontkend in de ingezonden bijdrage van Dr. P. J. Stigter in nummer 10933 van meergenoemd Weekblad. Om de belangrijkheid der zaak moge het ons vergund zijn ook diens meening hieronder te doen volgen:

De beschouwingen van Mr. J. D. Huijer in W. 10917 en die van Mr. M. H. de Boer in W. 10926, betreffende opgemeld art. 17, geven mij aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Mr. Huijer acht door art. 17 R. K. (Reglement betr. de Krijgstucht) art. 9 van de G.w. geschonden; Mr. De Boer meent, dat, naast het grondwettelijk bezwaar, ook nog een wettelijk bezwaar tegen het artikel is aan te voeren.

Het schijnt mij toe, dat men bij de beoordeeling van den inhoud van het R. K. wel eerst zich er rekenschap van moet geven *wat het R. K. eigenlijk is*.

Toen in 1902 het ontwerp *Wet* op de Krijgstucht (W. K.) in de 2e Kamer in behandeling kwam, was er nog geen sprake van een *Reglement* betreffende de Krijgstucht; m.a.w. de Regeering, die het ontwerp indiende, alsmede zij, die het voorbereid hadden, hebben zich de werking van de *Wet* gedacht *zonder* *Reglement* daarnaast. Men mag dus aannemen, dat het materieele (en het formeele) tucht-recht is opgesloten in de *Wet* op de Krijgstucht en nergens anders.

Voor zoover betreft het z.g. *eigenlijk* disciplinair recht, volstond de Wetgever met de opneming van de zeer algemeene formule van art. 2, 1°, dat tot krijgstuchtelijke vergripen stempelt: „alle niet in eenige strafwet omschreven feiten, strijdig met eenig dienstbevel of dienstvoorschrift, of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde”.

Wie nu moet uitmaken, welke feiten strijdig zijn met bevel of voorschrift of onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde, vermeldt de wet niet. Men zal echter wel algemeen aannemen, dat het moet geschieden door de voor de krijgstucht verantwoordelijke autoriteiten, n.l. de Ministers van Oorlog en Marine en de militaire commandanten (en bij beklag over eene straf ook het H. M. G.). Mr. De Boer meent, dat deze beoordeeling alleen berust bij de strafbevoegde commandanten en daarom niet bij den Minister van Oorlog of Marine; het komt mij echter voor, dat deze conclusie geen basis heeft en dat het voor de hand ligt, dat de betrokken Minister, die tegenover de volksvertegenwoordiging verantwoording heeft af te leggen — ook over de tucht in het leger of op de vloot —, in niet mindere mate zal mogen en moeten beoordeelen wat al of niet strijdig is met de krijgstucht dan de onder hem staande commandanten.

Tijdens de behandeling van het ontwerp-W. K. in de 2de Kamer kwam van uit die Kamer aandrang (1) op de Regeering tot nadere uitwerking in de wet van de korte formule van art. 2, 1°. De Regeering bood weerstand, doch verklaarde zich bereid, *naast* de wet, eene zelfstandige „handleiding”, eene soort van admonitie, een „handboekje”, te doen samenstellen, dat aan jonge militairen ter hand zou kunnen worden gesteld. De Heer De Savornin Lohman vroeg een „reglement”, geen handleiding; een reglement, dat „van wege de hooge Regeering moet uitgegeven worden, opdat de militair precies wete, waaraan hij zich te houden heeft”.

Ofschoon dus voor wat thans is geworden het „Reglement betreffende de Krijgstucht” destijds in de 2de Kamer door Regeering en Leden verschillende qualificaties gebruikt zijn, blijkt m. i. uit de geschiedenis van de W. K. toch wel, dat het nieuwe R. K. niet anders is dan eene uitwerking van de algemeen gestelde bewoordingen van art. 2, 1°, W. K., eene uitlegging van de bedoeling van die wettelijke bepaling. Eene *uitbreiding* wordt door art. 17 R. K. dan ook niet aan art. 2, 1°, W. K. gegeven; dit ware ook wel onmogelijk, omdat de grenzen in dat punt 1° reeds zoo ruim mogelijk getrokken zijn.

Ik acht dan ook art. 17 R. K. niet in strijd met art. 9 G.w., omdat

¹⁾ O.a. de leden Duymaer v. Twist, De Savornin Lohman, Verhey.

art. 17 R. K. niets anders doet dan den militair eenige der vele dingen voorhouden, die in art. 2, 1°, W. K. begrepen zijn. Wanneer men grondrechten door het nieuwe tuchtrecht bedreigt of aangetast acht, dan kan men m. i. alleen zijne bezwaren richten tegen de ruime redactie van art. 2, 1° der *Wet*, niet echter tegen het *Reglement*, dat slechts — op uitdrukkelijk verlangen van de 2de Kamer — uitlegging en uitwerking geeft aan de *Wet*, ten deele zelfs een afschrift is van de *Wet*, welk laatste toch duidelijk aantoonde dat het doel is geweest bekendmaking aan den soldaat van het voor hem geldend recht.

Ik acht art. 17 en meer speciaal 17*b* R. K. ook niet, zooals Mr. De Boer, in strijd met de W. K. zelf. Art. 17 scheidt zelf geen recht, stelt geen nieuwe feiten strafbaar, ook niet art. 17*b*, ofschoon Mr. De Boer dit er wel inziet. Ik kan dan ook de uitlegging, die Mr. De Boer aan art. 73 *Wet* geeft, en die ik ook onjuist acht, voorbijgaan.

Iets anders is het, of art. 17*b*, dat in het *Reglement* woordelijk is overgenomen (2) uit het Ontwerp-*Reglement*, gevoegd bij het in 1917 uitgebrachte rapport van de in 1912 benoemde Commissie voor de invoering van het W. v. M. S. en de W. K., niet beter weggelaten had kunnen worden. Waar alle toelichting op den tekst ontbreekt, is het moeilijk op deze vraag een beslist antwoord te geven. Ik zou echter geneigd zijn tot het besluit, dat art. 17*b* gevoeglijk gemist kon worden, omdat de vereenigingen, ten aanzien waarvan de Minister de in art. 17*b* bedoelde bekendmaking zal doen, m. i. ook wel steeds onder art. 17*a* zullen vallen. Anderzijds komt het mij voor, dat de controle van de Volksvertegenwoordiging, van de pers, van de publieke opinie, op den betrokken Minister, wel voldoende waarborg zal zijn tegen misbruik.

Ten slotte moge de opmerking plaats vinden, dat Mr. Huijer in het door hem zelf onbelangrijk genoemde art. 20 van de *Wet* van 22 April 1855 meer leest dan er in staat.

Ginneken, 27 Sept. 1922.

P. J. STIGTER.

Zonder ons vooralsnog in de kwestie partij te stellen, zouden wij — waar ook blijkens verschillende artikelen in het Algemeen Marine-Weekblad — het bewuste artikel 17 als eene bedreiging voor het vereenigingsleven der militairen wordt gevoeld, willen wijzen op art. 9 van de „Berufspflichten des deutschen Soldaten” die in de sociaal-democratische republiek Deutschland de z.g. Kriegsartikel hebben vervangen en welk artikel luidt:

„Der Soldat darf sich politisch *nicht* betätigen, politischen Vereinen *nicht* angehören, und an politischen Versammlungen *nicht* teilnehmen.”

²⁾ Behalve dat thans in den aanhef van het artikel staat: „is den militair verboden”, terwijl in het ontwerp stond: „is den militair niet geoorloofd”.

De „Berufspflichten” zijn den 2den Maart 1922 door den sociaal-democratischen Rijkspresident Ebert vastgesteld en opgenomen in het Marineverordnungsblatt Heft 8 van 6 April 1922.

Crimineele Statistiek 1920.

Spoedig na de, in April van dit jaar uitgekomen, crimineele statistiek over het jaar 1919, verscheen in Juli j.l. de overeenkomstige statistiek over het jaar 1920; ditmaal, zooals in het voorbericht in April reeds werd aangekondigd, wederom zonder tabelwerk, terwijl mede om der bezuinigingswille een kleiner lettertype werd gebezigd, hetgeen de raadpleging niet gemakkelijker maakt.

Aan de inleiding van de hand van Dr. G. L. Suermondt, ontleenen wij het volgende:

Kwam in de cijfers over het jaar 1919, betreffende strafzaken, waarvan de arrondissements-rechtbanken in eersten aanleg kennis nemen, het weer terugloopen van het aantal veroordeelingen en veroordeelden nog maar zwak tot uiting, ja steeg zelfs nog, met 1918 vergeleken, het aantal veroordeelden, over 1920 blijkt eene aanmerkelijke daling voor beide groepen te zijn ingetreden.

Het aantal veroordeelingen in rechtbankzaken verminderde van 40782 in 1919, tot 28917 in 1920 en het getal veroordeelden daalde met rond 10.000 van 36541 tot 26541. Tegenover deze dalingen staat evenwel eene niet geringe vermeerdering van het aantal recidivisten. Hun cijfer bereikte een tot nog toe ongekende hoogte; 9527 veroordeelingen betroffen recidivisten, terwijl bij de telling naar het aantal veroordeelde individuen, het aantal vroeger reeds veroordeelden 8112 bedroeg en bij beide cijfers de smokkelaars niet zijn medegerekend. Ook relatief, genomen per 10.000 inwoners, overtreft het recidive-cijfer dat van vorige jaren. Toch is het aandeel der recidivisten in het totaal der veroordeelden, de smokkelaars uitgeschakeld, hoewel met 1919 vergeleken gestegen van 33,2% tot 38,4%, nog gebleven onder het peil dat in de jaren vóór den oorlog als gemiddelde gold.

Bij de geweldige daling in 1920 moet in de eerste plaats gedacht worden aan het feit dat een groot deel van den achterstand bij de rechtbankzaken weer is ingehaald en in de tweede plaats daaraan dat onder de totaalcijfers (*niet* onder de recidive-cijfers) ook de smokkelaars zijn begrepen en juist onder hen de cijfers aanzienlijk lager zijn geworden. Of, indien deze beide factoren buiten rekening worden gelaten, nog van eene vermindering der criminaliteit mag worden gesproken, is een vraag waarop het antwoord vooralsnog moeilijk te geven is; toch mag in verband met wat hieronder volgt sterk worden betwijfeld of dat antwoord bevestigend zal zijn.

Overgaande tot eene splitsing van de criminaliteit naar hare verschillende uitingen wijzen de cijfers uit dat groote veranderingen hebben plaats gegrepen. Misdrijven tegen gezag en orde en de z.g. aggressieve criminaliteit kwamen belangrijk frequenter voor dan in 1919; zoo zijn de getallen voor huisvredebreuk en belemmering van ambtenaren verdrievoudigd, voor de misdrijven tegen de zeden verdubbeld, voor eenvoudige en gequalificeerde mishandeling met meer dan de helft vermeerderd en voor bedelarij en landlooperij (tenminste absoluut) hooger dan in een der oorlogsjaren.

Wel staat hier tegenover dat zich bij de economische criminaliteit een niet onaanzienlijke daling voordeed, maar wij mogen het den heer Suermondt volmondig toegeven als deze in zijne inleiding tot de slotsom komt dat het beeld, door de cijfers gegeven, waarlijk treurig is.

Zonder dat natuurlijk met zekerheid kan worden aangegeven wat de oorzaken van deze belangrijke afwijkingen der criminaliteit in 1920 zijn geweest, vestigt de schrijver van de inleiding onze aandacht op enkele factoren, die, naast de moreele verruwing tengevolge van den oorlog, als algemeen verschijnsel, daarop mogelijkwijze van invloed zijn geweest. Zoo wordt de daling van de economische criminaliteit wel in verband gebracht met de omstandigheid dat de waarde van goederen achteruit gegaan zou zijn en dus het stelen weinig profijt opleverde. Voorts zou het aantal van die voorwerpen, welke voor diefstal in aanmerking kwamen, zijn ingekrompen; tijdens den oorlog loonde het toch de moeite om kaarsen, lucifers, koperdraad en ettelijke andere artikelen te bemachtigen, welke nadien niet of in allen gevalle niet in die mate de begeerte tot wederrechtelijke toeëigening opwekten, terwijl bovendien het stelen van bedoelde voorwerpen geen „vakkundigheid” vereischte als b.v. voor diefstal gepaard met het forceeren van een brandkast noodig is.

Wat de buitengewone stijging der sexueele criminaliteit betreft, wijst de inleider er op dat het drankmisbruik zeer sterk is toegenomen en gemiddeld een 10 à 15% der sexueele delicten onder den invloed van alcohol wordt gepleegd; terwijl de toeneming in het aantal wegens homosexueele delicten veroordeelde personen, verband houdt met het feit dat te 's Gravenhage op dat gebied door de politie tot krachtig ingrijpen is overgegaan.

Komende tot § 2: de repressieve maatregelen, zien wij dat in de relatieve cijfers, vergeleken met 1919, slechts zeer kleine schommelingen waarneembaar zijn. Alleen trekt het de aandacht dat de, sinds 1911 ingetreden en voortdurende daling van het percentage der hechtenis (alleen 1914 springt in dezen uit de lijn) thans niet alleen tot staan is gekomen, maar dat het percentage, met 1919 vergeleken, verdubbelde; misschien is een en ander te verklaren doordat in de oorlogsjaren, met het oog op de volte der gestichten eerder geldboete werd opgelegd voor delicten, die nu wederom met hechtenis

worden gestraft, eene veronderstelling welke door de absolute cijfers voor de geldboeten schijnt te worden bevestigd.

Wat den duur van de opgelegde straffen betreft, constateeren wij dat zoowel de gevangenisstraffen van langer dan een maand als de kortere gevangenisstraffen absoluut zijn gedaald en de gevangenisstraffen van minder dan een maand ook relatief, terwijl de gevangenisstraffen van méér dan een maand relatief gestegen zijn. Veroordeeling tot levenslange gevangenisstraf had in 1920 vier maal plaats, een cijfer in jaren niet bereikt.

De cijfers der opgelegde bijkomende straffen geven aanleiding tot de opmerking, dat de verbeurdverklaringen verminderden met meer dan de helft tot 3668 gevallen, waaronder 3454 wegens verboden uitvoer. Het aantal malen dat opzending naar een Rijkswerkinrichting plaats vond nam toe, hetgeen verband houdt met de toename van het aantal veroordeelden wegens bedelarij en landlooperij. De overige bijkomende straffen geven slechts zeer kleine cijfers.

Van de 2757 voorwaardelijke veroordeelingen in 1920 uitgesproken, betroffen er 78 gevangenisstraf van precies één jaar en 2433 gevangenisstraffen van 1 maand tot 1 jaar. De verhoudingscijfers wijzen voor 1920 eene vermeerderde toepassing der voorwaardelijke veroordeeling aan bij alle straffen. Bij gevangenisstraffen van minder dan 1 maand hechtenis en geldboete blijven zij echter klein, en ook dit jaar valt wederom te constateeren dat de frequentie der voorwaardelijke veroordeeling afneemt met de zwaarte van de straf.

Wederom werd voorwaardelijke veroordeeling het meest uitgesproken bij openbare schennis van de eerbaarheid en verduistering in dienstbetrekking. De stijging van het aantal gevallen waarin bijzondere voorwaarden werden opgelegd, die in 1919 begon, heeft zich in 1920 onverzwakt voortgezet; 619 gevallen in 1919 tegen 894 gevallen in 1920 of percentsgewijs uitgedrukt 20,7% tegen 32,1%. Opdracht tot hulp en steun voor de naleving van de voorwaarden aan een vereeniging of ambtenaar werd over 1920 verstrekt in 807 gevallen d.i. 29%; terwijl dat percentage in 1919 nog maar 18% bedroeg.

Was in vroegere jaren de proeftijd van 3 jaren reeds in overwegende mate favoriet, in het jaar 1920 werd in 2392 gevallen een proeftijd van dien tijdsduur bepaald, d.i. in 86,8%, het hoogste percentage tot nu toe bereikt.

Het aantal gevallen waarin in 1920 de proeftijd verstreek zonder dat de voorwaardelijk opgelegde straf werd ten uitvoer gelegd, bedroeg 2395 tegen 1345 soortgelijke gevallen in 1919, terwijl het aantal van hen, ten aanzien van wie last werd gegeven tot tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke straf 257 bedroeg voor misdrijven en 8 voor overtredingen.

Op het stuk van strafzaken, waarvan de kantonrechters kennis nemen, worden in de inleiding de woorden uit de statistiek van 1919 aangehaald: „in geen der voorafgaande jaren is het absolute cijfer „der veroordeelingen wegens kantongerechtsriminaliteit zóó hoog geweest als in 1919.” „Met dezelfde woorden” — zoo vervolgt zij — „zouden wij ook nu dit hoofdstuk kunnen beginnen, alleen het jaar „1919 veranderende in 1920 en wij zouden er nog bij kunnen voegen: ditzelfde geldt ook voor het relatieve cijfer. De toeneming „van het aantal gevallen van schuldigverklaring in 1919, die ons „reeds zeer sterk toescheen, wordt nog overtroffen door het accres „in 1920 n.l. met ruim 78000 gevallen.”

Bij bijna alle rubrieken van de door de kantonrechters berechte overtredingen deed zich eene stijging voor. De grootste toeneming vindt men bij de overtredingen van de Drankwet, van de Motor- en Rijwielwet en van de plaatselijke verordeningen. Relatief verheft echter eerstgenoemde categorie strafbare feiten zich niet boven het peil van 1913, laatstgenoemde niet boven het percentage van 1903 en 1908. Maar bij de motor- en rijwielovertredingen hebben wij evenwel inderdaad met een ongekennde vermeerdering te maken, samenhangende met de enorme stijging van het aantal motorrijtuigen.

Bij de overtredingen verband houdende met de Drankwet en de corresponderende artikelen van het Wetboek van Strafrecht treft ons dadelijk eveneens de groote stijging; zoo klom het aantal veroordeelingen voor ordeverstoring in dronkenschap (art. 426 S.w.b.) van 843 in 1919 tot 1403 in 1920; voor openbare dronkenschap van 18782 tot 32908. Eene vermeerdering die door den heer Suermondt wordt toegeschreven aan het vervallen van de meest drankgebruik belemmerende factoren die in den oorlog hebben gegolden, als moutverbod en het onder dienst zijn van vele jonge mannen. In hoeverre de moreele verslapping tengevolge van den oorlog een vermeerderd drankmisbruik in de hand werkt, kan, waar de cijfers, ondanks de groote stijging der laatste jaren, nog weinig boven die der jaren voor den oorlog uitsteken, nog niet worden uitgemaakt. De stijging in het aantal veroordeelden deed zich bij alle kantons voor, doch in het bijzonder bij de kantons behoorende bij de arrondissementen van de drie hoofdplaatsen des lands.

Gekomen tot de strafzaken door den militairen rechter berecht, worde dadelijk geconstateerd dat de verwachting in de vorige inleiding uitgesproken, dat de dalende beweging der militaire criminaliteit zich ook in 1920 nog zou voortzetten door de feiten niet is gelogenstraft.

Met meer dan de helft verminderde het aantal veroordeelingen, respectievelijk veroordeelde personen, wegens commune delicten; 2352 veroordeelingen werden uitgesproken tegen 2237 veroordeelde individuen in 1919; en 1127 veroordeelingen tegen 1072 veroordeelde individuen in 1920.

Wegens militaire delicten werden in 1920 1683 veroordeelingen uitgesproken ten aanzien van 1519 individuen, in 1919 bedroegen die cijfers respectievelijk 3154 en 2860. Ook hier dus eene zeer aanmerkelijke vermindering, al bleef het aantal militaire delicten voor 1920 nog het drie- à viervoud van dat der normale jaren.

Ofschoon het verhoudingscijfer van de economische delicten (zoo-wel commune, titels XII, XXII t/m. XXVI en XXX S.w.b., als militaire, diefstal in de chambreé enz.) voor 1920 ongeveer tot de helft verminderde, blijft dat toch de rubriek, waarin de stijging, vergeleken met de normale jaren van vóór den oorlog, nog steeds het sterkste is.

Het aantal dienstweigeringen liep van 634 in 1919 terug tot 191 in 1920, het aantal desertie zaken in diezelfde jaren van 1312 tot 780.

Wat betreft de repressieve maatregelen waartoe de militaire rechter is overgègaan, leert ons de inleiding dat wegens commune delicten één gevangenisstraf van 6 jaar werd opgelegd, 54 maal een gevangenisstraf van 1 tot 5 jaren werd uitgesproken (hieronder komt 1 voorwaardelijke veroordeeling voor) en het aantal gevangenisstraffen van 1 maand—1 jaar 739 bedroeg (waaronder 134 voorwaardelijke veroordeelingen). Daar in percenten van het totaal aantal veroordeelingen uitgedrukt, zoowel de gevangenisstraffen van 1—5 jaar als die van 1 maand—1 jaar zijn gestegen en de kortere gevangenisstraffen en de geldboeten zijn gedaald kan voor 1920 — in vergelijking met 1919 — van eene strafverzwaring worden gesproken. De neiging om meer langdurige gevangenisstraffen op te leggen vonden wij ook reeds bij den gewonen rechter.

Ter zake van militaire delicten werd 5 maal gevangenisstraf van 1 tot beneden 5 jaar opgelegd en 889 maal gevangenisstraf van 1 maand—1 jaar (hieronder 79 voorwaardelijke veroordeelingen). In percenten van het totaal aantal veroordeelingen uitgedrukt is hier — in tegenstelling met wat wij zooeven bij de commune delicten opmerkten — voor beide categorieën van straffen eene daling ingetreden; daarentegen deed zich bij de kortere gevangenisstraffen eene stijging voor.

Meerdere toepassing der hechtenisstraf deed zich zoowel bij de commune als bij de militaire delicten voor.

De straf van plaatsing in een tucht school werd voor commune delicten in het geheel niet, voor militaire delicten slechts twee maal toegepast; de straf van cassatie werd in 1920 niet opgelegd.

Wat de bijkomende straffen, aan militairen opgelegd, betreft, de militaire rechter sprak in 1920 voor commune delicten 61 maal de straf van degradatie en 123 maal de straf van ontzegging enz. uit; voor militaire delicten waren die cijfers respectievelijk 45 en 182. Op grond van overtredingen sprak de militaire rechter in 1920 1846 veroordeelingen uit, welk aantal na de inzinking in 1919 toen het slechts 1496 bedroeg, weer niet onbelangrijk is toegenomen

(opgelegd werden 1 hechtenisstraf, 1845 geldboeten en 47 verbeurdverklaringen).

Wat de toepassing van de voorwaardelijke veroordeeling bij de militaire rechtspraak betreft, blijkt dat bij veroordeeling wegens commune delicten tot gevangenisstraf, de militaire rechter in 165 gevallen een voorwaardelijke en in 670 gevallen eene onvoorwaardelijke veroordeeling uitsprak. De overeenkomstige cijfers voor 1919 waren 228 en 1474, het percentage berekend van het totaal steeg dus wederom en wel van 13,4% tot 19,8%. Bij de oplegging van hechtenis veroordeelde de militaire rechter 6 maal voorwaardelijk en 70 maal onvoorwaardelijk of in 7,9% van het totaal aantal gevallen; de overeenkomstige cijfers over 1919 waren 9 maal voorwaardelijk en 132 onvoorwaardelijk of 6,4% van het totaal aantal gevallen.

Voor de militaire delicten zijn de cijfers voor de militaire gevangenisstraf (de inleiding spreekt van gevangenisstraf) 107 voorwaardelijk en 892 onvoorwaardelijk of 10,7% van het totaal (tegen 6,1% van het totaal in 1919); en voor de militaire detentie (de inleiding spreekt van hechtenis) 72 voorwaardelijk en 706 onvoorwaardelijk of 9,2% van het totaal (tegen 4,9% van het totaal in 1919).

Ook bij deze rechtspraak dus wederom een krachtige doorvoering van het nieuwe beginsel.

BOEKAANKONDIGING.

Verzameling van Wetten en Besluiten betreffende het Militair Straf- en Tuchtrecht bij de Zee- en Landmacht. Uitgegeven door de zorg van de Departementen van Marine en van Oorlog. Gedrukt ter Algemeene Landsdrukkerij.

Op bladz. 327 e. v. van deel XVII van ons tijdschrift deelden wij mede dat de vraag werd overwogen of de betrokken Departementen zouden overgaan tot een uitgave van de gezamenlijke militaire strafwetten. Die vraag is in bevestigenden zin beantwoord en als gevolg daarvan zag de hierboven aangekondigde Verzameling het licht.

Zij bevat het Wetboek van Militair Strafrecht, de Wet op de Krijgstucht, de Regtspleging bij de Zeemagt, de Regtspleging bij de Landmagt en de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, allen zooals zij luiden na de daarin bij de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht aangebrachte wijzigingen; voorts de Wet van 4 Junij 1858 (Stbl. n°. 45) houdende eenige maatregelen van bezuiniging met opzigt tot het H. M. G., de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht, verschillende Algemeene Maatregelen van Bestuur en Koninklijke Besluiten tot uitvoering van eenige artikelen van het W. van M. S. en van de W. o. d. K., benevens eenige vroeger uitgevaardigde Koninklijke Besluiten, verband houdende met de Rechtsplegingen bij de Zee- en bij de Landmacht.

Het doel der Verzameling is om aan allen die straf- of tuchtrecht bij leger of vloot hebben toe te passen het raadplegen van de betrekkelijke bepalingen der Wetten en Koninklijke Besluiten gemakkelijk te maken, tot welk einde het boek door de betrokken Departementen aan de daarvoor in aanmerking komende autoriteiten zal worden verstrekt, terwijl door deze uitgave tevens wordt voldaan aan het voorschrift van artikel 2 der Invoeringswet, dat behalve de plaatsing in het Staatsblad van de gewijzigde teksten van het Wetb. van M. Sr. en W. o. d. K. op last van de Koningin, ook nog afzonderlijke uitgave daarvan beveelt.

Het boekwerk is voor belangstellenden bij het Departement van Oorlog te 's-Gravenhage en bij den Griffier van 's Rijks Werf te Willemsoord (postgironummer 8462) verkrijgbaar tegen betaling van f 1.50, in welchen prijs eventueele portkosten zijn begrepen.

Wij bevelen deze Verzameling ten gebruike bij alle belangstellenden aan. De bewerking ervan is grootendeels te danken aan de goede zorgen van onzen afgetreden redacteur, den Officier van administratie *P. A. Kempen*. Wij maken van deze, voor een officieele uit-

gave doorgaans verzwegen, bijzonderheid melding, niet alleen om de betrouwbaarheid van de uitgave te kenschetsen maar ook omdat wij daardoor den Heer *Kempen* onze — en waarschijnlijk veler — erkentelijkheid kunnen betuigen voor de moeizame correctie der proeven. Die correctie toch bracht voor hem bijzondere bezwaren mede omdat toen reeds de oogaandoening, welke hem onlangs noopte zijne werkzaamheden — naar wij hopen voor slechts korten tijd — neder te leggen, dat werk zeer bemoeilijkte. Laten zij die zich aan een drukfout hier of daar zouden willen ergeren, dit tevens bedenken.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

**De Rechtspleging bij de Landmacht, voorzoo veel
Nederlandsch-Indië betreft,**

en

**de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof
van Nederlandsch-Indië,
zoals die zijn afgekondigd in het Staatsblad van
Nederlandsch-Indië van 1922, n°. 163. ¹⁾**

door

Dr. W. BOEKHOUDT,

Lid van het Hoog Militair Gerechtshof.

De militaire strafrechtspleging berust op algemeene verordeningen zoo veel mogelijk overeenkomende met de in Nederland bestaande wetten. Gelet op dit voorschrift van artikel 76 van het Regeerings-Reglement van Nederlandsch-Indië, heeft de Indische wetgever de wetten van 31 October 1912, 20 Juni 1913, 13 Juli 1914 en 7 Juni 1919 (Ned. Stb. Nos. 337, 292, 316 en 311) tot wijziging van de Rechtspleging bij de Landmacht pasklaar gemaakt voor Nederlandsch-Indië.

Tevoren had de Rechtspleging bij de Landmacht (verder aan te duiden met: R. L.) ook reeds met het oog op hare werking in Nederlandsch-Indië wijziging ondergaan, maar van wijziging van den tekst heeft men, behoudens eene enkele uitzondering, zich toen onthouden. De Koning, wetgever voor Nederlandsch-Indië, maakte voor eenige onderwerpen zelfstandige regelingen. Zoo voor het recht van beklag tegen krijgstuchtelijke straffen reeds in 1873 (Ind. Stb. 1874 n°. 28), in welk Besluit men leest: „met wijziging *in zoverre* van de artikelen 15, 16, 17 en 18 R. L. en van artikel 31 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te lande alsmede met aanvulling van het 3e Hoofdstuk der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, voor Nederlandsch-Indië te bepalen: Artikel 1 enz.” Of wel het Koninklijk Besluit — men zie Ind. Stb. 1908 n°. 605 — bedient zich van dezen vorm: „voor Nederlandsch-Indië met nadere wijziging van artikel 215 en wijziging van artikel 217 R. L. te bepalen, dat wanneer tengevolge..... de pronuntiatie of executie zal geschie-

¹⁾ Zie M. R. T. Deel XVIII bladz. 109.

den door.....” Totdat men in 1915 (Ind. Stb. n°. 355) bij het geven van een nieuw stel bepalingen betreffende inarrest- en invrijheidstelling er toe overgaat voor een aantal artikelen der R. L. eene nieuwe redactie vast te stellen.

Nu heeft Nederlandsch-Indië gekregen een eigen R. L., waarvan de eigen regeling van het recht van beklag (Ind. Stb. 1919 n°. 11) als supplement is te beschouwen, naast een eigen Provisioneele Instructie (voortaan aan te duiden met: P. I.), die het reeds sinds 1819 bezit, welke R. L. — zonder het supplement — en P. I. nieuwe edities van de Nederlandsche wetten zijn, uitsluitend voor Nederlandsch-Indië bestemd, en is nu ook de R. L. afgekondigd in het Staatsblad van Nederlandsch-Indië¹⁾. Het tijdstip van het inwerking treden wordt nader door den Gouverneur-Generaal bepaald.

De P. I., welke opnieuw werd afgekondigd, heeft, alhoewel zij met het oog op de wet van 1912 slechts weinig wijziging behoefde, in hare nieuwe lezing mede een ander aanzien gekregen. Ook deze Instructie was meermalen gewijzigd in bovenvermelden trant. O.m. werd in 1864 (Ind. Stb. n°. 92) artikel 1 vervangen door eene regeling, de samenstelling van het Hoog Militair Gerechtshof betreffende, in zes artikelen, en was in 1841 (Ind. Stb. n°. 27) verstaan „ten overvloede te verklaren, dat artikel 24 P. I. sedert de dagteekening van de kabinetsmissive van den Kommissaris-Generaal van 27 Mei 1827 n°. 24 beschouwd moet worden te zijn gelykwaardig in dier voege dat, indien” enz., terwijl in 1872 (Ind. Stb. n°. 140) werd besloten met wijziging *inzooverre* van de artikelen 62 e.v. P. I. te bepalen als volgt”. Al die regelingen zijn nu in de P. I. verwerkt, terwijl ze is ingedeeld in drie hoofdstukken, van welke het laatste „Zaken de zeemacht betreffende” bepalingen bevat, welke behooren tot het terrein van den Rijkswetgever en dan ook enkel zijn overgenomen uit de wet van 15 Mei 1914 (Ned. Stb. n°. 206, Ind. Stb. n°. 677), voorzoover deze wet handelt over uitbreiding van de rechtsmacht van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië in verband met de openstelling van hooger beroep van vonnissen door Zeekrijgsraden in Nederlandsch-Indië geweest. Dientengevolge vindt men thans in de P. I. bijeen, wat men in zoodanige ambtelijke instructie zal zoeken.

Werd in de P. I. de oud-Hollandsche procedure gehandhaafd, dit heeft den wetgever niet belet verscheidene nieuwe voorschriften van de R. L., als dat betreffende de openbaarheid der terechtzitting (art. 56 P. I.), ook in de P. I. op te nemen.

¹⁾ De wenschelijkheid moet worden uitgesproken, dat deze drukwerken nog eens ter dege worden gecorrigeerd. Drukfouten vindt men er niet weinig. Bepaald zinstorend zijn de misstellingen op blz. 64, waar in artikel 316 regel 2 v.o. staat op de plaats van regel 8 v.o. en omgekeerd. Op blz. 57 in r. 3 v.o. leest men „bijzonbere” in plaats van „bij bijzondere”; op blz. 34 in r. 1 van het 2e lid van artikel 163 „bezittingen” voor „beziehung”.

De nieuwe Indische R. L. ziet er uiterlijk meer aantrekkelijk uit dan de Nederlandsche. De afgevaardigde Thomson gaf bij de behandeling van het wetsontwerp tot wijziging van de R. L. in 1912 zijne verwondering te kennen dat de oude schrijfwijze in de wet was behouden, hetgeen er toe geleid had dat ze ook in de nieuw ingevoegde artikelen was gevolgd, wat evenwel, naar door den Minister van Justitie is erkend, niet consequent is doorgevoerd en waarmede zelfs geheel is gebroken in de als Additioneele Bepalingen later aan de wet gehangen, maar niettemin van de R. L. deel uitmakende, voorschriften betreffende de berechting van minderjarigen. Hinderlijk is die oude schrijfwijze inderdaad, doch minder wat de taal zelve betreft dan wat den vorm aangaat. En nu ziet men, dat de Indische R. L. zich daarvan heeft losgemaakt, door de thans gebruikelijke spelling te volgen. Bovendien is voor de overdadige plaatsing van hoofdletters en interpunctie-teekens een sober gebruik van die letters, een matig gebruik van die teekens in de plaats getreden. Van wijziging van de taal heeft de wetgever zich ook niet onthouden: „hetzelve vonnis” (art. 206 Ned. R. L.) is gewijzigd in „het vonnis” (art. 209 Ind. R. L.); „des beklagdens” (170) in „des beklagdes” (172); „naargekomen” (179) in „nagekomen” (181); „bij” (210) in „door” de Krijgsraden gewezen (214); „gewijsde”, niet in den zin van in kracht van gewijsde gegaan vonnis gebezigd (213), in „vonnis” (218) enz. Wanneer men zich nu niet stoot aan een aantal vreemde woorden als „confessie”, „apprehendeeren”, „gerecuseerd”, „citeeren”, „het persistit”, die zijn blijven staan, dan moet men erkennen dat de Indische R. L., al heeft ze een faux air van deftigheid behouden, het cachet van ouderwetsheid heeft verloren en een leesbaar stuk mag heeten.

Nog vóórdat het Staatsblad, waarin de afkondiging plaats had, de Nederlandsche lezers bereikt had, is de nieuwe Indische R. L. in dit Tijdschrift aangekondigd ¹⁾, en is daarvan medegedeeld, dat bij de bewerking eene ruime opvatting van het concordantie-beginsel is gehuldigd, immers van de Nederlandsche wet is afgeweken niet alleen waar bijzondere Indische toestanden het noodig maakten, maar ook om misstellingen en verzuimen te herstellen, de wet te verduidelijken of praktisch meer bruikbaar te maken, eenvormigheid in de redactie aan te brengen en aan bestaande administratieve voorschriften een wettelijken grondslag te geven.

De militaire strafrechtspleging moet zooveel mogelijk overeenkomen met „de in Nederland bestaande wetten.” Hierbij is uit den aard der zaak gedacht aan de in Nederland op het gebied van de *militaire* strafrechtspleging bestaande wetten, maar het Regeerings-Reglement zegt dit niet explicite, en nu ziet men dat de Indische wetgever, die in de laatste jaren den concordantie-band reeds zoo-

¹⁾ M. R. T. XVII blz. 444.

veel losser gemaakt heeft in het welbegrepen belang van ons Indië, in de R. L. voorschriften heeft overgenomen, welke voorkomen in het nog niet ingevoerde Wetboek van Strafvordering, en welke alleen verwacht mogen worden eene plaats te zullen vinden in een Militair Wetboek van Strafvordering wanneer te eeniger tijd het voornemen van den Minister van Justitie om zoodanig Wetboek te doen vaststellen¹⁾ werkelijkheid zal zijn geworden. Men zie de nader te bespreken artikelen 163, 165 en 167 der Indische R. L.²⁾.

Ook bij vele andere bepalingen zal men zich kunnen afvragen, waar het specifiek Indische belang schuilt, dat aanleiding heeft gegeven af te wijken van de Nederlandsche R. L. Zoo b.v. bij de in de Indische R. L. uit Ind. Stb. 1915 n°. 355 overgenomen voorschriften strekkende tot beperking van de voorloopige gevangenhouding, welke ook in Nederland tot dezelfde nuttige uitkomst zouden leiden als van de Indische bepalingen wordt verwacht. Meerdere voorschriften van de Indische R. L., w.o. die van evengenoemd artikel 167, welke men in de Nederlandsche R. L. niet aantreft, ontmoet men in het Indisch burgerlijk strafprocesrecht. Hieruit valt af te leiden, dat de Indische militaire wetgever mede als Indisch belang heeft aangemerkt, dat in hetzelfde land voor militair en burger dezelfde regelen zooveel mogelijk gelden.

Bij het nagaan van de misstellingen en verzuimen, in de Nederlandsche R. L. voorkomende, welke in de Indische R. L. zijn hersteld, blijkt dat daaronder zijn die reeds in de oorspronkelijke wet voorkwamen: „de eerstvolgende drie hoofdstukken (art. 29) in plaats van „het derde Hoofdstuk” (art. 32), „vijfde hoofdstuk” (art. 30) in plaats van „derde Hoofdsuk” (art. 33); andere welke verband houden met de wijzigingen in 1912 in de wet aangebracht. Weggelaten werden in artikel 33 der Indische R. L. de woorden „of klachten deswegens hebben ingegeven”, welke, zooals door Thomson reeds is opgemerkt, met de afschaffing van de klacht van artikel 7 R. L. oud, hunne beteekenis hebben verloren. „Afvorderen” van eene omstandige bekentenis (art. 70 Ned. R. L.) is gewijzigd in „afvragen” (art. 67 Ind. R. L.), waardoor elke gedachte aan dwang wordt gemeden. De woorden „voor hen

¹⁾ M. R. T. XVII blz. 75.

²⁾ Het komt in de Indische wetgeving meer voor, dat men een sprong maakt waardoor deze wetgeving, die tengevolge van het concordantiebeginsel steeds bij het moederland ten achter zou moeten zijn, de Nederlandsche wetgeving jaren vooruit is. De afdeling van het nieuwe Wetboek van Strafvordering over het bewijs werd, uit het Ontwerp der Staatscommissie grotendeels overgenomen in het Reglement op de Strafvordering voor de Landgerechten, hetwelk totstandkwam in 1914. Hier werd dus niet gevolgd eene in Nederland bestaande wet maar een ontwerp van wet, terwijl niet was gebleken van de noodzakelijkheid om met het oog op bijzondere toestanden in Indië af te wijken van de in Nederland bestaande wet (art. 75 Reg, Regt. oud). Dat het Reglement moest gelden, behalve voor de Europeesche bevolking, ook voor de andere bevolkingsgroepen, is voor deze afwijking toch geen voldoende reden.

zelve" in artikel 94 der Nederlandsche R. L. oud, die in 1912 zijn geschrapt (art. 83 nieuw) zonder dat van deugdelyke redenen blijkt, zijn in de Indische R. L. in anderen vorm („voor eerstgenoemde") hersteld (art. 80). Het in het tegenwoordige strafrecht niet meer passend woord „misdad", dat overal elders in de Nederlandsche R. L. is vervangen door „strafbaar feit", is op dezelfde wijze ook in artikel 202 gewijzigd (art. 204 Ind. R. L.), terwijl in de Indische P. I. in tal van artikelen het woord is vervangen door „strafbaar feit" of „misdrijf". Het woord „medeplichtigen" in de artikelen 98 en 112 der Nederlandsche R. L. heeft plaats gemaakt voor de woorden „daders of medeplichtigen" in artikel 95 en voor „mededaders of medeplichtigen" in artikel 109 der Indische R. L. Ook zijn de woorden „onschuld" en „onschuldig" resp. in de artikelen 170 en 172 en de artikelen 9 en 13 van de Nederlandsche R. L. niet overgenomen (art. 172, 174, 9 en 13 Ind. R. L.), terecht nu de R. L. niet meer vordert dat wordt beraadslaagd over schuldig of onschuldig (art. 181 oud) maar de Krijgsraad heeft te beslissen of dat de beklagde schuldig is of dat hij uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging niet heeft geput dat beklagde het feit heeft gepleegd (art. 193 nieuw). Uit de P. I. blijkt te zijn verdwenen de bepaling dat het Hof, alvorens een vonnis te approuberen, onderzoekt of er eene volledige crimineele confessie voorhanden is (art. 57 Ned. P. I., art. 50 Ind. P. I.).

Eene andere meer in het oog vallende afwijking ten aanzien van de woordkeuze bestaat hierin dat de Indische wetgever den Officier-Commissaris, die de zaken instrueert, aanduidt met „Commissaris". Het is begrijpelyk, dat hij, nu in de Indische R. L. de mogelijkheid is gesteld dat een onderofficier tot die functie wordt geroepen, het woord „Officier-Commissaris" minder doelmatig heeft gevonden, maar de uitdrukking „Commissaris" is wel wat weinig zeggend, in aanmerking genomen dat men in het maatschappelyk verkeer commissarissen kent van allerlei soort. Eenige nadere omschrijving zou meer bevredigd hebben. De Indische R. L. kent niettemin ook een „Officier-Commissaris", maar hieronder is dan te verstaan een niet door een onderofficier te vervangen Officier, wien eene bijzondere opdracht is verstrekt (artt. 207 en 211). Zoo ook de Indische P. I. (art. 59).

Verduidelijkt zijn de artikelen 4 en 5 der R. L. Uit de woorden „ieder meerdere", dezelfde die men aantreft in artikel 44 van de wet op de Krijgstucht, geplaatst ter vervanging van de woorden „elk officier en onderofficier", volgt nu onbetwistbaar dat ook de korporaal tot het aanzeggen van arrest bevoegd is. Verduidelijking onderging mede het voorschrift vervat in artikel 35, waarbij is bepaald dat de Commandeerende Officier na de verwijzing de stukken in handen stelt van den Auditeur-Militair. In het artikel van R. L. oud (art. 36), waar eveneens wordt gesproken van „de Commandeerende Officier", was de beteekenis duidelyk omdat het — bij de

wet van 1912 vervallen — daaraan voorafgaande artikel gewaagt van „Commandeerende Officier der bezetting van de plaats zelve waar de Krijgsraden gehouden worden en waar de Auditeur-Militair van het arrondissement of district resideert”. Eene nadere omschrijving van de uitdrukking „Commandeerende Officier” in artikel 35 der Nederlandsche R. L. ware dus wenschelijk geweest. Deze geeft nu artikel 32 der Indische R. L.

Hetzelfde effect heeft de aanvulling van de overgenomen voorschriften der artikelen 48 en 155 der Nederlandsche R. L. (artt. 45 en 155 Ind. R. L.). Deze aanvulling strekt om in herinnering te brengen het algemeen voorschrift van artikel 16, houdende de verplichting van den Officier-Commissaris en den Krijgsraad om den beklagde binnen 24 uren na zijne inarreststelling te hooren (art. 17 Ind. R. L.).

Wettelijke grondslag werd gegeven aan administratieve voorschriften, leest men verder in de aankondiging van de Redactie. De nieuwe R. L. opslaande, valt in verband met deze opmerking al dadelijk de aandacht op artikel 7, waarin is belichaamd het in Indië bestaand gebruik, hetwelk wel zal steunen op een Legerorder, om het voorloopig onderzoek op te dragen aan twee officieren, met dien verstande dat aan één officier de opdracht wordt verstrekt, doch dat de Commandeerende Officier het ook zelf kan houden. Dit onderzoek, ingesteld dadelijk na het ontdekken van het strafbare feit, op een oogenblik dus dat in den regel de sporen nog versch zijn en verdachte en getuigen nog geen samenspraak hebben gehad, is van het grootste gewicht bij de gerechtelijke instructie; daarvan mag niets verloren gaan. Terecht is daarom tevens voorgeschreven, dat van het onderzoek proces-verbaal wordt gehouden.

Ook trekt in de artikelen 264 en 277 der Indische R. L. de aandacht de uitvoeringsregeling van het voorschrift, uit de artikelen 259 en 272 der Nederlandsche R. L. overgenomen, dat den Vorst (Gouverneur-Generaal) is overgelaten te disponeeren naar behooren, wanneer te zijner kennis is gebracht dat de Commandeerende Generaal de executie van een vonnis van een Krijgsraad te velde of in eene belegerde of berende stad of plaats heeft geschorst in stede van het vereischte fiat executie te verleen. Die regeling is ontleend aan het K. B. van 31 Augustus 1831 Ned. Stb. n°. 29, hetwelk bij K. B. van 16 Augustus 1860 n°. 62 Ind. Stb. n°. 100 j°. K. B. van 12 Juni 1874 n°. 34 Ind. Stb. n°. 203 voor Nederlandsch-Indië toepasselijk is verklaard in dien zin dat de Gouverneur-Generaal verricht wat den Vorst is voorgeschreven en dat hij e. q. de stukken rechtstreeks toezendt aan het Hoog Militair Gerechtshof. Behalve de evenbedoelde uitvoeringsbepalingen bevat het toepasselijk verklaarde Besluit ook voorschriften aan den Commandeerenden Generaal, door hem in acht te nemen alvorens de executie te schorsen. Uit deze voorschriften blijkt mede van eene bevoegdheid van den Krijgsraad om een vonnis, door hem gewezen, te veranderen in den

door den Commandeerenden Generaal aangegeven zijn, voor het toekennen van welke bevoegdheid de R. L. inderdaad de juiste plaats is. Dit is nu in de Indische R. L. geschied.

Thans zal worden overgegaan tot eene nadere aanwijzing van de meest beteekenende afwijkingen van de Nederlandsche wet, waarvan de kennisneming niet van belang is ontbloomt, al zijn de hoofdbeginnelen van de wet van 1912 door den Indischen wetgever alle aanvaard.

De *verwijzing* naar den Krijgsraad moet zoo spoedig mogelijk geschieden. Nu staat het ter beoordeeling van den Commandeerenden Officier van den met het onderzoek belasten officier, of laatstgenoemde met de noodige voortvarendheid zijn werk heeft verricht, maar bovendien staat dit onderzoek onder het oppertoezicht van den Commandeerenden Generaal of Officier in het arrondissement, die ingevolge wettelijk voorschrift (art. 283 Ned. R. L., art. 288 Ind. R. L.) mede tegen vertraging van de verdere afdoening van militaire strafzaken in zijn commandement heeft te waken. Intusschen kan van inmenging van den Commandeerenden Generaal of Officier het gevolg worden, dat de behandeling der strafzaken juist daardoor vertraging ondergaat, zoodat dan veroorzaakt wordt wat men dacht te beletten. Zoo wordt eene zaak opgehouden, wanneer de stukken om advies worden gezonden aan den Auditeur-Militair door tusschenkomst van den Afdeulings- of Gewestelijk Militairen Commandant, hetgeen werd voorgeschreven bij A. O. van 1890 n°. 64. Is deze maatregel dan wel goed te keuren? In artikel 11 der Indische R. L. vindt men het antwoord van den wetgever: neen en daarom zal zoowel de toezending van de stukken door den Commandeerenden Officier van het garnizoen als de terugzending door den Auditeur-Militair in den vervolge rechtstreeks geschieden. De Afdeulings- en de Gewestelijk Militaire Commandant zullen derhalve voortaan door de bril van anderen moeten kijken om te weten of er vlug en goed gewerkt is, en het gevaar bestaat dat de plichtsbetrachting van een minder ijverig en conscientieus onderzoeker verslapt, alzoo de zaak zelve er onder lijdt, ingeval men den goeden invloed, die van de hoogste militaire chefs van den onderzoeker ten deze kan uitgaan, zal moeten ontberen.

Bij de behandeling in de Tweede Kamer van het ontwerp, dat tot de wet van 1912 heeft geleid, verklaarde de afgevaardigde Thomson er geen genoegen mede te nemen, dat in alle in artikel 13 R. L. omschreven gevallen het advies van den Auditeur-Militair wordt ingewonnen. Werd zijn bezwaar tegen het ontwerp door den Minister van Justitie niet gedeeld, door den Indischen wetgever ziet men thans in den geest van het voorstel van genoemden afgevaardigde bepaald dat, ingeval de verdachte niet behoort tot een corps, kantonement of garnizoen, waar hij gearresteerd is, de Auditeur-Militair alleen adviseert over de vraag of de zaak naar den Krijgsraad

zal zijn te verwijzen en niet over de vragen of de verdachte uit het arrest zal zijn te ontslaan omdat van zijne schuld niet blijkt en of hij den verdachte krijgstuuchtelijk voor het feit zal straffen. Ook hier wordt de tusschenkomst van den Afdeelings- en Gewestelijk Militairen Commandant bij de toezending der stukken nadrukkelijk verboden (art. 13 Ind. R. L.).

De benoeming van een *Officier-Commissaris* en een *Secretaris* voor den tijd van tenminste één jaar, heeft voor plaatsen buiten de residentie van den Krijgsraad, waar het garnizoen veelal zeer klein en het aantal officieren dus uiterst beperkt is, geen zin. In de Indische R. L. (art. 18) ziet men dan ook bepaald, dat alsdan voor iedere zaak bij de verwijzing een Officier-Commissaris en een Secretaris worden benoemd. Toch heeft men het nieuwe beginsel der Nederlandsche wet niet geheel verwaarloosd. Immers is daarenboven voorgeschreven, dat gedurende een jaar zooveel mogelijk steeds dezelfde personen daarvoor worden aangewezen, zoo noodig ook onderofficieren, welk laatste reeds sinds 1868 (Ind. Stb. n°. 97) in Indië mogelijk is. Artikel 81 der Nederlandsche R. L. heeft in verband met deze nieuwe regeling voor Indië eene aanvulling gekregen (art. 78 Ind. R. L.).

De Commissaris en de Secretaris, zoo leest men in artikel 35 der Indische R. L., moeten zijn van hooger rang, althans van gelijken rang doch van hoogere ancienniteit dan de beklagde. In afwijking van de Nederlandsche wet (art. 38 R. L.) is dus ook voor den Secretaris ten deze eene regeling getroffen — tevens toepasselijk verklaard op den Secretaris van den Krijgsraad (art. 112 Ind. R. L.) — en is de regeling voorzooveel artikel 35 betreft, niet beperkt tot het geval dat de beklagde is een officier, zoodat rekening is gehouden met de omstandigheid dat tot Commissaris of Secretaris een onderofficier kan worden aangewezen.

Het bevel van den Officier-Commissaris, waarbij een beklagde *in arrest* of *in vrijheid* zal worden *gesteld*, moet door den Krijgsraad worden bekrachtigd (artt. 51 en 52 Ned. R. L.). De overeenkomstige artikelen 48 en 49 der Indische R. L. hebben een nieuw lid, hetwelk voorziet in het geval dat de standplaats van den Officier-Commissaris op verren afstand ligt van den zetel van den Krijgsraad. Niet de rechter, maar de militaire autoriteit, t. w. de Garnizoenscommandant ter plaatse van den Officier-Commissaris, zal dan beslissen of het bevel zal worden bekrachtigd. Snel handelen, in deze een eerste eisch, wordt op die wijze inderdaad mogelijk gemaakt.

Ook artikel 157 R. L. heeft voor Indië een nieuw lid. Het houdt de verplichting van den Auditeur-Militair in om den Garnizoenscommandant terstond in kennis te stellen met de beslissing van den Krijgsraad tot arrest, ontslag of verandering in de wijze van het arrest. Zoodanige kennisgeving stelt den Garnizoenscommandant in

staat ten spoedigste zijne maatregelen te nemen om b.v. den gearresteerden beklaagde bij een der korpsen in subsistentie te doen opnemen.

De inhoud van artikel 219 der Nederlandsche R. L., hetwelk voorschrijft dat de gecondemneerde, die zich in arrest bevindt in de residentie van den Krijgsraad, daar moet blijven tenzij het Hof overbrenging naar zijne residentie gelast, wat kan geschieden of op voorstel van den Advocaat-Fiscaal of op verzoek van den gecondemneerde, vormt het tweede lid van het Indische artikel 224, waarin mede is bepaald, dat het Hof zulks ook ambtshalve kan gelasten, terwijl in het eerste lid van het artikel, zulks mede overeenkomstig het bepaalde in Ind. Stb. 1915 n°. 355, is gezegd dat het Hof bevoegd is de invrijheidstelling of inarrestneming van den gecondemneerde te gelasten.

Voorts is den Krijgsraad nog de bevoegdheid toegekend om, indien na onbevoegdverklaring de bevoegd geachte rechter mocht weigeren of uitstellen den gedetineerde over te nemen (art. 241 Ned. R. L.), hem uit het arrest te ontslaan (art. 246 Ind. R. L., art. 54 Ind. P. I.).

Er is veel goede wil noodig om in artikel 210 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande ¹⁾ handelende over het bewijs van strafbare feiten te lezen, dat in de strafzaken, waarvan de militaire rechter kennis neemt, niet alleen de voorschriften van den 21en titel van het Wetboek van Strafvordering toepasselijk zijn maar ook de bepalingen van dit Wetboek over het *toelaten van personen tot het geven van getuigenis of van inlichtingen*. In de Indische wetgeving (Ind. R. L. art. 75 tweede lid) is dit nu ten aanzien van de overeenkomstige bepalingen van het Reglement op de Strafvordering met zooveel woorden gezegd. Het voorschrift sluit zich aan bij de bepaling van het eerste lid van evengenoemd artikel dat, bijaldien geene reden daartegen (elders: ter contrarie, art. 94 Ned. R. L., art. 91 Ind. R. L.) zijn, de verklaringen der getuigen met eede worden gesterkt. Het is voorts in artikel 165 toepasselijk verklaard op de verhooren door den Krijgsraad gehouden. De halfslachtige regeling van de Nederlandsche R. L. (art. 179), die de artikelen 162, 163 en 164 van het Wetboek van Strafvordering wel toepasselijk verklaart bij de verkorte procedure in overtredingszaken, is daardoor vermeden.

Wat heeft men in de artikelen 82 en 83 der Nederlandsche R. L., handelende over *opdrachten door den Officier-Commissaris te verstreken* te verstaan onder „de Burgerlijke Regtbank waaronder zij” (o.m. de burger-getuigen) „behooren”, die op vraagpunten door die rechtbank zullen zijn te hooren of door haar zullen worden ge-

¹⁾ Hetzelfde geldt voor artikel 74 van de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht.

last om voor den Officier-Commissaris zelve te verschijnen ten-einde door dezen te worden gehoord? Behalve de arrondissements-rechtbank ook een alleensprekend rechter, de kantonrechter? En zal de arrondissements-rechtbank een haar opgedragen verhoor kunnen doen houden door den rechter-commissaris belast met de instructie der strafzaken? Vragen in dezen zin kunnen ook worden gesteld ten aanzien van getuigen, die in Indië ten verzoeken van of door de militaire justitie zelve moeten worden gehoord. Aan de aangaande deze aangelegenheid heerschende onzekerheid is voor Indië een einde gemaakt door de bepaling, dat de verrichtingen, in de artikelen 82 en 83 evengenoemd aan de burgerlijke rechtbank opgedragen, zullen geschieden door den residentierechter dan wel den landrechter en, waar zoodanig rechterlijk ambtenaar niet is bescheiden, zelfs door een niet rechterlijk ambtenaar, het hoofd van plaatselijk bestuur (artt. 79 en 80 Ind. R. L.), welk voorschrift ook geldt voor het in de Nederlandsche R. L. (art. 89) niet geregelde geval dat de Officier-Commissaris het noodig oordeelt dat deskundigen, die zich niet in zijn garnizoen bevinden, door hem worden gehoord (art. 86 Ind. R. L.).

Ook eene andere quaestie, welke den militairen rechter zoowel in Nederland als in Indië dikwerf last bezorgt, is in artikel 79 der Indische R. L. opgelost, nl. of terecht door sommige burgerlijke rechters wordt nagelaten en somwijlen uitdrukkelijk wordt geweigerd aan *getuigen*, die zij op verzoek van den Officier-Commissaris hooren, den *eed* af te nemen na het verhoor op grond dat de rechter (en dus ook de gedelegeerde!) slechts heeft op te volgen de procesregelen welke voor zijne rechtbank of zijn gerecht geschreven zijn. Voortaan zal het niet te betwisten zijn, dat in Indië de gedelegeerde autoriteit de getuigen heeft te beëdigen op de wijze als voor den delegerenden Officier-Commissaris is voorgeschreven, d.i. na het verhoor.

In Nederland wordt iemand die in eene militaire strafzaak èn als getuige èn als *deskundige* wordt gehoord, tweemaal een eed afgenomen, de eed als deskundige vóór het verhoor, die als getuige na het verhoor, eene omslachtigheid die nergens goed voor is. De vraag mag gesteld worden of het niet de bedoeling van den wetgever is geweest in het desbetreffend voorschrift (art. 88 Ned. R. L. derde lid) te zeggen, dat, als dezelfde persoon als getuige en als deskundige wordt gehoord, hij één eed heeft af te leggen, in welk geval hem toch, zooals het voorschrift luidt, vóór het afleggen van „den eed” wordt voorgehouden het eedsformulier voor den getuige en dat voor den deskundige bestemd. Doch hoe dit zij, in de Indische R. L. (art. 85) leest men, wat in de Nederlandsche R. L. niet staat te lezen, dat die persoon den eed als getuige evenals dien van deskundige heeft af te leggen vóór het verhoor. Hij zal dus kunnen volstaan met éénmaal het Opperwezen aan te roepen. De Indische

militaire wetgever laat alzoo den bevestigingseed in twee gevallen varen, nl. in het geval evenvermeld en in de bijzondere procedure voor den Krijgsraad in zaken van overtreding waarin geen informatiën zijn ingewonnen (art. 181 5° Ind. R. L.). Deze eed schijnt dus wel ten doode opgeschreven. Of dit wenschelijk is?

Analphabeten, die men in Nederland aantreft onder schippers en landloopers, telt Indië bij millioenen. Zij hebben onder het verbaal van hun verhoor als getuige door den Officier-Commissaris een kruis of ander teeken te stellen (art. 91 Ned. R. L., art. 88 Ind. R. L.), doch in de toekomst zal in Indië van hen gevorderd kunnen worden het stellen van *vingerafdrukken*. Was als surrogaat voor de handteekening bij inlanders vanouds niet ongebruikelijk de duimtopafdruk, in 1916 is in de Indische wetgeving dit gebruik gesanctioneerd — sinds 1919 is de duimtopafdruk vervangen door vingerafdrukken — doordat bewijskracht is toegekend aan onderhandsche geschriften, ook die van Europeanen, mits de afdrukken door een notaris of een der daarvoor aangewezen bestuurs- of rechterlijke ambtenaren zijn gewaarmerkt, die vervolgens de akte registreert.

Het *schouwen van een lijk of zwaar gekwetste* door den Officier-Commissaris, hetgeen in Nederland (art. 88 R. L.) moet geschieden in presentie van den Auditeur-Militair door medicinae doctoren of chirurgijns, zal in Indië plaats hebben „voorzoover mogelijk” in presentie van den Auditeur-Militair door een geneeskundige (enkelvoud). Zie art. 85 Ind. R. L. Evenzoo de *plaatsbezichtiging*.

Voor deze rechterlijke bezichtiging en schouw alsmede voor het hooren van getuigen ter plaatse van het misdrijf zijn, evenals voor het hooren van deskundigen in het algemeen (zie boven), bijzondere voorzieningen getroffen ingeval de plaats waar de verrichting moet geschieden, ver verwijderd is van de standplaats van den Officier-Commissaris. Zij kan dan aan andere autoriteiten worden opgedragen (art. 86 Ind. R. L.). Voor het hooren van getuigen op de plaats des misdrijfs konden onder vigueur van artikel 101 oud, Officieren-Commissarissen reeds opdracht verleenen. Dit artikel is evenwel op geheimzinnige wijze uit de Nederlandsche R. L. verdwenen.

Is het onderzoek van den Officier-Commissaris in eene plaats buiten de residentie van den Krijgsraad beëindigd, dan geeft, alleen dan wanneer de beklaagde noch vóór het eerste verhoor noch tijdens het onderzoek in arrest is gesteld, de Garnizoenscommandant in-gevolge artikel 28 der Nederlandsche R. L. *den beklaagde last om zich te begeven naar de residentie van den Krijgsraad*. Artikel 25 der Indische R. L. is ruimer gesteld. Het voorschrift wordt daar gegeven ook met betrekking tot den beklaagde die wel is gearresteerd maar later in vrijheid gesteld (art. 52 Ned. R. L., art. 49 Ind. R. L.). terwyl is bepaald dat de last slechts wordt verstrekt, indien de

Auditeur-Militair het verzoek daartoe heeft gedaan. Kan eene zaak — wat de regel wel zal zijn — na ontvangst van de processtukken door den Auditeur-Militair niet dadelijk worden berecht, dan zal de beklagde dus in zijn garnizoen blijven totdat hij wordt opgeroepen. Dit was reeds verordend bij A. O. van 1912 n°. 49 voor militairen van de op Java gelegeerde garnizoenen in dezen eigenaardigen, de wet geringschattenden, vorm dat, indien hun tegelijk met de opzending der processtukken wordt geordonneerd zich naar de residentie van den Krijgsraad te begeven, zij in hunne garnizoenen behooren te blijven enz. Met deze A. O. is ook in ander opzicht rekening gehouden, nl. dat de nieuwe regeling niet geldend zal zijn voor militairen in garnizoenen die, zooals in de Buitengewesten, ettelijke dagreizen van den zetel van den Krijgsraad verwijderd zijn, welke garnizoensplaatsen bij ordonnantie zullen zijn aan te wijzen. Zij worden opgezonden tegelijk met de stukken.

Bij ordonnantie bepaalt de Gouverneur-Generaal waar *Krijgsraden* zijn gevestigd en bakent hij het rechtsgebied van elken Krijgsraad af (art. 115 Ind. R. L.), in verband waarmede in artikel 134 R. L. dan ook niet wordt gesproken van „in het militair arrondissement of district delinqueerende” maar „in hun rechtsgebied delinqueerende.” Tengevolge van het niet overnemen van het eerste lid van artikel 118 der Nederlandsche R. L. staat het den Landvoogd vrij eene andere plaats dan de hoofdplaats van eene militaire afdeling of van een militair commandement aan te wijzen als de plaats waar de Krijgsraad zitting heeft.

Evenwel is de Krijgsraad niet onder alle omstandigheden gebonden aan de plaats van vestiging. In artikel 163 der Indische R. L. wordt het college bevoegd verklaard het onderzoek op eene andere plaats binnen zijn ressort te houden, indien dit in het belang van het onderzoek noodzakelijk wordt geacht.

President van en Auditeur-Militair bij den Krijgsraad.

Zooals blijkt uit een van de eedsbepalingen in de Indische R. L. (art. 317) acht de wetgever *combinatie* van elk dezer betrekkingen met een *burgerrechterlijk ambt* mogelijk, hetgeen voor Indië niets nieuws is voorzoover het ambt van Auditeur-Militair betreft, aangezien ter plaatste waar een Raad van Justitie is gevestigd met deze betrekking thans zijn belast de ambtenaren van het Openbaar Ministerie bij dat college en zij op andere plaatsen wel is opgedragen aan een Landraadsgriffier, die rechtsgeleerde is.

Gelijk de Auditeurs-Militair thans worden getrokken uit het corps burgerrechterlijke ambtenaren en zij, wanneer zij aanspraak kunnen maken op hooger bezoldigd rechterlijk ambt, terugkeeren tot dat corps, zoo zal dit ook in den vervolge zijn, al blijft geenszins de gelegenheid uitgesloten dat personen, niet tot dat corps behorende, tot Auditeur-Militair worden benoemd. En hetzelfde zal het geval

zijn met de Presidenten der gewone Krijgsraden. Wettelijk staat nu vast, niet alleen dat de voorschriften betreffende de *benoembaarheid* tot burgerrechterlijke betrekkingen ook voor Auditeurs-Militair en Krijgsraads-presidenten gelden, met dien verstande dat voor hen de leeftijd van 25 jaren vereischt wordt, maar dat zulks ook het geval zal zijn met de bepalingen van het Reglement op de rechterlijke organisatie en het beleid der justitie in Nederlandsch-Indië (R. O.) handelende over de *bezoldiging* en *rangschikking* van de rechterlijke ambtenaren alsmede over de *aanbeveling* aan den Gouverneur-Generaal van personen voor die ambten in aanmerking komende¹⁾. Eensdeels is dit geregeld in de R. L. (artt. 129 en 126) middels toepasselijkverklaring van bepalingen van de R. O., andersdeels in het Reglement R. O. zelf, welks eerste hoofdstuk te dien einde van eene slotbepaling is voorzien (Ind. Stb. 1922 n°. 164), ongeacht artikel 1 van dit Reglement, waarin het voorschrift door wie de rechterlijke macht in Nederlandsch-Indië wordt uitgeoefend is gegeven „onverminderd de rechtsmacht” — niet in dat Reglement — „aan den militairen rechter toegekend”²⁾. Een burgerrechterlijk ambtenaar, tot een militairrechterlijk ambt benoemd, blijft dus behouden de rechten die hij aan zijne plaatsing op de ranglijst van burgerrechterlijke ambtenaren kan ontleenen en iemand die, geen burgerrechterlijk ambtenaar zijnde, tot President of Auditeur-Militair wordt benoemd, krijgt zijne plaats op die ranglijst. De aanvulling van R. O. schijnt daarom geen kwade gedachte, doch eenmaal dezen weg ingeslagen, had men in de R. L. ook niet op het Nederlandsche voorbeeld van toepassing moeten verklaren, geheel of gedeeltelijk, de artikelen 9, 10, 15, 17—21 R. O. en had men uit de R. L. naar de R. O. moeten overbrengen de bepalingen handelende over de samenstelling van de Krijgsraden, hunne rechtsmacht enz., kortom alle voorschriften over onderwer-

¹⁾ Deze aanbeveling, welke uitgaat van verschillende rechterlijke autoriteiten naarmate het betreft benoeming van leden der zittende of der staande magistratuur, is ook voor de Auditeurs-Militair op dezelfde wijze geregeld als voor de zittende magistratuur (art. 126 j^o. art. 119 derde lid Ind. R. L.). De aanbevelingen worden den Gouverneur-Generaal, die de Presidenten en Auditeurs benoemt, aangeboden door tusschenkomst van den Directeur van Justitie en den Legercommandant. Eene gemeenschappelijke voordracht (artt. 121 en 126 Ned. R. L.) kent de Indische R. L. dus niet.

²⁾ Weliswaar wordt van de militairrechterlijke macht op twee plaatsen in R. O. gerept, nl. in artikel 165 houdende de overbodige bepaling dat het Hooggerechtshof van Nederlandsch-Indië in eersten aanleg oordeelt over feiten begaan door een ambtenaar behoorende tot het gegradueerde personeel van het Hoog Militair Gerechtshof, en in artikel 193, waarbij is bepaald dat de deurwaarders bij dit Hof tevens tot deurwaarders bij het Hooggerechtshof kunnen worden aangesteld „en zoo ook omgekeerd”, doch alleen van het tweede gedeelte der laatstgenoemde bepaling zou gezegd kunnen worden, dat in verband met artikel 1 de plaatsing in een Reglement betreffende de samenstelling der rechterlijke macht en het beleid der justitie minder juist is.

pen, welke men in R. O. voor de burgerrechterlijke ambtenaren vindt geregeld. Dat zou regelmatig huishouden zijn geweest. Maar met deze stof schijnt nu eenmaal de wetgever geen weg te weten. Heeft men niet kort geleden den Nederlandschen wetgever de bepalingen over de rechtsmacht van den militairen rechter als een afgerond geheel zien voordienen in de Invoeringswet militair straf- en tucht-recht, niet alleen de volstrekte maar zelfs de betrekkelijke bevoegdheid van de militaire rechters regelende in een zevental paragrafen? ¹⁾).

Van de bepalingen R. O., welke op President en Auditeur-Militair van toepassing zijn verklaard, verdienen ook de aandacht die welke de *tuchtmaatregelen* inhouden. Deze militairrechterlijke ambtenaren zullen evenwel niet in hun ambt worden geschorst dan na raadpleging van het Hoog Militair Gerechtshof, en uit hun ambt worden ontslagen dan op voorstel of na raadpleging van dat Hof, terwijl hun eene waarschuwing kan worden gegeven door den President van datzelfde Hof (art. 120 Ind. R. L.). Schorsing en waarschuwing worden ingeschreven door 's Hof's Griffier, en van de terechtwijzingen, welke zij van het Hoog Militair Gerechtshof hebben ontvangen, mede de zoodanige welke het Hof heeft aangewezen als te zijn van ernstigen aard.

Aan den President van den Krijgsraad is op zijne beurt het *toezicht* opgedragen op de werkzaamheden van den *Secretaris* van het college (art. 127 Ind. R. L.). Zal de Secretaris van een Krijgsraad in Nederland, waar de dienstverhouding tusschen President en Secretaris niet is geregeld, zich hebben te gedragen naar de aanwijzingen van het college, welks dienaar hij is, in Indië zal naast den Secretaris ook de President verantwoordelijk zijn voor een goeden gang van zaken ter Secretarie. Hij zal hebben te controleren, dat de stukken tijdig worden afgewerkt en verzonden, dat de afvraag van appèl op behoorlijke wijze geschiedt enz.

Aan de Indische burgerrechterlijke ambtenaren is een bijzonder *forum* toegekend. Behoudens enkele uitzonderingen staan zij in strafzaken terecht voor het Hooggerechtshof. Hetzelfde is in Nederland en Indië geschied ten aanzien van den Auditeur-Militair, die terechtstaat voor het Hoog Militair Gerechtshof (Ned. P. I. art. 51, Ind. P. I. art. 44). De wetgever, die zich bij de instelling van den rechtsgeleerden President had te verklaren welk van beide Hoven rechter zou zijn over feiten, begaan door den President, heeft zijne keuze doen vallen op het Hoog Militair Gerechtshof. Ware de keuze anders uitgevallen, dan zou ook voor den Auditeur-Militair het Hooggerechtshof moeten zijn aangewezen. Over de vraag, of de gedane keuze eene gelukkige is geweest, kan men van meening verschillen.

¹⁾ Toch is men daarin niet geslaagd, want een gedeelte van de stof bleef onaangeroerd. Men zie de artikelen 134, 209 en 210 R. L., waarvan de inhoud evengoed had moeten zijn overgenomen als geschied is met artikel 55 P. I.

De President en de Auditeur-Militair zullen hun *ambtseed* niet hebben af te leggen bij het Hoog Militair Gerechtshof, dat slechts om de veertien dagen zijne gewone zitting houdt, maar in handen van den Gouverneur-Generaal of een door dezen daartoe gemachtigden ambtenaar, en dan alleen voor het geval de benoemde zich te Batavia bevindt, en anders van den hoogsten bestuursambtenaar in de residentie van den Krijgsraad (art. 316 Ind. R. L.).

Mocht het voorkomen dat een der Presidenten of Auditeurs-Militair bij een tijdelijk met zaken overstepten Krijgsraad den toestand niet meer meester is, dan zal men niet, zooals in Nederland tijdens den mobilisatietijd is geschied, een aantal plaatsvervangers behoeven aan te stellen, die voorzoover hunne gewone bezigheden zulks toelaten zich met de afdoening van Krijgsraadszaken zullen bezig houden, doch zal men kunnen aanstellen *buitengewone* Presidenten of Auditeurs, die mede getrokken kunnen worden uit het corps burgerrechterlijke ambtenaren, welke evenals de militairrechterlijke ambtenaren niet voor het leven worden benoemd. Reeds zag men bij den Krijgsraad te Magelang in 1916 achtereenvolgens voor den tijd van ten hoogste zes maanden benoemd een buitengewoon substituut Auditeur-Militair en een buitengewoon Auditeur-Militair, hetgeen mogelijk was gemaakt door voorschriften bij koloniale ordonnantie gegeven (Ind. Stb. nos. 262 en 698). Door de instelling van buitengewone Presidenten en Auditeurs zullen de *plaatsvervangers* (artt. 124 en 126 Ned. R. L., artt. 123 en 126 Ind. R. L.) inderdaad functioneeren op de wijze als de wetgever zich dat voorstelt, bij ontstentenis, afwezigheid of andere gewichtige verhindering van den titularis. In het geval dat ter plaatse geen jurist wordt aangetroffen, geschikt en bereid om den President of Auditeur te vervangen, is voorzien door de bepaling dat de vervanger bij voorkeur een rechtsgeleerde moet zijn.

Verkeert de President in de *onmogelijkheid* de notulen, vonnissen, missives en andere stukken *te onderteekenen* — het woord „paraphereen” (artt. 303 en 305 Ned. R. L.) heeft de Indische wetgever niet gehandhaafd — zal hij ten deze worden vervangen door het oudste lid, terwijl ten aanzien van den Secretaris, die de notulen of vonnissen niet mede kan onderteekenen, kan worden volstaan met vermelding in die stukken dat hij zich in de onmogelijkheid bevindt ze te teekenen (art. 306 Ind. R. L.), een en ander overeenkomstig hetgeen in het Reglement op de Strafvordering is bepaald.

Ten aanzien van de *verloven* van President en Auditeur-Militair van langer dan acht en drie dagen bevat de Indische R. L. (artt. 122 en 280) de tweeslachtige regeling, dat ze worden verleend wat den President betreft overeenkomstig de regelen geldende voor de gelijkstandige burgerrechterlijke ambtenaren, wat den Auditeur aangaat als vanouds. Evenwel is door de verandering in het voorschrift van artikel 275 der Nederlandsche R. L. van het woord „hetwelk” in „die” nu beslist, dat niet het Hoog Militair Gerechtshof maar de

Advocaat-Fiscaal het verlof aan den Auditeur-Militair verleent. Een bijzonder voorschrift, in navolging van Ind. Stb. 1839 n°. 7, bevat het tweede lid van artikel 280 der Indische R. L. omtrent dienst-reizen zonder voorafgaand verzoek om verlof.

Het *kostuum* van den President en den Auditeur-Militair wordt vastgesteld door den Gouverneur-Generaal (artt. 121 en 126 Ind. R. L.). In de Indische R. L. — zulks in tegenstelling met de regeling in Nederland, waar de lagere wetgever deze regeling heeft getroffen — is mede vastgesteld voor de leden en den Secretaris, dat zij gekleed zullen zijn in de dagelijksche tenue, terwijl de nadere bepaling van die tenue is overgelaten aan den Legercommandant. Voorts is in hetzelfde artikel 121 gezegd, dat zulks ook zal gelden voor gepensioneerde officieren, die in een Krijgsraad zitting nemen.

Het uit niet minder dan 59 artikelen bestaande tweede hoofdstuk van den vijfden titel „Van de *provoostgeweldigen* bij de Landmagt” vindt men in de Indische R. L. niet terug, evenmin als den eed voor deze beambten in artikel 372 der Nederlandsche R. L. voorgeschreven. Dit is begrijpelijk, want wat men zou mogen verwachten in dat hoofdstuk aan te treffen, de aanwijzing van de autoriteit die hen benoemt alsmede de werkzaamheden der provoostgeweldigen in den gang van het strafproces vindt men daar niet. Bij Koninklijk Besluit daarentegen werd vastgesteld, dat de door den Minister van Justitie aangestelde boden bij den Krijgsraad tevens belast zijn met de waarneming van de functiën van provoostgeweldige (Ned. Stb. 1916 n°. 470). En hunne justitieele verrichtingen zijn elders in de Nederlandsche R. L. geregeld, t. w. in artikel 128 (ook in de Ind. R. L. art. 128), voorts in artikel 58 waar de provoostgeweldigen gelijkelijk bevoegd zijn verklaard met de deurwaarders en de dienaren van de openbare macht, en in artikel 185, waar naast hen zijn genoemd andere personen macht hebbende om militaire exploiten te doen. Voor het beteekenen van het bevelschrift bedoeld in artikel 114 is daarentegen de provoostgeweldige niet aangewezen, maar wel een deurwaarder of dienaar van de openbare macht.

De voorschriften van het tweede hoofdstuk van den vijfden titel handelen over de functiën van den provoostgeweldige als beheerder van het provoosthuis, en de regeling hiervan behoort tot de bevoegdheid van den lageren wetgever. Zij zal in Indië, nu de wet daarvoor geen beletsel meer oplevert, door den Gouverneur-Generaal geschieden, die in opvolging van het bepaalde bij artikel 128 der Indische R. L. reeds eene instructie voor de provoostgeweldigen als gerechtsdienaren heeft vast te stellen. Deze instructie is de plaats voor voorschriften betreffende benoeming, ontslag, verlof enz. der

provoostgeweldigden, vaststelling van hun ambtseed, omschrijving van hunne dienstverrichtingen in beide kwaliteiten ¹⁾).

In de met de artikelen 185 en 114 der Nederlandsche R. L. overeenkomende artikelen 187 en 111 der Indische R. L. zijn evenals in artikel 55 (= art. 58 Ned. R. L.) als handelingsbevoegd naast elkander genoemd de provoostgeweldige, de deurwaarder, de dienaar der openbare macht.

Krijgsraden te velde kunnen in Nederland (art. 243 R. L.) worden benoemd of door of vanwege den Vorst of door den Commandeerenden Generaal bij delegatie. Het woord „vanwege” doet veronderstellen dat door den Vorst ook aan een ander dan aan den Commandeerenden Generaal zoodanige opdracht kan worden verstrekt. In artikel 248 der Indische R. L. ontbreekt dat woord, zoodat in Indië de benoeming zal kunnen geschieden of door den Gouverneur-Generaal of door den gedelegeerden Commandeerenden Generaal.

In de *Krijgsraden in eene belegerde of berende stad of plaats*, die in Nederland moeten zijn samengesteld uit officieren, zullen in Indië ook onderofficieren, geen korporaal zijnde, zitting kunnen nemen, doch de President zal officier moeten wezen (art. 266 Ind. R. L.).

In de *Krijgsraden* zullen *als rechter niet* mogen worden *toegelaten* zij die in de zaak van den beschuldigde eenigen raad of advies hebben gegeven. Aldus de oude R. L. Of hieronder ook zijn begrepen de autoriteit, die de zaak naar den Krijgsraad heeft verwezen en die welke ze heeft geïnstrueerd, was aan gereeden twijfel onderhevig. Werd deze twijfel door de wet van 1912 opgeheven ten aanzien van den Officier-Commisaris, in de Indische R. L. is zulks mede geschied met betrekking tot de verwijzende autoriteit (art. 136). Geen van beiden zal als lid in een Indischen Krijgsraad zitting mogen nemen.

Het onderzoek ter terechtzitting van den Krijgsraad.

Het onderzoek wordt, behoudens enkele uitzonderingen, *onafgebroken* voortgezet, leest men in artikel 166 der Indische R. L. Was dit wel noodig te zeggen? Spreekt dat niet vanzelf in eene strafprocedure, a fortiori in een militair strafproces, waarvoor als eerste eisch pleegt te worden gesteld snelheid van berechting? Men zou dit zoo denken, maar de practijk is hiermede niet altijd in overeenstemming. In de dossiers treft men hier te lande toch meermalen notulen aan, welke niets meer behelzen dan dat de zitting van den Krijgsraad is geopend en, zulks zonder opgave van reden, dat be-

¹⁾ De Instructie van 8 October 1822 (Ind. Stb. no. 40), reeds grootendeels vervallen door de bepalingen van het 14e hoofddeel van het Algemeen reglement van administratie voor de Landmacht (Ind. Stb. 1831 no. 56), zal dan eindelijk verdwijnen.

sloten is de behandeling van de zaak voor onbepaalden tijd uit te stellen. Na het nemen van dit besluit wacht de Krijgsraad rustig bericht van den Auditeur-Militair af, dat de zaak voortgang kan hebben. Doordat de Krijgsraad ze uit handen heeft gegeven, blijft, indien de Auditeur niet diligent is, de zaak dan veel langer rusten dan noodig is. De Indische wetgever deed daarom goed te bepalen dat het onderzoek onafgebroken moet worden voortgezet, hetgeen in zich sluit dat in eene zaak, die niet in ééne zitting afloopt, de behandeling steeds wordt verschoven naar een bij het sluiten van de zitting nader bepaalden dag. In geval van ziekte van een te hooren persoon zal het eenige moeilijkheid kunnen opleveren dien dag dan reeds te bepalen, maar de ervaring heeft in Indië geleerd dat dit bezwaar niet overwegend is. De zaak blijft dus op de rol, en wordt ze uitgesteld, dan zal dat niet anders kunnen geschieden dan in de gevallen waarin de wet het toelaat — de artikelen 163 tweede en derde lid en 167 der Indische R. L. gewagen terecht van schorsing van het onderzoek voor een bepaalden tijd — of in gevallen dat de Krijgsraad zulks noodig oordeelt. De reden, die tot 's Krijgsraads beslissing heeft geleid, moet dan worden aangeteekend.

Bij het onderzoek van den Krijgsraad zullen na het voorlezen der verhooren van de niet opgeroepen getuigen en het recoleeren van den beklaagde worden gehoord de opgeroepen getuigen en deskundigen. Ingevolge het eerste lid van het evengenoemde artikel 163, voor het overige overeenkomende met het eerste lid van artikel 163 der Nederlandsche R. L., kunnen ook nadere bewijsstukken worden overgelegd, die alsdan worden voorgelezen, d. w. z. niet alleen die welke van weerszijden zijn ingeleverd (art. 149), maar ook die waarvan de productie door den Krijgsraad is gelast¹⁾ en krachtens het tweede lid is de Krijgsraad mede bevoegd tot eene rechterlijke plaatsbezichtiging of schouw, een en ander in overeenstemming met het bepaalde in de artikelen 311 en 314 eerste lid van het nieuwe Wetboek van Strafvordering²⁾. Voor het betreden van eene woning tegen den wil van den rechthebbende zal dan ook geen last van de politie noodig wezen noch zal eenig politie-ambtenaar kunnen vorderen bij de laatstbedoelde gerechtelijke verrichtingen tegenwoordig te zijn (art. 165 Ind. R. L.)³⁾. Den Krijgsraad is dus ten deze veel uitgebreider bevoegdheid toegekend dan aan den Officier-Commissaris is gegeven (art. 85 Ind. R. L.).

Een en ander kan ook geschieden „namens” den Krijgsraad, leert artikel 165. De Krijgsraad draagt dit nader onderzoek dan op aan

¹⁾ Voor het Hoog Militair Gerechtshof geldt hetzelfde: artikel, 84 Ind. P. I.

²⁾ In verband met de aanvulling, welke artikel 163 heeft ondergaan, is de wijziging in artikel 170 (art. 172 Ind. R. L.) van „verklaringen” in „bewijsmiddelen” rationeel.

³⁾ Ook wat in artikel 165 is bepaald, geldt voor het Hoog Militair Gerechtshof: artikel 57 Ind. P. I.

den Officier-Commissaris in zijne residentie (art. 163 derde lid), die eventueel wel gebruik zal maken van de hem verleende bevoegdheid om in bepaalde gevallen dit over te dragen op eene andere autoriteit.

Artikel 167 handelt over *verzwarende omstandigheden*, op de terechtzitting alsnog ten laste gelegd. Zijn deze eerst uit het onderzoek ter terechtzitting gebleken, zegt het artikel der Nederlandsche wet, dan kan de Auditeur-Militair den Krijgsraad daarop mondeling opmerksaam maken. Waar het volgend artikel aldus aanvangt: „Ingevalle de Krijgsraad vermeent dat de beklagde nog nader moet worden gehoord”, kan de indruk worden gewekt dat de wet het aan het welmeenen van den Krijgsraad overlaat om den beklagde op de nu tenlastegelegde verzwarende omstandigheid te hooren. Het Indische artikel 167 ¹⁾ is duidelijker. Het bepaalt, dat de Auditeur-Militair bevoegd is die omstandigheid alsnog mondeling ten laste te leggen. Tot zoover komt het overeen met artikel 308 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering. Artikel 167 van de Indische R. L. werkt intusschen dit voorschrift nader uit op de wijze als in artikel 154 van het Reglement op de Strafvordering omschreven. Het zegt dan verder, dat de Auditeur-Militair deze aanvulling van de tenlastelegging aan den beklagde bekend maakt, waarmede moet zijn bedoeld eene uiteenzetting van de nadere tenlastelegging; voorts dat daarna de President den beklagde in de gelegenheid stelt zich daarover uit te laten, bij gebreke waarvan de Krijgsraad er geen acht op mag slaan. De Nederlandsche R. L. stelt op het achtslaan op eene verzwarende omstandigheid waarop de beklagde niet opmerksaam is gemaakt, de straf van nietigheid. Voor Indië is dit niet nagevolgd. Van veel beteekenis is deze afwijking van de in Nederland bestaande militaire wetgeving evenwel niet, daar een verzuim van vormen van dezen aard zoo ernstig zou wezen dat, ook zonder dat in de wet de straf van nietigheid is voorgeschreven, het vonnis van een Krijgsraad, die niettemin recht deed op de aangevulde tenlastelegging, zou moeten worden teniet gedaan. Maakt de beklagde het voor den Krijgsraad aannemelijk, dat na aanvulling van de tenlastelegging uitstel van de behandeling der zaak wenschelijk is, dan wordt den beklagde een termijn verleend om zijne verdediging voor zooveel dit punt betreft alsnog voor te bereiden.

Naast de mogelijkheid om door aanvulling met eene verzwarende omstandigheid wijziging te brengen in *de tenlastelegging*, opent hetzelfde artikel der Indische R. L. evenals artikel 309 van het nieuwe Wetboek van Strafvordering de mogelijkheid ze ook op andere wijze te *veranderen*. Houdt men zich slechts aan het uitzonderingsvoorschrift dat de wijziging niet tengevolge mag hebben dat „het feit” daardoor een ander zou worden, dan is verder elke wijziging toegelaten, ook die, zegt het Indische artikel, welke tengevolge heeft

¹⁾ Dit is ook van toepassing op de procedure bij het Hoog Militair Gerechtshof, doch uitsluitend bij de behandeling van zaken in eersten aanleg: artikel 57 Ind. P. I.

dat een feit, hetwelk volgens de oorspronkelijke tenlastelegging niet strafbaar zou wezen, door de wijziging een strafbaar feit is geworden. Heeft zich derhalve iemand schuldig gemaakt aan mishandeling en de ambtenaar van het Openbaar Ministerie is niet gelukkig geweest in het stellen van de tenlastelegging zoodat daaruit niet voldoende blijkt dat de beklaagde de daarin omschreven feitelijkheden opzettelijk zou hebben gepleegd, dan is het, zocals ook de Indische jurisprudentie leert — het voorschrift werd reeds in 1898 in de Indische wetgeving (art. 246 van het Inlandsch Reglement) opgenomen — geoorloofd een of meer woorden in te lasschen waaruit van het opzet blijkt. Het doleuse feit van mishandeling zal op de terechtzitting evenwel niet in het culpose feit mogen worden veranderd.

Met betrekking tot deze wijzigingen zal moeten worden geprocedeerd op de wijze als boven is gezegd van de aanvulling der tenlastelegging met uit het onderzoek bekend geworden verzwarende omstandigheden. Dus niet, zooals in het nieuwe Wetboek van Strafvordering, overlegging van in schrift gebrachte wijzigingen door den ambtenaar van het Openbaar Ministerie vóórdat deze van requisitoir dient, gevolgd door eene beslissing van het rechtscollege over het toelaten van de voorgestelde wijzigingen, het notuleeren van de toegestane wijzigingen, het maken van eene copie van de gewijzigde tenlastelegging althans van de wijzigingen door den Griffier, die op de terechtzitting het afschrift aan den beklaagde ter hand stelt. In Indië zal wijziging mogelijk zijn vanaf den aanvang totaan het sluiten van 's Krijgsraads onderzoek, terwijl eene dadelijke beslissing over de toelaatbaarheid der wijziging niet vereischt wordt. De Indische wetgever behandelt over het geheel het geval met minder omslag, waartegen weinig bezwaar kan bestaan, gezien de rol welke hij den President van den Krijgsraad hierbij laat spelen. De President, die den beklaagde in de gelegenheid moet stellen zich uit te laten over de door den Secretaris ingevolge artikel 133 R. L. genotuleerde wijzigingen door den Auditeur-Militair in zijne tenlastelegging aangebracht, zal hem hebben af te vragen of hij den inhoud daarvan goed heeft begrepen, zoo noodig ze hem hebben te verklaren, hij zal hem afvragen of hij wellicht een termijn wenscht om zich daarover te beraden. Alleen wanneer de beklaagde, daarop bevestigend antwoordende, aannemelijk maakt dat het belang van het onderzoek dit vordert, wordt ingevolge de Indische R. L. de behandeling der zaak geschorst (in Nederland: regel de schorsing, uitzondering de dadelijke voortzetting, waarvoor toestemming van den beklaagde noodig is). Bij het nemen van zijne beslissing of hij dat verzoek zal doen, zal de beklaagde weder de voorlichting en den steun genieten van den President, die als Indisch rechterlijk ambtenaar gewoon recht te spreken over onontwikkelde personen die anderen rechtsbijstand missen, zich gemakkelijker dan de Nederlandsche rechter in de positie van den beklaagde indenkt.

Bij de verkorte procedure in overtredingszaken waarin de verwijzende autoriteit heeft bepaald dat informatiën niet zullen worden ingewonnen, zou den beklaagde, indien de Krijgsraad heeft beslist dat zijne tegenwoordigheid bij het onderzoek niet wordt vereischt, niet ter terechtzitting kunnen worden voorgehouden eene uit het onderzoek b.v. uit de verklaring van eene ter terechtzitting gehoorde getuige gebleken verzwarende omstandigheid of eene noodzakelijk gebleken formeele wijziging der tenlastelegging. Ingevolge het bepaalde bij artikel 181 4° der Indische R. L. gaat zoodanige aanvulling of wijziging geheel buiten den beklaagde om ¹⁾. De gedachtengang, die den wetgever hietoe heeft geleid, zal wel zijn geweest als volgt. De beklaagde heeft kunnen en moeten weten dat zoo iets in zijne afwezigheid kon gebeuren. Door niettemin te verzoeken van de zitting te mogen wegblijven, heeft hij de mogelijkheid aanvaard dat hij werd veroordeeld op eene tenlastelegging, die hem slechts tendeele bekend was. Hij heeft bovendien het recht van appel van elk vonnis van een gewonen Krijgsraad. En in zoo eenvoudige zaken wil men nu eenmaal het proces zoo vlug mogelijk doen afloopen, terwijl de ondervinding leert, dat een beklaagde, wien ter terechtzitting eene aanvulling of wijziging van de tenlastelegging wordt medegedeeld, zelden of nooit daartegen iets heeft in te brengen. Dit alles neemt natuurlijk niet weg, dat een voorschrift, hetwelk mogelijk maakt de veroordeeling op eene tenlastelegging, welke de beklaagde voor een deel niet kent, zijn bedenkelijken kant heeft.

De dag van de *uitspraak* in de verkorte procedure evenbedoeld wordt door den Nederlandschen Krijgsraad bepaald na het sluiten van het onderzoek, en kan op den bepaalden dag worden uitgesteld tot een anderen bepaalden dag (art. 179 Ned. R. L. j°. art. 209 eerste en tweede lid Wb. v. Sv.). De voorwaarde dat de uitspraak uiterlijk op den veertienden dag na het sluiten van het onderzoek moet geschieden, is in de Nederlandsche R. L. evenwel niet overgenomen, vermoedelijk omdat er voldoende tijdsruimte moet zijn om de uitspraak te kunnen doen plaats hebben na de approbatie. Gesteld dat de Krijgsraad erwaart dat de vonnissen in den regel geaprobeerd terug ontvangen worden binnen drie weken na het sluiten van het onderzoek, dan zal hij dus den dag van de uitspraak bepalen op drie weken na den sluitingsdag. Zijn ze dan niet terug ontvangen, dan verdaagt hij de uitspraak.

De bepalingen der Indische Strafvordering (art. 165) luiden eenigszins anders: de uitspraak van het vonnis moet geschieden dadelijk na de beraadslaging of wordt, zoo de zaak niet op den dag van het sluiten van het onderzoek kan worden beslist, bepaald op

¹⁾ Aldus is ook door het Gerechtshof te Leeuwarden beslist bij arrest van 16 Januari 1908 ten aanzien van een niet verschenen beklaagde, wien ter terechtzitting recidive was ten laste gelegd (W. v. h. R. no. 8890).

uiterlijk over acht dagen, de dag van het sluiten van het onderzoek daaronder begrepen, zonder dat uitstel is toegelaten. Deze voorschriften zijn voor toepasselijkverklaring op de verkorte procedure voor den Krijgsraad niet vatbaar, want binnen acht dagen na den afloop van het onderzoek kan het vonnis niet geapprobeerd zijn, en de approbatie moet steeds aan de uitspraak van het vonnis voorafgaan.

In de Indische R. L. vindt men dan ook geen toepasselijkverklaring van deze bepalingen, doch evenmin is de Nederlandsche regeling overgenomen, noch eene andere vastgesteld, zoodat bij de verkorte procedure voor den Krijgsraad de regelen van de gewone procedure zullen zijn in acht te nemen.

De *vonnissen* der Indische militaire rechters bevatten steeds in het hoofd het stamboeknummer van den beklaagde, waardoor persoonsverwarring is uitgesloten. Dit gebruik, in Nederland niet bestaande, is nu in Indië wettelijke verplichting geworden (art. 199 Ind. R. L.).

Blijkt de wetgever bij het samenstellen der Indische R. L. aansluiting te hebben gezocht, waar zulks mogelijk was, bij het Indische burgerlijke strafprocesrecht, hij heeft dit niet gedaan ten aanzien van het voorschrift in het Reglement op de Strafvordering van vrij recenten datum (Ind. Stb. 1919 no. 75), dat het vonnis moet bevatten de beknopte vermelding van de gronden waarop de beslissing ten opzichte van de schuld van den beklaagde berust zonder dat het noodig is den inhoud van de bewijsmiddelen op te nemen, hoezeer er reden zou zijn geweest deze zoo specifiek Indische bepaling ook in het militair strafproces te doen gelden. De vraag is dan ook gewettigd, of de ondervinding den wetgever wellicht heeft geleerd dat dit voorschrift, ingegeven door zucht tot vereenvoudiging, niet is in het belang eener goede justitie.

De bepaling dat één vonnis de beslissingen zal bevatten in eene zaak met meerdere beklaagden, die gelijktijdig terechtstaan, is uit evengenoemd Reglement (art. 174) in artikel 199 der Indische R. L. overgebracht.

Geschiedt in Nederland de *pronuntiatio* van een vonnis steeds door den President in den vollen Krijgsraad (art. 205 Ned. R. L.), in Indië zal dit geschieden door den President van den Krijgsraad in wiens residentie de beklaagde zich bevindt, en zoo hij zich elders bevindt, door een officier c.q. onderofficier (ook een korporaal), door den Commandeerenden Officier van het garnizoen aangewezen, in tegenwoordigheid van een Officier-Commissaris, door denzelfden benoemd, c.q. van den Commandeerenden Officier zelven (art. 207 Ind. R. L.). Voor hem, die met de Indische wetgeving vertrouwd is, is het niets vreemds dat het vonnis niet altijd wordt uitgesproken in den Krijgsraad, die het vonnis heeft gewezen, daar toch reeds lang geleden de R. L. voorzoo veel Nederlandsch-Indië betreft is gewij-

zigt in dezen zin dat de pronuntiatio zelfs in geen geval in den vollen Krijgsraad geschiedt, maar plaats vindt in tegenwoordigheid van twee Officieren-Commissarissen door den Auditeur-Militair, en dat, zoo de beklagde uit het militair arrondissement of district, waarbinnen de Krijgsraad zijn zetel heeft, is vertrokken dan wel om andere reden de pronuntiatio niet kan geschieden ten overstaan van Officieren-Commissaris uit den Krijgsraad die het vonnis heeft gewezen, ze plaats heeft ten overstaan van Officieren-Commissaris c.q. onderofficieren, daartoe benoemd door den Commandeerenden Officier van het garnizoen waar de beklagde zich bevindt, door den Auditeur-Militair c.q. door een aan te wijzen officier of onderofficier ¹⁾. In de nieuwe R. L. wordt derhalve het voorschrift, dat de pronuntiatio door den President van den Krijgsraad, die het vonnis heeft gewezen, in den vollen Krijgsraad geschiedt, hersteld voor het geval dat de beklagde zich bevindt in de residentie van dien Krijgsraad.

De Secretaris van den Krijgsraad, in welken het vonnis is gepronuntieerd of anders de autoriteit, in wier tegenwoordigheid het is uitgesproken, zal van de pronuntiatio aantekening houden aan het hoofd van het vonnis (art. 212 Ind. R. L.). Mede wordt door dezelfde c.q. op het vonnis aangeteekend dat appel is geïnterjecteerd (art. 220 Ind. R. L.) en wordt te hunnen overstaan de volmacht in blanco tot het vervolgen van het appel gepasseerd (art. 221 Ind. R. L.).

De uitspraak moet openlijk geschieden, niet alleen na de approbatie, maar zooals nu onbetwistbaar volgt uit artikel 219 der Indische R. L. ook wanneer de gecondemneerde heeft verklaard appel aan te teekenen.

Als de Krijgsraad zulks noodig of wenschelijk oordeelt, zal eene tweede pronuntiatio plaats hebben ter plaatse daartoe door den Krijgsraad aangewezen, in Nederland door den Secretaris van den Krijgsraad, in Indië door eene door den Krijgsraad aangewezen autoriteit (art. 205 Ned. R. L., art. 207 Ind. R. L.).

Teneinde eene behoorlijke naleving der nieuwe bepalingen te waarborgen, zal in artikel 208 der Indische R. L. zijn bepaald, dat de Auditeur-Militair met de zorg daarvoor is belast voor het geval de pronuntiatio niet geschiedt in den Krijgsraad, die het vonnis heeft gewezen, en dat aan hem dan ook rapport zal moeten worden uitgebracht van de plaats gehad hebbende uitspraak.

Het tweede lid van het meer aangehaalde artikel 205 der Nederlandsche R. L. heeft den volgende slotzin: „De artikelen 157 en 212 zijn alsdan niet van toepassing.” De verklaring van dezen zin levert eenige moeilijkheid op. Gevoegd als hij is onmiddellijk achter het

¹⁾ In het oud-Hollandsch recht kent men pronuntiatio ter rolle „de President en alle de Raden getabberd” in praesentie van den Fiskaal van sententies in crimineele zaken waarin extra-ordinaris was geprocedeerd, en pronuntiatio ten overstaan van twee Commissarissen ter rolle gecommitteerd van de (appellabele) sententies in ordinaris-proces.

voorschrift, dat in geval de zaak overeenkomstig het zesde hoofdstuk van den tweeden titel is behandeld en de gecondemneerde zich niet in verzekerde bewaring bevindt, diens presentie bij de uitspraak van het vonnis niet wordt vereischt, zal men den volzin aldus willen lezen, dat, gegeven dat beklaagde onder de genoemde omstandigheden niet bij de uitspraak tegenwoordig is, „alsdan” de voorschriften van de artikelen 157 en 212 niet worden toegepast. Eene dispositie tot inarreststelling van den zich niet in verzekerde bewaring bevindenden gecondemneerde kan evenwel kwalijk bij de uitspraak van het vonnis in den vollen Krijgsraad worden gecommuniceerd aan een beklagde, die bij die uitspraak niet present is, zoodat eene buitentoe-passingverklaring van het eerste voorschrift van artikel 157 ten aanzien van dezen beklagde geen zin zou hebben, en het niet van toepassing verklaren van het tweede voorschrift van dat artikel, dat de Auditeur-Militair zorgt dat de dispositie executie bekomt, bepaald onbegrijpelijk is. Het buiten werking stellen van de bepaling, dat de Secretaris den gecondemneerde voor zich requireert en hem afvraagt of hij van het vonnis wenschte te appelleeren, heeft dan mede geen beteekenis, omdat dit nimmer bij de uitspraak geschiedt.

Men zal daarom den volzin moeten beschouwen als een voorschrift dat, thuis behoorende in het genoemde zesde hoofdstuk, met de pronuntiatie niets heeft uit te staan en dus in artikel 205 verdwaald is geraakt, welke opvatting, zoo ze juist is, moet leiden tot de gevolgtrekking dat de terechtwijzing welke de afgevaardigde Thomson van den Regeerings-Commissaris in de Kamer ontving, nl. dat hij dezen volzin blijkbaar niet gelezen had, maar half verdiend was. Denkt men zich nu de bepaling in het zesde hoofdstuk, dan rijst de vraag: is ze alleen geschreven voor den beklagde, wiens zaak zoo eenvoudig is dat overeenkomstig zijn verzoek de behandeling buiten zijne tegenwoordigheid ter terechtzitting plaats heeft, en heeft ze dus de strekking hem bovendien van verschijning vrij te stellen met het oog op de communicatie van inarreststelling en de appel-afvraag? Of gaat ze verder, en wil de wetgever dat die vrijstelling zal gelden voor ieder beklagde, ten wiens aanzien is bepaald dat geen informatiën zullen worden ingewonnen, dus ook voor hem die voor de behandeling zijner zaak ter terechtzitting is verschenen? Voor de eerste opvatting zal men meer kunnen voelen dan voor de tweede. Gesteld toch, dat de beklagde is verschenen, dan is er geen reden om het voorschrift van artikel 157, dat wel toepassing vindt ten aanzien van den beklagde die van het plegen van eene overtreding wordt beticht maar in wiens zaak informatiën zijn ingewonnen, buiten toepassing te laten indien een zelfde beklagde terechtstaat in eene zaak waarin informatiën niet zijn ingewonnen. Edoch de wet stelt de verklaring van niet-toepasselijkheid der artikelen 157 en 212 niet afhankelijk van 's Krijgsraads beslissing dat de tegenwoordigheid van den beklagde ter terechtzitting niet wordt vereischt. De tweede opvatting zal daarom zijn aan te merken als de in de wet neergelegde en zal dus door den wetstoepasser moeten worden aanvaard.

De Indische wetgever blijkt deze moeilijkheden te hebben gevoeld, want hij heeft den slotzin van artikel 205 niet in het artikel van de pronuntiatie overgenomen, maar in het zesde hoofdstuk is door hem bepaald, dat ingeval de beklaagde ter terechtzitting niet is verschenen, de communicatie van artikel 157 niet plaats heeft, zonder te onderscheiden of de beklaagde zich al dan niet in verzekerde bewaring bevindt, en het voorschrift van artikel 212 heeft hij aangevuld in dien zin dat, indien de zaak overeenkomstig het zesde hoofdstuk is behandeld, het requireeren van den gecondemneerde ter afvraag van appel niet plaats vindt, als deze zich niet in arrest bevindt (artt. 181 4° en 216 Ind. R. L.).

Gratie-requesten, ingekomen bij den Secretaris van den Krijgsraad, ¹⁾ worden ingevolge artikel 206 der Nederlandsche R. L. onmiddellijk nadat daarvan aantekening is gehouden en met het oog op opschorting der executie aan den Auditeur-Militair is kennis gegeven, verzonden „daar waar zulks zal zijn vereischt”. In de Indische R. L. wordt de loop van het request nader bepaald. Het gaat met de processtukken eerst naar het Hooggerechtshof, dat ingevolge het Regeerings-Reglement moet adviseeren over alle requesten om gratie van straffen door Nederlandsch-Indische rechters opgelegd. Dit college hoort het Hoog Militair Gerechtshof en den Procureur-Generaal tevens Advocaat-Fiscaal op het request, en zendt het vervolgens door naar den Gouverneur-Generaal (art. 209). Het gevolg van deze regeling zal zijn, dat in Indië voortaan ook de militaire leden van het Hoog Militair Gerechtshof aan het uitbrengen van het advies zullen medewerken.

Is de doodstraf opgelegd, dan is de Secretaris ¹⁾ verplicht de processtukken aan het Hooggerechtshof op te zenden, ook wanneer geen gratie-request is ingediend, en adviseert het opperrechterlijk college op de wijze als voorschreven, waarna den Gouverneur-Generaal de gelegenheid wordt geboden ambtshalve van het recht van gratie gebruik te maken (art. 210 Ind. R. L.). Deze regeling blijkt te zijn ontleend aan Indisch Staatsblad 1901 no. 319.

Bij de regeling van de *executie* wordt in de Indische R. L. evenals bij die van de pronuntiatie rekening gehouden met de omstandigheid dat de gecondemneerde zich bevindt hetzij in de residentie van een anderen Krijgsraad dan dien welke het vonnis heeft gewezen, hetzij buiten de residentie van eenigen Krijgsraad. In het eerste geval geschiedt de executie door den Auditeur-Militair bij dien Krijgsraad,

¹⁾ Als sententie is gewezen door het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië wordt het request ingeleverd bij den Griffier van dat Hof of indien de veroordeelde zich buiten deszelfs residentie bevindt, bij den Commandeerenden Officier van het garnizoen (art. 60 Ind. P. I.).

²⁾ Hetzelfde doet de Griffier van het Hoog Militair Gerechtshof, als het doodvonnis door dit Hof is gewezen (art. 61 Ind. P. I.).

in het andere door een Officier-Commissaris daartoe benoemd door en tevens onder toezicht van den Commandeerenden Officier van het garnizoen van den gecondemneerde. Evenals op de pronuntiatie houdt ook op de executie toezicht de Auditeur-Militair (art. 211 Ind. R. L.)²⁾.

Voor de wijze van *communicatie* van het vonnis en *appel-afvraag* wederom dezelfde onderscheiding als bij de pronuntiatie. Die formaliteiten worden verricht door den Secretaris van een anderen Krijgsraad, wanneer de gecondemneerde zich niet bevindt in de residentie van den Krijgsraad, die het vonnis wees, en als hij zich buiten de residentie van een Krijgsraad bevindt door een daartoe aangewezen officier, e.g. onderofficier (art. 216 Ind. R. L.). Zooals de Auditeur-Militair verantwoordelijk is gesteld voor de goede uitvoering der pronuntiatie en executie, zoo is den Secretaris van den Krijgsraad de verplichting opgelegd te zorgen dat de communicatie en de appel-afvraag, welke hij zelf niet verricht, op richtige wijze geschieden.

Bij het noodwetje van 1914 is bepaald, dat ook de *notulen* behooren tot de ter approbatie op te zenden stukken, welke worden medegezonden hetzij in originali, hetzij in afschrift; dat de plicht tot bewaring van het raadkamergeheim in zooverre wordt opgeheven, en dat uit de notulen niet mag blijken welk van de daarin opgeteekende gevoelens elk der leden van den Krijgsraad heeft uitgebracht. In de Indische R. L. (art. 218) wordt den Secretaris die keuze om het origineel of een afschrift te zenden niet gelaten, maar wordt evenals in artikel 301 der Nederlandsche R. L. bepaald, dat een extract zal worden opgezonden, hetwelk de uitgebrachte gevoelens moet inhouden maar niet mag vermelden, door wie ze zijn geuit. In het origineel zal dit dus wel worden aangeteekend.

Toen artikel 213 der Nederlandsche R. L. werd gewijzigd, heeft men evengenoemd artikel 301 intact gelaten, hetwelk o.a. de bepaling behelst dat, zoo bij de stukken wordt gevoegd een extract der notulen waaruit blijkt door wie de gevoelens zijn uitgebracht, het buiten den inventaris zal worden gehouden en dus als een geheim stuk wordt behandeld. Met dit artikel heeft de Indische wetgever korte metten gemaakt. Hij heeft het niet overgenomen, doch in artikel 222 der R. L. heeft hij bepaald, dat wat ten deze voor de opzending ter approbatie geldt eveneens van kracht is bij opzending ter behandeling in appel.

¹⁾ Voor het Hoog Militair Gerechtshof eene dergelijke regeling. De executie zal in den vervolge dus op andere wijze plaats hebben dan is voorgeschreven in het Staatsblad van Nederlandsch-Indië van 1872 no. 140. Naar het Nederlandsche voorbeeld zal de Advocaat-Fiscaal de executie bevelen, welke bevoegdheid hij, evenals aan den Auditeur-Militair in de R. L. is voorgeschreven ten aanzien van vonnissen van den Krijgsraad, aan andere autoriteiten overdraagt, indien de gecondemneerde zich bevindt buiten de residentie van het college waarbij hij is aangesteld (art. 59 Ind. P. I.).

Door het voorschrift dat de *kosten van het rechtsgeding* blijven voor rekening van den Lande (art. 225 Ind. R. L., art. 100 Ind. P. I.) heeft de Indische militaire op de Indische burgerlijke strafrechtspleging, welke zoover nog niet is gekomen, een ongekenden voorsprong gekregen.

Overgangsbepalingen als voorkomende in artikel 17 van de wet van 15 April 1896 (Ned. Stb. n°. 70) worden evenals in de Nederlandsche ook in de Indische R. L. gemist.

In het hoofdstuk „Van het proces bij vermeende onbevoegdheid des rechters” is in de Indische R. L. ook de procedure ingeval van *ambtshalve onbevoegdverklaring des rechters* geregeld, waarvan de Nederlandsche R. L. in het geheel niet gewaagt. De beslissing des rechters zal dan worden gegeven op dezelfde wijze als bij onbevoegdverklaring op voorstel van den Officier-Commissaris of van den Auditeur-Militair, t.w. niet bij vonnis maar bij dispositie (art. 229). Is het Hoog Militair Gerechtshof van oordeel, dat het zijne goedkeuring aan de beslissing moet onthouden, dan zal het den Krijgsraad machtigen om de zaak verder af te doen (art. 231). Deze artikelen 229 en 231 tweede lid en artikel 230 zijn voor de verkorte procedure in zake van overtreding van toepassing verklaard.

Thans komt nog aan de orde de *samenstelling van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië*, welke in den laatsten tijd in Nederland veler belangstelling geniet, nu het reeds zoo vaak geuite doch nimmer voor verwezenlijking vatbaar geachte denkbeeld naar voren is gebracht om op de militaire rechtspraak te bezuinigen door evenals in Nederlandsch-Indië, waar het rechtsgeleerd personeel van het Hoog Militair Gerechtshof is belast met de functiën van President en leden van, Advocaat-Fiscaal en Griffier bij het Hoog Militair Gerechtshof, eene samenvoeging van functiën van personeel van de burgerrechterlijke macht en van het militair opperrechterlijk college in Nederland te doen plaats vinden. Een maatregel welke te betreuren zou wezen, want het aanzien van den hoogsten rechter voor de Nederlandsche krijgsmacht zal door het verdwijnen van het Hoog Militair Gerechtshof als op zich zelf staand college afnemen. En ook het gehalte van de rechtspraak loopt gevaar daardoor te verminderen, want aan de militaire rechtspraak in hoogste instantie zal men dan een President, rechtsgeleerde leden en een Advocaat-Fiscaal zien deelnemen, die tot het bij het burgerrechterlijk college door hen bekleede ambt geroepen zijn zonder dat heeft behoeven te blijken dat zij eene bijzondere studie van het militaire recht hebben gemaakt, noch dat hun een aangeboren zin voor orde en regel eigen is en dus te verwachten is dat zij goede tuchtrechters zullen zijn, en deze bijzondere eischen zullen toch aan het burgerrechterlijk personeel bij het Hoog Militair Gerechtshof, en evenzeer bij de Krijgsraden, moeten worden gesteld. Het zou in Nederland dan vermoedelijk gaan als in Indië, dat de Vice-Presidenten en leden van het burgerrechterlijk

college telkens ieder op zijne beurt worden aangewezen om deel te nemen aan de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof en dat velen hunner dit zullen beschouwen als een opgedragen last, waarvan zij hopen zoo spoedig mogelijk te zullen worden bevrijd.

Men zal hier wellicht de vraag stellen: en steekt er bij de waardeering van het door het vorige Ministerie ingediende wetsontwerp tot vermindering van het aantal rechtsgeleerde leden van het Hoog Militair Gerechtshof ¹⁾ soms ook leering in de geschiedenis van het rechtswezen van Nederlandsch-Indië, waar men reeds veel eerder dan in Nederland op bezuiniging ten opzichte van het Hoog Militair Gerechtshof bedacht is geweest? Bij het opslaan van het Staatsblad van Nederlandsch-Indië ziet men, dat aanvankelijk (1819) het aantal rechtsgeleerde leden, officieren van de Landmacht en officieren van de Zeemacht in dat rechtcollege bedroeg resp. 3-4-2. Ter wille van de bezuiniging werd dit aantal in 1827 gewijzigd in resp. 2-3-2, doch reeds in het volgende jaar kwam men op deze vermindering van het aantal rechtsgeleerde leden terug, en werden de cijfers resp. 3-2-2. In 1863 werd het aantal resp. 3-3-0, evenwel met dien verstande dat telkens als eene zaak voorkwam waarin personen tot de marine behorende als beklaagden betrokken waren één hoofdofficier van de Marine als lid werd aangewezen. In 1864 werd bepaald, dat President en alle leden van het Hooggerechtshof tevens zouden zijn President en leden van het Hoog Militair Gerechtshof, en werd het aantal zittingnemende leden op resp. 3-3-2 vastgesteld. Werd in 1905 het aantal van drie rechtsgeleerde leden uitdrukkelijk gehandhaafd, in 1910 is het voorschrift gewijzigd in dezen zin, dat aan de rechtspraak van het Hoog Militair Gerechtshof deelnemen de Vice-President en tenminste een der leden van het Hooggerechts-hof. Regel bleef, ook in de praktijk, dat met inbegrip van den Vice-President er aan deelnamen drie rechtsgeleerde leden. Met twee rechtsgeleerde leden wordt zitting genomen alleen in bijzondere gevallen wanneer b.v. het derde rechtsgeleerde lid ongesteld wordt kort vóór de zitting en er geen gelegenheid meer is hem nog te doen vervangen. Uit het vorenstaande volgt, dat in Indië de behoefte aan drie rechtsgeleerden in het Hoog Militair Gerechtshof is gebleken.

De nieuwe Indische P. I. vordert, dat de militaire leden zullen deelnemen aan alle werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof, zoodat de hoofdofficiëren van de Landmacht ook kennis zullen nemen van de zaken de zeemacht betreffende en omgekeerd. Hierin zal de verklaring zijn te zoeken voor de vermindering van het aantal militaire leden van de Landmacht tot twee (art. 2). Ook is uit de Nederlandsche wetgeving thans overgenomen het voorschrift, dat altijd resp. een officier van de Zee- of van de Landmacht als lid zitting moet nemen als eene zaak wordt behandeld van iemand behorende tot de Zeemacht of tot de Landmacht en het Hof in

¹⁾ In mijn opstel over dit onderwerp in M. R. T. XVIII blz. 29 leze men regel 13 v.b. 1 : 2 in plaats van 1 : 3.

eerste instantie rechtspreekt dan wel in raadkamer zulks noodig oordeelt (art. 26).

Wat betreft het aantal rechtsgeleerde leden, dat aan de rechtspraak deelneemt, is de regeling van 1864 jo. 1910 bestemd. De Indische P. I. laat evenwel n. h. v. aan duidelijkheid te wenschen over. Artikel 2 bepaalt, dat het Hof o. m. bestaat uit „de na te noemen rechtsgeleerden”, en dan vindt men in het volgend artikel dat de President, Vice-President en raadsheeren van het Hooggerechtshof uit kracht hunner benoeming als zoodanig tevens President, Vice-President en lid van het Hoog Militair Gerechtshof zijn. Het Hoog Militair Gerechtshof telt dus een President, twee Vice-Presidenten en acht gewone rechtsgeleerde leden. Dan leest men in artikel 26, dat het Hof zal zitting houden en beslissingen nemen met tenminste vijf leden, doch zooveel mogelijk in vollen raad, en dat van die vijf leden steeds tenminste twee rechtsgeleerden en ten minste twee militairen moeten zijn. Hieruit zou moeten volgen, dat het Hof zoo mogelijk zal zitting nemen met elf rechtsgeleerden en vier militairen, hetgeen natuurlijk de bedoeling van den wetgever niet is geweest. De vraag mag dus worden gesteld, of de zetter hier wellicht slordig is geweest. Men ziet toch, dat in de P. I. zijn overgebracht de voorschriften van eenige Koninklijke Besluiten, welke handelen over de samenstelling en werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof, en van deze voorschriften vindt men in de P. I. niet terug de bepaling, dat de Vice-President en leden van de derde Kamer van het Hooggerechtshof deelnemen aan de beraadslagingen van het Hoog Militair Gerechtshof. Voegt men ze in de P. I. in, dan is het duidelijk, dat met den vollen raad, behalve de militaire leden, zijn bedoeld drie rechtsgeleerden. Ook mist men in de P. I. de bepaling dat de President van het Hooggerechtshof het voorzitterschap van het Hoog Militair Gerechtshof desverkiezende op zich mag nemen. Neemt men bovendien aan, dat ook dit voorschrift in de P. I. is geïnsereerd, dan eerst wordt artikel 6 duidelijk, waarin men leest dat bij belet, afwezigheid of ontstentenis „de” Vice-President wordt vervangen door het oudste lid als zoodanig van de derde Kamer van het Hooggerechtshof, indien door den President van het Hooggerechtshof geen gebruik wordt gemaakt van „zijne” bevoegdheid om het Voorzitterschap van het Hoog Militair Gerechtshof op zich te nemen en voorts dat ingeval van belet enz. een rechtsgeleerd lid wordt vervangen door den raadsheer, die in zijne plaats tot lid van de derde Kamer van het Hof tijdelijk is aangewezen.

De ancienniteit van de rechtsgeleerde leden van het Hoog Militair Gerechtshof zal voortaan worden bepaald naar den tijd, gedurende welchen zij lid van het Hooggerechtshof zijn geweest. Bij herbenoeming zal, ook voor de militaire leden, medetellen de tijd van hun lidmaatschap vóór de laatste benoeming (art. 8 Ind. P.).

Nu in Indië in 1920 een tweede Advocaat-Generaal bij het Hoog-

gerechtshof is aangesteld, had men de woorden „Advocaat-Generaal” en „Substituut Advocaat-Fiscaal” in het meervoud moeten gebruiken, terwijl in verband met het instellen van een tweeden Substituut-Griffier bij gemeld college (Ind. Stb. 1922 n°. 263) de Indische P. I. mede eenige wijziging behoeft.

Een bijzondere ambtseed is voor het rechtsgeleerd personeel van het Hoog Militair Gerechtshof niet meer vereischt. De militaire leden leggen den eed af, voor de burgerrechterlijke ambtenaren voorgeschreven (artt. 8 en 9 Ind. P. I.).

Het kostuum van het rechtsgeleerd gedeelte van het Hoog Militair Gerechtshof wordt vastgesteld door den Gouverneur-Generaal. Voor dat van het militair gedeelte gelden regelen als zijn voorgeschreven voor de leden van den Krijgsraad (art. 7 Ind. P. I.).

Last not least de *raadsman* van den beklaagde bij den Krijgsraad en de *praktizijn* bij het Hoog Militair Gerechtshof.

Bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië worden geen praktizijns geadmitteerd. De praktizijns bij de burgerrechterlijke colleges, die door den Gouverneur-Generaal worden benoemd, zijn uit kracht van die benoeming tevens praktizijn bij het Hoog Militair Gerechtshof (art. 95 Ind. P. I.). Zij behoeven dus ook niet als praktizijn bij dit Hof te worden beëdigd. Evenmin de officieren, die als praktizijn fungeeren.

Bij toevoeging van een officier als raadsman voor den Krijgsraad moet de Garnizoenscommandant kiezen uit de officieren, die zich tegenover hem bereid hebben verklaard voor eene toevoeging (Ned. R. L. art. 116). In de Indische R. L. (art. 113) gaat eveneens eene bereidverklaring, af te leggen aan den President van den Krijgsraad, vooraf aan eene toevoeging van advocaten. Ook procureurs „niet gegraduateerden in de regten” (art. 186 R. O.) kunnen in Indië worden toegevoegd.

Maakt de advocaat of procureur bij een Krijgsraad of het Hoog Militair Gerechtshof zich schuldig aan plichtverzuim of oneerbiedigheid aan den rechter of veroorlooft hij zich onbetamelijke uitdrukkingen ten aanzien van de wet of het openbaar gezag, dan zal hij door den President worden vermaand en kan hij op diens voordracht worden gestraft op dezelfde wijze als wanneer hij zich voor of jegens het college, waarbij hij is aangesteld, daaraan had schuldig gemaakt, t. w. door dit college met schorsing van ten hoogste drie maanden of boete ten behoeve van de algemeene armen, en door den Gouverneur-Generaal op voorstel van het Hooggerechtshof met afzetting (art. 148 Ind. R. L., art. 99 Ind. P. I.).

Wenscht de raadsman van den beklaagde bij den Krijgsraad afschriften van processtukken te bekomen, dan wendt hij zich daartoe tot den Auditeur-Militair, die ook inzage daarvan kan verleen. Uit de omstandigheid dat hij een en ander heeft te vragen aan den Auditeur-Militair, volgt dat het proces dan in het stadium is dat de instructie van den Officier-Commissaris is afgelopen. Hij kan de afschriften verkrijgen kosteloos, zoo de beklaagde onvermogen is.

De Krijgsraad zal evenwel eerst een onderzoek moeten instellen alvorens te beslissen dat hij inderdaad onvermogen is (art. 117 Ned. R. L., art. 114 Ind. R. L.). Hiermede is tijd gemoeid, en de tijd, welke nog beschikbaar is vóórdat de zaak op de terechtzitting komt, is kort. Voor Indië is de wetgever aan dit bezwaar tegemoetgekomen door te bepalen, dat pas bij het vonnis hierover zal worden beslist. Desgewenscht kan dus de raadsman de gevraagde afschriften onverwijld ontvangen zonder dadelijk de kosten te betalen. Bij het vonnis, tegelijk met de vaststelling van de vergoeding voor getuigen à décharge en het produceeren van bewijsstukken (art. 220 Ned. R. L., art. 225 Ind. R. L.) wordt dan later beslist, of het door den raadsman aangevoerde betreffende het onvermogen van den beklaagde juist is, en worden de door den raadsman gemaakte kosten c. q. verklaard te komen ten laste van den Lande.

Het kostuum van de advocaten en procureurs, occupeerende voor een militairrechterlijk college zal hetzelfde zijn, dat zij dragen wanneer zij voor den burgerlijken rechter verschijnen (art. 148 Ned. R. L., art. 148 Ind. R. L., art. 95 Ind. P. I.), dat van den officier-raadsman of -praktizijn wordt vastgesteld door den Legercommandant met inachtneming van het voor de leden van den Krijgsraad bepaalde (art. 148 Ind. R. L., art. 95 Ind. P. I.).

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, standplaats Arnhem.

Beschikking van 10 Maart 1922.

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den 14den
April 1922.

President Dr. Th. Evekink.

Leden: Kapiteins Th. L. van Maaren, Jhr. H. van Panhuys, E. A.
Vrolijk en T. A. E. Palaret Hooglandt.

Auditeur-Militair: Dr. W. F. van Meurs.

*.. De Commandeerende Officier, onder wien klager op het tijdstip van
straffen ressorteerde, is tot straffen bevoegd, niet degene onder wiens
bevelen hij diende toen het feit — waarvoor strafoplegging moet
plaats vinden — gepleegd werd.*

De Krijgsraad in het 2e Militaire Arrondissement te Arnhem;

Gezien een door een Eerste Luitenant bij het 22e Regiment Infanterie, gedetacheerd bij het Staatsbedrijf der Artillerie-Inrichtingen te Zaandam, op 20 December 1921 ingediende klacht over de hem op 28 November 1921 door den Kapitein Z., commandant der 2e Compagnie Wielrijders, opgelegde straf van vier dagen kamerarrest met acces, waarvan de strafreden luidt: „een onjuist inspectie-rapport van „een rijwiel uitgebracht, waardoor de berijder kans liep ten onrechte „gestraft te worden”, over welke straf en strafreden reclamant zich wenscht te beklagen;

Gezien een door bedoelden Luitenant op 30 November 1921 aan den Commandant der II Divisie gericht schrijven met daarop gevolgde reclame bij gemelden Commandant over die hem aldus opgelegde straf, d.d. 3 December 1921 en de daarop gegeven beslissing van evengenoemden commandant d.d. 14 December 1921;

Gehoord den klager, den strafoplegger en de getuigen A. C. H. 1e Luitenant b/h. 22e R. I., H. W., indertijd hospitaal-soldaat te Ede, en N. W. sergeant-majoor Mr. geweermaker;

Gezien de stukken;

Gelet op het advies van den Auditeur-Militair, strekkende: „dat „de krijgsraad zich bevoegd zal verklaren, naardien het feit is ge-

„pleegd op 15 Augustus 1921 te Ede en vóór klagers overplaatsing „naar den Hembrug op 15 September 1921 zijn toenmalige Compagnies-Commandant (de strafoplegger) reeds met het onderzoek der „zaak was aangevangen en wat de hoofdzaak betreft, dat de Krijgsraad de klacht ongegrond zal verklaren, met handhaving van de „straf en de strafreden en klager zal straffen met twee dagen kamerarrest met acces, op grond van artikel 20 R. L.”;

Overwegende dat klager van oordeel is, dat hij geen straf verdient en vermeent dat, waar hij op 15 September 1921 werd gedetacheerd bij het Staatsbedrijf der A. I., op 29 November d.a.v. de commandant der 2e Compagnie Wielrijders geen strafbevoegdheid over hem kon bezitten;

Overwegende dat de Krijgsraad over laatstgenoemde grief, als rakende de competentie, in de eerste plaats heeft te beslissen;

Overwegende hieromtrent dat is komen vast te staan;

a. dat het feit, waarvoor klager is gestraft geworden, is gepleegd op 23 Augustus 1921 te Zutphen, zijnde de datum, waarop het gewraakte Inspectierapport is uitgebracht;

b. dat klager op 15 September 1921 gedetacheerd is geworden bij het Staatsbedrijf der A. I. te Zaandam en sedert dien datum aldaar gedetacheerd is gebleven;

c. dat klager op 28 November 1921 door zijn voormaligen Compagnies-Commandant, den kapitein Z., Commandant der 2e Compagnie Wielrijders te Zutphen, is gestraft geworden voor bedoeld op 23 Augustus 1921 gepleegde feit;

Overwegende dat derhalve naar aanleiding van klagers grief de vraag rijst, wie in deze bevoegd was klager op 28 November 1921 te straffen voor dat op 23 Augustus 1921 gepleegde feit, te weten, de commandant der 2e Compagnie Wielrijders te Zutphen onder wiens commando klager stond toen het feit werd gepleegd, dan wel de commandant der Artillerie-Inrichtingen te Zaandam, Majoor Z., onder wiens commando klager sedert 15 September 1921 was komen te staan;

Overwegende dat hoewel het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande niet uitdrukkelijk aangeeft, wie in een geval als het voorliggende, uitsluitend de bevoegdheid tot straffen heeft, de Krijgsraad van oordeel is, dat een Commandeerende-officier, die een krijgstuchtelijk vergrijp, gepleegd door zijn onderhebbende, niet heeft gestraft, of niet heeft beslist, dat het niet gestraft zal worden, de bevoegdheid, om dien onderhebbende te dier zake alsnog te straffen, heeft verloren vanaf het oogenblik dat die onderhebbende niet meer onder zijn commando staat; waaruit noodwendig volgt, dat op den Commandeerende-officier, onder wiens commando die onderhebbende daarna is komen te staan, die strafbevoegdheid overgaat, waardoor het beginsel van de strafbevoegdheid van Commandeerende-officiëren, over hunne onderhebbenden in 't algemeen, intact gehouden wordt;

Overwegende dat de Krijgsraad voor dit oordeel steun vindt zoo-

wel in artikel 4 Reglement van Krijgstucht v/h Krijgsvolk te Lande, als in art. 6 en vlg. der Rechtspleging bij de Landmacht, bepalende het eerstgenoemde, dat alle Commandeerende-officieren der korpsen verantwoordelijk zijn voor de onbehoorlijke conduites hunner *onderhorigen* en gevende laatstgenoemde artikelen aan den Commandeerenden officier, onder wien de verdachte *ressorteert*, strafbevoegdheid over dezen;

Overwegende dat op grond van een en ander de Krijgsraad aanneemt dat in deze de Commandant der 2e Compagnie Wielrijders *niet* bevoegd, doch daarentegen de Commandant der Artillerie-Inrichtingen te Zaandam *wel* bevoegd was klager te straffen, nu vóór 15 September 1921 door eerstgenoemde nog geen beslissing omtrent klagers tekortkoming op 23 Augustus 1921 was genomen;

Overwegende dat mitsdien klager zich terecht beroepen heeft op de onbevoegdheid van den strafoplegger om hem in deze te straffen en derhalve de straf en de strafreden voorkomende op klagers straflijst onder datum 28 November 1921 en hem door dezen opgelegd, niet kunnen gehandhaafd blijven;

Gezien de artikelen 17, 19 Rechtspleging bij de Landmacht; 53, 54 Reglement van Krijgstucht;

Beschikkende op de klacht:

Verklaart deze wettig op den enkelen grond dat de strafoplegger onbevoegd was klager in deze te straffen;

Doet te niet de straf en strafreden, waarover beklag en gelast, dat deze uit klagers straflijst zullen worden verwijderd;

Gelast dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgelevert aan klager, een aan straffer en een aan den Commandeerende-officier van klagers tegenwoordig korps (Maj. Z. commandant der Artillerie-Inrichtingen te Zaandam), ten einde te beslissen of klager alsnog krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft ter zake van hetgeen bij het onderzoek te zijnen opzichte is gebleken.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 20 Juni 1922.

Wvd. President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booy, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fisikaal, Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsmans: Dr. F. A. C. Schröder.

Het woord „landstormplichtige” waarmede beklagde, in het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad wordt aangeduid,

houdt niet noodzakelijk in dat de betrokkene geen rang bekleedt, daarmede kan ook in het algemeen de soort dienstplichtigheid worden aangeduid.

Waar bij het onderzoek had kunnen en moeten blijken dat beklagde den korporaalrang bekleedde, had de Krijgsraad daarmede rekening moeten houden.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appellant.

en

K. A. L. G., oud 25 jaar, geboren te Amsterdam, eertijds landstormplichtig-soldaat, thans buitengewoon-dienstplichtig-soldaat, bij de VIIde Infanterie-brigade, gedaagde,

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan ter zake, dat hij op of omstreeks 5 Augustus 1918 te Bergen op Zoom of elders in Nederland niet bij zijn korps is teruggekeerd van een hem verleend verlof en daarvan sedert voortdurend zonder verlof afwezig is gebleven, tot hij zich op of omstreeks 3 Februari 1922 vrijwillig bij zijn korps te Amsterdam heeft aangemeld;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 22 Maart 1922 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde — met den verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagde's schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Eerste desertie in tijd van vrede, gepleegd „door een soldaat, door langer dan acht dagen na het eindigen van „zijn verlof van zijn korps afwezig te blijven, zonder de reden van „afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opge- „volgd door vrijwillige aanmelding, doch niet binnen vier weken, „misdrijf ten aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst „hebbende met eerste desertie in tijd van vrede, gepleegd door een „soldaat, opgevolgd door arrestatie”, en deswege gedaagde heeft veroordeeld tot eene militaire detentie van drie maanden;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is

geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte niet tot een ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid, terwijl de bij het vonnis opgelegde straf van drie maanden militaire detentie in goede verhouding staat tot den ernst van het gepleegde feit, en derhalve het vonnis in zooverre behoort te worden bevestigd;

Overwegende dat de Plaatselijke-Commandant (Garnizoenscommandant) te Amsterdam, bij beschikking van 13 Februari 1922, K. A. L. G. van de Depôtcompagnie 7de Regiment Infanterie, naar den Krijgsraad heeft verwezen, zonder daarbij overeenkomstig het voorschrift van artikel 14 der Rechtspleging bij de Landmacht, den rang of stand van gedaagde te vermelden;

Overwegende dat in het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad d.d. 7 Maart 1922 gedaagde wordt aangeduid als K. A. L. G. landstormplichtige Depôt-compagnie 7de Regiment Infanterie, met welke uitdrukking „landstormplichtige” gewoonlijk bedoeld wordt aan te geven, dat de betrokkene geen rang bekleedt, doch ook in het algemeen alleen slechts de soort dienstplichtigheid kan worden aangeduid, daar toch een landstormplichtige gegraduateerde een landstormplichtige is;

Overwegende dat, hoewel den Krijgsraad bij het onderzoek had kunnen en moeten blijken, dat gedaagde den korporaalsrang bekleedde, toen hij het te laste gelegde feit pleegde, dat college met dien rang geene rekening heeft gehouden en als gevolg daarvan de qualificatie onjuist is en deze behoort te luiden: „Eerste desertie in „tijd van vrede, gepleegd door een onderofficier (korporaal), door „langer dan acht dagen na het eindigen van zijn verlof van zijn „korps afwezig te blijven, zonder de reden zijner afwezigheid ten „genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door vrijwillige „aanmelding, doch niet binnen vier weken, misdrijf ten aanzien van „het misdadige de meeste overeenkomst hebbende met eerste desertie „in tijd van vrede, gepleegd door een onderofficier, opgevolgd door „arrestatie;

Overwegende dat gedaagde, ter zake van het door hem gepleegde feit, ongeschikt is om den graad van onderofficier te behouden;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wets-artikelen, de artikelen 2 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Lande, 13 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191) en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 22 Maart 1922 ten laste van gedaagde gewezen, voorzoover betreft de daarbij aan het bewezen verklaarde feit gegeven qualificatie;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, in het bijzonder voorzoover betreft de daarbij aan gedaagde opgelegde militaire detentie voor den tijd van drie maanden;

Qualificeert het ten laste van gedaagde wettig en overtuigend

bewezen verklaarde feit als: „Eerste desertie in tijd van vrede, gepleegd door een onderofficier (korporaal), door langer dan acht dagen, na het eindigen van zijn verlof van zijn korps afwezig te blijven, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door vrijwillige aanmelding, doch niet binnen vier weken, misdrijf ten aanzien van het misdadige de meeste overeenkomst hebbende met eerste desertie in tijd van vrede, gepleegd door een onderofficier, opgevolgd door arrestatie”;

Degradeert gedaagde en brengt hem mitsdien terug tot den stand van soldaat;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat-Fisikaal voerde aan:

dat bij de berechting in eersten aanleg over het hoofd is gezien, dat de beklaagde den rang bekleedt van korporaal;

dat de beklaagde, ter zake van hetgeen hij heeft misdaan, ongeschikt is om den graad van onderofficier te behouden;

dat de beklaagde 3 $\frac{1}{2}$ jaar lang wederrechtelijk afwezig is geweest en Conclueerde

tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad wat betreft de kwalificatie en de bestraffing;

dat gedaagde alsnog, bij sententie van den Hove, onder aanhaling tevens der artikelen 2 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, en 13 der Wet van 14 Nov. 1879 (Staatsblad no. 191) zal worden schuldig verklaard aan:

1o. desertie in tijd van vrede gepleegd door een onderofficier, (korporaal), door langer dan acht dagen, na het eindigen van zijn verlof, van zijn korps afwezig te blijven, zonder de reden zijner afwezigheid ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door vrijwillige aanmelding, doch niet binnen vier weken, misdrijf, ten aanzien van het misdadige, de meeste overeenkomst hebbende met 1e desertie in tijd van vrede, gepleegd door een onderofficier, opgevolgd door arrestatie en, deswege, veroordeeld tot vier maanden militaire detentie;

voorts de beklaagde zal worden gedegradeerd, mitsdien teruggebracht tot den stand van soldaat, met instandhouding van het beroepen vonnis voor al het overige,
terwijl

de raadsman betoogde:

dat er hier geen aanleiding bestaat de straf van 3 maanden militaire detentie te wijzigen in 4 maanden, zoodat gedaagde niet, evenals zoovele anderen, zou kunnen profiteeren van de gratie-bepalingen;

dat niet is te zien waarom gedaagde ongeschikt zoude zijn langer den rang van korporaal te bekleden en
conclueerde

tot bevestiging van het vonnis van den Krijgsraad.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 20 Juni 1922.

Wvd. President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booy, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal Jhr. Dr. O. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Dr. A. J. Moll.

Op beklagde is ook in hooger beroep — na 1 Maart 1922, datum waarop de Dienstplichtwet in werking trad en de militiewet werd afgeschaft — art. 74 der militiewet toepasselijk.

Aan den, in dat artikel, gestelden eisch, dat — willen het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water of c.g. het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande op de manschappen der militie van toepassing zijn, aan die manschappen bij of na hunne inlijving moet zijn bekend gemaakt, dat zij onder de militaire tucht staan is voldaan, nu aan beklagde — wiens inlijving buiten zijne tegenwoordigheid plaats had — persoonlijk eene kennisgeving overeenkomstig model J van het militiebesluit II (K.B. van 5 Augustus 1912 Stbl. n°. 276) is afgegeven waarbij de Burgemeester van Amsterdam te zijner kennis brengt dat hij als dienstplichtige uit die gemeente werd ingelijfd bij de zeemilitie, terwijl tevens op dat stuk, doch geheel afzonderlijk van die kennisgeving stond vermeld:

*„Deze ingelijfde staat van nu af aan onder de **militaire** tucht en „zal mitsdien bij het niet voldoen aan eene oproeping voor den werkelijken dienst als **deserteur** worden beschouwd, hij stelt zich alsdan „bloot aan de gevolgen, welke de wet daaraan verbindt.”*

*De krijgsraad, die besliste dat het C.W.W. niet op beklagde van toepassing was, had **niet** moeten verklaren dat er geen recht tot strafvordering aanwezig was en hem mitsdien **niet** moeten vrijspreken, doch had zich onbevoegd moeten verklaren.*

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve appelland,

en

H. de H., oud 27 jaar, geboren te Amsterdam, eertijds zeemilicienmatroos, thans gewoon dienstplichtig-matroos, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van ploidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad te Willemsoord heeft terechtgestaan ter zake dat hij, dienende als matroos 3de klasse z.m. in de Marine-kazerne te Willemsoord, op 9 September 1917 aldaar van passagieren is achtergebleven en sindsdien voortdurend en zonder vergunning afwezig is gebleven, totdat hij op 11 Januari 1922 door de politie te Amsterdam is aangehouden;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 15 Februari 1922 gewezen vonnis, heeft verklaard, dat tegen gedaagde geen recht tot strafvordering aanwezig is, en gedaagde mitsdien heeft vrijgesproken op grond, dat aan gedaagde niet zou bekend zijn gemaakt, dat hij onder militaire tucht stond, en hij alzoo niet zou zijn onderworpen aan de bepalingen van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te water;

Overwegende dat, nu de Krijgsraad heeft beslist, dat gedaagde niet onderworpen is aan de bepalingen van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Water, dit college niet had moeten verklaren, dat tegen gedaagde geen recht tot strafvordering aanwezig was, en gedaagde mitsdien werd vrijgesproken, doch zich onbevoegd had moeten verklaren, over gedaagde te erkennen;

Overwegende dat, waar die beslissing alleen gegrond is op het voorschrift van artikel 74 der Militiewet, die bij artikel 54 der Dienstplichtwet — in werking getreden op 1 Maart 1922 — is vervallen verklaard, terwijl in deze artikel 50, 3de lid, der Dienstplichtwet geene toepassing heeft gevonden, welk voorschrift is vervangen door dat van artikel 30, 1ste lid, der Dienstplichtwet, bepalende dat van het oogenblik, waarop de dienstplichtigen zijn ingelijfd, op die der Zeemacht het Crimineel Wetboek en het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te Water van toepassing zijn, zoo vaak en zoo lang zij als militair worden aangemerkt, — de vraag moet gesteld en beantwoord worden, of thans nog ten opzichte van gedaagde, die eisch van artikel 74 der Militiewet mag en moet worden gesteld;

Overwegende dat die vraag bevestigend moet worden beantwoord, omdat, indien de rechter in eersten aanleg onbevoegd was, over gedaagde te erkennen, de rechter in hooger beroep daartoe nooit bevoegd kan worden en volgens algemeene rechtsbeginselen alle feiten, ook ten opzichte van de bevoegdheidsvraag, moeten beoordeeld worden naar- en berecht volgens de wettelijke bepalingen, geldende op het tijdstip, waarop de te laste gelegde feiten zijn gepleegd, en de vervallenverklaring eener wet ook slechts op de toekomst, en niet op het verleden, betrekking heeft;

Overwegende dat dus nagegaan moet worden, of de Krijgsraad

te recht heeft beslist, dat aan gedaagde bij of na zijne inlijving niet is bekend gemaakt, dat hij onder de militaire tucht stond;

Overwegende dat gedaagde's inlijving buiten zijne tegenwoordigheid heeft plaats gehad, en hem die bekendmaking dus niet bij zijne inlijving is gedaan;

Overwegende dat noch de Militiewet, noch het Militiebesluit II (Koninklijk besluit van 5 Augustus 1912, Staatsblad Nr. 276) of eenig ander wettelijk voorschrift bepaalt, op welke wijze aan de manschappen *na* hunne inlijving buiten hunne tegenwoordigheid moest worden bekend gemaakt, dat zij onder de militaire tucht stonden, en hieromtrent derhalve vrijheid bestond; (zijnde dit wel wettelijk geregeld ten opzichte van de bekendmaking bij inlijving in hunne tegenwoordigheid en voor de kennisgevingen ex artikel 10 der Militiewet);

Overwegende dat ten processe is gebleken, dat aan gedaagde persoonlijk op 11 Februari 1916 is afgegeven een stuk, bevattende — ter voldoening aan het bepaalde in art 55, 2e lid, van het „Militiebesluit II” (Koninklijk besluit van 5 Augustus 1912, Staatsblad Nr. 276) — eene kennisgeving, ingericht overeenkomstig het bij dat besluit behorende model J, waarbij de Burgemeester van Amsterdam gedaagde als dienstplichtige uit die gemeente, lichterling 1915, ter kennis brengt, dat hij op 20 October 1915 werd ingelijfd bij de Zeemilitie, op welk stuk, doch onder en geheel afzonderlijk van de kennisgeving der inlijving tevens stond vermeld: „Deze „ingelijfde staat van nu af aan onder de *militaire tucht* en zal „mitsdien bij niet voldoen aan een oproeping voor den werkelijken „dienst als *deserteur* worden behandeld; hij stelt zich alsdan bloot „aan de gevolgen, welke de wet daaraan verbindt.”;

Overwegende dat de bekendmaking in dezen vorm berust op eene aanschrijving van den Minister van Oorlog mede namens den Minister van Marine aan de Commissarissen der Koningin in de provinciën d.d. 9 December 1914 en door deze autoriteiten ter kennis van de Burgemeesters gebracht (opgenomen in Luttenberg's Chronologische Verzameling);

Overwegende dat derhalve op een aan gedaagde uitgereikt officieel stuk na zijne inlijving aan hem is bekend gemaakt, dat hij onder de militaire tucht staat, en hiermede aan het desbetreffende voorschrift van artikel 74 der destijds vigeerende Militiewet is voldaan; dat immers daaraan niet afdoet de omstandigheid, dat bedoeld stuk mede en vooraf bevat eene kennisgeving, voorgeschreven bij eene andere wetsbepaling, aangezien geen enkele bepaling verbiedt om op dat stuk tevens de bekendmaking te doen, bedoeld in genoemd artikel 74; dat derhalve het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Water op gedaagde van toepassing is;

Overwegende dat gedaagde het hem te laste gelegde heeft bekend, opgeveende:

dat hij op 9 September 1917 te Willemsoord van passagieren is achtergebleven en sindsdien voortdurend en zonder vergunning is

afwezig gebleven, totdat hij op 11 Januari 1922 door de politie te Amsterdam is aangehouden;

Overwegende dat een ten processe aanwezig authentiek extract-scheepsjournaal van Hr. Ms. Logementschip „Neptunus” (Marine-kazerne) te Willemsoord de volgende aantekeningen inhoudt:

a. onder „H. W. en D. W. van Maandag 10 September 1917”: „7 u. zindelijkheidsinspectie. Mankeert van passagieren van 9 Sept. 1917 11 uur E. W. zeemilicien-matroos H. d. H., S/no. . . .

b. onder „wacht van Zondag 23 September 1917”: „afgevoerd als deserteur de zeemilicien-matroos H. d. H., S/no . . .

Overwegende dat J. F. A. S., sergeant der Militaire Politie, afdeling en groep Amsterdam, als getuige onder eede heeft verklaard:

dat hij op 11 Januari 1922 zich op het politiebureau J. D. Meijerplein te Amsterdam bevonden heeft; dat gedaagde, die als deserteur in het politieblad stond vermeld, toen ook op dat politiebureau kwam; dat een inspecteur van politie gedaagde toen aan hem, getuige, heeft overgegeven en hij gedaagde heeft overgebracht naar de kazerne van de Militaire Politie te Amsterdam;

Overwegende dat door de bekentenis van gedaagde, bevestigd door den inhoud van voormeld extract-scheepsjournaal en de bovenvermelde beëdigde getuigeverklaring, wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan;

Overwegende dat gedaagde de reden van zijne afwezigheid niet ten genoegen des rechters heeft bewezen;

Overwegende dat het bewezen feit behoort te worden gequalificeerd als: „Desertie in tijd van vrede, gepleegd door een minderen schepe-„ling, door zonder verlof langer dan twee dagen van den bodem, „waarop hij dient, afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid „ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen”;

Overwegende dat het vonnis van den Krijgsraad dus niet in stand kan blijven;

Gezien de artikelen 135, 137, 145, 162 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Water, 7, 20 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 193), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), de Wet van 14 Februari 1887 (Staatsblad Nr. 35), de artikelen 27 van het Wetboek van Strafrecht, 74 der Militiewet en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad te Willemsoord op 15 Februari 1922 in deze zaak gewezen;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan;

Qualificeert dit feit als:

„Desertie in tijd van vrede, gepleegd door een minderen schepe-„ling, door zonder verlof langer dan twee dagen van den bodem, „waarop hij dient, afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid „ten genoegen des rechters te kunnen bewijzen”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van dertien weken;

Bepaalt, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 11 Januari 1922 tot 15 Februari d. a. v.;

Ontzegt allen anderen eisch.

De Advocaat Fisikaal voerde aan:

dat de Krijgsraad den beklaagde ten onrechte heeft vrijgesproken;

dat toch artikel 74 der Militiewet niet aangeeft de wijze, waarop aan den ingelijfde wordt medegedeeld, dat hij onder de militaire tucht staat;

dat Militie-besluit II wél regelt de wijze, waarop deze mededeeling geschiedt ten aanzien van ingelijfden, die bij de inlijving tegenwoordig zijn, doch geenerlei bepaling inhoudt omtrent de wijze, waarop bedoelde mededeeling aan ingelijfden, die niet persoonlijk bij de inlijving tegenwoordig zijn, plaats heeft;

dat echter artikel 10 der Militiewet implicite aan den betrokken Minister de bevoegdheid toekent voorschriften te geven betreffende kennisgevingen en oproepingen, met inachtneming der regels, die de Kroon betreffende het doen van kennisgevingen en oproepingen heeft gesteld;

dat indien slechts komt vast te staan, dat in casu de mededeeling, vereischt volgens artikel 74 der Militiewet, is geschied volgens eene bepaling, gegeven door den betrokken Minister, welke bepaling niet in strijd mag zijn met eenige bepaling der Wet of der uitvoerende besluiten, dan sorteert die mededeeling volkomen rechtskracht;

dat dan ook, ondanks de stellige ontkenenis van den Krijgsraad naar vertooners meening, de gedane mededeeling wél perfect is;

dat toch de toevoeging aan de bekendmaking model J, is gegeven op last van den Minister van Oorlog (Missive van 9 December 1917) welke last, op verlangen van den Minister van Marine, mede is gedaan *namens den Minister van Marine*, gelijk het ook in bedoelde missive is vermeld;

dat, naar de opvatting van dien Minister, die mededeeling óók gold ten aanzien van de bij de Zee-militie ingelijfde dienstplichtigen;

dat de wijze van kennisgeven is overeenkomstig de daarvoor geldende, terwijl geenerlei bepaling van de Wet of van de uitvoeringsbesluiten zich tegen deze regeling verzet;

dat daarom het vrijsprekend vonnis niet gehandhaafd kan blijven; en concludeerde tot:

tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad te Willemsoord, van 15 Februari 1922, alhier in geschil,

dat gedaagde alsnog bij sententie van den Hove, met aanhaling der artikelen, 135, 137, 145, 162, van het Crimineel-Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, 7, 20 der Wet van 14 November 1879

(Staatsblad n°. 193), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad n°. 64), eenig artikel der Wet van 14 Februari 1887 (Staatsblad n°. 35), 27 van het Wetboek van Strafrecht en 74 der militiewet, zal worden schuldig verklaard aan:

„desertie in tijd van vrede, gepleegd door een minderen schepeling, door, zonder verlof, langer dan twee dagen van den bodem, waarop hij dient, afwezig te zijn zonder de reden van afwezigheid ten genoegen der rechters te kunnen bewijzen”, --- en, deswege veroordeeld tot vier maanden militaire gevangenisstraf, met bepaling dat de tijd door den beklagde, vóór de tenuitvoerlegging van 's Hof's uitspraak, van 11 Januari 1922 tot 15 Februari d. a. v. voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der gevangenisstraf in mindering zal worden gebracht,

terwijl de Raadsman betoogde :

dat het vonnis van den Krijgsraad hem juist voorkomt ;

dat de voorlezing der Krijgsartikelen de aangewezen weg is, om miliciens met de gevolgen van het feit, dat zij onder militaire tucht staan, bekend te maken ;

dat immers de schriftelijke mededeeling: „gij staat onder militaire tucht”, voor een leek geenzins is gelijk te stellen met de duidelijke inlichting, omtrent de militaire tucht en hare consequenties, die de onmisbare voorlezing der krijgsartikelen geeft ;

dat de bekendmaking Model J, volstrekt onvoldoende handwijzer voor den milicien is, daar hij hieruit niets wijzer wordt en het begrip „militaire tucht” hem desondanks een klank blijft, die hem niet inlicht over de rechten en verplichtingen die de militaire tucht medebrengt ; en Concludeerde

dat het den Hove behage, het aangevallen vonnis te bekrachtigen.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 22 September 1922.

President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: G. J. G. de Booy, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Raadsman: Dr. G. A. E. B. Meijer.

De, door den sergeant van de week des avonds, na het avondappel ten ongeveer 10½ uur, op de slaapzaal aan beklagde, die zich buiten zijn bed bevond, gegeven order: „te bed te gaan” betref een bepaalde dienstverrichting (anders Krijgsraad).

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 13 Juni 1922 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op 12 Mei 1922 gewezen in de zaak tegen G., oud 29 jaar, geboren te Zwolle, gewoon dienstplichtig-soldaat bij het 46ste Bataljon Landweer-Infanterie,

Welke Advocaat-Fiscaal, verzocht en bij beschikking van 11 Juli 1922 verkregen hebbende 's Hofs lastgeving aan den Exploiteur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden G., ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan, betoogende:

dat uit het dictum van het vonnis behoort te worden verwijderd de zinsnede: „Verklaart niet strafbaar, hetgeen hierboven als zoo-„danig is aangenomen”;

dat de gedaagde voor zijn beledigen en dreigen ongenoegzaam is gestraft,

en heeft geconcludeerd, dat voormelde zinsnede uit het dictum zal worden verwijderd, voorts de gedaagde zal worden veroordeeld tot twee maanden militaire detentie, overigens met instandhouding van het beroepen vonnis, ook wat betreft den aftrek van het voorarrest, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden G., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is betoogd:

dat de door den Advocaat-Fiscaal bestreden zinsnede in het dictum van het vonnis van den Krijgsraad klaarblijkelijk gelezen moet worden, als volgt: Verklaart niet strafbaar, hetgeen hierboven als *niet strafbaar* is aangenomen;

dat wellicht echter de bedoeling van den Krijgsraad beter ware weergegeven door een zinsnede, als volgt: „Verklaart niet strafbaar hetgeen gedaagde meer of anders is te laste gelegd dan hierboven als strafbaar is aangenomen”;

dat deze verbetering door het Hof ware aan te brengen;

dat overigens de door den Advocaat-Fiscaal geëischte straf gedaagde's raadsman te zwaar dunkt;

dat gedaagde toch reeds door zijn voorarrest voor zijn vergrijp geboet heeft;

dat gedaagde als burger geen straffen te zijnen laste heeft;

dat gedaagde als gevolg van een opnieuw te ondergane straf het verlies van zijne betrekking vreest;

weshalve hij:

1o. zich aan het oordeel van het Hof heeft gerefereerd omtrent eene

verbetering van de hiervoren besproken zinsnede uit het vonnis van den Krijgsraad;

2o. heeft geconcludeerd, dat het den Hove overigens behage, dat vonnis te bevestigen.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde bij zijn verhoor voor het Hof heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terecht gestaan ter zake, dat hij omstreeks 23 Maart 1922 te Maastricht, toen na het avondrapport de sergeant van de week B. hem gelastte, daar hij, gedaagde, zich buiten zijn bed bevond, te bed te gaan, opzettelijk heeft nagelaten, die order te gehoorzamen en na te komen, en dien sergeant met woorden heeft beleedigd en met woorden en gebaren heeft gedreigd, door te zeggen: „Jij schijthuis, snotneus, kom maar hier, rotzak, dan zal ik even met je afrekenen”, althans woorden van gelijke beteekenis, daarbij een dreigende houding aannemende;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 12 Mei 1922 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde — met dien verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagde's schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Het als soldaat zijn meerdere in rang met woorden „beleedigen en met woorden en gebaren dreigen, alles één voortgezette handeling uitmakend”, en deswege gedaagde heeft veroordeeld tot eene militaire detentie van vier en twintig dagen met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van het vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde detentie van 18 April 1922 tot 12 Mei d.a.v. in mindering zal worden gebracht, terwijl de Krijgsraad bij voormeld vonnis niet wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, hetgeen gedaagde meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen, niet strafbaar heeft verklaard, hetgeen als zoodanig is aangenomen, — op grond, dat het in het eerste gedeelte der telastelegging vermelde feit geen bepaalde dienstverrichting betreft, derhalve niet valt onder artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande, en dit feit evenmin valt onder eenige andere door den militair rechter toe te passen bepaling van wet of wettelijke verordening, — den gedaagde daarvan heeft vrijgesproken en aan den Commandeerende-Officier van gedaagde's korps ter beoordeeling heeft gelaten, of gedaagde, ter zake van hetgeen bij het onderzoek van het niet strafbare deel der telastelegging te zijnen nadeele is gebleken, al dan niet krijgstuchtelijk behoort te worden gestraft;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling der zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte niet tot een ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid, en de Krijgsraad te recht heeft beslist, dat niet is bewezen, dat gedaagde het woord „rotzak" heeft gebezigd, en gedaagde van dit deel der te laste legging heeft vrijgesproken; dat het vonnis derhalve in zooverre in stand kan blijven;

Overwegende dat dit niet het geval is ten aanzien van de beslissing omtrent het eerste gedeelte der telastelegging, — inhoudende dat, toen na het avond-rapport de sergeant van de week B. gedaagde gelastte, daar deze zich buiten zijn bed bevond, te bed te gaan, gedaagde opzettelijk heeft nagelaten, die order te gehoorzamen en na te komen;

dat toch de hier bedoelde order, des avonds te ongeveer 10¹/₂ ure na het avondappèl gegeven op de slaapzaal, waar het toen rumoerig was, door den sergeant van de week, betrekking had op den dienst, immers strekte tot handhaving van de orde en rust, welke op dat uur ingevolge de voorschriften in het kwartier (de slaapzaal) moeten heerschen, zoodat die order geacht moet worden, eene bepaalde dienstverrichting te betreffen, en gedaagde, door die, bevoegdelyk gegeven, order niet te gehoorzamen en na te komen, zich heeft schuldig gemaakt aan een feit, hetwelk valt onder de bepaling van artikel 95 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Lande; dat de Krijgsraad dit feit derhalve ten onrechte niet strafbaar heeft verklaard, omdat het geen bepaalde dienstverrichting zou betreffen, en gedaagde ten onrechte daarvan heeft vrijgesproken, aan den Commandeerende-Officier van gedaagde's korps ter beoordeeling latende, of gedaagde, ter zake van hetgeen bij het onderzoek van dit deel der telastelegging te zijnen nadeele is gebleken, al dan niet krijgstuchtelyk behoort te worden gestraft; dat het vonnis dus in zooverre niet in stand kan blijven;

Overwegende dat laatstbedoeld feit behoort te worden gequalificeerd als: „Het opzettelijk nalaten de orders van dengene, die boven hem gesteld is, te gehoorzamen en na te komen, gepleegd door een „minder militair in eene andere gelegenheid dan in eene affaire „tegen den vijand, of in eene plaats, welke dadelijk belegerd of „berend is"; dat dit feit moet worden beschouwd in zoodanig onderling verband te staan met de overige bewezen verklaarde feiten, n.l. „het als soldaat zijn meerdere in rang met woorden beleedigen „en met woorden en gebaren dreigen", dat deze feiten alle ééne voortgezette handeling uitmaken; dat dienvolgens ten dezen ééne straf, en wel militaire gevangenisstraf, behoort te worden opgelegd, terwijl, alle omstandigheden in aanmerking genomen, met eene strafduur van vier en twintig dagen kan worden volstaan en bij de uitvoering van de straf in mindering behoort te worden gebracht de tijd, door gedaagde van 18 April 1922 tot 12 Mei 1922 voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht; dat het vonnis derhalve ook ten aanzien van de opgelegde straf niet in stand kan blijven;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 95 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 7 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191) en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Rechtdoende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Hertogenbosch, op 12 Mei 1922 in deze zaak gewezen, voorzoover daarbij het eerste deel der telastlegging niet strafbaar is verklaard, gedaagde daarvan is vrijgesproken en zijne eventueele krijgstuchtelijke bestraffing te dier zake aan den Commandeerende-Officier is overgelaten, en ten aanzien van de opgelegde straf;

Houdt het vonnis voor het overige in stand, in 't bijzonder ten aanzien van de bepaling, dat bij de tenuitvoerlegging van de straf in mindering zal worden gebracht de tijd van 18 April 1922 tot 12 Mei 1922 door den gedaagde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht;

Qualificeert de bij het vonnis en bij deze sententie bewezen verklaarde feiten als:

„1. Het opzettelijk nalaten de orders van dengene, die boven hem „gesteld is, te gehoorzamen en na te komen, gepleegd door een „minder militair in eene andere gelegenheid, dan in eene affaire „tegen den vijand, of in eene plaats, welke dadelijk belegerd of „berend is;

„2. Het als soldaat zijn meerdere in rang met woorden beleedigen „en met woorden en gebaren dreigen;
„alle feiten als ééne voortgezette handeling beschouwd”;

Veroordeelt gedaagde te dezer zake tot eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van vier en twintig dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 26 September 1922.

President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: G. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collete, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

*Cumulatie van administratieve maatregel en krijgstuchtelijke straf.
Het plaatsen in de tweede klasse van passagieren is eene administratieve maatregel, welke toepassing bij het bepalen van de krijgstuchtelijke straf niet in aanmerking komt.*

Gezien de klacht, gedagteekend 10 Augustus 1922, van den kor-

poraal-monteur T. G. W., stamboeknummer 7169, dienende in de Marine-kazerne te Amsterdam, over de straf van veertien dagen strafdienst met inhouding der halve soldij, hem op 9 Augustus 1922 opgelegd door zijn Commandant, den kapitein-luitenant-ter-zee J. C. T., wegens: „24 uur te laat van zomerverlof in de kazerne teruggekeerd.”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek;

Gehoord klager en straffer;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat bij het onderzoek is komen vast te staan:

dat klager op 15 Juli 1922 zomerverlof kreeg; dat te voren door aanplakking en op baksgewijs bekend was gemaakt, dat dit zomerverlof zou eindigen op 7 Augustus 1922, eerste gelegenheid; dat klager evenwel eerst den 8sten Augustus 1922, eerste gelegenheid, van dat verlof in de Marine-kazerne te Amsterdam is teruggekeerd;

Overwegende dat klager heeft opgegeven, dat op zijn verlofpas stond vermeld, dat het zomerverlof eindigde 7 Augustus 1922; dat hij, in verband met de duidelijke bekendmaking omtrent het tijdstip van eindigen van het verlof, erkent, dat hij had moeten weten, dat hij op 7 Augustus 1922, eerste gelegenheid, had behooren terug te keeren, en dat hij dan ook straf heeft verdiend; dat hij zich enkel beklaagt over de zwaarte van de straf, aangezien hij bovendien is geplaatst in de tweede klasse van passagieren voor den tijd van drie maanden;

Overwegende dat klager zich heeft schuldig gemaakt aan de overtreding, in de strafreden omschreven en strafbaar ingevolge artikel 22 van het Reglement van krijgstucht voor het krijgsvolk te water, en dat hij deswege te recht is gestraft;

Overwegende dat de plaatsing in de tweede klasse van passagieren is een maatregel, op klager toegepast krachtens administratieve voorschriften van het bevoegd gezag, en niet eene straf, hem opgelegd krachtens het Reglement van krijgstucht voor het Krijgsvolk te water; dat bij het bepalen van de straf, welke aan klager ter zake van de door hem begane overtreding tegen de krijgstucht behoort te worden opgelegd, de toepassing van dien maatregel niet in aanmerking komt; dat echter, gelet op de over het algemeen gunstige beoordeeling van klager's gedrag en op de opvolging der straffen, hem te voren wegens te laat van passagieren en van verlof terugkeeren opgelegd, een straf van veertien dagen strafdienst met inhouding der halve soldij te zwaar is en derhalve deze hem opgelegde straf, met inachtneming van eene trapsgewijze verzwaring van straffen bij herhaalde overtredingen, in billijkheid behoort te worden verminderd;

Krachtens artikel 50 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 12-14 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Wijzig de straf in zeven dagen strafdienst met inhouding van de halve soldij;

Gelast, dat deze straf, in plaats van de oorspronkelijke, in klager's conduiteboekje en in het strafregister zal worden ingeschreven;

Handhaaft de strafreden;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan straffer, een aan den Ondercommandant der Marine te Amsterdam en een aan den Advocaat-Fisikaal.

**Krijgsraad in het IIIe Militaire Arrondissement,
Standplaats 's-Hertogenbosch.**

Vonnis van den 15en April 1921.

President: Dr. W. M. van Lanschot.

Leden: Kapitein H. W. G. Holland, Kapitein K. J. Adams, 1e Luitenant C. van der Woude en 1e Luitenant H. L. G. Lambert.

Auditeur-Militair: Dr. J. S. L. Aghina.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 5 September 1922.

President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booy; J. C. H. A. Quaek; P. P. C. Collette;
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Dr. R. van Woelderen.

Menschenroof. Aanvulling van het bewijs door het Hoog Militair Gerechtshof.

In de zaak van den Auditeur-Militair in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch, r. o. eischer,

op en jegens

J. J. B., oud 35 jaar, geboren te Wijlré, soldaat bij den Vrijwilligen Landstorm, Korps Limburgsche Jagers, gedetineerd uit anderen

hoofde in de Strafgevangenis te Rotterdam, beklaagde en gearresteerde uit anderen hoofde.

De Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's-Hertogenbosch, .

Gezien de processale stukken, door den eischer r. o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende dat de beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient, en hem de krijgsartikelen zijn voorgelezen;

Overwegende dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklaaagde op 30 Juni 1915 zich vrijwillig heeft verbonden bij den Landstorm, Korps Limburgsche Jagers;

Overwegende dat den beklaagde aan den voet van het hem op 23 Maart 1921 betekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd:

dat hij omstreeks 1 Juli 1916 te Eysden, althans in het arrondissement Maastricht, F. J. M. C. en E. F. over de grenzen van het Rijk in Europa, van Nederland in België heeft gevoerd, met het oogmerk om hen wederrechtelijk onder de macht van den Deutschen Staat, althans van Deutsche militairen, althans van de Deutsche Crimineele Politie te brengen, althans om hen op Belgisch grondgebied in hulpeloozen toestand te verplaatsen, door, wetende, dat de Deutsche Crimineele Politie, althans de Deutsche militaire autoriteiten hen zochten te arresteren en tevens wetende, dat zij er grooten prijs opstelden, dat een zekere juffrouw B., die eenigen tijd te voren van Nederland naar België over de grens was gegaan, weder op Nederlandsch gebied zoude terugkeeren, hun voor te spiegelzen, dat hij hun zijne medewerking zoude verleenzen om dien terugkeer te bewerkstelligen door zijne relaties met een persoon, die in dienst stond van de Deutsche autoriteiten, die door beklaaagde Gielen of Geelen werd genoemd en die bij machte en bereid zou zijn daarbij te helpen, van wien hem, beklaaagde evenwel bekend was, dat hij behoorde tot de Deutsche Crimineele Politie, althans tot het Deutsche Leger; door hen wijders te bewegen en te verlokken, om zich te begeven naar een door hem aangegeven punt van de Nederlandsch-Belgische grens, waar die zoogenaamde Geelen of Gielen hen dan zoude wachten en waar dan door diens voorgewende hulp mejuffrouw B. over de grens zoude komen, maar op welk punt, naar hem, beklaaagde, bekend was, in werkelijkheid dan die persoon zoude gereed staan, alleen of met anderen aan hem ondergeschikten om C. en F. zoodra zij zich op Belgisch grondgebied zouden wagen, te arresteren, hebbende hij, beklaaagde, teneinde hen op dat punt aan de grens te brengen, hun daartoe te voren aangezegd, dat zij zich op 1 Juli 1916 moesten bevinden aan de grens bij Moulau en zij vooral moesten zorgen zoo dicht te naderen, dat de Pruiszen hen goed konden zien, want dat mejuffrouw B. anders niet kwam, dat hij naar Eijsden zou komen om hen te be-

geleiden, hebbende hij hen dan ook, terwijl zij, C. en F., zich daarheen begaven, per rijwiel ingehaald op den weg van Eysden naar de grens bij Moulan en daar eenigen tijd met hen gesproken en ten slotte hun daar is vooruitgereden, voorgevende, dat hij met Gielen of Geelen nog het een en ander te bespreken had, na hun evenwel nog nadrukkelijk te hebben gezegd, nadat zij hem hunne ongerustheid hadden te kennen gegeven over hunne veiligheid ter plaatse, dat zij zich volstrekt niet ongerust behoeften te maken, want dat zij in zijn gezelschap veilig waren en niets te vrezen hadden en door vervolgens, nadat C. en F., die daar niet genoeg bekend waren om te weten, waar het Nederlandsch gebied in het Belgische overging, hetgeen destijds daar ook niet duidelijk zichtbaar was, waren gekomen aan den weg, die naar Moulan leidt en welke weg op Belgisch grondgebied ligt en zij nog aarzelden dien te betreden, hen te wenken naar hem toe te komen, terwijl hij, beklagde, zich toen bevond in gezelschap van dien Gielen of Geelen op Belgisch grondgebied, en door hun te beduiden, dat zij zonder vrees naar hen toe konden komen en dan nog niet op Belgisch gebied zouden geraken, en vervolgens, toen C. en F. zich een eindweegs op dien Belgischen weg naar Moulan hadden begeven, zich te verwijderen en op Nederlandsch gebied terug te keeren, terwijl hij toen wist, dat die Gielen of Geelen toen zijne maatregelen zoodanig had getroffen, dat zij niet meer naar Nederland konden teruggaan, zijnde beiden dan ook daar toen onmiddellijk door Duitsche Crimineele Politie-beambten gearresteerd en gevangelijk weggevoerd binnen het toen door de Duitsche krijgsmacht bezette Belgische grondgebied;

Overwegende dat de beklagde heeft opgegeven:

dat hij op 30 Juni 1916 's avonds bij C. aan huis is geweest en daar Frans C. heeft gesproken en tot hem heeft gezegd: „de groeten van F. en je moet met den trein van 8 uur naar Maastricht komen”; dat hij den volgenden morgen om 8.16 uur uit Wijlré is vertrokken in gezelschap van Frans C. en met dezen om 9 uur te Maastricht is aangekomen; dat hij veel omgang met Frans C. heeft gehad; dat hij aan het station te Maastricht F. heeft ontmoet, die naar C. toeging; dat F. toen een rijwiel bij zich had; dat hij het hem vertoonde portret herkent als dat van den Luitenant L., die hij in Luik heeft ontmoet; dat hij eenmaal een internationale pas heeft gehad;

Overwegende dat de navolgende getuigen hebben verklaard en met eede bevestigd;

1. V. J. M. C., 32 jaar, te Welkenraedt;

dat zij op 30 Juni 1916 des avonds om ongeveer half elf in hunne woning te Wijlré in haar bed liggend, beneden op het raam hoorde kloppen; dat haar broer Frans naar beneden is gegaan; dat zij den beklagde duidelijk tegen haar broer Frans hoorde zeggen: „Frans nou zijn we er, morgen komen de vrouwen over, gij moet om 10 uur aan de grens zijn te Eijsden op den neutralen weg, daar komen zij

over"; dat haar broer toen nog vroeg: „kan ik daar geen kwaad bij?"; waarop beklaagde antwoordde: „gij kunt daar gerust komen, de Pruisen moeten u zien, anders laten zij ze niet over; alles wat ik in mijn zak heb, zelfs mijn portemonnaie, geef ik je in pand; als ze je zouden pakken, ben ik het geld kwijt, dus je ziet, zoo zeker ben ik van mijn zaak;” dat haar broer nog zeide: „Waarom moet ik juist daar komen, kunnen zij niet naar Eysden komen?” dat beklagde daarop antwoordde: „Nee, de Pruisen moeten u zien;” dat zij beklagde herhaaldelijk hoorde zeggen: „Gij kunt er gerust naar toe gaan, ik ben er zeker van” en toen nog, „dus morgen om 10 uur in Eysden”, waarop haar broer zeide: „dat is goed”; dat beklagde daarna met K., die bij de heg had gestaan, op weg is gegaan;

2. H. A. C., 68 jaar, gepens. stationschef te Welkenraedt: dat in den avond van 30 Juni 1916 om ongeveer half elf te Wijlré aan hunne huisdeur werd geklopt; dat zijn zoon Frans naar beneden is gegaan; dat hij toen de stem van B., beklagde, hoorde en, daar hij dezen sinds lang niet vertrouwd, is opgestaan en aan het geopende venster links boven de deur heeft staan luisteren; dat hij beklagde, dien hij duidelijk herkende, tegen zijn zoon Frans hoorde zeggen: „Frans morgen komen de 2 vrouwen over de grens bij Eysden om 10 uur, gij moet absoluut daar zijn, ik heb dit met F. afgesproken, er is daar een neutrale weg, daar kunt gij gerust op staan, ik heb dit aan twee vrouwen gevraagd, dus ik ben er zeker van; als ze morgen niet komen, dan komen ze overmorgen op hetzelfde uur, dan moet jij dan maar in Eysden blijven; gij moet u door de Duitschers laten zien, anders laten de posten ze niet door” en ook nog „je kan er volstrekt geen kwaad bij, aangezien het op den neutralen weg is”; dat zijn zoon zeide: „dat het goed was;”

dat hij op 1 Juli 1916 des voormiddags met den trein van ± 8.13 uur naar Maastricht is gegaan en in de vestibule van het station te Maastricht, F., de vriend van zijn zoon Frans, heeft ontmoet; dat hij op het perron beklagde en zijn zoon Frans heeft gezien, die met elkaar spraken;

3. K. K., 24 jaar, arbeider te Wijlré: dat hij in den avond van 30 Juni 1916 omstreeks 10.45 uur te Wijlré in gezelschap van beklagde naar huis is gegaan; dat beklagde toen bij het huis van C. heeft aangebeld en meteen op een der ramen heeft geklopt; dat na eenig wachten Frans C. naar beneden is gekomen en de deur heeft geopend; dat beklagde toen tegen F. C. zeide: „je moet de groeten hebben van F. en je moet zorgen, dat je morgenochtend naar Maastricht komt men den trein van 8.16 uur; ik ga met je mee en F. wacht je te Maastricht”; dat hij dien avond C. nog aan beklagde heeft hooren vragen: „kan ik daar geen kwaad bij?"; waarop beklagde antwoordde: „neen, heelemaal niet”; dat het in Wijlré algemeen bekend was, dat beklagde voor de Duitschers spioneerde; dat hij kort na de aanhouding

van C., beklaagde zijne verontwaardiging te kennen heeft gegeven over deze handelwijze;

4. A. G., 62 jaar, winkelierster te Maastricht:

dat bij haar in 1916 te Maastricht op kamers, welke zij verhuurde, een Franschman, genaamd F. was; dat eerst op 29 Juni 1916, later op 30 Juni 1916 beklaagde bij haar aan huis is gekomen en haar een briefkaart heeft gegeven, waarop in de Fransche taal was geschreven; dat beklaagde zeide: „geeft u deze briefkaart aan F.”; dat beklaagde daarna is weggegaan; dat F. 's avonds is thuis gekomen; dat zij de briefkaart op zijn kamer had gelegd en den volgenden morgen de kaart, toen F. weg was, ook niet meer aanwezig was; dat op 1 Juli 1916 F. omstreeks half tien voormiddag met zijn rijwiel is vertrokken; dat zij in den haar vertoonden persoon, beklaagde, denzelfde persoon herkent, die op 29 en 30 Juni 1916 aan hare woning is geweest en de briefkaart voor F. heeft afgegeven; dat zij F. na dien niet meer heeft teruggezien;

5. F. E. J. C., 27 jaar, Officier de Police Judiciaire te Duisburg:

dat hij er destijds grooten prijs op stelde, dat een zekere mejuffrouw B., wier voornaam Marie was, en die eenigen tijd te voren van Nederland naar België over de grens was gegaan, zou terugkeeren; dat zij herhaaldelijk in afspraak met beklaagde aan de grens zijn geweest, omdat hij hun mededeelde, dat juff. B. over de grens zou komen; dat zij herhaaldelijk beklaagde hebben gezegd, niet over de grens te willen komen; dat beklaagde op zijne vraag, of hij mejuffrouw B. kon doen terugkeeren, heeft geantwoord, dat hij hun zijne medewerking zou verleen en dien terugkeer te bewerkstelligen door zijne relaties met een persoon, die door hem, beklaagde, Gielen of Geelen werd genoemd en die bij machte en bereid zou zijn hun te helpen; dat hij, beklaagde, door tusschenkomst van dien Geelen er nagenoeg zeker van was;

dat beklaagde op 30 Juni 1916, des nachts omstreeks 11 uur hem heeft medegedeeld, dat hij moest zorgen om met den trein van 8.17 uur voormiddag uit Wijlré naar Maastricht te vertrekken en dat F. aan den trein zou zijn en zij samen dan naar Eijsden (grens) moesten gaan, omdat Juffrouw B. om ongeveer 10 uur zou overkomen; dat beklaagde zeide, dat hij zelf ook medeging, wat ook hunne voorwaarde was; dat hij, getuige, op 1 Juli 1916 des morgens met den trein van 8.17 uur is vertrokken en met beklaagde samen heeft gereisd;

dat beklaagde op het laatste oogenblik met een rijwiel aan het station te Wijlré kwam; dat F. hem, getuige, te Maastricht afhaalde, met wien hij toen de stad is ingegaan, daar hij nog een rijwiel moest huren; dat op de Maasbrug bij het station zij F. E. ontmoetten, die hem zijn rijwiel leende; dat F. reeds een rijwiel had; dat zij toen samen naar de grens zijn gereden en aldaar waren omstreeks 10 uur, misschien iets later; dat, toen zij in Eijsden waren, zij hunne rijwielen in Hôtel Liège hebben geplaatst en na eenig gezoek naar B. naar de grens zijn gelopen; dat

toen zij ongeveer 500 Meter van grenspaal 41 van Hollandsche zijde verwijderd waren, beklaagde hun per rijwiel achterop reed; dat beklaagde toen van zijn rijwiel is afgestapt en ongeveer 10 à 20 meter met hun mede is geloopt, waarna hij, na ongeveer 3 minuten, weer op zijn rijwiel is gestapt, tegen hun zeggende: „ik rijd vast vooruit, ik moet nog met Pierre Geelen spreken”;

dat zij toen beklaagde nog uitdrukkelijk hebben afgevraagd, of zij wel veilig waren, waarop deze antwoordde: „Ga maar gerust door, gij bent volkomen veilig”; dat hij nog uitdrukkelijk heeft gezegd, dat zij zich volstrekt niet ongerust behoeften te maken en dat zij niet op Belgisch grondgebied zouden komen; dat beklaagde toen doorreed en hij hem even daarna zag spreken met den zoogenaamden Pierre Geelen, wiens portret hem hier verbeeld wordt en welke persoon hij persé herkent als dezelfde, die bij hunne arrestatie was en zich aldaar Bäcker noemde; dat zij toen aarzelden den zijweg naar Moulan in te gaan, aangezien zij de zaak niet vertrouwden; dat beklaagde hen toen heeft gewenkt en ook nog toegeroepen; dat zij daarop zijn doorgeloopt en toen zij op het kruispunt waren, beklaagde zachtjes sprak met Bäcker; dat beklaagde opeens op zijn rijwiel sprong en wegreed en dat, toen hij, getuige, hem vastpakte, hij antwoordde: „ik ga even sacharine halen”; waarna hij wegreed; dat toen zij alleen met Bäcker waren, deze op zijne vraag naar Juffr. B. zeide: „geef mij het geld, dan zal ik juff. B. laten komen”; dat hij zeide: „eerst juffrouw B. en dan geld”; dat Bäcker daarop liep in de richting van het baanwachtershuisje en wenkte; dat hij, getuige, toen een als vrouw verkleed persoon om den hoek zag komen loopen met een revolver in de hand en tegelijkertijd achter zich in het Duitsch hoorde roepen: „In naam der wet, handen hoog”; dat toen hij zich naar Bäcker keerde, deze hem een revolver voorhield; dat F. weerstand bood, doch het hielp niets er waren wel 10 menschen tegen hen 2, waarvan twee als militair, de rest als boer, met een doek om den hals, gekleed waren; dat zij op Belgisch grondgebied zijn gearresteerd door de Deutsche Crimineele Politie; dat Bäcker zich bekend maakte als Duitsch geheime politie en dat hij hun tijdens de overbrenging naar de gevangenis te Luik zijn portret als Duitsch Uhlaan te paard heeft laten zien; dat zij onmiddellijk na het wegrijden van B. door de Deutsche Crimineele politie-beambten zijn gearresteerd en gevangelijk zijn weggevoerd binnen het toen door de Deutsche krijgsmacht bezette Belgische gebied;

dat hij, getuige, zich door de geruststellende woorden en aanduidingen van beklaagde, heeft laten overhalen om naar de grens te gaan; dat hij heelemaal niet over de grens wilde komen, daar hij veel te bang was in handen der Duitschers te vallen; dat hij steeds in de meening verkeerde, dat Pierre Geelen, alias Bäcker, een Belg was, daar deze vloeiend Fransch sprak;

dat hij eenige weken te voren aan beklaagde zijn portret heeft gegeven; dat, toen hij door den Luitenant L. na zijne arrestatie werd

gehoord, deze het door hem aan B. gegeven portret toonde; dat de Luitenant hem te kennen gaf, dit van B. te hebben gekregen;

dat hij in de hem voorgehouden fotografie, aan welks achterzijde staat: „Bäcker, agent de la Police secrète allemande”, de persoon herkent, die hem door B. als Geelen was voorgesteld, dien hij reeds vroeger verschillende malen had ontmoet, die Marie B. had gehaald in Mehr om haar over de grens te brengen en die later bij de arrestatie aanwezig was en hem toen met B. tegemoet kwam, terwijl zij al pratende met hen doorliepen; dat zij voor hunne aanhouding niet van den weg zijn afgeweken, doch dezen steeds hebben gevolgd;

6. E. F., 23 jaar, Secretaris van het Oorlogsarchief Parijs:

dat hij op 30 Juni 1916 's avonds op zijn kamer bij zijn hospita, juffrouw G. in de Cockelerstraat te Maastricht, een briefkaart vond met een patriotische afbeelding; dat op die briefkaart stond ongeveer: „Kom morgen omstreeks 11 uur met C. en B. op de bekende plaats, dan zal juffrouw B. overkomen”, geteekend „François”; dat hij aan beklaagde geen opdracht heeft gegeven om C. te waarschuwen op 1 Juli aan de grens te zijn;

dat hij den 1 Juli 1916 des morgens C. heeft afgehaald aan den trein, welke om 8.17 uit Wijlré vertrekt; dat hij beklaagde toen met een fiets het station heeft zien verlaten; dat hij met C. naar de grens te Eijsden is gegaan per rijwiel en zij hunne fietsen in het Hôtel Liège aldaar hebben geplaatst en verder te voet naar de grens zijn gegaan; dat bij paal 41 ongeveer beklaagde hen achterop reed en hun mededeelde, dat hij vast doorreed; dat hij, getuige, begreep, dat dit was om nog iets te bespreken; dat hij later beklaagde zag praten met Geelen en zij toen aarzelden om door te loopen; dat beklaagde hen geruststelde en zeide: „daar bij de draad loopt de grens”; dat zij toen tot op het kruispunt waar de weg naar Moulan den Groenen weg ontmoet, zijn gegaan en toen zij aarzelden om door te loopen, beklaagde en Geelen hun geruststellend tegemoet liepen, doch al pratend weder teruggingen; dat het toen ongeveer half elf was; dat zij vervolgens op den weg bij het kruispunt, waar de weg naar Moulan den Groenen weg ontmoet, op Belgisch grondgebied door de Duitschers gearresteerd werden en hunne ontvluchting met revolvers onmogelijk werd gemaakt; dat even voor de arrestatie beklaagde op de fiets is gesprongen en weggereden; dat toen, C. aan beklaagde vroeg, waar hij naar toe ging, deze antwoordde: „ik ga sacharine balen”; dat zij daarna door de Duitschers zijn weggevoerd; dat de weg, welke naar het baanwachtershuisje — naar Moulan — loopt, bij het kruispunt op het moment der arrestatie niet was versperd, doch wel bij de latere comparitie; dat hij ook een als vrouw gekleed persoon heeft gezien, welke juffrouw B. moest voorstellen; dat de hierbij overgelegde photo's zijn van de geheime politie-ambtenaren Luitenant L. en Bäcker, welke laatste zich bij de arrestatie ook Geelen liet noemen;

7. P. van der M., 38 jaar, caféhouder te Maastricht:

dat hij in 1916 te Maastricht in dienst was van een zekeren W..

welke zeer dikwijls naar Aken en ook ten tijde der Duitsche bezetting naar Luik ging en op het Duitsche consulaat kwam;

dat hij in dien tijd voor dezen veel boodschappen deed, welke veelal bestonden in het overbrengen van brieven; dat hij dikwijls, zoo ongeveer 7 à 8 maal brieven, in gesloten couvert, bij beklaagde te Wijlré heeft gebracht; dat hij eenmaal in het begin van den zomer, wederom een briefje naar beklaagde moest brengen, dat niet in een couvert was; dat hij in den trein naar Wijlré zittend, het briefje heeft gelezen, hetwelk van den volgende inhoud was: „Hoe staat het met de bommen, hoe staat het met F. C., J. en F. E.?”

dat hij op zekeren dag van W. weer een opdracht kreeg en wel om naar Meerssen te gaan naar het Hôtel de Proostdij om daar een zekeren heer Bäcker te treffen; dat hij toen in Meerssen aan het station aantrof W., beklaagde en een Duitsch sprekend persoon;

dat W. toen tot hem zeide: „je kunt gaan, je behoeft niet meer naar de Proostdij”; dat hij later op weg naar Maastricht voorbij café-Lemmens komende, door W. werd binnengeropen, alwaar hij de anderen w. o. dien Duitscher aantrof, die hem werd voorgesteld als een zekere Müller; dat zij in een zeer druk gesprek waren, dat in het Duitsch en Limburgsch gevoerd werd en waaruit hij, getuige, opmaakte, dat hun iets meegevallen was; dat hij op een gegeven oogenblik beklaagde hoorde zeggen: „F. moet nu ook opgeruimd worden, dat aas zit mij al lang in de voeten” en verder nog, „die zwei sitzen jetzt gut, en die Marie, die is goed”, waarop zeer luid gelachen werd;

dat daarna de Duitscher met beklaagde naar achteren is geweest; dat beklaagde even daarna terugkwam en met zijn hand op zijn broekzak klopte, tegen hem zeggende: „ik heb mijn 800 Mark al te pakken en hoeveel krijg je nu voor zoo'n boodschap?”; dat deze ontmoeting plaats had op een Dinsdag, terwijl hij eenige dagen nadien vernam, dat C. en F. door de Duitschers op een Zaterdag waren aangehouden;

8. J. L. J. F. E., 29 jaar, thans te Verviers:

dat hij in het jaar 1916 was verbonden aan het Bureau van den Franschen inlichtingen-dienst, waardoor hij omgang had met F. en C., dat hij door bemiddeling van C. in kennis is gekomen met beklaagde; dat deze hun uit rechtstreeksche Duitsche bronnen inlichtingen zou verschaffen over militaire toestanden, waarvoor beklaagde ruim een maand *f* 2.— per dag ontving, terwijl deze voor bijzondere diensten extra beloond zou worden; dat beklaagde meermalen geld heeft ontvangen, om opdrachten te volbrengen voor de geallieerden en beklaagde hem meermalen Geelen heeft aangewezen als de zogenaamde „passeur”; dat in dien tijd uit Engeland overkwam een fransche onderwijzeres, Mejuffrouw B., met een opdracht, waarvoor zij naar het bezette gebied van België moest; dat deze echter geen paspoort kon krijgen; dat Mej. B. in Mei 1916 toch over de grens is gegaan en dat hare opdracht ongeveer acht dagen zou duren; dat zij echter nooit is terugge-

keerd; dat hij door een briefje van haar op 30 Juni 1916 wist, dat zij gearresteerd was; dat beklagde hem heeft verzekerd, dat hij zorg zou dragen, dat juffr. B. met de hulp van P. Geelen terug zou komen; dat hij daarom op 27 Juni 1916 met F. en C. naar de grens te Eysden is gegaan om haar af te halen; dat zij niets hoorden of zagen en daar hij de zaak niet meer vertrouwde, zij naar Maastricht zijn teruggegaan; dat F. hem op 30 Juni 1916 een stukje papier heeft getoond, waarop geschreven stond: „La demoiselle viendra le 1 Juillet à onze heures à l'endroit convenu”; dat hij op 1 Juli 1916 C. en F. om kwart voor tien heeft ontmoet bij het huis van Chambylle en toen aan C. zijn rijwiel heeft geleend, om met F. naar de grens te gaan; dat hij later zijn rijwiel is gaan zoeken en heeft teruggevonden in het Hôtel de Liège te Eysden; dat zij, d.i. F., C. en hij, getuige, herhaaldelijk aan beklagde te kennen hebben gegeven, dat zij er prijs op stelden, dat juffrouw B. in Holland zou terugkeeren;

9. M. C., 51 jaar, Rijksrechercheur tevens onbez. Rijksveldwachter:

dat hij met Frans C. later ter plaatse aan de grens is geweest en eenige dagen daarna nog met F.; dat hem toen bleek, dat zij elkaar nà zijn verhoor van C., nog niet gesproken hadden;

dat zij beiden toen als plaats, waar beklagde hen had ingehaald, aanwezig een plaats op ongeveer 500 M. aan dezen kant van grens-paal 41, gelegen op Hollandsch grondgebied, zooals hij in zijn proces-verbaal (product 193) verklaard heeft; dat hij beslist kan verklaren, dat W. Duitsch spion was; dat bij gelegenheid der confrontatie de Duitschers zich uitlieten, dat de geheele arrestatie van te voren op touw was gezet;

Overwegende dat — nu het opzet voortvloeit uit de omstandigheden, waaronder de feiten zijn gepleegd, — door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit den inhoud der eigen opgave van beklagde en de beëdigde verklaringen der getuigen, wettig en overtuigend is bewezen, zoomede beklagde's schuld daaraan:

dat hij omstreeks 1 Juli 1916 in het arrondissement Maastricht F. J. M. C. en E. F. over de grenzen van het Rijk in Europa, van Nederland in België heeft gevoerd, met het oogmerk om hen wederrechtelijk onder de macht van de Deutsche Crimineele Politie te brengen, door, wetende, dat de Deutsche Crimineele Politie hen zochten te arresteeren en tevens wetende, dat zij er grooten prijs opstelden, dat een zekere mejuffrouw B., die eenigen tijd te voren van Nederland naar België over de grens was gegaan, weder op Nederlandsch gebied zoude terugkeeren, hun voor te spiegelen, dat hij hun zijne medewerking zou verlenen om dien terugkeer te bewerkstelligen door zijne relaties met een persoon, die in dienst stond van de Deutsche autoriteiten, die door beklagde Gielen of Geelen werd genoemd en die bij machte en bereid zou zijn daarbij te helpen, van wien hem, beklagde, evenwel bekend was, dat hij be-

hoorde tot de Deutsche Crimineele politie, door hen wijders te be-
wegen en te verlokken, om zich te begeven naar een door hem
aangegeven punt van de Nederlandsch-Belgische grens, waar die
zoo genaamde Gielen of Geelen hen dan zoude wachten en waar dan
door diens voorgewende hulp mejuffrouw B. over de grens zoude
komen, maar op welk punt, naar hem, beklagde, bekend was, in
werkelijkheid dan die persoon zoude gereed staan, met anderen aan
hem ondergeschikten om C. en F., zoodra zij zich op Belgisch grond-
gebied zouden wagen, te arresteeren, hebbende hij, beklagde, ten-
einde hen op dat punt aan de grens te brengen, hun daartoe te voren
aangezegd, dat zij zich op 1 Juli 1916 moesten bevinden aan de
grens bij Moulan en dat hij, C., vooral moest zorgen zoo dicht te
naderen, dat de Pruisen hen goed konden zien, want dat mejuf-
frouw B. anders niet kwam, dat hij naar Eysden zou komen om hen
te begeleiden, hebbende hij hen dan ook terwijl zij, C. en F., zich
daarheen begaven, per rijwiel ingehaald op den weg van Eysden
naar de grens bij Moulan en daar eenigen tijd met hen gesproken en
ten slotte hun daar is vooruitgereden, voorgevende, dat hij met
Gielen of Geelen nog het een en ander te bespreken had, na hun
evenwel nog nadrukkelijk te hebben gezegd, nadat zij hem hunne
ongerustheid hadden te kennen gegeven over hunne veiligheid ter
plaatse, dat zij zich volstrekt niet ongerust behoefden te maken, want
dat zij veilig waren en niets te vreezen hadden en vervolgens toen
C. en F. zich een eindweegs op den Belgischen weg naar Moulan
hadden begeven, zich te verwijderen en op Nederlandsch grondge-
bied terug te keeren, terwijl hij toen wist, dat die Gielen of Geelen
toen zijne maatregelen zoodanig had getroffen, dat zij niet meer
naar Nederland konden teruggaan, zijnde beiden dan ook daar toen
onmiddellijk door Deutsche Crimineele politie-beambten gearres-
teerd en gevangelijk weggevoerd binnen het toen door de Deutsche
krijgsmacht bezette Belgische grondgebied;

Overwegende dat de bewezen verklaarde feiten moeten worden
beschouwd in zoodanig onderling verband te staan, dat zij ééne
voortgezette handeling uitmaken;

Overwegende dat beklagde ter zake dier gepleegde feiten onge-
schikt is, om langer in den militairen stand te blijven;

Overwegende dat niet wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen
beklagde meer of anders is tenlastegelegd, dan hierboven als be-
wezen is aangenomen, zoodat hij daarvan behoort te worden vrij-
gesproken;

Gezien art. 13 der Landstormwet, 13 Crimineel Wetboek voor het
Krijgsvolk te Lande, 10, 27, 56, 278 van het Wetboek van Straf-
recht, 9 der Wet van 15 April 1886 (S. 64), 1, 2, 11 der Wet van
14 November 1879 (S. 191), en art. 193 en 197 van het Wetboek
op de Rechtspleging der Landmacht; ¹⁾

¹⁾ De officieele benaming is „Regtspleging bij de Landmagt”. Red. M. R. T.

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan;

Qualificeert het als:

Menschenroof, tweemaal gepleegd, ééne voortgezette handeling uitmakend;

Veroordeelt den beklaagde tot eene gevangenisstraf van vier jaar;

Verklaart den beklaagde vervallen van den militairen stand;

Bepaalt dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf van 1 Augustus 1916 tot 17 October 1917 in mindering zal worden gebracht;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders tenlastegelegd, dan als bewezen is aangenomen;

Spreekt hem daarvan vrij.

SENTENTIE

in de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

J. J. B., oud 37 jaar, geboren te Wijlre, soldaat bij den Vrijwilligen Landstorm, Korps Limburgsche Jagers, appellant

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht ambtshalve, gedaagde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gehoord de pleidooien, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Hertogenbosch, heeft terechtstaan ter zake, dat hij omstreeks 1 Juli 1916 te Eysden, althans in het arrondissement Maastricht, F. J. M. C. en E. F. over de grenzen van het Rijk in Europa van Nederland in België heeft gevoerd, met het oogmerk om hen wederrechtelijk onder de macht van den Duitschen Staat, althans van Deutsche militairen, althans van de Deutsche crimineele politie te brengen, althans om hen op Belgisch grondgebied in hulpeloozen toestand te verplaatsen, door, wetende dat de Deutsche crimineele politie, althans de Duit-

sche militaire autoriteiten, hen zochten te arresteeren, en tevens wetende dat zij er grooten prijs op stelden, dat een zekere mejuffrouw B., die eenigen tijd tevoren van Nederland naar België over de grens was gegaan, weder op Nederlandsch gebied zoude terugkeeren, hun voor te spiegelen, dat hij hun zijne medewerking zoude verleen en om dien terugkeer te bewerkstelligen door zijne relaties met een persoon, die in dienst stond van de Duitsche autoriteiten, die door appellant Gielen of Geelen werd genoemd en die bij machte en bereid zou zijn daarbij te helpen, van wien hem appellant, evenwel bekend was, dat hij behoorde tot de Duitsche crimineele politie, althans tot het Duitsche Leger; door hen wijders te bewegen en te verlokken om zich te begeven naar en door hem aangegeven punt van de Nederlandsch-Belgische grens, waar die zoogenaamde Gielen of Geelen hen dan zoude wachten en waar dan door diens voorgewende hulp Mejuffrouw B. over de grens zoude komen, maar op welk punt, naar hem, appellant, bekend was, in werkelijkheid dan die persoon zoude gereed staan, alleen of met anderen aan hem ondergeschikten om C. en F., zoodra zij zich op Belgisch grondgebied zouden wagen, te arresteeren, hebbende hij, appellant, teneinde hen op dat punt aan de grens te brengen, hun daartoe tevoren aangezegd, dat zij zich op 1 Juli 1916 moesten bevinden aan de grens bij Moulan en zij vooral moesten zorgen, zoo dicht te naderen, dat de Pruisen hen goed konden zien, want dat Mejuffrouw B. anders niet kwam; dat hij naar Eysden zou komen om hen te begeleiden, hebbende hij hen dan ook, terwijl zij, C. en F., zich daarheen begaven, per rijwiel ingehaald op den weg van Eysden naar de grens bij Moulan en daar eenigen tijd met hen gesproken en ten slotte hun daar is vooruitgereden, voorgevende, dat hij met Gielen of Geelen nog het een en ander te bespreken had, na hen evenwel nog nadrukkelijk te hebben gezegd, nadat zij hem hunne ongerustheid hadden te kennen gegeven over hunne veiligheid ter plaatse, dat zij zich volstrekt niet ongerust behoefden te maken, want dat zij in zijn gezelschap veilig waren en niets hadden te vreezen, en door vervolgens, nadat C. en F., die daar niet genoeg bekend waren om te weten, waar het Nederlandsch gebied in het Belgische overging, hetgeen destijds daar ook niet duidelijk zichtbaar was, waren gekomen aan den weg, die naar Moulan leidt, en welke weg op Belgisch grondgebied ligt, en zij nog aarzelden dien te betreden, hen te wenken naar hem toe te komen, terwijl hij, appellant, zich toen bevond in gezelschap van dien Gielen of Geelen op Belgisch grondgebied, en door hun te beduiden, dat zij zonder vrees naar hem toe konden komen en dan nog niet op Belgisch gebied zouden geraken, en vervolgens, toen C. en F. zich een eindweegs op dien Belgischen weg naar Moulan hadden begeven, zich te verwijderen en op Nederlandsch gebied terug te keeren, terwijl hij toen wist, dat die Gielen of Geelen toen zijne matregelen zoodanig had getroffen, dat zij niet meer naar Nederland konden teruggaan, zijnde beiden dan ook daar toen onmiddellijk door Duitsche crimineele politiebeambten ge-

arresteerd en gevangelijk weggevoerd binnen het toen door de Duitsche krijgsmacht bezette Belgische grondgebied;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 15 April 1921 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde — met dien verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellant's schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „mensenroof, tweemaal gepleegd, één voortgezette handeling uitmakend”, en deswege appellant heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van vier jaar met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dat vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf in mindering zal worden gebracht van 1 Augustus 1916 tot 17 October 1917, met vervallenverklaring van appellant van den militairen stand en met vrijspraak van appellant van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen;

Overwegende dat appellant van het vonnis in zijn geheel in hooger beroep is gekomen, maar hij in dit beroep is niet-ontvankelijk, voorzover het vonnis eene vrijspraak inhoudt;

Overwegende dat het Hof het noodig heeft geoordeeld, om een nader onderzoek in te stellen naar de vraag, of de in de telastelegging omschreven en door den Krijgsraad te recht bewezen verklaarde arrestatie van C. en F. door Duitsche beambten der militaire politie heeft plaats gehad op Belgisch, dan wel op Nederlandsch grondgebied;

Overwegende dat dienaangaande de volgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1. Carl Albert L., thans koopman, wonende te Berlijn, vroeger luitenant bij de Duitsche militaire politietroepen, standplaats Luik;

dat appellant voortdurend met hem in verbinding stond en zij van hem, ook door tusschenkomst van een ander, steeds de noodige inlichtingen kregen; dat zij gewaarschuwd waren, dat F. en misschien ook C. den volgenden dag (dat is 1 Juli 1916) ten 11 ure voormiddag (Duitsche tijd) aan de grens zouden komen om juffrouw B. te spreken; dat hij, getuige, op 1 Juli 1916 ten 11 ure voormiddag (Duitsche tijd) heeft gezien, dat F. en C. uit de richting van Maastricht werden begeleid door appellant om naar de grens te komen; dat in de buurt van het baanwachtershuisje een als vrouw verkleede manspersoon zich heeft opgesteld, die juffrouw B. moest voorstellen, om zodoende C. en F. over de grens op Belgisch-Duitsch grondgebied te lokkèn; dat F. en C. vervolgens op den weg naar Moulan 50 Meter in Oostelijke richting van het midden van den neutralen weg op Belgisch grondgebied zijn gearresteerd door Duitse beambten; dat hij appellant een paar minuten vóór de arrestatie daar ter plaatse heeft gezien; dat de arrestatie beslist op Belgisch- en niet op Nederlandsch gebied heeft plaats gehad,

waarvoor hij buitengewone voorzichtigheid heeft in acht genomen, te meer daar hij, getuige, reeds vóór den oorlog jarenlang leider van een politieke grenspolitie aan de Fransch-Duitsche grens was en volkomen op de hoogte van de moeilijkheden, die uit grensvorvallen konden ontstaan;

2. Otto Sch., koopman, wonende te Pforrheim;

dat hij als onderofficier der Duitsche militaire politie op 1 Juli 1916, des voormiddags omstreeks 10 ure, aan de Nederlandsch-Belgische grens bij Moulan tegenwoordig is geweest bij de arrestatie van F. en C.; dat hij bij die gelegenheid als vrouw was verkleed met den hoed en den mantel van Marie B. en hij aldus verkleed zich bevonden heeft bij het baanwachtershuisje aan den overweg van den weg naar Moulan over den spoorweg Eysden-Visé; dat die arrestatie is geschied op den weg naar Moulan op ongeveer 50 Meter ten Oosten van het kruispunt van dien weg met den neutralen weg; dat die arrestatie beslist niet op Nederlandsch grondgebied heeft plaats gehad;

Overwegende dat met de in het vonnis en in deze sententie opgenomen getuigenverklaringen in strijd is de verklaring van één getuige, houdende, dat hij op 1 Juli 1916, des voormiddags, twee personen gevangelijk heeft zien wegvoeren niet op bovenbedoelden weg naar Moulan, doch op Nederlandsch gebied op een weide rechts (westelijk) van den Groenen weg, maar deze verklaring, welke in zooverre betrouwbaar schijnt, dat een andere getuige in de richting van diezelfde plaats omstreeks hetzelfde tijdstip een geluid heeft gehoord, alsof er geworsteld werd en er menschen hard liepen, betrekking moet hebben op eene andere gebeurtenis, dan in de telastelegging omschreven, aangezien, zooals aan het Hof bij aanschouwing van de plaats, door dien getuige als de plaats der aanhouding aangewezen, en van de plaats, waar de als vrouw vermomde persoon, die getuigen C. en F. over de grens moest lokken, zich had opgesteld, is gebleken, dat laatstbedoelde plaats niet vanaf de eerstbedoelde plaats is te zien, weshalve de verklaring van dezen getuige die van de andere getuigen geenszins verzwakt;

Overwegende dat appellant's verweer, dat niet hij de in de telastelegging omschreven feiten heeft bedreven, maar dat de aanhouding van getuigen Frans C. en F. is geschied door bemiddeling van Mathieu C., wien daarvoor tegen afgifte van kwitanties is uitbetaald door de Duitsche politie vóór het plegen van die feiten frs. 500.— en kort daarna frs. 9500.—, in strijd is met de omstandige verklaringen van verschillende ooggetuigen, niet alleen van de personen, tegen wie de feiten zijn gepleegd, maar ook van een toenmalig luitenant der Duitsche militaire politie, en met aanwijzingen, voortvloeiende uit andere getuigenverklaringen, welk verweer dan ook reeds door het Hof is verworpen bij het afwijzen van het verzoek van appellant om hem in vrijheid te stellen, teneinde hem gelegenheid te geven, te trachten in Duitschland de evenbedoelde kwitanties in handen te krijgen;

Overwegende dat, worden de in het vonnis opgenomen bewijsmiddelen aangevuld met de bovenvermelde beëdigde getuigenverklaringen, de bewezen- en schuldigverklaring terecht is geschied; dat de qualificatie op de wet is gegrond en de opgelegde straf staat in goede verhouding tot den ernst der gepleegde feiten;

Overwegende dat, nu appellant tot eene gevangenisstraf van vier jaren is veroordeeld, hij van den militairen stand moest worden vervallen verklaard, hetgeen ook is geschied, doch de in het vonnis opgenomen overweging, dat appellant ongeschikt is om langer in den militairen stand te blijven, in dit verband verkeerd is en behoort te worden weggelaten;

Overwegende dat dus het vonnis, met inachtneming van het bovenstaande, behoort te worden bevestigd;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Verklaart appellant niet-ontvankelijk in zijn beroep, voorzover dit is gericht tegen dat deel van het vonnis, hetwelk eene vrijspraak inhoudt;

Verklaart appellant niet te zijn bezwaard met het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's Hertogenbosch, op 15 April 1921 te zijnen laste gewezen;

Bevestigt dat vonnis, met aanvulling van de bewijsvoering, zooals boven is aangegeven, en met weglating van de overweging, betrekking hebbende op de vervallenverklaring van den militairen stand;

Bepaalt, dat bij de tenuitvoerlegging van de opgelegde gevangenisstraf, behalve de in het vonnis genoemde tijd van 1 Augustus 1916 tot 17 October 1917, bovendien nog in mindering zal worden gebracht de tijd, door appellant sedert 2 Juni 1922 voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Militaire Strafwetgeving voor Suriname en Curaçao.

Afgekondigd zijn de navolgende Koninklijke besluiten:

(Staatsblad no. 577). Besluit van 16 October 1922, houdende vaststelling van een Wetboek van Militair Strafrecht en van een Reglement van Krijgstucht voor de Kolonie Suriname, alsmede van de noodige invoeringsbepalingen.

(Staatsblad no. 578). Besluit van 16 October 1922, houdende vaststelling van een Wetboek van Militair Strafrecht en van een Reglement van Krijgstucht voor de Kolonie Curaçao, alsmede van de noodige invoeringsbepalingen.

Door het bepaalde sub 5o. van artikel 2 van de Invoeringsbepalingen voorkomende in deze Besluiten zijn de artikelen 1—13 van de Koninklijke Besluiten van 31 Maart 1922 (Staatsbladen nos. 162 ¹⁾
163 — afgeschaft.

Uitvoeringsmaatregelen W. van M. Sr. en W. K.

Afgekondigd zijn nog de navolgende Koninklijke besluiten:

(Staatsblad no. 604). Besluit van den 20sten November 1922, tot aanwijzing van den krijgsraad bij de landmacht, bedoeld in artikel 93 ²⁾ van de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht.

(Staatsblad no. 666). Besluit van den 9den December 1922, houdende wijziging en aanvulling van de Regeling van de aanstelling, de bezoldiging en den dienst van de beambten en bedienden bij de Krijgsraden van de Landmacht, bij den Zeekrijgsraad binnen het Rijk in Europa, bij de Auditeurs-Militair bij de Krijgsraden van de Landmacht en bij den Fiskaal bij den Zeekrijgsraad binnen het Rijk in Europa, zooals deze luidt volgens den tekst, bekend gemaakt bij Koninklijk besluit van 11 October 1916 (Staatsblad no. 470).

1) Zie M. R. T. Deel XVIII bladz. 1 e. v.

2) Lees: „94”.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Justitiele Statistiek 1921.

Terwille van de bezuiniging verscheen ook de Justitiele Statistiek over het jaar 1921 wederom zonder tabelwerk en bovendien in een eenigszins beknopter formaat. De bewerking is evenwel, op een enkele uitzondering na, geheel gelijk aan die van het vorige jaar.

Ons beperkende tot hetgeen in Afdeeling A § 2 over de strafzaken bij den militairen rechter wordt medegedeeld, laten wij hier in de eerste plaats volgen eene opgave van degenen die, gedurende 1921, voor den militairen rechter terecht stonden.

T I J D V A K, resp. jaar.	Beklaagden (wegens commune en militaire misdrijven en overtredingen voor den militairen rechter (Hoog Militair Gerechtshof en krijgswraden).				
	Totaal aantal.	Verwezen naar de bevoegde militaire autoriteiten ter dis- ciplinair strafrecht.	Veroordeeld.	Vrijgesproken.	Verwezen in den burgerli- c strafrecht
Gemiddeld per jaar 1906 t/m 1910 .	1211	11 of 0.9 %	1132 of 93.5 %	63 of 5.2 %	1 of 0.07
Gemiddeld per jaar 1911 t/m 1915 .	1923	18 of 0.9 "	1770 of 92.0 "	135 of 7.0 "	5 of 0.3
1916.	7494	76 of 1.0 "	6847 of 91.4 "	572 of 7.6 "	33 of 0.4
1917.	11809	110 of 0.9 "	10936 of 92.6 "	757 of 6.4 "	10 of 0.1
1918.	13214	155 of 1.2 "	12202 of 92.3 "	836 of 6.3 "	11 of 0.1
1919.	9362	124 of 1.3 "	8414 of 89.9 "	788 of 8.4 "	21 of 0.2
1920.	4270	68 of 1.6 "	3958 of 92.7 "	237 of 5.6 "	5 of 0.5
1921.	2057	25 of 1.2 "	1885 of 91.6 "	135 of 6.6 "	5 of 0.2

Hieruit ontwaart men dat het aantal *beklaagden* in dat jaar wederom met meer dan de helft is verminderd; waar een zelfde opmerking over het jaar 1920 kon worden gemaakt, blijkt het tempo der daling van de laatste 2 jaren wel bijzonder snel te zijn geweest.

Eene vergelijking met de overeenkomstige cijfers voor den burgerlijken rechter toont aan dat het percentage dergenen die veroordeeld werden, bij beiden ongeveer even hoog is, tenminste voor zoover het rechtbankzaken betreft; bij de kantongerechten is het percentage ook dit jaar wederom iets hoger (bij de arrondissements-rechtbanken bedroeg het over 1921 90,2 %, bij de kantongerechten 96,9 %). Meer gedetailleerde cijfers met vermelding der aantal *zaken* door den militairen rechter afgedaan, levert ons onderstaand staatje.

AAR.	Getal der								
	Zaken.	Beklaagden		Ter terechtzitting verwezen naar den burgerlijken straf- rechter.	Ter terechtzitting verwezen naar de bevoegde militaire autoriteit ter disci- plinaire bestraffing.	Veroordeelden.	Schuldigen, die ter beschikking van de Regering zijn gesteld.	Voort- vluchtigen.	Vrij- gesprokenen.
		Officieren.	Onderofficieren en manschappen.						
911	1303	35	1258	5	8	1218	—	2	64
912	1293	44	1222	—	13	1189	4	2	64
913	1460	52	1395	1	17	1347	2	3	81
914	1619	49	1592	—	13	1527	—	2	108
915	4036	50	3918	19	38	3567	1	—	358
916	7546	110	7384	33	76	6847	—	1	572
917	11385	197	11612	10	110	10936	—	3	757
918	12714	197	13017	11	155	12202	—	11	836
919	9064	89	9273	21	124	8414	—	13	788
920	4143	147	4123	5	68	3958	—	1	237
921	2047	89	1968	5	25	1885	—	—	135

Tot onze spijt misten wij ook dit maal een overzicht van de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof en van de verschillende krijgsraden bij de Zee- en Landmacht voor zoover betreft de strafrechtspraak. Het Centraal Bureau is intusschen wederom zoo welwillend geweest ons de gegevens voor den verdwenen staat, die dit overzicht behelsde, te verschaffen; wij zijn daardoor in staat alsnog bedoeld overzicht hieronder te doen volgen.

MILITAIRE AUDITIE OF KRIJGSRAAD.	Zaken in den loop van 1921 afgedaan.	De beklagden, vermeld in kol. 2 en 3, zijn te verdeelen als volgt:							
		Officieren.	Onderofficieren en manschappen.	Ter terechtzitting ver- wezen naar den burger- lijken strafrechter.	Ten aanzien van welke geen straf werd opgelegd, doch aan den comman- deerende officier werd overgelaten te beslissen of termen voor toepassing van een krijgsmatige bestrafing aanwezig zijn.	Veroordeelden.	Schuldigen, die ter be- schikking van de Regering zijn gesteld (Art. 39 Wetboek van Strafrecht).	Voortvluchtigen, (Zeemacht).	Vrijgesprokenen.
Militair Gerechtshof raad in het :	221 ¹⁾	13	210	—	11	179 ²⁾	—	—	27
itaire Arrondissement 's-Gravenhage	299	1	298	3	3	259 ³⁾	—	—	34
itaire Arrondissement Arnhem	726	47	681	—	8	696	—	—	24
itaire Arrondissement 's-Hertogenbosch	669	21	652	2 ⁴⁾	3	622	—	—	44
ijgsraad te Willems- d	132	7	127	—	—	129 ⁵⁾	—	—	6 ⁶⁾
Te zamen	2047	89	1968	5	25	1885	—	—	135

1) Hieronder 3 zaken in eersten aanleg en 6 beslissingen of vorderingen van den Advocaat-Fiscaal tot tenuitvoerlegging van voorwaardelijke veroordeelingen.

2) Hieronder 22 voorwaardelijk veroordeelden.

3) Hieronder 13 voorwaardelijk veroordeelden.

4) Bovendien werden 2 beschikkingen tot verwijzing nietig verklaard.

5) Waaronder 1 deels was vrijgesproken en dus ook werd geteld in kolom 9.

6) Waaronder 1 deels was veroordeeld en dus ook werd geteld in kolom 6.

Een andere leemte, waarin ook de grootste welwillendheid van het Centraal Bureau niet kon voorzien, is het gemis van cijfers omtrent de werkzaamheden van zee krijgsraden buitengaats. Naar in de Inleiding — indien wij haar nog eens zoo mogen noemen, al wordt deze benaming niet meer vermeld, en al is zij dat ook eigenlijk niet meer sinds het tabelwerk, waartoe zij inleidde, alleen nog maar in handschrift voor belangstellenden ter inzage ligt en niet meer wordt afgedrukt — wordt medegeedeeld, is ook dit jaar wederom getracht door bemiddeling van den Officier-Commissaris bij den Zeekrijgsraad te Soerabaia die cijfers te verkrijgen. Door ontheffing van zijn functie en terugkeer naar Nederland van den Officier-Commissaris, die voor de statistiek van 1920 de desbetreffende cijfers verzamelde, kon deze officier aan het hem gedane verzoek niet voldoen, zoodat over het jaar 1921 de bedoelde cijfers worden gemist. Een gemis dat ons intusschen doet hopen dat spoedig de, in uitzicht gestelde, definitieve regeling haar beslag moge krijgen, waardoor, nu de gegevens der in Ned.-Indië behandelde zaken niet meer ter kennis van het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht komen, rechtstreeksche toezending van die bedoelde gegevens aan het Centraal Bureau wordt verzekerd.

Het, in de statistiek over 1920 voor het eerst opgenomen overzicht van de door den militairen rechter behandelde klachtzaken treffen wij ook ditmaal aan. Tot slot onzer bespreking moge het hieronder een plaats vinden.

MILITAIRE AUDITIE OF ZEEKRIJGSRAAD.	Aantal in 1921 behandelde klachtzaken.	Dispositiën; de klacht werd bevonden:				Straffen en strafredenen.				
		Geground.	Gedeeltelijk geground.	Ongeground.	Niet-ontvankelijk.	Straf en strafredenen gehandhaafd.	Straf gewijzigd.	Strafredenen gewijzigd.	Straf en strafredenen gewijzigd.	Straf en strafredenen te niet gedaan.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Hoog Militair Gerechtshof . . Krijgsraad in het:	54	15	9	28	2 ¹⁾	19	2	12	7	11
1e Militaire Arrondissement te 's-Gravenhage	5	1	2	2	—	2	2	—	—	1
2e Militaire Arrondissement te Arnhem	16	4	4	8	—	8 ²⁾	—	2	2	4
3e Militaire Arrondissement te 's-Hertogenbosch.	3	1	—	2	—	2	—	—	—	1
Zeekrijgsraad te Willemsoord.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Te zamen 1921	78	21	15	40	2	31	4	14	9	17
Totaal 1920	116	18	20	72	6	54	4	21	6	16

1) In beide gevallen werd de klacht door den klager ingetrokken.

2) Hiervan 2 tevens vermeld in kol. 11.

Rechtsgeleerde Studie bij de Zee- en Landmacht.

Bij Koninklijk Besluit van 27 October 1922 No. 44 is aan de Officieren van Administratie der 2de klasse D. B. A. Franken en A. Lensvelt de gratificatie van *f* 1000 toegekend, bedoeld in artikel 21 van de Bezoldigingsregeling van het Militaire Personeel der Zee-macht, terwijl hun bij beschikking van den Minister van Marine van 14 November 1922, Afd. B 2de bureau no. 61, een getuigschrift van meer uitgebreide kennis op het gebied der rechtswetenschap is uitgereikt.

Gelijke toekenning van belooning wegens meer uitgebreide rechtskennis had — wat de Landmacht betreft — overeenkomstig punt E van de Beschikking van den Minister van Oorlog van 15 Augustus 1921, 1ste Afd., no. 71 (L. O. 1921, no. 391) plaats aan den Eerste-Luitenant der Infanterie A. J. J. M. Lohmeyer, den Eerste-Luitenant der Artillerie A. Spruijt en den Tweede-Luitenant der Infanterie J. Tuinstra bij Koninklijk Besluit van 3 Januari 1923 no. 36, van welk Besluit een afschrift aan de belanghebbenden als getuigschrift is uitgereikt.

Wij maken van deze gelegenheid gebruik aan bovengenoemd vijftal Heeren onze gelukwensen aan te bieden.

Terwijl ingevolge Koninklijk besluit van 25 October 1922 no. 41, de tegemoetkoming aan officieren met meer uitgebreide kennis in enig wetenschappelijk vak, voor de zeemacht, in stede van eene tegemoetkoming in eens van *f* 1000.— is geworden een tienjarige toelage van *f* 100.— per jaar, welke toelage van *f* 100.— per jaar is bedoeld als eene tegemoetkoming in de kosten, verbonden aan het bijhouden en voortzetten hunner studie, is bij de Landmacht ingevolge de Ministerieele Beschikking van 12 December 1922, 1e Afd., Nr. 95 L. O. no. 496, de geldelijke belooning wegens meer uitgebreide rechtskennis vanaf 1 Juli 1922 geheel vervallen, daar, door wijziging van het gestelde in punt E. van de Beschikking van den Minister van Oorlog van 15 Augustus 1921, 1e Afd., No. 71 (L. O. 1921 No. 391) de officieren die van het bezit van die uitgebreidere rechtskennis hebben blijk gegeven, vanaf 1 Juli 1922 niet meer door den Minister van Oorlog bij H. M. de Koningin tot toekenning eener geldelijke belooning worden voorgedragen.

In verband met den datum van inwerkingtreding van vorengenoemde Beschikking van den Minister van Oorlog is bepaald dat de officieren, die vóór 1 Juli 1922 tot het volgen van de rechtsgeleerde opleiding zijn aangewezen, hun aanspraak op de onder punt E. van L. O. 1921 no. 391 genoemde belooning, ad *f* 1000.— ineens, behouden.

Staking van een strafvervolging.

Ons kwam dezer dagen ter oore dat de Garnizoens-Commandant te Nijmegen op daartoe strekkend advies van den Auditeur-Militair te Arnhem de strafvervolging tegen zekeren militair L. gestaakt had op grond dat niet voldoende bewijsmateriaal kon worden verzameld. Wij zouden willen vragen: met welk recht heeft die garnizoens-commandant deze beslissing genomen? Wij meenen dat een eenmaal bij den militairen rechter aangevangen strafvervolging niet om andere redenen dan die in den VIIIen titel van het eerste boek van het Wetboek van Strafrecht vermeld, gestaakt mag worden. Is de auditeur-militair te Arnhem van eene andere meening en heeft de Officier-Commissaris in wiens handen het onderzoek berust zich zonder meer bij die beschikking neergelegd of werd deze pas genomen na afloop van het onderzoek?

Conclusie van eisch en nog iets.

Ook na de herziening van de R. L. in 1912 moet de conclusie van eisch van den openbaren aanklager in het militair strafproces bestaan in een „eenvoudig, doch duidelijk en onderscheiden verhaal, van het „geval of van de zaak, zoodanig als daarvan uit de confessie of andere „verklaringen blijkt, mitsgaders in een beloop van des beklaagdens „schuld of onschuld, afgeleid uit hetgeen beleden of bewezen is, als „mede eene bepaalde conclusie”.

Dit voorschrift is zeer verklaarbaar, vooral voor een rechterlijk college, dat grootendeels uit leeken bestaat, wel is waar niet geheel ondeskundige leeken, maar toch over het algemeen geen met de rechtswetenschap vertrouwde lieden. Op dien grond werd het behoud der desbetreffende bepaling dan ook bij de herziening in 1912 door de regeering verdedigd. ¹⁾

Toevallig kwam ons dezer dagen een dossier ter hand van een betrekkelijk eenvoudige desertiezaak, waarbij intusschen, gezien het tijdstip waarop het strafbaar feit moest geacht worden te zijn gepleegd, behoorde te worden overwogen of de militiewet dan wel de dienstplichtwet van toepassing was te achten en waarbij wel degelijk juridische vraagpunten betrokken waren.

En wat kwam in dit dossier ten aanzien van de conclusie van eisch aan het licht?

Dat daarvoor werd gebezigd een *gedrukt formulier*, waarin eveneens *gedrukt* voorkwamen deze overwegingen:

„dat aan den beklaagde is te laste gelegd: (*zie da g v a a r d i n g*);

¹⁾ Zie de Memorie van Antwoord opgenomen in M. R. T. I bladz. 155 en 156.

„dat het feit aan den beklagde te laste gelegd, evenals diens „schuld daaraan, wettig en overtuigend is bewezen;

„dat dit feit oplevert:”

en dan verder *geschreven* de kwalificatie.

Meent de auditeur-militair werkelijk, dat hij daardoor voldaan heeft aan den hierboven gemelden eisch van art. 170 R. L.? Is dat de manier waarop hij, vroeger de eenige jurist bij den krijgsraad, de militaire leden heeft voor te lichten omtrent het al dan niet bewezen der feiten en van de schuld des beklagden; over toepassing van wetsvoorschriften op het geval en over de strafmaat?

Leggen de leden van den krijgsraad zich bij zulke conclusies van dezen raadsman, waarin niet eens de telastelegging is overgenomen — te veel moeite? — zoo maar neer? Zou de president zoo'n conclusie niet willen terugzenden en verzoeken om een overeenkomstig de wet opgemaakte conclusie in de plaats te mogen ontvangen? Het kan inderdaad niet door den beugel, dat op deze wijze met een wettelijk voorschrift een loopje wordt genomen en aan een behoorlijke rechtspraak zeker geen goed wordt gedaan.

Trouwens het geheele samenstel van op de zaak betrekking hebbende stukken gaf blijk van weinig zorg. Dat een zorgvuldige samenvoeging in een dossier van die stukken door de wet geëischt wordt, blijkt uit R. L. art. 173. De openbare aanklager moet die stukken „na orde van hetgene hij bij zijne schriftuur van eisch voorstelt, op „den rug teekenen met de letters *a*, *b* en zoo vervolgens, en ze in die „orde op den Inventaris omschrijven.” Ook dezen maatregel van orde, in 1912 gehandhaafd, ter wille van een gemakkelijke orienteering in het dossier door de militaire leden, wanneer de stukken gedurende de in het eerste lid van art. 193 R. L. genoemde 14 dagen bij hen rondgaan, tot het vormen van een oordeel voor het vellen van het vonnis, wordt in de bovenbedoelde strafzaak met voeten getreden. Het behoeft nauwelijks vermelding dat alleen de „dagvaarding” — lees: telastelegging — aangehaald is, zoodat van een orde van hetgeen bij schriftuur van eisch voorgesteld is, niet gesproken kan worden. Doch de eveneens gedrukte inventaris-formulieren vermelden onder *a*. deze inventaris, *b*. bevelschrift tot het bijeenkomen van den krijgsraad, *c*. eisch en conclusie, *d*. *d*¹ enz. rapporten, *e*. verwijzing naar den krijgsraad, *f*. uittreksel uit het stamboek, *g*. uittreksel uit de straflijst, *h*. uittreksel uit het strafregister, *i*. bewijs van voorlezing der krijgsartikelen. Daarna volgen de overige letters van het alfabet, waarachter ingevuld moet worden de aanduiding van hetgeen verder in de zaak is overgelegd.

Indien men deze volgorde ziet, zou men meenen, dat opgaven van den korten inhoud der stukken op losse strookjes papier geschreven in een bus geworpen zijn, goed dooreengeschud en daarna met een „God zegene de greep” daaruit zijn te voorschijn gebracht en geletterd. Van een letteren van deze stukken naar de orde, waarin ze in de schriftuur van eisch zijn aangehaald, is geen sprake; zelfs is de chronologische volgorde, die in het algemeen aangewezen zou zijn, niet

eens gevolgd, zoodat men de verwijzing naar den krijgsraad, waarmede de vervolging aanvangt, geletterd vindt na het bevelschrift tot het bijeenkomen van den krijgsraad!

Welk nut is bij zoodanige wijze van handelen van een inventaris van stukken te wachten? Immers geen enkel!

Daarbij komt nog dat allerlei bescheiden die in het dossier liggen, niet op den inventaris voorkomen, zoodat het dossier een chaos van stukken vormt, welke door hem, die het te bestudeeren krijgt, eerst behoorlijk moet worden geordend om er uit wijs te worden, terwijl het uittreksel uit de notulen van den krijgsraad over de zaak zelve en het vonnis niet door den secretaris, aan den voet van den, door den auditeur opgemaakten, inventaris zijn bijgeschreven.

Bovendien werd een over het geval gevoerde briefwisseling met den Minister van Oorlog niet aan den beklagde voorgehouden.

Waarom wordt de mogelijkheid van een goede rechtspraak aldus noodeloos bemoeilijkt en waarom maakt, waar toch ook de verdediging van den beklagde bij deze wijze van doen niet tot haar recht komt, het Hoog Militair Gerechtshof en de Advocaat-Fiscaal niet gebruik van de hun bij de Prov. Instr. artt. 58 en 85 toegekende bevoegdheden, die toch even zoovele verplichtingen bevatten, om de verbroken orde te herstellen?

Eenige vragen naar aanleiding van de Wet op de Krijgstucht.

In verband met de op 1 Januari 1923 in werking getreden nieuwe strafwetgeving werden ons verschillende vragen gedaan, die wel geen omvangrijk antwoord behoeven, maar die misschien toch ook voor anderen dan die ze stelden, belang kunnen hebben. Wij laten daarom de vragen met de antwoorden hieronder volgen.

1. Is de C. Ct. (E. Ct. of B. Ct.), die op grond van art. 41 der Wet op de Krijgstucht de bevoegdheid heeft bepaalde krijgstuchtelijke straffen aan zijn onderhebbenden op te leggen — afgezien van de bevoegdheid van den G. Ct., of Pl. Ct. van art. 42 W. K. — de tot straffen bevoegde meerdere als bedoeld in art. 2 ad 2um W. K.?
2. En indien men deze vraag bevestigend beantwoordt, is dan de C. Ct. die kennis neemt van een „krijgstuchtelijk vergrijp” van art. 2 ad 2, 3, 4, 5 of 6 tevens verplicht den „Commandeerenden Officier van het Corps” ervan kennis te geven, na zelf de straf te hebben bepaald?
3. Maakt de C. Ct. verder geen melding van het feit, dan kan genoemde autoriteit, meestal in de kolom „straffen” van het „Dagelijksch Rapport” ervan kennis nemen.

Is de Korps-Commandant van oordeel, dat de afdoening en ook de straf met strafreden juist is, dan zal hij er geen verande-

ring in brengen en dus zelf niet de straf bepalen, zooals de artt. 8 en 9 R. L. aangeven voor feiten, welke hem zijn gerapporteerd.

Zal hem dit dan tevens ontslaan van de verplichting om van het feit kennis te geven aan den G. Ct. of Pl. Ct., omdat art. 10 (nieuw) R. L. in dit geval niet voorziet?

4. Is, daar de laatstgenoemde autoriteit onkundig blijft van het feit, de kans dat dit ten onrechte krijgstuuchtelijk afgehandeld wordt, niet grooter geworden, ook omdat deze bij krijgstuuchtelijke afdoe-ning niet verplicht is, advies in te winnen van den auditeur-militair (Zie art. 12 R. L.)?

Ons antwoord op de vragen 1 en 2 is bevestigend. Naar wij meenen, is een kennisgeving als onder 2 bedoeld, bij de Landmacht nog niet voorgeschreven, maar zij zal zeker moeten plaats vinden, hetzij op het „Dagelijksch Rapport”, hetzij bij afzonderlijk schrijven.

Wat de punten 3 en 4 betreft, willen wij er op wijzen dat men, vooral bij een wet als de Regtspleging, die men veelal als oude lap-pendecken pleegt te betitelen, voor alles het oog moet houden op den leidenden gedachtengang en zich niet te veel aan de preciese bewoor-dingen moet vastklampen. En dan staat vast, dat de wetgever in verband met art. 57 van de W. K. de eindbeslissing of een oneigen-lijk krijgstuuchtelijk vergrijp, krijgstuuchtelijk of strafrechtelijk zal worden afgedaan, heeft willen leggen in handen van de autoriteit tot verwijzing naar den krijgsraad bevoegd, in casu dus van den Pl. Ct. of G. Ct. *na* advies van den betrokken auditeur-militair. Deze Plaatselijke- of Garnizoenscommandant moet dus van alle oneigen-lijke krijgstuuchtelijke vergrijpen kennis krijgen en al vereenigt de Korps-Commandant zich volkomen met de krijgstuuchtelijke afdoe-ning door een der hem ondergeschikte commandanten van een feit vallende onder art. 2, sub 2—6 v/d. Wet op de Krijgstucht, den betrokken Garnizoenscommandant zal ervan moeten worden gerap-porteerd. De enkele lezing van de artikelen moge pleiten voor het niet bestaan van dien plicht tot rapporteeren, o.i. moet hij worden aan-genomen.

Wij wezen zoo juist reeds op de verplichting tot advies-vragen van den garnizoenscommandant aan den auditeur-militair, ook al is hij, garnizoenscommandant, van meening dat de zaak krijgstuuchtelijk moet worden afgedaan; dit volgt uit de hiervoren bedoelde „leidende gedachte” doch als men art. 12 R. L. leest in verband met art. 11 R. L., volgt het daaruit evenzeer. Art. 11 R. L. toch, spreekt van een oordeel dat zich bij den garnizoenscommandant vormt *na* het advies van den betrokken auditeur; uit den samenhang van de be-trokken artikelen moet worden afgeleid dat ook het oordeel van art. 12 R. L. zich moet vormen *na* het advies; hetgeen geheel in overeen-stemming is met de in de Memorie van Toelichting op de Invoerings-wet uitgesproken bedoeling.

5. Uit artikel 9, onder A. 1e van de W. K. is o.a. af te leiden,

dat een korporaal, voor wat betreft de hem op te leggen straffen, als onderofficier aangemerkt moet worden.

Moet hij echter ook tot de onderofficieren gerekend worden te behooren, ten aanzien van de bevoegdheid tot straffen van art. 43 W. K., dus als „onderofficier detachementscommandant”, indien hij commandant van een detachement is?

Ja, artikel 68 van het militair Swb. geldt algemeen voor dat Swb. en de W. K.; zie art. 72 W. K.

6. In art. 44 van de W. K. is vermeld, wie voorloopig arrest mag opleggen.

Aan welken meerdere moet van dit arrest kennis worden gegeven?

Het opleggen van voorloopig arrest bij een ernstig strafbaar feit moet gemeld worden aan den commandeerenden officier van het korps overeenkomstig art. 6 R. L. Als men op de vorenstaande vraag antwoordt: „aan zijn onmiddellijken chef”, dan verkrijgt men een ongelijke toepassing voor krijgstuchtelijke en strafbare feiten.

Wij zijn van meening, dat van het opleggen van voorloopig arrest ex art. 44 W. K. gerapporteerd zal moeten worden aan den onmiddellijken — tot straffen bevoegden — chef van den in arrest gestelde. Er moge dan een ongelijkheid ontstaan tusschen het rapport omtrent opgelegd arrest bij krijgstuchtelijke vergrijpen eenerzijds en strafbare feiten anderzijds, ernstig lijkt ons dat niet. Bij in-arreststelling overeenkomstig de artt. 5 en 6 R. L. gaat het om strafbare feiten waarvan de commandeerende officier van het korps steeds op de hoogte zal moeten zijn, terwijl bij arrestoplegging ex art. 44 W. K. het er vóór alles op aan komt den onmiddellijken chef over het arrest te doen beslissen.

7. Art. 49 W.K. geeft aan, wie de bevoegdheid heeft het voorloopig arrest, opgelegd voor ernstige krijgstuchtelijke vergrijpen op te heffen.

Volgens (a) is het geval denkbaar, dat bijv. een C. Ct., zonder den arrestoplegger te hooren, na van het feit kennis te hebben gekregen, door een ander dan den arrestoplegger dit arrest te niet doet.

Maakt echter een meerdere van dien C. Ct. van zijn recht tot opheffing gebruik, dan moet volgens (b) de arrestoplegger wel gehoord worden.

Waarom dit onderscheid? Waarom ook niet bepaald, dat in dit geval de C. Ct. gehoord moet worden?

Het geval hier gesteld zal — vooral als men aan den plicht tot rapporteeren van den arrestoplegger aan den onmiddellijken chef van

den gearresteerde vasthoudt — wel uiterst zelden voorkomen en het antwoord op de vraag „Waarom dit onderscheid” kan niet anders zijn, dan dat de wetgever zich een dergelijk geval niet voor oogen heeft gesteld. De bepaling omtrent het hooren van den arrestoplegger is eerst later, toen men aan art. 50 sub b de woorden: „echter niet zonder den strafoplegger en den gestrafte te hebben gehoord” toevoegde, in het artikel opgenomen, zonder dat aan het kennis krijgen van het arrest, anders dan door den arrestoplegger, gedacht is.

8. Is, indien een luitenant bij afwezigheid van zijn C. Ct. (Es. Ct. of B. Ct.), tijdelijk belast was met het bevel over het onderdeel en als zoodanig gebruik maakte van zijn bevoegdheid tot het opleggen van krijgstuchtelijke straffen, de C. Ct. (Es Ct. of B. Ct.) bij terugkeer, de meerdere als bedoeld in art. 50 van de Wet op de Krijgstucht?

Ook die bedoeld als in art. 61 van de W. K.?

De teruggekeerde zal nòch zijn de meerdere van art. 50, noch die van art. 61 W. K.

Wij zouden in dit verband er nog op willen wijzen, dat het in het belang van het prestige van de oorspronkelijke strafopleggers gewenscht is, dat van de bevoegdheid van art. 50 W. K. zoo min mogelijk wordt gebruik gemaakt. De „meerderen” zullen bovendien de gestraften doorgaans niet zoo goed kennen als de onmiddellijke chefs, iets wat voor het bepalen van een juiste strafmaat een eerste eisch is.

Art. 17 van het nieuwe Reglement betreffende de Krijgstucht.

In de vorige aflevering van ons Tijdschrift brachten mij op bladz. 217 e.v. bijeen wat naar aanleiding van bovenstaand onderwerp, in het Weekblad van het Recht werd gepubliceerd. Sindsdien troffen wij in dat Weekblad in de nummers 10940, 10942, 10952 en 10958 nog een viertal ingezonden bijdragen aan, waarvan wij onze lezers ook gaarne willen doen kennismaken en die tot dat doel hieronder mogen volgen.

Mijnheer de Hoofdredacteur,

De heer Stigter komt in W. 10933 op tegen mijn opmerkingen betreffende de onwettigheid van art. 17b Reglement van Krijgstucht welk in W. 10926 zijn opgenomen. Zijne bezwaren zijn, „dat het voor de hand ligt, dat de betrokken Minister, die tegenover de volksvertegenwoordiging verantwoording heeft af te leggen — ook over de tucht in het leger en de vloot —, in niet mindere mate zal mogen en moeten beoordeelen wat al of niet strijdig is met de krijgstucht

dan de onder hem staande commandanten" en, dat blijkens de geschiedenis het Reglement van Krijgstucht aan art. 2 der Wet op de Krijgstucht geen uitbreiding geeft maar alleen dit uitlegt. Ik moet bekennen, dat de argumentatie van den heer Stigter mij ontgaat. Wat zijn eerste bezwaar betreft, moet al dadelijk worden opgemerkt, dat de minister alleen verantwoordelijk is voor de handelingen van de Kroon, maar nimmer voor hetgeen door den wetgever is geregeld. Nu de wetgever eenmaal heeft omschreven, wat krijgstuhtelijke vergrijpen zijn, heeft de regeering zich daarbij neer te leggen en is er niet voor verantwoordelijk, wanneer die omschrijving verkeerd of onduidelijk is uitgevallen. Maar ook is het mij niet duidelijk, waarom de minister (bedoeld is de Kroon) zou mogen beoordeelen wat al of niet strijdig is met de krijgstuht, wanneer „de onder hem staande commandanten" dat mogen doen. Ik wil nu niet verder onderzoeken waarop de heer Stigter de ondergeschiktheid van den militair aan den minister baseert, maar kan volstaan met te wijzen op de artt. 39 vgg. Wet op de Krijgstucht, die wel aan de commandanten, maar niet aan den minister, de tuchtuitoefening en dus de beslissing omtrent wat al of niet onder art. 2 Wet op de Krijgstucht valt, opdragen.

Wanneer dit alles zoo is, doet daaraan m. i. weinig af, dat de regeering, na aanvankelijk te hebben geweigerd, ten slotte haar voornemen heeft te kennen gegeven om aan art. 2 „bij algemeenen maatregel van bestuur of op andere wijze uitvoering te geven"; het debat over deze quaestie was tamelijk verward, maar ik wil aannemen, dat de minister met de geciteerde woorden heeft bedoeld te zeggen, dat de regeering bij algemeenen maatregel van bestuur de bepalingen zou vaststellen, die het Reglement van Krijgstucht thans geeft. Hoe dit echter ook moge zijn, het is mij niet duidelijk, waarop de heer Stigter zijne daaruit voortvloeiende meening baseert, dat de regeering eene overigens onwettige maatregel wettig zou kunnen maken, door haar voornemen tot het nemen van dien maatregel te kennen te geven.

De heer Stigter zegt verder, dat art. 17b aan de Wet, in het bijzonder aan art. 2, 1o, geen uitbreiding geeft, maar dit artikel slechts interpreteert. Aangenomen dat het juist is — wat ik ontken — is daarmee dan niet tevens de onwettigheid bewezen? De heer Stigter weet toch ook wel, dat de Kroon niet bevoegd is eene authentieke interpretatie te geven van de wet en dat de rechter — niet de uitvoerende macht — de wetten interpreteert die aan hem ter toepassing zijn gegeven. Wanneer het begrip „militaire tucht" geen wetenschappelijk begrip was, maar de beteekenis daarvan slechts afhing van de vraag wat de Kroon daaronder verstaat; zou de Wet op de Krijgstucht in hare tegenwoordige redactie al bijzonder onbeholpen zijn.

Hieraan mag ik nog toevoegen:

1o. Dat ik niet begrijp, waarom aan art. 2, 1o, Wet op de Krijgstucht geene uitbreiding kan worden gegeven. De heer Stigter zegt: „omdat de grenzen in dat punt 1o. reeds zoo ruim mogelijk getrok-

ken zijn." Wat beteekent dit anders dan de toch onhoudbare bewering dat alle feiten krijgstuchtelijk strafbaar zijn?

2o. Dat de heer Stigter wel beweert, dat art. 17b geen nieuwe feiten strafbaar stelt en dus alleen feiten noemt, die onder art. 2, 1o. Wet op de Krijgstucht vallen, maar dit niet aantoot. Alleen wanneer hij dat had kunnen aantoonen had hij m.i. mijn argumenten ontzenuwd.

Utrecht, 17 Oct. 1922.

Hoogachtend,

Uw Dw.,

H. M. DE BOER.

Nogmaals Art. 17 van het nieuwe Reglement op de Krijgstucht.

Dat in deze bijdrage opnieuw de al of niet grondwettigheid van art. 17 R. K. (K. B. 31 Juli 1922, S. 476) onderzocht wordt, vindt daarin zijn grond, dat dit probleem deel uitmaakt van een algemeener probleem. Ik bedoel de mogelijkheid van beperking van rechten van ambtenaren en militairen, die verder gaat dan het gemeene recht. Meermalen is hierover in den laatsten tijd geschreven (1), maar m.i. geven de voorgestelde oplossingen nog niet de gewenschte theoretische bevrediging en voldoende inzicht in de technisch-juridische kant van het vraagstuk (2).

De Kroon wordt in de Grondwet tot orgaan van zekere belangen gestempeld. Art. 55, dat de uitvoerende macht bij haar doet berusten, draagt haar de zorg op voor een goede inrichting der administratie, art. 60 maakt haar tot orgaan van het defensiebelang. Niemand kan betwijfelen, dat dit een zekere regelstellende bevoegdheid insluit. Het is maar de vraag in hoeverre den Koning hierbij de handen gebonden zijn. In beginsel m.i. niet verder dan provincie, gemeente en waterschap, eveneens dragers van specifieke (huishoudelijke) belangen. De term is nu eenmaal niet gebruikelijk, maar waarom zou men niet kunnen spreken van autonomie der Kroon op het gebied van den administratieven dienst en der defensie? Dit heeft het voordeel dat duidelijk uitkomt dat haar competentie evenzeer naar de algemeene competentiebeginselen moet worden beoordeeld als die der lagere wetgevers.

Wat deze laatsten betreft, ik voor mij zou mij aansluiten bij hen, die meenen, dat, wanneer een corporatie een bepaald belang als haar

(1) Struycken. Het staatrecht v. h. Koninkrijk der Nederlanden, 1, 150 v.v.; J. A. v. d. Stok. De rechtstoestand der gemeenteambtenaren, Prft. Leiden 1919, p. 210—226.

(2) De doelmatigheidskwestie — Mr. P. J. Oud noemde, met een beroep op prof. Struycken de grondwettigheid erkennend, art. 17 R. K. in een vergadering van „Ons Belang” „meer dan een misdaad, een domheid” — blijft hier dus buiten beschouwing.

huishoudelijk belang beschouwt, zij ten volle tot bescherming van dat belang van haar verordeningsbevoegdheid gebruik kan maken, zoolang niet een hogere regeling dit belang onder haar hoede genomen heeft. Hoewel b.v. de vervreemding van tot den publieken dienst bestemde gemeente-eigendommen in de wet is geregeld (art. 230 Gmw.) en deze voor het raadsbesluit tot „désaffectation” geen goedkeuring van Gedeputeerde Staten eischt, blijft de provinciale wetgever vrij in het provinciaal verkeersbelang zoodanig vereischte te stellen (1). Dergelijke voorbeelden laten zich gemakkelijk vermeerderen.

Passen we dit nu op het probleem in kwestie toe. Uiteraard is de zelfstandige regelstellende bevoegdheid van den Koning van veel geringer omvang dan die der lagere corporaties. Dit in verband met art. 56 Gw. Maar daar bij de artt. 55 en 60 Gw. de sanctie der gegeven voorschriften niet in strafoplegging bestaat, maar in maatregelen van discipline, komen den Koning hier ruimere bevoegdheden toe dan doorgaans het geval is.

Uit het voorafgaande vloeit voort, dat de Koning de bevoegdheid heeft om elk in het dienstbelang vereischt voorschrift te geven, met inachtneming van de algemeene competentieregels.

Welke zijn dit?

1o. Bescherming van een belang door de verordening van een hooger geplaatste regelaar belet posterieure lagere regeling, doet de aan haar anterieure vervallen (arg. P. W. 141—142, Gmw. 150 v., Keurenwet art. 3).

2o. „Règlementation légale”, d.w.z. een hogere regeling stelt algemeene regels betreffende de uitoefening van verordeningsbevoegdheid door een lagere corporatie. Dit heeft zich juist nog al eens bij de bevoegdheden van de Kroon voorgedaan. Men heeft er gewoonlijk geen been in gezien deze bevoegdheden wettelijk te reglementeeren; constitutioneële bezwaren legden het steeds af. Getuige de Wet op de Krijgstucht zelf (2). Hopenlijk zal binnenkort de Rechtstoestandwet een nieuw voorbeeld aan de hand doen. Eenzelfde vraag doet zich, gelijk bekend, voor ten opzichte van gemeentelijke verordeningen op den rechtstoestand van ambtenaren en politiepersoneel, in verband met artt. 145 en 191 Gmw. Ik zou haar op analoge wijze oplossen, dus 's Raads bevoegdheid beamen.

3o. Is een onderwerp voorbehouden aan een hooger regelaar, dan moet de lagere zich onthouden. Een voor de hand liggend voorbeeld geeft art. 150 Gw.

De algemeene regel is dus deze: wanneer men verkeert in den bijzonderen rechtstoestand, voortvloeiend uit de administratieve of militaire dienstverhouding, is men onderworpen aan de regels, door

(1) Aldus mr. F. G. Scheltema. Overheidszorg voor waterstaatswerken. Prft. Gron. 1916. p. 52 en in het alg. over deze vraag ib. p. 41 v.v., 62 v.v. Anders i. e. mr. v. Geleijn Vitranga, R. M. 38 (1919) 52.

(2) Andere voorbeelden bij Struycken, Het bestuur der buitenl. betrekkingen 1918. p. 11—13.

het orgaan, dat de administratieve of militaire dienstbelangen behartigt, gesteld. De uitzonderingen hierop zijn gebaseerd op de drie hiervoor genoemde beginselen.

Bezien wij nu 's Konings bevoegdheid krachtens Gw. 55 en 60 in verband met de grondwettelijke rechten.

Daartoe lijkt het mij gewenscht deze niet over één kam te scheren, maar te individualiseeren. Alleen zoo krijgt men een juist beeld. Ik zal hier alleen het petitierecht, de drukpersvrijheid en het vereenigingsrecht bespreken.

Het petitierecht is neergelegd in art. 8 Gw. Dit artikel luidt zoo algemeen mogelijk. Wettelijke beperking kent het niet. Zijn strekking is deze: niemand zal regelen kunnen stellen betreffende de uitoefening van het petitierecht. Ook de Koning dus niet als orgaan van het dienstbelang.

Art. 7 omschrijft de *drukpersvrijheid*. Deze is niet onbegrensd want elk is verantwoordelijk *volgens de wet*. En de wetgever is in zoover beperkt, dat hij nooit „voorafgaand verlof” mag invoeren, behalve in het geval van art. 187 Gw., dat een uitdrukkelijke machtiging van den grondwetgever bevat. Vgl. artt. 18 en 37 wet 23 Mei 1899, S. 128. — Kan de Koning, orgaan van het dienstbelang, deze drukpersvrijheid in naam van dat belang inkorten? De beginselen 1 en 2 beletten dat niet, daar een perswet ontbreekt en geen wet 's Konings bevoegdheid ten deze beperkt. Maar het derde beginsel staat aan die bevoegdheid in den weg. Verantwoordelijkheid „volgens de wet”. Alleen deze kan, ook als het dienstbelang op het spel staat, aan misbruik der drukpersvrijheid gevolgen verbinden. Men zie b.v. artt. 39, 40 wet reserve-personeel der landmacht 1905; art. 42, 4o Bevorderingswet voor de landmacht 1902.

Eindelijk de vrijheid van vereeniging en vergadering. Art. 9 Gw. erkent dit recht, maar voegt er bij: „de wet regelt en beperkt de uitoefening van dat recht in het belang der openbare orde”. Van de interpretatie van deze toevoeging hangt het lot van art. 17 R. K. af.

Immers dit artikel is niet in strijd met de beginselen 1 en 2. Blijkens art. 10 Gw. 1848 en de considerans van de wet van 22 April 1855, S. 32, beschermt deze wet alleen de openbare orde tegen misbruik van het vereenigingsrecht. Bepalingen ter bescherming van het dienstbelang bevat ze niet. Met het beginsel van die wet ligt art. 17 R. K. dus niet overhoop. Strijd tusschen bepaling van de krijgstuuchtelijke vergripen door den Koning (1) en deze wet is onbestaanbaar. — Daar art. 2, 1o W. K. bedoelde bepaling geheel aan den Koning overlaat, bestaat er geen *règlementation légale* en bestaat er alzoo geen vijandschap tusschen art. 17 R. K. en beginsel 2.

Rest dus beginsel 3. Heeft art. 9 Gw. de reglementatie van het vereenigingsrecht absoluut voorbehouden aan den wetgever of niet? Wij zagen dat de wet van 1855 's Konings bevoegdheid ex art. 60 Gw. had kunnen reglementeeren, maar dat niet gedaan heeft; dat art.

(1) Krachtens art. 2, 1o. Wet op de Krijgstucht (W. K.).

2 W. K. het evenmin doet. Licht soms in art. 9 Gw. zelf de beperking van art. 60? Of staat de bevoegdheid uit dit laatste art. los van art. 9? Dit zou men een oogenblik kunnen volhouden als men den nadruk legt op de woorden „in het belang der openbare orde”. Art. 9 stemt den wetgever tot orgaan der openbare orde, alleen dát belang heeft hij te verzorgen. De bevoegdheid uit art. 60 om het dienstbelang te behartigen staat daarnaast. Trekt de wetgever dat belang niet aan zich — tot nu toe deed hij het niet —, dan is de Koning vrij in het belang van den dienst het vereenigingsrecht van ambtenaren en militairen te beperken.

De geschiedenis van ons grondwetsartikel laat evenwel een dergelijke uitlegging niet toe. Wel is tijdens de beraadslagingen over het toekomstige artikel 10 Gw. 1848 dit art. telkens in veranderden vorm voorgediend in verband met de doodsangst van 2e en 1e Kamer voor eventueele excessen, maar de hoofdgedachte is nog die van het commissieontwerp van 11 April, luidend: „Het regt der ingezetenen om zich te vereenigen wordt erkend, en door de wet aan geene bepalingen, dan tot verzekering der publieke orde, onderworpen”. Vgl. J. C. Voorduin. Geschiedenis en beginselen der Grondwet 1848. p. 105—118. Wel is in het definitieve art. de beperking scherper uitgedrukt, maar verder is er niets veranderd. Er staat dus dat alleen de wet het vereenigingsrecht beperken kan en dan nog maar alleen in het belang der openbare orde. Men heeft hier een onderwerp, voor den wetgever gereserveerd, en waarbij zelfs hem nog een beperking is opgelegd. Waar de Grondwet dus uitdrukkelijk zegt, dat alleen het belang der openbare orde beperking van het vereenigingsrecht kan billijken en dat deze beperking van den wetgever afkomstig zijn moet, laat art. 17 R. K., dat geen wetsartikel is noch geschreven in het belang der openbare orde, maar in het dienstbelang, een veel ruimer begrip, zich niet handhaven. Het is in lijnrechten strijd met beginsel 3.

Ik concludeer dus dat militairen en ambtenaren leven onder het gemeene recht van vereeniging en vergadering, te weten de wet van '55.

Wil men van elders een bevestiging, dan wijs ik op art. 80, 2o Gw. jo. art. 4 Kieswet. Was de leer juist, dat de Koning bij uitoefening van zijn bevoegdheid ex art. 60 elk disciplinair voorschrift ad libitum zou kunnen geven, dan kon hij de uitoefening van het kiesrecht door militairen verbieden. De grondwetgever gaat evenwel van het denkbeeld uit, dat zelfs de Kieswet (zie art. 81, 2o Gw.) geen uitzondering mag maken dan krachtens uitdrukkelijke machtiging.

's Gravenhage, 18 Oct. 1922.

Prof. Mr. F. J. A. HUART.

Wageningen Staatsrecht af. 4
aan

Art. 17 van het nieuwe reglement betreffende de Krijgstucht.

Eene belangwekkende studie van den Heer Huart betreffende de mogelijkheid van beperking van rechten van ambtenaren en militairen (in W. 10942), waarin deze tot het besluit komt van de ongrondwettigheid van art. 17 R. K., geeft mij aanleiding ten tweeden male plaatsruimte in dit blad te vragen. Ik wil trachten aan te toonen, dat, en waardoor, de heer Huart tot eene onjuiste conclusie is gekomen.

Indien de Wetgever, naast de wet van 1855, een tweede, speciale wet tot stand bracht, die het vereenigingsrecht (verkort voor „recht vereeniging en vergadering”) voor militairen zou beperken, in meerdere mate dan in de wet van 1855 geschied is voor de „ingezetenen” in het algemeen, dan zou zulk een tweede wet *niet ongrondwettig* zijn, indien slechts aan den grondwettigen eisch voldaan werd, dat ook deze nadere beperking van het vereenigingsrecht voor de militairen geschiedde *in het belang der openbare orde*.

De parallel, die de heer Huart trekt tusschen de Kroon als orgaan van het defensiebelang eenerzijds en de provincie, enz. anderzijds, schijnt mij — hoe aantrekkelijk ook op het eerste gezicht — niet zuiver. De naam „autonomie der Kroon op het gebied der defensie”, die de heer Huart wenscht te gebruiken, zou m.i. verwarrend werken. De provincie, enz. is doel, het leger middel. De autonomie der provincie, enz. voert tot verordeningen tot verzorging van specifieke (huishoudelijke) belangen. De regelen, die de Kroon stelt ex art. 60 G. W. (en ook de Wetgever wanneer deze 's Konings bevoegdheid aan zich trekt), zijn in de allervoornaamste plaats regelen van algemeen staatsbelang. De belangrijkste dezer regelen (b.v. die betreffende de organisatie, de tucht, de bewapening, het vestingstelsel, enz.) hebben betrekking op de bruikbaarheid van de weermacht als veiligheidsorgaan van den Staat; zij beoogen dus diens in- en uitwendige veiligheid. Deze veiligheid is juist het doel van de voornaamste bepalingen, die met betrekking tot de krijgsmacht uitgevaardigd worden. Men mag toch aannemen, dat de Grondwetgever, door den Koning het oppergezag over zee- en landmacht op te dragen, den Koning belast heeft met de zorg voor de in- en uitwendige veiligheid van den Staat, zooals b.v. art. 57 G. W. het bestuur der buitenlandsche betrekkingen opdraagt.

Nu zal de Koning (of de Wetgever), naast de regelen, zooeven bedoeld, de regelen van primair belang, ook nog wel regelen stellen van secundaire beteekenis, regelen ten behoeve van het leger zelf (b.v. betreffende huisvesting, voeding, hygiëne, enz.); dit zijn echter meer regelen ten behoeve en ten bate van de personen, die de weermacht uitmaken. Overigens is de scheiding tusschen de regelen van algemeen (Staats-)belang en regelen van legerbelang in engeren zin, niet scherp te trekken en zal wat in het specifieke legerbelang verordend wordt, soms mede van algemeen belang zijn en omgekeerd. Wanneer de heer Huart spreekt van de bevoegdheid des Konings om in het

dienstbelang vereischte voorschriften te geven, dan blijkt uit dit woord „dienstbelang” niet de tweërlei aard van de voorschriften, met betrekking tot het leger (de vloot) te geven. Wanneer de heer Huart vervolgens, nabij het slot van zijn artikel, eene tegenstelling maakt tusschen „openbare orde” en „dienstbelang”, dan is deze tegenstelling m.i. niet juist, omdat naar mijne meening in wat de heer Huart „dienstbelang” noemt, „belang der openbare orde” de grootste plaats inneemt. Juist doordat ik meen de scheiding anders te moeten maken kom ik tot eene andere gevolgtrekking dan de heer Huart.

Het begrip „openbare orde” in art. 9 G. W. moge geen scherp omlijnd begrip zijn, de beteekenis er van moge niet vaststaan, de Regeering van 1848 heeft toch verklaard, dat deze woorden in een zeer breedten zin moesten worden opgevat; ook heeft zij op eene gestelde vraag geantwoord: „Zonder openbare zedelijkheid, *zonder bestendige rust der maatschappij, zonder veiligheid van den Staat*, is er geen openbare orde denkbaar”, enz. Men mag dus aannemen, dat de „rust”, dat de „veiligheid van den Staat”, deel uitmaken van de „openbare orde”. Men mag dus concludeeren, dat als de Koning (of de Wet) met betrekking tot het leger regelen stelt, beoogende die rust en veiligheid, dat dit dan regelen zijn „in het belang der openbare orde”. Wanneer dan voorts die rust of die veiligheid nadere beperking van het verenigingsrecht voor militairen eischen, zou die beperking dan niet mogen geschieden? M.i. wel. Het zal dan immers zijn eene beperking „in het belang der openbare orde”, en deze wordt door art. 9 G. W. toegelaten. Intusschen mag zulk eene beperking alléén door eene *wet* gesteld worden.

Ik kom dus, anders dan de heer Huart, tot het besluit, dat door eene *wet* het verenigingsrecht voor militairen nader beperkt kan en mag worden „in het belang der openbare orde”; door eene tweede wet dus, naast die van 1855.

Eene afzonderlijke wet, naast die van 1855, is echter niet daartoe in het leven geroepen. Maar indien eene nadere beperking van het verenigingsrecht door eene afzonderlijke wet niet ongrondwettig is, dan is het ook geoorloofd zulk eene beperking in eené andere wet, van ruimere strekking, op te nemen. In 't bijzonder eigent zich daartoe eene wet, waarin de regelen betreffende de militaire tucht en de tucht-handhaving zijn vervat. En wel, omdat er een onverbrekelijk verband bestaat tusschen militaire tucht en veiligheid van den Staat, tusschen krijgstuicht en „openbare orde”. Al wat door den Koning (of door den Wetgever) verordend wordt tot het in de weermacht vestigen en behouden van eene goede krijgstuicht — vitaal belang, levensvoorwaarde voor die weermacht, zonder welke zij geen veiligheidsorgaan, doch eerder een gevaar voor den Staat zou zijn —, is rechtstreeks verordend ten behoeve van de veiligheid van den Staat, dus in het belang van de „openbare orde”. Er bestaat zelfs eene afhankelijkheidsverhouding tusschen de militaire tucht en de veiligheid van den Staat: niet alleen dat deze laatste afhankelijk is van het peil, waarop de krijgstuicht in de weermacht staat, maar omgekeerd is de vorm-

verschijning van de krijgstucht afhankelijk van de veiligheid van den Staat in dien zin, dat de tuchthandhaving meer op den voorgrond treedt naarmate de veiligheid van den Staat ernstiger bedreigd wordt.

Onderbrenging van nadere beperking van het vereenigingsrecht voor militairen kan ook daarom het best in eene wet betreffende de tucht en de tuchthandhaving geschieden, omdat overtreding van dergelijke nadere beperkende bepalingen slechts als militaire ongehoorzaamheid gestraft zou kunnen worden (Struycken I, blz. 155).

Eene wet, als hier bedoeld, zou dus een of meer speciale artikelen kunnen bevatten, waarin het vereenigingsrecht voor militairen beperkt zou worden voor zoover de rust, de veiligheid van den Staat dit zou eischen; voor zoover de ongelimiteerde uitoefening van dit recht zou leiden tot ondermijning van de krijgstucht, tot aantasting van de betrouwbaarheid van de weermacht en tot al wat aan de weermacht de kracht zou ontnemen. De formulering der bepalingen zou echter moeilijkheden opleveren. Want wat op het ééne oogenblik toelaatbaar is, is op een ander tijdstip, onder andere onstandigheden, niet toelaatbaar (1). Men *moet* dus wel tot eene elastische formulering komen.

Eene eenvoudige en bruikbare oplossing van deze moeilijkheid bestaat hierin, dat de wet het vereenigingsrecht voor de militairen facultatief beperkt, door te bepalen, dat de uitoefening van dat recht alleen dan verboden zou zijn, indien die uitoefening in strijd met de *tucht* geacht zou moeten worden. Aldus zal men de beperking van het vereenigingsrecht verkrijgen, die noodig is, en anderzijds niet meer dan de op een bepaald tijdstip en onder bepaalde omstandigheden noodige beperking. Want — het werd hierboven reeds gezegd — de militaire tuchthandhaving zal zich steeds aanpassen aan de omstandigheden van tijd en plaats.

Het komt mij voor, dat dit de eenige bruikbare oplossing is. Doch het schijnt mij ook toe, dat de Wetgever inderdaad dezen weg gevolgd heeft door in art. 2, 1o W. K. tot krijgstuchtelijke vergrijpen te stempelen, m. a. w. te verbieden: *alle* feiten, onbestaanbaar met de militaire tucht of orde. *Al wat met de krijgstucht onvereinigbaar is*. Indien dus de uitoefening van het vereenigingsrecht onder zoodanige omstandigheden plaats heeft, dat zij *onbestaanbaar is met de tucht of orde*, dan — maar ook dan alléén — is ook zij door art. 2, 1o W. K. verboden. Aldus beperkt art. 2, 1o W. K. het vereenigingsrecht geheel in bovenbedoelden zin, beperkt dit artikel het vereenigingsrecht voor zoover beperking noodig is om de weermacht aan haar doel te doen beantwoorden, voor zoover beperking noodzakelijk is voor de veiligheid van den Staat. Daarom is dit artikel de wetsbepaling, die, naast de wet van 1855, het vereenigingsrecht voor de militairen nader beperkt „in het belang der openbare orde”.

(1) In strafredenen, door het H. M. G. gedurende den mobilisatietijd geformuleerd (of gehandhaafd) vindt men dan ook soms aanwijzingen als: „terwijl het leger gemobiliseerd was, enz.”; „in een in staat van beleg verklaard gebied, enz.”; „mede gelet op de tijdsomstandigheden enz.”

Aanvaardt men dit niet, dan komt men tot het onaannemelijke resultaat, dat de Wetgever dan als het ware tot den militair gezegd zou hebben: „Gij moogt niets doen, wat strijdig is met de tucht, niets wat de veiligheid van den Staat zou kunnen schaden. Alleen voor het vereenigingsrecht, daarvoor maak ik eene uitzondering. Oefen dat naar uw believen uit, zonder u te bekommeren omtrent de krijgstucht en zonder u te verontrusten over 's Lands rust en veiligheid”. Men zou dan de inconsequentie aanvaarden, dat dezelfde man, van wien als lid van de weermacht wellicht inspanning van alle krachten gevorderd zou moeten worden tot verzekering van 's Lands integriteit, tegelijk lid zou kunnen zijn van eene organisatie, die zich juist beijverde de weermacht onbruikbaar te maken (1).

Mag men aldus aannemen, dat art. 2, 1o W. K. het vereenigingsrecht voor militairen beperkt voor zoover dit in strijd zou komen met de tucht, beperkt zou moeten worden „in het belang der openbare orde”, dan rest nog de plaats te bepalen van art. 17 Reglement betreffende de Krijgstucht.

De Wet op de Krijgstucht heeft zich, voor zoover betreft de omschrijving van de specifiek militaire, krijgstuchtelijke vergrijpen, bepaald tot eene algemeene formule. Tegen de zeer ruime redactie van deze formule kan men misschien bezwaar hebben — de aandacht moge er dan echter op gevestigd worden, dat de Wet op de Krijgstucht toch wel met heel veel zorg en behoedzaamheid is voorbereid en samengesteld. Het feit, dat men ten slotte voor de allervoornaamste bepaling der wet vrijwel dezelfde redactie gekozen heeft als die van de overeenkomstige bepaling in het destijds reeds bijna honderd jaar oude „Reglement van Krijgstugt” moge tot eenige omzichtigheid bij het uitspreken van een oordeel daarover aanmanen.

Wie zal nu hebben te beoordeelen, wat „onbestaanbaar” is met de tucht? Ik wees er reeds vroeger op (W. 10933): de militaire commandanten; voorts de minister. Ook het H. M. G., wanneer dit zal hebben te beschikken op een beklag over eene opgelegde krijgstuchtelijke straf. Voor de commandanten is dit af te leiden uit de artt. 39—42 W. K., waarin hunne strafbevoegdheid geregeld is. De bevoegdheid van den minister tot beoordeeling van wat in strijd is met de tucht, staat niet voorgeschreven, doch vloeit voort uit zijne verantwoordelijkheid tegenover de Staten-Generaal. Dat de minister ook verantwoordelijk is voor de tucht in het leger, is o. m. nog in eene beschikking van het H. M. G. van zeer recenten datum (N. R. Ct. 1 Nov. j.l. Ochtendbl. A (2) uitdrukkelijk geconstateerd. Zal ook de Kroon (ex art. 60 G. W.) hebben te beoordeelen, wat in strijd is met tucht? Practisch zal *repressief* optreden tegen krijgstuchtelijke vergrijpen wel alléén uitgaan van de militaire commandanten en soms ook van den minister; van de Kroon laat dit zich moeilijk den-

(1) Voorbeelden van dergelijke organisaties, hier en in 't buitenland, moet ik, met het oog op de plaatsruimte, achterwege laten.

(2) Bedoeld wordt de Beschikking van het H. M. G. van 20 October 1922 in deze aflevering opgenomen.

ken. *Preventief* optreden zal uitgaan van de Kroon, den minister, de militaire chefs, in dezen zin namelijk, dat voorschriften in het belang van de tucht gegeven zullen worden bij Kon. Besluit, bij ministerieele beschikking, bij orders van de commandanten.

Mag nu in deze Kon. Besluiten, min. beschikkingen en orders voorgeschreven worden *wat* in strijd met de tucht geacht wordt?

Voor zoover dit zou blijven binnen de grenzen van art. 2 W. K. m. i. ongetwijfeld en is het zelfs noodzakelijk: men kan den eenvoudigen soldaat niet geheel zelfstandig laten uitmaken wat „onbestaanbaar (is) met de militaire tucht of orde”. Dit zullen de commandanten moeten doen bij hun onderricht; dit zullen zij verder naarmate van de behoefte doen bij order. Dit zal ook de minister kunnen doen op grond van zijne hiervoor genoemde verantwoordelijkheid; dit kan ook de Kroon doen op grond van art. 60 G. W. Alleen indien de Wet op de Krijgstucht zelf een limitatieve opsomming van militaire krijgstuchtelijke vergrijpen had bevat in plaats van de algemeene formule van art. 2, 1o — wat de Wetgever echter onmogelijk geacht heeft — dan alleen zouden de commandanten, de minister en (misschien) ook de Kroon onbevoegd geweest zijn om te bepalen wat al dan niet in strijd met de tucht is.

Het Reglement betreffende de Krijgstucht *doet* in de artt. 15 v.v. *niet anders dan wat de commandanten zouden hebben moeten doen indien het R. K. niet gekomen was*; die dus dan hunne ondergeschikten de algemeene formule van art. 2, 1o W. K. zouden hebben uitgelegd, met voorbeelden uitgewerkt, gedetailleerd, geïllustreerd. Ene uitlegging in den zin van eene explicatie, eene „explication paternelle”. Dat is ook in 1902 aan de Regeering van de zijde der 2e Kamer gevraagd, en wel in dezen vorm, dat de soldaat een boekje in bezit zou krijgen, waarin hij o.a. de voornaamste overtredingen opgesomd kon vinden. Het ligt voor de hand, dat de samenstelling van zulk eene verzameling dezelfde zou zijn voor de geheele krijgsmacht en dat dus de vaststelling door den minister of door de Kroon zou behooren te geschieden. Het laatste heeft men, met een beroep op art. 73 W. K. gekozen; de Kroon heeft een R. K. vastgesteld.

Alles wat in dit R. K. als overtreding wordt aangeduid, blijft m. i. binnen de grenzen van art. 2 W. K. (1). Daarmede is de in het R. K. voorkomende opsomming van wat ongeoorloofd is, niet anders dan de „explication paternelle” van art. 2, 1o W. K., destijds door een deel der 2e Kamer bedoeld. Explicatie, meer niet. Met interpretatie, zoals de heer De Boer (in W. 10940) het noemt — nog wel „authentieke interpretatie” — heeft dit niets uit te staan; art. 15 R. K. neemt trouwens art. 2, 1o W. K. zelf woordelijk over, behoudens nog eene kleine explicatie, eene kleine verduidelijking.

Toen de Minister Loeff destijds toezegde wat nu als R. K. is verschenen, behield de Regeering zich nog voor of dit „bij een algemeene

(1) Ten aanzien van art. 17b R. K. neem ik de m.i. alleen redelijke interpretatie aan, dat de daar bedoelde bekendmaking zal betreffen in wezen of optreden onkrijgstuchtelijke vereenigingen.

nen maatregel van bestuur of op andere wijze" vastgesteld zou worden. Zij heeft toen wel niet vermoed welk gewicht 20 jaar later aan het door haar beloofde „handboekje" gehecht zou worden.

Ik kom alzoo tot de conclusie, dat, waar de beperkingen van het verenigingsrecht, genoemd in art. 17 R. K., alle blijven binnen de grenzen van art. 2, 1o W. K., zij aan dat artikel hare rechtskracht ontleenen; dat zij slechts vorm geven aan wat onder meer in dat wetsartikel opgesloten zit. Een wetsartikel, dat beoogt te verzekeren de tucht in de weermacht en daardoor de rust en de veiligheid van den Staat, en dat daarom, voor zoover het rechten beperkt, deze beperking uitoefent „in het belang der openbare orde".

De doelmatigheid van art. 17 R. K. heb ook ik geheel buiten beschouwing gelaten. Ik acht het artikel *niet* in strijd met de Grondwet.

De heer De Boer gelieve beantwoording van zijne opmerkingen in W. 10940 ten deele in het bovenstaande te vinden. Overigens bedoel ik met „minister" minister (en niet Kroon). De opmerking van den heer De Boer, dat de minister nimmer verantwoordelijk is voor wat de wetgever heeft geregeld, kan ik alleen beamen voor zoover bedoeld wordt, dat de minister niet verantwoordelijk is voor de door den wetgever tot stand gebrachte regeling. Uit art. 2, 1o W. K. blijkt voorts niet, dat *alle* feiten krijgstuchtelijk strafbaar zijn; wel alle feiten *die in strijd zijn met de tucht*.

Ginneken, 10 November 1922.

P. J. STIGTER.

Art. 17 van het nieuwe reglement betreffende de krijgstucht.

Dankbaar voor de hoffelijke kritiek, die de heer Stigter in W. 10952 op mijn bijdrage gecefend heeft, mag ik niet verhehlen, dat zijn argumentatie mij niet van de onjuistheid mijner these heeft kunnen overtuigen.

Mijn standpunt had ik aan het eind van mijn bijdrage (W. 10942) aldus geformuleerd, dat art. 17 R. K. in strijd met art. 9 Gw. noch geschreven is in het belang der openbare orde noch een wetsartikel is. Op het eerste van deze punten wil ik niet nader in gaan. Het praktische belang ervan is niet heel groot. Kwam ooit een wet tot stand, die het verenigingsrecht der militairen aan banden legde, dan zou ze, wanneer ze niet het belang der openbare orde, maar alleen het dienstbelang beschermde, zoo niet ongrondwettig, dan toch onschendbaar zijn. Bovendien is de bepaling van het begrip „openbare orde" een zaak van zeer subjectieve appreciatie. De een trekt de grens ruimer dan de ander. Daarom ware het het verstandigst, in zulk een geval de „authentieke interpretatie" die de wetgever aan art. 9 Gw. geven zou, te aanvaarden.

Iets langer wil ik bij het tweede punt stilstaan. Blijkens zijn be-
toog neemt ook de heer Stigter aan, dat art. 60 Gw. niet aan art. 9

derogeert. Hij erkent, dat overeenkomstig art. 9 Gw. de daar bedoelde beperking een wettelijke basis hebben moet. Deze zoekt hij in art. 2, 1° W. K. Deze stelling zou ik niet gaarne onderschrijven en wel om de volgende redenen.

Geven we ons er een oogenblik rekenschap van, wat de rechts-toestand zou zijn, als art. 2, 1° W. K. ontbrak. Dan zou de Kroon op grond van art. 60 Gw. disciplinaire voorschriften kunnen geven binnen den kring harer bevoegdheid. Heeft de Wet op de Krijgstucht hierin verandering gebracht? Het antwoord moet ontkennend luiden. Art. 2 kent geen bevoegdheid toe, ze veronderstelt er een, die van elders (art. 60 Gw.) vaststaat. Daarom is het R. K. geen uitvloeisel van art. 2 W. K. Integendeel, art. 2 verwijst naar voorschriften, die ook buiten dit art. om rechtens bestaan zouden. Het is daarom ook vreemd te hooren spreken van een „explicatie” van art. 2 W. K. van „grenzen” door art. 2 W. K. aan de bepaling der krijgstuhtelijke vergrijpen gesteld. Wordt dit afgeleid uit de behandeling van het ontwerp in de 2e Kamer, dan zou ik daarop met Thorbecke (Aanteekening op de Grondwet, 2e uitgave, I, p. XI) antwoorden, dat „men vaak aan eene subjectieve of psychologische historie der vervaardiging eener wet een gezag toekent, dat zij in mijn oog niet kan hebben.”

Wel had art. 2 W. K. grenzen kunnen stellen (vgl. W. 10942, p. 3 en noot 4). Het heeft dit niet gedaan. De Kroon was dus tegen over den wetgever van 1903 niet gebonden. Wel was zij dit ten opzichte van de algemeene competentieregels, die ik in mijn vorige bijdrage noemde. En het derde daar genoemde beginsel blijft betten (art. 60, j°. art. 9 Gw.), dat een algemeene maatregel van bestuur zich waagt op voor den wetgever gereserveerd terrein. Art. 2, 1° W. K. kan daaraan niets veranderen. Het verwijst slechts, het is niet attributief. Het vereenigingsrecht kan alleen door de wet worden beperkt of door de Kroon op grond van uitdrukkelijke machtiging. De stelling van den heer Stigter, dat art. 17 R. K. aan art. 2 „zijn rechtskracht ontleent” (W. 10952, p. 3, kol. 3), kan ik dus niet onderschrijven. Zijn ongrondwettigheid blijft mijns inziens boven bedenking verheven.

's-Gravenhage, 28 Nov. 1922.

F. J. A. HUART.

Vergoeding voor reis- en verblijfkosten aan beklagden die voor den krijgsraad moeten verschijnen ¹⁾.

Het verslag der Algemeene Rekenkamer nopens hare werkzaamheden over het jaar 1921 bevat te dezen opzichte het volgende:

Bij eene briefwisseling met den Minister van Marine gaf de

¹⁾ Zie ook M. R. T., dl. XVI bladz. 223 en dl. XVII bladz. 205. Red. M. R. T.

Kamer als hare meening te kennen, dat er geen aanleiding bestond militairen, die als beklaagde voor den rechter moesten verschijnen, op 's Rijks kosten te doen vervoeren, terwijl burgerpersonen dergelijke kosten zelf moesten dragen.

Naar de Minister meende, ging de vergelijking van militairen met burgers in dit geval niet op. Immers de burger was als beklaagde niet verplicht voor den rechter te verschijnen; hij kon verstek laten gaan. In het militaire strafproces was dit niet mogelijk, de beklaagde moest verschijnen.

Dat uit het voorschrift van artikel 219 Rechtspleging bij de Zee-macht (Tekst *Staatsblad* 1913 n°. 365) zou volgen, dat de wet zich op het standpunt stelt, dat de kosten, verbonden aan het verschijnen van een beklaagde voor den krijgsraad, hem nimmer worden vergoed, kon de Minister met het oog op de geschiedenis der wet niet toegeven. Z. i. was uit de geschiedenis van bedoeld artikel af te leiden, dat het niet in de bedoeling van den wetgever had gelegen de kosten, verbonden aan het verschijnen voor den rechter, door den beklaagde zelf te doen dragen.

De Kamer kon echter niet inzien, waarom ten deze geen vergelijking mocht worden gemaakt tusschen burgers en militairen. In het midden latende de argumenten, welke voor de rechtsgelijkheid tusschen beide categorieën waren aan te voeren — de „vrijwillige” verschijning van den burger was meer schijn dan wezen — meende zij, dat de ongelijkheid in elk geval niet was te verdedigen met een beroep op de bedoeling van den wetgever, afgeleid uit de geschiedenis van artikel 219, welke bedoeling nergens was uitgesproken en dus moet worden gegist. Veeleer moest er h. i. rekening mede worden gehouden, dat bij de schriftelijke behandeling van het ontwerp der wet duidelijk gebleken was, dat men gelijkheid wilde tusschen het strafproces voor burgers en dat voor militairen. Waar nu in het burgerstrafproces de reiskosten van beklaagde zelf niet door den Staat werden gedragen, diende dit ook niet te geschieden in het militair strafproces. De toestand was thans zóó, dat de burgerbeklaagde zijne kosten niet vergoed kreeg, terwijl de militaire beklaagde op 's Rijks kosten reisde en de betrekkelijke uitgaven niet te zijnen laste kwamen, zelfs indien uit zijne veroordeeling zijn schuld bleek.

De Kamer verzocht den Minister van Marine eene wijziging van de betrokken voorschriften in den door haar gewenschten zin nader in overweging te nemen.

Bij den Minister bleef bezwaar bestaan aan het verzoek der Kamer te voldoen. Dat uit de toelichting op de betrokken wetsartikelen volgde, dat men rechtsgelijkheid had gewild tusschen het strafproces voor burgers en dat voor militairen, kon Zijne Excellentie niet toegeven. Hoogstens kon daaraan de bedoeling worden toegeschreven, dat de kosten, welke de burger in het burgerlijk strafproces niet behoefde te betalen, ook niet door den militair in het militaire strafproces zouden worden betaald. Steeds zou men er

rekening mede moeten houden, dat het burgerlijke en militaire strafproces op verschillende leest waren geschoeid. Tegenover het feit, dat de militaire beklagde moest verschijnen en in verband daarmee, ook bij lichte vergrijpen, hooge uitgaven wegens reiskosten moest doen — een te Vlissingen geplaatst matroos zou bijv. naar Helder moeten reizen om terecht te staan — stond, dat de burger-beklaagde meestal in de omgeving zijner woonplaats kon terecht staan of zich bij verstek kon laten veroordeelen. Intusschen zou, naar de Minister ten slotte opmerkte, de aangelegenheid nader onder de oogen kunnen worden gezien bij of na het tot stand komen van een nieuw wetboek van militaire strafvordering, welke binnen afzienbaren tijd was te wachten.

In deze laatste mededeeling vond de Kamer aanleiding voorschands niet verder op eene wijziging van het bestaande voorschrift aan te dringen. Zij bleef het echter als sterksprekende rechtsongelijkheid beschouwen, dat de kosten van vervoer van militaire beklagden, zelfs in geval van gebleken schuld, ten laste van het Rijk kwamen, terwijl burger-beklaagden de kosten, aan hunne verschijning voor den rechter verbonden, *steeds* zelf moesten dragen.

Inmiddels was nog een schrijven ingekomen van den Minister van Oorlog, dien de Kamer in kennis had gesteld met de met zijn ambtgenoot van Marine gevoerde briefwisseling, waarin deze mededeelde, dat z. i. geen redenen bestonden om over te gaan tot wijziging van de ter zake bestaande voorschriften, daar hij zich geheel kon aansluiten bij het standpunt van zijn ambtgenoot.

Hervorming van het strafstelsel. — Bezuiniging bij de militair-rechterlijke macht.

Aan het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal over de begrooting van Justitie voor het dienstjaar 1923 ontleenen wij het navolgende:

Strafstelsel.

Aangedrongen werd op verbetering van het gevangenisstelsel, dat naar het oordeel van sommige leden noodeloos wreed is. Daarbij zou voorloopig met behoud van het bestaande strafstelsel, kunnen worden voortgebouwd op het bekende rapport, in 1917 uitgebracht door een commissie uit het Nederlandsch genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen. Men wees ook op het overvloedige materiaal, te dien aanzien in het *Maandblad voor berechting en reclasseering van volwassenen en kinderen* voorkomende, met name op de ervaringen, in aflevering XI van dat blad door „een intellectueel” gepubliceerd. Op dit gebied ware met veel kleine verbeteringen, en zonder veel

uitgaven, groot werk te doen. Men wenschte de Regeering te vragen, wat zij nu eindelijk zou beproeven om aan het groote aantal misstanden op dit gebied paal en perk te stellen,

Daarnaast bleef men een algeheele hervorming van ons strafstelsel dringend gewenscht achten. Gaarne zou men vernemen, of het Centraal College voor de Reclasseering zich reeds gekweten heeft van de daaraan verstrekte opdracht om een plan van hervorming van ons strafstelsel te ontwerpen.

Door eenige leden werd gevraagd, of de als een buitengewoon zwaar leed gevoelde eenzame opsluiting gedurende de eerste vijf jaren voor veroordeelden tot langdurige gevangenisstraf niet zou kunnen worden afgeschaft, of althans aanmerkelijk verkort, en vervangen door opsluiting in gemeenschap, en of niet reeds onder het bestaande strafstelsel arbeid der gevangenen in de open lucht kan worden bevorderd.

Kosten van het Hoog Militair Gerechtshof, enz.

De meening werd uitgesproken, dat bij deze afdeeling belangrijk meer zou kunnen worden bezuinigd dan voorgesteld wordt, n.l. door het Hoog Militair Gerechtshof onder te brengen bij het Gerechtshof te 's Gravenhage en verder met één Krijgsraad te volstaan.

Andere leden waren van oordeel, dat, nu bij de Kamer aanhangig is een wetsontwerp houdende eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht (deze Zitting, no. 108), de vraag der organisatie van onze militaire rechtspraak beter bij de behandeling van dat wetsontwerp, dan bij een begrootingspost kan worden onder de oogen gezien.

Ter beantwoording van het bovenstaande deelde de Minister van Justitie in zijne Memorie van Antwoord het navolgende mede:

Strafstelsel.

Zonder te willen te kennen geven, dat de ondergeteekende het oordeel van sommige leden, dat het gevangenisstelsel noodeloos wreed is, zou deelen, heeft hij reeds genoegzaam doen blijken dat hij tegenover de gedachte, om zooveel mogelijk verbeteringen te brengen in het bestaande gevangenisstelsel niet afwijzend staat. Eenerzijds zijn er reeds wijzigingen als in het bedoelde rapport van het genootschap opgesomd aangebracht, zooals ten aanzien van de bezoeksregeling, het houden van voordrachten, het voedingsreglement en de verpleging van zieke gevangenen, anderzijds heeft ondergeteekende zooals bekend mag worden geacht ook op dit punt het advies ingewonnen van het Centraal College voor de Reclasseering. Dit advies is nog niet uitgebracht en in verband daarmee meent ondergeteekende niet te moeten overgaan tot verder ingrijpende veranderingen, die op dat advies zouden vooruit loopen. De aandacht zij er evenwel op geves-

tigd, dat zelfs zoogenaamde kleine verbeteringen in het gevangenisstelsel, doordat zij zich over een groot aantal personen en gestichten zouden moeten uitstrekken, reeds tot niet onbelangrijke kosten zullen kunnen voeren.

Daargelaten de redenen, die er toe hebben geleid, dat het gevraagde advies nog niet in zijn geheel kan worden uitgebracht, zij opgemerkt, dat, naar ondergeteekende vernam, het de bedoeling was geen directe voorstellen te doen, waarvan voor de uitvoering groote kosten waren te voorzien.

Ook de vraag of wijziging moet worden gebracht in het wettelijk voorschrift omtrent het ondergaan in eenzame opsluiting der eerste vijf jaren eener gevangenisstraf, is begrepen in de aan het Centraal College gedane opdracht.

Ten aanzien van arbeid in de open lucht, wordt opgemerkt, dat de wet van 22 November 1918 (*Staatsblad* no. 607) het inderdaad mogelijk heeft gemaakt een groot aantal gevangenen in de open lucht arbeid te doen verrichten, maar dat dit overigens in het bestaande strafstelsel practisch slechts mogelijk zal zijn bij die gestichten, waaraan eenig geschikt buitenterrein is verbonden en daardoor slechts voor een zeer beperkt aantal personen.

Kosten van het Hoog Militair Gerechtshof, enz.

Overeenkomstig hetgeen door de hier vermelde andere leden is aangevoerd zoude ook de ondergeteekende meenen, dat de behandeling der met betrekking tot de bezuiniging op de militair-rechterlijke macht geuite denkbeelden meer eigenaardig kan geschieden ter gelegenheid van de behandeling van het desbetreffend aanhangig ontwerp. Verwezen moge daarom worden naar hetgeen ook omtrent de te dezer plaatse geopperde gedachten in de Memorie van Antwoord naar aanleiding van het Voorloopig Verslag op het bedoelde ontwerp wordt betoogd.

Bij de mondelinge behandeling in de Tweede Kamer werd door den Minister van Justitie wat de hervorming van het strafstelsel betreft nog opgemerkt:

Ik heb straks gezegd, dat de bezuiniging ook eenigszins tegenhoudt de herziening van het strafstelsel. Daaromtrent wacht ik nog altijd het advies van het Centraal College voor de Reclasseering. Mevrouw Katz heeft mij gevraagd, hoe het mogelijk is, dat ik dan toch hervorming heb kunnen tot stand brengen. Ook zonder dat rapport van het Centraal College voor de Reclasseering kon ik hier en daar in eenige kleinigheden ingrijpen. Men vindt dit vermeld op bladz. 9 van de Memorie van Antwoord ¹⁾; de bezoekregeling, het houden van voordrachten, het voedingsreglement en de verpleging van zieke

¹⁾ Zie het gedeelte uit de Memorie van Antwoord betreffende dit Hoofdstuk hiervoren afgedrukt.

gevangenen waren eenige kleine verbeteringen, die zeer gemakkelijk in het bestaande stelsel waren aan te brengen en waarbij ik niet behoefde te wachten op een rapport, dat de resultaten van een systematisch onderzoek zou mededeelen. Er zijn natuurlijk voorts eenige détailpunten, waarop de zuinigheid wel eenigen invloed heeft, bijv. wanneer men spreekt over het verschaffen van lectuur, dan is het aangewezen, dat wij ons zooveel mogelijk houden aan het gebruik maken van de gevangenisbibliotheek. Maar dit alles raakt niet het eigenlijke strafselsel. Als ik de geachte afgevaardigde, die in deze een sympathiek geluid deed hooren, even in herinnering mag brengen, hoe wij aan die vraag van de herziening van het strafstelsel zijn gekomen, dan is het dit: in 1918 was er een geweldig groote achterstand, welke alleen kon worden ingehaald, wanneer aan den Minister van Justitie de vrijheid werd gegeven om de veroordeelden te plaatsen in het gesticht, dat hij daartoe kon vinden. Toen deed zich de gelegenheid hoofdzakelijk voor in Veenhuizen. Dat gaf voor den toestand van die veroordeelden een groote verandering in vergelijking met andere veroordeelden, want terwijl de laatsten in de cel werden geplaatst, behalve dan als zij langer dan vijf jaren moesten zitten, werden de eersten in gemeenschap opgesloten en niet eens zuiver opgesloten, want zij werden hoofdzakelijk beziggehouden met werk in de open lucht. Dat heeft natuurlijk de aandacht getrokken; men is daarover gaan schrijven en heeft hier de vraag ter sprake gebracht, hoe ik over dat werk in de open lucht in vergelijking met de cel dacht.

Ik heb hier meermalen uitgesproken, dat ik niet zulk een groot bewonderaar ben van de cel en het voor vele feiten een zuiverder stelsel vind, wanneer men de gevangenen kan laten werken, en zoo mogelijk in de open lucht. Daardoor is de vraag van het geheele strafstelsel aan de orde gekomen. Er is een tijd geweest, de tijd van Minister Modderman en de tijd van den heer mr. A. A. de Pinto, die een groot gezag had op het gebied van het strafrecht, de tijd, waarin men zich verbeeldde dat de cel de ware methode van straffen was, dat wie in de cel gezet zou worden, zou ondervinden, dat straf een leed was, maar geen kwaad, dat hij vermoedelijk daardoor het gemakkelijkste tot inkeer zou komen en dat het ook geen onteerende straf zou zijn, want het onderscheid tusschen onteerende en niet-onteerende straffen werd volgens de strafrechtleeraars van dien tijd afgeschaft. De Code Pénal kende onteerende en niet-onteerende straffen, en de gewone gevangenis was slechts een correctioneele straf. Ik heb er nooit aan geloofd, dat die straf niet onteerend was en in de jaren, dat ik het voorrecht heb gehad op deze plaats te zitten, heb ik duidelijk gezien, dat de grootste schaduwzijde, aan de celstraf verbonden, is de overtuiging, een overtuiging, die overdreven wordt, maar die overal leeft, dat de celstraf een onteerende straf is. Natuurlijk kunnen in de cel menschen tot inkeer komen, maar, naar ik geloof, is dat niet een speciale eigenschap van de celstraf, een andere wijze van straffen zou evenzeer daartoe kunnen leiden. Het groote

bezwaar is echter de terugkeer in de maatschappij van iemand, die in de gevangenis gezeten heeft, omdat daaraan verbonden wordt het gevoel, dat men uit de maatschappij gestooten is. Dat nu is voor een groot aantal der veroordeelden onbillijk. Niet voor allen. Ik geloof, dat men zeker niet kan zeggen, dat in ons land degenen, die een moord hebben gepleegd, te streng gestraft worden; eerder zou men kunnen zeggen, dat zij te zacht gestraft worden. Er zijn ook zware misdadigers, van wie men moeilijk kan verwachten, dat zij nog een plaats in de maatschappij zullen kunnen krijgen, maar er zijn ook tal van veroordeelden, die een straf moeten ondergaan, maar die, doordat zij in een gevangenis cellulair worden opgesloten, in een ongunstiger conditie komen dan het geval zou zijn, als men een ander meer doeltreffend strafstelsel zou kunnen uitvinden.

Hierin ligt eigenlijk de reden, waarom het strafstelsel ter sprake is gekomen, maar het spreekt vanzelf, dat men hier niet over één nacht ijs kon gaan, dat de Minister niet in staat is zelf een stelsel uit te denken, eenige diep ingrijpende hervormingen, en die, bijna *ex improviso*, aan de Kamer voor te leggen. Bij de voorbereiding daarvan is de steun van competente autoriteiten noodig, en daarom heb ik het Centraal College voor de Reclasseering verzocht zijn aandacht aan ons strafstelsel te wijden en mij daarover advies uit te brengen. Echter wordt deze zaak natuurlijk gedrukt door financieele overwegingen, want het spreekt vanzelf, dat een eenigszins grondige hervorming van ons strafstelsel, waarbij meer gelegenheid wordt gegeven tot werken in de open lucht, wat zeer wenschelijk zou zijn, gepaard zou moeten gaan met een behoorlijke huisvesting gedurende den nacht en gedurende de dagen, dat niet in de open lucht gewerkt kan worden. Men zou dus komen tot het in exploitatie nemen van nieuwe terreinen en het oprichten van nieuwe gebouwen, hetgeen, als men het op groote schaal doet, veel geld zal kosten. Dat neemt echter niet weg, dat ik met belangstelling het rapport van het Centraal College voor de Reclasseering inwacht. Ik meen mij te mogen vleien met de hoop, dat dit niet al te lang meer zal uitblijven en het zal mij een vreugde zijn, als ik iets zal kunnen doen op het gebied van verbetering van ons strafstelsel.

Georganiseerd overleg. — Reglement betreffende de Krijgstucht.
— Verbod tot aansluiting aan vakorganisaties en tot lezing
van organen van personeelsbonden aan boord van
Hr. Ms. Schorpioen. — Overleg aan boord in zake
personeelsaangelegenheden.

In het voorloopig verslag over Hoofdstuk VI der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1923 (Marine) treffen wij, wat aangaat bovenstaande onderwerpen, het navolgende aan:

Sommige leden betreurden, dat de werking van het georganiseerd

overleg, voor zooveel het de korporaals en minderen bij de marine betreft, nog steeds afstuit op een verschil van opvatting omtrent de toepassing van dit instituut tusschen het Departement van Marine eenerzijds en de bonden van korporaals en van minder marinepersoneel aan den anderen kant. Zooals in de gewisselde stukken omtrent de vorige begrooting reeds werd medegedeeld, wenscht de Minister niet alleen de neutrale bonden, die het overgrootste deel van het marinepersoneel omvatten, tot het georganiseerd overleg toe te laten, maar ook eenige kleinere, confessioneele bonden, welke in de laatste jaren zijn ontstaan. De Bond van Marine-onderofficieren heeft zich ten slotte bij deze opvatting van den Minister neergelegd, doch de bonden van korporaals en van minder marinepersoneel blijven — naar het oordeel van deze leden te recht — bezwaar maken om op dien grondslag tot het georganiseerd overleg toe te treden, althans zoolang van de zijde van het Departement tevens gehandhaafd blijft de instelling van vier afzonderlijke commissiën; onderscheidenlijk voor officieren, onderofficieren, korporaals en minderen. De opvatting van den vorigen Minister, dat het ter verkrijging van een veelzijdige voorlichting noodig is alle organisaties in de gelegenheid te stellen aan de samenstelling der bij het georganiseerd overleg uit te brengen adviezen deel te nemen, en wel op voet van gelijkheid, ongeacht haar ledental, achtten deze leden een volkomen miskennis van het instituut van georganiseerd overleg. Bij die opvatting toch zullen zeer kleine vereenigingen, i.c. de R.-K. organisatie „St. Christophorus” en de Christelijke vereeniging van Marinepersoneel — welke leden daarenboven voor een groot deel ook bij de neutrale bonden zijn aangesloten — op den inhoud der uit te brengen adviezen een overwegenden invloed kunnen uitoefenen. Deze leden betreurden, dat de vorige Minister gemeend heeft niet te moeten ingaan op het denkbeeld, hem bij de openbare behandeling der vorige Marinebegrooting (*Handelingen* 1921—1922, bladz. 2364) in overweging gegeven, om de genoemde confessioneele vereenigingen alleen tot het georganiseerd overleg toe te laten met betrekking tot die vragen, waarbij een verschil van levensopvatting betrokken is. In deze richting zou huns inziens zeer wel een oplossing zijn te vinden, vooral indien men aan de genoemde vereenigingen bovendien de bevoegdheid verleende, uit eigen beweging vragen, waarbij zulk een verschil van levensopvatting betrokken is, ter behandeling bij het georganiseerd overleg voor te dragen. Deze leden, die op den voorgrond stelden, dat uit het instituut georganiseerd overleg zeer veel goeds in het belang zoowel van het personeel als van de marine in haar geheel zou kunnen geboren worden, verzochten den Minister dit denkbeeld in ernstige overweging te willen nemen. Zij verbonden daaraan de vraag, of de Minister eventueel bereid zou zijn dit punt met de vertegenwoordigers der betrokken organisaties eens in klein comité te bespreken, ten einde zoo mogelijk tot een vergelijk in dezen te komen.

Andere leden stelden op den voorgrond, dat het karakter van georganiseerd *overleg* medebrengt, dat ook het gevoelen van een min-

derheid daarbij tot uitdrukking moet komen. Bovendien vreesden zij, dat de uitvoering van het boven bepleite denkbeeld zou afstuiten op groote practische bezwaren. Niet slechts zou het daardoor veelal moeten gebeuren, dat de vertegenwoordigers der confessioneele bonden slechts bepaalde gedeelten der vergaderingen zouden mogen bijwonen, maar bovendien zal het in vele gevallen zeer moeilijk zijn uit te maken, of daarbij verschil van levensrichting een rol speelt. Deze leden meenden ernstig te moeten betwijfelen, of de bewering, dat de leden der confessioneele bonden voor een groot deel tevens bij de algemeene organisaties waren aangesloten, juist was.

Sommige leden hadden met leedwezen en verwondering kennis genomen van den inhoud van het bij algemeenen maatregel van bestuur van 31 Juli 1922 (*Staatsblad* no. 476) vastgestelde Reglement op de Krijgstucht, dat tegelijk met het Wetboek van Militair Strafrecht in werking zal treden. Zij gaven als hunne meening te kennen, dat daarin een opvatting van de krijgstucht aan den dag treedt, welke geheel uit den tijd is en dat tal van voorschriften van dit reglement niet zullen nalaten op den duur bij het personeel een geest van verbittering te wekken. In het bijzonder kwam men in verzet tegen de buitensporige bevoegdheden, aan den Minister of de met de handhaving der krijgstucht belaste militaire autoriteit in art. 17 toegekend. Zelfs de vraag, of men lid zal mogen zijn van een wettig bestaande vereeniging, wordt daarin aan het goedvinden van den Minister van Oorlog of Marine overgelaten. Men zag daarin een geheel ongeoorloofde inbreuk op het grondwettelijk recht van vereeniging en vergadering. Deze leden waren van oordeel, dat vóór de vaststelling van dit Reglement de Vlootcommissie en de Kamer in de gelegenheid hadden moeten zijn gesteld haar oordeel daarover kenbaar te maken. Andere leden meenden, dat bij de hier weergegeven critiek meer het oog wordt gericht op de letter, dan op den geest van dit Reglement.

De aandacht van den Minister werd gevestigd op een geval van zeer onoordeelkundig optreden van den commandant der opleiding te Gorinchem. Deze zou verboden hebben, dat aan boord van het opleidingschip *Schorpioen* het *Algemeen Marine-weekblad* werd gelezen, ofschoon dit blad niet voorkomt op de bij de marine bestaande lijst van verboden boeken en geschriften. Gevraagd werd, of dit juist is en of het voorts juist is, dat de voorzitter der plaatselijke organisatie, die zich te dier zake tot den commandant wendde, korten tijd daarna op grond van het maken van propaganda voor den bond van minder marine-personeel uit den dienst werd ontslagen. De bovenbedoelde leden meenden, dat handelingen als deze, welke herinneren aan maatregelen uit vroegere jaren, bijzonder geschikt zijn om den goeden geest, die langzamerhand bij het marinepersoneel was ontstaan, weder voor langen tijd te bederven.

Gevraagd werd, of de Minister het mogelijk acht, dat de organisaties aan boord van de grootere schepen een vertegenwoordiger uit de schepelingen aanwijzen, met wien over personeel-aangelegenheden overleg zou kunnen worden gepleegd.

In de memorie van antwoord vindt men hierop het navolgende bescheid:

Wat het tot stand komen van het georganiseerd overleg betreft, kan de Minister mededeelen, kort na zijn optreden de overtuiging te hebben gekregen, dat de Bond van korporaals, op wiens medewerking die totstandkoming tot dusverre was afgestuit, wel bereid was zijn eenigszins formeel standpunt te laten varen. Bovendien was bij vroeger de situatie in zooverre veranderd, dat er zich eene belangengemeenschap had gevormd tusschen de organisaties der onderofficieren, der korporaals en der manschappen.

Een en ander heeft ondergeteekende er toe geleid, om eene nieuwe regeling voor het georganiseerd overleg te ontwerpen, welke regeling om advies is gezonden aan de Commissie voor den rechtstoestand met verzoek, alvorens advies uit te brengen, de betrokken organisaties te hooren.

Bedoeld advies heeft ondergeteekende den 24sten dezer ontvangen.

Volledigheidshalve meent hij goed te doen door mede te deelen, dat hij ten aanzien van het karakter van dit overleg het standpunt inneemt, dat door zijn ambtsvoorganger bij de mondelinge beraadslagingen over de begrooting 1922 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal (*Handelingen*, blz. 2370—2371) is uiteengezet. Dit standpunt sluit zich aan bij dat, hetwelk blijkens het Voorloopig Verslag wordt ingenomen door de leden, die de meening zijn toegedaan, dat — ook op practische gronden — het toelaten van de vertegenwoordigers der confessioneele bonden zich niet moet beperken tot de behandeling van die vragen, waarbij verschil van levensopvatting betrokken is.

Dat in het nieuwe reglement op de krijgstucht eene opvatting van de krijgstucht aan den dag treedt, die geheel uit den tijd is, kan ondergeteekende niet onderschrijven. Naar zijne meening kan er ten aanzien *van het wezen* der krijgstucht kwalijk van verschil van opvatting sprake zijn tusschen vroeger en nu. Wel is verschil van opvatting mogelijk en bestaat dit verschil ook inderdaad met betrekking tot de wijze, waarop de krijgstucht vroeger en nu *wordt gehandhaafd*.

Bij de behandeling der interpellatie van den heer K. TER LAAN zal de Regeering haar standpunt in zake die handhaving uiteenzetten, zoodat ondergeteekende meent zich thans van het geven van een antwoord op de gemaakte opmerkingen te moeten onthouden.

Het *Algemeen Marineweekblad* is aan boord van Hr. Ms. *Schorpioen niet* verboden. Het wordt door alle leden per post aan boord ontvangen en gelezen. Uit ervaring is echter gebleken, dat de lezing van dit en van andere organen van personeelsbonden, in verband met de actie, welke door die bonden wordt gevoerd, en den toon, waarin die organen als regel worden geredigeerd, de jeugdige gemoe-deren van de schepelingen in eerste opleiding, die geen van allen lid zijn van een personeelsbond, dermate onrustig maakte, dat de opleiding daarvan de nadeelige gevolgen ondervond, hetgeen zich uitte door een groot verloop onder de jeugdige schepelingen en onrust onder het kader.

Uit een opvoedkundig oogpunt en om den goeden voortgang der opleiding te verzekeren, werd daarom de lezing van alle organen van personeelsbonden aan boord voor de jeugdige schepelingen verboden. Na dien is de rust teruggekeerd.

De voorzitter der plaatselijke organisatie heeft zich te dier zake nooit tot den commandant der opleiding gewend. Er is niemand op grond van het maken van propaganda voor den Bond voor minder Marine-personeel uit den dienst ontslagen of tot ontslag voorgedragen.

Ondergeteekende is van oordeel, dat op grond van het bovenstaande voor de meening van enkele leden, dat handelingen gepleegd zouden zijn, die den goeden geest zouden kunnen bederven, geen aanleiding bestaat.

Personeelsaangelegenheden kunnen aan boord en bij de maritieme inrichtingen der zeemacht op de daarvoor voorgeschreven wijze, langs den hiërarchischen weg, onder de aandacht van de commandanten worden gebracht.

Ondergeteekende acht het niet wenschelijk om naast dezen weg aan boord van de grootere schepen overleg omtrent personeelsaangelegenheden voor te schrijven tusschen de commandanten en een door de organisaties aangewezen vertegenwoordiger uit de schepelingen.

Bij de mondelinge behandeling der Marine-begroting in de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd door den Minister van Marine ten opzichte van een der in het opschrift genoemde punten, nog medegedeeld:

Een derde punt, betreffende de geestelijke verzorging van het personeel, is ter sprake gebracht door den Heer v. D. BILT, n.l. het verbod voor jeugdige schepelingen, die te Gorinchem in opleiding zijn, om zich aan te sluiten bij een vakorganisatie.

Het verbod om zich aan te sluiten bij een vakorganisatie voor jeugdige schepelingen dateert reeds van eenigen tijd terug en is door den commandant der opleiding uitgevaardigd, omdat hem was gebleken,

dat het vrijlaten der jeugdige schepelingen op dit punt tot allerlei ongewenschte toestanden aan boord aanleiding gaf.

Mijn ambtsvoorganger heeft deze handelwijze gesanctionneerd; zij strookt ook volkomen met mijne inzichten.

Nu geef ik gaarne toe, dat iemand, die ijvert voor de geestelijke vorming van het personeel, over dit verbod anders kan denken en dat zoo iemand gaarne ziet, dat de jeugdige schepelingen zich zoo spoedig mogelijk bij een vakorganisatie, die zich onder meer de behartiging der geestelijke belangen van haar leden ten doel stelt, aansluiten.

Het marinebestuur is echter verplicht zich af te vragen, welke gevolgen het vrijlaten van jeugdige schepelingen op dit punt voor den dienst zal hebben en waar nu — blijkens de opgedane ervaringen — die gevolgen allesbehalve bevorderlijk zijn voor den goeden geest onder die jeugdige schepelingen en voor hun opleiding, vertrouw ik, dat de geachte afgevaardigde zal erkennen, dat naast zijne meening ook de mijne recht van bestaan heeft.

Hierop antwoordde de Heer VAN DE BILT:

In de derde plaats heeft de Minister gesproken over het vrijlaten voor de organisatie van de jongelui, die opgeleid worden te Gorinchem. De Minister zegt, dat, als hij de menschen vrijlaat, hij niet weet, wat dat tengevolge zal hebben. Ik geef dat toe, maar de Minister weet wel, wat de gevolgen zijn van het tegenwoordige systeem, nu het verboden is. Nu heb ik in eerste instantie gezegd, dat in de practijk is gebleken, dat jongelui die daar opgeleid werden en oorspronkelijk katholiek waren, onmiddellijk nadat zij op de vloot kwamen, zich organiseerden in een organisatie, die, naar ik meen, voor een goed katholiek niet past. Er waren 22, die als katholiek in Gorinchem waren ingeschreven, en zóó kwamen zij op de vloot, of zij organiseerden zich in dien bond.

De Heer HUGENHOLTZ: Welke bond was dit?

De Heer VAN DE BILT: De bond van minder marinepersoneel.

De Heer HUGENHOLTZ: Dat is toch hun goed recht!

De Heer VAN DE BILT: Zeker, maar ik meen, dat de beginselen van dien bond niet in overeenstemming zijn met hetgeen men van een goed katholiek kan eischen. Nu heb ik den indruk, dat de menschen die in Gorinchem met de opleiding zijn belast, willens of onwillens invloed uitoefenen op de denkbeelden van die jongelieden in de, volgens ons, verkeerde richting. Ik kan mij met het lid zijn van dien bond te minder vereenigen, waar die bond nog in Maart 1922, te Helder heeft uitgegeven een propagandaboekje onder den titel: „Op! voor de organisatie. Een woord aan het minder marinepersoneel”, waarin ik op bladz. 36 lees — waarschijnlijk bedoeld als een van de

heuglijke gebeurtenissen, „vermeldenswaardige feiten” in het leven van den bond —:

„15 Nov. 1918. Namens de personeelsorganisaties wordt den Commandant der Marine te Willemsoord bericht, dat op een groot gedeelte van het personeel waarschijnlijk niet zal zijn te rekenen, indien de strijd tusschen de machten om de regeering mocht overslaan ten gunste van hen, die immer voor de belangen van het personeel opkwamen. Kanonnen, geweren en ander oorlogstuig worden op last van Hooger hand onbruikbaar gemaakt.”

Mijnheer de Voorzitter! Ik zal alles doen, om menschen van onze richting, als zij op de vloot komen, af te houden van zich te wenden naar deze richting, die ik niet kan goedkeuren. Daarom zou ik nogmaals den Minister willen vragen, of hij niet zou kunnen toelaten, dat die menschen zich organiseren. Dan zullen wij trachten te zorgen, dat zij zoo sterk staan, dat zij niet, zoodra zij 20 jaar zijn en op de vloot komen, in de verleiding komen in de verkeerde richting te gaan.

Waarop de Minister verklaarde:

Het standpunt van den heer VAN DE BILT inzake het organiseren van jeugdige schepelingen kan ik mij volkomen verklaren. Maar de marine moet vragen of zulks nadeel zou kunnen berokkenen aan den dienst. Aangezien de ervaring heeft geleerd, dat dit zoo is, kan ik tot mijn spijt niet aan het verlangen van den geachten afgevaardigde voldoen.

Reglement betreffende de krijgstuicht. — Interpellatie van den Heer K. ter Laan naar aanleiding van dat Reglement. — Bestraffing van militairen.

In het voorloopig verslag aangaande Hoofdstuk VIII (Oorlog) der Staatsbegrooting 1923 werden o.m. de volgende opmerkingen gemaakt.

Reglement van krijgstuicht.

Verscheidene leden verklaarden het toe te juichen, dat het verouderde Reglement van krijgstuicht door een nieuw is vervangen. Verschillende bepalingen van dit nieuwe reglement achtten zij groote verbeteringen. In dit verband noemden zij artikel 22, waarbij vloeken, godslasteringen, onzedelijke taal en liederlijke uitdrukkingen nadrukkelijk worden verboden.

Sommigen dezer leden — en anderen sloten zich daarbij aan — gaven intusschen als hun meening te kennen, dat verschillende artikelen van het genoemde reglement wel aanleiding kunnen geven tot het ontstaan van de opvatting, dat de militairen in de vrijheid van het uiten hunner meening al te zeer worden beperkt. Gaarne

zouden zij van 's Ministers denkbeelden dienaangaande op de hoogte worden gesteld.

Bëstraffing van militairen.

Gevraagd werd, of aan een of meer militairen straf is opgelegd wegens de in de op 11 Juli jl. gehouden vergadering van de afdeeling Vlissingen der Onderofficiërsvereeniging „Ons Belang” aangenomen en ter kennis van den Minister gebrachte motie in zake salarisvermindering en afvloeingsmaatregelen. Mocht dit het geval zijn, dan zou men gaarne worden ingelicht omtrent de redenen, welke tot het opleggen van deze straf hebben geleid.

Waarop in de Memorie van Antwoord werd geantwoord:

Reglement van Krijgstucht.

Naar aanleiding van het hier opgemerkte, wil ondergeteekende er de aandacht op vestigen, dat het nieuwe Reglement betreffende de krijgstucht, hoewel in naam daarmede gelijk, geenszins in de plaats treedt van het oude Reglement van krijgstugt. Dit laatste is vervangen door de met ingang van 1 Januari a.s. in werking tredende Wet op de Krijgstucht.

Het hier bedoelde nieuwe Reglement betreffende de krijgstucht is het reglement, hetwelk bij de behandeling van de Wet op de Krijgstucht in 1902 door de toenmalige Regeering werd toegezegd en hetwelk o.m. ter vervanging zoude komen van de Inleiding van het thans nog geldende Reglement van krijgstugt. Het bevat dan ook naast de beginselen der krijgstucht en regelen voor de handhaving van de krijgstucht eene opsomming van enkele feiten, waarop in het bijzonder de aandacht wordt gevestigd als te zijn in strijd met de militaire tucht en orde, en is bestemd om als leidraad te dienen.

Dat het Reglement aanleiding zoude kunnen geven tot de opvatting, dat de militairen in de vrijheid van het uiten hunner meening in den vervolge al te zeer zouden worden beperkt, kan ondergeteekende niet toegeven. Door de inwerkingtreding van het Reglement wordt aan den bestaanden toestand in werkelijkheid niets veranderd.

Bestraffing van militairen.

De hier bedoelde militairen zijn niet gestraft. De waarnemende bevelhebber in de 3de Militaire Afdeeling heeft echter aan den ondergeteekenaar en inzender van de motie, die aan den ondergeteekende is

gezonden, zijne ontevredenheid betuigd over den in de motie tegenover den Minister van Oorlog gebezigten toon.

Wel heeft bestraffing plaats gehad o.m. van militairen te Helder, die eveneens een motie in ongepasten toon hebben ingezonden. Bij de reclame tegen de opgelegde straf is door het Hoog Militair Gerechtshof de straf gehandhaafd met een geringe wijziging in de strafreden ¹⁾.

Bij de mondelinge behandeling van de begrooting van Oorlog in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, kwam tevens de interpellatie van den Heer K. ter Laan over het nieuwe Reglement betreffende de Krijgstucht aan de orde en had speciaal dat Reglement veler aandacht. De omvang van de beschouwingen maakt het ons onmogelijk alle redevoeringen woordelijk op te nemen; het belangrijkste moge hieronder evenwel een plaats vinden. Wij citeeren uit de „Handelingen”.

De heer K. TER LAAN: Mijnheer de Voorzitter! Het was lang van te voren bekend, dat er zou komen een nieuw Reglement op de Krijgstucht, maar niemand had kunnen vermoeden, dat dit reglement er slechter uit zou zien in menig opzicht dan het oude, dat dateert van 1815. En desniettemin is dit in zeer ernstige mate het geval.

Aanstands, nadat het reglement bekend was, rees er scherp verzet bij rechtsgeleerden, bij de militaire bonden, welke in de eerste plaats daarbij belang hebben, en ook bij zeer groote groepen der bevolking, voornamelijk omdat op zeer ernstige wijze het recht van vergaderen en vereenigen in de klem komt.

Het gaat voornamelijk — omdat ik maar zoo weinig tijd heb en eigenlijk deze interpellatie in een kwartier moet behandelen, zal ik over de andere artikelen niet spreken — over de artikelen 17 tot en met 20 en vooral tegen artikel 17 en tegen artikel 20.

Artikel 17 luidt:

„Uit hoofde van zijn uit het wezen van de krijgsmacht en de beginselen van de krijgstucht voortvloeiende bijzondere positie en verplichtingen, is den militair verboden:

b. zich aan te sluiten bij of op eenigerlei wijze steun te verleen aan groepen of vereenigingen van personen, welker doel of handelingen in strijd zijn met het wezen van de krijgsmacht of het behoud van de krijgstucht;

b. zich aan te sluiten bij of op eenigerlei wijze steun te verleen aan groepen of vereenigingen van personen, ten aanzien waarvan de Minister van Marine of van Oorlog heeft bekend gemaakt, dat aan-

¹⁾ Zie de hierna onder „Militaire Rechtspraak” opgenomen desbetreffende Beschikking van het H. M. G. Red. M. R. T.

sluiting of steunverleening door militairen in strijd is met de belangen van de krijgstucht;

c. deel te nemen aan optochten of betoogingen, van welken aard ook, indien de commandeerende officier of plaatselijke militaire autoriteit zulks, om redenen ontleend aan de belangen van de krijgstucht, verboden heeft;

d. aan boord van een oorlogsvaartuig, in de kazerne of in eene onder eenige andere benaming tot huisvesting of verblijf van militairen aangewezen inrichting der zee- of landmacht, zonder toestemming van den commandeerenden officier of anderen militairen chef vergaderingen te houden, inteeckenlijsten te laten rondgaan, bijdragen te vragen, biljetten aan te slaan of inzamelingen te doen, van welken aard of tot welk doel ook;

e. deel te nemen aan openbare of andere vergaderingen, wanneer de commandeerende officier of plaatselijke militaire autoriteit het bijwonen daarvan door militairen, om redenen ontleend aan de krijgstucht, verboden heeft."

Dit is een heel verhaal. Het komt hierop neer, dat aan een militair, hetzij vrijwillig dienende, hetzij militieplichtig, verboden kan worden het lidmaatschap van verschillende vereenigingen, het deelnemen aan optochten, het rond laten gaan in de kazerne of op een oorlogsschip van inteeckenlijsten, enz. en het bezoeken van vergaderingen.

Dit is — men behoeft het maar in te zien — een allerverschrikkelijkst artikel. De reactionnaire beteekenis er van is dan ook oogenblikkelijk door ieder, die de vrijheid voorstaat, zeer scherp gevoeld.

Daarbij komt dan het bespottelijke artikel 20. Artikel 17 is ergerlijk, maar artikel 20 bespottelijk. Dat luidt:

„Den militair is verboden zich zoowel buiten als in tegenwoordigheid van zijn meerderen door onwilligheid, lijdelijk verzet of op andere wijze onvergenoegd te betoonen over den dienst in het algemeen of over bepaalde dienstbevelen of dienstvoorschriften, of wel door morren of op andere wijze ontevredenheid, feitelijk of lijdelijk verzet onder zijne kameraden aan te kweeken, of daartoe aan te sporen of aanleiding te geven.”

Dat is een groote teruggang bij den toestand, dien wij hadden en voor de beroepsmilitairen en voor de militieplichtigen.

Nu wil ik duidelijk vooropstellen, dat, zoolang er een leger is, er ook tucht moet bestaan. Maar die tucht moet steunen op de overtuiging, dat elke goede militair gevoelt: zóó moet het. Tegen aankweeken van eergevoel en andere deugden, zooals het *Algemeen Militair Weekblad* schrijft, zal niemand iets hebben en als men tucht aldus opvat, zal men die van een militair mogen en moeten verlangen. Hier echter gaat het om een buitengewoon onredelijke vrijheidsbeperking. Tucht moet steunen op het begrijpen en anders komt er nooit iets van terecht, dat de Overheid, ook de militaire Overheid, rechtvaardig is.

De tucht kan nooit steunen op onredelijken dwang of stommen dwang; daarvan hebben wij eenige ervaring. Als de tucht steunt op

stommen dwang, dan vliegen de kampen in brand en gaan de officieren aan den haal. Wij hebben dat medegemaakt in November 1918. Dat is de tucht, die wij niet moeten hebben. De onredelijke tucht, zooals wij die gekend hebben, loopt hierop uit, zooals in den tijd van den bekenden God van Walcheren, dat men de ruiten bij den commandant inslaat en dat op 17, 18 plaatsen in ons geliefd Nederland de militairen den boel kapot slaan. Dat was uitzondering. Het was het gevolg van verkeerd opgevatte tucht in de jaren der mobilisatie.

Vroeger moest men het doen met het oude reglement van 1815, en dit wenschte men te verbeteren. In 1902 heeft men hier gemaakt het Wetboek op de Krijgstucht, waarvan artikel 2 als volgt luidt:

„Krijgstuchtelijke vergrijpen zijn alle niet in eenige strafwet omschreven feiten, strijdig met eenig dienstbevel of dienstvoorschrift, of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde.”

Meer staat er niet en het is ook volkomen duidelijk. Een opsomming van alle vergrijpen, waaraan een militair zich schuldig zou kunnen maken, is onmogelijk. En prof. van der Hoeven, dien de oudste leden der Kamer zich nog herinneren en die het wetsontwerp betreffende het Wetboek op de Krijgstucht hier heeft verdedigd, heeft in de Memorie van Toelichting en later mondeling hier in de Kamer uitdrukkelijk er op gewezen, dat het niet aangaat al de vergrijpen met name in een reglement te zetten.

In 1912, 10 jaren daarna, is een commissie ingesteld onder voorzitterschap van ons medelid Dresselhuys, welke commissie — het schijnt geen gemakkelijk werk te zijn — in 1917 rapport heeft uitgebracht.

Het doet mij veel genoegen dat, naar ik verneem, de heer Dresselhuys hierover ook het woord zal voeren. Als er iemand deskundig is op dit gebied, is hij het, en ik ben overtuigd, dat de dingen, waar het nu over gaat, ook niet in zijn geest vallen, ook al is hij lid van den Vrijheidsbond en dus heelemaal niet voor de vrijheid. Het zou mij zeer tegenvallen als hij er anders over dacht, want het is een verstandig man in gewone dagelijkse zaken en bovendien een groot rechtsgeleerde. Daarom ben ik overtuigd, dat hij niet kan medegaan met de dwaasheden en ongerechtigheden, die in dit nieuwe reglement staan. In dat reglement, dat nu met 1 Januari 1923 zal ingevoerd worden, staan de door mij voorgelezen artikelen, welke niet staan in de Wet op de Krijgstucht. Ze staan ook niet zóó in het rapport van de commissie, waarvan de heer Dresselhuys voorzitter was. Als ik mij niet zeer vergis, dan wilde ook die commissie geen opsomming van vergrijpen, zooals men in het reglement nu aantreft. Prof. van der Hoeven betoogde indertijd hier, dat het zou zijn nutteloos, onuitvoerbaar, noodeloos en ijdel.

Met het oordeel van een rechtsgeleerde als den heer van der Hoeven, den deskundige bij uitstek, kan de tegenwoordige Minister van Justitie, naar het mij voorkomt, het wel „doen”, zooals men dat noemt. Maar ook nu, nu men in artikel 17 en volgende die opsomming beproefd heeft, is men niet volledig. Men heeft het ook niet gepro-

beerd. Het gaat echter juist met name tegen het recht van vereeniging en vergadering; die feiten, die men als vergripen tegen de krijgstucht gelieft te betitelen, staan er juist extra in. Totaal overbodig, Mijnheer de Voorzitter! Al het noodige staat in artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht. En dat is overgenomen — ten overvloede — in artikel 15 van het Reglement op de Krijgstucht: alle handelingen en gedragingen van den militair, niet vallende onder de in het Wetboek van militair strafrecht beschreven feiten. Volkomen voldoende, ja, laat ik er ronduit bijvoegen, die artikelen 2 van de wet en 15 van het reglement die elkaar dekken, gaan zelfs veel te ver. Daardoor heeft de militaire autoriteit al veel te veel macht. Vooral als men bedenkt, dat die macht in handen is van één persoon. Ik zal hier echter niet spreken over de afschaffing van het geheele militaire strafrecht in tijd van vrede. Ik zal eens één voorbeeld noemen, één uit duizenden zou ik haast zeggen.

Er was een majoor, een groot-majoor, een met een gouden kraag dus, een hooge; deze schreef aan zijn chef, een generaal, dat hij kende onder zijn verband drie officieren, die zich schuldig hadden gemaakt aan zeer laakbare handelingen, diefstal zou ik bijv. kunnen zeggen. Dat berichtte hij aan zijn commandant. Wat dacht u, dat daarmede gebeurd is, Mijnheer de Voorzitter? Is dat onderzocht? Niet zooals het behoort. Daar wil ik later te gelegener tijd nog wel eens een boekje van opendoen. Maar wat er wel gebeurd is, op grond van het tegenwoordige Reglement op de Krijgstucht? Het zal den Minister van Oorlog wel bekend zijn, al staat hij er persoonlijk buiten. De majoor klaagde, en de majoor is gestraft en de kapiteins niet; twee er van dienen nog! Ik zal geen namen noemen, want ik wil niet voor verklikker spelen, maar dat is het Reglement op de Krijgstucht. Er is geen enkele behoefte om dat nog scherper te maken. Wat ik noemde, gebeurde in het jaar 1922; zoo noodig ben ik bereid de namen te noemen aan den Minister.

De zaak is geweest voor het Hoog Militair Gerechtshof, want de majoor liet het er niet bij zitten. Dat gerechtshof verklaart, dat de majoor te goeder trouw heeft gehandeld. De straf is toen verlicht, maar gedeeltelijk liet men die toch bestaan. De majoor kreeg n.l. kamerarrest. Maar de zaak zelf, waarom het ging, heeft het gerechtshof niet onderzocht. Mijnheer de Voorzitter! Dat is Nederlandsch recht in den jare 1922 als u het weten wil. En in plaats de zaak te verbeteren, komt men met een nieuw reglement, dat nog veel slechter is!

Reactie wil hier niemand, heeft eens iemand gezegd. Daar heb je nu b.v. het regiment genietroepen in Utrecht.

Een man, die tot zijn mede-soldaten, die ontevreden zijn over een zekeren maatregel, zegt: „ik zal voor jelui wel naar den compagniescommandant gaan”, wordt voor die simpele woorden gestraft. . . . wegens opruiing! De man, die de soldaten kalmeerde, wordt voor zulke woorden gestraft. Maar hij was ook de voorzitter van een organisatie! Met de bepalingen, zooals die nu reeds bestaan, kan men

dat doen. Ik zal niet meer voorbeelden noemen, met het oog op den tijd. In ieder geval had de Minister van Justitie tot zijn beide collega's van de militaire Departementen moeten zeggen: dat gaat niet! Dan was het een verstandige Minister van Justitie geweest. En ik wil Minister Heemskerk nog vragen of hij alles, wel beschouwd, ook gezien de oppositie van de juristen en eveneens op andere gronden, betreffende de vrijheid van vereeniging en vergadering, het niet verstandiger zou vinden de artikelen 17 tot 20 in te trekken. Theoretisch ook artikel 21 en volgende, al betreffen die geen vrijheidsbeperking. Maar ik heb die artikelen buiten mijn interpellatie gehouden, omdat artikel 22 het vloekverbod bevat en ik niet den schijn wilde wekken, dat het bij mij ging tegen dat vloekverbod, waarop velen prijs stellen. Ik bepaal mij dus tot de artikelen 17 en 20; ik wil een zuivere stemming hebben.

Ik houd geen betoog op juridische gronden, omdat men dan zoo gemakkelijk tot mij kan zeggen, dat ik er geen verstand van heb. Maar ik kan toch wel lezen, wat juristen er van zeggen. En dan vindt men bij verschillende rechtsgeleerden, die evengoed meester in de rechten zijn als de Minister van Justitie, dat de artikelen, waarover het loopt, een onwettige uitbreiding zijn van artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht. Er is ook geen quaestie van, dat dit artikel door vele leden zou zijn aanvaard, die er in 1902 vóór hebben gestemd. Ik heb dat meegemaakt; velen hebben aan dat artikel, waarover heel wat gedebatteerd is, hun stem gegeven, in de onderstelling, dat het daarmee uit zou zijn. Zij hebben toen niet kunnen vermoeden, dat een Minister er eigenmachtig uitbreiding aan zou geven. De uitbreiding is ook m.i. tegen de wet. Men zie het *Weekblad van het Recht*, no. 10926 en no. 10933, en de serie uitstekende artikelen in het *Algemeen Militair Weekblad*, en vooral ook de rede van G. A. B. E. Meijer, den bekenden meester in de rechten te Utrecht. Wil de Regeering dat artikel 2 uitbreiden, dan moet het bij de wet gebeuren, niet bij Koninklijk besluit, zooals ook uitdrukkelijk in de wet zelf staat aangegeven.

Wat meer zegt, verschillende deskundige schrijvers verklaren, dat het ook in strijd is met artikel 9 van de Grondwet, waarin bepaald is, dat het recht van vereenigen en vergaderen wordt erkend en dat de wet dat recht beperken kan in het belang van de openbare orde. Dus alleen de wet kan dat doen en dan niet in het belang van de krijgstucht, maar in dat van de openbare orde. Men zie het *Weekblad van het Recht*, no. 10917; er zijn daarvan veel meer voorbeelden, maar ik noem er slechts één.

Waarop komt die beperking neer? Het is verboden lid te zijn van vereenigingen, wier doel in strijd is met het wezen van de krijgsmacht. Dat is b.v. de S. D. A. P., welke in haar program heeft staan: ontwapening. Ik aarzel geen oogenblik dat te zeggen. Als wij vandaag de krijgsmacht kunnen vernietigen in ons land, wachten wij niet tot morgen.

Mijnheer de Voorzitter! Wat zullen de leden van de S. D. A. P.

te verwachten hebben van zulk een artikel? Maar in het Roomsche program staat ook beperking van bewapening met „als einddoel” ontwapening en de heer Bomans heeft eens verteld, dat de Paus de grootste ontwapenaar is. En zoo zullen de Katholieken dus ook behooren tot een vereeniging, waarvan het doel in strijd is met het wezen van de krijgstucht. De vrijzinnig-democraten hebben ook al als einddoel ontwapening en behooren dus almede tot een verboden vereeniging.

Maar wij weten wel, hoe het in de practijk gaat. Het is geëunt tegen vereenigingen, die men liefst wil vernietigen. En nu kunnen wij wel tot de militairen zeggen van deze plaats: stoor je er niet aan, want het is onwettig; maar de militairen kunnen het niet doen; de militairen die het zouden doen, worden gestraft, en moeten dan eerst die straf uitzitten alvorens in beroep te kunnen gaan, om te doen uitmaken of dit artikel wel wettig is.

En zulke beslissingen liggen in handen van één persoon, hetzij den Minister of een commandeerend officier, en dat is des te meer onhoudbaar. Zelfs mogen vereenigingen als „Ons Belang” en de „Bond van Minder Marinepersoneel”, de steun van leger en vloot, beide Koninklijk goedgekeurd, geen inteeckenlijsten rondzenden of betalingen laten doen in de kazerne of op een oorlogsschip zonder toestemming van den commandant. Ik heb hier een brief van een zekeren J. van Gorkum, die mij onbekend is, maar van een oud-Kamerlid weet ik dat hij betrouwbaar is. Die deelt mede, dat hij in de kazerne kwam van de politietroepen te Amsterdam om gelden te halen als premie van de levensverzekering van „Ons Belang”, en dat toen een luitenant het hem verbood. Hij zeide veel te gevoelen voor t.b.c.-bestrijding en dergelijke, maar de levensverzekering was een ruggesteun voor „Ons Belang” en daarom verbood hij het hem. Men kan dus nu al onrechtvaardig zijn en dwingelandij uitoefenen, maar als dit nieuwe reglement eenmaal wet wordt en de Regeering niet van haar standpunt afgaat, zal, wat nu een enkele luitenant doet in zijn stomiteit, tegen „Ons Belang” regel worden. En hoe zullen dan de militaire bonden moeten werken? Het is natuurlijk een illusie dat zij met werken zullen ophouden, maar een bestrijding door plagerij, pesterij en negerij zal het gevolg zijn, en dat op grond van de beginselen van de krijgstucht, terwijl het juist van belang is dat dergelijke vereenigingen zich open en vrij bewegen kunnen.

Bovendien zijn de artikelen 17a en 17b zoo vaag gesteld, dat niemand nauwkeurig weet, welke vereenigingen worden bedoeld.

Ik wil het wel vragen, maar ik weet dat ik toch geen afdoend antwoord krijg, want het is blijkbaar om de vaagheid te doen, want dan kan men aanpakken de vereenigingen die men vernietigen wil.

Nu heeft men op het oogenblik voor personeelszaken het georganiseerd overleg. Als nu één ding geschikt was daar te worden behandeld, dan wel het Reglement op de Krijgstucht. Maar het is daar niet geweest. Het militair georganiseerd overleg is steeds meer gebleken een groote paskwil te zijn. Toen „Ons Belang” vroeg, het

er alsnog heen te zenden, antwoordde de Regeering, dd. 4 December, dat het niet meer kon, omdat het al in het *Staatsblad* staat. Wat is dat voor een antwoord? Het kan wèl. Waar is verboden, dat in het georganiseerd overleg dingen mogen komen, die in het *Staatsblad* staan? Dan is dat overleg in het geheel geen knip voor den neus waard en moeten ernstige bonden zich afvragen, of zij er zich nog langer mee kunnen bemoeien. Iedere zaak, die de rechtspositie van het personeel raakt, behoort daar. Zooals het nu geschiedt, verbreekt de Regeering opzettelijk zelf den samenhang met de burgermaatschappij, het woord, dat mr. Meyer heeft gebruikt. Juist van het standpunt van de Regeering, dat het leger steeds meer een volksleger moet zijn, en een natuurlijke steun moet hebben in de verschillende lagen der bevolking, is dat geheel en al verkeerd. Dan moet er geen scheiding in rechten zijn tusschen volk en leger.

Hieruit blijkt wel, hoe onhoudbaar dit reglement is. Ik hoop alsnog, dat de Regeering zal zwichten voor de argumenten van bekwame rechtsgeleerden, voor argumenten, ontleend aan het niet te schenden recht van vereeniging en vergadering, aan de liefde voor de vrijheid, die elk Nederlander ingeboren is, en dat zij zal terugkeeren op de dwalingen van haar weg. Ik zou dus deze interpellatie willen besluiten met de volgende drie vragen:

1o. Is de Regeering bereid, de artt. 17—20 van het Reglement op de Krijgstucht alsnog te doen vervallen?

2o. Zoo neen, is de Regeering dan bereid, over deze artikelen het advies in te winnen van het georganiseerd overleg en dit advies ter kennis te brengen van de Volksvertegenwoordiging?

3o. Kan de Regeering mededeelen, wat de bedoeling is van de artt. 17a en b is zij bereid, daarin zoodanige wijziging te brengen, dat verschil van opvatting en uitleg zooveel mogelijk wordt buitengesloten?

Met groote belangstelling wacht ik het antwoord op deze vragen af.

De heer TILANUS: Thans een enkel woord over datgene, wat is behandeld op bladz. 21 der Memorie van Antwoord ten aanzien van het Reglement op de Krijgstucht.

Wat is het karakter van dit reglement? Het moet geacht worden te zijn niets anders dan een soort handboekje ten dienste van den militair, maar, ik erken een zeer belangrijk handboekje. Toen de Wet op de Krijgstucht in 1902 hier werd behandeld, was het geenszins de bedoeling een Reglement op de Krijgstucht in te voeren. De heeren de Savornin Lohman, Duymaer van Twist en Verhey oordeelden het echter wenschelijk. De heer de Savornin Lohman vroeg een reglement, dat van wege de hooge Regeering moet worden uitgegeven, opdat de militair precies wete, waaraan hij zich heeft te houden. De Regeering verzette zich aanvankelijk doch verklaarde zich ten slotte bereid een handleiding, een soort admonitie te doen samenstellen, die aan jonge militairen zou kunnen worden uitgereikt.

Thans heeft de Regeering het reglement gepubliceerd, dat in wezen

gansch iets anders is dan het reglement van 1815. Volgens de wet is het feitelijk overbodig, maar ik acht het alleszins gewenscht, dat er een reglement is, o. a. om als handleiding te kunnen worden gebruikt bij de theorie, zooals ook in art. 36 van het reglement wordt geëischt. Het is samengesteld door een Commissie, onder presidium van den heer Dresselhuys. De Commissie, samengesteld in 1912, bracht in 1917 haar verslag uit, dat tot mijn leedwezen niet van een toelichting is voorzien. Vergelijkt men dit concept-reglement met het reglement van 1815, dan is er over het algemeen weinig verschil. Men moge beweren, dat door de veranderingen, die de maatschappij in de laatste jaren heeft ondergaan, het begrip militaire tucht is gewijzigd, ik ben van oordeel, dat het begrip militaire tucht iets onveranderlijks is.

De Voorzitter: Ik moet den geachten spreker thans waarschuwen dat hij op dit punt niet verder gaat. De geachte afgevaardigde is thans bezig met te spreken over den inhoud van het Reglement op de Krijgstucht en hij zal toegeven dat hij daarover thans niet zal kunnen handelen, zijnde daarover de interpellatie gehouden.

De heer TILANUS: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal dan over den inhoud van het reglement niet verder spreken, maar zal mij beperken te spreken over hetgeen er niet in staat. Juist daartegen rijst bij mij ernstig bezwaar. In het Reglement op de Krijgstucht van 1815 stond een inleiding van drie paragrafen. Bij de behandeling van de wet op de krijgstucht in 1902 werd er nu door de heeren, die ik zooveen noemde, in het bijzonder door den heer de Savornin Lohman, op aangedrongen deze inleiding in het te concipieeren reglement op te nemen. Men kon begrijpen, dat de Regeering bedoelde inleiding niet in de wet kon overnemen, maar dat men ze geheel ter zijde zou leggen achtte men ongewenscht, en daarbij sluit ik mij volkomen aan. Wanneer ik vergelijk het Reglement op de Krijgstucht, dat op 1 Januari a.s. zal worden ingevoerd, met dat van 1815, zie ik, dat de paragrafen 1 en 3 van bedoelde inleiding daarin zijn verwerkt, maar dat paragraaf 2 ontbreekt.

Over de paragrafen 1 en 3 mag ik naar uw meening niet spreken, Mijnheer de Voorzitter, hoewel ik gaarne een woord van hartelijke aanbeveling zou willen uitspreken. Ik kan alleen handelen over paragraaf 2 van de inleiding in het reglement van 1815, welke aldus luidde:

„Daar de Godsdienst de bron is van alle geluk, deugd, waren moed en troost, moet ook in den krijgsstand een ieder zich tot betrachtting deszelfs en tot een zedige levenswijze bevljtigen: de Godslasteringen, het vloeken en zweeren moeten worden nagelaten; en zullen de meerderen hierin, en in al wat de handhaving der goede zeden kan bevorderen, hunne minderen met

een goed voorbeeld voorgaan, en alle buitensporigheden algemeen vermijd moeten worden."

Het doet mij buitengewoon leed, dat de commissie deze belangrijke bepaling niet heeft verwerkt in haar voorstel.

Wel vind ik in het voorstel der commissie iets meer dan er nu staat in het reglement zelf; in het concept artikel 17 sub 3 leest men: „Met het waardig uitoefenen van het gezag is in strijd uitvloeken", enz. Evenwel de grond, waarop het verbod van vloeken berust, is niet opgenomen. Het spijt mij, dat de Minister daarin heeft berust.

Het reglement eischt, dat aan iederen milicien een exemplaar wordt uitgereikt. Daarom acht ik een bepaling als van paragraaf 2 van het reglement van 1815 van groote beteekenis, mede in verband met de omstandigheid, dat bij de theorie over de krijgstucht dit reglement moet worden behandeld. Daarom vind ik het alleszins gewenscht, dat zij alsnog wordt opgenomen en ik acht het dermate van belang, dat ik bij den Minister aandrings, alsnog een dergelijke bepaling op te nemen.

De heer OUD: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou nog een enkele opmerking willen maken over het Reglement op de Krijgstucht.

Dat reglement is ook weer een staaltje van de zeer verkeerde leiding, die men ten opzichte van het leger van de zijde van het Departement van Oorlog voert.

Het Reglement op de Krijgstucht gaat volkomen in tegen den modernen geest, tegen de moderne ontwikkeling. Ik zal niet beweren, dat het reglement in strijd is met de Grondwet, ik heb dat in de eerste plaats voor mijn betoog niet noodig, maar ik acht het ook onjuist dit te betoogen, omdat ik niet geloof, dat het in strijd is met de Grondwet. Wanneer men dit zegt en de Minister kan op goede gronden aantonen, dat het niet in strijd is met de Grondwet, verzwakt men naar mijn meening zijn betoog tegen het reglement, in plaats van het te versterken.

Ik ben het niet eens met hen, die zeggen, dat dit reglement in strijd is met de Grondwet. Ik zal dit niet uitvoerig gaan ontwikkelen, maar men vindt voor deze meening steun bij zeer bekende schrijvers over ons Staatsrecht o.a. bij Buys en bij Struycken, die allen betoogen, dat deze quaestie met het recht van vereeniging en vergadering, hetwelk de Grondwet iederen staatsburger waarborgt, niets te maken heeft.

Een eenvoudig voorbeeld kan dit duidelijk maken. Als dit in strijd was met de Grondwet, zou iemand kunnen beweren, als 's morgens om 10 uur aan een compagniescommandant verlof gevraagd werd, om naar een vergadering te gaan en de compagniescommandant zou antwoorden, dat het belang van den dienst dit niet toeliet, dit in strijd zou zijn met de Grondwet en de militair zich zou kunnen beroepen op het recht van vrijheid van vereeniging en vergadering, dat ieder staatsburger is toegekend. Daarom acht

ik de opmerking niet juist en ik heb dit dadelijk willen zeggen, omdat ik meen, dat men beter doet deze quaestie buiten debat te laten.

Dit neemt niet weg, dat ik het reglement zelf dom en onverstandig vind.

De heer VAN DIJK, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats beantwoordende de interpellatie van den heer ter Laan betreffende het Reglement op de Krijgstucht, stel ik er prijs op met een enkel woord samen te vatten welke bezwaren door den heer ter Laan tegen dit reglement zijn ingebracht. Het is dus mijn bedoeling eerst de essentieele bezwaren te noemen — ontdaan van alles, wat in ruime mate als franje er aan was gehecht en minder ter zake dienende was — en ze daarna te beantwoorden.

De heer ter Laan heeft gezegd, dat er van verschillende kanten verzet is gerezen, in het bijzonder tegen de artikelen 17 tot en met 20 en daarvan weer in het bijzonder tegen de artikelen 17 en 20 van dat reglement, en wel, omdat het recht van vereeniging en vergadering daardoor in de klem zou komen. Voorts, dat art. 17 reactionnair en art. 20 bespottelijk is. Voorts dat hij begrijpt, dat er tucht moet zijn, maar dan een zoodanige tucht, waarvan iedereen gevoelt, dat die *moet* bestaan, een tucht, niet steunende op stommen dwang maar op rechtvaardigheid. Voorts, dat het thans geldende reglement van krijgstucht reeds meer dan voldoende is en voldoende macht geeft aan de militaire autoriteiten, en dat het nu nog veel erger zal worden. Voorts, dat in 1902 de Wet op de Krijgstucht is aangenomen en dat art. 2 daarvan alle krijgstuchtelijke vergrijpen omschrijft; daarbuiten mag dus niet worden gegaan, en alles wat meer omschreven is, zou zijn in strijd met de wet, dus uitmaken een niet gewettigde uitbreiding van art. 2 van de Wet op de Krijgstucht. Bovendien heeft ook professor van der Hoeven gezegd, aldus de heer ter Laan, dat het niet mogelijk is alle vergrijpen op te sommen en samen te vatten, en nu wordt dat toch gedaan door het nieuwe reglement.

De heer ter Laan doet verder een beroep op eenige juristen en verwijst naar hun artikelen. Of dat beroep in overeenstemming is met zijn partijgenoot den heer Schaper, weet ik niet, maar ik mag veronderstellen, dat er geen strijd tusschen die beiden bestaat.

De vrees wordt verder uitgesproken, dat wellicht ook de bepalingen van artikel 17 van het reglement in strijd zijn met de Grondwet. Een motiveering daarvan wordt echter door den heer ter Laan niet gegeven.

Het gevaar, dat de heer ter Laan ziet in het bijzonder in de bepalingen van artikel 17, ligt daarin, dat bijv. iemand, behoorende tot de S. D. A. P. — een partij, die streeft naar ontwapening en dys strijd voert tegen het wezen van de krijgsmacht — of ook tot andere politieke partijen, zou worden beschouwd als te behooren tot vereenigingen of groepen van personen, bedoeld in art. 17 van het Reglement

betreffende de Krijgstucht. Daarin zou dus de mogelijkheid gelegen zijn, om tal van vereenigingen te treffen. Wij — aldus de heer ter Laan — zullen niet zeggen: „stoor je er niet aan”, want dat geeft den soldaten toch niets; misschien kunnen zij in beroep gaan en dan kan de rechter uitspraak doen.

Eindelijk spreekt de heer ter Laan de vrees uit dat de bonden onder de militairen, die zich langzamerhand gevormd hebben, nu geen vrije werking in het leger zullen hebben, wanneer zij voortdurend belemmering ondervinden, zelfs bij het laten rondgaan van inteekenlijsten.

En ten slotte is gevraagd waarom dat reglement niet is gebracht in het georganiseerd overleg.

Aldus, Mijnheer de Voorzitter, in het kort saamgevat wat er tegen dit reglement is ingebracht. Ik meen dat het goed is ter beantwoording in de eerste plaats zeer in het kort even te wijzen op de wordingsgeschiedenis van dat reglement.

In 1902 werd op aandrang van de Kamer door de Regeering toegezegd bij de behandeling van art. 2 der Wet op de Krijgstucht, dat er zou komen een reglement, bevattende de beginselen van de krijgstucht en waarin tevens zooveel mogelijk zouden worden opgenomen de feiten die als krijgstuchtelijke vergrijpen moeten worden aangemerkt.

Aanvankelijk was het zelfs de bedoeling, dat dit reglement zou zijn een dienstvoorschrift in den zin van de wet, waarvan de consequentie zou zijn dat het opzettelijk niet voldoen aan de bepalingen van dat reglement zelfs strafbaar zou zijn volgens het Wetboek van Militair Strafrecht.

Echter is dat niet gebeurd. Uitdrukkelijk staat in het reglement dat het niet is een dienstvoorschrift in den zin van het Wetboek van Militair Strafrecht. Daarover is gesproken bij de behandeling van de Invoeringswet op de militaire wetten, waarbij uitdrukkelijk door den Minister van Justitie is verdedigd, dat het niet aanging om er van te maken een dienstvoorschrift in den zin van de wet.

In 1912 werd een ambtelijke commissie benoemd onder voorzitterschap van mr. Dresselhuys, aan welke werd opgedragen het samenstellen van de verschillende bepalingen, noodig tot invoering van de militaire wetten; die commissie diende in 1917 haar rapport in en voegde daarbij een aantal ontwerpen, waarbij o.a. ook het ontwerp van het Reglement betreffende de Krijgstucht.

Dat ontwerp is door de tegenwoordige Regeering gevolgd; het nieuwe reglement wijkt er in beginsel niet van af. De eenige verschillen zijn bekortingen, meer positieve formuleringen en een gewijzigde indeeling.

Het reglement heeft dus geen andere bedoeling dan te zijn een handleiding voor den militair, waarin hem de beginselen van de krijgstucht worden voorgehouden, waarin hij zijn rechten en plichten omschreven vindt en waarin naast de algemeene omschrijving van de krijgstuchtelijke vergrijpen, zooals de *wet* die aangeeft, enkele krijgstuchtelijke vergrijpen zijn opgenomen, waarop in het bijzonder

de aandacht moest worden gevestigd, omdat zij elders in reglement of voorschrift niet voorkwamen of althans niet in dien vorm.

Hier is dus niet geweest het scheppen van nieuwe feiten, die niet reeds krachtens de Wet op de Krijgstucht strafbaar waren; wat in dit reglement staat vermeld, valt volkomen binnen de omschrijving van artikel 2, no. 1, van de Wet op de Krijgstucht. En daaruit zou dus eigenlijk reeds de conclusie kunnen worden getrokken, dat elke actie, die zich richt tegen hetgeen in het reglement betreffende de krijgstucht als krijgstuchtelijk vergrijp is omschreven, aan het verkeerde adres is, en eigenlijk zou moeten zijn gericht tegen artikel 2, no. 1, van de Wet op de Krijgstucht, omdat die omschrijving zoo ruim is, dat alles daaronder is begrepen.

Wanneer wij een juist licht willen doen vallen op artikel 17 en volgende, is het noodig in herinnering te brengen, dat in artikel 15 van het reglement in de eerste plaats is omschreven datgene, wat als krijgstuchtelijk vergrijp moet worden aangemerkt, nl. alle niet in de strafwet omschreven handelingen en gedragingen, strijdig met eenig dienstbevel of dienstvoorschrift of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde.

Het tweede lid van dat artikel zegt dan uitdrukkelijk, dat het reglement onder meer de strekking heeft de grondslagen van de krijgstucht te omschrijven en aldus een algemeene aanwijzing te geven van datgene, wat onbestaanbaar is met de militaire tucht en orde. In logisch verband volgt artikel 16, zeggende, dat bij de beantwoording van de vraag, of de handeling of gedraging van een militair al dan niet bestaanbaar is met de militaire tucht of orde, de algemeene beginselen, neergelegd in het eerste hoofdstuk van het reglement als leidraad zullen moeten worden genomen.

Het tweede lid van artikel 16 kondigt nu enkele bijzondere vergrijpen aan, door te zeggen: onverminderd het in het eerste lid vermelde, worden in de hiernavolgende artikelen van het tweede hoofdstuk enkele verbods- en gebodsbepalingen opgenomen, waarvan de niet-nakoming onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde.

Alvorens nu een woord te wijden aan de artikelen zelf, stel ik er prijs op enkele algemeene opmerkingen te doen voorafgaan.

De heer ter Laan doet een beroep op juristen en door hen geschreven artikelen in het *Weekblad van het Recht*. Uiteraard zal ik daarop niet ingaan en slechts ter sprake brengen hetgeen de heer ter Laan zelf in het midden heeft gebracht.

Van beteekenis is, wat de heer ter Laan heeft opgemerkt aangaande de tucht. Inderdaad mag tucht niet berusten op wat de heer ter Laan noemt „stommen dwang”. Er moet inderdaad zijn opvoeding tot tucht en oefening in tucht. Ook dan mag echter de tucht niet ontbreken, als de onder de tucht gestelde het met die tucht niet eens is. Daarvoor dient dan ook de opvoeding tot en de oefening in de tucht en is ook het toepassen van tuchtmiddelen niet te ontgaan.

De voorbeelden door den heer ter Laan in dit verband aangehaald,

b.v. dat van den majoor en de drie kapiteins, hebben op mij niet den minsten indruk gemaakt.

Vooreerst niet, omdat oncontroleerbare geschiedenissen met voorzichtigheid moeten worden aanvaard, vooral als ik hoor, dat het Hoog Militair Gerechtshof zich over de zaak heeft uitgesproken. In het algemeen ben ik dan nogal gerust. Ook de heer ter Laan zou over het algemeen gerust kunnen zijn, omdat volgens zijn bericht de meerdere in het ongelijk is gesteld tegenover de minderen. Dat zou er dus op wijzen, dat de door hem gevreesde macht van de meerderen niet zoo groot is, dat er bezwaren aan kunnen zijn verbonden, en dat er althans in dit opzicht niet van een klassenjustitie kan worden gesproken.

Maar bovendien, een dergelijk geval heeft met de tucht en zeker met het reglement betrekkelijk weinig te maken. Dit reglement wijst juist op de taak van den meerdere en om ze niet te citeeren, ten einde niet te lang te worden, zou ik alleen willen verwijzen naar de artt. 7, 9, 10, 1ste lid, 28, 1ste lid, 29, 3de lid, en 31, waar met zooveel woorden voorgeschreven staat, dat de meerdere den mindere moet voorgaan, den mindere menschkundig en rechtvaardig moet behandelen, door zijn voorbeeld den mindere moet opwekken, enz.

Daarnaast is in het reglement opgenomen de bevoegdheid tot beklag van den mindere, waarvoor ik verwijs naar de artt. 9, 4de lid, 13, 1ste lid, en 30.

Nog een tweede opmerking zou ik hieraan willen toevoegen. Er wordt gevraagd te doen vervallen de artikelen 17 tot en met 20.

Indien dit gebeurde, zou de toestand daardoor volstrekt niet veranderen. Alleen zou aan den militair worden onthouden de aanwijzing van hetgeen in dit opzicht al dan niet geoorloofd is. De feiten zouden immers blijven vallen onder de algemeene omschrijving van art. 2, 1ste lid, van de Wet op de Krijgstucht, terwijl zelfs door het wegvallen van hetgeen aanvankelijk was opgenomen het gevaar zou ontstaan, dat geoorloofd zou worden geacht hetgeen, ook zonder omschrijving te dezer plaatse, ongeoorloofd *blijft*. Zelfs zou de vraag rijzen, of dan niet deze bepalingen bijv. in de Reglementen op den Inwendigen Dienst zouden moeten worden opgenomen, een *verplaatsing* alzo, waarbij dan niet voldaan zou zijn aan den door de Kamer uitgesproken wensch, dat deze bepalingen juist in dit reglement een plaats zouden vinden.

Wanneer dus iemand mocht meenen, dat door het wegvallen van dergelijke bepalingen de baan zou zijn vrijgemaakt voor ontbindende elementen, die de krijgstucht zouden kunnen aantasten, dan worde die meening hier aanstonds weersproken.

Art. 17, waartegen het hoofdbezwaar van den heer ter Laan gaat, zegt onder *a*, dat het den militair verboden is zich aan te sluiten bij, of op eenigerlei wijze steun te verlenen aan groepen of vereenigingen van personen, welker doel of handelingen in strijd zijn met het wezen van de krijgsmacht of met het behoud van de krijgstucht.

Zou men soms meenen, dat dergelijke steunverleening door *mili-*

tairen aan vereenigingen of groepen, die het gemunt hebben op het wezen van de krijgsmacht, op het behoud van de krijgstucht, zou moeten worden toegelaten? Een huis, dat tegen zich zelf verdeeld is, kan niet bestaan. Zou het ook de *plicht* kunnen zijn van de militaire overheid om daartegen te waken, ten einde te zorgen, dat de kracht en de eenheid in de krijgstucht niet verbroken worde?

Maar men vreest misschien een te ruime toepassing, door te verbieden het lidmaatschap van politieke partijen, die langs legalen weg streven naar ontwapening? Daarvoor behoeft inderdaad geer vrees te bestaan. Geenszins is de bedoeling, dat men de ontwapeningsleus niet zou mogen zijn toegedaan, maar wel is de bedoeling, dat de bestaande krijgsmacht niet in haar bestaan mag worden aangetast door destructieve middelen, die dus aansturen op ontbinding of verzwakking.

De heer OUD: Dus men mag niet ijveren voor kleinere lichtingen bij voorbeeld?

De heer VAN DIJK, Minister van Oorlog: Met genoeg.

Men zou kunnen vragen: is de militair dan niet vrij als Staatsburger? en dan is het antwoord: de vrijheid van den militair is inderdaad in allerlei opzichten beperkt en dat kan niet anders: als vrijwillig dienend militair reeds krachtens zijn verbintenis, als dienstplichtig militair krachtens een speciale op de wet gegronde gezagsverhouding tot de Overheid. De beperking, neergelegd in art. 17 van het Reglement, past volkomen in dat kader.

Ik zou hieraan wel willen toevoegen, dat een liberaliteit, als feitelijk hier gehuldigd wordt, elders geenszins bestaat, en wil daartoe een beroep doen op „Berufspflichten des deutschen Soldaten”, vastgesteld op 2 Maart 1922 door den sociaal-democratischen Rijks-president Ebert van de Deutsche Republik, waarin gezegd wordt:

„Der Soldat darf sich politisch *nicht* betätigen, politischen Vereinen *nicht* angehören, und an politischen Versammlungen *nicht* teilnehmen.”

Ziedaar den toestand in Deutschland en daartegenover de vrijheid, die bij ons gelaten wordt!

Natuurlijk zal de bepaling van art. 17 met oordeel moeten worden toegepast. Er zullen natuurlijk grensgevallen zijn, die moeilijkheden kunnen veroorzaken. Dat is bij geen enkele bepaling te ontgaan, maar ook op het gebied van krijgstuchtelijk optreden geldt niet het legaliteitsprincipe, maar het opportuniteitsprincipe. En bovendien is het recht van beklag, dat bestaat, ook hier een voldoend correctief.

Een ander bezwaar is geopperd tegen punt *b* van art. 17, hetwelk luidt, dat den militair verboden is:

„zich aan te sluiten bij of op eenigerlei wijze steun te verlenen aan groepen of vereenigingen van personen, ten aanzien waarvan de Minister van Marine of van Oorlog heeft be-

kend gemaakt, dat aansluiting of steunverleening door militairen in strijd is met de belangen van de krijgstucht.”

Men heeft het bezwaar geopperd, dat hier eigenlijk iets nieuws wordt ingevoerd, dat dit wellicht niet zou vallen onder de omschrijving van art. 2, n°. 1, van de wet op de krijgstucht.

Niets is minder waar. Deze bepaling heeft alleen ten doel den militair rechtszekerheid te verschaffen, omdat de gevallen, bedoeld onder *a* van het artikel, niet altijd zullen worden onderkend, althans waar het gaat om de belangen van de krijgstucht. Vandaar, dat een waarschuwing gewenscht is, hoewel op zich zelf niet strikt noodig. Niet is de bedoeling, dat punt *b* aan punt *a* een ongeoorloofde uitbreiding zou geven.

Nu kan zich de vraag voordoen, of aan den Minister ten onrechte het beslissend oordeel is gegeven of er al dan niet strijd is met de belangen van de krijgstucht.

Naar gemeend wordt, zal ook de Minister daarover zijn oordeel hebben uit te spreken. Of iets onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde, zal in het algemeen de militaire meerdere hebben te beoordeelen, maar de Minister is in hoogste instantie aansprakelijk ook voor de tucht in het leger en daarom kan hem zeker niet ontzegd worden zijn oordeel uit te spreken, of er groepen of vereenigingen van personen zijn, welker doel of handelingen in strijd zijn met de belangen der krijgstucht.

Is er dan soms een wettelijk bezwaar in gelegen, dat de beslissing van den Minister van Oorlog een constitutief element is van het vergrijp? Ik geloof, dat een dergelijk bezwaar niet behoeft te gelden; in ons rechtswezen wordt iets dergelijks trouwens herhaaldelijk aangetroffen. In gemeentelijke verordeningen komt het veelvuldig voor, dat verboden en strafbaar gesteld wordt een handeling, in welke omschrijving het oordeel van burgemeester en wethouders als constitutief element is opgenomen.

Het correctief, dat ook hier aanwezig dient te zijn, is gelegen in de verantwoordelijkheid van den Minister aan de Volksvertegenwoordiging.

Ik wensch er ten slotte nog op te wijzen, dat anderzijds deze bepaling juist een beperking inhoudt voor de militaire autoriteiten — korps- en garnizoenscommandanten —, die anders uit hoofde van hun plicht tot handhaving van de krijgstucht wellicht op eigen gelegenheid een dergelijke bepaling zouden uitvaardigen, die nu de Minister aan zich heeft getrokken.

Wat punt *c* van artikel 17 aangaat, dit punt eischt geen bespreking, omdat daaraan ook geen opmerking is gewijd.

Wat punt *d* betreft, daarover is wel gesproken; deze bepaling houdt in, dat zonder toestemming van den commandeerenden officier, aan boord van oorlogsvaartuigen, in kazernes enz. geen vergaderingen mogen worden gehouden, geen intekenlijsten mogen rondgaan, geen bijdragen mogen worden gevraagd, geen biljetten

mogen worden aangeslagen of inzamelingen gedaan, van welken aard of tot welk doel ook.

Mijnheer de voorzitter! Dat is niets anders dan een maatregel van orde. Er zijn uiteraard tal van de hier genoemde handelingen, die toelaatbaar zouden zijn ook zonder toestemming, maar er is geen zoodanige omschrijving te geven, dat moeilijkheden uitgesloten zouden zijn; vandaar een algemeene verbodsbepaling, waarop de toestemming van den commandeerenden officier uitzondering kan maken.

Waar de heer ter Laan in dit verband heeft gevraagd: hoe moeten dan de militaire bonden werken?, daar is het antwoord: eenvoudig door die toestemming te vragen. De militaire overheid dient ook in dit opzicht baas te zijn in eigen huis.

Voor punt *e* van art. 17 verwijs ik naar *a* en *b*.

Over artikel 18 en 19 heeft de heer ter Laan niet gesproken; ik meen dus, dat ik die zonder bezwaar kan laten liggen.

Het zou ook buitengewoon moeilijk vallen vast te stellen, in welk opzicht deze artikelen op eenige wijze rechten zouden aantasten. Het gaat hier in het algemeen om geheimhouding van wat geheim moet blijven.

Artikel 20 is het artikel, dat in de pers nogal de ronde heeft gedaan. Ik zal het voorlezen:

„Den militair is verboden, zich zoowel buiten als in tegenwoordigheid van zijn meerderen door onwilligheid, lijdelijk verzet of op andere wijze onvergenoegd te betoonen over den dienst in het algemeen of over bepaalde dienstbevelen of dienstvoorschriften, of wel door morren of op andere wijze ontevredenheid, feitelijk of lijdelijk verzet onder zijn kameraden aan te kweken of daartoe aan te sporen of aanleiding te geven.”

Mijnheer de Voorzitter! Het krachtige argument dat de heer ter Laan gebruikt heeft, nl. door dit artikel te signaleeren als „bespottelijk”, wil ik niet op overeenkomstige wijze teruggeven ten opzichte van deze toelichting, door den heer ter Laan gegeven.

Ik wil er op wijzen, dat in artikel 16 van het bestaande Reglement op de Krijgstucht het volgende voorkomt:

„Al wie zijne meerderen oneerbiedig behandelt, kwalijk bejegt, tegens dezelve mort, zich onbetamelijke uitdrukkingen, tegens hen veroorlooft, of zich met woorden of gebaarden over hunne behandeling onvergenoegd betoont.”

Er is dus niets nieuws opgenomen. Het is een strikt noodzakelijke handhaving van het bestaande. Men kan zeggen, dat de uitdrukking „op andere wijze” ruim is gekozen, maar dat is geschied, omdat bezwaarlijk zijn te omschrijven al de wijzen, waarop men zijn onvergenoegdheid kan betoonen. Er staat niet in het artikel, dat strafbaar is iemand, die onvergenoegd *is*, maar wel iemand, die die onvergenoegdheid *betoont*. Morren en mokken is in den dienst niet toelaatbaar.

De heer KETELAAR: Neen, dat mag niet; dat moest verboden worden!

De heer VAN DIJK, Minister van Oorlog: De heer Ketelaar is het blijkbaar met mij eens.

Zooals ik straks reeds zeide, zonder de mogelijkheid van een beklag, dat aan de militairen toekomt, zou een bepaling als deze bezwaarlijk zijn te handhaven. De onvergenoegdheid, die wellicht bestaat, mag niet betoond worden, maar kan en moet opgelost worden langs den voorgeschreven weg van redelijk beklag, zooals dat in een ordelijke instelling als het leger behoort, doch niet langs den weg, waarop de mindere het zou willen zoeken.

De heer ter Laan heeft ten slotte drie vragen gesteld. De eerste is:

„Is de Regeering bereid, de artikelen 17 tot en met 20 van het Reglement op de Krijgstucht te doen vervallen?”

Daarop is het antwoord: de Regeering is daartoe niet bereid.

De tweede vraag luidt:

„Zoo neen, is de Regeering dan bereid, over deze artikelen het advies in te winnen van het georganiseerd overleg en dit advies ter kennis te brengen van de Volksvertegenwoordiging?”

Het antwoord daarop luidt:

Aangezien het hier gaat om fundamenteele vragen betreffende de handhaving van de krijgstucht, die als zoodanig geen onderwerp van „overleg” kunnen uitmaken, en voorts omdat de grenzen van art. 2, no. 1, van de wet op de krijgstucht niet worden overschreden, wordt ook deze vraag ontkennend beantwoord.

De derde vraag luidt:

„Kan de Regeering mededeelen, wat de bedoeling is van artikel 17a en b en is zij bereid daarin zoodanige wijziging te brengen, dat verschil van opvatting en uitlegging zooveel mogelijk wordt buitengesloten?”

Daarop is het antwoord:

De bedoeling van artikel 17a en b is geen andere dan dat militairen zich hebben te onthouden van medewerking aan groepen of verenigingen van personen, wier streven er op gericht is het bestaan van de krijgsmacht of van de krijgstucht aan te tasten; ten einde zooveel mogelijk rechtszekerheid te verschaffen, dus niet om uitbreiding te geven aan artikel 17a, is de bepaling van artikel 17b opgenomen. Waar deze bedoeling naar de meening der Regeering voldoende duidelijk tot uitdrukking is gebracht, bestaat voor wijziging geen aanleiding.

De heer VAN DIJK, Minister van Oorlog: Er is nog gevraagd door den heer ter Laan hoe de houding van het Departement van Oorlog is geweest tegen de onderofficieren, die zich schuldig hebben gemaakt aan het zenden van oneerbiedige telegrammen en moties.

De Minister van Oorlog heeft niet de bevoegdheid te gelasten een straf op te leggen, maar wel wensch ik hier te verklaren, dat

ik aan de betrokken korpscommandanten een schrijven heb gericht, waarbij ik heb toegezonden de mij gezonden moties en tevens mededeelde, dat naar mijn meening de inhoud daarvan in strijd was met de krijgstucht.

De wijze, waarop die onderofficieren zijn opgetreden, is dermate onkrijgstuchtelijk, dat degeen, die in laatste instantie verantwoordelijk is voor de krijgstucht in het leger, dat niet mag laten voorbijgaan en van zijn kant al het mogelijke moet doen om daaraan paal en perk te stellen. En ik verwacht, dat de onderofficieren die zich hebben schuldig gemaakt aan een ontoelaatbare wijze van optreden, daarvan terug zullen komen, want anders zou het noodig kunnen zijn, dat strenger wordt ingegrepen.

De heer K. TER LAAN: Mijnheer de Voorzitter! Misschien is de voornaamste erkenning van den Minister van Oorlog deze, dat inderdaad in het Reglement op de Krijgstucht slechts enkele vergrijpen zijn opgenomen. Ik heb dat al gezegd. Het blijkt uit de rede van Zijn Excellentie duidelijk, dat het inderdaad juist om deze dingen gaat, die het recht van vergadering en vereeniging, van optochten en alles, wat er mee samenhangt, beperken. Wanneer dus iemand aangetoond heeft van welken reactionnair geest deze Regeering is bezielde, is het de Minister zelf.

Het is duidelijk, dat er geen andere bedoeling kan zijn om bij de honderden en honderden vergrijpen, die nu eenmaal tegen de krijgstucht mogelijk zijn, alleen deze te nemen, dan dat men met opzet het er heensturen wil, dat de officieren zooveel mogelijk van hun ondergeschikten, vereenigen en vergaderen moeten beletten.

De heer Minister zegt: de heeren behoeven zich er niet zoo druk over te maken: het was reeds strafbaar bij de wet. Indien dat zoo is, behoeft u, Excellentie, u er niet zoo druk over te maken, dan kan u al deze artikelen missen, zooals ik ook heb betoogd. Maar het is niet juist.

Was bij de wet strafbaar: het rondbrengen van oproepingsbriefjes van Koninklijk goedgekeurde vereenigingen; was bij de wet strafbaar het ophalen van geld, contributie en dergelijke; was bij de wet strafbaar het lidmaatschap van vereenigingen, die een officier nu krachtens eigen autoriteit voor verboden kan verklaren; was bij de wet strafbaar het meedoen aan optochten?

Dat is nooit zoo geweest. Er zijn wel militaire autoriteiten geweest, die het eens geprobeerd hebben, dat erken ik graag. Ik behoef maar te herinneren aan den strijd van den bond van marine-matrozen, om te doen zien hoe hopeloos het mislukt is en hoe de heeren met de kous over den kop thuis zijn gekomen.

Indien de Minister echter beweert, dat het alles strafbaar was bij de wet, is die bewering volkomen onjuist. Er staat bijvoorbeeld onder c van artikel 17 — waarvan de Minister meende, dat ik er niet over gesproken had, maar dat ik wel degelijk in mijn betoog heb betrokken —;

„deel te nemen aan optochten of betoogingen, van welken aard ook, indien de commandeerende officier of plaatselijke militaire autoriteit zulks, om redenen ontleend aan de belangen van de krijgstucht, verboden heeft.”

Ik zou wel eens willen weten, waar dat vroeger wettelijk aldus was geregeld. Er zijn optochten genoeg, ook optochten van verenigingen, die den militairen autoriteiten niet bijzonder aangenaam waren, waaraan toch militairen tot op dit oogenblik herhaaldelijk hebben deelgenomen.

Zulk een dwingelandij, zulk een ingaan tegen opvattingen van Nederlandsch recht, zooals het meer dan honderd jaar in de Grondwet staat, noemt de Minister opvoeden tot tucht!

Wanner ik kom met een enkel voorbeeld uit vele, zegt de Minister: ik kan op oncontroleerbare berichten niet ingaan.

Ik heb in mijn vorig betoog den Minister toezegging gedaan de namen aan hem te zullen noemen, als hij ze mij vroeg. Ik heb ze alleen hier niet in het openbaar genoemd, omdat ik het niet op mijn weg acht te liggen de namen van de officieren, die zich aan ernstige vergrijpen hebben schuldig gemaakt, te noemen voor het forum van het geheele land. Ik doe het ook niet, ook nu niet, maar ik ben nog bereid ze aan den Minister te noemen, als hij ze weten wil. Excellentie, u had niet moeten zeggen, dat ze oncontroleerbaar zijn. U had kunnen zeggen, dat het berichten zijn, die op het oogenblik niet te controleeren zijn, maar ik heb ze hier in mijn laatje en kan ze u zoo geven.

Ik wil de zaak wel even duidelijk in het licht stellen.

Een groot-majoor schreef een brief aan zijn commandant, een generaal, over 3 kapiteins, die onder hem stonden, en die zeer laakbare handelingen hadden verricht, welke hij met naam en toenaam aanduidde. De generaal heeft de kapiteins daarvoor niet gestraft, of in elk geval zijn er twee blijven dienen en is één op eervolle wijze weggegaan. Maar tegen het doordienen van die twee kapiteins kwam de majoor in verzet: hij schreef er een brief over aan den generaal en kreeg, omdat die brief niet voldoende eerbiedig was, kamerarrest, zonder acces. Dit is gebracht voor het Hoog Militair Gerechtshof.

Nu zegt de Minister: troost u maar; de mindere is in elk geval in het gelijk gesteld tegenover den meerdere.

Neen, Mijnheer de Voorzitter. De generaal is in het gelijk gesteld en de majoor is gestraft. Die straf is gehandhaafd, alleen een weinig verlicht.

Maar daarover ging het niet in de eerste plaats, of de majoor gestraft is. De zaak zelf is niet onderzocht! Het is niet ontkend door den generaal, maar door het Hoog Militair Gerechtshof niet onderzocht. Op dergelijke dingen gaat de Minister van Oorlog niet in. Ook de Minister van Justitie vindt het niet de moeite waard er een mond over open te doen. Dat is nu Nederlandsch recht!

Nu wat de invoering van het Reglement op de Krijgstucht betreft. De heer van Dijk, die op het oogenblik Minister van Oorlog is.

zegt, dat zij, die langs wettigen weg naar ontwapening streven, er niet onder vallen. Dit is mij natuurlijk zeer naar den zin, maar de vraag is, of over 2 of 3 jaren daar niet een Minister van Oorlog zit, die zich niet gebonden houdt aan hetgeen de heer van Dijk hedenavond heeft gezegd. Ik prijs de opvatting van dezen Minister; zij is die van een verstandig man. maar dit is de ellende van zoo'n reglement, dat er ieder oogenblik een andere autoriteit opstaat, die het moet toepassen. Bovendien zegt, wat de Minister hier betoogt, feitelijk niets. Zijn woorden zijn geen rechtspraak. Als een commandeerend officier anders over deze zaak denkt dan de Minister, gaat hij eenvoudig volgens zijn eigen opvatting te werk. Als hij meent, dat het om redenen ontleend aan de belangen van de krijgstucht moet verboden worden verbiedt hij het.

Als de bevelhebber op een schip of de commandant eener kazerne vindt, dat er geen optochten mogen worden gehouden, geen vergaderingen mogen worden belegd, geen biïdragen mogen worden verzameld voor de S.D.A.P., kan de Minister daaraan niets doen.

Daarom alleen reeds moesten die dingen niet staan in dit reglement. Zij geven een onwettige uitbreiding aan art. 2 van de Wet op de Krijgstucht. De Minister moest de meening van de Kamer gevraagd hebben. Hij kan dit nog doen, want hij heeft toch een meerderheid achter zich, maar dan blijft hij ten minste binnen de wet. Wat hij thans gedaan heeft is onwettig.

Het beroep op Ebert, den President van de Duitsche Republiek, kan mij niets schelen, ook al zou het juist zijn.

Uit een interruptie van den heer Oud blijkt reeds, dat daarover verschil van meening bestaat, maar als Ebert ten aanzien van den soldaat een benaling maakt, welke in een leger als het Duitsche mischien te verklaren is, dan heb ik daar voor Holland nog niets mede te maken. En zelfs indien President Ebert het gedaan had, dacht u dan dat ik dan niet zou durven te zeggen, dat hij een maatregel had genomen die indruischt tegen de beginselen der sociaal-democratie?

Heeft in ons land de Koningin het Reglement op de Krijgstucht gemaakt? Neen, dat is afkomstig van de Ministers van Marine, van Oorlog en van Justitie; dezen hebben de Koningin er alleen Haar naam onder laten zetten; Zij is er even onschuldig aan als het geval is met President Ebert in Duitschland.

Dus de vergelijking gaat niet op. Maar al was het zoo, dat men in Duitschland verkeerd doet, dan behoeft men het in Nederland nog niet te doen.

Bovendien heeft men in het Duitsche leger sedert de gezegende revolutie sommige dingen die wij niet hebben. Wij hebben altijd nog dit, dat één man, de Minister of de commandeerende officier, straft en dat men eerst de straf moet ondergaan, eer men kan reclameeren. Is dat recht? Ga heen met uw verroest recht; maak eerst uw recht in orde; maak het recht zoodanig, dat men beroep kan instellen eer men zijn straf moet ondergaan, en dat men zekerheid heeft wat

betreft straffen voor ernstige vergrijpen, dat het niet van één persoon afhangt.

Hier zal nu één man uitmaken, welke vereenigingen verboden zijn. Elke gemeenteverordering steunt op de wet en als zij in strijd is met de wet, dan is er een orgaan als het college van Gedeputeerde Staten en dan is er de Minister van Binnenlandsche Zaken, zoo noodig ook de Minister van Justitie, die daartegen waken. Maar uw reglement van krijgstuicht gaat lijnrecht tegen de wet in en naar het oordeel van bevoegde juristen ook tegen de Grondwet.

Wanneer u ten slotte niets ander meer weet

De VOORZITTER: Mag ik vragen: wie is „u”? De geachte afgevaardigde spreekt van den Voorzitter, nietwaar?

De heer K. TER LAAN: Mijnheer de Voorzitter! Ik bedoel: wanneer de Minister van Oorlog niet anders meer weet, dan komt hij met de mededeeling, dat de militaire autoriteit baas in eigen huis moet zijn. Neen, ook dat gaat niet op; het is *ons* huis. Het leger is niet van u, maar van ons, van de Volksvertegenwoordiging.

De Minister neemt nog altijd, dat het leger is een kaste, die buiten de wet staat en waarover hij baas kan spelen, zooals de Minister van Marine over de vloot. Indien er maar een Volksvertegenwoordiging was, die inderdaad begreep wat recht en vrijheid van de bevolking zijn, dan zou het daarmede wel uit zijn.

De Minister is natuurlijk niet bereid, het reglement in te trekken en hij is ook niet bereid om hierbij het georganiseerd overleg te betrekken. Hij zegt, het kan geen onderwerp van overleg uitmaken, omdat het betreft een van de fundamentele rechten. Het is precies andersom. Juist omdat het een fundamenteel recht betreft, moet het in een instituut als het georganiseerd overleg begrepen worden.

Voor de uitoefening van de tucht zou men moeten hebben een tuchtraad, waarin meerdere personen zitten, in plaats dat één persoon optreedt. Het is duidelijk, dat alle quaesties, die betrekking hebben op de omschrijving van het recht, enz. in het georganiseerd overleg moeten komen.

Wanneer men van dezen Minister verneemt, hoe hij zelf te werk gegaan is, hoe hij naar aanleiding van moties, welke zijn Departement bereikten, sommige commandeerende officieren heeft aangeschreven, dan is het toch duidelijk, van welken verkeerden geest deze Minister bezielde is.

Er zijn onderofficieren geweest, die zich in oneerbiedige termen, gelijk het heet, hebben uitgelaten.

Men vergete niet, in welken gemoedstoestand deze menschen verkeerden om die 2 jaren van onzekerheid, om dien pensioenaf trek, om het verbreken van reëngagementen, om het verbreken van een eenmaal gegeven belofte en meer van die dingen. Dan nog de onzekerheid van bestaan. Als er iemand begrijpen moest, dat misschien het telegram oneerbiedig was, dan had het deze Minister moeten zijn.

Er zijn commandanten geweest, die het begrepen hebben en niet hebben gestraft. Nu komt er een briefje uit den Haag, waarin staat: wil u het even nakijken. Met genoegen heb ik gezien, dat er ondanks dat briefje uit den Haag commandanten geweest zijn, die niet gestraft hebben.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zal aan het eind van mijn rede komen met een motie te dezen aanzien, die ik dan op Uw bureau zal deponeren ¹⁾.

De heer Duys: Ik moet beginnen met protest aan te teekenen tegen de wijze, waarop de Minister heeft gehandeld tegenover de menschen, van wie hij beweert, dat zij oneerbiedige taal hebben gesproken en oneerbiedige moties hebben aangenomen. Als de Minister zegt, dat het niet in zijn bevoegdheid ligt te gelasten iemand straf op te leggen, dan is voor iemand, die zich daarvan bewust is, slechts één houding mogelijk, nl. dat hij niets doet en ook geen briefjes schrijft aan iemand, die geheel van hem afhankelijk is, omdat hij den man er elk oogenblik uit kan gooien en om verschillende redenen kan doen passeeren. Men weet wel hoe dat gaat, vooral in dezen tijd, nu men hen zoogenaamd kan laten „afvloeien” of passeeren in het belang van den dienst. Wanneer zulk een Minister een briefje schrijft aan een ondergeschikt ambtenaar, al is hij dan honderdmaal majoor, overste of kolonel, dan mag hij formeel wel geen last geven, maar moreel en materieel doet hij dat wel. Ik zou met een dergelijke handeling naar waarde te qualificeeren een zeker deel van de overzijde onaangenaam zijn, want er is maar één woord dat een klassieke beteekenis heeft in ons land, dat de houding van den Minister qualificeeren kan. Ik hoor den heer Heemskerk, de Minister van Justitie, zeggen, dat dit een geheim blijft, maar het woord, dat ik bedoel, is veeleer een publiek geheim, hoe men een dergelijke houding qualificeert. Wanneer men zegt geen bevoegdheid te hebben, maar men schrijft een briefje, waarin voor den goeden verstaander het halve woord duidelijk is, och, de Minister is lang genoeg militair geweest om te weten wat dat beteekent. De wensch en de wenk van den Minister is in zulk een geval een bevel.

En indien nu de Minister nog had gezegd: ik had de bevoegdheid niet om dat te doen, maar ik vond deze daad zoo erg de krijgstucht ondermijnend, dat ik het er op heb gewaagd, in het vertrouwen, dat de Kamer wel achter mij zou staan en daarom heb ik gevraagd of er geen reden was straf op te leggen, dan zou ik dat veel sympathieker hebben gevonden. Men heeft het wel eens over krijgsmanseer en royaal voor de zaak uitkomen, welnu, dat was royaler geweest, maar wat de Minister nu gedaan heeft is langs een omweg er om heen draaien.

¹⁾ De motie luidende: „De Kamer van oordeel dat de artikelen 17 t/m 20 van „het Reglement van Krijgstucht dienen te worden ingetrokken gaat over tot de „orde van den dag” is in de vergadering van 22 December 1922 verworpen.

De heer OUD: Mijnheer de Voorzitter! De Minister zegt, dat wat in het Reglement op de Krijgstucht staat, er gerust ingezet mocht worden, want de wet op de krijgstucht is algemeen. Die zegt:

„Alle niet in eenige strafwet omschreven feiten, strijdig met eenig dienstbevel of dienstvoorschrift, of onbestaanbaar met de militaire tucht of orde”.

dat valt onder overtreding van de krijgstucht en dus mag ik bepalen wat ik wil. Ja, maar dat de zaak in de wet op de krijgstucht vaag geregeld is, is volkomen begrijpelijk. Waarom heeft men dat zoo vaag gezegd? Men kan dat vinden in de Memorie van Toelichting van de Wet op de Krijgstucht, waarin gezegd wordt, dat „reeds de belangrijke militaire verplichtingen veelvoudig en veelsoortig (zijn)”, waarlijk talloos zijn de minder belangrijke. Deze zijn a priori onmogelijk allen te voorzien, veel minder nog in bijzonderheden te omschrijven. Telkens en telkens weer wisselen zij en wijzigen zij zich naar stand, rang, betrekking, werkzaamheden, toestanden, tijden, gelegenheden, enz., vooral ook bij die tekortkomingen van ondergeschikt belang is de strafwaardigheid en de mate daarvan afhankelijk van de mate van onachtzaamheid of roekeloosheid, van het opzet of de halsstarrigheid, die zich bij den dader openbaarden en van de mogelijke, waarschijnlijke of zekere gevolgen der daad. Wilde men beproeven een volledige lijst van disciplinaire vergrijpen samen te stellen, men zou al zeer spoedig tot de overtuiging der onuitvoerbaarheid van het voorgenomen plan geraken en zich genoopt zien aan die lijst als aanhangsel of aanvulling een artikel toe te voegen, waarin alle in de vorige artikelen niet vermelde indisciplinaire feiten strafbaar worden gesteld; een artikel alzoo, in hetwelk de erkenning van het vruchteloze der poging zou zijn gelegen, en dat tevens de overbodigheid van de geheele voorafgaande lijst, als met een pennestreek, zou aantoonen.

Mijnheer de Voorzitter! Wat heeft nu de Minister gedaan? Dat, wat hier als onmogelijk wordt gekenschetst heeft de Minister toch opgenomen in zijn Reglement op de Krijgstucht, en de omschrijving van allerlei feiten, waarvan hier gezegd wordt: dat kan men niet beoordeelen, heeft de Minister niettemin opgenomen.

Wat is de praktische beteekenis daarvan? Wij moeten dan weten wat de wet op de krijgstucht bedoelt. In wat ik zoeven voorlas, wordt gezegd, gij kunt, dat alles niet in de wet omschrijven. Ieder bepaald geval moet dus beoordeeld worden. Door wien? Door den meerdere, die toezicht moet houden of de tucht wordt nageleefd en die heeft te straffen, als die tucht niet wordt nageleefd.

Hij kan straffen, maar dan heeft de gestrafte de noodige waarborgen, die ten slotte culmineeren in zijn recht op beroep op den militairen rechter en die beoordeelt, of de houding van den gestrafte al dan niet in strijd was met de tucht.

Wat beteekent nu de bepaling van art. 17b?

De beteekenis daarvan is, dat, wanneer een militair lid is van een vereeniging die naar het oordeel van zijn commandant in strijd is

met die wet op de krijgstucht, en niet in overeenstemming met de krijgstucht, dan kan de commandant ongetwijfeld dien man straffen, maar dan heeft die man ook beroep op den militairen rechter, die ten slotte uitmaakt, of het lidmaatschap van die bepaalde vereeniging in strijd is met de krijgstucht, ja dan neen.

Door dit nieuwe reglement wordt dit oordeel echter verplaatst naar den Minister van Oorlog en wanneer deze, of de Minister van Marine in het algemeen heeft verklaard: het lidmaatschap van die en die vereeniging is in strijd met de krijgstucht, dan moet er gestraft worden en zal de militaire rechter ook straffen, ook al is hij het niet met den Minister eens.

Ik zie, dat de Minister van Oorlog bevestigend knikt; hij is het er dus met mij over eens. Hij wil dit ook, en wil dus, dat de waarborgen niet meer zijn in handen van den onafhankelijken militairen rechter, maar dat die komen in handen van den Minister. Hij wil dus voor de militairen iets, wat men voor de burgers juist niet wil. Want voor dezen wil men, dat de macht gelegd wordt in handen van den onafhankelijken rechter.

Men heeft dat vroeger ook gewild voor de militairen en als die gestraft werden, moest er een veiligheidsklep zijn, die gevonden was in den militairen rechter. Deze wordt thans echter uitgesloten.

De Minister zegt: de heer ter Laan heeft zulk een hoogen toon aangeslagen over hetgeen er in het reglement stond van de onvergenoegdheid, maar in het oude reglement stond dit ook al. Maar in dat oude reglement stond het anders, want daarin werd gesproken van het zich „onvergenoegd betoonen tegenover zijn meerdere”. Dat wilde dus zeggen, dat, als een meerdere een bepaald bevel gaf of een straf oplegde, men zich dan tegenover dien meerdere daarover niet onvergenoegd mocht betoonen. Dat verbiedt echter niet de onvergenoegdheid in het algemeen.

Wanneer een motie wordt aangenomen op een vergadering van een vereeniging van onderofficieren, waarin men zijn onvergenoegdheid uit tegenover den Minister met betrekking tot een maatregel, dan kan men thans ook straffen. Dat is echter wat anders dan het zich onvergenoegd betoonen tegenover zijn meerdere volgens het reglement van 1815.

De heer DRESSELHUYNS: Thans nog iets over het Reglement van Krijgstucht.

Ik heb met eenige verbazing gehoord hetgeen van de zijde van den heer ter Laan en anderen tegen dat reglement is aangevoerd, want deze zaak heeft hoegenaamd niets nieuws.

Bij de behandeling van het wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht is ook overgelegd als bijlage het rapport der Staatscommissie, waarin ook dit ontwerp-Reglement, en toen is op dat ontwerp-Reglement van geen zijde, ook niet van den kant van de S.D.A.P., aanmerking

gemaakt. Dat rapport maakte één geheel uit met dat wetsontwerp; het Reglement was een der bijlagen.

De heer K. TER LAAN: Wij spreken hier toch niet over alle rapporten, die later nog komen moeten als wetsvoorstellen.

De heer DRESSSELHUYS: Het rapport was er bij; het maakte zooals ik zeide één geheel met het wetsontwerp uit.

De heer K. TER LAAN: Het rapport was toen nog niet aan de orde.

De heer DRESSSELHUYS: Nu wil ik zeggen, dat hetgeen toen geschied is, eigenlijk volkomen logisch was.

De heer Oud zegt, dat in de Kamer door professor van der Hoeven verdedigd is de toelichting op het Reglement op de Krijgstucht, maar de geachte afgevaardigde zal ook weten, dat de Kamer het Wetboek alleen aanvaard heeft, nadat Minister Loeff beloofd had om in plaats van het algemeene woord „krijgstucht”, een omschrijving te geven, een z.g. explication paternelle, die juist dienen zou om jonge soldaten er van op de hoogte te brengen, wat met krijgstucht werd bedoeld. Hetgeen dus in dit Reglement, het zoogenaamde „boekje”, zooals het toen heette, geschreven werd, was eenvoudig een zedelijke plicht van de Regeering en de uitvoering van dien zedelijken plicht is opgedragen aan de Commissie. De Commissie heeft zich eenvoudig op dit standpunt gesteld, dat zij moest in dat reglement neerleggen datgene, wat op dat oogenblik algemeen als toepassing van krijgstucht werd geacht. De Commissie had dus niets nieuws te formuleeren, maar had eenvoudig bijeen te zoeken, wat volgens de bestaande jurisprudentie als krijgstucht werd geschetst. Nu neem ik de artikelen 17a, b, c en d van dat Reglement en het meest sprekende, waarop de heer ter Laan de aandacht heeft gevestigd, is wel dit: dat het een militaire commandant geoorloofd zou zijn uit te maken, en hij dat bij voorbaat zou kunnen doen, dat het bezoek aan eene zekere openbare vergadering zou kunnen worden geacht te zijn in strijd met de krijgstuchtbegrippen.

Mijnheer de Voorzitter! Ieder, die de krijgstucht eenigszins heeft bestudeerd, nu weet, dat het ten onzent nooit anders geweest is. Ik heb hier voor mij uitspraken van het Hoog Militair Gerechtshof, o.a. een uit het jaar 1916, waarin dergelijke feiten, het na een verbod van een commandant bezoeken van een bepaalde openbare vergadering of bepaald gebouw, strafbaar werd geacht. Ik wijs er op, dat zij, die de zaak behoorlijk hebben nagegaan, ook moeten weten, dat principieel zoodanig recht den militairen commandant niet zou kunnen worden onthouden.

Waar steunt dat verbod nu op? Het steunt o.a. op art. 276 van het Garnizoensreglement, dat den militairen commandanten het recht geeft, het bezoeken van openbare lokalen te verbieden en bovendien deze macht geeft, om soldaten en militairen van het lager

kader, die desondanks tot een bezoek overgaan, door de wacht naar de kazerne te laten brengen.

In artikel 226 van dat Garnizoensreglement staat:

„De plaatselijke commandanten zullen de openbare huizen, die door den commandant van het garnizoen voor hetzelfde verboden zijn, kunnen visiteeren en zoo zich in dezelve onderofficieren of manschappen, tot het garnizoen behoorende, bevinden, zullen zij hen arresteeren en aan den commandant in de hoofdwacht overgeven.”

Dit artikel van het reglement is gehandhaafd bij artikel 69 van de Invoeringswet door deze Kamer een jaar geleden aangenomen. Dat artikel is hier aanvaard en, als men het nu heeft goedgekeurd zonder de zaak te bestudeeren, dan treft de schuld hen, die de zaak toen niet hebben bestudeerd maar niet den Minister, als hij aan dat artikel uitvoering geeft. Trouwens, dat in het algemeen de commandant bevoegd moet zijn om in bepaalde gevallen bepaalde vergaderingen te verbieden, spreekt van zelf. De Minister heeft het Duitsche voorschrift aangehaald; ik zou hetzelfde kunnen doen met Fransche, Engelsche en andere voorschriften. Als ik denk aan hetgeen enkele jaren geleden is gebeurd, juist in die roerige jaren, o.a. in 1918, dan is het duidelijk, dat de garnizoenscommandant genoemde bevoegdheid niet kan missen.

Ik denk als voorbeeld aan de uitspraak van het Hoog Militair Gerechtshof, dat indertijd heeft behandeld de zaak van de militairen in Soerabaja, die in 1918 onder leiding van eenige burgers een plan hadden beraamd den militairen commandant af te zetten, het postkantoor in beslag te nemen en de bank te bezetten en een sovjet-republiek uit te roepen. De militaire commandant is er toen toe overgegaan aan de jonge militairen te verbieden vergaderingen van deze organisatie bij te wonen, en heeft eene strafactie ingesteld tegen degenen, die er aan hadden deelgenomen. Die militairen zijn met vrij zware straffen gestraft. Degenen, die zich daarvoor interesseeren, zooals de heer ter Laan, weten daar alles van.

De heer K. TER LAAN: Ja, maar dat is heel wat anders dan wat dit artikel 17 bedoeld. Het heeft er niets mee te maken.

De heer DRESSELHUYNS: In theorie moet dus zeker de militaire commandant de bevoegdheid hebben in bepaalde gevallen het bijwonen van bepaalde vergaderingen en bijeenkomsten te verbieden.

Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat die commandant er toe moet overgaan om het geoorloofd vakvereenigingsrecht of de vrijheid van de Nederlandsche burgers te verkorten. Het spreekt van zelf, dat de toepassing van art. 17a door den Minister, onderworpen is aan het critiek-recht van de Staten-Generaal en dat, als een Minister van Oorlog dergelijke dwaasheden beging om het vakvereenigingsrecht onmogelijk te maken, die Minister door de Staten-Generaal ter verantwoording zou worden geroepen.

Vraagt men mij of ik het behoud van die artikelen van beteekenis vind, dan zeg ik: neen, in de eerste paats niet, omdat, zooals de Minister zegt, het artikel overbodig is, maar in de tweede plaats niet, omdat de Minister op grond van het reglement op den garnizoensdienst en op grond van de artikelen 2 en 3 van de wet op de Krijgstucht reeds bevoegd is te doen hetgeen in die artikelen 15—20 van het Reglement staat. Schrap de Minister die artikelen, dan zal het geen achteruitgang zijn en in één opzicht zou hij iets goed doen, omdat hij daardoor zal beletten, dat een niet verstandige commandant die artikelen misbruikt om een geheel geoorloofd vakvereeningsleven in te perken.

Ik geef den Minister om het laatste te voorkomen in overweging te doen wat hij zelf aangaf, nl. dat hij de noodige voorzorgen zal treffen, dat die artikelen niet tot misbruik zullen leiden. Doet hij dat, dan blijft hij aan den eenen kant in de lijn van het Reglement op de Krijgstucht en randt hij aan den anderen kant niet aan de vrijheid, die wij in Nederland gewoon zijn te genieten, in tegenstelling met Duitschland, onder Minister Ebert, en in Frankrijk, België en elders. Ik voor mij zou dus den Minister willen vragen het in dien zin uit te maken. Ik kan mij voorstellen dat er bij Zijn Excellentie geen bezwaar tegen bestaat en dan heb ik aan de motie van den heer ter Laan geen behoefte, en zal ik er niet mijn stem aan geven.

De heer DUYMAER VAN TWIST: Mijnheer de Voorzitter! Ik wilde nog een enkel woord spreken over het Reglement op de Krijgstucht, maar zal daarbij zeer kort zijn.

Met ingenomenheid heb ik kennis genomen van het verbod, dat in het Reglement in art. 22 is opgenomen ter zake van het vloeken, godslasteren, het spreken van onzedelijke en liederlijke taal.

Ik zeg den Minister voor dit verbod dank.

Nu heeft de heer Tilanus gevraagd, om in het Reglement op te nemen een gelijk artikel als in het vorig Reglement voorkwam over „den godsdienst, den bron van alle deugd” enz.

Als nu de Minister aan dit verzoek mocht gevolg geven, dan zou ik er op willen aandringen, het artikel eenigszins anders te formuleeren dan het tegenwoordige, opdat er duidelijk in uitkome, waar de bron van het gezag ligt; want wanneer er over gezag en recht gesproken wordt, moet in de eerste plaats zijn aangegeven, waarop dat gezag en dat recht steunt.

Nu heeft de heer ter Laan bezwaar gemaakt tegen de artikelen 17 en 21. Hij resumeerde het eerste artikel in dezen zin, dat aan den militair, hetzij vrijwilliger, hetzij miliciens, verboden is deel te nemen aan vergaderingen, optochten, het rond laten gaan in een kazerne of op een oorlogsschip van inteekeelijsten.

De heer ter Laan noemde dit artikel verschrikkelijk, het was reactionnair en er sprak domme dwang uit.

Nu deel ik dit standpunt niet. Tucht is noodig, dat erkent trou-

wens de heer ter Laan zelf, en omdat tucht noodig is, behooren ook de regelen naar behooren omschreven te zijn. En dat geschiedt in de artikelen 17 en 20, naar mijn meening juist. Ik begrijp, dat een verstandige meerdere de artikelen ook verstandig zal uitvoeren.

Maar ook ten opzichte van dit punt denken de partijgenooten van den heer ter Laan, die de verantwoordelijke posten bekleeden elders, niet anders dan de Regeering hier.

De Minister heeft daarvoor reeds als voorbeeld aangehaald wat bepaald is in de Deutsche legerorder. Ik wil herinneren aan hetgeen indertijd de socialistische Minister Noske zeide, toen er in Duitschland een spoorwegstaking dreigde, en toen de spoorwegambtenaren verklaarden, dat zij den Staat naar den strot zouden grijpen. Naar aanleiding van deze verklaring zeide de Minister, dat, zoo die spoorwegarbeiders het leven in Duitschland stil zouden leggen, hij er niet het minste bezwaar in zou zien om deze lieden de botten stuk te slaan.

De heer ter Laan spreekt over het aantasten door den Minister van Oorlog van het recht van vereeniging en vergadering, maar wat deed de President van de Deutsche Republiek, de socialist Ebert, die op dit stuk maatregelen trof.

De resoluties, welke op dit stuk van den President van de Deutsche Republiek uitgingen, luiden:

„1. Periodieken drukwerken, welker inhoud uitnoodigt of ophitst tot gewelddadige wijziging of terzijdestelling der Grondwet door gewelddaden tegen vertegenwoordigers van den republikeinsch-democratischen staatsvorm en tot ongehoorzaamheid aan de wet, of een goedkeuring of verheerlijking van dergelijke handelingen vormt of minachting voor grondwettige organen kweekt, kunnen gedurende een maximum van veertien dagen verboden worden.

2. Vereenigingen, optochten en betoogingen kunnen worden verboden, als gegronde vrees bestaat, dat in vergaderingen besprekingen plaats vinden, die de bovengenoemde handelingen tot onderwerp hebben.”

Waar in het buitenland de sociaal-democraten, die op verantwoordelijke posten gesteld zijn, geen bezwaar maken om dergelijke maatregelen te nemen, daar meen ik, dat het hier den sociaal-democraten niet past om de Regeering moeilijk te vallen over het Reglement op de Krijgstucht, waarin maatregelen van orde en tucht voorkomen.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Nu nóg een woord in verband met de interpellatie van den heer ter Laan, die evenals de heer van Zadelhoff gezegd heeft, dat dit reglement ongrondwettig was. Nu weet ik wel, dat daarvoor geen argumenten zijn aangevoerd, maar dat de argumentatie voor die stelling gevoerd is door eenige juristen buiten de Kamer, die hierover geschreven hebben. Nu echter met eenigen nadruk

in de Kamer is gezegd, dat hier het recht van vereeniging en vergadering wordt aangetast, is het wel goed, dat ik in het kort zeg, hoe de zaak naar mijn meening staat.

Artikel 9 van de Grondwet bepaalt:

„Het regt der ingezetenen tot vereeniging en vergadering wordt erkend.

De wet regelt en beperkt de uitoefening van dat regt in het belang der openbare orde.”

Daaruit volgt niet, dat er geen beperking kan zijn dan krachtens de in de tweede alinea bedoelde wet. Die wet betreft een regeling en beperking in het belang der openbare orde in het algemeen, en wanneer bijv. in de Wet op de Krijgstucht zekere speciale gevallen zouden worden opgenomen omtrent het recht van vereeniging en vergadering, dan zou dat toch niet de wet zijn, die hier bedoeld wordt. Die in het algemeen als mogelijk erkende beperking vindt men in de wet op het recht van vereeniging en vergadering, voor al de ingezetenen in het algemeen, maar die heeft niets te maken met de erkenning, die voortvloeit uit de bijzondere verhouding van sommige personen of categorieën tot de Overheid.

Ik verkondig hier volstrekt niet een paradox, waarover de heer ter Laan zich kan verwonderen maar een leer, die en toute lettre wordt verkondigd door Buys en door Struycken. Ik vind het niet noodig op dit late uur citaten voor te lezen, maar bijv. op blz. 155 van het werk van Struycken „Staatsrecht van het Koninkrijk der Nederlanden” vindt men een buitengewoon duidelijke uitspraak. Hier nu hebben wij te doen met de bijzondere verhouding waarin de militairen tot de Overheid staan. Nu is de bemoeiing met de militairen door de Overheid, die reeds uit den aard der zaak voortvloeit, nog speciaal erkend in de artikelen 181 en 60 van de Grondwet. Artikel 181 zegt, dat er een leger is, en art. 60 zegt, dat de Koning het oppergezag over het leger heeft. Nu is de aard van de zaak toch zeker, dat er in het leger krijgstucht zal zijn. Mag nu een militair handelingen plegen tegen het wezen der krijgsmacht of het bestaan der krijgstucht? Als men die vraag stelt, zal ieder zeggen: Neen, dat mag hij niet. Dat zegt dan ook de wet op de krijgstucht. Dat zegt dus de wet — al heb ik geen wet noodig, want ik heb reeds mijn basis in de artt. 60 en 181 der Grondwet — en dat zegt ook een autoriteit als de heer ter Laan, want de heer ter Laan heeft zelf gezegd: in het leger moet tucht zijn. Het staat dus vast, dat een militair geen handelingen mag plegen tegen het wezen der krijgsmacht of het bestaan der krijgstucht.

Nu scheen de heer ter Laan te meenen, dat hij dan ook geen lid mocht zijn van de S. D. A. P. Ik aanvaard die conclusie nog niet; ik zou het echter begrijpelijk vinden, wanneer de heer ter Laan, van uit zijn opvatting, alle militairen ging waarschuwen: wordt toch geen lid van de S. D. A. P., want dan komt gij in strijd met het wezen van de krijgsmacht of het bestaan der krijgstucht. Want ik heb wel vernomen, dat de S. D. A. P. het leger wil opheffen.

Een vraag is, of dit uit haar wezen voortvloeit, want in 1914 heeft de S. D. A. P. medegewerkt tot de militaire maatregelen, en nog onlangs heeft de heer Vandervelde, gewezen Minister van Justitie in België, gezegd, dat men zijn vaderland tegen aanvallen moest verdedigen.

De S. D. A. P. wil dus, zooals wij hier thans vernomen hebben, de krijgsmacht niet, maar zij erkent — en de heer ter Laan, een van haar eminente woordvoerders, erkende dat ook — dat het wezen van de krijgsmacht tucht eischt; dus ziet zij in, dat een sociaal-democraat zich niet gerechtigd moet achten, eenige handeling in strijd met de krijgstucht of het wezen der krijgsmacht te doen.

Indien alzoo een militair geen handelingen mag doen tegen het wezen der krijgsmacht, mag hij zich dan met anderen vereenigen om het te doen? Het spreekt vanzelf, dat hij dat ook niet mag. Maar wanneer men dat erkent, doet men niets anders dan de noodzakelijke consequentie trekken uit het bestaan van een leger, en van de krijgstucht in het leger, en komt men in geen enkel opzicht in conflict met het algemeen recht van de ingezetenen op vereeniging en vergadering.

Deze speciale verhouding kruist eenvoudig de verhouding der ingezetenen in het algemeen tot de Overheid, die bij de Grondwet gewaarborgd wordt. Een verdere strekking heeft het artikel van de Grondwet niet.

Wanneer dus in het Reglement op de Krijgstucht niet stond, dat men aan die vereenigingen geen deel mag nemen, zou het toch zoo zijn, krachtens artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht. Ook daarover kan de heer ter Laan niet verwonderd zijn, omdat het eene oogenblik de bestrijders van de Regeering op dit punt hebben gezegd: gij handelt ongrondwettig, en op een ander oogenblik: gij doet iets overbodigs, door in dat reglement die bepaling op te nemen. Dat liedje is gezongen door de heeren ter Laan en Oud. De wijze, waarop de heer Oud in dit verband heeft gesproken, heeft mij in hooge mate verwonderd. Ik zou niet durven zeggen, dat die in een regelmatig debat als dit geoorloofd is. Hij heeft een beroep gedaan op de Memorie van Toelichting op de Wet op de Krijgstucht. Hij heeft een passus daaruit voorgelezen, waarin de Regeering verklaarde, dat het niet noodig is, alle feiten op te sommen, waardoor men tegen de krijgstucht kan zondigen. Of het noodig is, de geschiedenis van een wet op te halen, moet ieder weten, maar als men dat doet, moet men het essentiele niet weglaten. De Regeering heeft dat standpunt in de Memorie van Toelichting ingenomen, maar zij heeft het laten varen op verzoek van de Kamer, bij monde van den heer de Savornin Lohman, voorzitter der Commissie van Rapporteurs, en andere leden.

De heer Loeff, Minister van Justitie, had eerst verklaard, dat hij aan de militairen eenige goede raadgevingen, „suasoria” wenschte voor te leggen. Neen, zeide de heer Lohman, er moet zijn een regle-

ment, waarin de krijgstuchtelijk te bestraffen feiten worden omschreven. En de Regeering heeft ten slotte die toezegging gegeven.

Ik wil niet met veel citaten komen, maar wil toch even voorlezen uit het Voorloopig Verslag van de Eerste Kamer, waarin staat:

„Vele leden achtten het dan ook noodig, dat een reglement zal worden samengesteld, waarin kort en voor iedereen bevatelijk de beginselen worden aangegeven, waarop de krijgstucht berust, en de feiten, welke als krijgstuchtelijke vergrijpen worden beschouwd, zooveel mogelijk zijn samengevat. Men sprak het vertrouwen uit, dat, hetzij bij den algemeenen maatregel van bestuur, bij art. 73 bedoeld, hetzij op andere wijze, in een en ander zou worden voorzien.”

Daarop heeft de Regeering geantwoord:

„Reeds bij de behandeling der ontwerpen in de Tweede Kamer heeft de Regeering te kennen gegeven, dat aan den wensch, blijkens het laatste gedeelte dezer paragraaf en door vele leden gekoesterd, zal kunnen worden voldaan.”

Toen heeft de heer van Alphen in de Eerste Kamer aan den heer van der Hoeven, Regeeringscommissaris, het volgende ontlokt:

„Wel mag ik de belofte herhalen, reeds in de andere Kamer door de Regeering afgelegd, dat het reglement, waarin de geachte afgevaardigde hoopt, dat zal voorkomen de lijst van de voornaamste overtredingen, zal worden geformeerd.”

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer men zich dus op de geschiedenis beroept is men verplicht daaruit de conclusie te trekken, die precies het omgekeerde is van de conclusie, die door den heer Oud getrokken is. De juiste conclusie is niet, dat het wonderlijk is, dat de Regeering met een dergelijk Reglement gekomen is, maar dat de Regeering op grond van de geschiedenis en van den loop der zaken verplicht is, met een dergelijk reglement te komen. Ik heb er mij dan ook wel over verwonderd, dat de heer Oud hier met een dergelijk argument is gekomen, en ik kan niet anders zeggen, dan dat ik dat eenigermate betreur.

De zaak staat dus zoo, dat men, na gemeen overleg tusschen Regeering en Kamer, genoopt is een reglement op de krijgstucht te maken, en dat men daarin, speciaal waar het geldt bepalingen als art. 17a en 17b, juist bepalingen heeft neergelegd, die uit het feit van het bestaan van de krijgstucht zelf voortvloeien, zoodat het gezegd, dat de Grondwet hiermede geschonden is, ten eenenmale met het wezen der zaak in strijd is, en een der meest onjuiste voorstellingen is, die op dit gebied van het staatsrecht denkbaar zijn, en mitsdien behoort te worden afgewezen.

... ..
 Wij zijn dus van de grondwettige quaestie af. Nu vindt men het zonderling, dat de Minister van Oorlog met het oog op de redactie van art. 17b, kan aanwijzen vereenigingen, waarbij men zich niet mag aansluiten, omdat die aansluiting in strijd zou komen met de belangen van de krijgstucht. Art. 17b zegt, dat het verboden is zich

aan te sluiten bij of deel te nemen aan vereenigingen van personen, ten aanzien waarvan de Minister van Oorlog en Marine bekend heeft gemaakt, dat aansluiting daaraan in strijd zou zijn met de belangen der krijgstucht.

Hiervan is nu gezegd, dat, zoo dit niet in strijd is met de Grondwet, het toch in strijd is met de wet, omdat de commandeerende officier rechter is over krijgstuchtelijke vergrijpen, met hooger beroep bij het Hoog Militair Gerechtshof, en dat hier de Minister van Oorlog eigenlijk de straf zou bepalen.

Laat men zich niet verwarren. Niet de Minister van Oorlog bepaalt de straf, maar de commandeerende officier, met hooger beroep op het Hoog Militair Gerechtshof. Maar de Minister van Oorlog kan eenige vereenigingen aanduiden, ten aanzien waarvan moet worden aangenomen, dat deelneming daaraan in strijd is met de belangen der krijgstucht.

Nu vraag ik, is dat niet geheel en al weer in overeenstemming met den aard der zaak? Wie moet de krijgstucht handhaven? Natuurlijk de officieren, maar ook de Regeering is daartoe verplicht, want krachtens art. 60 der Grondwet heeft de Kroon het oppergezag over het leger en is dus de Minister van Oorlog verantwoordelijk voor de handhaving der krijgstucht. Daaruit volgt niet dat hij straf moet opleggen, maar het ligt geheel in den aard der zaak, dat daaruit wordt afgeleid, dat de Minister aanwijzingen kan geven, die bij de handhaving der krijgstucht in acht genomen moeten worden, wanneer het gaat om vereenigingen, die een zoodanig karakter hebben, dat zij met die krijgstucht in strijd moeten worden geacht.

En dan is juist het uitvoerend gezag mede er voor verantwoordelijk, dat deelneming aan die vereeniging verboden wordt.

En dit is in het voordeel der militairen. Want zij zijn dan vooraf gewaarschuwd, terwijl bij de toepassing van artikel 17 de rechter achteraf er anders over kan denken dan de militair verwachtte.

Nu zegt de heer Oud: maar dat is iets in de militaire rechtspraak, dat men in de burgerlijke rechtspraak niet kent. Maar die wemelt juist van zulke dingen. Herhaaldelijk komt het in gemeenteverordeningen voor, dat aan het oordeel van burgemeester en wethouders of van de politie eventueel wordt overgelaten of zekere feiten geoorloofd kunnen worden of niet.

Zoo is er een verordening, die door den Hoogen Raad (arrest van 22 October 1900 W. 7507) van kracht is geacht, waarin aan keurmeesters onherroepelijk een oordeel wordt overgelaten over de vraag of visch en vleesch te rangschikken is onder een verordening, die verbodsbepalingen bevat ten aanzien van visch en vleesch; een andere verordening (arrest 15 Juni 1903, W. 7953), waarbij het verbod van het vervoer van vuilnis was uitgesproken anders dan in wagens, die ter beoordeeling van de politie, zoodanig zijn ingericht, dat storten of wegstuiven voorkomen wordt.

Zoo is strafbaar gesteld in artikel 437*bis* van het Wetboek van Strafrecht:

„5°. de goud- of zilversmid, kashouder, horlogemaker, rijwielhandelaar, uitdrager, opkoper of tagrijn, voor of door wien eenig voorwerp, dat bij hem door of vanwege justitie of *politie* met duidelijke omschrijving als door misdrijf aan den recht-hebbende onttrokken of verloren is aangegeven, worden gekocht, enz.”

Zoo vindt men in wettelijke voorschriften op het gebied van de sociale wetgeving, dat strafbaar is het niet voldoen aan voorschriften van ambtenaren. Bij het burgerlijk strafrecht wemelt het dus van dergelijke dingen. Hoe kan de heer Oud zeggen, dat het iets speciaal militair is? Het is het eenvoudig niet.

Als de heer ter Laan zegt: het berust niet op de wet, moet ik er hem op wijzen, dat het berust op artikel 2 en artikel 73 van de wet op de krijgstucht. Het is het uitdrukkelijk verlangen van de Kamer geweest, dat die artikelen door de vaststelling van een Reglement op de Krijgstucht zijn uitgevoerd.

De heer ter Laan is ook in dit opzicht geheel en al mis. In hun ijver om alles af te keuren, dat in verband staat met het leger, zijn de heeren gekomen tot het poneeren van stellingen, waarvan men niet anders kan zeggen, dan dat het omgekeerde juist is.

Artikel 73 van de Wet op de Krijgstucht luidt:

„Nadere bepalingen, die ter uitvoering van deze wet noodzakelijk zullen blijken te zijn, worden bij algemeenen maatregel van bestuur uitgevaardigd, tenzij de wet anders bepaalt.”

Dit zijn nu de nadere bepalingen, die ter uitvoering van deze wet juist noodzakelijk zijn geacht door de Kamer, toen in gemeen overleg tusschen de Kamer en de Regeering de Wet op de Krijgstucht werd vastgesteld. Het is ook steeds de opvatting geweest, dat hier was de uitvoering van de artikelen 2 en 73 van de Wet op de Krijgstucht.

De heer van Zadelhoff heeft zoeven gezegd: er waait een heel andere wind dan in 1918.

Och, misschien is die wind in 1918 een tijdelijke geweest. Maar het ontwerp, dat nu wel niet letterlijk gevolgd is, maar toch in hoofdzaak is gevolgd in deze, is door de commissie, waarvan de heer Dresselhuys voorzitter was, reeds op 1 Maart 1917 aan de Regeering onder het vorige Kabinet ingediend. Dus de wind, die in November 1918 heeft gewaaid, is klaarblijkelijk in dit opzicht slechts een intermezzo geweest.

Hetgeen nu is geschied is niet een gevolg van den geest, die nu pas ontstaan is.

Mijnheer de Voorzitter! Het wil mij voorkomen, dat ik verstandig doe in dit late uur hier niets meer bij te voegen, maar ik heb gemeend deze kleine juridische bijdrage aan dit debat te moeten geven.

De heer VAN DIJK, Minister van Oorlog: Ik kan laten liggen de opmerkingen, welke gemaakt zijn naar aanleiding van de interpellatie van den heer ter Laan, omdat hetgeen ik nog te zeggen zou

hebben gehad, reeds door den Minister van Justitie is aangevoerd.

Alleen wensch ik iets mede te deelen, dat ik in eersten termijn feitelijk vergeten heb.

Er is gevraagd of het niet mogelijk zou zijn in het Reglement op te nemen een gedeelte van paragraaf 2 van het thans nog geldende Reglement op de Krijgstucht, betreffende den godsdienst, welke paragraaf luidt:

„Daar de godsdienst de bron is van alle geluk, deugd, waren moed en troost, moet ook in den krijgsstand ieder zich tot de betrachting deszelfven en tot een zedige levenswijze bevljtigen; enz.”

Inderdaad heb ik overwogen zulks te doen, maar ik heb mij toen de vraag voorgelegd, of het wel juist was een dergelijke verklaring als geldende bepaling op te nemen en ik meende, dat dit uiterst bezwaarlijk zou zijn, omdat het niet aangaat andersdenkenden op te leggen van deze levensbeschouwing uit te gaan en de soldaten bij theorieën daarin te onderrichten. Als persoon stem ik gaarne, zij het in een eenigszins anderen vorm, in met hetgeen in die paragraaf staat en als bewindsman zou ik mijn handelingen daarnaar willen richten, maar hier gaat het om iets anders.

Het geestelijk element mag in de krijgstucht niet verwaarloosd worden, maar dat moet op andere wijze gebeuren door de daartoe aangewezen organen, door de Kerk, met behulp van de geestelijke verzorging.

Al hetgeen als uitvloeisel van die verklaring in § 2 van het Reglement van Krijgstucht is genoemd op zedelijk terrein, is wel degelijk in het nieuwe reglement opgenomen.

Intusschen wil ik deze zaak nog wel in nadere overweging nemen om te zien, of het nog mogelijk zou zijn aan den wensch te gemoet te komen, maar het valt niet te ontkennen, dat dan de moeilijke vraag zou rijzen omtrent de formulering van hetgeen zou moeten worden opgenomen.

De heer ter Laan heeft een motie voorgesteld, beoogende de in-trekking van de artikelen 17 tot en met 20 van het Reglement van Krijgstucht. Zeer te recht heeft ook de heer Dresselhuys opgemerkt dat, al zouden zij er niet in staan, de Minister toch volkomen te zijner beschikking zou hebben de bevoegdheid, welke hij noodig heeft, want hij zou ook in andere voorschriften deze bepalingen kunnen opnemen.

Ik zou het echter in hooge mate ongewenscht achten, als deze bepalingen zouden verdwijnen uit het Reglement en ik meen dan ook de Kamer zeer ernstig te moeten ontraden om daartoe over te gaan.

De heer Duys zegt: de Minister mag niet gelasten een krijgstuchtelijke bestraffing; dus hij mag er ook niet de aandacht op vestigen. Die conclusie is ten eenenmale onjuist. De Minister is verantwoordelijk ook voor de handhaving der krijgstucht in de krijgsmacht. Hij kan echter, aangezien hij niet is de krijgstuchtelijke meerdere in het leger, maar het administratief gezag vertegenwoordigt, zelf niet

straffen en omdat hij niet zelf kan straffen, kan hij nog minder gelasten om te straffen; maar dat ontnemt hem niet de bevoegdheid om de aandacht er op te vestigen van de betrokken meerderen, wanneer tegen de krijgstucht wordt gehandeld. Het is zelfs zijn dure plicht om dat te doen en ik wijs dus volkomen af hetgeen de heer Duys dienaangaande heeft gezegd.

Eindelijk wensch ik nog even te wijzen op een onjuistheid van den heer Oud, die er bezwaar tegen maakt dat ik bij de bespreking van art. 20 van het nieuwe Reglement betreffende de Krijgstucht overeenstemming heb geconstateerd met artikel 16 van het bestaande Reglement op de Krijgstucht voor wat betreft het „onvergenoegd betoonen”. Art. 20 van het nieuwe reglement spreekt van het zich op eenige wijze onvergenoegd betoonen over den dienst in het algemeen of over bepaalde dienstbevelen of dienstvoorschriften; de heer Oud zegt daarvan: dat is dus strafbaar waar men dat ook doet, terwijl art. 16 van het bestaande reglement alleen strafbaar stelt het betoonen van onvergenoegdheid „tegenover zijn meerderen”. Dat is niet juist, want art. 16 spreekt niet van het zich onvergenoegd betoonen „tegenover zijn meerderen”, maar „over hunne behandeling”, zoodat daarin evenmin als in art. 20 van het nieuwe reglement de tegenwoordigheid van den meerdere wordt vereischt.

De heer K. TER LAAN: Mijnheer de Voorzitter! Ik betreur het, dat de Minister van Justitie zoo laat aan het woord is gekomen. In artikel 9 der Grondwet staat, dat het recht van vergadering en vereenigen vrij is, maar daarom — aldus de heer Heemskerk — doen wij het nog niet.

Artikel 73 van de Wet op de Krijgstucht bepaalt, dat er nadere bepalingen kunnen komen, indien de noodzakelijkheid daarvan is gebleken. De Minister van Oorlog heeft in zijn laatste rede juist aangetoond, dat het niet noodzakelijk was, maar dat hij al die dingen toch zou doen.

Nu zegt de Minister: de S. D. A. P. valt er buiten, maar daar heeft hij niets in te zeggen, want dat hoort volgens artikel 17 niet tot zijn bevoegdheid, maar tot die van den commandeerenden officier of den kapitein op het schip. Daar is het net mee uit.

Veel nieuws heeft ook de Minister van Justitie niet geleverd. Zijn taak zou hier geweest zijn aan te toonen, dat de artikelen in het *Weekblad van het Recht* van zeer bekwame en bevoegde rechtsgeleerden niet juist zijn.

Veel nieuws is er dus niet.

Het is mij herhaaldelijk gebeurd, dat ik in een vergadering optrad en dat de commandant van het garnizoen een order had uitgevaardigd, dat de soldaten niet bij mij mochten komen. Dat zal afhangen van den commandant. Het zal precies zoo blijven in de toekomst. Wij troosten ons er over en komen er wel door.

BOEKAANKONDIGING.

Bij N. Samson te Alphen aan den Rijn is verschenen:

De tweede druk van het: „*Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht, voorzien van aantekeningen en alphabetisch register door J. J. C. van Dijk*”; welke tweede druk, in kloeker formaat dan de eerste, is herzien en aangevuld in verband met de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht door den Luitenant-Generaal P. P. C. Collette, lid van het Hoog Militair Gerechtshof en Mr. J. V. van Dijk, Hoogleeraar aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam.

Zooals de bewerkers in hun voorwoord mededeelen is het karakter van het werk — tekstuitgave met korte aantekeningen ter verklaring, welke aantekeningen voor het grootste gedeelte uit de gewisselde bescheiden en de gevoerde beraadslagingen bij het tot stand komen der wetten zijn geput — geheel hetzelfde gebleven en zijn slechts die wijzigingen aangebracht, welke noodig waren om het werk van den heer Van Dijk in overeenstemming te brengen met de, door de reeds genoemde Invoeringswet, in het Wetboek van Militair Strafrecht en in de Wet op de Krijgstucht en andere wetten aangebrachte wijzigingen en in het algemeen met de bestaande wettelijke en administratieve voorschriften.

De Invoeringswet, voorzien van toelichtingen, waarbij eveneens naar beperking en beknoptheid is gestreefd en het Reglement betreffende de Krijgstucht zijn aan het werk toegevoegd, terwijl een alphabetisch register het completeert.

Ongetwijfeld zal het velen verheugen dat het handig te raadplegen werk van den, tegenwoordigen Minister van Oorlog, dat door den langen tijd, verlopen tusschen de aanneming en invoering der behandelde wetten, niet geheel up to date meer was, thans wederom, met de wetenschap dat het geheel „bij” is, als gids kan worden geraadpleegd.

Eén enkele bedenking kwam bij ons op bij het lezen van wat op bladz. 57 is vermeld omtrent het ten uitvoerleggen van aan inlandsche militairen opgelegde straffen. Art. 21 W. v. M. S. — zoo luidt de bedoelde passage — opent de gelegenheid om bij algemeenen maatregel van bestuur ook onder de werking van het W. v. M. S. voorschriften te geven om de aan inlandsche militairen opgelegde straffen te doen ten uitvoer leggen op gelijke wijze als de aan niet-militairen opgelegde straffen. Deze zinsnede is — zooals ook wordt vermeld — overgenomen uit de Memorie van Antwoord bij de Invoeringswet. Zou het — zoo was onze bedenking — ter verduidelijking, geen aanbeveling verdienen hier te vermelden dat die al-

gemeene maatregel op 7 Juli 1922 (S. B. 440) is tot stand gekomen en dat met 1 Januari 1923 vervalt de Wet van 18 April 1885 (S. B. No. 98), in den aanhef van de bedoelde alinea vermeld?

Gaarne bevelen wij het boek aan en wenschen het in veler handen.

Bij denzelfden uitgever verscheen een eveneens zeker aan velen welkom werk, van de hand van de heeren A. J. Groustra en P. W. Oosterhoff, respectievelijk Administrateur en Referendaris bij het Departement van Oorlog, getiteld „*De Dienstplichtwet voorzien van aantekeningen.*”

Het boek bevat een uitvoerige inleiding waarin wordt behandeld de voorgeschiedenis en de totstandkoming der Dienstplichtwet, de sterkte van de land- en zeemacht ¹⁾, de oefening, de kaderopleiding, de organisatie en dislocatie en de inrichting van de wet en waarin de algemeene beschouwingen voorkomende in de verschillende schrifturen — memories en verslagen — en de mondelinge gedachtenwisseling ter zake in beknopten vorm zijn verwerkt. Vervolgens de tekst van de Dienstplichtwet en diezelfde tekst noormaals maar thans voorzien van aantekeningen. In dit gedeelte vindt men, bij elk artikel vermeld, de wijzigingen die het artikel heeft ondergaan sedert de indiening van het wetsontwerp bij de Tweede Kamer; de opmerkingen, die de Raad van Defensie heeft gemaakt in het advies, dat bij de Memorie van Toelichting is overgelegd en de aantekeningen door de Regering bij deze opmerkingen geplaatst, alsmede de inhoud van de gewisselde stukken en van de in de Kamers gevoerde openbare beraadslaging, met uitzondering van de beraadslaging gevoerd naar aanleiding van artikel 27 der Dienstplichtwet die, om hare uitgebreidheid, als een afzonderlijke Bijlage is opgenomen.

Behalve de hier genoemde Bijlage treft men als zoodanig nog aan een staat vermeldende naast elkander de artikelen der Dienstplichtwet en de, op hetzelfde onderwerp betrekking hebbende, artikelen van de vervallen wetten (Militiewet, Landweewet en Landstormwet) ²⁾; voorts een opeaaf van de gedrukte stukken en handelingen; een staat vermeldende de statistische gegevens betreffende de lichten 1896—1920 met toelichting en eindelijk in Bijlage D een bijeenverzameling onder het hoofd „Gewetensbezwaren” van wat met betrekking tot die bezwaren bij de be-

1) Op bladz. 30 staat als gezamenlijke sterkte van 20 lichten vermeld 227.660 man dit moet zijn 327.660 man. Red. M. R. T.

2) Op bladz. 170 staat naast art. 34 Dienstplichtwet als „vervallen wet” genoemd artikel 185 der Grondwet, dit is natuurlijk onjuist (waarschijnlijk is deze onjuistheid ontstaan doordat de inhoud van deze Bijlage A, — gelijk wordt vermeld — ontleend is aan bijl. D van de M. v. T., waarin evenwel niet de woorden „vervallen wetten” werden gebezigd). Red. M. R. T.

handeling der Dienstplichtwet, der Grondwetsherziening, en der begrooting van oorlog voor 1922 is geopperd, terwijl onder dit hoofd ook aan het bij Koninklijke boodschap van 17 Februari 1922 ingediend wetsontwerp met Memorie van Toelichting en Voorloopig Verslag der Tweede Kamer plaats is verleend. Een alphabetisch register vergemakkelijkt het naslaan.

Voor allen die in hunne werkkring met de Dienstplichtwet in aanraking komen of die hebben toe te passen, zal het werk van de heeren Groustra en Oosterhoff een zeer te waardeeren hulp zijn, die het zoo tijdroovende naslaan der officieele stukken voorkomt.

Van den Boekhandel v/h. Gebr. Belinfante te 's Gravenhage ontvingen wij deel I 1ste stuk van: „*Rechtspraak en Rechtslitteratuur 1911—1920 verzameld uit het Weekblad van het Recht en bewerkt door M. J. H. Denteneer, Secretaris van den Voogdijraad te Tilburg en oud-Hoofdcommies-Redacteur ter Secretarie van Tilburg.*”

Het verschenen werk is het eerste gedeelte van een register op het „Weekblad van het Recht”, loopende over de jaren 1911—1920. De door den verzamelaar vaak ondervonden moeilijkheden bij het raadplegen van dat Weekblad over een aangelegenheid, indien het ging over een betrekkelijk groot aantal jaren, deed bij hem het denkbeeld rijpen het vele en waardevolle wat het Weekblad in die 10 jaren schonk, overzichtelijk te maken en te ordenen in eene uitgave, die makkelijk zou zijn na te slaan.

Voor zoover zulks uit dit eerste gedeelte, loopende tot „Blokken”, valt af te leiden, meenen wij dat de bewerker hierin is geslaagd en dat hij velen aan zich verplichten zal indien hij zijn arbeid aldus voortzet. De wijze van mededeelen van den korten inhoud van rechterlijke uitspraken is zóó uitvoerig, dat men niet licht bij het opslaan van een weekblad tot de teleurstellende slotsom zal komen dat het opgeslagene niet is wat men zocht. Zoo belooft de arbeid van den heer Denteneer voor den gebruiker voorkoming van veel teleurstelling en veel winst aan tijd.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1922—1923.—108.

*Eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de
militair-rechterlijke macht.* ¹⁾

VOORLOOPIG VERSLAG.

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder no. 537 der zitting
1921—1922).

Algemeene beschouwingen.

Sommige leden meenden van deze gelegenheid gebruik te moeten maken om opnieuw uiting te geven aan hun opvatting, dat de militaire rechtspraak geheel dient te worden afgeschaft. Zij verklaarden op dezen grond hun stem aan dit wetsontwerp, dat slechts eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht inhoudt, niet te kunnen geven.

Andere leden, die evenmin bewondering gevoelden voor de afzonderlijke militaire rechtspraak, zouden niet zoo ver willen gaan. Deze leden wenschten zich voorshands te bepalen tot het stellen van de vraag, of de Regeering het oogenblik niet gekomen acht om, zoodat niet de specifiek militaire rechtsbedeeling af te schaffen, dan toch deze te maken tot een administratief onderdeel van de overige rechtspleging, zoodat bijv. bij elke rechtbank of bij een aantal rechtbanken een militaire kamer zou worden ingesteld, belast met de rechtspraak in militaire zaken en samengesteld uit een der rechters als president en eenige militairen als bijzitters, terwijl dan het vooronderzoek voor zoover noodig in militaire handen zou kunnen blijven.

Van andere zijde werd er in dit verband op gewezen, dat het behoud der militaire rechtspraak een uitgemaakte zaak moet worden geacht na de beslissingen, welke hierover in de Kamer zoowel bij de behandeling van het Wetboek van Militair Strafrecht en de Wet op de Krijgstucht en van de wet tot invoering dezer wetten als van de wet van 31 October 1912 (*Staatsblad* n°. 337), houdende wijziging en aanvulling van de Regtspleging bij de Landmagt en de Regtspleging bij de Zeemagt gevallen zijn. Buitendien zou, naar men

¹⁾ Zie voor Ontwerp van Wet en Memorie van Toelichting Dl. XVIII bladz. 49 e. v. Red. M. R. T.

opmerkte, het stemmen tegen dit wetsontwerp, wel verre van de beteekenis te hebben van een bijdrage tot de verdwijning van de militaire rechtspraak, een poging zijn tot het tegenhouden van noodzakelijk en mogelijk gebleken bezuinigingen op dit instituut.

Intusschen achtten de hier aan het woord zijnde leden, hoezeer ook in het algemeen gestemd voor het behoud der militaire justitie, het niet noodig, dat aan den militairen rechter blijft opgedragen de berechting van overtredingen, door militairen gepleegd, waarvoor dezen, waren zij geen militairen, voor den kantonrechter zouden moeten terechtstaan. Immers, gelijk nu wijlen mr. F. C. van Beusekom terecht betoogde in n°. 10817 van het *Weekblad van het Recht*, verzet zich, ook naar den geest der nieuwe militaire straf- en tucht-wetgeving, geen enkel militair belang er tegen, dat militairen, die overtredingen hebben begaan, evenals burgers door den kantonrechter worden berecht, tenware zij ter zake reeds krijgstuchtelijk mochten zijn gestraft. In artikel 2 der Wet op de Krijgstucht toch is bepaald: sub 5°., dat krijgstuchtelijke vergripen zijn de feiten, omschreven in de artikelen 424, 426, 426*bis*, 431, 435*bis*, 446, 447, 451 en 453 van het Wetboek van Strafrecht, indien naar het oordeel van den meerdere strafrechtelijke behandeling der zaak niet vereischt wordt, en sub 6°., dat krijgstuchtelijke vergripen zijn de feiten, vallende in de bepalingen van een der buiten het Wetboek van Strafrecht omschreven overtredingen, waarop als hoofdstraf is gesteld hetzij hechtenis of geldboete, hetzij geldboete alleen, indien het begane feit naar het oordeel van den meerdere onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde, doch tevens van zoo lichten aard is, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan. Uit deze bepalingen volgt, dat, als bij eenige door een militair gepleegde overtreding, tot de hier genoemde behoorende, orde en tucht betrokken zijn, de meerdere in rang die krijgstuchtelijk zal kunnen afdoen, mits zij van lichten aard is, hetgeen wel bijkans steeds het geval zal zijn. Zijn bij een zoodanige overtreding de orde en tucht niet betrokken, dan zal dus geen krijgstuchtelijke afdoening kunnen plaats hebben, doch zal een strafvervolging moeten worden ingesteld. In dit geval bestaat er echter ook geen reden een militairen rechter met de berechting te belasten, doch kan deze gevoeglijk aan den kantonrechter worden opgedragen. Het wordt, gelijk de hierbedoelde leden onder herhaalde verwijzing naar het reeds genoemde artikel van mr. van Beusekom opmerkten, dan ook door niets gerechtvaardigd, dat voor de berechting van een door een militair gepleegd delict, dat, ware het door een niet-militair gepleegd, door een enkelen rechter zou zijn berecht geworden, in het geweer moeten komen een rechtsgeleerde en vier officieren en voor de approbatie van het vonnis nog twee rechtsgeleerden en vier officieren.

Aan het onttrekken — aldus dezelfde leden — aan de militaire justitie van de overtredingen, gepleegd door militairen, zijn naast de voordeelen van juridischen en systematischen aard nog twee voordeelen van materieelen aard verbonden. In de eerste plaats toch

zou de militaire rechter veel minder zaken te berechten krijgen, hetgeen van belang is met het oog op de tot stand te brengen bezuiniging. En in de tweede plaats zou een aanzienlijk bedrag aan gerechtskosten kunnen worden uitgespaard, omdat minder aan reizen en verblijfkosten van getuigen zou behoeven te worden uitbetaald, daar dezen dan in het geheel niet, of althans minder ver zullen hebben te reizen dan wanneer zij moeten worden gehoord hetzij door den officier-commissaris hetzij door den krijgsraad, of in geval van appel door het Hoog Militair Gerechtshof, terwijl ook de militaire beklagden, die, behoudens het geval, voorzien onder n°. 2 van artikel 179 der Regtspleging bij de Landmagt en van artikel 184 der Regtspleging bij de Zeemagt, geen verstek mogen laten gaan, minder aan reiskosten hebben te betalen, al hetgeen een belangrijk tegenwicht zou vormen tegen de vermeerdering dezer kosten, welke het onderhavige wetsontwerp, waarin door opheffing van een der krijgsraden het rechtsgebied der andere wordt vergroot, zal doen ontstaan.

De leden, die deze beschouwing hielden, meenden, dat de bezuiniging, welke de door hen voorgestane regeling met zich zou brengen, de opneming dier regeling in dit wetsontwerp alleszins zou kunnen rechtvaardigen. Zij drongen er dan ook op aan, dat in het ontwerp alsnog zal worden bepaald, dat door militairen gepleegde overtredingen, indien deze niet krijgstuchtelijk kunnen worden afgedaan, zullen worden berecht door den kantonrechter, die bevoegd zou zijn geweest, indien de overtreders niet-militairen geweest waren. Een zoodanige bepaling zou dan zijn een „uitzondering bij de wet gemaakt”, gelijk bedoeld in artikel 76 der wet van 5 Juli 1921 (*Staatsblad* n°. 841) tot invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht.

Verscheidene leden drongen er op aan, dat in de bestaande vacatures van lid en griffier van het Hoog Militair Gerechtshof en van president van den Krijgsraad te 's Gravenhage niet zal worden voorzien alvorens over de bij dit wetsontwerp gedane voorstellen een beslissing zal zijn gevallen.

Artikel 1.

Tegen den bij dit artikel voorgestelden bezuinigingsmaatregel werden geen bezwaren geopperd. Alleen vroeg men zich af, waarom juist het juridisch gedeelte van het Hoog Militair Gerechtshof het slachtoffer moest worden.

Intusschen gaven verscheidene leden als hun meening te kennen, dat tot grootere bezuiniging zou kunnen worden overgegaan doordien het Hoog Militair Gerchtshof gevoeglijk zou kunnen worden opgeheven en zijn werkzaamheden opgedragen aan een der bestaande gerechtshoven. Zij verwezen te dezen opzichte wederom naar het reeds meermalen vermelde artikel van mr. Van Beusekom en brach-

ten met dezen het voorbeeld van het Hoog Militair Gerechtshof in Nederlandsch-Indië in herinnering.

Andere leden verklaarden zich met dit denkbeeld niet te kunnen vereenigen. Tegen eene opheffing als de bedoelde pleiten huns inziens dezelfde redenen, welke steeds voor het behoud der militaire justitie zijn aangevoerd. Het gebied van het strafrecht, waarop de militaire rechter zich beweegt, en dat, hetwelk de werkzaamheid van den burgerlijken strafrechter bestrijkt, verschillen te zeer van elkaar, de eischen der militaire tucht zijn den laatstgenoemden rechter te zeer onbekend, en een juiste kennis der militaire belangen is hem te zeer vreemd dan dat het mogelijk zou zijn om, zonder afbreuk te doen aan de eischen eener goede justitie, de militaire rechtspraak onder te brengen bij een gerechtshof, aan welks leden de tijd en de gelegenheid ontbreken om zich voldoende in te werken zoo in de bepalingen van het militaire straf- en tuchtrecht zelf als in de militaire toestanden, waarvan de kennis hun bij de beoordeeling van militaire delicten onmisbaar zou zijn. Daarbij komt naar de meening van sommige der hier aan het woord zijnde leden nog, dat het allerminst gewenscht is, de werkzaamheden van het Hoog Militair Gerechtshof, dat thans de juiste zienswijze in toepassing brengt, dat een strafrechter, die oordeelt over de feiten, niet behoort recht te doen op papieren getuigenissen en verklaringen, doch op hetgeen hij vernomen heeft door de levende stem van getuigen en beklaagden, uit het centrum des lands, waar zij thans worden uitgeoefend, over te brengen naar den zetel van een der gerechtshoven, welke geen van alle in dit centrum zijn gevestigd.

Artikel 3.

Nu het aantal der door den militairen rechter te berechten feiten reeds aanzienlijk is verminderd en mag worden verwacht, dat het ten gevolge van de nieuwe regeling van den dienstplicht nog veel meer zal afnemen, hetgeen in nog sterkere mate zou geschieden, indien werd gevolg gegeven aan den in het algemeen gedeelte van dit verslag weergegeven wensch tot het onttrekken aan de jurisdictie van den genoemden rechter van door militairen gepleegde overtredingen, achtten verscheidene leden het voortbestaan van twee krijgsraden voor de landmacht niet noodig. Zij gaven als hun meening te kennen, dat in de toekomst met één zoodanigen krijgstraad kan worden volstaan. Deze zou dan te Utrecht behooren te worden gevestigd. Dezelfde motieven toch, welke indertijd golden voor de vestiging aldaar van den Centralen Raad van Beroep, gelden in niet mindere mate voor de vestiging te zelfder plaatse van een krijgstraad. Door een zoodanige centralisatie zou een belangrijke bezuiniging worden verkregen, terwijl daardoor geen enkel openbaar belang zou worden geschaad.

Andere leden verklaarden, onder beroep op het te dezer zake in

de Memorie van Toelichting medegedeelde, zich met deze zienswijze niet te kunnen vereenigen.

De eerstgenoemde leden vonden hierin wederom aanleiding als hun meening te kennen te geven, dat het in de Memorie van Toelichting gebezigde argument, dat concentratie van alle zaken bij één college een te veelvuldig en kostbaar heen en weer reizen van beklaagden noodzakeijk zou maken, hetwelk huns inziens op zich zelf reeds niet als zeer zwaarwichtig mag worden beschouwd, nog te minder belangrijk schijnt, wanneer men in aanmerking neemt, dat het verschil in kosten van reizen van uit de verschillende garnizoensplaatsen naar Utrecht en van uit die zelfde plaatsen naar 's Gravenhage, 's Hertogenbosch of Arnhem toch zeker niet grooter zal zijn dan de kosten van instandhouding van een tweeden krijgsraad. Het mede in de Memorie van Toelichting tegen de bedoelde concentratie aangevoerde bezwaar, dat dan bij de noodzakelijke uitbreiding van de werking der militaire justitie in oorlogstijd slechts over enkele rechters zou kunnen worden beschikt, die ervaring in de rechtspraak hebben verkregen, achtten zij evenmin van overwegend belang. Immers het hierbedoelde bezwaar kan gemakkelijk worden ontgaan, indien slechts bij de distributie van de beschikbare reserveen militie-officieren over de verschillende oorlogsfuncties van stonde af aan wordt rekening gehouden met hun burgerlijken werkkring en alzoo juridisch gevormde officieren bestemd worden voor de militair-rechterlijke macht.

Binnen het kader van dit bezuinigingsontwerp komt der Commissie van Rapporteurs het denkbeeld van terugbrenging van het aantal krijgsraden bij de landmacht op één zeer aanbevelenswaard voor. Naar haar meening kan naast den krijgsraad voor de zee-macht met één krijgsraad voor de landmacht, gevestigd te Utrecht, worden volstaan.

Sommige leden gaven als hun meening te kennen, dat, indien niet tot een concentratie als de hierbedoelde zou worden overgegaan, doch het aantal krijgsraden slechts tot twee zou worden teruggebracht, niet de krijgsraad te Arnhem, doch die te 's Hertogenbosch zou behooren te worden ontbonden. Deze leden verwezen hierbij naar een artikel van de hand van den president van den krijgsraad te Arnhem, mr. Evekink, opgenomen in het *Weekblad van het Recht*, n°. 10868, en nader aangevuld in aflevering 2 van deel XVIII van het *Militair-Rechtelijk Tijdschrift*. Wel is de genoemde schrijver, belanghebbende, doch dit neemt niet weg, dat in beide stukken met de cijfers wordt aangetoond, dat de opheffing van den Krijgsraad te 's Hertogenbosch een meer beduidende bezuiniging zou aanbrengen dan de opheffing van dien te Arnhem. Naast het feit, dat de afstanden van de onderscheidene garnizoenen in het te projecteeren militaire arrondissement tot 's Hertogenbosch dooreen genomen grooter zullen zijn dan tot Arnhem, waardoor de kosten van heen en weer reizen van beklaagden en getuigen zullen

worden vergroot, dient voorts in aanmerking te worden genomen, dat te Arnhem een plaatselijke adjudant en een plaatsbureau aanwezig zijn, welke te 's Hertogenbosch ontbreken, en dat de localiteit, welke te 's Hertogenbosch door de opheffing van den Krijgsraad zou vrijkomen, zeer geschikt zou zijn voor den Raad van Beroep (O.) aldaar, zoodat aankoop van een nieuw gebouw voor dien Raad zou kunnen worden vermeden.

Andere leden konden zich met deze beschouwing niet vereenigen. Aan een bewijsvoering, ontleend aan het aantal door beklaagden en getuigen af te leggen kilometers, kan naar haar meening, aangezien een garnizoensindeeling nimmer voor altijd geldt, weinig waarde worden gehecht. Voorts mag, naar deze leden opmerkten, toch vooral niet worden voorbijgezien, dat er aan deze zaak ook nog een andere zijde is, van niet-financiëelen aard. Het zou huns inziens toch niet getuigen van een goed beleid, indien juist aan de zuidelijke provincies de standplaats van een militairen rechter zou worden ontnomen. Het is in de achter ons liggende jaren gebleken, dat in geval van internationale verwickelingen een zeer belangrijk deel van het leger in het zuiden des lands moet worden ingekwartierd. Voor het behoud van den Krijgsraad te 's Hertogenbosch pleit, naar dezelfde leden opmerkten, nog, dat in het nieuwe Paleis van Justitie aldaar ruime lokalen voor den Krijgsraad zijn beschikbaar gesteld, welke, overeenkomstig de thans gangbare leer in zake de behandeling van preventief gedetineerden, in directe verbinding staan met het Huis van Bewaring, terwijl te Arnhem de Krijgsraad gevestigd is in een gewoon heerenhuis, hetgeen afzonderlijke kosten van verwarming en bewaring met zich brengt, welk huis bovendien geen communicatie heeft met het Huis van Bewaring. Voor den Raad van Beroep (O.) te 's Hertogenbosch zijn, naar dezelfde leden in verband met een te dezer zake van andere zijde gemaakte opmerking mededeelden, lokalen beschikbaar in het Paleis van Justitie aldaar, welke echter door dien Raad niet gebruikt worden. Dat in de gemeente, waar de zetel van een krijgsraad gevestigd is, steeds een plaatselijk adjudant zou moeten zijn, konden deze leden niet toegeven. Naar zij meenden te weten, is althans te 's Hertogenbosch hieraan niet de behoefte gebleken. Het in het hierboven genoemde artikel in het *Militair-Rechtelijk Tijdschrift* vermelde bezwaar, dat, als te 's Hertogenbosch een oude kapitein zou moeten terechtaan — welk geval, herinnerden zij zich wel, nimmer is voorgekomen —, er geen officieren genoeg zouden zijn om over hem te oordeelen, achtten zij onjuist, wijl artikel 131 der Regtspleging bij de Landmagt in dit geval voorziet. De leden, hier aan het woord, zouden op grond van hunne hierboven weergegeven beschouwingen aan een voorstel tot ontbinding van den Krijgsraad te 's Hertogenbosch in plaats van dien te Arnhem hun stem niet kunnen geven.

Mocht het voorstel der Regeering in zijn tegenwoordigen vorm gehandhaafd en tot wet verheven worden dan zou, naar ver-

scheidene leden opmerkten, de thans aan den President van den Krijgsraad te 's Hertogenbosch verleende vergunning om niet in zijn standplaats, doch te Vught te wonen, behooren te worden ingetrokken, aangezien deze vergunning naar hunne meening niet in het belang eener goede justitie is.

In dit verband werd nog gevraagd, of het juist is, dat de genoemde President zich zeer vele malen als zoodanig door anderen heeft laten vervangen, en, zoo ja, op welken grond dit is geschied en welk bedrag tot heden ter zake dezer vervanging ten laste van het Rijk is gekomen.

Aldus vastgesteld den 4den November 1922.

VAN RAPPARD.

TILANUS.

VAN SASSE VAN YSSELT.

WINTERMANS.

VAN SCHAİK.

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(ingezonden bij brief van 22 November 1922).

Algemeene beschouwingen.

Overeenkomstig hetgeen in het Voorloopig Verslag bereids van andere zijde is opgemerkt, zouden ook ondergeteekenden meenen, dat de vraag van de handhaving der militaire rechtspraak thans niet aan de orde kan worden gesteld. Nog onlangs heeft ter gelegenheid van de behandeling van de Invoeringswet militair straf- en tucht-recht (wet van 5 Juli 1921, *Staatsblad* n°. 841) de regeling van de rechtsmacht over militairen breedvoerige bespreking gevonden en is te dien aanzien eene voorziening getroffen, die den 1en Januari a.s. in werking zal treden. Daarop reeds nu weder terug te komen kan bezwaarlijk aangaan en schijnt trouwens ook niet de bedoeling der leden, die in het Voorloopig Verslag uiting geven aan hun opvatting, dat de militaire rechtspraak geheel dient te worden afgeschaft. Die vermelding is door hen immers blijkbaar slechts als mededeeling van het motief voor hun afwijzende houding tegenover dit ontwerp bedoeld. De ondergeteekenden veroorloven zich te dien opzichte dan alleen de opmerking dat hun, evenmin als den leden, die zich in het verdere van het Voorloopig Verslag omtrent deze afwijzende houding hunner medeleden uitspraken, de conclusie door het uitgangspunt gedekt schijnt.

Vergeeten worde overigens niet, dat de vraag van de handhaving der militaire rechtspraak wel in een eenigszins ander licht staat sinds

in 1912 de organisatie der eerste instantie daarvan eene ingrijpende herziening heeft gevonden. Is dit laatste niet uit het oog verloren door de andere leden, die, ofschoon het ontwerp niet afwijzende, toch evenmin tot de bewonderaars van de militaire rechtspraak gerekend wenschen te worden, doch — zij het vragenderwijze — een ander stelsel aanbevelen? Immers wat deze leden als hun ideaal voor de berechting der militairen in eerste instantie tekenen, wijkt in beginsel niet zoo heel sterk af van hetgeen sinds 1912 reeds bestaat. Rechtspraak door een college met een burgerrechtsgeleerde als president en eenige militairen als leden is in de tegenwoordige krijgswet reeds gegeven. Alleen zouden nu de aan het woord zijnde leden dergelijke instanties wenschen, zoo niet in even grooten getale als er arrondissementen-rechtsbanken zijn, dan toch in ruimer aantal dan thans in het stelsel van uitsluitend met militaire rechtsmacht bekleede krijgswetraden het geval is. De ondergeteekenden zouden meenen, dat, indien men overweegt, dat het voor militairen geldende recht deels een bijzonder recht is en voorts in de toepassing veelszins aan bijzondere overwegingen is gebonden, zoodat voor de handhaving daarvan een speciale deskundigheid niet kan worden ontbeerd, de concentratie van die handhaving als een eisch van gezonde economie moet worden beschouwd.

Scharen de ondergeteekenden zich alzoo gaarne aan de zijde van die leden, welke te dezer gelegenheid de vraag van de militaire rechtspraak niet opnieuw in behandeling zouden willen nemen, niet zonder verwondering hebben zij ontwaard, dat diezelfde leden desniettemin aan de regeling der rechtsmacht, welke, zooals gezegd, nog onlangs in behandeling is geweest, zouden wenschen te raken. Des te grooter is die verwondering, omdat juist het door deze leden in overweging gegeven denkbeeld — de onttrekking der overtredingen aan den militairen rechter — bij de behandeling der Invoeringswet ten vorige jare ampel is ter sprake geweest en zeer bepaaldelijk is teruggevoerd. Kan een heropening van het debat reeds nu, terwijl de regeling bestemd is den 1en Januari a.s. in werking te treden, met den eisch van continuïteit in overeenstemming worden geacht?

Intusschen, de ondergeteekenden wenschen zich aan de nadere bespreking van de opgeworpen gedachte — overbrenging der overtredingen bij den kantonrechter, voorzover zij niet krijgswettelijk kunnen worden afgedaan — niet te onttrekken. En dan zouden zij meenen, dat, wel verre dat het aangegeven denkbeeld past in het systeem van de regeling, met name in de Wet op de Krijgstucht, bij de in dezen aan het woord zijnde leden een ernstige misvatting omtrent dat systeem in het spel is. Verondersteld wordt nl., dat de vraag, of een overtreding al dan niet krijgswettelijk kan worden afgedaan, het criterium zou kunnen opleveren voor de beantwoording van die andere vraag, of bij de afdoening der overtreding het belang van de militaire tucht of orde is betrokken. Gereedelijk kan, zoo is immers de redeneering, een overtreding, die niet krijgswettelijk wordt afgedaan, aan den kantonrechter ter berechting worden over-

gelaten, want, ware het belang van militaire tucht of orde in die overtreding betrokken, dan zou krijgstuuchtelijke behandeling zijn gevolgd.

Aldus ligt echter de zaak stellig niet. De strafrechtelijke behandeling, die in artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht tegenover de krijgstuuchtelijke afdoening wordt gesteld, is allerminst bedoeld als een instantie, waarbij de militaire belangen buiten beschouwing zouden kunnen blijven. Integendeel de bestaansreden der militaire rechtpraak is juist, dat, zoo al niet onder alle omstandigheden, toch meestentijds het feit, dat het delict door een militair is gepleegd, aan de strafrechtelijke behandeling bijzondere eischen stelt, omdat daarin overeenkomstige motieven als bij de krijgstuuchtelijke afdoening niet buiten beschouwing kunnen blijven. Ten bewijze daarvan moge slechts worden gewezen op artikel 59 van de Wet op de Krijgstucht, waarin is bepaald, dat de krijgstuuchtelijke behandeling door de strafrechtelijke wordt geabsorbeerd en waaruit derhalve volgt, dat hetgeen in de krijgstuuchtelijke maatregelen tot uitdrukking pleegt te komen bij strafrechtelijke behandeling in de straf moet worden verwerkt. Ook de bijzondere bijkomende straffen, die, zooals b.v. de verlaging, bij elke overtreding den strafrechter ten dienste staan, wijzen op het bijzondere karakter der strafrechtelijke behandeling.

Krijgstuchtelijke en strafrechtelijke afdoening staan dan ook niet tegenover elkander op de wijze, als in het Voorloopig Verslag wordt verondersteld, doch de zwaarte van het begane feit is in hoofdzaak voor de vraag, welke afdoening zal worden gevolgd, beslissend. Ondubbelzinnig is dit te kennen gegeven in artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht, alwaar onder 2°. tot 6°. telkens (onder 5°. in eenigszins andere redactie) de reserve is opgenomen „van zoo lichten aard, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan”. De aan het woord zijnde leden meenen deze reserve te kunnen elimineeren met de opmerking, dat het in de reserve voorbehouden geval bij overtredingen „wel bijkans steeds” aanwezig zal zijn, doch die stelling schijnt voorbij te zien, dat de eisch van lichteit niet wordt gesteld ten aanzien van de in den strafrechtelijken norm voorziene overtreding in het algemeen, doch met betrekking tot het „begane feit” d.w.z. het aan de omschrijving van den norm beantwoordende feit, zooals dat zich in de concrete omstandigheden voordoet. Beslissend is, *niet* of het delict soortelijk van lichten aard is — dit zal misschien bij overtredingen „wel bijkans steeds” het geval zijn — maar hoe licht het concrete feit in zijn soort is. Ook een beroep op het feit, dat onder 6°. van het aangehaalde artikel 2 uitdrukkelijk de militaire tucht of orde wordt genoemd, kan niet afdoen. Daaruit is alleen af te leiden, dat, terwijl ten aanzien b.v. van de bijzondere overtredingen onder 5°. de militaire tucht of orde steeds in het geding wordt geacht, voor de uitgebreide groep overtredingen onder 6°. de mogelijkheid wordt verondersteld, dat onder bepaalde omstandigheden in een concreet geval het belang der militaire tucht of orde in de overtreding niet is betrokken.

Met het vorenstaande schijnt aangetoond, dat de al dan niet krijgstuchtelijke afdoening het criterium, of een aan bijzondere eischen beantwoordende behandeling noodig is, niet kan leveren. Indien men, ervan uitgaande, dat de concrete overtredingen niet onder alle omstandigheden een bijzondere berechting vorderen, voor de gevallen, waarin de gewone berechting kan volgen, de burgerlijke rechtspraak zou willen inschakelen, dan staat slechts de weg open om van geval tot geval over de burgerrechterlijke dan wel militairrechterlijke afdoening te doen beslissen. In dien geest is de oplossing destijds gezocht in het amendement-HUGENHOLTZ op artikel 76 der Invoeringswet, doch deze gedachte is — afgescheiden daarvan, dat een zeer uitvoerige regeling zou worden geëischt — onder de groote bezwaren van practischen aard, welke daartegen te berde moesten worden gebracht, bezweken.

Nog een ander stelsel zou wellicht, indien men den militairen rechter van de overtredingen wenscht te ontlasten, kunnen worden overwogen, om nl. alle overtredingen zonder meer bij den kantonrechter te brengen, doch daarnevens aan de krijgstuchtelijke behandeling ten volle den vrijen loop laten. Doch de dubbele behandeling, welke aldus, nu — zooals de meerderheid der Commissie van Voorbereiding voor de Invoeringswet het destijds uitdrukte — „verreweg het grootste deel van de strafbare feiten, door militairen begaan, met de militaire tucht en orde ten eenenmale in strijd zijn”, aan elke overtreding ten deel zou moeten vallen, moet als een zeer ernstig bezwaar tegen dit stelsel worden gevoeld.

Aan de bijkomende voordeelen van materieelen aard, die in het Voorloopig Verslag voor het vorenbedoelde denkbeeld worden aangegeven, schijnt na het vorenstaande een breede bespreking niet behoeven te worden gewijd. Waar, zooals werd aangetoond, ook voor de niet-krijgstuchtelijk-afgedane overtredingen in vele gevallen een bijzondere behandeling wordt vereischt, zou van de kantonrechters die bijzondere behandeling moeten worden gevergd. Daargelaten de geschiktheid der burgerrechterlijke macht daartoe, zou in elk geval aldus op de leden daarvan een taak worden gelegd, die hen gezamenlijk stellig meer zou belasten dan de militaire rechter zou worden ontlast. De bezuiniging op de burgerrechterlijke macht zou daardoor wel eens in bedenkelijke mate kunnen blijken te worden geremd. Des te minder spreekt trouwens het voordeel, omdat, zooals de ondergeteekenden nader gelegenheid zullen hebben uiteen te zetten, naar hun oordeel ook met behoud van de berechting der overtredingen tot ingrijpender bezuiniging dan aanvankelijk werd voorgesteld kan worden overgegaan.

En wat de omslachtigheid der militaire procedure van overtredingen betreft, ofschoon inderdaad het aanbrengen van vereenvoudigingen daarin dient overwogen te worden, zoo schijnt de toestand toch niet zoo ongunstig als in het Voorloopig Verslag wordt verondersteld. In elk garnizoen is een officier-commissaris, zoodat de reis- en verblijfkosten van de door dezen te hooren getuigen geen rol

spelen. En de in de Rechtsplegingen geopende mogelijkheid om de berechting van overtredingen buiten de tegenwoordigheid van beklagde af te doen behoeft allerminst als een uitzondering te worden toegepast. Bovendien mag in dit verband gewezen worden op de met 1 September j.l. in werking getreden wijziging van artikel 74 van het Wetboek van Strafrecht, die ook bij de militaire rechtspraak de mogelijkheid van een afdoening buiten geding zeer beteekenend heeft verruimd en derhalve aan een vlotte afdoening juist van de overtredingen, waarbij de militaire tucht of orde niet of weinig betrokken is, ten zeerste bevorderlijk kan zijn.

Overigens veroorloven zich de ondergeteekenden nog wel uitdrukkelijk de opmerking, dat, wat er zij van de materiele waarde van het in het Voorloopig Verslag te berde gebrachte denkbeeld, in elk geval de formeele regeling niet op de eenvoudige wijze zou kunnen verlopen, die in het Verslag wordt aangegeven. Gewezen worde daartoe meer in het bijzonder hierop, dat de beslissing van de vraag, of al dan niet een krijgstuchtelijke afdoening zal volstaan, voor het tegenwoordige een uitvoerige regeling heeft gevonden, waarbij, uitgaande van het beginsel van artikel 57 der Wet op de Krijgstucht, dat het recht van strafvordering niet door de toepassing van krijgstuchtelijke straf vervalt, aan de militair-rechterlijke macht ten aanzien van de vraag, of in een krijgstuchtelijke afdoening zal worden berust, een belangrijke invloed is gegeven (zie artt. 11 en 15 van de Rechtspleging voor de Landmacht en de overeenkomstige artikelen in de Rechtspleging voor de Zeemacht). Hoe nu, indien de militair-rechterlijke macht van de berechting der overtredingen zou worden uitgeschakeld? Zou zonder meer aan de burgerrechtelijke macht een overeenkomstige positie — welke dan toch in elk geval in de wet zou moeten worden neergelegd — kunnen worden gegeven? En ook overigens zou de berechting door den burgerlijken rechter procesueel om de daaraan verbonden voorwaarde van niet-krijgstuchtelijke afdoening een zoo bijzondere plaats hebben, dat nader voorzieningen in het Wetboek van Strafvordering niet achterwege zouden kunnen blijven.

De wensch, aan het slot van de Algemeene beschouwingen geuit, stemt overeen met hetgeen de Regeering ten aanzien van de vervulling der daar bedoelde vacaturen reeds voornemens was te doen.

Artikel 1.

Met voldoening hebben ondergeteekenden vernomen, dat de ten aanzien van het Hoog Militair Gerechtshof voorgestelde bezuinigingsmaatregel geen bezwaren heeft gevonden. Ter beantwoording van de vraag, „waarom juist het juridisch gedeelte van het Hoog Militair Gerechtshof het slachtoffer moest worden”, moge worden verwezen naar hetgeen in de Memorie van Toelichting is medege-deeld. Aldaar is opgemerkt, dat, indien het getal militaire leden werd teruggebracht tot drie, men zou moeten aanwijzen of twee

officieren van de zeemacht en één van de landmacht of twee officieren van de landmacht en één van de zeemacht. Hiervan zou het gevolg zijn, dat in zaken, waarvoor bijzondere kennis omtrent toestanden of verhoudingen bij het betrekkelijk zwakker vertegenwoordigd onderdeel der krijgsmacht gewenscht zou zijn, de meening van één officier een onevenredig grooten invloed zou krijgen. Daarenvens mag er op worden gewezen, dat vóór de bij de wet van 4 Juni 1858 (*Staatsblad* n°. 45), tot stand gekomen wijziging het Hof bestond uit negen leden, nl. drie rechtsgeleerden, drie officieren van de zee- en drie officieren van de landmacht. In 1858 in het aantal officieren voor elk der onderdeelen van de krijgsmacht reeds tot twee teruggebracht, zoodat, waar een verdere vermindering van het aantal officieren tegenover de drie rechtsgeleerden, afgescheiden van andere bezwaren, de verhouding tusschen het juridisch en het militair element in ernstige mate zou hebben verbroken, thans tot „slachtoffer” wel moest worden gekozen het deel, dat in 1858 werd „gespaard”.

Het denkbeeld om het Hoog Militair Gerechtshof op te heffen en zijn werkzaamheden zonder meer op te dragen aan een der bestaande Gerechtshoven kan, waar aldus het militaire element uit de berechting in hoogste instantie geheel zou worden uitgeschakeld, op de instemming van de ondergeteekenden bezwaarlijk aanspraak maken. Met de andere leden, die verklaarden zich met de gedachte niet te kunnen vereenigen, zouden zij meenen, dat dezelfde redenen, die steeds voor het behoud der militaire justitie zijn aangevoerd, evenzeer voor de behandeling in eerste als voor die in hogere instantie gelden. Opheffing van de bijzondere rechtspraak alleen in de hoogste instantie zou, dunkt hun, van een tweeslachtigheid zijn, die bezwaarlijk valt te verdedigen.

Intusschen kunnen ook de ondergeteekenden niet voorbij zien, dat de vraag kan rijzen, of voor een Hof, op den voet als thans, op den duur wel voldoende bestaansreden aanwezig kan worden geacht. Met name, indien de approbatie overeenkomstig hetgeen sinds de herziening der rechtspraak in eerste instantie in het voornemen ligt, wordt afgeschaft en voorts de omslachtige procedure, die het Hof krachtens de provisioneele instructie heeft te volgen, wordt vereenvoudigd, moet, mede in verband met het onder de nieuwe Dienstplichtwet afnemend getal justiciabelen, wel de vraag zich opdringen, of niet de werkring van de hogere instantie van zoo bescheiden omvang wordt, dat althans onder de financieele omstandigheden, waarin ons land voor het tegenwoordige is geraakt, naar een eenvoudiger opzet moet worden uitgezien. Zij het, dat een opdracht zonder meer aan een Hof blijft af te wijzen, een „personeele unie”, wat *juridisch* deel, parket en griffie van het Hoog Militair Gerechtshof betreft, met een der bestaande Hoven is dan wel een denkbeeld stellig een nadere beschouwing waard. Het maakt dan ook voor de Regeering reeds een punt van ernstige overweging uit. In het kader van het tegenwoordig ontwerp schijnt een zoo ingrijpende voorzie-

ning echter moeilijk te passen. Trouwens de wederopneming van de behandeling van het wetsontwerp tot afschaffing der approbatie, hetwelk nog steeds aanhangig is, zou daaraan wel moeten voorafgaan evenals een nadere voorziening omtrent de procedure. Het kan bovendien moeilijk ontkend, dat een reorganisatie in vorenstaanden geest van het Hof juist op het oogenblik, dat een nieuwe wetgeving staat ingevoerd te worden, hare bezwaren heeft, waarbij er mede op dient gewezen, dat die nieuwe wetgeving de behandeling der reclames tegen krijgstuchtelijke straffen thans met uitsluiting van de bemoeiing der krijgsraden geheel en al bij het Hof brengt en daarmede aan de werkzaamheid van het Hof een uitbreiding geeft, waarvan de draagwijdte niet zoo aanstonds is te voorzien. Intusschen kan daartegenover in het credit der nieuwe wetgeving worden gesteld, dat, waar zij meer aan het algemeene recht aanpast, de overneming te zijner tijd van de berechting door hen, die de speciale vereischten voor de militaire rechtspraak zich alsnog eigen moeten maken, gemakkelijker zal zijn.

Artikel 3.

Nadere overweging van het denkbeeld om het aantal krijgsraden bij de landmacht tot één te beperken heeft de ondergeteekenden tot de conclusie geleid, dat de bezwaren, die hen aanvankelijk van het doen van het voorstel daartoe hadden weerhouden, niet zoo overwegend kunnen worden geacht, dat de besparing, die met een verdere concentratie is te bereiken, onder de tegenwoordige omstandigheden zou mogen worden nagelaten. Utrecht schijnt dan daarbij, met het oog mede op de tegenwoordige dislocatie der garnizoenen, als plaats van vestiging aangewezen. In verband met een en ander zal, terwijl de vestiging van den nieuwen krijgssraad aan de Kroon kan blijven voorbehouden, door de wet de ontbinding van alle bestaande krijgsraden bij de landmacht zijn te regelen. In dien zin is het ontwerp gewijzigd.

Het heeft voor de ondergeteekenden nog een punt van overweging uitgemaakt of aan dienzelfden krijgssraad ook, met opheffing van den krijgssraad bij de zeemacht te den Helder, de berechting in eerste instantie van de thans ter berechting van dien krijgssraad staande delicten ware op te dragen, zij het dan, dat voor de berechting van dergelijke delicten de militaire leden van de landmacht door die van de zeemacht zouden worden vervangen. De bezwaren daartegen zijn echter overwegend voorgekomen. Met name het verkrijgen te Utrecht van de beschikking over het noodige militaire personeel van de zeemacht ter bezetting van den krijgssraad levert uit den aard der zaak moeilijkheden. Bovendien is de krijgssraad te den Helder op dusdanigen voet ingericht, dat de bezuiniging door de opheffing daarvan te bereiken, wel bijna uitsluitend zou zijn gelegen in de wedden van president en fiscaal. Op het terugbrengen van die kosten is artikel 5 echter reeds gericht. Het is nader voorgekomen, dat in deze

richting nog verdere mogelijkheden bestaan dan in het aanvankelijk voorgesteld artikel 5 zijn voorzien. Met name zou voor wat den fiscaal betreft in aanmerking kunnen komen een vereeniging met het ambt van substituut-officier van Justitie te Alkmaar of ook van dat van leeraar aan een inrichting voor militair onderwijs, waarbij meer bepaaldelijk is te denken aan de functie van leeraar in het strafrecht aan het Koninklijk Instituut voor de Marine te Willemsoord. Doch bovendien is, terwijl thans slechts voor den president en fiscaal de waarneming van andere ambten is geopend, omgekeerd evenzeer te bepalen, dat de dragers van die andere ambten met de waarneming van het presidentschap of het fiscaalschap kunnen worden belast. Voorts dient ook ruimte gelaten voor de oplossing, dat de president en de auditeur-militair bij den krijgssraad bij de landmacht onderscheidenlijk tevens met het presidentschap en het fiscaalschap wordt belast of omgekeerd. Terwijl eindelijk om het bereiken eener bezuiniging in een van de aangegeven richtingen te vergemakkelijken, de gelegenheid is geopend om den tegenwoordigen President in den geest van de in wachtgeldregelingen gebruikelijke bepaling de aanvaarding van een minder bezoldigden werkkring mogelijk te maken door toekenning van een toelage tot het verschil tusschen de wedde daarin en die in het thans bekleede ambt.

Artikel 5 is in den zin van een en ander aangevuld en een nieuw artikel 7 met laatstbedoelde strekking ingelascht. Daarbij is tevens uit artikel 5 uitgelicht de bepaling, dat een opdracht als in dit artikel bedoeld, geschiedt tegen een vergoeding van f 1000 's jaars. Bij de uitbreiding, die aan het artikel is gegeven, past deze bepaling niet meer voor alle gevallen, waarin een opdracht zal worden gedaan, terwijl zij trouwens ook voor de aanvankelijk voorziene gevallen niet onder alle omstandigheden noodig voorkomt. Een voorbehoud van regeling der financieele gevolgen, voorzooveel daartoe aanleiding zal zijn, schijnt te kunnen volstaan. Slechts zal bij de opdracht van betrekkingen, die voor het leven worden vervuld, evenals de intrekking der opdracht, zoo ook de wijziging der eventueele financieele regeling niet tegen den wil van den betrokkene moeten kunnen geschieden. In den zin van het vorenstaande zijn de laatste twee leden van artikel 5 gewijzigd.

De ondergeteekenden zullen zich in verband met de nader voorgestelde wijziging ontslagen mogen rekenen om verder op de aan het oorspronkelijke artikel 3 gewijde beschouwingen in te gaan. Alleen moge naar aanleiding van de aan het slot gestelde vraag omtrent de waarneming van het presidentschap van den krijgssraad te 's Hertogenbosch dienen, dat die vraag ontkenkend kan worden beantwoord. Over het laatstverloopen jaar heeft de president zich buiten de drie vacantezittingen vijf malen doen vervangen, waarvan eenmaal, omdat een zijner familieleden wegens een rijwielovertreding moest terechtstaan en vier malen wegens verplichte aanwezigheid elders. De plaatsvervangende president ontvangt voor elke zitting die hij waarneemt, een bedrag van f 15. Tegenover den indruk, die door het slot

van het Voorloopig Verslag zou kunnen worden gewekt, als ware er reden aan de richtige waarneming van het presidentschap van den krijgsraad te 's Hertogenbosch te twijfelen, stellen de ondergeteekenden er prijs op te verklaren, dat op die waarneming — daarin begrepen de mobilisatie-tijd, waarin van dezen krijgsraad zeer veel is gevergd — naar hun oordeel geenerlei aanmerking kan vallen.

De Minister van Justitie,
HEEMSKERK.

De Minister van Marine,
E. P. WESTERVELD.

De Minister van Oorlog,
VAN DIJK.

Nota van Wijziging.

(Ingezonden bij brief van 22 November 1922.)

In het wetsontwerp worden de navolgende wijzigingen aangebracht:

1°. Artikel 3 wordt gelezen:

De thans bestaande krijgsraden bij de landmacht worden ontbonden.

2°. In den eersten zin van het eerste lid van artikel 4 wordt in plaats van „bij den ontbonden krijgsraad” gelezen „bij de ontbonden krijgsraden” en in den tweeden zin in plaats van „den president van den ontbonden krijgsraad” „den president van een ontbonden krijgsraad” terwijl in het tweede lid in plaats van „ingevolge artikel 7” wordt gelezen „ingevolge artikel 8”.

3°. Artikel 5 wordt gelezen:

Aan den president van en den fiscaal bij den krijgsraad binnen het Rijk in Europa bij de zeemacht kan de waarneming worden opgedragen van de werkzaamheden van kantonrechter in een der kantons Helder, Schagen, Hoorn of Medemblik en aan den fiscaal voornoemd ook die van substituut-officier van Justitie bij de arrondissementsrechtbank te Alkmaar.

Wederkeerig kan aan den kantonrechter in een der kantons Helder, Schagen, Hoorn of Medemblik worden opgedragen de waarneming van de werkzaamheden van president van of fiscaal bij den krijgsraad, bedoeld in het eerste lid, en aan den substituut-officier van justitie bij de arrondissementsrechtbank te Alkmaar die van fiscaal voornoemd.

Bovendien kan aan den president van en den fiscaal bij den krijgsraad, bedoeld in het eerste lid, opgedragen worden de waarneming van de werkzaamheden van onderscheidenlijk president van en auditeur-militair bij een krijgsraad bij de landmacht en wederkeerig aan zoodanigen president en auditeur-militair die van president en fiscaal voornoemd. Ook kan aan den fiscaal voornoemd worden opgedragen de waarneming van een leeraarschap aan een inrichting voor militair onderwijs en omgekeerd.

De financieele gevolgen van een opdracht, als bedoeld in de vorige leden, worden voor zooveel noodig door Ons nader geregeld.

Een opdracht ter waarneming der werkzaamheden van kantonrechter, als bedoeld in het eerste lid, of van president, als bedoeld in het tweede en derde lid, kan niet worden ingetrokken dan op verzoek van hem, aan wien zij is verstrekt, noch kan in de voorwaarden daarvan tegen diens wil wijziging worden gebracht.

4°. met vernummering van artikel 7 tot artikel 8 wordt na artikel 6 ingelascht een nieuw

Artikel 7.

Wij behouden ons voor aan den tegenwoordigen president bij den krijgsraad binnen het Rijk in Europa bij de zeemacht, indien door hem een werkring wordt aanvaard, waaruit de inkomsten minder bedragen dan hetgeen hij in zijn ambt als president genoot, na zijn ontslag uiterlijk tot het einde van het kalenderjaar, waarin hij den 70-jarigen leeftijd bereikt, een toelage toe te kennen ten hoogste bedragende het verschil tusschen de inkomsten uit dien of een lateren werkring en die, welke hij uit zijn functie als president zou hebben verkregen.

5°. In het tweede lid van artikel 8 (nieuw) wordt in plaats van „den ontbonden krijgsraad” gelezen „de ontbonden krijggraden” en in plaats van „dien krijgsraad” „den krijgsraad”, terwijl in het derde lid in plaats van „den ontbonden krijgsraad” wordt gelezen „de ontbonden krijggraden”.

De Minister van Justitie,
HEEMSKERK.

De Minister van Marine,
E. P. WESTERVELD.

De Minister van Oorlog,
VAN DIJK.

Verslag.

De Commissie van Rapporteurs voor het wetsontwerp, houdende eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht, is, na kennis genomen te hebben van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag wegens dit wetsontwerp, van oordeel, dat door deze gewisselde schrifturen de openbare beraadslaging over het voorstel genoegzaam is voorbereid.

Vastgesteld den 23sten November 1922.

VAN RAPARD.

TILANUS.

VAN SASSE VAN YSSELT.

WINTERMANS.

VAN SCHAİK.

VRAGENBUS.

Krijgstuchtelijke Strafbevoegdheid bij detachering.

Een compagniescommandant schrijft ons:

Een mijner onderofficieren werd van 16 tot 28 October j.l. te 's Gravenhage gedetacheerd tot het volgen van een cursus aan de Stormschool der Ie Divisie.

Den 1en December d.a.v. werd mij als Compagniescommandant via den Divisie-, Brigade- en Regimentscommandant een officieel rapport ter kennisneming toegezonden, waarop betreffende bovenbedoelden onderofficier het volgende was gesteld:

„onvoldoende granaatwerpen, is zenuwachtig, bovendien onvoldoende ijver”.

Op grond dezer laatste opmerking vroeg ik nadere toelichting aan den Commandant van de Stormschool, alsmede, waarom die onderofficier, de eenige van alle deelnemers (18 officieren en 36 onderofficieren), die aldus vermeld was, niet gecorrigeerd was. Hierop ontving ik het volgende antwoord.

„Het rapport betreffende den cursus krijg ik eerst na afloop van „de onderwijzers, vandaar dat ik niet eerder deze aangelegenheid kon „behandelen.

„De onderwijzer 2e Luitenant heeft herhaaldelijk moeten opwekken om wat meer aan te pakken. Diens geheele houding „was laks.

„Daar er m.i. geen een reden is, waarom hij zulks wel hier en niet „bij den gewonen dienst zoude toonen, zal deze onderofficier ook wel „bij de compagnie niet tot de voortvarende flinke worden gerekend.

„Met diens karakter dient dus uit den aard der zaak bij eventueele „strafoplegging rekening te worden gehouden. In een 14 dagen leert „men de karakters niet voldoende kennen.

„Ik voeg hier nog bij, dat de genoemde onderwijzer gedurende den „cursus zich bij mij niet over hem heeft beklagd, vandaar dat ik hem „niet strafte.”

Na ontvangst van dit schrijven werd bedoelde onderofficier door mij met acht dagen kamerarrest gestraft onder de volgende mutatie:

„Een speciale cursus aan de stormschool met zoo'n geringen ijver „gevolgd, dat hiervan officieel in een desbetreffend rapport melding „moest worden gemaakt.”

Deze straf werd door den regimentscommandant evenwel niet bekrachtigd onder de volgende motiveering:

„De straf van den sergeant.... wordt door mij *te niet gedaan*. De

„commandant van de stormschool heeft strafbevoegdheid, maakte „daar geen gebruik van, daar de betrokken luitenant klasse-commandant geen melding gemaakt heeft tijdens den cursus van onvol-doende vlijt van dien sergeant. Voor het opleggen thans van een „straf bestaat geen reden.”

Hoewel ik geen termen heb kunnen vinden om mij tegen deze beslissing van den regimentscommandant anders te verzetten dan ZHEG. mede te deelen, dat ik met zijn inzicht niet kon instemmen, overmeen ik toch, in overleg met dien chef, goed te doen het oordeel van Uwe deskundige militair-rechtelijke krachten te vragen, zonder daarbij verder de inzichten van mijn chef en mij nader te ontvouwen.

Uit het hiervoren gegeven exposé meenen wij te mogen opmaken dat de Commandant van de Stormschool van het laakbare gebrek aan ijver van den bewusten onderofficier eerst kennis kreeg na afloop van den cursus en nadat de detachering bij die school was geëindigd. In dat geval verzet zich o.i. niets tegen eene disciplinaire correctie door den commandant van de compagnie waartoe de onderofficier was teruggekeerd. Op overeenkomstige wijze wordt dan ook steeds gehandeld bij rapporten die bij overplaatsing wegens b.v. feestdagen of verhindering van den commandant zijn blijven liggen.

Anders zou het zijn indien de Commandant van de Stormschool zich over de zaak een oordeel had gevormd en welbewust den man niet gestraft had. Het woordje „welbewust” komt in de argumentatie van den regimentscommandant niet voor, tusschenvoeging van dat woordje tusschen de woorden „maakte” en „daar” in diens argumentatie wordt door den tusschenzin: „daar de betrokken luitenant klasse-commandant geen melding gemaakt heeft tijdens den cursus enz.” onmogelijk; maar daardoor vervalt ook de conclusie dat „er thans voor het opleggen van een straf geen reden bestaat”.

Misschien zou in den langen duur van de zaak (van October—December) aanleiding kunnen worden gevonden den man niet te straffen, maar dat houdt zoozeer verband met den persoon van den dader en den aard van de overtreding, dat wij daaromtrent geen oordeel kunnen uitspreken. Wel zou er den luitenant dan een verwijt van kunnen worden gemaakt dat hij zijn klacht over geringen ijver te lang onder zich hield.

Wat de genoemde mutatie betreft, zouden wij aan een kortere omschrijving de voorkeur geven.

Red. M. R. T.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 15 November 1921.

President: Mr. Dr. C. J. H. Schepel.

Leden: C. J. G. de Booy, Dr. H. W. van Sandick, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselst.

Art. 169 Wetb. v. Strafr.

Weigering van het gevraagde mandament van dagvaarding in persoon tegen den commandant van een oorlogsschip, op grond dat geen voldoende feiten zijn gesteld om aan te nemen dat de beschadiging, vernieling enz. waardoor levensgevaar voor de opvarenden is ontstaan, aan de schuld van den commandant is te wijten.

Gelezen op heden 15 November 1921, een schrijven van 29 Juni 1921 van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, inhoudende, dat X. luitenant-ter-zee der 1e klasse, in den avond van den 9en Februari 1921, omstreeks 9 uur, ter reede van Vlissingen, tusschen de ton van Breskens en de zwarte ton n°. 8, als bootscommandant, voor het eerst met de torpedoboot Hr. Ms. „Z. 3” op nachtelijke oefeningsaanval uitgaande en ofschoon wetende, dat hij de verantwoordelijkheid dier manoeuvre had te dragen en dat verkeer manoeuvreeren zeer ernstige gevolgen kon hebben, toch op zeer achtelcoze, hoogst onvoorzichtige en zelfs uiterst roekelooze wijze die oefening heeft gehouden door:

a. daarbij in groote mate van het voorschrift voor de oefeningen met Torpedomateriaal („V. oef. torp.”) af te wijken en dadelijk met oefening IIb op vaartlopend doel, van klasse II, vermeld onder nummer 53 in evengenoemd voorschrift, aan te vangen, in plaats van met de oefeningen van klasse I te beginnen en door trapsgewijze oefening zich met zijn schip geheel vertrouwd en zich de noodige bedrevenheid met zijn schip en diens bemanning in de verschillende, aan de uitvoering van den aanval verbonden, verrichtingen eigen te maken.

b. zonder zich voldoende te vergewissen van — en dan ook zonder genoegzaam te kennen de positie, koers en vaart van Hr. Ms.

Mijnenlegger „Hydra”, die als doelschip dienst zou doen voor de aanvallende torpedobooten, en zich niet te houden, na het afgeven van het ontdekkingsschot door de „Hydra”, aan langzame vaart, ofschoon de voorzichtigheid dit gebod, maar integendeel met een vaart van ruim 20 mijl, alzoo met uiterst vermogen, de telegrafien op volle kracht vooruit, op de „Hydra” af te komen en toe te loopen, op de stuurboordsboeg van dit schip aan te houden en zonder toepassing, ter vermindering van aanvaring, van de als vanzelf aangewezen manoeuvre: vol achteruitstellen van- en achteruitslaan met de stuurboordsmachine, de „Hydra” zóó dicht te naderen, dat het mis moest loopen en het wel een aanvaring worden moest;

dat dan ook de „Z. 3” met zijn kop op de „Hydra” recht voorin-gevaren, daartegen opgetord en opgevlagen is en deze boot voor-aan, tusschen het stuurboordsanker en den voorsteven, met groote hevigheid getroffen heeft;

dat dit tengevolge heeft gehad, behalve beschadigingen aan en bij de voorsteven van de „Hydra”, die, als zich bevindende boven de waterlijn, echter niet van invloed zijn geweest op het zinken van deze boot, dat het voorschip van de „Z. 3” in enkele seconden over ongeveer zeven Meter tot over de helft van den bak geheel als ware het een harmonica, ingedrukt, versplinterd en vernield is en onder hevig geblaas stoom is ontsnapt, door welk een en ander voor de opvarenden van „Z. 3”, levensgevaar is ontstaan en dit schip van de „Hydra” is afgeschampt, stuurboord uitdraaiende;

c. als Commandant van de „Z. 3”, na gezegden schok van de commandobrug te springen, zonder de machines te doen stoppen, doch deze ongecontroleerd verder met volle kracht door te laten draaien en de telegrafien, die als gezegd, nog op volle kracht stonden, verder zoo maar te laten staan, wat tengevolge heeft gehad, dat de „Z. 3”, ten opzichte van de „Hydra”, in langscheepsche richting eene beweging naar vóór heeft gemaakt, sneller dan de beweging, welke de „Hydra” had en tevens eene bijdraaiende beweging, onder welk bedrijf de ronddraaiende schroefbladen van de „Z. 3” de huid der „Hydra” onder de waterlijn aan stuurboord hebben getroffen, beschadigd, gedeukt, doordrongen, gescheurd en doorboord, waarbij in de „Hydra” een gat is ontstaan van ongeveer 48×13 cM. (grootste maten), gelegen tusschen spant 26 en 27 aan stuurboord in de 4de en 5de huidgang, gerekend van het opperdek en met een lengteas, gelegen ongeveer loodrecht op de landing dezer huidgangen, en van de „Z. 3”, de bakboordsschroef zwaar beschadigd en de schroefas geheel ontzet en verbogen is;

dat de „Hydra”, aldus lek geslagen, tengevolge van het door gezegd gat instroomende water, is gezonken, waardoor levensgevaar voor de opvarenden is ontstaan, zijnde derhalve aan de schuld van voornoemden Commandant te wijten, dat de „Z. 3” beschadigd, onbruikbaar gemaakt en vernield is, en dat de „Hydra” beschadigd, onbruikbaar gemaakt, vernield en gezonken is, waardoor levens-

gevaar is ontstaan én voor de opvarenden van de „Z. 3” én voor die van de „Hydra”;

en verzoekende, onder overlegging van de tot de zaak betrekkelijke bescheiden mandament van dagvaarding in persoon tegen luitenant X. voormeld;

Gelezen de in dit schrijven bedoelde bescheiden;

Overwegende, wat het in dit schrijven onder *a* bedoelde betreft: dat, blijkens de verklaring, afgelegd door den luitenant ter zee 1e klasse IJ., Commandant van Hr. Ms. „Z. 3”, tevens Groepscommandant, er in den ochtend van 9 Februari 1921, besprekingen zijn gehouden tusschen hem en den luitenant-ter-zee der 1e klasse X. over de op dien dag en in dien avond te houden oefeningen en dat van de te houden oefeningen een schriftelijk programma is opgemaakt, geteekend „de Commandant IJ.” en waarin, behalve algemeene orders, met betrekking tot luitenant-ter-zee X. onder „speciale orders vaar oefeningen op 9 Februari 1921” voorkomt:

Nacht 2. X. II B. (aanvaller „Z. 3”) en *6 X. II B.* (aanvaller „Z. 3”); dat, daargelaten nu of de verantwoordelijkheid voor het opmaken en de uitvoering van dit programma, waarbij in groote mate van het voorschrift voor de oefeningen met torpedo-materiaal werd afgeweken, neerkomt op den Commandant die het heeft opgemaakt en geteekend, dan wel op hogere autoriteiten, die hebben toegelaten, dat dit programma werd opgemaakt en tenuitvoergelegd, in geen geval verantwoordelijkheid, laat staan dan schuld, den luitenant-ter-zee X. kan treffen, omdat hij, voorzoover dit hem betraf, aan dit programma uitvoering heeft gegeven;

Overwegende, wat het in dit schrijven onder *b* bedoelde betreft:

dat het duidelijk is, dat vergissingen omtrent de positie, koers en vaart van het als doel dienend schip bij eene nachtelijke oefening met gedoofde lichten, als de hier bedoelde, zich licht kunnen voordoen, en dat, wil men het daaraan verbonden risico van aanvaring niet loopen, men zoodanige oefeningen niet moet houden; dat aan boord van de „Hydra” dien nacht dan ook de gewone veiligheidsmaatregelen om op alle gebeurlijkheden van dien aard voorbereid te zijn, waren genomen; dat het ook duidelijk is, dat men zoveel mogelijk een oorlogstoestand moet nabootsen en dat met het oog daarop een aanvallende torpedo-boot, wanneer zij het doelschip heeft ontdekt, niet met langzame vaart tot den aanval kan overgaan, maar om niet de groote kans te loopen zelve te worden getroffen, vrij belangrijke vaart moet ontwikkelen bij het naderen van het doelschip, zooals ook is voorgeschreven in artikel 29 van het voorschrift voor de oefeningen met Torpedo-Materiaal, inhoudende „Een torpedoboot, die een „aanval” uitvoert op een schip, nadert dit zoo snel mogelijk tot op den gewenschten afstand en lanceert daarop aangekomen, een of meer torpedo's op dit schip”; dat de voorzichtigheid anders moge gebieden, maar dat, wordt met de voorzichtigheid al te zeer rekening gehouden, er van de oefening niets terecht zal

komen en men beter deed, daaraan maar niet te beginnen; dat overigens ten onrechte in het schrijven van den Advocaat-Fiskaal is gesteld, dat de vaart van ruim 20 mijl, door de „Z. 3” kort vóór de aanvaring ontwikkeld, zoude zijn het uiterst vermogen van deze torpedo-boot; dat immers, zooals blijkt uit het schrijven d.d. 5 April 1921 van den Vice Admiraal, Commandant der Marine te Middelburg, aan den Minister van Marine, op de „Z. 3”, toen maar van 2 van de 3 ketels is gebruik gemaakt en bij dat tempo het uiterst vermogen is ontwikkeld, hetgeen was in overeenstemming met de bespreking, tusschen den luitenant-ter-zee X. met den luitenant-ter-zee IJ. dien morgen gehouden, dat niet meer dan 18 tot 20 mijl zou worden geloopt en dus met inachtneming van diens waarschuwing om geen uiterst vermogen te loopen; dat ongetwijfeld de luitenant-ter-zee X. beter had gedaan, toen hij ontdekte zich in de positie van de „Hydra” te hebben vergist, de manoeuvre vol achteruitstellen van- en achteruitslaan met de stuurboordmachine toe te passen; dat immers proeven, op verzoek van het Hof en op last van den Minister van Marine met de „Z. 2” genomen, hebben doen zien, dat aldus een kortere draaicirkel had kunnen zijn verkregen; dat echter uit die proeven niet is gebleken, dat bij toepassing van de bedoelde manoeuvre de „Z. 3” niet tegen de „Hydra”, zoude zijn aangevaren en dat, eerst wanneer dit wel zoude zijn gebleken, het nalaten van de manoeuvre voor de schuld van den luitenant-ter-zee X. aan de aanvaring en de gevolgen daarvan van beteekenis zoude zijn geweest;

Overwegende, wat het in dit schrijven onder c. bedoelde betreft:

dat uit de verklaring van den luitenant-ter-zee der 2e klasse H. blijkt, dat deze Officier vrijwel onmiddellijk na de aanvaring op de „Z. 3” naar achteruit heeft geschreeuwd „stoppen” en hij tegelijkertijd de brug is opgelopen en de telegrafien op stop heeft gezet, terwijl uit de verklaring van den officier-machinist der 2e klasse B. blijkt, dat deze dadelijk na de aanvaring, van dek door de koekoeks op de „Z. 3” heeft hooren roepen: „Machines stoppen” en dat hij op dat geroep onmiddellijk de machines heeft doen stoppen; dat, wil men nu staande houden, zooals dit in het schrijven van den Advocaat-Fiskaal wordt gedaan, dat het springen van den luitenant-ter-zee X. van de commandobrug na den schok van de aanvaring zonder de machines te doen stoppen, doch deze, ongecontroleerd, verder met volle kracht door te laten draaien en de telegrafien, die nog op volle kracht stonden, verder zoo ook maar te laten staan — tengevolge heeft gehad, al wat in dat schrijven als gevolg daarvan wordt aangewezen, men zal moeten aantonen, dat de luitenant-ter-zee X. zóóveel eerder de bevelen tot het doen stoppen van de machines had kunnen geven dan de ook aanwezige luitenant-ter-zee H. dit heeft gedaan, dat dientengevolge niet zou zijn gebeurd met betrekking tot het ronddraaien van de schroefbladen, wat nu wel heeft plaats gevonden; dat echter van te voren kan worden gezegd, dat dit be-

wijs niet te leveren is, terwijl ook aan de mogelijkheid moet worden gedacht „dat de schroeven van de „Z. 3”, nadat de machines gestopt zijn, door de traagheid nog eenige omwentelingen kunnen maken, zijnde het toch aan het Hof bekend, dat proeven, genomen met torpedobootjagers, stoomende met 400 omwentelingen, hebben uitgemaakt, dat wanneer men de machines plotseling stopt, de schroeven nog ± 15 omwentelingen doen;

Overwegende dat derhalve in het schrijven van den Advocaat-Fiscaal geen voldoende feiten zijn gesteld om aan te nemen, dat het aan de schuld van den luitenant-ter-zee der 1e klasse X. zou zijn te wijten, dat de „Z. 3” beschadigd, onbruikbaar gemaakt en vernield is en dat de „Hydra” beschadigd, onbruikbaar gemaakt, vernield en gezonken is, waardoor levensgevaar is ontstaan en voor de opvarende van de „Z. 3” en voor die van de „Hydra”;

weigert het gevraagde mandament van dagvaarding in persoon tegen den luitenant-ter-zee der 1e klasse X.;

bepaalt, dat van deze beschikking een afschrift zal worden uitgereikt aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 20 October 1922.

President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij; J. C. H. A. Quack; P. P. C. Collette;
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Het zenden aan den Minister van Oorlog, door klagers, als voorzitter en secretaris van een afdeeling eener vereeniging, van een telegram, tot welker verzending door eene vergadering dier afdeeling was besloten, terwijl de inhoud van dat telegram strijdig is met den eerbied door militairen aan dien Minister verschuldigd.

Gevolgen welke de samenwerking van personen tót en in een wettig erkende vereeniging voor ieder dier personen heeft en verplichtingen der bestuurders van een zoodanige vereeniging.

Ook voor het verzoek- of petitierecht geldt het voorbehoud in art. 7 Gr. w. voor de drukpersvrijheid gemaakt: „behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet”. Van militairen moet worden geëischt dat zij zich, met grieven of bezwaren over maatregelen of handelingen van een overheidspersoon wendende tot de bevoegde macht, dit doen op een gepaste wijze.

De militair is eerbied verschuldigd aan alle met gezag bekleede overheidspersonen, a fortiori aan den Minister van Oorlog die gezag uitoefent over het leger, ook al is die Minister geen meerdere in rang.

Het eerst door klagers, aan den strafoplegger, mededeelen dat zij geen toelichting tot hunne klachten hadden te geven en het daarna rechtstreeks aan het H. M. G. indienen van memoriën van toelichting is onregelmatig en, uit een militair oogpunt, onbehoorlijk. In de omstandigheden waaronder een en ander geschiedde vindt het Hof aanleiding in deze onregelmatige handelwijze voor ditmaal te berusten.

Gelezen eene verklaring, gedagteekend 17 Juli 1922, van F. B., sergeant-majoor-administrateur bij den kleinen staf van het 4e Regiment Vesting-Artillerie, en eene verklaring, van gelijke dagteekening, van H. J., sergeant bij de 1ste compagnie van het 1ste bataljon van het 4de Regiment Vesting-Artillerie, inhoudende dat zij zich bezwaard gevoelen ieder over de hem op 4 Juli 1922 door den toenmaligen commandant van het 4de Regiment Vesting-Artillerie, den Kolonel, thans gepensionneerden Generaal-Majoor H. J. G. de V. F., opgelegde straf van zeven dagen kwartierarrest, alsmede over de daarbij behorende strafreden, luidende: „Op ongepaste wijze critiek „uitgeoefend op de handelingen van den Minister van Oorlog, door „het hem zenden van een oneerbiedig telegram”, en verzoeken, dat deze zaak door het Hoog Militair Gerechtshof worde onderzocht;

Gelezen de op de zaak betrekking hebbende stukken, waaronder een bericht d.d. 3 Augustus 1922, van den strafoplegger, bevattende de gronden, waarop de aan de klagers opgelegde straf berust, alsmede eene memorie d.d. 6 September 1922 van klager B. bevattende eene uiteenzetting van zijne bezwaren tegen de voormelde, hem opgelegde, straf en de daarbij behorende strafreden, en eene nagenoeg gelijkkluidende memorie, van gelijke dagteekening en strekking, van klager J.;

Gehoord de klagers en den strafoplegger;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende vooraf:

dat het Hof, na kennisneming van de door den strafoplegger bij diens schrijven van 19 Juli 1922 aangeboden stukken (waaronder de bovengenoemde verklaringen van de klagers), bij beschikking van 21 Juli 1922 die stukken weder heeft toegezonden aan den strafoplegger, met uitnoodiging: *a.* die stukken te doen uitreiken aan de klagers, aan ieder voor zooveel hem betreft en ten einde zijne klacht schriftelijk toe te lichten; *b.* na ontvangst der toelichting van ieder der klagers, den Hove in deze te dienen van bericht;

dat, blijkens het bericht d.d. 3 Augustus 1922 van den strafoplegger, de klagers, nadat hun de stukken tot gezegd doel uitgereikt waren, aan den strafoplegger hebben medegedeeld, dat zij toen geen toelichting hadden te geven, doch zich voorbehielden hun standpunt zoo noodig nader voor het Hof uiteen te zetten; dat dientengevolge de strafoplegger, niet bekend met de gronden, waarop de

klachten berustten, zijne beschouwingen daaromtrent ook niet kon geven en dus dit bericht in zoover onvolledig was;

dat vervolgens bij 's Hof's beschikking van 2 September 1922 de klagers en de strafoplegger werden opgeroepen om op 12 September d. a. v. voor het Hof te verschijnen voor het mondeling onderzoek der zaak, welke oproeping, blijkens eene op de beschikking gestelde aantekening, op 5 September 1922 ter kennis van de klagers is gebracht;

dat de bovengenoemde memoriën, gedagteekend 6 September 1922, rechtstreeks aan het Hof ingezonden en op 9 September 1922, alzoo slechts drie dagen vóór den dag der terechtzitting, bij het Hof ingekomen zijn;

dat de klagers, toen hun verzocht werd hun klacht schriftelijk toe te lichten, natuurlijk gerechtigd waren aan den strafoplegger mede te deelen, óf dat zij eene schriftelijke toelichting niet wenschten in te dienen, óf dat zij daarover zich wenschten te beraden, dan wel dat zij hun klacht, zoo noodig, later voor het Hof wenschten toe te lichten; dat zij echter, nader besluitende om, nog vóór hun verhoor voor het Hof, toch nog eene memorie in te dienen, welke de gevraagde toelichtingen bevatte, uiteraard verplicht waren, dat stuk in te dienen door tusschenkomst van den strafoplegger;

dat als gevolg van de rechtstreeksche en late indiening der memoriën, de strafoplegger op den dag der terechtzitting nauwelijks de gelegenheid heeft gehad om nog vóór den aanvang van het verhoor kennis te nemen van die stukken, welker inhoud natuurlijk bij het onderzoek der zaak op de terechtzitting aanleiding zou moeten of kunnen geven tot het stellen van vragen aan den strafoplegger zoowel als aan de klagers;

dat het op deze wijze indienen van schrifturen tot toelichting van klachten niet regelmatig en, uit een militair oogpunt, ook niet behoorlijk is; dat evenwel, nu de klagers ter terechtzitting desgevraagd hebben medegedeeld, dat zij de genoemde schrifturen alsnog aan het Hof hebben ingediend op advies van den, door hen in hun zaak geraadpleegden, rechtsgeleerden raadsman, die deze stukken ook voor hen heeft opgesteld, en aannemelijk is, dat zij in deze te goeder trouw hebben gehandeld, het Hof aanleiding heeft gevonden om in deze handelwijze voor ditmaal te berusten;

Nu voorts, wat de zaak betreft:

Overwegende dat een bij de stukken overgelegd exemplaar van het „Algemeen Militair Weekblad” (Uitgave van „Ons Belang”, Vereeniging van Onderofficieren en Militaire geëmployeerden in den rang van Onderofficier, behoorende tot de Nederlandsche Landmacht) van Donderdag 29 Juni 1922, eerste blad, op bladzijde 3. derde kolom, onder het hoofd „Van week tot week” voorkomt een bericht luidende: „Helder. In eene vergadering van 27 Juni is met „algemeene stemmen de volgende motie aangenomen en tot het zen- „den van een hieronder volgend telegram besloten:

„De afd. Helder van de O.O. Ver. O. B. in vergadering bijeen op „27 Juni 1922;

„verklaart dat zij het B.B. met kracht zal steunen in de actie „tegen het onrecht dat dreigt te zullen worden aangedaan in zake „verplichte dienstverlating, 5% salarisvermindering, enz.;

„draagt het B.B. op, met alle mogelijke middelen dit onrecht te „keeren;”

Telegram.

„M. v. O. 's-Gravenhage.

„De afd. Helder van de O. O. Ver. O. B. in vergadering bijeen „op 27 Juni '22, spreekt hare sterke verontwaardiging uit over Uwe „houding bij de audiëntie, op 14 Juli (lees: Juni) j.l. ten opzichte „van mannen, die trotsch zijn op hun houding gedurende de mobi- „lisatie en Novemberdagen 1918. Het Bestuur”;

Overwegende dat de strafoplegger aan het Hof heeft medege- deeld in zijn bericht van 3 Augustus 1922, dat in genoemd „Alge- meen Militair Weekblad” van 29 Juni 1922 zijn aandacht trok het voormelde, daarin opgenomen telegram aan den Minister van Oor- log; dat hij, naar aanleiding daarvan, aan den Commandant van I-4 R. V. A. opdroeg, hem de namen te doen kennen van de onder- officieren, die dat telegram verzonden hadden; dat dit bleken te zijn de klagers; dat hij daarop de klagers hierover heeft gehoord; dat, naar zijne meening, de klagers wel degelijk geweten moeten hebben, dat zij in deze ongepast opgetreden waren; dat hij dit optre- den niet vereenigbaar achtte met eene goede krijgstucht, aangezien z. i. de toon, welke uit het telegram spreekt, duidelijk te kennen geeft, dat de klagers den eerbied, aan den Minister van Oorlog ver- schuldigd, uit het oog hebben verloren; en verder, bij zijn verhoor, tot nadere toelichting: dat hij nà het geven van bovenbedoelde op- dracht aan den commandant van I-4 R. V. A., een schrijven betref- fende het bewuste telegram ontving van den Minister van Oorlog; dat hij toen op dat schrijven heeft geantwoord, dat de zaak reeds in onderzoek was; dat hij tot de klagers, toen hij hen over de zaak hoorde en zij hem verklaarden de verzending van een telegram van dezen inhoud voor zich niet te hebben gewild, heeft gezegd, dat zij, indien zij het niet eens waren met de in het telegram uitgedrukte motie der vergadering, als bestuursleden hadden moeten aftreden en dat zij, toen zij die motie uitvoerden, natuurlijk voor den inhoud en het verzenden van het telegram verantwoordelijk waren; dat hij de klagers wegens het verzenden van een oneerbiedig telegram heeft gestraft, omdat hij den Minister van Oorlog beschouwt als de hoog- ste Chef van het leger;

Overwegende dat de klagers, ieder voor zich in de door hen inge- diende memorie, met betrekking tot het bewuste telegram hebben medegeedeeld: dat op 27 Juni 1922 eene huishoudelijke vergadering

van de afdeeling Helder van meergenoemde onderofficiersvereniging „Ons Belang” plaats had; dat zij, klager B. als voorzitter en klager J. als secretaris, op die vergadering aanwezig waren; dat op die vergadering ter sprake kwam de audiëntie, welke de Minister van Oorlog op 14 Juni t. v. verleend had aan het hoofdbestuur van „Ons Belang”, alsmede de inmiddels bekend geworden ontwerp-wachtgeldregeling; dat toen in de vergadering vele stemmen opgingen, die zich in zeer scherpe bewoordingen uitlieten over de houding van den Minister van Oorlog en ten slotte een voorstel werd gedaan om aan dien Minister een telegram te zenden, waarin, onder verwijzing naar de diensten, welke het onderofficierskorps tijdens de mobilisatie en in de Novemberdagen-1918 bewezen had, er aan werd herinnerd, dat bij wederkeer van woelige tijden de maatregelen van den Minister zeker van invloed zouden zijn op de houding van het leger tegenover Regeering en Vaderland; dat dit voorstel van verschillende zijden werd gesteund, doch door het afdeeliningsbestuur met kracht bestreden werd, omdat daaruit een dreigement kon worden gelezen en het volstrekt niet de bedoeling der vereeniging was om te dreigen, doch veeleer om vruchtbare samenwerking met de Regeering te zoeken; dat het afdeeliningsbestuur toen, om aan den wensch der vergadering tegemoet te komen, eene andere redactie van het telegram voorstelde, waarin werd gezegd, dat men bezwaar had tegen de wijze waarop de audiëntie was verlopen, en verzocht werd alsnog gelegenheid te geven zich volledig uit te spreken en door wisseling van gedachten te komen tot eene bevredigende oplossing; dat deze redactie echter bij de vergadering volstrekt geen steun vond en algemeen geoordeeld werd niet in overeenstemming te zijn met den noodtoestand, waarin het onderofficierskorps verkeert; dat, na een zeer uitvoerig debat, ten slotte uit de vergadering de volgende redactie van het telegram werd voorgesteld: „Minister van Oorlog, 's-Gravenhage. De afdeeling Helder van de onderofficiersvereniging „Ons Belang”, in vergadering bijeen op 27 Juni 1922, spreekt hare sterke verontwaardiging uit over uwe houding bij de audiëntie op 14 Juni j.l. ten opzichte van mannen, die trotsch zijn op hun houding tijdens de mobilisatie en November 1918”; dat op dit voorstel nog eenig debat volgde, waarbij het afdeeliningsbestuur zijn standpunt handhaafde, doch het voorstel ten slotte aangenomen werd zonder dat een der aanwezigen zich daartegen verklaarde; dat het afdeeliningsbestuur toen zijn voorstel introk; dat het telegram vervolgens aan den Minister van Oorlog werd gezonden met het onderschrift;

„B. voorzitter”.

„J., secretaris”.

Overwegende dat de, in de memoriën uitvoerig uiteengezette, bezwaren tegen de opgelegde straf en de daarbij behorende strafreden hierop neerkomen, dat de klagers van meening zijn:

1°. dat zij niet krijgstuuchtelijk aansprakelijk gesteld mogen worden voor de behandeling en de aanneming van een voorstel in de vergadering, om het bewuste telegram aan den Minister van Oorlog te zenden, en evenmin voor de verzending van dat telegram;

voor de behandeling van het voorstel niet: omdat, wat klager B. betreft, deze als voorzitter niet bevoegd was een wettig ingediend voorstel niet te doen behandelen en van een militair, voorzitter eener vergadering, uit een krijgstuuchtelijk oogpunt wél gevorderd mag worden, dat hij alles doet, wat het nemen van onkrijgstuuchtelijke besluiten voorkomen kan, doch niet, dat hij zijn bevoegdheden als voorzitter overschrijdt;

en wat klager J. betreft, deze als secretaris, geenerlei invloed kon doen gelden op de orde der vergadering.

voor de aanneming van het voorstel niet: omdat immers het afdeulingsbestuur eene andere redactie van het telegram voorgesteld heeft, dat voorstel tot het laatste toe heeft gehandhaafd en eerst heeft ingetrokken, toen eene stemming daarover geen zin meer had door de aanneming van de, uit de vergadering voorgestelde redactie; voor de verzending van het telegram niet: omdat van een militair, bestuurslid eener vereeniging, niet uit een krijgstuuchtelijk oogpunt geveegd mag worden, dat hij een door de vereeniging genomen besluit, met de uitvoering waarvan hij als bestuurslid belast is, niet uitvoert;

2°. dat zij niet, zooals voor ieder in de hem betreffende strafreden is vermeld, door het verzenden van het bewuste telegram critiek hebben uitgeoefend op de handelingen van den Minister van Oorlog;

dat onder het telegram wel hun naam voorkomt, doch achter den naam „B.” is vermeld: „voorzitter” en achter den naam „J.” is vermeld: „secretaris”, terwijl bovendien in het telegram uitdrukkelijk is vermeld, dat „*de afdeeling Helder der Onderofficiersvereening „Ons Belang”* hare verontwaardiging uitspreekt en derhalve de critiek, welke in het telegram gelegen is, door de genoemde afdeeling en niet door de onderteekenaars, ieder voor zich, is uitgeoefend; dat trouwens ook niet de klagers voor die in het telegram gelegen critiek aansprakelijk gesteld mogen worden, omdat immers voor de uitingen eener vereeniging de leden dier vereeniging individueel slechts aansprakelijk zijn, voor zoover zij daarin aandeel hebben gehad, terwijl in het onderhavige geval het afdeulingsbestuur eene andere redactie van het telegram heeft gewild en derhalve de leden van dat bestuur — dus ook de klagers, ieder voor zich — geen aandeel hebben gehad aan de uitingen in het, ingevolge het besluit der vergadering, verzonden telegram; dat uit het bij de Grondwet gewaarborgde recht van vereeniging en vergadering, krachtens welk recht eene wettig als zoodanig erkende vereeniging als rechtspersoon wordt erkend, voortvloeit, dat handelingen of uitingen van een rechtspersoon iets anders zijn, dan die van hare leden indivi-

dueel, zoodat door vereenzelviging van de vereeniging met de leden daarvan, een grondwettig recht zou worden aangetast;

3°. dat bovendien de in het telegram uitgeoefende critiek niet ongepast is;

zulks op deze gronden: dat alreeds de omschrijving van de strafreden er op wijst, dat critiek op regeeringshandelingen niet per se ongepast is, immers volgens die omschrijving het ongepaste van de critiek blijkbaar is gelegen in den — beweerden — oneerbiedigen inhoud van het telegram; dat ook het verbieden (lees: bestraffen) van critiek zou gelijk staan met het opheffen van het bij de Grondwet gewaarborgde recht van petitie, zijnde — volgens Buijs, „de Grondwet” — „het geschrift, dat, gericht aan het politiek gezag, Regeering of Volksvertegenwoordiging, hetzij klachten komt aanvoeren tegen het regeeringsbeleid, hetzij partijtrekken vóór of tegen wetsontwerpen of politieke maatregelen” en als vrije uiting van gedachten onmisbaar is „niet enkel voor de individuen, die behoeften gevoelen hunne denkbeelden, misschien grieven, uit te spreken, maar ook om het staatsgezag, dat door het onbelemmerd gebruik van die rechten beter dan op andere wijze met de nood en belangen van het volk wordt bekend gemaakt en dus in staat gesteld zijne regeeringsplichten volkomen te betrachten”; dat ook in verschillende (in de memoriën nader aangeduide) beslissingen van het Hoog Militair Gerechtshof, erkend is het recht van militairen om critiek uit te oefenen, niet alleen op regeeringshandelingen, maar ook op handelingen van hun meerderen, en dat bij die erkenning slechts deze restrictie is gemaakt, dat de critiek worde uitgeoefend op volstrekt zakelijke wijze en gesteld zij in zoodanigen vorm en toon, dat de eerbied voor den meerdere blijkt niet uit het oog verloren te zijn; dat nu in het bewuste telegram enkel uitgedrukt wordt een sterk afkeurend oordeel over een regeeringshandeling, n.l. sterke verontwaardiging over de houding van den Minister van Oorlog bij de audiëntie en op volstrekt zakelijke wijze, kort en bondig, wordt weergegeven, welke gemoedsstemming de houding van dien Minister opgewekt had bij de afdeeling Helder van „Ons Belang” en welk ongunstig oordeel die afdeeling over deze houding had; dat wel is waar het gebruik maken van het recht van petitie door militairen kan zijn onkrijgstuchtelijk, n.l. wanneer dit zonder noodzaak geschiedt op eene wijze, waardoor de krijgstucht ondermijnd wordt, doch zulks in deze niet het geval is;

4°. dat, gesteld al, dat zij overigens verantwoordelijk zijn voor het bewuste telegram de klagers dan nog, waar een ongunstig oordeel mag worden uitgesproken, door het uitspreken van dat oordeel niet te kort hebben gedaan aan den eerbied, welken zij aan den Minister van Oorlog verschuldigd zijn en — al ware dit zoo — zij dan nog daarvoor niet krijgstuchtelijk gestraft mogen worden; zulks op deze gronden: dat de militair als zoodanig eerbied verschuldigd is aan zijne meerderen, doch overigens van hen als zoodanig eerbied niet mag worden geëischt; dat de (deze) Minister van Oorlog niet mili-

tair is, derhalve ook niet een militairen rang bekleedt en dus ook niet is te beschouwen als de meerdere van de klagers, terwijl ook eene verhouding van ondergeschiktheid, welke de ziel is van den militairen dienst, tusschen hen en den Minister niet bestaat; dat nu wel in enkele gevallen (in de memoriën nader aangeduid) het Hoog Militair Gerechtshof beslist heeft, dat krijgstuuchtelijke straf opgelegd mag worden wegens oneerbiedige uitingen tegenover den Minister van Oorlog, doch het dan betrof hetzij ter kennis van den Minister gebrachte oneerbiedige uitlatingen over militaire superieuren, hetzij gebezigde smalende uitdrukkingen, welke, door een militair in het openbaar geuit tegenover wie ook, onbehoorlijk en dus onkrijgstuuchtelijk zijn, of wel, gewraakte handelingen van militaire superieuren, terwijl in alle gevallen het slechts gaat over *eerbied voor meerderen*; dat, blijkens de Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal 1905—1906, indertijd ook door de Regeering zelf die opvatting werd gehuldigd, immers bij de bespreking over vakorganisaties van militairen werd gezegd, dat, wanneer de deelneming aan vakorganisaties militairen er toe zou brengen om handelingen te verrichten, welke onvereinigbaar zijn met den eerbied voor het gezag, waaraan zij ondergeschikt zijn, of met de tucht, dat dan de Regeering dergelijke uitingen niet zou dulden; dat het bewuste telegram trouwens op zichzelf ook niet oneerbiedig is, waar daarin kort en zakelijk eene bepaalde handeling van den Minister sterk wordt afgekeurd, iets wat men doen kan tegenover iemand, wien men den grootsten eerbied toedraagt; dat overigens de inhoud van het telegram niet angstvallig woord voor woord afgewogen moet worden en er duidelijk uit blijkt de bedoeling om uiting te geven aan het ernstige misnoegen, dat in de afdeeling Helder heerschte over de wijze, waarop de Minister het hoofdbestuur van „Ons Belang” had te woord gestaan en dat de gemoederen van de mannen, die er zich van bewust waren, in den mobilisatietijd en in de Novembertagen-1918 aan het land groote diensten te hebben bewezen, geschokt waren door de afwijzende houding van den Minister ten opzichte van de rechtmatige grieven, welke zij meenden te hebben en door de geringe gelegenheid, welke gegeven werd om die grieven te uiten;

Overwegende dat de klagers ter terechtzitting nog hebben verklaard:

klager B.: dat hij het bewuste telegram onhandig en de taal niet beschaafd vindt; dat het door het afdeelingsbestuur voorgestelde telegram in véél zachteren vorm gesteld was; dat het telegram gericht was tegen den Minister van Oorlog als regeringslid en niet tegen den persoon van den Minister; dat het bestuur gevraagd heeft, wie tegen het uit de vergadering voorgestelde telegram waren en dat dezen dan zouden opstaan; dat niemand toen opstond, ook het bestuur niet, dat als zoodanig zich buiten stemming hield; dat hij zich als voorzitter der afdeeling verplicht achtte het besluit tot het verzenden van het bewuste telegram uit te voeren; dat hij die

daad niet onkrijgstuchtelijk vindt en het anders ook niet zou hebben gedaan;

klager J.: dat hij het bewuste telegram niet onbeschaafd en ook niet onkrijgstuchtelijk vindt; dat ook hij zich als bestuurder der wettig erkende vereeniging verplicht achtte, het besluit der vergadering uit te voeren;

Overwegende dat de inhoud der memoriën en de verklaringen van de klagers in de eerste plaats blijk geven van een verkeerd inzicht omtrent de gevolgen, welke de samenwerking van personen tot en in een wettig erkende vereeniging voor ieder dier personen heeft, alsmede omtrent de verplichtingen der bestuurders van eene zoodanige vereeniging; dat toch van die samenwerking wel het gevolg is, dat de vereeniging als rechtspersoon een eigen bestaan en een vermogen kan hebben, afgescheiden van dat harer leden, doch niet dat hare leden, zoodra en zolang zij als zoodanig bijeen zijn, ontheven worden van eenige op hen als burger, als ambtenaar of als militair rustende verplichting; dat integendeel alle op de leden als burger, als ambtenaar of als militair rustende verplichtingen in allen deele voor hen blijven bestaan en zij, als leden der vereeniging tot eene handeling der vereeniging medewerkende, juist uit hoofde van den bijzonderen aard der vereeniging als zoodanig, des te nauwlettender er voor hebben te waken, dat door die handeling de door hen gevormde vereeniging niet in strijd komt met de voor ieder hunner persoonlijk bestaande verplichtingen; dat tevens, wat de handelingen der vereeniging betreft, moet worden in acht genomen, dat deze moeten blijven binnen de grenzen van het doel en den werkring der vereeniging, door welke goedkeuring de erkenning van de vereeniging is geschied, aangezien immers handelingen der vereeniging, welke afwijken van haar, in de statuten omschreven, doel en werkring, kunnen leiden tot hare vervallenverklaring als rechtspersoon; dat deze eischen nog te meer gelden voor de bestuurders — in het bijzonder voor den voorzitter, als leider der vergaderingen van de vereeniging of van eene afdeeling daarvan — en dus het bestuur en in de eerste plaats de voorzitter heeft te zorgen, dat in eene vergadering de leden niet gezamenlijk, eenstemmig of krachtens besluit van de meerderheid, uit naam der vereeniging datgene doen, wat ieder van hen persoonlijk niet vrijstaat of wat in strijd is met de statuten der vereeniging;

dat in verband met deze algemeene regelen moeten worden bezien het in de ledenvergadering van 27 Juni 1922 van de afdeeling Helder van de Onderofficierenvereeniging „Ons Belang” genomen besluit om het bewuste telegram te richten tot den Minister van Oorlog en de uitvoering van dat besluit door de klagers;

dat daarbij — al wil men aannemen, dat het zenden aan dien Minister van een telegram van deze strekking door eene afdeeling der vereeniging „Ons Belang” is overeen te brengen met de statuten dier vereeniging, — door de ter vergadering aanwezige onderofficieren, leden der vereeniging en afdeeling nauwlettend behoorde

te worden overwogen, of het zenden van dat telegram aan den Minister van Oorlog was overeen te brengen met de verplichtingen welke op de leden persoonlijk als militairen rustten, alzo of deze handeling niet opleverde eenige in het bij de wet vastgestelde Reglement van krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande genoemde overtreding van de krijgstucht of eene krachtens dat Reglement als overtreding van de krijgstucht strafbare, met de instandhouding eener goede discipline en krijgstucht in den militairen dienst, onbestaanbare handeling of gedraging; dat zulks te meer moest gelden voor de klagers toen zij, klager B. als voorzitter en klager J. als secretaris, ter uitvoering van het in de ledenvergadering trots het verzet van het bestuur genomen besluit, het bewuste telegram zouden hebben te onderteekenen en verzenden; dat toch daardoor zij, ieder voor zich, aansprakelijk werden voor de eventueele krijgstuchtelijke gevolgen van deze handeling;

dat zij aan die aansprakelijkheid zich niet kunnen onttrekken door een beroep op de omstandigheid, dat het bestuur der afdeeling, dus ook ieder hunner, met den inhoud van het bewuste telegram zich niet had vereenigd en tot het laatste toe het desbetreffende voorstel bestreden had, doch dat zij, respectievelijk als voorzitter en als secretaris, ten slotte verplicht waren het besluit der ledenvergadering uit te voeren; dat immers geen reglement of besluit eener vereeniging hen vermag te onttrekken aan hunne verplichtingen als staatsburger en als militair; dat zij, eene handeling verrichtende als bestuurslid eener vereeniging, niettemin *militair* blijven en als zoodanig ook dan zich hebben te onthouden van eene handeling of gedraging, welke onvereinigbaar is met de instandhouding van eene goede krijgstucht in het leger;

dat volgens het in de memoriën gegeven relaas van het verloop der vergadering van 27 Juni 1922 en de door klager B. voor zich afgelegde verklaring voor het Hof, de onderofficieren, die destijds het Bestuur der afdeeling Helder van „Ons Belang” vormden, dus ook de klagers ieder voor zich, van oordeel waren, dat het bewuste, uit de vergadering voorgestelde telegram, niet was geredigeerd in een zoodanigen vorm en toon als voor een telegram aan den Minister van Oorlog wordt vereischt; dat dit den klagers aanleiding had moeten geven om te bedenken, dat zij als *militairen* hunne medewerking aan de verzending van dit telegram niet mochten verleenen; dat zij, gesteld voor de vraag, of zij als *bestuurders* der afdeeling uitvoering zouden hebben te geven aan een besluit dier afdeeling, waarmede zij als *militairen* zich niet konden vereenigen, hun bestuursfunctie ondergeschikt behoorden te maken aan hun positie als militair en dus eerder die onverplichte bestuursfunctie behoorden neer te leggen dan iets te doen, wat zij als militair verkeerachtten;

Overwegende, in aansluiting met het vorenstaande, met betrekking tot het tweede punt van het verweer der klagers;

dat wel is waar het verzenden van het bewuste telegram, waarin

de afdeeling Helder der Onderofficiersvereeninging „Ons Belang” critiek uitoefent op de handelingen van den Minister van Oorlog, niet insluit, dat de klagers ieder voor zich die critiek uitoefenden, doch ook deze omstandigheid niet kan opheffen de aansprakelijkheid van de klagers uit een krijgstuuchtelijk oogpunt, vermits het daarbij enkel hierom gaat, dat zij, door dat door hen onderteekende telegram te verzenden, opzettelijk desbewust den inhoud daarvan ter kennis van den Minister van Oorlog hebben gebracht;

dat het aansprakelijk stellen van de klagers, als *militairen*, voor deze handeling, uit een krijgstuuchtelijk oogpunt beschouwd, niets te maken heeft met en dus ook geenerlei inbreuk kan maken op het door de Grondwet gewaarborgde recht van vereeninging en vergadering;

Overwegende met betrekking tot het derde punt van het verweer der klagers;

dat met het recht van petitie, waarop onder dit punt een beroep wordt gedaan, bedoeld wordt het bij artikel 8 der Grondwet toegekende recht aan een ieder, om, mits schriftelijk, verzoeken aan de bevoegde macht in te dienen en aan wettig bestaande lichamen om verzoekschriften, handelende over onderwerpen, welke tot hun bepaalden werkkring behooren, aan de bevoegde macht in te dienen; dat hierin ligt een waarborg, dat niemand gestraft of lastig gevallen mag worden om het enkele feit, dat hij zich met een verzoekschrift tot de bevoegde macht heeft gewend, doch de bepaling eene wijdere strekking niet kan hebben en derhalve degene, die van het hem daarbij toegekende recht gebruik maakt, daaraan niet ontleent een vrijbrief voor hetgeen hij in zijn verzoekschrift ter kennis van de bevoegde macht brengt; dat m.a.w. ook voor het verzoek- of petitie-recht geldt het voorbehoud, in artikel 7 der Grondwet voor de hetzelfde doel — vrijheid ten aanzien van de uiting van gedachten — beoogden drukpersvrijheid gemaakt: „behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet”; dat in verband hiermede en met hetgeen reeds te voren is overwogen omtrent de samenwerking van militairen tot en in eene wettig erkende vereeninging, eene wettig bestaande vereeninging van militairen, gebruik willende maken van het recht van petitie, niet uit het oog mag verliezen, dat onder „ieders verantwoordelijkheid volgens de wet” voor den militair ook is te begrijpen diens verantwoordelijkheid volgens het Reglement van Krijgstucht en dus moet worden nagegaan, welke eischen in het algemeen met het oog op de instandhouding van eene goede discipline en krijgstuuch in den militairen dienst behooren te worden gesteld aan de uitoefening door militairen, zij het ook als vereeninging, van het petitierecht; dat eene andere opvatting van de Grondwettige rechten van vereeninging en vergadering en van petitie, welke er toe zou leiden militairen in den waan te brengen, dat zij, mits maar vormende eene vereeninging die de erkenning als rechtspersoon verkregen heeft, zich uitingen zouden mogen veroorloven, welke hun individueel, als militair, ingevolge het Reglement van Krijgs-

tucht niet veroorloofd zijn en krachtens dat reglement zouden moeten worden gestraft, niet kan worden aanvaard, omdat daarvan het gevolg zoude zijn ondermijning van de krijgstucht, een gevolg, dat zeer zeker in de eerste plaats de Grondwetgever bij de regeling van grondrechten niet heeft gewild;

dat de krijgstucht niet eischt, dat men zich onthoude van elke beoordeeling en desnoods afkeuring van eene ondervonden behandeling van, of van maatregelen en beslissingen genomen door den Minister van Oorlog, mits dit geschiede op volstrekt zakelijke wijze en mits de gedachten en gevoelens worden gekleed in een vorm en gesteld in een toon, welke niet alleen aan de volstreckte zakelijkheid der aangevoerde bezwaren geen afbreuk doen, maar ook doen zien, dat bij het opstellen de eerbied voor de autoriteit van dien Minister niet is uit het oog verloren;

dat — al wil men aannemen, dat het bewuste, aan den Minister van Oorlog gezonden telegram geacht kan worden te zijn een verzoekschrift of petitie in den zin van artikel 8 der Grondwet en dat het een onderwerp betreft, tot den bepaalden werkkring van de Onderofficiersvereniging „Ons Belang” behoorende — in dat telegram critiek wordt uitgeoefend op eene handeling van dien bewindsman op eene wijze, welke geenszins in overeenstemming is met het door het Hof in bovenbedoelden zin reeds zoo herhaaldelijk in zijne beslissingen — welke in de memoriën van de klagers ten overvloede nog wel naar voren worden gebracht — kenbaar gemaakte voorbehoud ten aanzien van de erkenning van het critiekrecht van militairen; dat in het algemeen van een ieder, die zich met bezwaren of grieven over maatregelen of handelingen van een Overheidspersoon tot deze of andere bevoegde macht wendt, mag worden verwacht, dat hij dit doet op eene gepaste wijze, in overeenstemming met den door een ieder aan de Overheid verschuldigten eerbied; dat zulks, uit hoofde van de bijzondere verhouding van de krijgsmacht tot de Overheid, van *militairen* uit een krijgstuhtelijk oogpunt zelfs moet worden geeischt;

dat, nu de in het bewuste telegram uitgeoefende critiek niet is volstrekt zakelijk, immers daarin elke zakelijke beschouwing over de wijze, waarop de Minister van Oorlog de hoofdbestuurders van „Ons Belang” ter audiëntie te woord gestaan of bejegend had, verre is te zoeken, ja zelfs met geen woord wordt aangeduid, wat met de „houding” van den Minister wordt bedoeld en welke bezwaren daartegen waren gerezen, en voorts met de zaak, waarom het ging, niets te maken had de houding van de onderofficieren der landmacht tijdens de mobilisatie en tijdens de Novemberdagen van 1918; dat ook het bezigen van een geheel onnoodigen krachtterm als „*sterke verontwaardiging*”, waar het geldt de beoordeeling van de houding des Ministers bij gelegenheid van de bedoelde audiëntie en de vergelijking van die houding met de houding der onderofficieren in de genoemde tijdsomstandigheden, het telegram gesteld doet zijn in een

vorm en in een toon, welke ten duidelijkste blijk geven van gebrek aan eerbied tegenover den Minister van Oorlog;

dat, waar in de memoriën tot verdediging van den inhoud van het bewuste telegram ook nog een beroep wordt gedaan op eene deskundige uitlegging van het Grondwetsartikel, dat het recht van petitie waarborgt, blijkbaar geheel over het hoofd is gezien, dat de daar genoemde uitlegger van de Grondwet al evenmin als de Grondwetgever zelf, zich de vrije uiting van gedachten, het uitspreken van denkbeelden of grieven, in het algemeen het onbelemmerd gebruik van grondrechten, aldus heeft gedacht, dat het aan een ieder zou vrijstaan om, in het openbaar mondeling of in geschrift, of in een geschrift tot de bevoegde macht gericht, denkbeelden of grieven ten opzichte van eenig Overheidspersoon op elke door hem gewilde wijze te uiten, ook al zoude die uiting anders, volgens de strafwet of andere voor hem geldende wet, niet toelaatbaar zijn;

dat dan ook de strafoplegger zeer terecht aanstoot genomen heeft aan den inhoud van het bewuste telegram; dat, indien de klagers al reeds als medebestuurders der afdeeling een in veel zachteren vorm en toon gesteld telegram hebben gewild en zich tegen het verzenden van het bewuste telegram hebben verklaard en waar bovendien klager B. voor zich erkent, dat het bewuste telegram onhandig gesteld en onbeschaafd is, niet aannemelijk is, dat de klagers, onderofficieren, zich er niet van bewust zouden zijn geweest, dat de inhoud van dit telegram ongepast en oneerbiedig was tegenover den Minister van Oorlog;

Overwegende met betrekking tot het vierde en laatste punt van het verweer der klagers;

dat het onder dit punt gestelde in hoofdzaak reeds weerlegd is door hetgeen laatstelijk hierboven werd overwogen, doch nog te beschouwen overblijft de in de memoriën opgeworpen vraag, of de klagers krijgstuuchtelijk strafbaar zijn wegens de oneerbiedigheid niet tegenover een meerdere in rang, doch tegenover den niet militairen Minister van Oorlog;

dat hier al dadelijk de in de memoriën gehuldigde opvatting, dat van den militair als zoodanig het betoonen van eerbied tegenover anderen dan zijne meerderen in militairen zin, niet zou mogen worden geëischt, geheel onjuist is en zeker niet mag worden verwacht bij militairen, die een rang bekleeden en aan de hun ondergeschikte militairen het voorbeeld moeten geven van goede militaire begrippen; dat immers uit de reeds eerder genoemde bijzondere verhouding van de krijgsmacht tot de Overheid voortvloeit en ook steeds als een der beginselen van krijgstuuch is aangemerkt, dat de militair eerbied verschuldigd is aan het wettig gezag, dienvolgens aan alle met gezag bekleede overheidspersonen en dat zij verplicht zijn zich te onthouden van elke handeling, welke afbreuk doet aan den eerbied voor de Overheid;

dat nu wel het meergenoemde Reglement van Krijgstuuch bij de algemeene bepaling, dat de ondergeschiktheid de ziel is van den

militairen dienst, op den voorgrond stelt, dat de militair gehouden is zijn meerderen in rang allen eerbied te bewijzen en bij de opsomming van een aantal overtredingen tegen de krijgstucht bepaaldelijk noemt het oneerbiedig behandelen en kwalijk bejegenen van meerderen, doch ten slotte nog uitdrukkelijk bepaalt, dat behalve de vooraf met name genoemde overtredingen, ook als overtreding van de krijgstucht strafbaar is elke handeling en gedraging van den militair, welke met de instandhouding van eene goede krijgstucht onbestaanbaar is;

dat als zoodanige handeling of gedraging is aan te merken o.a. oneerbiedigheid tegenover de regeering, als vertegenwoordigende het Staatsgezag, of tegenover een der leden van de Regeering als zoodanig;

dat zulks nog te meer geldt, waar het betreft den Minister van Oorlog, die als door de Kroon, welke het oppergezag heeft over het leger, aangewezen als hoofd van het ministerieel departement, waaronder het leger ressorteert, verantwoordelijk is o.m. voor het legerbeheer en voor de tucht in het leger; dat uit dien hoofde dan ook de Minister van Oorlog gezag uitoefent over het leger en dienvolgens allen, die deel uitmaken van het leger, ondergeschikt zijn aan zijn gezag, ook al is hij niet militair en dus ook niet een meerdere in rang in den zin van de militaire wetten;

dat derhalve in de memoriën geheel te onpas een beroep wordt gedaan op eene voor eenige jaren van regeeringswege kenbaar gemaakte meening, volgens welke de toenmalige Regeering niet zou dulden handelingen van militairen, voortvloeiende uit hunne deelneming aan z.g. vakorganisaties, welke onvereinigbaar zijn met den eerbied voor het gezag, waaraan zij ondergeschikt zijn;

dat dan ook vaststaat de aansprakelijkheid van de klagers uit een krijgstuchtelijk oogpunt voor hun handeling in zake het bewuste, tegenover den Minister van Oorlog oneerbiedige telegram;

Overwegende op grond van al het vorenstaande, dat de klagers in deze zich hebben schuldig gemaakt aan eene handeling, onbestaanbaar met de instandhouding van eene goede krijgstucht; dat zij deswege terecht en zeker niet te zwaar zijn gestraft; dat echter de strafreden, zooals ook uit de mondelinge toelichting van den strafoplegger blijkt, niet geheel juist weergeeft het feit, waarvoor de straf is opgelegd, en derhalve wijziging behoeft;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—19 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klachten;

Verklaart die *gedeeltelijk wettig* wat betreft de omschrijving van de strafreden, en *ongegrond* wat betreft de aan ieder der klagers opgelegde straf;

Handhaaft de aan ieder der klagers opgelegde straf;

•Wijzigt de daarbij behoorende strafreden en verstaat, dat deze voor ieder der klagers zal luiden:

„Het plegen van eene handeling, onbestaanbaar met de instandhou-

„ding van eene goede krijgstucht, door het zenden aan den Minister „van Oorlog van een met zijn naam als ^{(voor klager B.) voorzitter} _{(voor klager J.) secretaris} „der afdeeling Helder van de Onderofficiersvereniging „Ons „Belang” medegeeteekend telegram van die afdeeling, welks inhoud „in strijd is met den eerbied, door militairen aan dien Minister ver- „schuldigd.”;

Bepaalt, dat deze strafreden ter vervanging van de oorspronkelijke in de straflijst van ieder der klagers zal worden opgenomen;

Bepaalt voorts, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan ieder der klagers, een aan den strafoplegger en een aan den Advocaat-Fisikaal.

Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's Hertogenbosch.

Vonnis van 27 October 1922.

Geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den 14den November 1922.

President (plv.) Dr. R. W. C. de Menthon Bake.

Leden: Kapiteins H. W. A. Ackermann en F. W. H. van Straaten, 1e Luitenanten H. de Groot en J. J. van Keulen.

Auditeur-Militair (plv.) Dr. J. G. A. Kattenbusch.

Art. 60 van het vervallen Militiebesluit II bepaalde wel dat de dienstplichtige, aan wien uitstel van eerste oefening was verleend, zich moest melden op den dag, volgende op dien waarop het uitstel eindigde, doch bepaalde niet de wijze waarop te zijner kennis moest worden gebracht de opkomst in werkelijken dienst voor eerste oefening.

Zulks moest op grond van punt 4 van art. 77 van de vervallen Militiewet bij openbare kennisgeving door den betrokken burgemeester geschieden, hetgeen evenwel niet is gebeurd; (aan die kennisgeving geen gevolg gevende was op beklagde — die gedurende zijn uitstel groot-verlofganger was — art. 98 dier Militiewet van toepassing).

Op een feit na 1 Maart 1922 gepleegd, kan noch Militiewet, noch Militiebesluit II meer worden toegepast en gelden de Dienstplichtwet en het Dienstplichtbesluit. Waar art. 68 van dat Dienstplichtbesluit, eene persoonlijke kennisgeving van den burgemeester voorschrijft en ook die kennisgeving niet is geschied, moet beklagde ook op dien grond worden vrijgesproken.

In de zaak van den Auditeur-Militair in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's Hertogenbosch r. o. eischer,

op en jegens

L. P. J., oud 22 jaar, geboren te Rotterdam, gewoon dienstplichtig soldaat van de 1e Schoolcompagnie van het 3e Regiment Infanterie in garnizoen te Bergen op Zoom, beklaagde en gerequireerde in persoon.

De Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's Hertogenbosch,

Gezien de processale stukken, door den eischer r. o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende dat de beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

Overwegende dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklaagde op 3 Februari 1920 is ingedeeld bij het 3e Regiment Infanterie en blijkens acte op 5 Februari 1920, in het garnizoen te Bergen op Zoom opgemaakt, op de plaats zijner bestemming is aangekomen;

Overwegende dat den beklaagde aan den voet van het hem op 5 September 1922 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd:

dat hij na het eindigen van een hem verleend verlof op 16 Maart 1922 langer dan acht dagen van zijn korps, in garnizoen te Bergen op Zoom afwezig is gebleven, totdat hij zich op 17 Juli 1922, aldaar vrijwillig heeft aangemeld;

Overwegende dat in art. 60 van het Militiebesluit II is bepaald dat de dienstplichtige, wien uitstel van eerste oefening is verleend, zich moet melden op den dag, volgende op dien, waarop het uitstel eindigt, doch dat daarbij niet is bepaald op welke wijze te zijner kennis moet worden gebracht de opkomst in werkelijken dienst voor eerste oefening;

Overwegende nu dat de Krijgsraad van oordeel is dat, op grond van het bepaalde in punt 4 van art. 77 der sedert 1 Maart 1922 vervallen Militiewet, de beklaagde gedurende zijn uitstel was groot-verlofganger en dat de opkomst (oproeping) in werkelijken dienst voor eerste oefening van beklaagde had moeten zijn geschied bij openbare kennisgeving door den burgemeester van Rotterdam, alwaar beklaagde in het verlofgangersregister is ingeschreven (punt 3 van art. 70 en art. 71 Militiebesluit II) zoodat wegens het niet voldoen aan de gedane oproeping van toepassing was art. 98 der Militiewet, ook genoemd in punt 4 van art. 77 dier wet, hierboven aangehaald;

Overwegende echter dat de Militiewet sedert 1 Maart 1922 is vervallen (art. 54 Dienstplichtwet) en het Militiebesluit II, daardoor ook geacht moet worden, buiten werking te zijn gesteld, zoodat op beklaagde, die het feit, blijkens de telastelegging heeft gepleegd op 16 Maart 1922, die Militiewet of dat Militiebesluit II niet meer kunnen worden toegepast;

Overwegende verder dat in art. 68 van het Koninklijk Besluit van 10 Maart 1922 (Dienstplichtbesluit), welk besluit wordt geacht te zijn in werking getreden met ingang van 1 Maart 1922, is bepaald dat de oproeping in werkelijken dienst voor eerste oefening, van hen, die deze oefening niet terstond na de inlijving aanvangen of die na een gedeelte van deze oefening te hebben vervuld, — alzo beklaagde — het overige gedeelte later moeten volbrengen, geschiedt door middel van een persoonlijke kennisgeving van den burgemeester;

Overwegende dat ten processe gebleken is dat geen persoonlijke kennisgeving door den burgemeester der gemeente Rotterdam — in welke gemeente beklaagde in het verlofgangersregister is ingeschreven — aan beklaagde is gedaan, zoodat hij ook op grond hiervan van het hem te laste gelegde behoort te worden vrijgesproken, als zijnde niet wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen hem is te laste gelegd, zoomede zijn schuld daaraan;

Gezien de artikelen 193 en 194 van het Wetboek op de Rechtspleging bij de Landmacht ¹⁾;

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde is te laste gelegd;

Spreekt hem vrij.

Ter toelichting diene: dat aan beklaagde nadat deze op 16 Januari 1920 buiten zijne tegenwoordigheid was ingelijfd en hij den 5en Februari d.a.v. onder de wapenen was gekomen, den 20en Februari 1920 uitstel van eerste oefening is verleend; dat hem een verlofpas als voor klein-verlofgangers is uitgereikt en dat de termijn van uitstel is verlengd en hem later een vernieuwde verlofpas is toegezonden, waarop was aangegeven dat hij op het avondappel van 16 Maart 1922 bij zijn compagnie te Bergen op Zoom aanwezig moest zijn; dat hij daaraan niet heeft voldaan en hij zich eerst den 17en Juli 1922 vrijwillig heeft aangemeld.

De Minister van Oorlog had bepaald dat hij als deserteur moest worden behandeld en dat in het stamboek te zijnen aanzien moest worden aangeteekend: „langer dan acht dagen na het eindigen „van het hem verleend verlof (uitstel van eerste oefening) van het „korps afwezig gebleven.” Deze autoriteit vestigde er nog de aandacht op dat het Staatsblad 1922 n°. 110 waarin het Dienstplichtbesluit is opgenomen, eerst op 16 Maart 1922 door den Minister van Justitie werd uitgegeven en vóór dien nog niet verbindend was en dus met betrekking tot de oproeping van beklaagde die op dien 16den Maart 1922 in werkelijken dienst moest komen, nog niet gehandeld kon worden overeenkomstig art. 68 van dat Dienstplichtbesluit en dat daarom naar zijne meening art. 60 van het Militiebesluit II nog onverwakt van toepassing was. Red. M. R. T.

¹⁾ Lees: Regtspleging bij de Landmagt.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van den 17en November 1922.

President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Het als voorzitter van eene vergadering, de totstandkoming bevorderen en de aanneming bepleiten van een motie, bestemd o.a. voor den Minister van Oorlog en voor de pers, terwijl in die motie o.m. voorkomt de uitdrukking: dat eene handeling van den Minister van Oorlog als een schreeuwend onrecht wordt aangevoeld. Het bezigen van die uitdrukking is onbestaanbaar met de eischen eener goede krijgstuicht omdat zij in strijd is met de, van den militair, jegens den Minister van Oorlog te verlangen eerbied.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de klacht, ingediend den 12den Augustus 1922, van den sergeant-majoor-administrateur H. G., dienende bij het 11de Regiment Infanterie, in garnizoen te Nijmegen, over de straf van vier dagen kamerarrest, hem op 2 Augustus 1922 opgelegd door den Garnizoens-commandant te Nijmegen, den Luitenant-Kolonel W. C. Th. ter B., en over de daarbij behoorende strafreden, luidende:

„Als leider (voorzitter) van de afdeeling Nijmegen van de vereeniging „Ons Belang”, toegelaten, dat in de vergadering van den 14den Juli 1922 eene motie werd aangenomen, waarin uitdrukkingen voorkomen, die in strijd zijn met eene goede opvatting van de krijgstuicht en welke motie o.a. ter kennis van den M. v. O. en ter plaatsing in de pers moest worden gebracht”;

Gelezen de door klager en door strafoplegger aan het Hof overgelegde schriftelijke toelichtingen, benevens de overige bescheiden, op de zaak betrekking hebbende;

Gehoord op 3 November 1922 klager en strafoplegger;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, strekkende tot handhaving van straf en strafreden;

Overwegende dat bij het gehouden onderzoek is komen vast te staan:

dat klager als Voorzitter heeft geleid de vergadering, gehouden op 14 Juli 1922 door de afdeeling Nijmegen der Onderofficiers-vereeniging „Ons Belang”;

dat toen door de vergadering de navolgende motie is aangenomen:

„De afdeeling Nijmegen der Vereeniging „Ons Belang”, in leden-, vergadering bijeen op Vrijdag 14 Juli 1922 in hotel „de Pauw”.

Gezien het verslag van de gehouden audiëntie op 14 Juni j.l. en de belofte van Zijne Excellentie den Minister van Oorlog, namelijk om de motieven tot de 5 % salarisvermindering nog eens schriftelijk uiteen te zetten, terwijl echter in L. O. 1922 No. 299 zonder meer tot die vermindering wordt overgegaan, welke handeling als een schreeuwend onrecht wordt aangevoeld;

Gezien de verklaring door Zijne Excellentie op 29 November 1921 in de Tweede Kamer afgelegd, dat het personeel *in dienst getreden met bepaalde verwachtingen, niet zal worden gedupeerd*, maar dat hun belangen *ten volle* zullen worden behartigd, terwijl evenwel door de verschijning van L. O. 1922 No. 209, het recht te blijven dienen tot 3 maanden na het verstrijken van het 56e levensjaar, vastgelegd in L. O. 1920 No. 164, wordt teniet gedaan en de nog loopende engagementsactes eenzijdig worden verbroken;

Kennis genomen hebbende in de pers van de wijze waarop de afvloeiing van het overcomplete beroepspersoneel (ongeveer 2000 onderofficieren) zal plaats hebben, zonder dat bij *de aanwijzing* tot dusverre maar in eeniger mate wordt rekening gehouden met de wenschen der militaire vakbonden;

Spreekt haar groote teleurstelling uit over het geringe succes der gehouden audiëntie van 14 Juni j.l. waardoor de onrust in de gezinnen der onderofficieren tot het uiterste is opgevoerd;

Protesteert met klem en met kracht tegen bovengenoemde handelingen van Zijne Excellentie den Minister van Oorlog, waardoor wettige, of anders toch zeer sterke moreele banden, worden verbroken en eenmaal verkregen rechten worden vernietigd;

Draagt het H.B. op, de actie in haren geheelen omvang te ontplooien, daarbij gebruik makende van alle haar ten dienste staande *wettige* middelen;

Verklaart nu en in de toekomst als één man achter het H. B. te staan;

Besluit deze motie ter kennis te brengen van Zijne Excellentie den Minister van Oorlog, het H. B. der organisatie en te doen plaatsen in de pers”;

dat de motie is uitgegaan van het bestuur der afdeeling Nijmegen;

dat klager, in zijne hoedanigheid van voorzitter, de motie heeft ingeleid en hare aanneming heeft bepleit;

dat uitvoering is gegeven aan het gestelde in de slotalinea der motie;

Overwegende dat strafoplegger heeft opgegeven;

dat hij aanstoot heeft genomen aan de motie *in haar geheel*; meer in het bijzonder aan de uitdrukking „een schreeuwend onrecht” in de tweede —, en aan het gestelde in de zesde alinea van de motie;

dat wijders in de alinea, beginnende met „Kennis genomen” (vierde alinea), zonder behoorlijk onderzoek persberichten als „ware” besluiten van den Minister van Oorlog zijn aanvaard, terwijl op stuk van zaken de afvloeiingsregeling anders is geworden dan oorspronkelijk in couranten had gestaan;

dat uit den inhoud van vorenbedoelde alinea's blijkt gebrek aan eerbied voor den Minister van Oorlog;

dat hij den klager heeft gestraft, omdat deze zijn invloed niet heeft aangewend „om de Motie te ontraden”; dat z.i. klager zoo noodig niet had moeten voldoen aan het besluit der vergadering;

Overwegende dat klager tot zijn verweer heeft aangevoerd:

dat hij z.i. geen krijgstuchtelijke straf heeft verdiend, daar hij in de motie niets kan zien, wat in strijd is met de krijgstucht;

dat in de tweede alinea van de motie niet staat, dat wat de Minister deed onrecht „was”, maar dat zulks als een onrecht door de onderofficieren wordt „aangevoeld”; dat de bedoeling slechts was dit den Minister van Oorlog mede te deelen, hetgeen toch niet onkrijgstuchtelijk kan zijn;

dat wat in de pers heeft gestaan betreffende de afvloeiingsregeling (rangschikking van het beroepspersoneel naar mate van geschiktheid) gebleken is juist te zijn, althans in hoofdzaak;

dat het „protesteeren” tegen de afvloeiingsmaatregelen niet anders wil zeggen dan het daar tegen „opkomen”, wat toch niet is te begrijpen als eene uiting van oneerbiedigheid;

Overwegende dat de motie, aangenomen in de op 14 Juli 1922 gehouden vergadering van de afdeeling Nijmegen van de Onderofficieren-vereeninging „Ons Belang”, betrekking heeft op de door den Minister van Oorlog genomen —, of, naar het inzicht van tal van onderofficieren, destijds voorgenomen — maatregelen, mede verband houdende met de uit het oogpunt van bezuiniging der staatsuitgaven in wording zijnde inkrimping van het in het leger dienend beroepspersoneel;

Overwegende dat uiteraard hierbij rechtstreeks betrokken is een hoog belang — de afvloeiingsregeling — van de beroepsonderofficieren, en dat zij dan ook alleszins gerechtigd geacht moeten worden, ieder voor zich, dan wel in vergadering vereenigd, hunne zienswijzen en hunne bezwaren met betrekking tot evenbedoelde afvloeiingsregeling den Minister van Oorlog kenbaar te maken, waarbij zij evenwel naar vorm en toon hebben in acht te nemen den eerbied, welke zij als militair in het algemeen verschuldigd zijn jegens een lid der Regeering, en in het bijzonder jegens den Minister van Oorlog, die uit hoofde van zijn ambt gezag uitoefent over het leger, en aan wien derhalve allen, die deel uitmaken van het leger, ondergeschikt zijn, ook al moge de Minister van Oorlog, geen militair zijnde, niet zijn te beschouwen als een „meerdere” in den zin van het Reglement van krijgstucht;

Overwegende, in verband met de opgaven van den strafoplegger, dat het niet gaat over de vraag, of het uit een militair oogpunt geene aanbeveling hadde verdiend, de motie in meer gematigden, soberen vorm te stellen, doch over de vraag, of daarin al dan niet uitdrukkingen voorkomen, welke bepaaldelijk in strijd zijn met den van den militair jegens den Minister van Oorlog te verlangen eerbied;

Overwegende dat zulks, naar 's Hofs oordeel, niet het geval is

met betrekking tot den inhoud van de vierde en de zesde alinea, en al evenmin met betrekking tot dien van de derde, de vijfde, de zevente en de achtste alinea;

Overwegende dat daarentegen wèl in botsing komt met den door den militair aan den Minister van Oorlog verschuldigden eerbied, en derhalve ook met de eischen eener goede krijgstucht, de inhoud van de tweede alinea, voor zooverre betreft de slotzinsnede: „welke handeling — d.w.z. van den Minister van Oorlog — als een schreeuwend onrecht wordt aangevoeld”, zijnde toch hier niet alleen het terrein der zakelijkheid verre overschreden, maar zelfs aan eene „handeling” van den Minister van Oorlog de even scherpe als oneerbiedige kwalificatie gegeven: „schreeuwend onrecht”, hetgeen te meer treft, wijl besloten werd de motie „in de pers” te plaatsen (laatste alinea), hetgeen dan ook is geschied;

Overwegende dat klager nu wel in zijn verweer heeft aangevoerd, dat de toevoeging der zinsnede: „welke handeling als een schreeuwend onrecht wordt aangevoeld”, slechts bedoelt eene mededeeling aan den Minister van Oorlog van hetgeen in onderofficierskringen wordt „aangevoeld”, doch dat dit verweer klager niet kan baten, waar de motie immers uitdrukkelijk ook bestemd was om door de pers te worden verspreid, en waar, naar het wezen der zaak, in de gewraakte zinsnede staat te lezen, dat de Minister van Oorlog, naar het oordeel van de onderofficieren, hun een „schreeuwend onrecht” heeft aangedaan, zijnde derhalve de uitdrukking „schreeuwend onrecht” eene kwalificatie van 's Ministers „handeling”, waarover het gaat in de tweede alinea;

Overwegende, op grond van het vorenstaande, dat klager zich heeft gedragen op eene wijze, welke onbestaanbaar is met eene goede krijgstucht in den militairen dienst, door als Voorzitter — leider — van de op 14 Juli 1922 gehouden vergadering van de afdeling Nijmegen van de Onderofficiers-vereeniging „Ons Belang” de totstandkoming te bevorderen en de aanneming te bepleiten van de Motie, in den aanhef dezer Beschikking vermeld;

Overwegende dat de aan klager opgelegde straf van vier dagen kamerarrest, rekening houdende zoowel met den ernst van het door hem begane krijgstuchtelijk vergrijp, als met diens overigens zeer goed gedrag in den dienst, gehandhaafd behoort te blijven;

Overwegende echter, dat de omschrijving van de strafreden wijziging behoeft, omdat het gepleegde feit daarin niet geheel juist is omschreven en in het bijzonder slechts ééne uitdrukking onkrijgstuchtelijk is;

Krachtens artikel 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17-20 der Rechtspleging bij de Landmacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht ongegrond ten aanzien van de straf, en ten deele wettig ten aanzien van de strafreden;

Handhaaft de opgelegde straf van vier dagen kamerarrest;

Bepaalt, dat de strafreden zal luiden:

„Zich gedragen op eene wijze, welke onbestaanbaar is met eene goede krijgstuicht in den militairen dienst, door als Voorzitter — leider — van eene op 14 Juli 1922 te Nijmegen gehouden vergadering van de daar gevestigde afdeling van de Onderofficiers-vereeniging „Ons Belang” de totstandkoming te bevorderen en de aanneming te bepleiten van eene Motie, bestemd o.a. voor den Minister van Oorlog en voor de pers, terwijl daarin eene uitdrukking voorkomt, welke getuigt van gebrek aan eerbied jegens den Minister van Oorlog”;

Gelast, dat deze straf en strafreden zullen worden ingeschreven in klager's straflijst in plaats van straf en strafreden naast den datum 2 Augustus 1922, thans daarin vermeld;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan straffer en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 21 November 1922.

President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booy, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Haagsche verkeersregeling.

Deze steunt niet op eenig wettelijk voorschrift, doch is een door de Haagsche Politie ontworpen en ingevoerde regeling welke haar sanctie ontleent aan de instemming van het Haagsche publiek; door het als bestuurder van een rijwiel niet in acht nemen van deze verkeersregeling kon gevaar voor de veiligheid van het verkeer ontstaan en is dit in casu ook ontstaan.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve eischer, ter eenre,

en

G. J. B., oud 49 jaar, geboren te Leerdam, Majoor bij den Staf der Cavalerie, gedaagde, ter andere zijde,

ingevolge artikel 51 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, in eerste instantie voor het Hof terechtstaande.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de stukken van het geding;

Gelet op 's Hof's beschikking d.d. 10 October 1922, waarbij tegen gedaagde is verleend mandament van dagvaarding in persoon;

Gelet op hetgeen gedaagde bij zijn verhoor voor het Hof heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van de ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuigen: S. R., agent van politie, tevens buitengewoon-veldwachter der gemeente 's-Gravenhage, en A. H. K., agent van politie der Verkeersbrigade te 's-Gravenhage;

Gezien de conclusie, door den eischer ambtshalve genomen, waarin o.m. wordt aangevoerd:

dat de gedaagde bij zijn verhoor als zoodanig voor het Hof, heeft opgegeven, dat, vóór het onderwerpelijk geval, hij al eens door den verbalisant R. was gewaarschuwd om door een teeken aan te geven, welke richting hij uit wilde gaan, en dat hij *toen* de toezegging heeft gedaan in het vervolg een teeken te zullen geven;

dat hij desalniettemin op 13 Juli 1922 op tijd en plaats en onder de omstandigheden, als in het mandament vermeld, geen teeken heeft gegeven, omdat de Wet of het Reglement hem daartoe niet zou verplichten;

dat die eigenzinnigheid den gedaagde parten heeft gespeeld, hem roekeloos en vermetel heeft gemaakt;

dat nu immers het is gebeurd, dat de gedaagde over den weg, waarop het verkeer werd opgehouden, toch heeft voortgereden en dat *dat* doorrijden hinder en gevaar heeft opgeleverd voor de wielrijders, die van het Noordeinde afkwamen en de Zeestraat in moesten; deze lieden hebben enkel een aanrijding met den gedaagde nog kunnen voorkomen, door op het critieke oogenblik met hun rijwiel om te zwenken en daarmede een draai te maken;

dat het belemmeren en in gevaar brengen der vrijheid of de veiligheid van het verkeer op den weg door de getuigen is geconstateerd, wat dan ook is op te maken en volgt uit het feitenmateriaal, door hen bijgebracht;

dat de gedaagde, zonder met mogelijk gevaar uit Noordeinde of Zeestraat rekening te houden, onder trotseering van dit alles, maar recht op zijn doel is blijven aangaan;

dat daarom door eischer op de bewezen feiten de uit artikel 15 van de Motor- en Rijwielwet voortvloeiende qualificatie toepasselijk wordt geacht,

en verder wordt eisch gedaan en geconcludeerd, dat de gedaagde, met aanhaling der artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1,3 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 51 van 's Hof's Provisioneele Instructie, 15, 18 der Motor- en Rijwielwet, 23, 91 van het Wetboek van Strafrecht, zal worden schuldig verklaard aan:

„Als bestuurder van een rijwiel, daarmede over een weg rijden

„op zóódanige wijze, dat de veiligheid van het verkeer op dien weg „wordt in gevaar gebracht”, en deswege veroordeeld tot eene geldboete van tien gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door tien dagen hechtenis;

Overwegende dat aan gedaagde door den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht is te laste gelegd, dat hij den 13den Juli 1922, des namiddags omstreeks 1 uur 50 minuten, te 's Gravenhage, als bestuurder van een rijwiel, daarmede op zóódanige wijze heeft gereden over den weg „de Hooge Wal” in de richting van „het Scheveningsche Veer”, welke weg door den weg „Noordeinde—Zeestraat” wordt gekruist, dat de veiligheid van het verkeer op „de Hooge Wal” in gevaar werd gebracht, door namelijk, zonder eenig teeken te geven aan den verkeersagent, die op het kruispunt met op gezegd tijdstip druk verkeer: „Noordeinde—Zeestraat, Hooge Wal—Scheveningsche Veer” op post stond en die het verkeer van de Zeestraat naar het Noordeinde en omgekeerd doorliet, recht op dat kruispunt aan en daarnaar toe te rijden, zoodat de verkeersagent genoodzaakt was plotseling het verkeer uit het Noordeinde in te houden, om aanrijding te voorkomen;

Overwegende dat deze telastlegging aldus door het Hof wordt verstaan, dat gedaagde den 13den Juli 1922, des namiddags omstreeks 1 uur 50 minuten, te 's Gravenhage, als bestuurder van een rijwiel, daarmede in de richting van het Scheveningsche Veer over den weg Hooge Wal—Scheveningsche Veer in de nabijheid van het punt, waar deze weg door den weg Noordeinde—Zeestraat wordt gekruist, op zoodanige wijze heeft gereden, dat de veiligheid van het verkeer op die plaats in gevaar werd gebracht, door namelijk in stede van eenig richting aangevend teeken te geven aan- en het antwoord-teeken af te wachten van den verkeersagent, die op dat kruispunt met op gezegd tijdstip druk verkeer op post stond en die het verkeer van de Zeestraat naar het Noordeinde en omgekeerd doorliet, recht op dat kruispunt aan- en daarnaar toe te rijden, zoodat de verkeersagent genoodzaakt was plotseling het verkeer uit het Noordeinde, van waar dus het verkeer druk was, in te houden om aanrijding te voorkomen; .

Overwegende dat de getuigen S. R. en A. H. K., agenten van politie te 's-Gravenhage, eensluidend, doch ieder voor zich, onder eede hebben verklaard, dat op 13 Juli 1922 te 1.50 uur namiddag eerstgenoemde op bovengenoemd kruispunt als verkeersagent op post stond, door laatstgenoemde geassisteerd wegens het drukke verkeer omstreeks dien tijd in den zomer in de richting Scheveningen, toen gedaagde als bestuurder van een rijwiel, komende van den Hooge Wal, in de richting van het kruispunt reed; dat op dat oogenblik het verkeer op den weg Hooge Wal—Scheveningsche Veer was stopgezet, waartoe getuige R. reeds, vóór dat hij gedaagde zag aankomen, het teeken gegeven had, en dientengevolge op den Hooge Wal een handkar en een paar rijwielen stilstonden, terwijl uit den aard der zaak het verkeer op den weg Noordeinde—Zeestraat was vrij-

gegeven; dat op dat oogenblik het verkeer, vooral van wielrijders van het Noordeinde naar de Zeestraat en omgekeerd zeer druk was; dat getuige R. omdat gedaagde zonder, zooals te 's-Gravenhage algemeen gebruikelijk is, aan den verkeersagent op het kruispunt een teeken te geven, in welke richting hij zich zou voortbewegen, rechtdoor reed, het verkeer op den weg Noordeinde—Zeestraat plotseling heeft moeten inhouden, om aanrijding van de wielrijders, komende van het Noordeinde en gaande naar de Zeestraat, te voorkomen; dat gedaagde sommigen hunner reeds zó dicht was genaderd, dat zij het stuur omgoiden om aanrijding door gedaagde te ontwijken; dat gedaagde herhaaldelijk zich niet houdt aan de verkeersregeling, en hij de eenige officier is, van wien de politie in dit opzicht last ondervindt. daar alle anderen volledige medewerking verleenen;

dat getuige R. daaraan nog heeft toegevoegd, dat, toen hij gedaagde bij het kruispunt aanhield, deze hem zeide: „Ik behoef, wanneer ik rechttuit wil rijden, geen teeken te geven, omdat de wet het „niet zegt.”;

Overwegende dat gedaagde heeft erkend, dat hij op gemeld tijdstip op evenbedoelde plaats, in uniform gekleed, als bestuurder van een rijwiel heeft gereden, zonder aan den verkeersagent eenig teeken te geven; dat hij door dezen is aangehouden, toen hij, het kruispunt gepasseerd zijnde, zich bevond dicht bij het café op den hoek Noordeinde-Scheveningsche Veer;

Overwegende dat de feiten, waaruit de steller der telastlegging de gevolgtrekking heeft gemaakt, dat gedaagde de veiligheid van het verkeer heeft in gevaar gebracht, wettig en overtuigend zijn bewezen door de verklaringen der getuigen, gedeeltelijk bevestigd door gedaagde's erkentenis;

dat, waar gedaagde de verklaringen der getuigen betwist ten aanzien van de omstandigheid, dat op het tijdstip, dat gedaagde in de nabijheid van het kruispunt reed, het verkeer van het Noordeinde naar de Zeestraat zeer druk was, en voorts beweert, dat hem niet bleek, dat het verkeer Hooge Wal-Scheveningsche Veer was stopgezet, de getuigen, die het Hof geenszins ongeloofwaardig zijn voorgekomen, op hun eed worden geloofd;

Overwegende dat gedaagde de gevolgtrekking, uit de feiten gemaakt, onjuist acht, op grond dat hij niet krachtens eenig wettelijk voorschrift gehouden is aan een verkeersagent op een kruispunt door een teeken aan te duiden, in welke richting hij wil rijden, want dat dan van hem gevergd zou worden wat de taak is van de politie, namelijk het regelen van het verkeer; dat hem bekend is, dat te 's Gravenhage vele wielrijders vóór het passeeren van een kruispunt aan een aldaar geposteerde verkeersagent een teeken geven, maar dat hij ook meermalen heeft opgemerkt, dat men zich daarvan onthoudt; dat hij opzettelijk niet medewerkt, omdat de politie hem niet overeenkomstig zijn rang behandelt en niet „respectueus” tegen hem optreedt; dat hij bovendien met zó geringe vaart heeft gereden en

zijn rijwiel zóó goed in de hand had, dat hij elk oogenblik kon afstappen, zoodat de veiligheid van het verkeer nabij het kruispunt van zijne zijde niet is in gevaar gebracht;

Overwegende dat de verkeersregeling hierbedoeld inderdaad niet op een wettelijk voorschrift steunt, doch is eene regeling, door de Haag-sche Politie ontworpen en ingevoerd, welke feitelijk hare sanctie ontleent aan de instemming van het Haagsche publiek, blijkende uit de — ook aan het Hof door eigen waarneming bekende — algemeene medewerking van de zijde van dat publiek; dat gedaagde's bewering, dat een gedeelte van het publiek zich aan die regeling niet stoort, voor gedaagde geen reden mocht wezen zich daarbij aan te sluiten, en het dan ook in gedaagde zeer valt te laken, dat hij, die als militair, bovendien hoofdofficier, het voorbeeld behoort te geven in gehoorzaamheid aan de Overheid en het bevorderen der orde in het publiek verkeer, opzettelijk weigert aan een in het gewoonterecht opgenomen accoord tusschen politie en publiek in het belang van de veiligheid van het verkeer zich te onderwerpen; dat door het niet in acht nemen van deze verkeersregeling gevaar *kon* ontstaan voor de veiligheid van het verkeer;

Overwegende dat gedaagde de veiligheid van het verkeer ook *heeft* in gevaar gebracht doordat hij, per rijwiel den weg Noordeinde-Zeestraat dwars overstekende op een oogenblik, dat op dien weg het verkeer was vrijgegeven, tot aan het kruispunt is gereden, zoodat voor botsing van de wielrijders in de richting Zeestraat met gedaagde gevaar bestond en de verkeersagent dan ook, om zulks te voorkomen, het verkeer op dien weg, komende uit het Noordeinde, plotseling heeft stopgezet; dat hij zoodoende de veiligheid van het verkeer heeft in gevaar gebracht;

dat toch gedaagde op dat oogenblik zich rijdende bevond op de grens van het weggedeelte — buiten beschouwing wordt dus gelaten de voor gedaagde bezwarende opgave van hemzelf, dat hij ook dit weggedeelte reeds een eind weegs was overgestoken, als niet in de telastlegging vermeld — dat druk bereden werd door hen, die zich begaven van het Noordeinde naar de Zeestraat, en waar dus gevaar bestond voor aanrijding van deze wielrijders, die, onbezorgd doorrijdende omdat het verkeer was vrijgegeven, plotseling door gedaagde het verkeer in de war gestuurd zagen en nu, uit vrees voor eene botsing, geneigd waren van koers te veranderen en dus te rijden in strijd met de geldende verkeersregelen, waardoor andere botsingen konden worden veroorzaakt;

dat gedaagde's verweer, dat hij zijn rijwiel goed in de hand had en dus aanrijding door tijdig stil te staan kon verhoeden, hem dan ook niet kan baten, daar dit alleen zou kunnen bewijzen, dat voor gedaagde geen ongeval was te vreezen, maar daaruit geenszins volgt, dat voor andere wielrijders geen gevaar viel te duchten van gedaagde's onberaden wijze van doen;

Overwegende dat derhalve het aan gedaagde te laste gelegde en zijne schuld daaraan rechtens vaststaan, zoodat hij behoort te wor-

den schuldig verklaard aan de overtreding: „Als bestuurder van een rijwiel, daarmede over een weg rijden op zoodanige wijze, dat de veiligheid van het verkeer op dien weg wordt in gevaar gebracht”;

Overwegende dat bij het toemeten van de straf rekening dient te worden gehouden met het door gedaagde getoonde verzet tegen de bestaande verkeersregelen, waardoor hij heeft gehandeld in strijd met de krijgstucht;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1, 3 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 15, 18 der Motor- en Rijwielwet, 23, 91 van het Wetboek van Strafrecht en 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Rechtdoende in eersten aanleg in Naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen gedaagde is te laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan;

Qualificeert het te laste gelegde en bewezen verklaarde feit als: „Als bestuurder van een rijwiel, daarmede over een weg rijden op zoodanige wijze, dat de veiligheid van het verkeer op dien weg wordt in gevaar gebracht”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene geldboete van dertig gulden;

Bepaalt, dat deze boete bij gebreke van betaling zal worden vervangen door hechtenis voor den tijd van vijf dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

De hiervoor afgedrukte sententie geeft aan een onbekende: X. in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 2 December 1922, Ochtendblad B, aanleiding tot het hieronder volgend ingezonden stuk:

Bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof is Donderdag 23 November j.l. uitspraak gedaan in zake de strafvervolging tegen den majoor G. J. B. te 's-Gravenhage, ter zake dat deze op 13 Juli j.l. des namiddags omstreeks 1.50 uur, te 's-Gravenhage, als bestuurder van een rijwiel, daarmede op zoodanige wijze heeft gereden over den weg de Hooge Wal, in de richting van het Scheveningsche Veer, welke weg door den weg Noordeinde-Zeestraat wordt gekruist, dat de veiligheid van het verkeer op de Hooge Wal in gevaar werd gebracht, door namelijk, zonder eenig teeken te geven aan den verkeers-agent, die op dat kruispunt op post stond en die het verkeer van de Zeestraat naar het Noordeinde en omgekeerd doorliet, recht op dat kruispunt aan en daar naar toe te rijden, zoodat de verkeers-agent genoodzaakt was plotseling het verkeer uit het Noordeinde in te houden, om aanrijding te voorkomen.

Blijkens de verslagen in de N. R. Ct. van het verhandelde op de

terechtzitting en van het vonnis, zijn de feiten als volgt: Majoor B. komt van de Hooge Wal op zijn rijwiel gezeten, rijdende in de richting van het Scheveningsche Veer, ziet den weg voor zich uit vrij, zoodat hij rechtdoor kan rijden. Hij is derhalve overeenkomstig het Motor- en Rijwielreglement, niet verplicht om iets anders te doen dan te bellen. Er staat een politieagent die hem geen teeken geeft dat hij moet stoppen of vaart minderen, weshalve hij doorrijdt.

Hij wordt daarop aangehouden, omdat hij aan den verkeersagent geen teeken geeft. Majoor B. was volkomen in zijn recht, immers zegt art. 4 (1b.) van genoemd Motor- en Rijwielreglement niet, dat de bestuurder van een motorrijtuig of rijwiel, waarmede over een weg of een rijwielpad wordt gereden, verplicht is: ingeval hij voornemens is van richting te veranderen, van dat voornemen tijdig te doen blijken door het goed zichtbaar uitsteken van een der armen of een stok of ander voorwerp in de richting, welke zal worden ingeslagen, indien door het niet geven van dat teeken de vrijheid of de veiligheid van het verkeer op dien weg of dat rijwielpad zoude worden belemmerd of in gevaar gebracht?

Leest men de bepalingen van het Motor- en Rijwielreglement goed en vooral de artikelen 2, 3, 4, 5 en 6, dan zal men ontwaren, dat daarin een heel eenvoudig systeem zit. Of dit systeem, of deze regelen niet beter of anders konden zijn, zullen wij hier niet en mag de rechter in geen geval beoordeelen.

Dit systeem komt op het volgende neer:

Men rijde rechts op den weg.

Men gebruike, wanneer het te pas komt een van de twee voorgeschreven teekens, hetzij het teeken voor halt houden of vaart verminderen, hetzij het teeken voor richting veranderen.

Bij kruisende wegen, moet degeen die den ander aan zijn rechterhand heeft, voor dezen den doorgang vrijlaten.

Waren de instructies aan de Haagsche politieagenten nu in overstemming met deze bepalingen gegeven, dan ware den verkeersagent, die op den 13den Juli j.l. op het kruispunt: Hooge Wal—Scheveningsche Veer met Noordeinde—Zeestraat stond, niets anders te doen geweest, dan het verkeer dat van de Hooge Wal kwam te stremmen en niet het verkeer uit het Noordeinde te wijzen door te rijden. Majoor B. zoude voor het teeken van den agent, dat hij halt moest houden, hebben moeten afstappen, maar de agent hield in plaats daarvan plotseling het verkeer van het Noordeinde stil, waaraan hij een positief teeken (en hier schuilt 's agenten fout) van „rijden” had gegeven.

Maar er is meer.

Het systeem van dat, door ons geheele land geldende Motor- en Rijwielreglement is: dat de bestuurders van vehikels elkaar teekens geven, en dan nog maar alleen de twee teekens bedoeld in art. 4. De Politie-autoriteiten zullen met inachtneming daarvan hunne instructies en lastgevingen moeten inrichten. Zij mogen deze niet

zoodanig inrichten, dat daarmede, in een enkele stad, een van het Motor- en Rijwielreglement afwijkend systeem van teekens-geverij voor motorbestuurders en wielrijders wordt ingevoerd, want er bestaat eene verkeersregeling voor het geheele land. Men zou den verkeersagent in het systeem van ons bestaand Motor- en Rijwielreglement kunnen denken als een instrument, dat op hoeken van straten teekens geeft aan automobilisten en wielrijders of aan de voorsten van een file van dezen, hetzij tot vaart minderen, hetzij tot halt houden, wanneer iemand op een kruispunt van twee of meer wegen, niet zou kunnen zien of er op den weg aan zijn rechter hand iets of iemand aankomt, waardoor gevaar voor aanrijding zou kunnen ontstaan. (Zie art. 16, Motor- en Rijwielwet).

Nu mag eene gemeenteverordening dit reglement op punten, daarin niet geregeld, aanvullen, maar zeker niet op zoodanige wijze, dat het systeem daarvan wordt aangetast.

Mag nu de Haagsche verkeersregeling dat wel? Ja, zegt het Hoog Militair Gerechtshof, immers, dat is zoo duidelijk mogelijk, want al steunt de Haagsche verkeersregeling niet op eenig wettelijk voorschrift, zij toch is een regeling door de Haagsche Politie ontworpen en ingevoerd, die feitelijk hare sanctie ontleent aan de instemming van het Haagsche publiek, blijkende uit de — ook aan het Hof uit eigen waarneming bekende — algemeene medewerking van de zijde van het publiek.

Deze verkeersregeling — zegt het Hof — is door de Haagsche Politie ontworpen en ingevoerd. Maar weet het Hof dan niet dat er een verkeersregeling voor het geheele land bestaat? En ware het dan niet juridisch juist, dat de Haagsche gemeenteraad, die volgens ons hedendaagsch staatsrecht toch nog altijd in de gemeente het verordeningen-makend orgaan is, voorzoover betreft verordeningen in het belang van de openbare orde, enz. (zie art. 135 en 150 Gem. Wet) eene verkeersverordening maakte? Ik geloof, dat een gemeenteraad, die een verkeersverordening zou maken, althans die rechtskracht zou hebben, niet zoo heel veel punten meer zal kunnen vinden, welke niet in het Motor- en Rijwielreglement behandeld zijn, waarover zijne verordening makende bevoegdheid zich zoude kunnen uitstrekken.

Heeft dus niet Majoor B., maar de verkeersagent, door zijne nalatigheid het verkeer van de Hooge Wal te stremmen, de veiligheid van het verkeer daar ter plaatse in gevaar gebracht? Op grond hiervan had Majoor B. moeten worden vrijgesproken. Maar reeds toen het Hof de dagvaarding in handen kreeg, had het moeten zien dat hier geen strafbare handeling of nalaten is ten laste gelegd omdat de tenlastelegging niet inhoudt een bij eenige wettelijk tot stand gekomen verordening strafbaar gesteld feit. Het had Majoor B. direct van alle rechtsvervolging moeten ontslaan.

Maar wat zegt nu het Hof verder?

Beklaagde, gij in Uw rang in het leger had U niet mogen aan-

sluiten bij dat gedeelte van het publiek, dat zich niet stoort aan de Haagsche Verkeersverordening, omdat ge het voorbeeld behoort te geven in gehoorzaamheid aan de Overheid!

Heeft Majoor B. zich dan niet gehouden aan eene verordening van de Kroon (zeker de Overheid bij uitnemendheid, waaraan Majoor B. had willen gehoorzamen) en steunt die verordening soms niet op een Wet? Heeft het Hof deze Wet niet geheel terzijde gesteld?

Gewoonte geeft geen recht, tenzij..... maar in het strafrecht in het geheel niet.

Over den inhoud van de dagvaarding zal ik maar niet veel meer zeggen. Zij houdt in eene poging om een strafbaar feit te construeeren uit art. 4 Motor- en Rijwielreglement en art. 15 Motor- en Rijwielwet, doch dit is niet gelukt.

Het is te betreuren voor het prestige van Majoor B., dat het Hof dit arrest heeft gewezen, maar uit het vonnis kan de les worden geput dat het Militair Gerechtshof zich maar beter niet op het gebied van het Burgerlijke Strafrecht begeve.

X.

Wij merken hierbij op.

1°. dat het exposé door X. in den aanvang gegeven in zooverre onvolledig is, dat hierbij niet is vermeld dat de op post staande verkeersagent vóór dat de Majoor B. aan het bewuste kruispunt kwam, het verkeer Hooge Wal—Scheveningsche Veer had stop gezet, zoodat dan ook op de Hooge Wal een handkar en een paar rijwielen stilstonden (dat stopgezet-zijn van het verkeer, was den Majoor B., naar hij opgaf niet gebleken, maar het Hof heeft op grond van de getuigenverklaringen aangenomen dat het verkeer Hooge Wal—Scheveningsche Veer *was* stopgezet). Zonder nu met de redeneering van den inzender in te stemmen dat de instructie van de Haagsche verkeersagenten dusdanig zou moeten luiden dat bij kruisende wegen de doorgang moet vrij blijven voor hem die den ander aan zijn linkerkant heeft — waarvan een rechtstreeksch gevolg zou zijn dat op het bewuste punt, op drukke uren, het verkeer Hooge Wal—Scheveningsche Veer gedurende langen tijd geheel zou worden stopgezet — zouden wij meenen dat de verkeersagent door het stopzetten van het verkeer Hooge Wal—Scheveningsche Veer in dezen juist precies heeft gehandeld, als de heer X. betoogt dat hij op grond van het Motor- en Rijwielreglement handelen moest. Alleen de Majoor B. die had moeten afstappen, stapte *niet* af.

Van een *nalatigheid* van den verkeersagent om het verkeer van de Hooge Wal te stremmen en het daardoor de veiligheid van het verkeer ter plaatse in gevaar brengen, gelijk X. in de 7de alinea v. 10. als grond van vrijspraak aanvoert, kan dan ook geen sprake zijn. Zelfs als men meent dat een verkeersregeling uitsluitend mag worden opgetrokken op de basis van art. 4 van het Motor- en Rijwiel-

reglement, dan meenen wij dat in *casu*, toevallig, het verkeer was geregeld geheel overeenkomstig de leidende gedachte van dat artikel.

2°. dat de veroordeeling evenwel niet steunt op overtreding van het Motor- en Rijwielreglement, noch op overtreding van de Haagsche politieverordening, maar op niet-naleving van de Motor- en Rijwielwet. De gedaagde heeft in strijd met artikel 15 dezer laatste wet gereden op zoodanige wijze, dat de vrijheid (en) of veiligheid van het verkeer op den weg in gevaar is gebracht. Toegegeven worde dat de overweging in de sententie „dat de verkeersregeling daar bedoeld niet steunt op een wettelijk voorschrift, maar eene regeling is door de Haagsche politie ontworpen en ingevoerd, welke feitelijk hare sanctie ontleent aan de instemming van het Haagsche publiek”, wat eigenaardig aandoet. Wij verstaan de bedoeling van het Hoog Militair Gerechtshof intusschen zoo, dat de veiligheid daarom en in zooverre in gevaar is gebracht, als beklagde inging tegen verkeersregelen, welke zich als gevolg van den overeenstemmenden wil van politie en publiek hebben vastgelegd. Eene dergelijke overweging is o. i. alleszins rationeel. Immers, of de vrijheid van het verkeer in gevaar wordt gebracht, hangt af, niet alleen van de intensiteit van dit verkeer op een bepaalde plaats of een bepaalden tijd, maar ook van de regelmaat in dat verkeer, de orde daarin. En nu staat het naar onze meening vast, dat hij, die deze orde, die naar algemeen erkentenis in Den Haag op dit punt bestaat, verstoort, de veiligheid van het verkeer in gevaar brengt.

3°. dat, wat ten slotte de, aan het Hoog Militair Gerechtshof gegeven, wenk betreft, om zich maar liever niet op het gebied van het Burgerlijk Strafrecht te begeven, sterk mag worden betwijfeld of het Hooge Rechtscollege met genoegen van deze zaak heeft kennis genomen, maar het heeft nu eenmaal geen keus zoolang militairen de voorschriften van dat Burgerlijk Strafrecht overtreden.

Ten slotte herhalen wij onze reeds oude vraag: waarom is ook hier weer een mandament van dagvaarding in persoon verleend?

Red. M. R. T.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Arrond.-Rechtbank te 's-Gravenhage.

Tweede Kamer.

Zitting van 24 Juni 1920.

Voorzitter: Mr. A. H. du Mosch.

Rechters: Mrs. H. E. Cost Budde en W. J. Berger.

Art. 9 Wet 6 Juni 1905, Stbl. 177, j^o. art. 73a, Reglement van Administratie bij de Landmacht.

Vordering door een reserve-officier in werkelijken dienst van de geldelijke vergoeding tot tegemoetkoming in de kosten van eerste aanschaffing van paarden, toegekend aan andere officieren ¹⁾.

Mr. E. H. J. Baron van Voorst tot Voorst, reserve-tweede-luitenant bij het 1e Regiment Huzaren, wonende te 's Gravenhage, eischer, procureur Mr. L. A. Nijpels,

tegen

den Staat der Nederlanden, wiens zetel gevestigd is te 's Gravenhage, gedaagde, procureur Mr. A. F. Telders.

De Rechtbank, enz.;

Ten aanzien van het recht;

Overwegende, dat eischer, zich op het standpunt stellend, dat hij krachtens de bepaling van art. 9 van de wet van 6 Juni 1905 (Stbl. n°. 177), nu hij zich, zooals tusschen partijen is onbetwist, toenmaals als reserve-officier bij het wapen der cavalerie bevond in werkelijken dienst, dezelfde rechten ten deze had als een ander officier, vordert de bij art. 73a van het Reglement van Administratie bij de Landmacht aan officieren toegekende geldelijke vergoeding tot tegemoetkoming in de kosten van door hem gedane eerste aanschaffing van paarden;

Overwegende dat eischer tot verdediging van dat standpunt aanvoert dat gezegd art. 9, ook luidens het opschrift van de afdeeling

¹⁾ Zie het hierna volgende arrest van het Gerechtshof te 's-Gravenhage.
Red. M. R. T.

van de wet, waarin het voorkomt, de strekking heeft om te bepalen dat, behoudens in die wet zelve gemaakte uitzonderingen, het reserve-personeel in werkelijken dienst verkeert in denzelfden rechts-toestand als het overige bij de landmacht dienende personeel, terwijl dan eischer het recht op voormelde vergoeding bij aanschaffing van paarden wil zien beschouwd als een onderdeel van dien rechts-toestand;

Overwegende dat dit laatste de Rechtbank echter niet juist voorkomt;

dat toch het begrip „rechtstoestand” niet scherp begrensd is en niet in het algemeen is te zeggen wat daaronder wel of niet valt;

dat dus in elk geval moet worden onderzocht of de wet bedoeld heeft voor dat geval den reserve-officier in werkelijken dienst gelijk te stellen met andere officieren;

dat nu voor dit geval moet aangenomen worden, dat de wet zulks niet heeft bedoeld;

dat toch de wet niets bepaalt omtrent de bezoldiging van of omtrent toelagen aan den reserve-officier en waar zij eene afzonderlijke regeling bevat omtrent zijn pensioen, zulks doet in eene andere, geheel van die over den rechtstoestand handelende afgescheiden afdeeling;

dat hieruit mag afgeleid worden dat zij het genot van geldelijke voordeelen niet rekent onder hetgeen de rechtstoestand van den reserve-officier omvat;

dat dit ook treffend uitkomt doordien bij K. B. van 20 Sept. 1905, n°. 75, uitgevaardigd op grond van en bijna onmiddellijk na bedoelde wet, deze onderwerpen afzonderlijk, en deels op van de voor de overige officieren geldende bepalingen afwijkende wijze zijn geregeld;

dat het immers onaannemelijk is dat zoo kort reeds na hare totstandkoming die regeling zoude zijn gemaakt in strijd met de bedoeling dier wet;

dat voor de hier aangenomen bedoeling der wet mede pleit dat, waar volgens haar art. 7, 4°, de reserve-officier geacht wordt in werkelijken dienst te zijn wanneer hij in uniform gekleed is, eene tegenovergestelde opvatting zoude leiden tot de zeker niet gewilde en te eenen male onverdedigbare gevolgtrekking dat hij door zich in uniform te kleeden alleen reeds aanspraak op bezoldiging als de overige officieren zoude kunnen doen gelden;

dat voorts, zooals door gedaagde is gesteld en der Rechtbank uit eigen wetenschap bekend is, steeds van algemeene bekendheid en steeds aanvaard is, dat een reserve-officier geen recht op toelage had bij de aanschaffing van paarden en de eischer zulks evenzeer bekend moet zijn geweest toen hij geheel vrijwillig zijn dienstverband sloot;

Overwegende dat op grond van een en ander eischer zich niet met goed gevolg kan beroepen op bedoeld art. 73, doch zich moet

houden aan het ten deze bepaaldelijk bij art. 8 van het voormeld K. B. van 20 Sept. 1905 voor reserve-officier voorgeschrevene, hetwelk van geen geldelijke vergoeding gewaagt;

Overwegende dat mitsdien eischer zijne vordering moet worden ontzegd;

Recht doende:

Ontzegt den eisch;

Veroordeelt den eischer in de kosten van het geding, tot op deze uitspraak aan zijde van gedaagde begroot op f 125.

W. v. h. R. No. 10762.

Gerechtshof te 's-Gravenhage.

Zitting van 27 Februari 1922.

Voorzitter: Mr. K. W. Brevet.

Raden: Mrs. P. Polvliet en Dr. G. P. Zaayer (plv.).

Artt. 73 Reglement van Administratie bij de Landmacht (K. B. van 6 Juni 1916, n°. 25), en 9 Reservewet 1905 (Wet van 6 Juni 1905, S. 177).

Ook reserve-officieren zijn gerechtigd tot de in eerstgenoemd artikel bepaalde vergoeding van een deel der kosten van eerste aanschaffing van dienstpaarden, tijdens de mobilisatie. (Anders: de Rechtbank).

Tot den in bovenstaand wetsartikel bedoelden „rechtstoestand” van reserve-officieren behoort ook het genot van geldelijke voordeelen. (Anders: de Rechtbank).

Beroepen vonnis in W. 10762¹⁾.

Mr. E. H. J. Baron van Voorst tot Voorst, appellant, procureur
Mr. L. A. Nypels,

tegen

den Staat der Nederlanden, geïntimeerde, procureur Mr. A. F. Telders.

Het Hof, enz.;

In rechte:

Overwegende, dat tusschen partijen is onbetwist, dat appellant, zich in 1916 als tijdelijk reserve-tweede luitenant der cavalerie, in

¹⁾ Het vonnis is vóór dit arrest afgedrukt.

werkelijken dienst bevindende, evenals een beroeps-officier der cavalerie verplicht was zich te voorzien van twee dienstpaarden;

dat appellant tot het houden van die dienstpaarden vroeger *niet*, doch in 1916 *wel* gerechtigd was;

dat appellant zich in den loop van 1916 twee dienstpaarden voor de eerste maal heeft aangeschaft;

en dat beroepsofficieren, gerechtigd tot het houden van dienstpaarden, tot tegemoetkoming in de kosten van eerste aanschaffing recht hebben op eene geldelijke vergoeding van *f* 300 voor elk dienstpaard;

Overwegende dat appellant, van meening dat hij ten deze dezelfde rechten heeft als een beroepsofficier, van geïntimeerde heeft gevorderd de betaling van deze vergoeding van tweemaal *f* 300, welke vordering door de Rechtbank werd ontzegd;

Overwegende, dat appellant tegen het vonnis der Rechtbank enkele grieven heeft geformuleerd, welke in het kort hierop neerkomen, dat de Rechtbank de algemeene strekking van art. 73 van het hierna te vermelden Reglement van Administratie heeft miskend en aan art. 9 der Reservewet 1905 eene te beperkte uitlegging heeft gegeven;

Overwegende, dat art. 73 van het Reglement van Administratie bij de Landmacht, vastgesteld bij K. B. van 6 Juni 1916, no. 25 (welk artikel ook in het vroegere sedert 1886 geldende Reglement van Administratie voorkwam) aan officieren, die gerechtigd zijn tot het houden van dienstpaarden, den plicht oplegt zich voor eigen rekening van die paarden te voorzien, doch ter tegemoetkoming in de kosten van eerste aanschaffing voor den belanghebbende voor elk dienstpaard, waarvan hij zich voor de eerste maal voorziet, eene geldelijke vergoeding toekent van *f* 300 (zijnde dit cijfer tusschen partijen in confesso);

Overwegende, dat dit Reglement, onder meer voorschriften bevattende tot regeling van het genot van hetgeen van Rijkswegen wordt te goed gedaan of verstrekt aan tot de Landmacht behoorende militairen en beambten, tijdens de mobilisatie van toepassing was op het tot de Landmacht behoorende reserve-personeel (vergelijk art. 11, lid 3 Militiewet 1912);

Overwegende, dat voormeld art. 73 eene algemeene regeling geeft voor „officieren” en niet onderscheidt tusschen reserve-officieren en beroepsofficieren, zoodat ook reserve-officieren, die, zich in werkelijken dienst bevindende, hun plicht tot het aanschaffen van dienstpaarden zijn nagekomen, gerechtigd zijn de daarmede samenhangende vergoeding te vorderen, tenzij van elders mocht blijken, dat dit recht hun niet toekomt;

Overwegende, dat art. 9 der Wet van 6 Juni 1905, Stbl. n°. 177 (Reservewet 1905), in de afdeeling „van den Rechtsstoestand” uitsprekende, dat het reservepersoneel, wanneer het zich in werkelijken dienst bevindt, dezelfde rechten en plichten heeft als het overige bij de Landmacht dienende personeel van gelijken rang of gelijken stand, voor zoover dit in die wet niet anders wordt bepaald,

de gelijkstelling ten deze van het reservepersoneel met het beroeps personeel bevestigd en geenszins opheft;

Overwegende, dat de Rechtbank van oordeel is, dat het genot van geldelijke voordeelen niet mag worden gerekend onder hetgeen de „rechtstoestand” van den reserve-officier omvat, doch dit oordeel naar de meening van het Hof, steunt op eene willekeurige begrenzing van het begrip „rechtstoestand”, wel noch in de geschiedenis, noch in de redactie der wet steun kan vinden, en zeker evenmin in de opvatting der militairen zelf, die allicht een nauw verband tusschen de hun toegekende geldelijke voordeelen en hun rechtstoestand aanwezig zullen achten;

Overwegende, dat het argument der Rechtbank, dat deze geldelijke onderwerpen afzonderlijk zijn geregeld in het K. B. van 20 Sept. 1905, no. 75 (het zoogenaamde Reservebesluit), uitgevaardigd op grond van en bijna onmiddellijk na de Reservewet 1905, geen doel kan treffen, vermits eene wet niet mag geïnterpreteerd worden uit den inhoud van een later Koninklijk Besluit;

Overwegende, dat het Koninklijk Besluit zeker noodig was om enkele regelingen ten aanzien van het reservepersoneel te treffen, doch daarvan niet kan worden aangenomen, dat het de bedoeling had om aan *alle* onderwerpen, voor het reservepersoneel van belang, eene regeling te schenken, zoodat het in dat Besluit niet toekennen van de hier bedoelde tegemoetkoming nog niet meebrengt dat deze uitgesloten zou zijn;

Overwegende om een voorbeeld te noemen, dat de reserve-officieren, tijdens de mobilisatie, in het genot waren van zoogenaamd „paardengeld” d.w.z. van de geldelijke vergoeding voor niet in natura verstrekte fourage, omschreven bij art. 75, tweede lid, van het Reglement van Administratie, welk paardengeld, alhoewel een geldelijk voordeel, niet in het Reservebesluit is geregeld, en desalniettemin — gelijk onbetwist — aan de reserve-officieren werd uitgekeerd op grond van en overeenkomstig voormeld art. 75, tweede lid;

Overwegende dat de Rechtbank voor haar gevoelen steun zoekt in het ten eenenmale onverdedigbare eener gevolgtrekking der tegenovergestelde opvatting, te weten dat een reserve-officier, die in uniform gekleed zijnde geacht wordt in werkelijken dienst te zijn (art. 7, 4o, Reservewet), alleen door zich in uniform te kleeden reeds aanspraak op bezoldiging als de overige officieeren zoude kunnen doen gelden;

Overwegende, dat de tegenovergestelde opvatting evenwel niet tot deze gevreesde gevolgtrekking behoeft te leiden, naardien de reservist evenmin als de beroepsofficier aan het enkele feit van het in uniform gekleed zijn een recht op bezoldiging kan ontleenen;

Overwegende dat de Rechtbank als slotargument bezigt, dat aan appellant, evenals aan ieder ander, bij de aanschaffing zijner paarden bekend moet zijn geweest, dat een reserve-officier daarbij geen recht op toelagen had, doch ook dit argument niet kan opgaan, vermits, indien al mocht worden aangenomen, dat appellant, in deze meening

heeft verkeerdt, het aan appellant niet verboden was later eene andere meening met betrekking tot deze aangelegenheid te verkrijgen;

Overwegende mitsdien, dat niet is gebleken, dat aan appellant het onderhavige recht op vergoeding niet zoude toekomen en appellant, naar het oordeel van het Hof, zich dan ook terecht door het vonnis a quo bezwaard heeft geacht, welk vonnis — met voorbijgang van het door appellant gedane bewijsaanbod — vernietigd behoort te worden;

Recht doende in hooger beroep:

Gaat voorbij het door appellant gedane bewijsaanbod;

Vernietigt het op 24 Juni 1920 door de Arrond.-Rechtbank te 's Gravenhage tusschen partijen gewezen vonnis, waarvan beroep;

En opnieuw recht doende:

Veroordeelt geïntimeerde om aan appellant, tegen behoorlijk bewijs van kwijting, te doen uitbetalen eene som van tweemaal *f* 300, of *f* 600, met de rente van dit bedrag, berekend tegen 5 pct. 's jaars, van den dag der inleidende dagvaarding (6 Sept. 1919) af tot aan dien der voldoening;

Weigert de gevraagde uitvoerbaarverklaring bij voorraad;

En veroordeelt den geïntimeerde in de kosten van het geding in beide instantiën.

Cassatieberoep aanhangig.

W. v. h. R. No. 10911.

PENSIOENZAKEN.

Toepassing van militaire en burgerlijke pensioenwetten.

Zij die tot de oude garde van de lezers van ons tijdschrift behooren, zullen zich ongetwijfeld herinneren dat daarin vroeger een rubriek: „Pensioenzaken” voorkwam, die bestemd was om, zooals wij het destijds in deel III (bladz. 14) uitdrukten, „aan belangstellenden de jurisprudentie betreffende onze pensioenwetgeving volledig ter kennisneming aan te bieden”. Die volledigheid is intusschen slechts zeer betrekkelijk geweest, want na een drietal jaren is de rubriek verdwenen, omdat door bij de verzameling van beslissingen ondervonden moeilijkheden, het beoogde doel niet werd bereikt.

Onder de werking van de oude pensioenwetten scheen ons — hoezeer ook overtuigd van de wenschelijkheid om aan deze belangrijke materie, die tot nu toe vrijwel alleen aan enkele ingewijden bekend was, in ruimeren kring bekendheid te verschaffen — heropening der bedoelde rubriek van twijfelachtige waarde. Door de invoering der nieuwe pensioenwetten op een tijdstip, waarin overal onder de staatsdienaren groote belangstelling voor hunne rechtspositie bestaat en de drang naar bezuiniging de toepassing van die wetten in meer gevallen dan gewoonlijk zal noodig maken, ontstond ons inziens de welkome gelegenheid om de jurisprudentie over dit belangrijk onderdeel van die rechtspositie van meet af te volgen en ten algemeenen nutte te publiceren.

Met het oog hierop heeft de Redactie tijdig pogingen in het werk gesteld om de daartoe noodige gegevens te verkrijgen.

Die pogingen zijn met succes bekroond. De Centrale Raad van Beroep te Utrecht had tegen deze publicatie geen bezwaar en de Griffier van dat college verklaarde zich bereid ons van belangrijke beslissingen van den Raad op de hoogte te houden. Voor dien ondervonden steun betuigen wij èn aan den Raad èn aan den Griffier onzen welgemeenden dank.

Wegens den innigen samenhang tusschen de militaire en de burgerlijke pensioenwetten zal — hetzij in extenso hetzij in referaat — de daarvoor in aanmerking komende jurisprudentie omtrent beide wetten hier worden gepubliceerd. In dit nummer wordt dus de rubriek voor opneming van onze pensioenrechtspraak heropend. De Redactie hoopt dat deze rubriek tot de belangstelling in ons tijdschrift het hare zal bijdragen.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 19 December 1922.

(1922. D. No. 4; I. No. 18.)

Fungeerend-Voorzitter: Dr. B. Tellegen.

Leden: Dr. J. Th. Endtz en Dr. A. Burger.

*Art. 31 Pensioenwet 1922, Stb. 240.**Het derde lid van dit artikel behoort alleen dan toepassing te vinden, wanneer n a a s t de toegekende wedde nog aan het ambt het genot van vrij wonen is verbonden; zulks is in casu niet het geval.*

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

I. H. W. T., wonende te 's Gravenhage, klager, niet verschenen,
 II. de Minister van Financiën, klager, voor wien als gemachtigde optrad: Mr. E. O., commies aan het Departement van Financiën, wonende te 's Gravenhage, ter openbare terechtzitting verschenen,

tegen:

den Pensioenraad, verweerder, voor welken ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: M. J. J., commies bij dien Raad, wonende te 's Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken en gehoord de bovengenoemde gemachtigden;

Ten aanzien van de feiten:

Overwegende dat de Pensioenraad op 24 Juli 1922 een beslissing heeft genomen, luidende als volgt:

„Gezien de beschikking van den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen d.d. 22 Mei 1922 Afdeeling C. No. 3477, waarbij voor H. W. T., secretaris van den Onderwijsraad te 's Gravenhage, de pensioensgrondslag met ingang van 1 September 1922 op f 4300.— is bevestigd;

Gelet op de artikelen 31, 33, 34, 126 (2) en 150 der Pensioenwet 1922 (Staatsblad no. 240);

Overwegende dat de bezoldiging van dien ambtenaar op 1 September 1922 zal bestaan uit een jaarlijksch bedrag aan geld en uit de emolumenten vrij wonen, vrij water en vrij vuur en licht;

dat krachtens het derde lid van artikel 31 van bovengenoemde wet voor de vaststelling van den pensioensgrondslag van een ambtenaar, de waarde in geld van het genot van vrij wonen — met de in dat lid genoemde uitzondering — op 15 ten honderd van het bedrag der jaarwedde wordt gesteld;

dat, waar dat artikel het totaal der aan eene betrekking vast verbonden inkomsten met inbegrip van de niet in geld genoten wordende emolumenten „wedde” noemt, onder „jaarwedde” in het derde lid in

het verband waarin die uitdrukking daar gebezigd wordt, moet worden verstaan het jaarlijksch bedrag der geldelijke belooning;

dat voor den hierbedoelden ambtenaar de jaarlijksche belooning in geld van 1 September 1922 af *f* 3530.— zal bedragen;

dat dus voor het emolument vrij wonen 15 percent van *f* 3530.— alszoo een bedrag van *f* 529,50 met ingang van 1 September 1922 in zijn pensioensgrondslag moet worden opgenomen;

dat de waarde in geld van zijne emolumenten, vrij vuur en licht en vrij water, respectievelijk *f* 100.— en *f* 25.— bedraagt;

dat derhalve zijn pensioensgrondslag met ingang van 1 September 1922 op *f* 4185.— (*f* 3530 + *f* 529.50 + *f* 100 + *f* 25) zou moeten worden gesteld;

dat hij echter reeds een pensioensgrondslag van *f* 4200.— heeft, waarvoor hij krachtens de vroegere Burgerlijke Pensioenwet voor pensioen heeft bijgedragen;

Stelt, in afwijking van vorenaangehaalde beschikking, den pensioensgrondslag van H. W. T., als secretaris van den Onderwijsraad te 's Gravenhage met ingang van 1 September 1922 vast op *f* 4200.—”;

Overwegende dat de partij T. bij klaagschrift heeft geconcludeerd tot vaststelling van zijn pensioensgrondslag op *f* 4300.— overeenkomstig de voormelde beschikking van den Minister van Onderwijs, zulks in hoofdzaak op deze gronden;

dat de interpretatie, door den Pensioenraad gegeven aan art. 31 (3) geen steun vindt in de wet;

dat art. 31 (1) het begrip „wedde” omschrijft, terwijl een omschrijving van het begrip „jaarwedde” ontbreekt;

dat onder jaarwedde moet worden verstaan de wedde over een jaar;

dat de wetsuitlegging van den Pensioenraad niet overeenkomt met den feitelijken toestand, daar de jaarwedde met ingang van 1 September 1922 is vastgesteld op *f* 4300.—;

Overwegende dat ook Mr. O. voornoemd, namens den Minister van Financiën, van die beslissing in beroep is gekomen en bij klaagschrift heeft geconcludeerd tot vernietiging van de beroepen beslissing en tot vaststelling van den pensioensgrondslag, waarover het geding loopt, op *f* 4300.— overeenkomstig de beschikking van den Minister van Onderwijs, zulks op grond:

dat aan deze beschikking ten grondslag ligt de overweging, dat de bezoldiging van den heer H. W. T., bestaat uit een jaarlijksch bedrag aan geld en uit de emolumenten vrij wonen, vrij water en vrij vuur en licht;

dat dit onjuist is, omdat het Bezoldigingsbesluit voor burgerlijke Rijksambtenaren, waarin het ambt, door dezen heer bekleed, is gerangschikt, een genot van vrij wonen, vrij water en vrij vuur en licht niet kent, tenzij als aequivalent voor gepraesteerde diensten, zooals somtijds het geval is ten aanzien van concierges en amanuenses;

dat op de bezoldiging van den heer T. overeenkomstig artikel 6 van het Bezoldigingsbesluit een „aftrek” wordt toegepast, zoodat van

een genot van *vrij* wonen te zijnen aanzien geen sprake is, artikel 31 der Pensioenwet buiten toepassing moet blijven en de pensioensgrondslag van den heer T. met inachtneming van artikel 33 (1), dier Wet moet worden gesteld op het bedrag zijner jaarlijksche wedde;

Overwegende dat de Pensioenraad bij contra-memorïe de beroepen beslissing heeft verdedigd, in hoofdzaak aanvoerende:

dat de partij T. als traktement geniet *f* 3530.— in geld benevens genot van wonen, vuur, licht en water;

dat de waarde dezer emolumenten ook in den pensioensgrondslag moet worden opgenomen, maar dat die van het genot van vrij wonen niet op *f* 635.—, doch naar art. 31 (3) op 15% van het salaris in geld of *f* 529,50 moet worden gesteld;

Overwegende dat andere contra-memorïën niet zijn ingediend;

Wat het recht betreft:

Overwegende dat art. 31 (1) der Pensioenwet 1922, een omschrijving geeft van het begrip „wedde”;

Overwegende dat een omschrijving van het begrip „jaarwedde” in de wet niet te vinden is, doch in verband met de zoeven bedoelde bepaling ook niet noodig is, daar zonder meer is te verstaan, dat jaarwedde is de wedde, berekend over het tijdsverloop van een jaar;

Overwegende dat de jaarwedde van de partij T. door de daartoe bevoegde autoriteit is vastgesteld op *f* 4300.— en dat haar bedrag daarmede vaststaat, zoodat niet door een berekening, als door den Pensioenraad toegepast, een ander bedrag daarvoor in de plaats mag worden gesteld;

Overwegende dat art. 31 (3) alleen dan toepassing behoort te vinden, wanneer naast de toegekende wedde nog aan het ambt het genot van vrij wonen is verbonden, wat in deze niet het geval is;

Overwegende dat naar art. 33 (1) der wet de pensioensgrondslag moet worden gesteld op het bedrag der jaarlijksche wedde;

Overwegende dat, waar de Minister van Onderwijs dienovereenkomstig den pensioensgrondslag, waarover het geding loopt, heeft bevestigd, er voor den Pensioenraad geen aanleiding bestond om, gebruik makende van de hem naar art. 126 (2) der wet toekomende bevoegdheid, ambtshalve in dien pensioensgrondslag wijziging te brengen;

Recht doende in naam der Koningin!

Vernietigt de beslissing, waartegen het beroep is gericht;

Verstaat, dat de pensioensgrondslag van H. W. T. als secretaris van den Onderwijsraad met ingang van 1 September 1922 blijft vastgesteld op *f* 4300 —.

In gelijken zin heeft de Centrale Raad van Beroep beslist in zake vaststelling van den pensioensgrondslag van den hortulanus aan de Rijksuniversiteit te Groningen.

Red. M. R. T.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 19 December 1922.

(1922. D. no. 22; I. No. 13).

Fungeerend-Voorzitter: Dr. B. Tellegen.

Leden: Dr. J. Th. Endtz en Dr. A. Burger.

Art. 40 (1)a in verband met art. 134 (1) der Pensioenwet 1922, Stb. 240.

Inkoop voor pensioen van den tijd door een ambtenaar in een onbezoldigde betrekking doorgebracht, kan alleen plaats hebben, wanneer de vervulling van die betrekking recht geeft op de hoedanigheid van ambtenaar; de vervulling van de betrekking van onbezoldigd inspecteur-titulair van politie te Sneek gaf zoodanig recht niet.

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

J. N. J. T., wonende te Delft, klager, voor wien ter openbare terechtzitting van 6 November 1922 als gemachtigde is opgetreden F. W. S., hoofdinspecteur van politie te 's Gravenhage, ter openbare terechtzitting van 26 November 1922 niet verschenen,

tegen

den Pensioenraad, verweerder, ter openbare terechtzitting van 6 November 1922 niet verschenen en voor welken ter openbare terechtzitting van 26 November 1922 als gemachtigde is opgetreden M. J. J., commies bij dien Raad, wonende te 's Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken en gehoord de bovengenoemde gemachtigden; Ten aanzien van de feiten:

Overwegende dat J. N. J. T., inspecteur van politie te Delft, bij schrijven van 21 Juli 1922 aan den Pensioenraad heeft verzocht het tijdvak van 30 Mei 1905 tot 26 Januari 1909, door hem als onbezoldigd inspecteur-titulair van politie te Sneek in dienst dier gemeente doorgebracht, bij de regeling van zijn pensioen als diensttijd in aanmerking te doen komen;

Overwegende dat de Pensioenraad bij beslissing van 2 September 1922 bovenbedoeld verzoek heeft afgewezen op grond dat, volgens door den burgemeester der gemeente Sneek verstrekte inlichtingen, de vervulling door klager van de betrekking van onbezoldigd inspecteur-titulair in die gemeente hem geen recht gaf op een bezoldigde

functie bij de politie aldaar, derhalve geen recht op de hoedanigheid van ambtenaar in den zin van de Pensioenwet 1922;

Overwegende dat de partij T. bij klaagschrift de beroepen beslissing uitvoerig heeft bestreden, in hoofdzaak aanvoerende, dat de vervulling van de onbezoldigde betrekking bij de politie te Sneek voor hem heeft geleid tot benoeming tot een bezoldigde betrekking bij de politie te Vlissingen, onmiddellijk aan de vervulling der onbezoldigde betrekking aansluitende en dat dit was overeenkomstig het algemeene gebruik in kleinere gemeenten om steeds tot politie-inspecteur te benoemen personen, die eerst als onbezoldigd inspecteur hebben dienst gedaan, zoodat voor hen, die in laatstgenoemde functie werkzaam waren, een latere aanstelling als bezoldigd ambtenaar als zeker werd beschouwd, zooals men dit ook kan zeggen van surnumerairs bij de belastingen;

op welke gronden hij heeft verzocht, de beroepen beslissing te vernietigen en hem alsnog in de gelegenheid te stellen, den tijd, als onbezoldigd inspecteur-titulair te Sneek doorgebracht, in te koop en;

Overwegende dat geen contra-memorïe is ingediend;

Wat het recht betreft:

Overwegende dat ingevolge art. 40 (I) onder letter *a*, in verband met art. 134 (1) der Pensioenwet 1922, de tijd, dien een ambtenaar in onbezoldigde betrekking heeft doorgebracht, alleen dan voor pensioen kan worden ingekocht, wanneer de vervulling van die betrekking *recht geeft* op de hoedanigheid van ambtenaar;

Overwegende dat blijkens de door den burgemeester van Sneek aan den Pensioenraad verstrekte inlichtingen de vervulling der door klager in dienst van die gemeente vervulde onbezoldigde betrekking zoodanig recht niet gaf;

Overwegende dat dus de beroepen beslissing juist is en het bij klaagschrift aangevoerde als niet ter zake dienende kan worden gepasseerd;

Recht doende in naam der Koningin!

Bevestigt de beslissing, waartegen het beroep is gericht.

Overgangsbepalingen van de nieuwe pensioenwetten.

Bij uitspraak van 19 December 1922 heeft de Centrale Raad van Beroep eene beslissing gegeven in het navolgende geval:

Bij beslissing van den Pensioenraad van 15 September 1922 werd aan de weduwe en aan de kinderen van een gemeente-ambtenaar met ingang van 10 Juni 1922 een jaarlijksch pensioen van *f* 1176 toegekend, met bepaling dat het pensioen der weduwe op 1 Juli 1922 werd bepaald op *f* 1400 en het pensioen van hare kinderen op laatstgenoemden datum werd vastgesteld op *f* 900, een en ander krachtens de artikelen 6, I en II, 71a en 10 der weduwenwet voor de gemeenteambtenaren 1913 en de artikelen 145 en 176 der Pensioenwet 1922.

Bedoelde weduwe kwam nu in beroep en verzocht dat de Centrale Raad het pensioen harer kinderen met ingang van 1 Juli 1922 zou bepalen op *f* 1000 op grond dat zij oorspronkelijk, de pensioensaanvraag doende, slechts had overgelegd de geboorte-extracten van 3 harer kinderen, omdat de oudste, die boven de 18 jaar was, volgens de weduwenwet voor de gemeente-ambtenaren 1913 geen recht had op pensioen; doch dat zij, nu de Pensioenwet 1922 het weezenpensioen niet meer beperkt tot den leeftijd beneden 18 jaar, maar het toekent voor den duur der minderjarigheid, ook recht heeft op pensioen voor het oudste harer minderjarige kinderen.

De Centrale Raad van Beroep heeft de grief van de weduwe ongegrond geoordeeld en de beslissing van den Pensioenraad bevestigd, zulks op deze gronden:

dat het bedoelde kind op het tijdstip van het overlijden zijns vaders — 9 Juni 1922 — den leeftijd van 18 jaar had overschreden en geen recht op weezenpensioen had krachtens de toen geldende bepalingen der weduwenwet voor de gemeente-ambtenaren 1913;

dat met ingang van 1 Juli 1922 de Pensioenwet 1922 het recht op weezenpensioen niet meer beperkt tot den leeftijd beneden 18 jaren, maar het toekent voor den duur der minderjarigheid;

dat echter ingevolge art. 176 dier wet voor bedoeld kind van kracht blijft de ten tijde van het overlijden zijns vaders bestaande regeling, te weten die van voormelde weduwenwet 1913;

dat hierin geen verandering brengt art. 145 der Pensioenwet 1922, hetwelk enkel mogelijk maakt pensioenen op het tijdstip van het in werking treden dezer wet genoten, te verhoogen, terwijl dit artikel *geen* terugwerkende kracht heeft in dien zin, dat een onder de werking eener vroegere wet niet tot een pensioen gerechtigde aan de wet van 1922 recht op pensioen zou kunnen ontleenen.

Wat aangaat de invloed toe te kennen aan art. 143 der Pensioenwet 1922 op het bedrag der vóór 1 Juli 1922 toekomende pensioenen besliste de Centrale Raad eveneens bij uitspraak van 19 December 1922, dat die invloed nihil is en dat de juiste beteekenis van bedoeld artikel alleen is te verstaan in verband met art. 145 dier wet.

Het geval was als volgt: Aan een gemeente-ambtenaar werd bij beslissing van den Pensioenraad van 16 Augustus 1922 met ingang van 1 Mei 1922 een jaarlijksch pensioen toegekend van *f* 700.— met bepaling dat dit pensioen op 1 Juli 1922 wordt verhoogd tot *f* 1047, een en ander krachtens de artikelen 3c, 8, 15 (*a* en *b*) en 24 der Pensioenwet voor de gemeente-ambtenaren 1913 en de artikelen 145 en 176 der Pensioenwet 1922. Op grond dat geen rekening is gehouden met art. 143 der Pensioenwet 1922 verzoekt de gepensioneerde ambtenaar, instemmende met de hem van 1 Juli 1922 af toegekende verhooging, het hem met ingang van 1 Mei 1922 verleende pensioen van *f* 700, dat geheel is berekend op den voet der Pensioenwet voor de gemeente-ambtenaren 1913, te herzien.

De Centrale Raad besliste, dat het hem over den tijd van 1 Mei 1922 tot 1 Juli 1922 toekomende pensioen juist is berekend, zoodat de beslissing van den Pensioenraad moet worden bevestigd en voerde hiertoe als gronden aan:

dat de Pensioenwet 1922, in werking is getreden op 1 Juli 1922, in verband waarmede hare bepalingen, voor zoover de wet zelve daaraan geen terugwerkende kracht toekent, slechts van dien datum af kunnen werken;

dat dan ook naar art. 176 dier wet de oude, met ingang van 1 Juli 1922 vervallen, pensioenwetten, waaronder de Pensioenwet voor de gemeente-ambtenaren 1913, behoudens zekere in dat artikel vermelde uitzonderingen, van kracht blijven voor de regeling van de rechten en verplichtingen, die vóór dat tijdstip zijn ontstaan;

dat art. 143 niet in art. 176 is genoemd als inhoudende een uitzondering op dezen algemeenen regel, terwijl ook noch in art. 143 noch in eenig ander artikel der wet daaraan de kracht is toegekend om te werken met betrekking tot de bedragen van pensioenen, genoten wordende over eenig tijdvak, voorafgaande aan 1 Juli 1922;

dat de juiste beteekenis van art. 143 alleen is te verstaan in verband met art. 145;

dat laatstgenoemd artikel hen, wier pensioenen op of na 1 Januari 1920, doch vóór 1 Juli 1922 ingaan of zijn ingegaan, *van laatstgemelden datum af* doet deelen in de meerdere voordeelen, die de Pensioenwet 1922 den gepensioneerden toekent in vergelijking met de oude pensioenwetten, bepaaldelijk bestaande in:

1o. berekening van het pensioensbedrag naar een hooger percentage over de middelsom der pensioensgrondslagen (art. 54 (1));

2o. bepaling van die middelsom op het jaarlijksch gemiddelde der pensioensgrondslagen over *drie* jaar tegen vijf jaar naar de oude wetten (art. 54 (2));

en 3o. verhooging van het maximum-pensioensbedrag (art. 55);

dat, stond art. 145 op zich zelf, onderscheidene van de bedoelde gepensioneerden, voor zoover hun pensioen vóór 1 Januari 1923 mocht ingaan of zijn ingegaan, niettemin in minder gunstige conditie zouden zijn dan de later gepensioneerden, zulks in verband met het feit, dat vóór 1 Januari 1920 de wedden der ambtenaren vrij algemeen lager waren dan na dien datum, zoodat de middelsom der pensioensgrondslagen ongunstig zou worden beïnvloed door de lagere wedden over dat deel der drie in aanmerking komende jaren, dat aan 1 Januari 1920 voorafging;

dat nu aan hen, die met ingang van een datum tusschen 17 November 1921 en 1 Januari 1923 zijn of worden gepensionneerd, art. 143 een nader voordeel toekent door te hunnen aanzien de hierboven bedoelde middelsom te doen berekenen enkel over de pensioensgrondslagen na 1 Januari 1920.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Georganiseerd overleg bij de Zeemacht.

- **BESLUIT** van den 28sten December 1922, (Staatsblad n°. 746) houdende voorloopige voorzieningen omtrent het georganiseerd overleg voor het militaire personeel der zeemacht.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine van 22 December 1922, Afdeeling B, 1ste Bureau, n°. 60;

Overwegende dat het wenschelijk is, in afwachting van de totstandkoming van eene nadere regeling van den rechtstoestand van het militaire personeel der zeemacht, voorloopige voorzieningen te treffen omtrent het georganiseerd overleg, in het bijzonder van belang voor den rechtstoestand van de officieren, onderofficieren en manschappen bij de zeemacht;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Met intrekking van Ons besluit van 19 Februari 1921 (Staatsblad no. 82) ¹⁾ vast te stellen de navolgende bepalingen:

Artikel 1.

1. Er worden ingesteld twee commissiën voor georganiseerd overleg in zaken betreffende de rechtstoestand-belangen onderscheidenlijk:

- A. van de officieren;
- B. van de onderofficieren en manschappen.

2. De commissiën dienen van advies over aangelegenheden in het bijzonder van belang voor den rechtstoestand onderscheidenlijk van de officieren en van de onderofficieren en manschappen.

Artikel 2.

1. Onze Minister van Marine benoemt tot wederopzegging twee personen, die onderscheidenlijk als voorzitter en plaatsvervangend voorzitter der commissiën optreden.

¹⁾ Zie M. R. T. deel XVI bladz. 381 e. v.

2. Voorts bestaat elk der commissiën uit:

a. één of meer door Onzen Minister van Marine tot wederopzegging aangewezen leden en plaatsvervangers;

b. tweetallen van leden en plaatsvervangers, aangewezen door de in artikel 3 te noemen organisaties, voor zoover deze van de in dat artikel toegekende bevoegdheid tot aanwijzing hebben gebruik gemaakt.

Het aantal der onder *a* bedoelde leden en plaatsvervangers in eene commissie is gelijk aan dat der tweetallen van leden en plaatsvervangers onder *b* omschreven.

Van elk door de organisaties aangewezen tweetal leden en tweetal plaatsvervangers moeten ten minste drie militair zijn; de vierde kan zijn een oud-militair der zeemacht.

3. De commissiën worden bijgestaan door een secretaris en, zoo noodig, door één of meer adjunct-secretarissen, door Onzen Minister van Marine tot wederopzegging benoemd.

Artikel 3.

1. Bevoegd tot aanwijzing van een tweetal leden en een tweetal plaatsvervangers zijn:

voor zooveel betreft de in artikel 1, lid 1, sub A bedoelde commissie: de Algemeene Vereeniging van Marine-officieren;

voor zooveel betreft de in artikel 1, lid 1, sub B bedoelde commissie:

a. de Bond van Marine-onderofficieren;

b. de Bond van Korporaals der Koninklijke Marine;

c. de Bond voor Minder Marine-personeel;

d. de Bond van Christelijk Marine-personeel en

e. de Nederlandsche R.-K. Vereeniging van Marine-personeel St. Christophorus.

2. Telkens uiterlijk drie maanden vóór den aanvang van den in artikel 5 bedoelden termijn van benoeming geeft eene organisatie als vermeld in het eerste lid, die voor dien eerstvolgenden termijn van de bevoegdheid tot aanwijzing wenscht gebruik te maken, daarvan kennis aan Onzen Minister van Marine onder mededeeling van de namen van hen, die diensvolgens door haar als leden en plaatsvervangers worden aangewezen. Voor de eerste maal geschiedt deze kennisgeving met opgave van de namen der aangewezenen binnen eene maand na den datum van afkondiging van dit besluit.

Artikel 4.

De in artikel 3 bedoelde organisaties, die van de bevoegdheid tot aanwijzing hebben gebruik gemaakt, doen aan Onzen Minister van Marine mededeeling van hare statuten en van de daarin aangebrachte wijzigingen. Zij geven voorts in den aanvang van ieder kalenderjaar

aan dien Minister kennis van het aantal leden die in actieven dienst zijn, met vermelding van rang of stand en van het aantal dezer leden, dat vrijwillig dient en van dat, hetwelk dienstplichtig is.

Artikel 5.

1. De benoeming der door de organisaties aangewezen leden en plaatsvervangers geschiedt voor ten hoogste twee jaar, voor het eerst tot 1 Januari 1924.

2. Indien tusschentijds een lid of een plaatsvervanger uitvalt, wordt door de organisatie, welke de aanwijzing deed, een nieuw lid of plaatsvervanger aangewezen voor den tijd, dat de uitgevallene nog zitting zou hebben gehad.

Artikel 6.

1. De commissiën dienen van advies over de onderwerpen, haar door Onzen Minister van Marine voorgelegd. Zij zijn bovendien bevoegd aan hem ambtshalve advies uit te brengen nopens aangelegenheden als bedoeld bij artikel 1. Wanneer de Minister van het advies afwijkt, doet hij daarvan mededeeling aan de commissie.

2. Indien zij, door wie gevoelens zijn uitgebracht, afwijkende van dat der meerderheid, zich hebben voorbehouden afzonderlijke adviezen over te leggen om te worden gevoegd bij het advies eener commissie, zijn zij verplicht die adviezen, onderteevend, zoo tijdig aan den secretaris ter hand te stellen, dat de inzending van het advies der commissie daardoor geenerlei vertraging onderga.

3. Indien de stemmen over een advies staken, worden nota's ingediend, inhoudende het oordeel zoowel van hen die voor- als van hen, die tegenstemden.

4. Adviezen door Onzen Minister van Marine gevraagd worden uitgebracht binnen den tijd, in het verzoek om advies bepaald.

5. Desverlangd wordt bij het uitbrengen van eenig advies vermeld, welke vereenigingen vóór of tegen het advies hebben gestemd.

Artikel 7.

1. De commissiën vergaderen op plaats, dag en uur door den voorzitter te bepalen.

2. De vergaderingen worden in den regel te 's Gravenhage gehouden.

3. De voorzitter is verplicht een commissie bijeen te roepen indien de Algemeene Vereeniging van Marine-officieren, of twee der overige vereenigingen, dan wel twee door den Minister aangewezen leden het verlangen daartoe te kennen geven. De bijeenroeping geschiedt binnen een maand na ontvangst der kennisgeving.

4. Hij leidt de vergaderingen; hij heeft een adviseerende stem.

5. Hij kan, met goedvinden van eene commissie, ook andere personen in de vergadering toelaten, om door de commissie te worden gehoord.

6. Vereenigingen van militair personeel der zeemacht, wier belangen niet worden behartigd door de vereenigingen, die aan het overleg deelnemen, worden op haar verzoek door de commissie gehoord.

Artikel 8.

1. In de vergaderingen eener commissie brengen de door Onzen Minister van Marine aangewezen leden ieder één stem en ieder tweetal door de verschillende organisaties aangewezen leden te zamen één stem uit. Indien een tweetal niet tot overeenstemming komt, wordt het geacht blanco te stemmen.

2. Stemmingen kunnen in de in artikel 1, lid 1, sub A, genoemde commissie slechts plaats vinden in voltallige vergaderingen; in de in art. 1, lid 1, sub B, genoemde commissie kunnen stemmingen slechts plaats vinden in vergaderingen waar ten minste tweederde der leden aanwezig zijn. Indien van een door eene vereeniging aangewezen tweetal slechts één lid tegenwoordig is, oefent deze alsdan de bevoegdheid tot stemmen van het tweetal uit.

3. De voorzitter doet door den secretaris een verslag opmaken, bevattende een beknopte samenvatting van het in de vergaderingen verhandelde. Dit verslag is openbaar, tenzij de commissie tot geheele of gedeeltelijke geheimhouding besluit.

Artikel 9.

1. Zoo dikwijls Onze Minister van Marine, de voorzitter of een der commissiën zulks noodig oordeelt, wordt een gemeenschappelijke vergadering van beide commissiën gehouden.

2. De voorzitter roept binnen een maand na ontvangst der kennisgeving de gemeenschappelijke vergadering bijeen.

3. Artikel 6, artikel 7, lid 1, 2, 4, 5 en 6 en artikel 8, lid 2 en 3 vinden op deze vergadering overeenkomstige toepassing.

4. Hij, die door Onzen Minister als lid is benoemd, zoowel van de commissie, bedoeld in artikel 1, lid 1, sub A, als van die, bedoeld in artikel 1, lid 1, sub B, brengt in de gemeenschappelijke vergadering twee stemmen uit. Overigens brengt elk der leden en der tweetallen leden slechts één stem uit.

5. Stemmingen kunnen slechts plaats hebben in eene vergadering, die zoodanig is samengesteld, dat van de zijde zoowel van de door Onzen Minister van Marine benoemde leden als van de door de organisaties aangewezen tweetallen ten minste drie stemmen kunnen worden uitgebracht.

Onze Minister van Marine is belast met de uitvoering van dit besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

Het Loo, den 28sten December 1922.

WILHELMINA.

De Minister van Marine,

E. P. WESTERVELD.

Uitgegeven den *negenen* Januari 1923.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Afscheid A. A. van Ameijden Sr.

In de Vergadering van het Hoog Militair Gerechtshof op 29 December 1922, werd de heer A. A. van Ameijden Sr. toegelaten om afscheid te nemen van het College, waarbij hij, na 10 jaren militairen dienst, gedurende ruim 43 jaren in betrekking is geweest. De President van het Hof, Mr. H. W. van Sandick dankte den vertrekkende voor de langdurige en goede diensten aan de militaire Justitie be-
wezen en wenschte hem een langdurige en genoeglijke rust toe.

De heer van Ameijden wees er op dat hij onder de werking van den Code Pénal bij het Hof zijn werkkring heeft aanvaard, dat hij de lijfstraffen, de kruiwagenstraf en de kokardestraf heeft zien afschaffen, dat hij de invoering van het Wetboek van Strafrecht in 1886 heeft meegemaakt en nu op 1 Januari a.s. het nieuwe Militair Strafwetboek in werking zal treden, de tijd voor hem gekomen is heen te gaan. Hij dankte het Hof voor de vriendelijke en welwillende wijze van omgang en beval zich in vriendelijk aandenken aan.

Van den Advocaat-Fiscaal, Jhr. Mr. C. A. J. van Sasse van Ysselt, op wiens Parket de heer van Ameijden als Bureel-Chef tot 1 Januari 1920 werkzaam is geweest en de laatste drie jaren van 1920 tot einde 1922, als hulp tot afwikkeling der mobilisatie-drukke, werd eveneens hartelijk afscheid genomen.

Ook onzerzijds voegen wij hierbij gaarne een woord van dank voor de zeer vele en zeer gewaardeerde hulp door den Heer van Ameyden verleend bij het — om een sportterm te bezigen — op gang brengen van het militair-rechtelijk tijdschrift, welke hulp later door zijn zoon werd voortgezet.

Goed bekend met de jurisprudentie over tal van vragen, ingeleefd in al de gebruiken van het Hof, was hij voor hen, die zich om inlichtingen tot hem wendden een goede en steeds welwillende vraagbaak.

Een rustige rust, zonder zorgen wenschen ook wij den Heer van Ameyden toe.

Staking van eene strafvervolgung.

Op bladz. 300 van dezen jaargang plaatsten wij een bericht als zou de Garnizoens-Commandant te Nijmegen eene, tegen een zekeren militair L. aangevangen, strafvervolgung, wegens onvoldoende bewijsmateriaal hebben gestaakt. Uit nadere inlichtingen is ons gebleken dat zoowel de Auditeur-Militair als de Garnizoens-Commandant de term „staking van de strafvervolgung” hebben gebezigd, dat dit evenwel een min juiste uitdrukking is geweest, daar van een eigenlijke strafvervolgung nog niet gesproken mocht worden, zijnde verwijzing naar den krijgsvraad niet geschied. Wij kunnen dus tot ons genoegen constateeren dat de informaliteit, die wij dachten dat was begaan, niet heeft plaats gevonden.

Uitfluiding en Inleiding.

Rede uitgesproken door Mr. H. W. van Sandick, President van het Hoog Militair Gerechtshof, in openbare zitting van het Hof van den 29en December 1922, in verband met de omstandigheid dat voor het laatst werd berecht onder de oude Militaire Wetboeken.

Het behoorde in vorige eeuwen tot den bon ton zijne nabestaanden te Utrecht te doen uitluiden, ook al waren ze er niet overleden, en al werden ze daar niet begraven; het waren de Utrechtsche overluidingen; hoe meer „poosen” er geluid werd, hoe deftiger het was.

Gedachtig aan dit gebruik wensch ik thans te dezer plaatse met een enkel woord een viertal oudjes, twee paar tweelingen, uit te luiden die eerst zwak van gezondheid leken en wier vroegtijdige dood werd voorspeld, die ook wel eens opgekalefaterd zijn, doch die ten slotte over de honderd jaar oud zijn geworden, en ook al weer hebben bewezen dat krakende wagens het langst duren.

Ge zult begrepen hebben dat ik het oog heb op de crimineele wetboeken en reglementen van krijgstucht (die ook wetten zijn) voor het krijgsvolk te water en te lande, die te 's Gravenhage op het Binnenhof ten offer zijn gevallen aan een gewelddadigen dood.

Het Fransche juk was nauwelijks afgeworpen of met de behoefte aan een krachtig nationaal leger, dringend noodig voor de handhaving en bevestiging van het pas herkrege zelfstandig volksbestaan, deed zich, zooals de Algemeen Secretaris van Staat A. R. Falck aan den Raad van State schreef, het gemis van duidelijke en alles omvattende krijgswetten gevoelen, en nog slechts elf dagen was de Souvereine Vorst aan het bewind of de Commissaris-Generaal (Minister) voor het Departement van Oorlog B. H. Bentinck tot Buckhorst wendde zich den 17den December 1813 tot zijn Doorluchtig Vorst en Heer met het voorstel om, uit overweging dat onder de belangrijke voorwerpen (onderwerpen) welke de bijzondere aandacht van Z. K. H. verdienden en waaromtrent vooral eene spoedige voorziening werd gevorderd, voorzeker de administratie der militaire justitie behoorde, eene commissie te benoemen bestaande uit drie rechtsgeleerden en twee generaals, die hij tegelijkertijd voordroeg, met opdracht om onder het oppertoezicht van den Eersten President van het Hoog Gerechtshof met den meest mogelijken spoed een Reglement van Krijgstucht voor het Leger van den Staat te ontwerpen.

Reeds den volgenden dag, 18 December, komt het Souverein Besluit af, waarbij zulk eene Commissie wordt ingesteld en daarin benoemd worden de Graaf L. van Limburg Stirum, Gouverneur van den Haag, een Generaal-Majoor, wiens naam ik niet noemen zal ¹⁾, Mrs. F. H. Moorrees en C. A. Mollerus, Leden van het Hoog Gerechtshof en de Heer J. H. Conradi, Advocaat-Generaal bij hetzelfde Gerechtshof.

Op voorstel van Mr. Moorrees werd de taak der Commissie bij

1) Generaal-Majoor O. Z. van Sandick,

Red. M. R. T.

Besluit van 27 December ook tot de Zeemacht en tot verknochte onderwerpen, uitgebreid en werden in die Commissie alsnog benoemd de Heeren P. Melvill van Carnbee, voorheen Vice-Admiraal in dienst van dezen Staat en C. Bijll, Oud-Kapitein ter Zee en Lid der voormalige Hooge Militaire Vierschaar, terwijl Mr. Moorrees werd aangesteld tot President der Commissie.

„Die Commissie”, zoo schrijft Anton Reinhard, „heeft hare taak met eenen zeer loffelijken iever volbracht”, en terecht, want reeds 7 Februari 1814, dus wel niet binnen veertien dagen, zooals Moorrees op 28 December aan v. Maanen schreef, maar dan toch in vijf weken tijds bood de Commissie 7 wetsontwerpen aan, de Crimineele Wetboeken en Reglementen van Krijgstucht, de Reglementen of Instructies op de manier van procederen met de instructies voor de Fiscaals, Secretarissen en Auditeurs-Militair, mitsgaders eene Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof en manier van procederen voor hetzelfde, met de instructien voor den Advocaat-Fiscaal, Griffier, Provoost-Generaal en Provoost-Geweldige.

Dit laatste ontwerp telde 394 artikelen. De Raad van State oordeelde „het niet voorzichtig om nu reeds eene gedetailleerde Instructie te arresteeren alvorens te kennen het systhema, dat ten aanzien van de Regtsmagt in het algemeen en de manier van procederen in crimineele zaken in het bijzonder door de Commissie tot het ontwerpen van een Algemeen Wetboek zou worden voorgedragen, daar bij het Hoog Gerechtshof de groote trekken dezelfde of nagenoeg dezelfde dienden te zijn. Het scheen den Raad van State dus verkieselijker nu eene instructie te maken, welke voldoende was tot het *aanvangen* der werkzaamheden, doch waarvan de volmaking tot een geschikter gelegenheid werd bewaard.” In overleg met de Commissie werd het ontwerp nu besnoeid tot den omvang der *Provisioneele* Instructie. De gelegenheid tot *volmaking* is nog *niet* gevonden.

Hoe groot de werkkraft des menschen ook is, het is luce clarius, dat voor den geleverden arbeid bouwstoffen voorhanden waren. Men putte voor een groot deel uit bestaande ontwerpen, die echter alle nauwkeurig moesten worden onderzocht en beproefd. Prof. Pols heeft der Commissie er een verwijt van gemaakt, dat zij als grondslag genomen heeft het ontwerp van 1807 en niet het Reglement van Krijgstucht of Crimineel Wetboek voor de Militie van den Staat van 1799, doch, over het ontwerp van 1807 heen, *moet* tot 1799 worden teruggegaan. De grondslag is n.l. geweest het ontwerp van een gealtereerd en geamplieerd Reglement van 1799, door de Hooge Militaire Vierschaar ingevolge opdracht van het Staatsbewind d.d. 9 November 1802, met een toelichting, ingediend den 28sten December 1803, waarin de H. M. Vierschaar deed uitkomen „dat in het wetboek van 1799 niet alomme is in acht genomen eene gepaste evenredigheid tusschen de misdaden en straffen, welke laatste in sommige opzichten zoo uitnemend gestreng zijn, dat de rechter niet dan met weezin de condemnatie vellen kan.” Op andere gebreken wees de H. M. V. nog in haar rapport van 18 Juni 1805, en aan den Staats-

raad werd bij besluit van het Staatsbewind van 15 Juli 1805 een nader advies gevraagd, desnoods na de Vierschaar te hebben gehoord. De Staatsraad benoemde tot rapporteurs de leden Six, van de Kasteelen en later nog Jacobson met den secretaris, en op verzoek van den Staatsraad benoemde de H. M. V. eene commissie om met hen overleg te plegen. De H. M. V. benoemde den President Mr. L. J. Vitringa en de leden Generaal-Majoor Lewe en een Kolonel wiens naam ik niet noemen zal ¹⁾. Onder Rutger Jan was de Staatsraad met werk overstelt, en bleef de zaak hangende, tot Koning Lodewijk den 27sten September 1806 een nieuwe commissie benoemde, waarin een plaats kregen de presidenten der sectiën van Oorlog en Marine van den Staatsraad D. van Hogendorp, C. H. Verhuell, het lid H. L. Wichers en, door den H. M. V. geëmmiteerd, mrs. L. J. Vitringa en F. H. Moorrees. Bereids 8 April 1807 werd een ontwerp C. W. voor het Krijgsvolk te lande ingediend, waarvan de eer wel aan Mr. Vitringa zal toekomen.

Op 1 October 1807 werden de drie staatsraden vervangen door de heeren G. J. Jacobson, H. van Royen en J. H. Appellius, en werd der commissie gelast om aan den Koning aan te bieden reglementen ter invoering van het C. W. en een Militair Wetboek voor de Marine met bijbehorende reglementen. Op grond van een ongunstig rapport van den door den Koning geraadpleegden Kolonel-Generaal der Koninklijke Garde J. Tarayre werd het ontwerp C. W. in handen gesteld van een nieuwe commissie bestaande uit de staatsraden Six, Appellius, en Hultman en Mr. Moorrees, die den 8sten Augustus 1808 een omgewerkt ontwerp met rapport indiende. De Commissie voor de Zeemacht, aan wier werkzaamheden de leden Appellius en van Royen echter geen deel hebben genomen, diende in Februari 1808 rapport in met de gevraagde concepten.

In den Staatsraad werden de ontwerpen behandeld, doch weder werd een commissie benoemd om de ontworpen militaire wetboeken in overeenstemming te brengen met het gearresteerde burgerlijk strafwetboek en het ontwerp wetboek op de rechterlijke instellingen. Zij bestond uit J. E. Reuvens, President van de eerste sectie van den Staatsraad en Moorrees en Jacobson, en heeft ingediend een concept-wet op de regterlijke instellingen en Regtspleging voor het volk van Oorlog te Lande en te Water, ontwerpen C. W. voor de Land- en de Zeemacht en een ontwerp-reglement van Krijgstucht voor de Zeemacht. De inlijving bij Frankrijk heeft de verdere behandeling stopgezet. In wanhoop waren de ontwerpen door Reuvens reeds ten vure gedoemd. Moorrees, minder wanhopig, heeft ze tot zich genomen; en zoo blijkt het dat sinds 1802 tot 1814 voortdurend aan de militaire wetgeving in een doorlopende reeks is gearbeid.

In den brief aan v. Maanen ten geleide van de ontwerpen met rapport zegt Moorrees: „Overigens verbeel ik mij dat het stuk so compleet is, dat bij geen der mogendheden van Europa iets dat daarna lijkt sal kunnen vertoond worden. Volmaakt sal het wel

1) Kolonel O. Z. van Sandick.

niet zijn, maar het is gevaarlijk in dit ondermaansche iets te willen beproeven, dat men met die naam sal kunnen bestempelen. Maar ik durve er gerust de eer of de schande van dragen, mits men het niet weer, even als de vorige wetboeken bij de nationale vergadering en onder den Koning, aan de deliberatien van 25 nieuwe menschen subjecteert. Ieder moet dan welstaanshalve wijshijt verkopen. Onder-tusschen is dat de eerste weg om het weer te verlammen. Men moet na mijn oordeel, onder verbetering, eijndelijk weten te berusten." Zeer waar, maar tegenwoordig zijn het er meer dan 25, die welstaandshalve wijsheid over wetsontwerpen moeten verkopen. Vijf van de zeven ontwerpen zijn met eenige wijzigingen behoudens dan de bekorting der Instructie H. M. G., gearresteerd op 20 Juli 1814.

Op voorstel van den Raad van State stelde de Souvereine Vorst op 10 Juli 1814 de ontwerpen van het C. W. voor het Krijgsvolk te Lande en van het Reglement van Krijgstucht weder in handen van de Commissie om alsnog de lijfstraffen weder er in op te nemen; en dit, hoewel de Commissie vóór het begin harer werkzaamheden, op haar aanvraag, van Z. K. H. de vrijheid had bekommen die corporeele straffen weg te laten. De Commissie was in dit opzicht haar tijd dus vooruit.

Tot nog toe was alles met stoom gegaan, als men dit beeld voor dien tijd gebruiken mag; nu kwam er een kleine kink in den kabel, omdat de beide militaire leden van de landmacht verplaatst werden, „de een verplicht was zijn Hoofdkwartier te Amsterdam” en de ander „het zijne te Utrecht te vestigen”, zooals de Commissie in haar rapport van 27 Januari 1815 schrijft, en „deze verplaatsing dier beide Heeren dadelijk eene stagnatie in het werk der Commissie heeft veroorzaakt, omdat het juist die beide Heeren waren, welkers voorlichting voor de Commissie ten dezen respecte zoo hoog noodzakelijk was”.

Op 14 December 1814 werden Generaal van Limburg Stirum en Vice-Admiraal Melvill van Carnbee „van de verdere waarneming van gem. Commissie geëxecuteerd” met de kennisgeving van „Onze hooge goedkeuring en tevredenheid over den dienst, welken zij ook wederom in die betrekking aan den Lande dusverre hebben bewezen” en werden in hun plaats benoemd de Generaal-Majoor C. F. de Jonge en de Commandeur J. van den Velden, beiden lid van het H. M. G. Daar Mr. Moorrees tot President van het H. M. G. was benoemd, Kolonel Bijll tot Lid, Mr. Conrady tot Advocaat-Fiscaal, en Mr. Mollerus tot Griffier en de tweede Generaal Militair Commandant der Provincie Utrecht was geworden, waren alzoo toen alle leden der Commissie te Utrecht gevestigd. De suppletie met nieuwe leden gaf weer eenig oponthoud, dat door *dagelijksche* vergaderingen werd tegengegaan, zoodat toch reeds op 27 Januari 1815 de Commissie de nieuwe ontwerpen met een uitvoerig rapport kon aanbieden. Spoedshalve werd door den S. V. den 10den Februari eene conferentie tusschen den Commissaris-Generaal van Oorlog en den Raad van State gelast. Op 27 Februari adviseerde dit College;

de ontwerpen werden door den S. V. en Falck onderzocht en hier en daar gewijzigd, het 3e hoofdstuk van het reglement van discipline, naar het schijnt, zelfs ingrijpend; den 7den Maart aan de Staten-Generaal gezonden, den 15den Maart bekrachtigd en nog dienzelfden dag door de S. V. gearresteerd. Hierdoor erlangde, zooals de S. V. aan de Staten-Generaal schreef, „de geheele Militaire Justitie... een behorelijken vorm en samenhang”.

Vergelijkt men den spoed, bij het ontwerpen, de indiening, de behandeling, de bekrachtiging en de invoering van het militair recht van 1814/15 betracht, met de lijdensgeschiedenis van 1886—1923, dan valt die vergelijking niet in het voordeel van dezen verlichtten tijd uit. ¹⁾ Is het werk nu volmaakt geweest? Geenszins. Maar het verdient ni cet excès d'honneur dien het eerst, ni cette indignité, die het later beschoren is. Reeds in 1819 werden dan ook plannen gekoesterd tot eene algemeene herziening. Toch zou het nog 60 jaar duren vóór die, ten opzichte van het strafstelsel, tot stand kwam. Maar de toepassing heeft tot geene overwegende bezwaren aanleiding gegeven; de reglementen van krijgstucht zijn ook nog bij de indiening en behandeling van het nieuwe recht als in de praktijk doeltreffend erkend. Nu kan men wel met een hooghartig gebaar en een medelijdenden glimlach de staf breken over dit menschelijk werk van over de 100 jaren, doch men beschouwe het in de lijst van zijn tijd en constateere, dat het langer dan een eeuw heeft gegolden en niet kan gezegd worden, dat het land er zich, ondanks de gebreken, aan alle menschelijk werk eigen, niet *wel* bij bevonden heeft.

Doch alles heeft zijn tijd; verouderd was het recht.

Gelijk in 1813 was het wederom de Minister van Oorlog, die in 1886 het initiatief nam voor de herziening van ons militair strafen tuchtrecht, en wel de Minister Weitzel. De invoeringswet van het nieuwe Wetboek van Strafrecht was toen aanhangig en hij achtte, in verband daarmede, het oogenblik voor de herziening gekomen. Ter bevordering van spoed en ter verkrijging van een goed aaneengesloten geheel werd het ontwerpen ervan niet aan eene commissie opgedragen, doch aan één deskundig persoon. Aanvankelijk was de oud-Advocaat-Fiscaal Prof. Mr. M. S. Pols daarvoor aangezocht, doch deze trok zijne aanvankelijke bereidklaring in, omdat hij voorzag, dat, nu de 2de Kamer met groote meerderheid de lijfstraf als tuchtstraf voor de gevangenen te Leeuwarden had gehandhaafd, zij tot de wederinvoering van die straf, althans bij de Marine, zou *moeten* komen, zoo zij slechts „een greintje van beginsel” op dat punt had, en hij daartoe, ook niet zijdelings, wilde medewerken.

Dit is dus hetzelfde struikelblok, dat reeds in 1814 de gemoederen

¹⁾ Als men zich slechts een weinig in de geschiedenis van dat vroegere veel gesmade tijdperk verdiept, ontwaart men, dat in die jaren door het toen sober levend geslacht van ijverige, hoogstaande en diepdenkende mannen ontzaglijk veel is gewerkt.

verdeelde, en de indiening der ontwerpen voor de landmacht van dat jaar tegenhield.

Pols' tweede bezwaar bestond hierin, dat hij bij ervaring wist, dat de oorspronkelijke samensteller van een wetsontwerp geheel machteloos staat tegenover het lot van zijn arbeid; hoogstens wordt deze alleen pro forma nog eens door de Regeering geraadpleegd.

Na Pols werd Prof. Mr. Henri van der Hoeven in den arm genomen en deze verklaart, dat *zijne* ondervinding eene gansch andere is geweest, hij tot het laatst toe, ook blijkens de officieele stukken, door de Regeering is geraadpleegd; en niet alleen pro forma.

Prof. Pols berichtte dat hij om de bovenaangegeven redenen „zich den ontzettenden tijd en den ontzettenden arbeid, die de volvoering der taak zou kosten, niet wenschte te getroosten.”

Wel met recht sprak hier Prof. Pols van ontzettenden tijd en ontzettenden arbeid. Een woord van hulde aan den man, die zich die beide kostbare zaken *wèl* heeft getroost en op zoo voortreffelijke wijze zich van die taak heeft gekweten, zoowel bij het ontwerpen en bij de behandeling der ontwerpen, als bij de uitgave der geschiedenis van dat recht, moet van deze plaats gesproken worden, en aan dat woord van hulde pare zich een gelukwensch, dat hij de invoering der wetten nog heeft mogen beleven. Het heeft er alle schijn van gehad dat dit niet het geval zou zijn, maar dank zij de voortvarendheid der vorige, tevens huidige, Regeering en den gewichtigen arbeid der commissie onder voorzitterschap van Mr. H. C. Dresselhuys, waarin ook twee leden van ons Hof, ter rechter- en linkerzijde, op één plaats van mij af, gezeten, zitting hadden en verder Mr. J. V. van Dyck tevens Secretaris, Jhr. Mr. de Jong van Beek en Donk, Mr. R. E. Krämer en Mr. W. F. van Meurs en later nog P. A. Kempen tevens 2de Secretaris, met aanvankelijk Mr. W. C. Wendelaar en later Mr. W. A. Pannenburg als Adjunct-Secretaris, welke commissie belast was met het samenstellen van ontwerpen van wet met memories van toelichting benoodigd voor de invoering, zijn de schepen in veilige haven geloodst. Die commissie heeft zich niet beperkt tot de haar opgedragen taak, doch ook de talrijke uitvoeringsmaatregelen ontworpen, terwijl de Regeering haar hulp heeft ingeroepen, en nog inroept, bij tal van onderwerpen op militair-rechtelijk gebied. Het samenstellen van al die ten deele omvangrijke ontwerpen, — het rapport der commissie getuigt ervan — vereischte groote kennis van het bestaande, goed inzicht in het nieuwe recht en groote accuratesse.

Hulde en dank zij ook aan deze commissie gebracht. Met overgroot enthousiasme is de oogst echter niet binnengehaald. Er is beweerd, dat het recht al vóór de invoering verouderd, zelfs verzuurd was. Dit is echter voorzeker niet de schuld van den ontwerper, en de grief van verouderdheid is in 1815 ook al geuit, niet tegen het geheel, maar tegen het bezigen van het woord krijgsvolk in het ontwerp van dat jaar. De Commissaris-Generaal van Oorlog, oordeelde het beter dat woord te vervangen door Landmagt of Armée te Lande, omdat het woord krijgsvolk toen al sedert langen tijd in onbruik

was geraakt. De Raad van State merkte hiertegen alleen op, dat bij het reeds gearresteerde Crimineel Wetboek en Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Water, die benaming bereids was aangenomen; en — ik geloof, dat die verouderdheid der nieuwe wetgeving wel zal meevallen.

Wat het nieuwe Wetboek van Militaire Strafrecht ons brengt, heeft Mr. Hamburger op verdienstelijke wijze in het Tijdschrift van Strafrecht ontwikkeld. Kritiek is daarbij niet gespaard. Het hoofdbeginsel van het nieuwe Wetboek is aansluiting aan het burgerlijk Wetboek van Strafrecht, dat bij de titelindeeling van het eerste boek ook geheel is gevolgd, doch in het tweede boek is losgelaten z. i. tot schade van de systematiek, van het overzichtelijke van den inhoud van dat boek. Hij valt de passage in de memorie van toelichting aan luidende: „Op wetenschappelijke waarde maakt deze rangschikking geen aanspraak. Zij heeft die ook niet van noode, het hoofddoel ervan is het overzicht van den inhoud van dit boek gemakkelijk te maken”. Hij vindt het opvallend een wetenschappelijk man, als Prof. v. d. Hoeven zijn zin naar wetenschap te zien verloochenen en hij hoopt dat deze ons nog eens eene uitgave van de bepalingen van het wetboek wil bezorgen met een titelindeeling, die ook van wetenschappelijke waarde niet verstoken is.

Er is niets nieuws onder de zon: De Eerste President van het Hooggerechtshof van Maanen merkte ten aanzien van den tweeden titel van het ontwerp C. W. L. van 1814 op: „Deze geheele 2de titel zoude misschien niet zonder grond, wat te veel wetenschappelijk kunnen geoordeeld worden”, waartegen de Raad van State aanvoert, dat de zwaarigheid tegen het behouden van zulk een titel *niet* gelegen is in het wetenschappelijke, hetwelk in een algemeen wetboek hoogst nuttig schijnt. Les beaux esprits se rencontrent!

In kritiek zal ik mij niet begeven. Voor de leden der zittende magistratuur lijkt mij die niet wenschelijk: de raadkamer is daarvoor het aangewezen terrein; maar wél meen ik te mogen zeggen, dat, waar in de memorie van toelichting op het wetsontwerp op de krijgstucht wordt geconstateerd, dat alles noopt tot voorzichtigheid bij eene nieuwe regeling en weerhoudt van het doen van proefnemingen, tegen ééne groote proefneming toch niet is opgezien: de vereeniging in één wetboek van de bepalingen voor de landmacht en van die voor de zeemacht. Altijd zijn zij gescheiden geweest. Land- en zeemacht zijn in aard en samenstelling ook geheel verschillend. De praktijk moet leeren of in dezen een goede greep is gedaan.

De geschiedenis der wetsontwerpen is zeer overzichtelijk en uitvoerig gegeven door prof. v. d. Hoeven. Men zou met zijn eigen woorden, doch niet ten opzichte van zijn eigen werk gebezigd, kunnen spreken van *historia morbi*. Maar eind goed al goed.

De wetten van 27 April 1903 (S. n°s 111 en 112) zijn in de volgende terechtzitting al sinds ettelijke dagen van kracht. Een half jaar geleden wees ik er te dezer plaatse al op, dat de militaire straf- en tuchtwetten een lang leven hebben gehad; de oude artykulbrief

ofte ordonnantie op de discipline van 13 Augustus 1590 over de twee eeuwen, de Crimineele Wetboeken en Reglementen van Discipline over de eeuw, de oude Artikelbrieven voor de Marine ook een eeuw, het kortst het Reglement van Krijgstucht of Crimineel Wetboek voor de Militie van den Staat van 1799, dat een tien jaar heeft gegolden en op 30 December 1813 weer voor korten tijd in het leven is teruggeroepen .

Een even lang leven als de eerstgenoemden zij het nieuwe recht beschoren. Nog vóór de invoering is al veel stof opgewaaid; de kritiek zal wel niet verstommen. Dat het geen vroegtijdigen dood sterve. De toepassing zal niet gemakkelijk zijn. Hoe meer men het nieuwe recht bestudeert, hoe meer vraagstukken er verrijzen, hoe meer moeilijkheden men voorziet, hoe meer voetangels en klemmen men bespeurt. Tot het overwinnen van al die hindernissen, om het nieuwe recht tot volle ontplooiing te brengen, roep ik uw aller medewerking in, die mijner ambtgenooten en van den Advocaat-Fiskaal, van de Krijgsraden en de balie. Zij zal der militaire justitie ten goede komen.

Na deze inleiding moet ik weer terugkeeren tot eene uitluiding, maar gelukkig niet van een overledene, doch van iemand, die ons gaat verlaten.

Het is heden de laatste zitting, Mr. Eggens, die gij bijwoont. Door het overlijden van den Griffier zijt gij voor de keus gesteld óf u geheel aan het griffierschap te wijden en van de andere functiën, die ge vervult, afstand te doen, óf uwe betrekking van Commies ter Griffie met den persoonlijken titel van Substituut-Griffier neder te leggen. Gij hebt gemeend dit laatste te moeten doen en wij van onzen kant moeten dat billijken. Maar wij wenschen u toe, dat ge in den anderen werkkring, waaraan gij u nu geheel geven kunt, algeheele voldoening moogt vinden. Dat het u en uw expansief gezin steeds welga!

Rest mij nog een woord te wijden aan den eervol ontslagen Bureelchef ten Parkette van den Advocaat-Fiskaal, van Ameijden Sr., die, zooals door mij hedenochtend in raadkamer reeds is gememoreerd, thans, na den lande gedurende 53 jaren onafgebroken te hebben gediend, waarvan 43 jaren bij de Militaire Justitie, zijn rust gaat nemen; wij wenschen hem toe dat het hem gegeven moge zijn nog lang van die welverdiende rust te genieten.

De zitting werd o.a. bijgewoond door de advocaten, geadmitteerd bij het Hof: Mejuffrouw Mr. Simons, Mr. Hamburger, Mr. de Boer en Mr. Flieringa.

Art. 74 Wetboek van Strafrecht.

Op blz. 207 v. van dezen jaargang deelden wij eene circulaire mede van den Advocaat-Fiscaal betreffende de uitlegging en toepassing van het nieuw vastgesteld art. 74 van het Wetboek van Strafrecht voor justiciabelen van den militairen rechter. Wij namen toen tevens op eenige bezwaren, welke bij den Heer ter Maten gerezen waren tegen deze uitlegging en sloten ons bij die bezwaren aan.

Thans bereikt ons een nieuwe circulaire van dezen openbaren aanklager van den volgenden inhoud:

Advocaat-Fiscaal
voor de
Zee- en Landmacht.

Utrecht, den 24en Januari 1923.

—
La J. No. 55.

Op verzoek van Zijne Excellentie den Minister van Justitie, noodig ik U uit, ten aanzien der toepassing van artikel 74 van het Wetboek van Strafrecht, als volgt te handelen:

U laat afdoening buiten proces niet toe dan in overleg met den tot krijgstuchtelijke bestraffing bevoegden meerdere;

dit overleg zal moeten loopen over de vraag, of in de overtreding een krijgstuchtelijk element is? en

zoo ja, of, c.q. welke, voorwaarden kunnen worden gesteld om dit krijgstuchtelijk element, ook bij afdoening buiten proces, tot gelding te kunnen brengen;

Leidt dat overleg niet tot overeenstemming, dan is afdoening buiten proces niet toe te laten;

is de militaire overheid van oordeel, dat geen krijgstuchtelijk element aanwezig is, dan kunt U de voorwaarden van afdoening verder zelfstandig bepalen;

afdoening buiten proces zult U eerst hebben toe te laten nadat de zaak, door verwijzing, bij den Rechter aanhangig is.

De Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht.

C. A. J. VAN SASSE VAN YSSELT.

Ofschoon de vorige circulaire niet vermeld wordt, schijnt wel te mogen worden aangenomen dat die als vervallen wordt beschouwd.

In de eerste plaats bevat de circulaire dezelfde principiele fout als de vorige, nl. dat zij blijkt niet te strooken met de positie van den openbaren aanklager in het militair strafproces en dat zij niet voldoende rekening houdt met den gang van zaken.

Het is toch niet noodig met breedvoerige bewijzen te adstrueeren dat het instellen van een strafvervolging in de militaire rechtspleging

ter beslissing staat van den gerechtsofficier en dat de openbare aanklager daarmede alleen in aanraking komt tot het geven van een advies, waaraan de gerechtsofficier niet eens gebonden is. Wordt een zaak naar den krijgsraad verwezen, dan komen de stukken in handen van den officier-commissaris, die verder de instructie leidt en waarbij de openbare aanklager eigenlijk niet, ten hoogste in zeer ondergeschikte mate betrokken is. In dit stadium komt hem geen enkele beslissing toe, behalve die bedoeld in art. 31 R.L. en in art. 28 R. Z. en die slechts aanleiding geeft tot een verzoek, dat de gerechtsofficier naar eigen inzicht mag toestaan of weigeren doch waarbij de zaak weder uit handen van den openbaren aanklager geraakt. Want de bepaling van art. 35 R.L. en art. 32 R. Z. beoogt slechts de geregelde voortzetting van het strafproces te bevorderen en komt neer op doorzending van de stukken aan den officier-commissaris; van het formuleeren van vraagpunten ten behoeve van den officier-commissaris is immers practisch nimmer of zoo goed als nooit sprake. De openbare aanklager heeft aan het einde van de instructie van zaken, die buiten zijn standplaats zijn voorgevallen, de plicht om aan den gerechtsofficier te rapporteeren dat de instructie is afgelopen. Ook hierbij is hij niet veel meer dan een doorzend-specialiteit, want het oordeel over de vraag of de instructie is geëindigd komt ten slotte toe aan den gerechtsofficier ter plaatse.

Zooals men ziet, is de functie van den openbaren aanklager nimmer een leidende, hij is veeleer de adviseur en uitvoerder van beslissingen van den gerechtsofficier, den officier-commissaris en later van den krijgsraad. Dienovereenkomstig bevinden zich de stukken op de zaken betrekking hebbende, niet tot het nemen van beslissingen in zijne handen, tenzij men als zoodanig wil beschouwen het oogenblik waarop hij de telastlegging moet formuleeren onder het bevel tot bijeenroeping van den krijgsraad.

Bij deze positie van en bij deze wijze van behandeling van de zaken door den openbaren aanklager past ook de onderhavige circulaire van den advocaat-fiscaal geenszins. Hoe moet hij afdoening van een proces niet toelaten, waar hij elke gelegenheid om op dien voortgang invloed uit te oefenen te eenenmale mist? Wanneer vindt hij het oogenblik om voorwaarden van afdoening zelfstandig te bepalen? Waar laat de wet hem ruimte om, een door verwijzing naar den rechter voor behandeling bij den krijgsraad bestemde zaak buiten proces af te doen? Dergelijke opdrachten gaan lijnrecht in tegen de bevoegdheden van andere bij het militair strafproces betrokken autoriteiten, met name tegen die van den gerechtsofficier, aan wien de beslissingen over de instelling en de voortzetting van elk strafproces met zooveel woorden bij de wet zijn verzekerd. Wanneer de gerechtsofficieren, die ten deze met de ambtenaren van het openbaar ministerie in het burgerlijk strafproces zijn gelijk te stellen, van de bevoegdheid tot transactie ex art. 74 Wb. v. Sr. geen gebruik wenschen te maken, behooren zowel de officieren-commissaris als de krijgsraden zich van hunne taak tot vervolging van een naar den militairen rech-

ter verwezen zaak te kwijten en behooren de openbare aanklagers zich van ingrijpen en pogingen om die vervolgingen te doen staken te onthouden.

Doch laten de gerechtsofficieren zich door deze circulaire niet weerhouden om — indien zij art. 74 van het Wb. v. Sr. voor militairen van toepassing willen doen zijn — eigener autoriteit de beslissingen te nemen welke daartoe vereischt worden, al of niet op advies van den openbaren aanklager, tot het inwinnen waarvan zij verplicht zijn vóór de verwijzing.

Ten slotte nog enkele korte opmerkingen en vragen.

Wie is de tot krijgstuchtelijke bestraffing bevoegde meerdere met wien overleg zou moeten worden gepleegd? Zijn dit ook de compagnies-commandant en de met hem gelijkgestelde commandanten? Met hen staat de openbare aanklager toch niet in betrekking en gedacht zal wel zijn aan den betrokken gerechtsofficier.

In elke overtreding ligt een krijgstuchtelijk element. Over de aanwezigheid ervan behoeft dus niet te worden overlegd; ten hoogste zou men van gedachten kunnen wisselen over de vraag of dit element zwaarder moet wegen dan het algemeen belang dat met repressie van de overtreding gemoeid is. Zoo ja, dan zou wellicht disciplinaire afdoening verkieslijk zijn; zoo neen, dan zou toepassing van art. 74 — doch dan door den gerechtsofficier — mogen worden overwogen. Welke de juiste bedoeling is van de zinsnede „of c.q. welke, voorwaarden kunnen worden gesteld om dit krijgstuchtelijk element, ook „bij afdoening buiten proces, tot gelding te kunnen brengen ” ontgaat ons.

Militaire rechtspraak.

In een der laatste nummers van het Advocatenblad gaan krachtige stemmen op ten gunste van doorvoering van specialiseering op rechtsgeleerd gebied, in het bijzonder in de rechtspraak. De tegenwoordige samenleving komt hoe langer hoe meer in een stadium, dat meebrengt de onmogelijkheid voor den normalen rechter om van alle onderdeelen daarvan en van de daarvoor geldende wetgeving op de hoogte te zijn. Reeds had specialiseering in de rechtspraak plaats. Sedert zeer vele jaren bestaat een afzonderlijke militaire rechtspraak, terwijl later aan afzonderlijke rechtspraak in belastingzaken, in kinderkzaken, in ongevallen- en pensioenzaken het aanzijn is geschonken. Krachtige stemmen uit de praktijk bepleiten nu de verdere doorvoering hiervan; men vraagt om scheiding van de burgerlijke en de strafrechtspraak, ook om inrichting van afzonderlijke handelskamers of handelsrechtbanken en verwacht daarvan grootere snelheid in de afdoening van zaken omdat de rechters op het beperkt gebied meer thuis zijn en zich beter georiënteerd zullen gevoelen, minder procedures omdat grooter stabiliteit in de jurisprudentie verkregen zal worden en hogere waarde van de gevallen beslissingen.

Men wil niet gaan in de richting van leekenrechtspraak, zooals in

Frankrijk en België plaats vond, doch wenscht te bereiken een toestand, waarin meer der zake werkelijk kundige rechters sneller en betere beslissingen zullen geven dan thans bereikbaar is.

Deze nieuwe uitingen over reeds meer besproken denkbeelden zwijgen over de militaire rechtspraak. Een van de schrijvers zegt daaromtrent dat hij over die rechtspraak niet kan oordeelen en dat velen die rechtspraak willen afschaffen.

Wij zullen niet diep ingaan op de vraag of en zoo ja waarom de militaire rechtspraak reden van bestaan heeft. Voor wie de militaire samenleving met hare bijzondere eischen van tucht kent, is die vraag geen vraag meer en alleen zij, die de weermacht willen afbreken of verzwakken kunnen met de afschaffing van die rechtspraak vrede hebben.

Doch wij meenen goed te doen de aandacht van onze lezers te vestigen op deze tendenz tot specialiseering ook in de rechtspraak. Reeds sedert jaren wordt als argument tegen een afzonderlijke militaire rechtspraak aangevoerd, dat de gemiddelde rechter van zóóveel zaken op de hoogte moet zijn, dat hij het met de militaire strafzaken ook wel zou klaarspelen. Wij zien nu voor ons de drang tot specialiseering in die vele zaken waarvan de gemiddelde rechter nu reeds moet kennis nemen, uit overweging dat zelfs die rechter niet geacht mag worden de geheele burgerlijke samenleving en de wetgeving, op elk gebied in die samenleving geldende, zoodanig te kennen als aan een goed rechter betaamt. Wij mogen daaruit toch zeker wel de gevolgtrekking maken dat, zoolang de toestand zoo blijft, de opheffing van de afzonderlijke militaire rechtspraak zeker een stap achteruit zou zijn voor de militaire justiciabelen en voor de militaire samenleving.

Dit is niet anders te verwachten. De introductie van burgerjuristen in de militaire rechtspleging heeft over het algemeen niet gebracht een rechtsgeleerd element dat de militaire samenleving kende of goed heeft leeren kennen. Niet zelden blijkt de kennis omtrent de eischen van de krijgstucht en haar verband met strafbare feiten bij beslissingen van militaire rechtscolleges onvoldoende en — gelet op de omstandigheid dat de militaire leden op rechtsgeleerd gebied veelal leeken zijn en evenals vroeger van het gebied der militaire justitie geen studie gemaakt hebben en nog niet maken — dan schijnt de hoedanigheid van die beslissingen door de medewerking der burgerjuristen niet te zijn verbeterd.

Gelukkig is men nu op den goeden weg door aanmoediging van de rechtsstudie door officieren, door het in het leven roepen van een groep militaire juristen. Daaruit moeten voortkomen de rechtsgeleerde specialiteiten voor de bezetting van de plaatsen in of bij de militaire rechtscolleges. Zij kennen uit eigen ervaring de militaire samenleving en hebben die, dank zij hunne juridische oriëntering, met een rechtsgeleerd oog leeren beschouwen. Op hen rust de taak, deze specialiseering in de rechtswetenschap en in de rechtspraak tot veel hooger peil te brengen. Zij begrijpen dat de rechtsgeleerde presidenten en openbare aanklagers het niet meer alleen weten en dat hun eigen kennis op juister grondslag kan rusten.

Wordt deze invloed in de militaire rechtspraak merkbaar, dan zal het ongunstig oordeel over die rechtspraak, dat, ondanks de burger-juristen, nog steeds bij het groote publiek hangt, verdwijnen en dan zal er wellicht weer een tijd aanbreken, waarin de burger-juristen zonder overwegend bezwaar kunnen worden gemist. Maar er moet eerst veel goed gemaakt worden.

Militair-rechterlijke reserve.

De bezuiniging bij de militair-rechterlijke macht, tot stand gebracht bij de wet van 13 Januari j.l. (Stbl. no. 6) brengt mede, dat binnen kort het aantal krijgsraden bij de landmacht zal worden beperkt tot één. Deze krijgsraad wordt voor tijd van vrede voldoende geacht om alle militaire strafzaken te berechten en wij meenen ook te mogen aannemen dat het bij dien krijgsraad niet overdruk zal zijn.

Doch meer dan vroeger komt nu een andere behoefte naar voren, waarop wij met enkele woorden de aandacht willen vestigen, n.l. de zorg voor een voldoende reserve om bij mobilisatie of andere gelegenheden, waarbij de getalsterkte van de onder de wapenen zijnde krijgsmacht zeer groot wordt en dientengevolge ook het aantal strafzaken sterk zal toenemen, aan dien invloed het hoofd te kunnen bieden en een snelle en goede berechting te waarborgen.

Ieder weet dat tijdens de mobilisatie van 1914 de krijgsraden overvoerd waren met strafzaken en dat toen zelfs tot het instellen van meerdere kamers toevlucht moest worden genomen om den goeden gang van de militaire justitie te waarborgen. De degelijkheid van de rechtspraak heeft toen echter wel eens te wenschen gelaten en met die ervaring voor oogen, wordt het nu een eerste plicht voor het Legerbestuur om te zorgen dat ook de mobilisatie van de militair-rechterlijke macht behoorlijk wordt voorbereid. Dit moet niet alleen zijn een voorbereiding op papier, in dezen geest dat men weet, wie aangewezen zijn om op te treden in de onderscheiden functies en waar die functies eventueel zullen worden uitgeoefend. Doch er behoort nu ook te worden zorg gedragen dat de aangewezen rechterlijke ambtenaren en officieren beschikken over de noodige rechtskennis, ook en niet het minst van militair-rechterlijken aard, en over eenige praktijk van militaire rechtspleging. Zij moeten toch bij mobilisatie zooveel mogelijk aanstonds met volle kracht hun militair-rechterlijke werkzaamheden kunnen aanvangen.

Een op deze wijze voorbereide reserve, vooral die van burgerlijke juristen, bezit ook waarde wanneer er onder de vaste rechterlijke ambtenaren in dit dienstvak vacatures ontstaan. De mogelijkheid om in het vaste kader over te gaan zal zonder twijfel de studie en de neiging om bij dit reservekader dienst te nemen aanmoedigen.

Moge hoogerhand deze door ons noodzakelijk geachte maatregel van voorzorg eens overwegen. Wij hopen dat er spoedig een begin van uitvoering aan gegeven wordt.

Krijgstucht.

*Bij Ministerieele Beschikking van 17 Januari 1923, Ie Afd., Nr. 137
(L. O. no. 23) is het navolgende ter kennis van de
Landmacht gebracht.*

Het blijkt, dat niet allerwege de noodige aandacht is geschonken aan het feit, dat de nieuwe Militaire Straf- en Tucht wetten met 1 Januari j.l. zijn in werking getreden. Mitsdien wordt bij deze uitdrukkelijk in herinnering gebracht, dat bij Koninklijk Besluit van 2 September 1922 (*Stbl.* 515) is bepaald, dat het Wetboek van Militair Strafrecht en dientengevolge ook de Wet op de Krijgstucht op 1 Januari 1923 in werking treden.

Nu deze inwerkingtreding derhalve een feit is geworden, zij er bij deze de aandacht op gevestigd, dat in de artikelen 60 en 61 j^o art. 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht is bepaald wie militairen zijn. De hoedanigheid van militair wordt derhalve niet langer afhankelijk gesteld van het voorlezen van de Krijgsartikelen of van het doen van eene bekendmaking aan den betrokkene, dat hij onder de militaire tucht staat — zooals art. 74 der Militiewet van 1912 eischte — maar wordt bepaald door den feitelijken toestand van het dienen bij de Krijgsmacht. Het voorlezen van de Krijgsartikelen of het doen van eene bekendmaking als bovenbedoeld is dan ook niet meer vereischt.

Het voorschrift, gegeven in de slotbepaling van art. 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht, waarbij niettemin de bekendmaking wordt gelast, draagt slechts een bloot instructief karakter, waaraan geenerlei rechtsgevolg is verbonden.

Deze bekendmaking zal bij of zoodra doenlijk na het sluiten van de verbintenis of wel bij of zoodra doenlijk na de inlijving moeten geschieden.

De exemplaren van het Reglement betreffende de Krijgstucht, zullen van 26 Januari a.s. af ter uitreiking aan de militairen, overeenkomstig art. 35 van het K.B. van 31 Juli 1922 (*Stbl.* 476), worden beschikbaar gesteld en op aanvraag verkrijgbaar zijn in de militaire magazijnen van kleeding.

Wij kunnen niet anders dan onze groote teleurstelling uitspreken over het feit dat bovenstaande legerorder noodig is geweest. Dat de officieren, die strafbevoegdheid bezitten en daarmede de wetgeving op het gebied van de krijgstucht om zoo te zeggen dagelijks toepassen moeten, niet allen geweten hebben dat er een nieuwe wetgeving stond te worden ingevoerd, is bedroevend. Want ook al zou men eene verontschuldiging willen zoeken in het feit dat de geldende tekst der militaire strafwetgeving, in boekvorm vereenigd — zie de aankondiging daarvan in dezen jaargang blz. 229 — eerst omstreeks half Januari op eenigszins ruime schaal onder de officieren van de landmacht is verspreid, zoo moet hier dadelijk tegenover worden gesteld, dat deze toezending, hoewel te loven, geenszins voorwaarde voor de bekendheid van den inhoud is geweest. Indien ooit de zegswijze: „ieder

wordt geacht de wet te kennen" juist had moeten zijn, was het wel hier, waar ieder van de vele tot straffen bevoegde meerderen deze wetgeving dagelijks moeten hanteeren. Hebben die strafpleggers zóó weinig belangstelling voor hun taak en achten zij een op zóó nonchalante wijze behandelen van de belangen van hun ondergeschikten in den tegenwoordigen tijd in gemoede verdedigbaar? Wij hebben ons niet de illusie gemaakt dat de stof waaraan ons tijdschrift gewijd is, in het centrum van de algemeene belangstelling in het Leger zou staan doch hadden niet gedacht, dat vele officieren er blijkbaar niet de minste aandacht aan schenken.

Maar heeft ook de hoogste leiding zich voldoende rekenschap gegeven van hetgeen tot stand moest worden gebracht vóór den in deze gedenkwaardigen dag van 1 Januari 1923? Eerst tegen het einde van Januari — de Minister erkent het ruiterlijk — zijn de exemplaren van het Reglement betreffende de krijgstuicht voor uitreiking aan alle militairen gereed gekomen. Bij de Zeemacht heeft men gezorgd, dat van de publicatië van dit Reglement in Staatsblad 476 van verleden jaar in Augustus 1922 aanstonds afdrukken werden vervaardigd, zoodat de noodige exemplaren ter uitreiking vóór of op 2 Januari 1923 gereed lagen. Voorts heeft de Minister o. i. ten onrechte, niet tot uitvoering gebracht het bij hem bestaan hebbend goede voornemen om overal in de garnizoenen door voordrachten of lezingen de bijzondere aandacht der officieren op de inwerkingtreding van de nieuwe strafwetgeving te doen vestigen. Dit denkbeeld bestond reeds in den vóórzomer van 1922 met het oog op de toen nog mogelijk geachte invoering met 1 September van verleden jaar. Ongetwijfeld zouden vele met dit onderdeel van militaire wetenschap min of meer bekende personen zich belangeloos beschikbaar hebben willen stellen om dit evenement tijdig voor te bereiden, misschien dat dan de te betreuren aanhef van deze legerorder achterwege had kunnen blijven.

Red. M. R. T.

Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Het Staatsblad van Nederlandsch-Indië jaar 1922 no. 630 bevat het Koninklijk Besluit van 3 Juli 1922 no. 59 tot wijziging van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, zooals deze wordt gelezen ingevolge Koninklijk Besluit van 10 December 1921, no. 10. ¹⁾

De aangebrachte wijzigingen zijn van zeer geringe beteekenis.

Het besluit treedt in werking op hetzelfde tijdstip als het besluit van 10 December 1921, no. 10.

1) Zie M. R. T. Deel XVIII bladz. 109.

Het onmiddellijkheidsbeginsel.

Uit het hoofdartikel van No. 10994 van het Weekblad van het Recht getiteld „Bezuiniging en Rechterlijke macht” moge het ons vergund zijn — indachtig aan het ruime gebruik dat door den militairen rechter vaak van op schrift gebrachte verklaringen van getuigen wordt gemaakt — het slot van dat artikel, waarin de collegiale rechtspraak tegenover den unus judex wordt gesteld (voor wat de verhooren van getuigen betreft, met volle instemming) hier over te nemen.

„Ten slotte nog ééne opmerking. Wij geven als regel aan de „collegiale rechtspraak de voorkeur, mits zij dat niet zij in naam, „doch in werkelijkheid. Toen indertijd mr. van Raalte voorstelde „het getuigenverhoor van de rechtbank over te brengen naar den „rechter-commissaris, hebben wij daartegen in W. 7908 ernstig ge- „waarschuwde, natuurlijk tevergeefs. Thans zal, naar het voorstel van „den Minister van Justitie, ook in echtscheidingsprocedures en bij de „vaderschapsacties het getuigenverhoor bij den rechter-commissaris „worden ingevoerd. Dezelfde Minister wil bij een ander ontwerp het „getuigenverhoor uitbreiden tot gevallen, waarin dit thans is uitge- „sloten. Wij juichen met Prof. Busmann dit voorstel toe, doch be- „treuren in hooge mate, dat eerst de noodzakelijke waarborg, die bij „het getuigenbewijs behoort te gelden, nog meer dan reeds geschied „is wordt prijsgegeven. Een oordeel, op in schrift gebrachte verkla- „ringen van getuigen berustende, is zonder eenige waarde. Wij moe- „ten daarop met den meesten nadruk wijzen en nog eens ernstig „protesteeren tegen de wijze, waarop voortdurend achtereenvolgens „alle waarborgen voor een goede rechtspleging bij ons worden prijs- „gegeven. Onze rechtsbedeeling wordt steeds meer en meer bedorven. „Kan de collegiale rechtspraak niet zoo worden ingericht, dat de „rechters vonnis wijzen op mondeling, onmiddellijk onderzoek, dan is „die uitspraak voor ons waardeloos. Beter rechtspraak door één goed „ingelichten rechter, dan door drie rechters, die hun licht moeten „vinden in wat een ander, misschien goed, misschien slecht, voor hen „heeft doen opschrijven. Wie den getuige niet heeft hooren en zien „verklaren, mag op zijne getuigenis niet oordeelen. Getuigenbewijs „waarbij dit beginsel is prijsgegeven, is een bewijsmiddel van de „allerslechtste soort.”

Straftoemeting door den militairen rechter.

Dezer dagen verkregen wij inzage van eene sententie van het Hoog Militair Gerechtshof waarbij in hooger beroep een beslissing werd gegeven in een geval van zaakbeschadiging.

Het betrof een juridisch zeer eenvoudig geval, vandaar dat wij de

Sententie dan ook niet in de rubriek „Militaire Rechtspraak” publiceren, maar de wijze van straftoemeting in het beroepen vonnis maakt het o.i. noodzakelijk er toch een oogenblik bij stil te staan.

De beklaagde, een gewoon dienstplichtig huzaar, stond voor den Krijgsraad te recht ter zake: „dat hij omstreeks 15 Juni 1922 te B. „opzettelijk en wederrechtelijk twee rijwielbinnenbanden, toebehoorende aan den paardenarts V., althans aan een ander dan aan hem, „beklaagde, heeft onbruikbaar gemaakt, althans beschadigd, door „daarin met een speld, althans met een scherp voorwerp, een groot „aantal kleine gaatjes te prikken”; en werd wegens „het opzettelijk „en wederrechtelijk eenig goed, dat geheel aan een ander toebehoort, „1o. onbruikbaar maken; 2o. beschadigen; beide feiten ééne voortgezettede handeling uitmakend” veroordeeld tot een geldboete van 30 gulden, subsidiair 15 dagen hechtenis met mindering van het preventief arrest.

Het Hoog Militair Gerechtshof na overwogen te hebben dat de bewezen- en schuldigverklaring moet worden aangevuld ten opzichte hiervan dat de rijwielbanden toebehoorden aan den paardenarts V. en dat gedaagde de gaatjes geprikt heeft met een speld, terwijl gedaagde alsnog moet worden vrijgesproken van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd, dan als bewezen is aangenomen, constateerde vervolgens dat de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof, ten aanzien van de bewezen- en schuldigverklaring, niet tot een ander inzicht dan dat des eersten rechters heeft geleid maar volgt:

„Overwegende echter dat eene geldboete, zij het van dertig gulden, „subsidiair vijftien dagen hechtenis, waartoe gedaagde bij het vonnis is veroordeeld, eene te lage straf is, aangezien daarmede niet „voldoende wordt gestraft de hoogst ernstige overtreding van de „krijgstucht — eene wraakoefening op een meerdere, door diens „eigendom onbruikbaar te maken en te beschadigen, uit toorn over „een door dien meerdere van hem gemaakt rapport —, die in de door „gedaagde gepleegde feiten ligt opgesloten, en deze met eene gevangenisstraf van één week behoort te worden geboet; dat dus het vonnis, wat de opgelegde straf betreft, behoort te worden te niet gedaan”.

Dit lezende dachten wij aan het, zoo vaak voor het behoud van de militaire rechtspraak gebezigde, argument dat slechts de militaire rechter in staat is het element van tuchtaanranding dat in ieder door een militair gepleegd strafbaar feit ligt of kan liggen te beoordeelen en te bestraffen. Het argument is ook o.i. juist, maar mag men met de zéér lichte straf van den krijgsraad voor oogen, niet vragen of de militaire leden van dien raad zich van den ernst van het geval wel voldoende rekenschap hebben gegeven? Want juist de lang niet gemakkelijke taak van de straftoemeting rust op de *militaire* rechters; hun oordeel behoort daarbij den doorslag te geven en het verwijt dat in de uitspraak van het H. M. G. besloten ligt, treft in

hoofdzaak de militaire leden van den krijgsraad, die hierin gevon-
nist hebben. En dan lijkt nog de opgelegde week gevangenisstraf
een zeer clemente straf.

Militaire leden van Krijgsraden.

Telkens weer komen geruchten tot ons dat de rol, welke militaire leden van krijgsraden bij de landmacht bij de behandeling van strafzaken vervullen, niet van genoegzame beteekenis zou zijn en dat de militaire meerderheid van die colleges al te gewillig de juridische voorzitters, die op zich zelf beschouwd de kleinste minderheid uitmaken, zou volgen.

Wij zijn natuurlijk niet in de gelegenheid de juistheid van zulke geruchten te doen nagaan, doch de hardnekkigheid waarmede zij blijven loopen, maakt het wel wenschelijk die militaire leden, wien zij mochten betreffen, van het bestaan ervan langs dezen weg op de hoogte te brengen.

Het lidmaatschap van een krijgsraad, dat vaak de noodzakelijkheid medebrengt om over groote belangen van medemenschen te beslissen, eischt uit humanitair oogpunt algeheele toewijding van de leden, die moeten trachten zich van de mérites van elke zaak, juridisch zoo goed als feitelijk en krijgstuuchtelijk, op de hoogte te stellen.

Wij wezen er in de vorige aflevering reeds op, dat de conclusies van eisch van zekeren auditeur-militair allermint aan het voor-schrift der wet voldoen, tot schade van de juiste belichting van de zaken. Want ook de verdediging mist daardoor de gelegenheid haar standpunt in het belang van den beklagde schriftelijk uiteen te zetten. Bij deze informaliteit van groot materieel belang zijn juist de oordeelvorming en de straftoematingsbeslissing van de militaire leden ten nauwste betrokken.

Dat wij hierop andermaal de aandacht vestigen vindt zijn oorzaak in een ander gerucht dat ons tot onze niet geringe verwondering bereikte, dat nl. somtijds na de behandeling van een zaak ter terechtzitting — waarbij dan nog doorgaans getuigenverhoor wordt nagelaten, ook al weer ten koste van de mogelijkheid dat de leden zich een juist oordeel vormen ¹⁾ — de dossiers niet bij de leden rondgaan gedurende de daarvoor bestemde veertien dagen, doch dat dan zóó maar, zonder meer, desnoods dadelijk na de zitting, ook al is de zaak nog zoo ingewikkeld, op het onvolledig en gebrekkig onderzoek ter terechtzitting recht wordt gedaan.

Wij aarzelen dergelijk gerucht als juist aan te nemen; de rechtspraak in Nederland staat er te hoog voor en de rechtsgeleerde voor-

1) Zie in die richting reeds onze noot 2 op blz. 133 en voorts de mededeeling op blz. 458 van dit deel.

zitters zijn toch in de militaire rechtspleging binnengehaald opdat rechtspraak volgens de wet en met de grootst mogelijke onpartijdigheid en waarborgen voor deugdelijkheid zou plaats vinden. Dat wij er hier melding van maken, vloeit voort uit de omstandigheid dat ons de juistheid ervan verzekerd werd en wij het in het belang der zaak achten voor zoodanige opvatting van de rechterlijke taak te waarschuwen. Wij zien niets liever dan dat deze waarschuwing overbodig is en er niemand is die een hem passenden schoen behoeft aan te trekken. Doch mocht er wellicht hier of daar uit sleur en gemakzucht neiging bestaan om in de door het gerucht aangegeven richting af te zakken, dan zou men goed doen daaraan hoe eer hoe beter afdoend weerstand te bieden.

Laten toch de rechtsgeleerde voorzitters, die uit de burgerlijke strafvorderingspraktijk weten hoe het behoort, zorgen dat het onderzoek van elke militaire strafzaak ter openbare terechtzitting wordt wat men er bij de burgerlijke rechtscolleges van pleegt te maken, zoodat ook de militaire leden van de krijgsraden in de gelegenheid worden gesteld om — overeenkomstig 's wetgevers bedoeling — hun oordeel en hun stem in raadkamer met zooveel mogelijk kennis van zaken te vormen gedurende de veertien dagen, welke art. 193 RL. daarvoor toestaat.

De militaire leden van de krijgsraden moeten hunnerzijds eischen dat zulks geschiedt en daarna hun uiterste best doen om uit het levende woord ter terechtzitting en uit de behoorlijk gemotiveerde geschreven conclusiën van openbare aanklagers en van raadsliden hun oordeel en beslissing samen te stellen. Want de rechtsgeleerde president vormt niet alleen den krijgssraad.

In het bijzonder is de straffoemeting in elke zaak het leeuwendeel en lang niet het gemakkelijkste deel van de taak, die op de militaire leden rust en waarbij de rechtsgeleerde voorzitter, omdat bij geen militair is, zeer stellig een ondergeschikte rol moet spelen: deze voorzitter is toch niet in staat de waarde van het krijgstuuchtelijk element, dat in elk strafbaar feit gelegen is, te schatten en in de straffoemeting tot uiting te doen komen.

Militaire leden van krijgsraden, die dit leest, zorgt ervoor dat de hier besproken geruchten onjuist blijken en doet ten volle uw plicht! Rechtspraak is gewetenszaak, die zelfstandigheid vordert. Brenot door anders te handelen de militaire justitie bij de landmacht niet in discreditet.

Huwelijken van maréchaussées zonder toestemming.

De Heer K. TER LAAN, Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, heeft tot de Regeering de navolgende vragen gericht (ingezonden 17 November 1922).

1. Is het juist dat Jacob Smit te Leeuwarden, die zich in 1917 vrijwillig verbond bij de marechaussee, door zijn districts-commandant is gestraft met acht dagen politiekamer, omdat hij zonder toestemming van de autoriteiten in het huwelijk getreden is?

2. Is het juist dat deze man bovendien nog zal worden verwijderd uit het wapen, zonder uitzicht op eenige andere betrekking en zonder eenigen verderen steun?

3. Zoo ja, wil dan de Regeering meedeelen of zij deze maatregelen goedvindt en of er in dit geval geen andere gedragslijn ware te volgen?

Het antwoord van de Heeren VAN DIJK en HEEMSKERK, Ministers van Oorlog en van Justitie (ingezonden 18 December 1922), luidde als volgt:

I. Jacob Smit te Leeuwarden, die in 1917 een vrijwillige verbintenis als marechaussee aanging, is gestraft met acht dagen politiekamer, omdat hij het voorschrift (art. 7 van het Reglement op de Politie, de discipline en den dienst der Koninklijke Marechaussee)¹⁾, waarbij is bepaald, dat geen marechaussee zonder toestemming van zijn chef een huwelijk mag aangaan, heeft overtreden.

II. Omdat de vrijwillig gesloten overeenkomst onder meer de bepaling inhoudt, dat het den Minister van Oorlog vrij staat de overeenkomst te ontbinden o.a. wanneer de betrokkene zonder toestemming van zijn chef een huwelijk aangaat en genoemde Smit zich aan deze voorwaarde niet heeft gehouden, heeft de eerstondergeteekende van zijn recht gebruik gemaakt om de overeenkomst te ontbinden.

Uitzicht op een andere Rijksbetrekking of steun van 's Rijks wege is niet verbonden aan zoodanige ontbinding van de overeenkomst; aangeteekend wordt, dat Smit bij het wapen der Koninklijke marechaussee diende ingevolge de bepalingen te dier zake van 1911, zoodat zijn engagementsakte niet toeliet hem wegens het huwen zonder toestemming terug te brengen in de positie van soldaat-vrijwilliger met de daaraan verbonden minimum-inkomsten voor gehuwden, doch hem daarentegen de vrijheid schonk een andere betrekking te aanvaarden.

III. De Regeering meent juist te handelen wanneer zij, bij het niet-nakomen van de voorwaarden der overeenkomst, van de haar toegekende rechten gebruik maakt.

Zou zulks *niet* worden gedaan, dan zou de sanctie, gesteld op het verbod van huwen zonder toestemming — een verbod dat in het belang van den dienst niet kan worden opgeheven —, wegvallen en zouden onhoudbare toestanden ontstaan.

¹⁾ Hij viel ook onder art. 22 R. K. L., waarover v. d. Hoeven, Onze militaire strafwetgeving, blz. 261. Deze bepaling is van later datum en van hooger orde; zij heeft dus art. 7 van het Reglement op de Politie enz. vervangen en buiten werking gesteld.

Ten aanzien van den marechaussee Smit worde nog aangeteekend, dat hem te voren gelegenheid is geboden om een cursus te volgen voor opleiding tot onderofficier.

Het was te verwachten, dat hij daarbij zou zijn geslaagd en daarna, onderofficier geworden zijnde, na korten tijd in de gelegenheid zou zijn geweest bij het wapen te huwen. Hij heeft echter geweigerd van deze gelegenheid gebruik te maken en heeft te kennen gegeven, dat hij het wapen wilde verlaten en wilde gaan trouwen.

(Handelingen der Staten-Generaal. — 1922—1923. — II. Aangangsel bladz. 65).

Bij de behandeling in de Tweede Kamer der Staten-Generaal van de Oorlogsbegroting 1923 in de vergadering van 21 December 1922 had eene discussie over dit onderwerp plaats tusschen den Heer K. TER LAAN en den Minister Oorlog. De Handelingen vermelden dienaangaande:

De heer K. TER LAAN: Verder iets over het huwelijksverbod. Verleden jaar is een motie aangenomen, waarbij de Kamer van de Regeering verlangde, dat er een eind aan zou komen. De Regeering heeft zich van die motie niet veel aangetrokken. Uit een antwoord op een door mij gestelde schriftelijke vraag is gebleken, dat de marechaussee Smit uit Leeuwarden, die getrouwd was, daarvoor is gestraft met 8 dagen politiekamer. De Minister van Justitie deed hier onlangs een beroep op de heiligheid van het huwelijk, toen hem dit feit onder den neus moest worden gehouden. De Minister van Justitie keurde het goed, maar neemt de Minister van Oorlog het ook voor zijn rekening? Ik heb nog een geval van een zekeren Simon te Breda, die gestraft is geworden voor hetzelfde feit. Het geldt hier het primaire recht van iederen mensch. Voor de Katholieken is het huwelijk een sacrament; wat het voor de Protestanten is heeft de Minister van Justitie zoo mooi gezegd en voor mij is het iets waar een ander met de vingers af moet blijven. De Kamer heeft zich uitgesproken tegen het huwelijksverbod en ik zou gaarne vernemen, waarom de Minister zich aan die uitspraak niet heeft gestoord en of hij van plan is, op dien verkeerden weg voort te gaan.

De heer VAN DIJK, Minister van Oorlog: Mijnheer de Voorzitter!

De heer ter Laan zeide, dat niet uitgevoerd is zijn motie in zake het huwelijksverbod, die het vorig jaar is aangenomen. Aangezien die motie niet voor uitvoering vatbaar was, heb ik ze niet kunnen uitvoeren.

Ten aanzien van de gewone militairen behoeft niet meer toestemming gevraagd te worden, wanneer aan den eisch van diensttijd en leeftijd is voldaan. Bovendien wordt de bepaling zeer soepel toe-

gepast, zoodat, wanneer blijkt, dat iemand een gezin kan onderhouden, binnen den gestelden termijn veelal toestemming wordt gegeven.

Wat de marechaussee betreft staat de zaak anders. Gehuwde marechaussees moeten in de marechausseekazernementen wonen. Er zijn daarin niet meer woningen beschikbaar dan een beperkt aantal, twee of drie, soms maar één per brigade. Het is niet mogelijk een marechaussee te laten huwen, voordat er plaats is, en dat kan soms 5 jaar duren.

Den marechaussee is dat van te voren in de engagementsakte bekend gemaakt. Wanneer hij nu, niettegenstaande dat, toch in het huwelijk treedt, heeft hij zich vergrepen aan het voorschrift en heeft zijn korpscommandant te overwegen of er aanleiding is voor een disciplinaire straf.

Maar de consequenties zijn van veel verdere strekking. Eene marechaussee, die dat gedaan heeft, kan niet bij het korps blijven, want er is voor hem geen plaats. Maar bovendien, als men hem hield, dan zou iedereen het kunnen doen en zou het verbod practisch zijn opgeheven.

In de engagementsakte is dan ook opgenomen, dat, indien zij een huwelijk aangaan zonder toestemming, zij teruggesteld zullen worden tot marechaussee derde klasse en dat zij teruggeplaatst zullen worden bij de korpsen, waarvan zij afkomstig zijn; zoo dienen verschillende gewezen marechaussee bij de infanterie of cavalerie hun dienstverband uit.

Nu wordt gevraagd in dergelijke gevallen het dienstverband te verbreken. Maar dan zou de sanctie op het huwelijksverbod zijn opgeheven en zou ieder, die zijn verband wenscht te verbreken, daarvan gebruik kunnen maken.

De opleiding tot marechaussee is duur en dus berokkent iemand, die oorzaak is, dat hij zijn dienstverband bij het korps niet kan ten einde brengen, het Rijk schade. Wel is in overweging, om bij den bouw van nieuwe kazernementen ruimere gelegenheid te scheppen voor het huisvesten van gehuwde marechaussees, zoodat meerderen gelegenheid krijgen om te trouwen.

De heer K. TER LAAN: Mijnheer de Voorzitter! Wij hooren nu pas, dat de motie, door de Kamer aangenomen, niet uitvoerbaar is. De meerderheid van de Kamer was eindelijk zoover gekomen, om uit te spreken, dat iemand, die huwen wil, volkomen vrij daarin moet zijn. Dat is een principieele uitspraak en dan moet de Minister maar zorgen, dat die motie uitgevoerd wordt. Zat er in deze Kamer meer ruggegraat, dan zou dat ook wel in orde komen, maar de Minister rekent er op, dat de Kamer er verder niet meer naar omkijkt. Het was beleefder geweest, als hij dadelijk gezegd had, dat de motie niet voor uitvoering vatbaar was. Dit is niet de gewenschte samenwerking tusschen Regeering en Volksvertegenwoordiging.

Het betreft hier een principieele quaestie voor alle Katholieken.

voor al degenen, die het huwelijk iets hoogs en heiligs achten en voor al degenen, die voor de vrijheid zijn.

Het is de grootste dwaasheid, dat een marechaussee, die huwt, 8 dagen in de politiekamer wordt gestopt, en als de Minister dat eens beziet, zal hij wel toegeven, dat dat niets anders kweekt dan spot.

Hij heeft gezegd: ik kan ze niet houden, maar wie dwingt hem daartoe? Als hij in de akte zegt: als gij huwt, wordt gij ontslagen, dan weet men, waar men aan toe is.

Een marechaussee, die zonder toestemming huwt, zonder daarvoor toestemming te hebben, is daar eenvoudig toe genoodzaakt, dat is toch bekend genoeg. En deze Christelijke Minister heeft dus liever, dat een marechaussee zijn meisje laat loopen, dan dat hij tegenover die vrouw behoorlijk zijn plicht doet.

Dat spot wel met de beginselen, die voor den Minister zoo heilig moeten zijn, dat alle overwegingen van materialistischen aard daarbij op den achtergrond raken.

De Minister kijkt naar zijn dienst en naar de centen, die de man gekost heeft om opgeleid te worden, en hij is oorzaak, dat vrouwen moeder worden, zonder dat de vader van haar kind haar trouwen mag!

Wij blijven nog steeds van meening dat de rechtspositie van den militair niet door een overeenkomst mag worden geregeld en verwijzen den belangstellenden lezer naar wat wij over dit punt naar aanleiding van de Sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 9 Maart 1917 schreven op bladz. 500 e.v. van Deel XII van het M. R. T.

Red. M. R. T.

BLADVULLING.

Officiersopleiding.

La véritable éducation professionnelle — base de l'éducation morale — consistera à ouvrir l'esprit des officiers à la compréhension de tous les problèmes nouveaux d'ordre économique, financier, politique, social; à élargir constamment leur horizon et, d'une façon générale, à étendre leurs connaissances à tout ce qui touche au savoir humain — et non plus, à les imprégner d'une doctrine unique, officielle, sorte de dogme imposé, dont il devient à peu pres impossible de se débarasser si les événements de guerre prennent une tournure imprévue.

„De tout temps, il n'y a eu génie militaire, il n'y a eu puissance „de pensée militaire que lorsque les chefs étaient capables de comprendre ce qu'il y avait de grand dans la vie de leur époque”. (Jaurès, Discours prononcée à la chambre des Députés le 1er juillet 1908).

Lieutenant-Colonel LEBAUD,
Commander, 1922, page 228 s.

BOEKAANKONDIGING.

Opvoedkundige Brochures No. 1, over Beroepskeuze,

door

C. L. VAN DER GRAAF,

Leeraar a. d. Hoogere Handelsschool en de H. B. S. 5 j. cursus
te Utrecht.

De schrijver van bovenstaande brochure — die ons ter recensie werd toegezonden — behandelt daarin op duidelijke en onderhoudende wijze het vraagstuk der beroepskeuze. Eerst wordt de historische zijde van het vraagstuk belicht. De ouders bepaalden, welk beroep hun zoons zouden uitoefenen. Ook kwam het voor, dat de jongeman zelf het beroep uitkoos, voorgelicht door ouders of kennissen. Vele mislukkingen waren daarvan het gevolg. Dankbaar wordt geconstateerd, dat nu voor de jongelieden de kans grooter is geworden om een voor hen geschikt beroep te kunnen kiezen, dank zij de vorderingen gemaakt op psychologisch gebied. De schrijver geeft aan in welke richting het vraagstuk zich dient te bewegen. Van den beginne af wordt den lezer er op attent gemaakt, dat aan de karakterpsychologische factoren niet de noodige aandacht werd gewijd. Een overzicht wordt gegeven van de methodes, welke toegepast zijn door de pioniers op dit speciale terrein.

Daar Nederland niet de stimulans van den oorlog heeft gehad, trad eerst na den oorlog het onderzoek van het beroep en den beroepscandidaat bij ons op den voorgrond. Dit groote werk werd aangepakt o.a. door de heeren Dr. J. van Ginneken, Prof. Dr. F. Roels en Dr. J. van der Spek, die in onderlinge samenwerking een oplossing van het vraagstuk trachten te vinden en reeds te Utrecht een centraalpsychologisch-beroepsbureau, hetwelk optreedt als adviseerend lichaam, hebben opgericht met afzonderlijke adviesbureaux uitgaande van particuliere vereenigingen enz. al of niet staande op religieusen of politieken grondslag. Zij verschillen hierin van meening met Dr. H. J. W. F. Brugmans, die duidelijk het doel eener werkelijke centrale organisatie omschreven heeft. De schrijver van deze brochure zou zich hiermede kunnen vereenigen, wanneer locale adviesbureaux bij deze centrale waren aangesloten, welke bij het bepalen der beroepskeuze de moreele overwegingen zouden moeten laten gelden.

Hij denkt zich de oplossingen van het vraagstuk als volgt: Een

Centraal Instituut wordt opgericht, dat een zoo uitgebreid mogelijk materiaal wetenschappelijk onderzoekt. De resultaten van dat onderzoek worden afgestaan aan de plaatselijke advies-bureaux; zoodat er wisselwerking zal bestaan tusschen het Centrale Instituut, dat zich bezig houdt met de psychologische analyse en de plaatselijke bureaux die beoordeelen de algemeene kennis van het individu op ethiek en moraal. Deze plaatselijke adviesbureaux zouden dan moeten zijn samengesteld uit een arts en een opvoedkundige, liefst beiden psycholoog. Deze bureaux zouden in elke stad moeten worden opgericht.

Het lezen dezer brochure wordt warm aanbevolen aan hen, die belang stellen in dit gewichtige vraagstuk van den dag.

H. C. R.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Art. 74 Wetboek van Strafrecht

en

het inzenden van processen-verbaal tegen militairen
door politie-ambtenaren,

door

Mr. P. J. STIGTER.

Door de Redactie van dit Tijdschrift zijn op bladz. 428 v. van den vorigen jaargang, alsmede op bladz. 207 v. van den tegenwoordigen, belangrijke beschouwingen gegeven over de toepassing van art. 74 W. v. S. op militairen; in laatstgenoemd opstel werden tevens eenige stellingen van den heer VAN DER MATEN aangehaald. Ofschoon ook ik tot de conclusie kom, dat de onbepaalde toepassing van art. 74 W. v. S. op militairen — in 't bijzonder zooals die zou moeten geschieden op grond van het schrijven van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht van 1 (14) September 1922 La. J. no. 55 — in strijd is met het straf- en tuchtrechtsysteem van Zee- en Landmacht, wil ik toch gaarne ook een en ander over dit onderwerp in het midden brengen en daaraan nog eenige andere opmerkingen vastknoopen.

Vooraf moge eene korte beschouwing over art. 74 (*oud*) W. v. S. plaats vinden.

Het oude art. 74 W. v. S. is altijd op militairen toepasselijk geacht. Het is althans *toegepast* en ik herinner mij niet bezwaren daartegen gepubliceerd te hebben gezien. Of de Wetgever zich bij het tot stand brengen van art. 74 W. v. S. voorgesteld heeft, tot welke consequenties de toepassing van dit artikel op militairen zou kunnen voeren, blijkt niet uit de historie van het artikel. Ik geloof niet onvoorzichtig te zijn, wanneer ik de veronderstelling uit, dat de Wetgever bij de vaststelling van het artikel heelemaal niet aan de militairen gedacht heeft; wat helaas ook wel bij andere gelegenheden voorgekomen is.

Het mag zeer zeker betwijfeld worden, of de *redactie* van art. 74 (*oud*) W. v. S. toepassing op militairen toeliet. De woorden „bevoegden ambtenaar van het Openbaar Ministerie” konden niet slaan op den Auditeur-Militair. Vooreerst was op dezen — althans na 1913 — de naam „ambtenaar van het Openbaar Ministerie” niet

toepasselijk te achten. Maar ook, al laten wij den naam buiten beschouwing, aangenomen mag toch worden, dat met de uitdrukking bedoeld is: *de tot vervolging* bevoegden ambtenaar. Aldus Noyon I aant. 4 op art. 74: „Er wordt hier uitdrukkelijk gesproken van den bevoegden ambtenaar; overtollig daar hier wel in geen geval gedacht zou kunnen worden aan eenen anderen ambtenaar dan die tot vervolging bevoegd is”. Met deze woorden sluit Noyon uit die ambtenaren (van het O.-M.), die veelal wel, doch in een concreet geval niet tot vervolging bevoegd zijn; maar zal dan niet met nog grotere stelligheid de A.-M. uitgesloten zijn, die geen ambtenaar van het O. M., die *nooit* zelfstandig tot vervolging bevoegd is?

Het artikel 74 (*oud*) W. v. S. is intusschen, wat men ook van den tekst moge denken, in den loop der jaren op militairen toegepast. Het is echter m. i. niet te ontkennen, dat het zonder meer op militairen toepassen van dit artikel indruischte tegen het systeem van de militaire straf- en tuchtwetgeving, omdat art. 74 uiteraard geen onderscheid maakte tusschen overtredingen van het gemeene recht, die tegelijk waren disciplinaire vergrijpen, en overtredingen van het gemeene recht, die geen belangrijk militair element in zich bevatten. Bij de laatste kon afdoening door het betalen van de maximum-geldboete voor den militair, naar mijne meening, even goed aanvaard worden als voor den burger. Werd echter door de overtreding van het gemeene recht tevens de militaire tucht aangerand, dan was het niet toelaatbaar, dat de militair zich aan de, misschien veel strengere, tuchtstraf zou kunnen onttrekken door het betalen van de maximum-boete.

Mij is een geval bekend, dat, bij zekere gelegenheid — reeds jaren geleden — een soldaat en een sergeant van dezelfde compagnie, op klaarlichten dag, zeer beschonken, om zoo te zeggen arm in arm over de straat liepen. De gemeentelijke politie bracht het door den soldaat gepleegde feit ter kennis van de militaire autoriteiten; de soldaat werd door zijn commandant streng disciplinair gestraft. De sergeant had echter aan de politie verklaard „de hoogste boete te willen betalen”, met het gevolg, dat de politie een proces-verbaal betreffende den sergeant doorzond aan den A.-M. Eerst later vernam de commandant — wien ter oore kwam, dat in de compagnie verontwaardiging heerschte omdat de soldaat wel, de sergeant niet gestraft was — het door den sergeant gepleegde feit. De sergeant werd toen door hem alsnog disciplinair gestraft, ondanks het feit, dat hij de maximum-boete betaald had; m.i. terecht, maar slechts door een toeval werd het feit den commandant bekend.

Het was, ook onder den ouden vorm van art. 74 W. v. S., m.i. in strijd met de beginselen der tuchthandhaving te achten, dat een militair zich aldus aan disciplinaire bestraffing kon onttrekken; het was voor het rechtsgevoel eener afdeeling kwetsend, als van twee kameraden, die te zamen dezelfde overtreding gepleegd hadden, de ééne disciplinair gestraft werd en de andere zich door betaling daarvoor kon beveiligen.

Dat heeft intusschen destijds ook de Regeering ingezien. Art. 16 (4) van de in 1913 vervallen (en jammer genoeg niet vernieuwde) Justitieele Voorschriften voor de Landmacht toch bepaalde zeer juist, dat indien een militair in het geval verkeerde van art. 74 (oud), hij *eerst naar den militairen rechter verwezen moest worden* en hij *daarna* van het recht tot betaling van de maximum-boete gebruik kon maken.¹⁾ Aldus kon de militaire autoriteit eerst beslissen of wellicht tuchtrechtelijke afdoening behoorde plaats te hebben; aldus kon, indien het tuchtrechtelijk element in de zaak domineerde, een — misschien strenge — krijgstuchtelijke straf opgelegd en de strafvervolging veelal achterwege gelaten worden. Men heeft zich echter aan dit voorschrift niet steeds gehouden; ook is het, zooals reeds opgemerkt werd, in 1913 ingetrokken en niet vernieuwd.

Overigens is de praktische beteekenis van art. 74 (oud) W. v. S. niet heel groot geweest. Het aantal toepassingen is — indien men enkele jaren uitzondert — steeds uiterst gering gebleven, in het bijzonder in de latere jaren; men zie hieromtrent de Crimineele Statistiek. Dat ik een oogenblik bij het artikel stilstond is dan ook alleen omdat ik wilde doen blijken, dat men de toepassing van het nieuwe art. 74 W. v. S. — vooral zooals de Advocaat-Fiscaal deze wenscht — niet zal kunen verdedigen door een beroep te doen op de toepassing van het oude. Want het is vooreerst te betwijfelen of de toepassing van oud art. 74 op militairen rechtmatig was en het is ook geenszins onmogelijk, dat, indien het aantal toepassingen op militairen van beteekenis geweest ware, de bezwaren aan die toepassing verbonden, meer opgevallen zouden zijn dan nu het geval geweest is.

Art. 74 (nieuw) W. v. S. bevat vooreerst in het 4e lid eene regeling, die in beginsel weinig verschilt van den hoofdinhoud van art. 74 (oud). Daarnaast bevat het artikel eene regeling betreffende het met het openbaar ministerie in schikking treden ter voorkoming van de strafvervolging.

Beschouwen wij nu eerst de toepassing van het nieuwe art. 74 W. v. S. op militairen *vóór* 1 Januari 1923. Voorzoover betreft het 4e lid, dat betrekking heeft op het aanbod tot betaling van het maximum der boete (enz.), bestaan tegen de toepassing daarvan op militairen m.i. dezelfde bezwaren als tegen het *oude* art. 74, welke ik hiervóór genoemd heb. Voorzoover betreft het voorafgaande gedeelte van art. 74, dat over de transactie handelt, gelden naar mijne meening, diezelfde bezwaren ook.²⁾ Maar één van de door mij genoemde bedenkingen wordt hier verscherpt door wat de practijk, ge-

¹⁾ Aldus ook „Justitieele Zaken” Marine.

²⁾ De woorden „waarvan de kantonrechter kennis neemt” laat ik buiten beschouwing. Ik meen dat de toelichting, door Prof. Van Dijk gegeven op blz. 21 van zijn boekje „Tekst der Wet van 5 Juli 1921 (S. 833) enz.” aanvaard moet worden.

leid door de genoemde aanschrijving van den Advocaat-Fiscaal, van het artikel maakt. Was het, onder het oude art. 74, m.i. theoretisch foutief, dat de A.-M. bij de toepassing van dat artikel werkzaamheden op zich nam, die zich niet bij de functie van den A.-M., zooals die in de R. L. is omschreven, aanpasten — praktisch was dit niet zoo erg, omdat die werkzaamheden slechts van administratieven en contróleerenden aard waren. Ditzelfde geldt nu ook nog, waar de A.-M. de voorwaarde, bedoeld in het 4e lid van art. 74 (nieuw) stelt. Maar geheel anders wordt het nu bij de transactie. Het is reeds door de Redactie van dit Tijdschrift en ook door den heer VAN DER MATEN gezegd en daarom kan ik hierover kort zijn. Doch ook naar mijne meening wordt door de uitvoering van het artikel te doen geschieden als in de aangehaalde aanschrijving van den Advocaat-Fiscaal is bedoeld, eene functie met betrekking tot de transactie aan den A.-M. opgedragen, die — als omvattende eene beslissingsbevoegdheid, welke in het algemeen aan de vervolgingsbevoegdheid verbonden geacht moet worden — volkomen in strijd is met de adviseerende bevoegdheid, die de R. L. aan den A.-M. met betrekking tot de vervolging toekent.

Waren er aldus reeds ernstige bezwaren tegen de toepassing van art. 74 (nieuw) W. v. S. op militairen vóór 1 Januari 1923, thans, nu met ingang van dien datum de nieuwe militaire strafwetgeving in werking getreden is, zijn daarnaast nog andere en niet minder groote bezwaren tegen die toepassing ontstaan. Wij hebben thans te rekenen met art. 2 punten 5° en 6° van de Wet op de Krijgstucht (W. K.).

Bestond vóór 1 Jan. j.l. reeds de mogelijkheid, dat de militair eene overtreding pleegde van het gemeene recht, die tegelijk was eene overtreding tegen de krijgstucht (vgl. artt. 20, 24 R. K.) — nu geldt dit eveneens voor de in art. 2 punten 5° en 6° W. K. genoemde overtredingen.¹⁾ Art. 2 W. K. geeft daarbij echter uitdrukkelijk aan, dat de beslissing, of deze feiten — afhankelijk van de omstandigheden, waaronder zij gepleegd zijn — *al dan niet krijgstuchtelijke vergrijpen zullen zijn*, opgedragen is aan den „tot straffen bevoegden meerdere” (behoudens nadere beslissing van hoogere autoriteiten, c.q. Rechter). Daarom zal iedere gedraging, die valt onder de bepaling van overtredingen, aangeduid in art. 2 punten 5° en 6° W. K. *eerst aan het oordeel van dien meerdere onderworpen moeten worden*. Vóór diens beslissing is er eenerzijds nog geen krijgstuchtelijk vergrijp; anderzijds is er nog geen sprake van strafrechtelijke afdoening als overtreding en dus ook niet van voorkoming van vervolging door transactie, enz.

Zóó is m.i. het systeem, dat de Wetgever in de W. K. heeft neergelegd. Mocht men vóór 1 Jan. 1923 van meening geweest zijn,

¹⁾ De niet in de W. K. genoemde overtredingen van het gemeene strafrecht zijn m.i. *nooit* „krijgstuchtelijke vergrijpen”, m.a.w. niet voor krijgstuchtelijke bestraffing vatbaar (al kunnen zij niettemin een krijgstuchtelijk element bevatten).

dat art. 74 W. v. S. ook aan den militair een *recht* gaf op afdoening buiten proces van de in dat artikel aangeduide overtredingen, men zal dan m.i. moeten erkennen, dat de W. K. thans aan die opvatting in den weg staat. De regeling, neergelegd in art. 2 W. K. sluit uit, dat de militair, die een feit heeft gepleegd, dat valt onder de bepaling van eene aldaar genoemde overtreding van het gemeene recht, zich rechtstreeks tot den A.-M. wendt tot afdoening van de zaak bij wijze van transactie. Terecht, naar mijne meening. Want de tuchtrechtelijke zijde van de misdraging kan zóóveel belangrijker zijn dan de strafrechtelijke, dat de verdiende tuchtstraf niet door den wil des overtredders zelf vervangen mag worden door eene geldboete, welke voor die tuchtstraf wellicht geen aequivalent te achten is. Men bedenke, dat onder de tuchtstraffen o.a. de verlaging voorkomt; ook de plaatsing in eene tuchtklasse.

Indien als systeem behouden bleef, wat de Advocaat-Fiscaal in zijne meergenoemde aanschrijving heeft neergelegd, dan zou het gevolg daarvan zijn, dat *na* eene transactie (ook bij max.-boetebetaling) de militaire commandant *alsnog* eene disciplinaire straf zou opleggen, indien door het feit de tucht aangetast was.¹⁾ Zóóals ook de commandant in het door mij aangehaalde voorbeeld deed.

Maar tot welk resultaat zouden wij dan komen met betrekking tot de feiten van art. 2 punten 5° en 6° W. K.? Dat het *juist omgekeerd* zou gaan *als de Wetgever bepaald heeft*. De Wetgever toch heeft voorgeschreven: de militaire commandant beslist of de tucht geschonden is; zoo ja, dan straft hij disciplinair — zoo neen (of is het feit te ernstig) wordt door den Rechter gevonnisdan wel e.g. art. 74 W. v. S. toegepast. Op grond van de aanschrijving van den Advocaat-Fiscaal daarentegen wordt eerst art. 74 toegepast; daarna zal veelal de militaire commandant gedwongen zijn eene disciplinaire straf *bovendien* op te leggen. De wet verbiedt dit laatst niet (Vgl. art. 59 W. K.) en de omstandigheden kunnen ertoe noodzaken; maar als systeem is dit „bovendien” krijgstuchtelijk straffen toch niet aantrekkelijk.

Ik meen echter, dat het voorrecht, dat art. 74 W. v. S. dengenen, die zich aan bepaalde overtredingen bezondigen, biedt, voor de militairen behouden zou kunnen worden door de regeling van het reeds door mij aangehaalde art. 16 (4) der vervallen Justitieele Voorschriften door middel van eene wetwijziging (invoeging van een artikel in Titel VIII Boek I W. v. M. S.) in eere te herstellen. Het schijnt mij toe, dat, indien de transactie eerst zou toegestaan zijn *nadat* eene verwijzing naar den militairen rechter had plaats gevonden, de hiervóór besproken beslissing of het gepleegde feit al dan niet een „krijgstuchtelijk vergrijp” is, dan eerst zou kunnen geschieden naar de voorschriften van de W. K. en dat op die wijze

¹⁾ Althans, indien het feit, waarvoor transactie plaats had, ter kennis van dien commandant kwam.

aan de tuchtrechtelijke zijde van het gepleegde feit voldoende aandacht geschonken zou worden.

Wel bleek, bij het overwegen van het vóór en tegen, nog eene omstandigheid aan deze oplossing in den weg te staan, en wel deze, dat het Wetboek van Militair Strafrecht den militairen rechter eene zeer uitgebreide bevoegdheid gegeven heeft tot oplegging van bijkomende straffen van gestrengen aard, ook waar de hoofdstraf slechts geldboete is — zelfs als deze wegens eene gemeentelijke politievertredding opgelegd wordt. De bijkomende straf van „verlaging” is door het W. v. M. S. toegelaten bij *elke* veroordeeling wegens een feit, op grond waarvan de militair onwaardig of ongeschikt geacht moet worden in den door hem bekleeden rang te blijven dienen. De bijkomende straf van „plaatsing in eene strafklasse” is door het W. v. M. S. toegelaten bij *elke* veroordeeling van een soldaat, wiens onderwerping aan eene strengere krijgstucht op grond van het begane feit noodzakelijk geacht wordt. Het is dus door den wetgever mogelijk geacht dat, indien de militaire rechter een militair heeft te berechten wegens een der overtredingen van het gemeene recht (ook die, genoemd in art. 2 punten 5° en 6° W. K.), hij in de omstandigheden, waaronder het feit gepleegd is, aanleiding zal vinden tot het opleggen van eene bijkomende straf van zeer strengen aard. Waar nu de wetgever het nodig gevonden heeft, den militairen rechter deze ingrijpende bevoegdheid te geven, moet men wel aannemen, dat diezelfde wetgever toch zeker niet bedoeld kan hebben, dat de overtreder in staat gesteld moet worden aan 's rechters handen te ontglippen.

Het komt mij echter voor, dat hoezeer dit alles niet te ontkennen is — en consequent doorgevoerd zou moeten leiden tot het voor den militair geheel verwerpen van het beginsel van art. 74 W. v. S. — het *practisch* wel uiterst zelden zal voorkomen, dat de militaire rechter aan de oplegging van de bijkomende straffen van degradatie of plaatsing in eene strafklasse behoefte zal hebben bij bestraffing wegens eene overtreding, genoemd in art. 2 punten 5o en 6o W. K., en waarop als hoofdstraf alléén staat geldboete of hechtenis van ten hoogste 14 dagen. Want, blijvende binnen deze straffengrens van art. 74 W. v. S., is de overtreding, uit een strafrechtelijk oogpunt beschouwd, niet zoo heel ernstig. Is dan anderzijds de krijgstuchtelijke zijde van de zaak de belangrijkste, is m. a. w. de overtreding, uit een krijgstuchtelijk oogpunt beschouwd, als ernstig aan te merken (te denken aan openbare dronkenschap), dan zal disciplinaire afdoening mogelijk zijn en misschien b.v. verlaging dan wel plaatsing in eene tuchtklasse als *krijgstuchtelijke* straf opgelegd worden.

Op grond van het aangevoerde kom ik tot de conclusie, dat art. 74 W. v. S. zonder nadere voorziening niet toepasselijk geacht kan worden op militairen, maar dat, aangezien het wenschelijk geacht kan worden om — waar dit zonder nadeel voor de krijgstucht kan

geschieden — voor militairen transactie bij overtredingen mogelijk te maken binnen de grenzen van art. 74 W. v. S., dit kan en moet geschieden door eene regeling in het leven te roepen in den geest van het oude art. 16 (4) der vervallen Justitieele Voorschriften. Het schijnt mij verder toe, dat men daarbij — in analogie met het in art. 74 W. v. S. voorgeschrevene — het stellen van de voorwaarden zal moeten opdragen aan den tot vervolging bevoegden ambtenaar.

Men zou dit m.i. het best kunnen bereiken door in Titel VIII van het Ie Boek W. v. M. S. een nieuw artikel (54a) op te nemen, ongeveer van dezen inhoud:

„Ten aanzien van een aan de rechtsmacht van den militairen rechter onderworpen persoon geldt het in artikel 74 van het Wetboek van Strafrecht gestelde eerst nadat hij naar den militairen rechter is verwezen.

Het stellen van de in dat artikel bedoelde voorwaarden geschiedt, na hierover advies van den Auditeur-Militair te hebben ontvangen, door de autoriteit, die de verwijzing heeft uitgesproken.”

In nauw verband met de afdoening van door militairen gepleegde overtredingen van het gemeene recht, waarop de voorafgaande beschouwingen betrekking hebben, staat een onderwerp van zuiver formeelen aard, dat eveneens tengevolge van de invoering van de Wet op de Krijgstucht thans bijzondere belangstelling verdient. Ik bedoel het inzenden van processen-verbaal tegen militairen door politie-ambtenaren.

Volgens de Dienstvoorschriften, geldende voor het Wapen der Koninklijke Marechaussee, moeten processen-verbaal, ook al zijn deze opgemaakt tegen personen, die aan de rechtspraak van den militairen rechter onderworpen zijn, gezonden worden aan den Officier van Justitie. Art. 76 der Algemeene Instructie voor de Politietroepen bevat een overeenkomstig voorschrift. In de meeste gemeenten worden voorts processen-verbaal, door beambten der gemeente-politie opgemaakt tegen militairen, eveneens aan den Officier van Justitie opgezonden.

In enkele gemeenten daarentegen worden dergelijke processen-verbaal door den Commissaris van Politie rechtstreeks toegezonden aan den Plaatselijke- of Garnizoens-commandant. Ik meen, dat deze laatste wijze van handelen de juiste is.

De indiening van voornoemde processen-verbaal had geregeld moeten zijn in den eersten Titel van de Regtspleging bij de Landmagt; in dezen Titel toch wordt beschreven hoe een door een militair gepleegd delict ter kennis komt van den Garnizoens-commandant, de naar den Rechter verwijzende autoriteit. Die regeling ontbreekt echter.

Sommigen achten nu zonder meer de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering op deze processen-verbaal toepasselijk. Reeds zonder nadere beschouwing van de artikelen, waarop men zich dan berceeft, kan m. i. aangenomen worden, dat deze handelwijze niet de door den wetgever bedoelde kan zijn. Het W. v. Sv. regelt in de bedoelde artikelen en de daarop volgende het aanhangig maken van strafzaken betreffende personen, die voor den burgerstrafrechter moeten terechtstaan, en hunne berechting enz. Men kan niet aannemen, dat de wetgever van 1830/38 de bedoeling gehad heeft, dat daaruit met name de bepalingen betreffende de indiening van processen-verbaal ook betrekking zouden hebben op die, welke tegen militairen opgemaakt zijn. Vooreerst is het voor den rechter brengen van den militair in eene afzonderlijke wet (de R. L.) geregeld; deze wet is dus de plaats voor dit onderwerp. Maar bovendien ontbreekt in het W. v. Sv. ten eenenmale een voorschrift, dat aangeeft, hoe een proces-verbaal tegen een militair, gezonden b.v. aan een Officier van Justitie, van dezen zal moeten terechtkomen bij de militair-justitieele autoriteiten. Waar het Wetboek toch anderszijds zeer nauwkeurig en gedetailleerd aangeeft hoe verder gehandeld moet worden na het ontvangen van processen-verbaal tegen burgers, is het niet aan te nemen dat de wetgever hetzelfde voorschrift op militairen toepasselijk bedoeld heeft en vervolgens verzuimd zou hebben de verdere behandeling door den Officier van Justitie van een proces-verbaal tegen een militair voor te schrijven. Het feit, dat niets van dien aard in het W. v. Sv. voorkomt, is voor hem, die daaraan nog behoefte mocht gevoelen, eene aanwijzing, dat de wetgever bij het vaststellen van de voorschriften van het W. v. Sv., niet aan de aan de rechtsmacht van den militairen rechter onderworpen personen gedacht heeft. Ook wordt door hen, die de hier bedoelde processen-verbaal aan den Officier van Justitie willen doen zenden, omdat — zooals mij wel eens werd tegengeworpen — „de voorschriften van het W. v. Sv. zóó positief zijn, dat twijfel uitgesloten is” — vergeten, dat zij, na die voorschriften gevolgd te hebben, dan toch ook, zij het een oogenblik later dan ik, tot de ontdekking komen, dat de (dan verder) noodige voorschriften ontbreken.

Een enkel woord intusschen nog over de artikelen van het W. v. Sv., waarop de voorstanders van de meening, dat de besproken materie door het W. v. Sv. beheerscht wordt, zich wel beroepen. Men noemde mij wel de artt. 36 en 10.

Art. 36 W. v. Sv. kan m. i. klaarblijkelijk geen steun geven aan de bepaling uit de Dienstvoorschriften der Kon. Maréchaussée, aan art. 76 der Alg. Instructie der Politietroepen en aan de overeenkomstige handelwijze van andere politieambtenaren en -beambten. Zij, die betoogen, dat dit artikel wél basis vormt voor die opvatting, moeten de lezing van het artikel gestaakt hebben bij het woord „inzenden”. Het verder lezen van het artikel en de daarin aangehaalde artikelen 31 en 32 doet zien, dat hier alléén gedacht wordt aan

zaken, die voor den burgerrechter komen; al wat na het woord „inzenden” volgt is juist beslist niet van toepassing waneer het delict gepleegd is door een persoon, die voor den militairen rechter moet terechtstaan .

Art. 10 W. v. Sv. geeft, indien het gelezen wordt zonder het verband ervan met andere artikelen in het oog te houden, schijnbaar eenigen steun aan de opvatting, dat alle processen-verbaal, ook die tegen militairen, aan den Officier van Justitie moeten gezonden worden. Doch vergelijkt men dit artikel met art. 24 en vooral art. 23, dan blijkt daaruit toch duidelijk, dat een proces-verbaal zal gaan naar een Officier van Justitie, *die bevoegd is tot opsporing en vervolging* van het geverbaliseerde feit, zooals ook art. 21 spreekt van den *bevoegden* ambtenaar van het openbaar ministerie. Voor de hand liggend inderdaad. Maar zou het dan ooit de bedoeling geweest kunnen zijn, dat een strafzaak tegen een militair, eene zaak waarvan men dus met zekerheid weet, dat de Officier van Justitie ze *niet mag* opsporen en vervolgen, bij dien Officier van Justitie aangebracht wordt? Het antwoord kan m. i. niet anders dan ontkenkend luiden. Waar een proces-verbaal tegen een burger gaat naar den (een) *betrokken* Officier van Justitie, daar zal toch het proces-verbaal tegen een militair ook moeten gaan naar de *betrokken*, d.i. de militair-justitieele autoriteit. En wel *onverwijd*l.

Zal men, bij het ontbreken van een desbetreffend voorschrift in de R. L., genoodzaakt zijn analogisch te werk te gaan, naar mijne meening moet men geen analogie zoeken met de voorschriften van het W. v. Sv., maar met die van de R. L. zelve. De R. L. behandelt alleen het geval van ontdekking van een strafbaar feit door een meerdere. Maar wat is het hoofdkenmerk van het eerste begin van zoo'n militaire strafzaak? Dat is de snelheid, waarmede de zaak aangepakt en op gang gebracht wordt. Onmiddellijk rapport aan den Commandeerende-officier en zoo spoedig mogelijk „voorloopig onderzoek”. Aldus komt de zaak binnen den kortst mogelijken tijd in handen van de autoriteiten, die zullen uitmaken of eene verwijzing naar den Krijgsraad noodig is dan wel disciplinaire afdoening zal plaats hebben. Ditzelfde nu zal m. i. nagestreefd moeten worden bij ontdekking van het feit door de politie. Er is één belang, dat vóór alles gaat, en dat is, dat zoo spoedig mogelijk de zaak komt in handen van de verwijzende autoriteit. Dáárom is m. i. de juiste gang van zaken deze, dat de politie het opgemaakte proces-verbaal rechtstreeks toezendt aan den Plaatselijke- of Garnizoens-commandant. ¹⁾

Toezending van processen-verbaal tegen militairen aan den Officier van Justitie (enz.) is doelloos. De Officier van Justitie heeft ten aanzien van zulke processen-verbaal geen enkele bevoegdheid; hij kan dan ook niets anders ermede doen dan de ontvangst no-

¹⁾ Zie ook Collette en van Dijk, blz. 141-143; v. d. Hoeven III, blz. 64-66.

teeren en ze vervolgens *doorzenden* aan de bevoegde militair-justitieele autoriteit. Het is daarom m. i. steeds eene nuttelooze formaliteit geweest, die steunde op eenige woorden van het W. v. Sv., die men echter niet in hun verband las. Het bracht — en dit is het ergste — dikwijls groote en in elk geval ongerechtvaardigde vertraging in den gang van het militaire proces. ¹⁾

Is het aldus naar mijne meening altijd verkeerd geweest, dat men door de politie opgemaakte processen-verbaal tegen militairen veelal aan den Officier van Justitie zond in plaats van aan den Plaatselijke- of Garnizoenscommandant, thans, na de invoering van de Wet op de Krijgstucht, is het nog meer dan te voren van belang geworden dat met deze gewoonte gebroken worde.

Na hetgeen ik in het eerste deel van dit opstel omtrent het systeem van art. 2 W. K. betoogde, kan ik nu hier mijne bedoeling kort aangeven. Ik heb hiervóór erop gewezen, dat thans de militair, die eene handeling pleegt, welke valt onder een artikel dat eene overtreding van het gemeene recht bevat, genoemd in art. 2, punten 5o en 6o W. K., *niet strafrechtelijk vervolgd mag worden* vóórdát de tot straffen bevoegde meerdere uitgemaakt heeft dat het geen krijgstuchtelijk vergrijp is. De toestand is dus deze geworden, dat ten aanzien van de zeer vele overtredingen, genoemd in het aangehaalde artikel van de W. K. de eerste beslissing genomen moet worden door den militairen commandant.

Is het toelaatbaar, dat aan deze beslissing, die toch in het belang van de tucht *zoo snel mogelijk* genomen moet worden, een noodeloos en nutteloos oponthoud in den weg gelegd wordt door het proces-verbaal een tijdroovenden omweg langs een Officier van Justitie te doen maken? M. i. neen.

Hoe stelt men zich verder den gang van zaken voor bij toepassing van art. 74 W. v. S. op den militair, hetzij dan zooals ik die blijkens het hiervoor betoogde zou wenschen, hetzij in den geest van de aanschrijving van den Advocaat-Fiscaal? Mij dunkt, dat ook daarbij voor de inmenging van het Openbaar Ministerie bij de burgerlijke rechtscolleges geen plaats is.

Waar ik aldus geen enkel voordeel kan zien in de zending van de processen-verbaal der politie tegen militairen aan den Officier van Justitie en anderzijds de noodzakelijkheid zich openbaart, dat deze processen-verbaal zoo spoedig mogelijk komen in handen van den Plaatselijke- of Garnizoens-commandant, zou ik het zeer in het belang van de militaire rechtspleging en van de militaire tucht-

¹⁾ Men heeft mij wel eens tegemoet gevoerd, dat de toezending van de hier bedoelde processen-verbaal aan den O. v. J. noodig was om de *bevoegdheid* te beoordeelen. Ik meen echter, dat in 99 van de 100 gevallen de politieautoriteit den bevoegden rechter (burger- dan wel militairen-) zelf evengoed kan aanwijzen. Het zeldzame geval, waarbij zich moeilijkheid voordoet — moeilijkheid, die ten slotte toch door den *Rechter* opgelost moet worden — rechtvaardigt niet dat voor *alle* gevallen een noodelooze omweg gevolgd wordt.

handhaving achten, indien de Minister van Justitie alle politie-autoriteiten aanschreef, voortaan processen-verbaal tegen militairen rechtstreeks toe te zenden aan den Plaatselijke- of Garnizoens-commandant.

Ginneken, Januari 1923.

Naschrift.

Nadat het bovenstaande reeds gezet was, kreeg ik kennis van eene nieuwe circulaire van den Advocaat-Fiscaal over de toepassing van art. 74 W. v. S. op militairen; met name de circulaire aan de Auditeurs-Militair d.d. 24 Januari 1923 La. J. No. 55. Het is mij niet duidelijk of deze circulaire de in mijn opstel genoemde van 1 (14) September 1922 La. J. 55 *vervangt* dan wel *aanvult*.

Indien ik op het tijdstip, waarop ik bovenstaand opstel schreef, geweten had, dat deze nieuwe circulaire zou uitkomen, dan zou de inhoud van dit opstel uiteraard anders geweest zijn. Blijkens deze circulaire toch heeft de Minister van Justitie de noodzakelijkheid ingezien maatregelen te treffen tot ondervanging van een deel der bezwaren, die mij aanleiding gaven tot het schrijven van bovenstaand opstel.

Dit neemt niet weg, dat ook tegen de regeling van de nieuwe circulaire ernstige bedenkingen blijven bestaan. Ik kan in dit „naschrift” natuurlijk geene gedetailleerde beschouwing over deze laatste circulaire houden, het werd dan een nieuw opstel. Mogelijk vind ik later gelegenheid tot bespreking, indien niet de Redactie zelve aanleiding vindt op de bezwaren te wijzen, die tegen den inhoud dezer circulaire kunnen ingebracht worden. Uit het door de Redactie, blijkens het op blz. 207 v. gestelde, ingenomen standpunt, volgt toch m.i., dat ook voor haar ernstige bezwaren zullen zijn blijven bestaan.¹⁾

Mijne bedenking, dat aan den A.-M. eene beslissingsbevoegdheid wordt toegekend, geldt ook tegen de nieuwe circulaire. Deze geeft ons voorts eene *ingewikkelde* — overigens *vaag gestelde* — regeling, die *niet steunt op de wet*. Ik blijf de voorkeur geven aan eene aanvullende *wettelijke* regeling, als door mij voorgesteld.

Overigens hoop ik, dat weldra op eenigerlei wijze aan den Militairen Rechter gelegenheid geboden zal worden zich over de quaestie uit te spreken.

Ginneken, 2 Maart 1923.

S.

1) Zie de mededeeling op bladz. 451 van dit deel.

Het onmiddellijkheidsbeginsel in ons militair strafproces

door

J. H. VAN WERMESKERKEN,

Eerste-luitenant der Infanterie.

De regelen op blz. 21 v.v. van dit tijdschrift gewijd aan het onmiddellijkheidsbeginsel in het militair strafproces schijnen in het oog van den heer Franken geen vrede te kunnen vinden.

Naar aanleiding van dit opstel worden op blz. 169 v.v. door hem eenige opmerkingen gemaakt.

Allereerst moeten de artt. 164 R. Z. (159 R. L.) en 166 R. Z. (161 R. L.) het weer ontgelden. Voor den heer F. schijn ik niet duidelijk genoeg geweest te zijn.

Beter ware het wellicht geweest door te zeggen dat ik het eens ben dat wij *het verband* kunnen laten glijpen tusschen genoemde artikelen, omdat dit verband niet bewijst, dat hier een bewuste uitzondering op het onmiddellijkheidsbeginsel wordt gemaakt, of dat de wet dit beginsel kent en dat niet met zoovele woorden in de rechtsplegingen is voorgeschreven dat aan de verhooren van de getuigen dezelfde kracht moet worden toegekend, als aan die, afgelegd voor den officier-commissaris.

Behalve de vergelijking van de oude met de nieuwe artikelen is ter verduidelijking daarvoor gegeven een citaat uit het voorloopig verslag.¹⁾

Als argument is genoemd verband door mij niet gebruikt.

De naieve (?) vraag of het publiek de behandeling alleen maar zooveel mogelijk kan volgen doordat de stukken worden voorgelezen en niet wanneer de getuigen zelf hun verklaringen op de terechtzittingen afleggen, behoeft geen weerlegging. Er is hier sprake van verklaringen van niet ter terechtzitting verschenen getuigen.

Vervolgens wordt mij aangewreven dat ik schijn te meenen dat de wetgever van onze rechtsplegingen zich van zoo'n nauwkeurigen stijl en terminologie heeft bediend.

Niets is minder waar. Mijne meening is dat de rechtsplegingen verre van volledig, slecht geredigeerd en vol met fouten zijn. Deze meening verandert niets aan mijne opvatting dat deze wetten het onmiddellijkheidsbeginsel niet huldigen.

Wanneer de wetgever in 1912 zoo'n gewichtig beginsel in de wet had gebracht, dan is het onaannemelijk dat hij zulks zou doen in één artikel, terwijl het hoofdstuk „Rechtspleging en Handelingen der Krijgsraden, in de twee naastvoorgaande Hoofdstukken vermeld”, hetwelk ten nauwste verband houdt met het beginsel, ten

¹⁾ M. R. T. XVIII blz. 21 en 22. Zie ook noot 1 op blz. 23.

opzichte van dit beginsel geheel ongewijzigd zou hebben gelaten.

De wijzigingen in dit hoofdstuk gebracht hebben alleen ten doel om den beklaagde meerdere rechten te geven, zooals bijv. in art. 164 R.Z. (159 R.L.) opdat de beklaagde kennis bekomme van de verhooren afgelegd voor den officier-commissaris, welke verhooren niet opnieuw ter terechtzitting van den krijgsraad behoeven te worden afgelegd. ¹⁾

Voorts geeft de heer F. aan dat ik ten onrechte schijn te meenen „dat *alle* getuigenverklaringen ter terechtzitting moeten worden voorgelezen”, zelfs die van de ter terechtzitting verschenen getuigen.

Ook hier schijnt mijne bedoeling niet tot den schrijver te zijn doorgedrongen. Bij meer nauwkeurige lezing bemerkt men dat ik heb gesproken over art. 164 R.Z. (159 R.L.) ²⁾ en hierin wordt gehandeld over de „niet opgeroepen of gedagvaarde getuigen”.

In den door mij gebezigden zin: „Men kan dus wel aannemen dat *alle* verhooren van getuigen ter terechtzitting moeten worden voorgelezen” slaat *alle* op verhooren en niet op getuigen.

Ik zou wijders de bedoeling van den wetgever ten opzichte van het onmiddellijkheidsbeginsel alleen hebben weergegeven door twee citaten van twee kamerleden!

Behalve door de twee citaten heb ik in de daarop volgende bladzijden getracht de bedoeling weer te geven en tegelijkertijd willen aangeven dat de rechtspleging geen toepassing van het onmiddellijkheidsbeginsel eischt, maar wel gelegenheid laat dit te doen gelden.

Ten overvloede zou ik kunnen opmerken dat de meeningen van de heeren Hugenholtz en Van Hamel geen tegenspraak hebben ondervonden.

Het voorbeeld van den regeeringscommissaris Dresselhuys door den heer F. gegeven is zeer ongelukkig gekozen.

We hebben hier imperatieve voorschriften dat niet geprocedeerd kan worden, als de beklaagde niet ter terechtzitting aanwezig is. ³⁾

Het antwoord van den heer Dresselhuys doet sterke vermoedens rijzen dat deze niet op de hoogte was met deze voorschriften. De logica laat hier *geen* verstek gaan, zooals de heer F. wel meent, de heer Dresselhuys neemt dat verstek aan zonder motiveering. ⁴⁾

Veronderstellende dat onze rechtsplegingen het onmiddellijkheidsbeginsel voorstaan, heb ik verder gezegd, dat het logisch zou zijn dat „deze verhooren werden geregeld in het hoofdstuk *Rechtspleging en Handelingen der Krijgsraden* en dat voor het beleggen,

¹⁾ Zie ook Mem. v. toel. Bijl. Hand. 2e Kamer 1903/1904 No. 156, 3, blaz. 13 te vinden bij Mr. H. Westermann Jr. De Regtspl. bij de Landmacht en bij de Zeemacht blz. 12.

²⁾ M. R. T. XVIII, blz. 22, 1e alinea.

³⁾ Artt. 119, 159, 160, 183, 188, 191, 192 R. L., IIe titel, VII Hdst. R. L. wordt uitgezonderd.

⁴⁾ Zie ook opmerking van de regeering op het voorl. versl. Just. begr. 1919. M. R. T. XV blz. 53.

houden en sluiten van deze verhooren zal worden in acht genomen, hetgeen te dien opzichte voor den officier-commissaris is voorgescreven; zoodat nu het hooren der getuigen ter terechtzitting van den Krijgsraad *ondergeschikt* is geregeld: en wel omdat dit geen regel is." ¹⁾

De heer F. heeft deze woorden toch wel goed gelezen en voor ondergeschikt toch geen *ongeschikt* gelezen?

Ondergeschikt beteekent m. i. niets meer dan, afhankelijk van wat in de eerste plaats is geregeld, een onzelfstandige regeling dus.

Ter verduidelijking (hoewel m. i. niet noodig) wil ik mijne bedoeling wat uitgebreider weergeven.

Het onmiddellijkheidsbeginsel aannemende moeten de bewijsmiddelen onmiddellijk, d. w. z. zonder tusschenpersoon, tot den rechter komen. De getuigenverklaring speelt een voornaame rol en in verband daarmede ook het onderzoek van den rechter over die verklaringen.

Het gaat hier om te bewijzen dat een strafbaar feit door den beklagde is begaan en dat hij daaraan schuldig is.

Van het grootste belang is dan dat het onderzoek zoo volledig en goed mogelijk is geregeld. Volgens art. 185 R.Z. (193 R. L.) mag dit onderzoek alleen ter terechtzitting plaats vinden. Onze rechtsplegingen hebben een afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan het onderzoek ter terechtzitting en wel in den IIen titel, Ve hoofdstuk, n.l. Rechtspleging en Handelingen der Krijgsraden, in de twee naastvoorgaande Hoofdstukken vermeld. 't Spreekt dan van zelf dat het getuigenverhoor ter terechtzitting een zelfstandige regeling moet hebben in dit hoofdstuk en niet, zooals het nu is geregeld; n.l. onzelfstandig, *ondergeschikt*.

De zelfstandige regeling van het getuigenverhoor is nu ondergebracht in den IIen titel, IIe hoofdstuk, Informatiën voor den Officier-Commissaris in de Directiën der Marine en elders, waar de Krijgsraad resideert (in de residentie van den Krijgsraad) en voor het beleggen, houden en sluiten van de verhooren ter terechtzitting van den krijgsraad zullen de regelen in acht worden genomen, voorgeschreven bij de informatiën voor den officier-commissaris, dus de regelen van dit verhoor worden afhankelijk gesteld van die voor den officier-commissaris.

Hieruit vloeit voor mij voort dat bij de regeling van het getuigenverhoor ter terechtzitting van den krijgsraad het onmiddellijkheidsbeginsel den wetgever *niet* voor oogen heeft gestaan.

Bij de kwestie: „Eischt de rechtspleging nakoming van dit beginsel”, dan vraag ik niet: „*Is de wijze van deze getuigenverhooren meer of minder elegant geregeld?*” maar wel: „*Waar vindt de regeling der getuigenverhooren een plaats en wat gebiedt deze regeling?*”

Als redenen waarom art. 185² R. Z. (193² R. L.) het onmiddellijkheidsbeginsel eischt geeft de heer F. aan: „De Krijgsraad be-

1) M. R. T. XVIII blz. 23.

raadslaagt naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting" en verstaat onder het onmiddellijkheidsbeginsel: „De bewijsmiddelen komen ter terechtzitting tot den rechter.”

Vervolgens wordt als voorbeeld van schending van het onmiddellijkheidsbeginsel een arrest aangehaald van een aanrijding op den Overtoom te Amsterdam door de Haarlemsche (?) tram.

Eerstens moet men zich afvragen wat verstaat men onder het onmiddellijkheidsbeginsel?

De Bosch Kemper ¹⁾ zegt dienaangaande: Dit beginsel van openbaarheid, in betrekking tot den rechter, rust op de stelling, dat hoe meer een bewijsvoering middellijk is, hoe meer gelegenheid er bestaat tot onjuiste beoordeeling. Van hier moeten alle getuigen voor den rechter die het vonnis vellen zal, mondeling gehoord worden opdat de rechter de verklaringen in haar geheel kunne beoordeelen; terwijl Simons ²⁾ zegt: dat de rechter zijn vonnis slechts mag doen rusten op de mondeling, in zijne tegenwoordigheid afgelegde verklaringen van beklaagden, getuigen en deskundigen.

Het beginsel brengt mede, dat het onderzoek van den rechter loopt over mondeling in zijn bijzijn afgelegde verklaringen van personen, maar houdt ook in zintuigelijke waarneming over zaken en toestanden persoonlijk door den rechter gedaan.

Een toepassing van het beginsel zie ik in art. 407, 3°. W. v. Sv. en art. 335, 1°. W. v. Sv. (nieuw).

De heer F. meent dat het beginsel eischt dat de bewijsmiddelen *ter terechtzitting* tot den rechter moeten komen. Dit is onjuist, wel moeten de bewijsmiddelen onmiddellijk tot den rechter komen, de plaats waar deze middelen tot den rechter komen, doet aan het beginsel niets af en behoeft juist niet de terechtzitting te zijn.

Onze wetgever heeft het beginsel in ons W. v. Sv. beperkt, door voor te schrijven dat dit *alleen* maar *ter terechtzitting* kan worden geldig gemaakt. ³⁾

§ 2, titel IV W. v. Sv. bepaalt dat beklaagden, getuigen en deskundigen ter terechtzitting worden gehoord, art. 403, 3°. j°. 211 dat het persoonlijk onderzoek of bezichtiging bij den rechter gedaan, ter terechtzitting moet blijken.

Deze beperking houdt verband met het beginsel openbaarheid en het recht van verdediging van beklagde en past volkomen in het accusatoire stelsel.

De rechtbank (krijgsraad) beraadslaagt naar aanleiding van het onderzoek ter terechtzitting, d.w.z. de beraadslaging heeft plaats naar aanleiding van het onderzoek en dit onderzoek moet ter terechtzitting geschieden.

Wil men nu onderzoeken of genoemde zin het onmiddellijkheidsbeginsel eischt dan moet men nagaan, wat verstaan wordt onder „onderzoek”.

¹⁾ Wetb. v. Strafv. IIe deel blz. 391.

²⁾ Beknorte handleiding tot het W. v. Sv. 6e druk, blz. 64.

³⁾ De uitzonderingen worden buiten beschouwing gelaten.

Dit onderzoek is nu geregeld in het W. v. Sv. in § 2, titel IV, en in de rechtsplegingen in den 2en titel, V hoofdstuk. Deze hoofdstukken zijn nu zeer verschillend geregeld, het W. v. Sv. eischt de verschijning van beklaagden, getuigen en deskundigen voor den rechter, en de rechter mag slechts gebruik maken van die verklaringen welke in zijn tegenwoordigheid zijn afgelegd. Onze rechtsplegingen eischen alleen de verschijning van beklaagde en bepalen dat de verklaringen van de niet opgeroepene of gedagvaarde getuigen zullen worden voorgelezen. ¹⁾

Art. 212, laatste alinea, W. v. Sv. zegt ook dat het onderzoek ter terechtzitting geschiedt naar de regelen in dezen titel vermeld; een dergelijken regel kent ons militair strafproces niet.

De uitdrukking „het onderzoek ter terechtzitting”, naar aanleiding waarvan ook moet worden beraadslaagd, is minder juist, omdat het voorlezen van de verhooren van beklaagde en getuigen ter terechtzitting toch moeilijk met den naam van „onderzoek” kan worden bestempeld. De militaire rechter is immers verplicht, de resultaten van het onderzoek van den officier-commissaris geheel of gedeeltelijk te gebruiken tot constructie van het bewijs. ²⁾

De heer F. verwacht nu twee zaken en wel het begrip onmiddellijkheid en de toepassing van dit begrip.

Het begrip is in geen van onze wetboeken uitgedrukt. Het W. v. Sv. past het begrip toe, echter niet onze rechtsplegingen.

Het arrest dat wordt aangehaald is dan ook niet op zijn plaats.

Vermoedelijk is bedoeld het arrest van 29 Maart 1916, gewezen door het gerechtshof te Amsterdam. ³⁾

„Overwegende, dat in het beroepen vonnis de rechtbank uit eigen „waarneming van de trambanen op den Overtoom het bewijs put, „dat de automobiel van beklaagde bij het voorbijrijden van den „tramtrein, zich bevond op een afstand van hoogstens 2½ M. van „de rechtsche trambaan;

„dat echter deze bezichtiging buiten de terechtzitting is een on„wettig bewijsmiddel en het beroepen vonnis mitsdien moet worden „vernietigd;”

De rechtbank heeft hier niet gezondigd tegen het onmiddellijkheidsbeginsel; integendeel, hij heeft hier de verklaringen van getuigen of deskundigen zelfs willen uitschakelen en heeft zelf willen zien; m.i. de volmaaktste toepassing van het beginsel.

Had men de terechtzitting op den Overtoom (kunnen houden?) gehouden, dan was het bewijsmiddel wettig geweest. De onwettigheid moet dan ook niet gezocht worden *in de wijze* waarop het bewijsmiddel tot den rechter komt, maar *waar* dat middel tot den rechter komt.

Voorts schijnt de heer F. van meening te zijn, dat ik de stelling

¹⁾ Art. 164 R. Z. (159 R. L.).

²⁾ Het ontwerp tot wijziging van de R. Z.; J. P. van Rossum Jr., blz. 182/183.

³⁾ W. v. h. R. 9944.

verkondigd heb, dat in onze rechtsplegingen de getuigenis van de gerechtelijke instructie als bewijsmiddel wordt gevorderd.

Vanwaar deze meening?

Wel heb ik gezegd: „Art. 185² R. Z. (193² R. L.) eischt niet „het „getuigenverhoor ter terechtzitting en verbiedt *niet* het voorlezen der „getuigenverklaring als bewijsmiddel.” ¹⁾

Niettegenstaande een imperatief voorschrift ontbreekt, vermeen ik toch, dat het systeem der rechtsplegingen medebrengt, dat getuigen en deskundigen als regel *niet* op de terechtzittingen worden gehoord. ²⁾

Vervolgens wordt door den heer F. het voorschrift van art. 159 C. W. W. (210 C. W. L.) aangehaald als argument, dat de militaire rechter slechts gebruik mag maken van het bewijsmiddel van art. 392 W. v. Sv. n.l. *Bewijs door getuigen*. Volkomen waar, maar de wijze waarop de rechter kennis bekomt van dit bewijsmiddel is in de rechtspleging niet dezelfde als in het W. v. Sv.

Wat moet men verstaan onder „voorschriften omtrent het bewijs der misdaden van het algemeen regt?”

Groot verschil van gevoelen heeft bestaan over de woorden „algemeen regt”, terwijl ook de jurisprudentie wisselend is geweest. ³⁾

De latere jurisprudentie neemt aan dat onder voorschriften van het algemeen regt die van het huidige W. v. Sv. moeten worden verstaan.

Deze voorschriften zijn voornamelijk neergelegd in den 21en titel. Waar onze rechtsplegingen of crimineele wetboeken een regeling geven, mag die van het W. v. Sv. niet worden gevolgd.

De militaire rechter moet dus gebruik maken van de bewijsmiddelen omschreven in het W. v. Sv., en welke kracht daaraan moet worden toegekend en welke hoeveelheid bewijs noodig is om tot veroordeeling te komen leert hem hetzelfde W. v. Sv., maar omtrent den vorm waarin de bewijsmiddelen tot hem komen is hij gebonden aan de rechtsplegingen.

Hij mag dus gebruik maken van de getuigenverklaringen afgelegd voor den officier-commissaris, maar ook mag hij getuigen ter terechtzitting hooren, die reeds door den officier-commissaris zijn gehoord.

Een andere reden dat onze rechtsplegingen het onmiddellijkheidsbeginsel niet kennen, ligt in de afwijkende regeling van het onderzoek ter terechtzitting voor de berechting van strafbare feiten, als overtredingen in het gemeene strafrecht omschreven. ⁴⁾

Hier wordt van toepassing verklaard het grootste deel der artikelen van § 2, titel IV W. v. Sv.

¹⁾ M. R. T. XVIII blz. 24.

²⁾ Zie praeadvies en verslag Mil. Juristendag. M. R. T. XV, blz. 53, 54, 75, 76, 253, 266 en 287. Voorts M. R. T. XVI blz. 491, 492.

³⁾ Uitvoerig over deze kwestie wordt gehandeld door Pols, *Crimineel Wetboek*, blz. 578 v.v. Zie ook M. R. T. V. blz. 105 v.v. en M. R. T. XVI blz. 488 v.v.

⁴⁾ R. Z. art. 183 en 184 (R. L. 178 en 179).

Ten slotte heb ik art. 28 R. Z. (31 R.L.) zoodanig geïnterpreteerd, dat door het ontbreken van het woordje „nader” hier geen getuigen mogen worden gehoord, die reeds door den officier-commissaris in de directiën der Marine en elders, waar geen krijgsraad resideert, (buiten de residentie van den krijgsraad) zijn gehoord.

Ik geef volkomen toe dat de door mij gebezigde zin „hier is dus sprake van getuigenissen en bewijzen die *nog niet* zijn ingewonnen, „nader” wordt ook hier niet gebezigd”¹⁾ daartoe gegronde reden geeft.

De zin moet echter als volgt worden gelezen „hier is dus sprake van getuigenissen en bewijzen, die *al of niet* zijn ingewonnen, „nader” wordt ook hier niet gebezigd”.

De fiscaal (auditeur-militair) heeft dus ook het recht om reeds gehoorde getuigen door den officier-commissaris in de directiën der Marine en elders, waar de krijgsraad resideert (in de residentie van den krijgsraad) te doen hooren. Het woordje „nader” is niet gebezigd, omdat het verhoor dan beperkt zou worden uitsluitend tot gehoorde getuigen. De wetgever heeft dit niet gewild; de zinsbouw van dit artikel zou bovendien geheel veranderd moeten worden.

De meening eertijds door de regeering geuit dat de herziening van het formeele recht eerst plaats moet vinden, nadat het materieele recht is herzien²⁾ kan nu verwezenlijkt worden.

1 Januari j.l. deed ons Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht haar intrede, na bijna twintig jaar op invoering te hebben gewacht.

Dat het formeele recht spoedig een herziening moge ondergaan, dan wordt voldaan aan eene sinds tientallen van jaren (ik mag wel zeggen van kort na de invoering) dringend gevoelde behoefte en kwesties als boven omschreven zullen allicht tot het verleden komen te behooren.

Hiermede sluiten wij de discussie.

Red. M. R. T.

1) M. R. T. XVIII blz. 23, regel 11, 10 en 9 v. o.

2) Mil. Straf- en Tuchtrect, v. d. Hoeven I blz. 9 en 10.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1922—1923. — 193.

Invoering van het voorwaardelijk stellen ter beschikking van de Regeering en van de voorwaardelijke plaatsing in een tuchtschool, benevens eenige wijzigingen in de wet van 12 Februari 1901 (Staatsblad n°. 64) ¹⁾.

VERSLAG.

(de vroegere stukken zijn gedrukt onder N°. 193 der Zitting 1922).

De indiening van dit wetsontwerp vond algemeene instemming.

Dat in de toelichting op een ontwerp van dezen aard het streven naar bezuiniging naar voren wordt gebracht, werd intusschen door eenige leden ten zeerste betreurd. Deze leden toch waren van oordeel, dat zuinigheidsmotieven nimmer behooren te gelden waar het betreft de behartiging der zedelijke belangen van jeugdige personen.

Eenige leden meenden er met nadruk op te moeten wijzen, dat de voorgestelde bepalingen onmogelijk het beoogde effect kunnen sorteerden, wanneer niet behoorlijk de hand wordt gehouden aan de naleving van de bijzondere voorwaarden, bij de voorwaardelijke terbeschikkingstelling en de voorwaardelijke veroordeeling tot plaatsing in een tuchtschool gesteld, en wanneer niet voldoende wordt zorg gedragen, dat de minderjarige delinquenten, wanneer zij op vrije voeten worden gelaten, de noodige hulp en steun ontvangen. Is het voor een deugdelijke toepassing van het instituut der voorwaardelijke veroordeeling in het algemeen een eerste vereischte, dat de bij het vonnis gestelde voorwaarden zoo goed mogelijk nageleefd worden en dat aan den veroordeelde doelmatige hulp en bijstand worden verleend door hen, die daartoe bij dat vonnis zijn aangewezen, van zeer bijzonder belang is dit vereischte, waar het, gelijk in het onderhavige geval, kinderen betreft. De leden hier aan het woord hadden noch in het ontwerp, noch in de Memorie van Toelichting de noodige waarborgen aangetroffen, dat bij de voorwaardelijke terbeschikkingstelling en de voorwaardelijke plaatsing in een tuchtschool aan het door hen genoemde vereischte zal wor-

¹⁾ Zie voor Ontwerp van Wet en Memorie van Toelichting Dl. XVIII bladz. 176 e. v.

den voldaan. Gaarne zouden zij daarom van den Minister vernemen, of er zoodanige waarborgen bestaan en, zoo ja, welke deze zijn. Tot het stellen dezer vraag gaf hun mede aanleiding de wetenschap, dat, ook om redenen van bezuiniging, de vereenigingen, welke zich belasten met de behartiging der geestelijke en stoffelijke belangen der misdadige of verwaarloosde jeugd, in de toekomst minder subsidie van het Rijk zullen ontvangen dan tot dusver het geval was.

Ad art. 39bis a. Sommige leden gaven als hun meening te kennen, dat de woorden „is gebleken”, voorkomende op den voorlaatsten regel van het eerste lid van dit artikel behooren te worden vervangen door: „getoond heeft”. Zooals de redactie thans luidt — zonder vermelding van dengeen, aan wien een en ander moet zijn gebleken — zal naar de meening dezer leden niet met vrucht van den rechter kunnen worden gevorderd, dat het kind onvoorwaardelijk ter beschikking van de Regeering worde gesteld. Wordt echter de bovenbedoelde wijziging aangebracht, dan zal het Openbaar Ministerie huns inziens een basis hebben tot het instellen der vordering, in artikel 14f en de rechters eene tot het geven van de beslissing, in artikel 14h van het Wetboek van Strafrecht bedoeld.

Naar de leden, hier aan het woord, opmerkten, zou de door hen aanbevolen wijziging niet ten gevolge behoeven te hebben een soortgelijke wijziging in de bepaling, voorkomende sub 5°. van het tweede lid van het onderhavige artikel, wijl uit die bepaling duidelijk blijkt, dat de omstandigheid, dat het kind onvoorwaardelijke opvoeding van de Regeering behoeft, moet zijn gebleken aan den rechter, die de last tot tenuitvoerlegging geeft.

Vertrouwende, dat de Minister bereid zal zijn het bovenstaande vóór de openbare behandeling van het wetsontwerp schriftelijk te beantwoorden, is de Commissie van Rapporteurs van oordeel, dat daarmede die behandeling genoegzaam zal zijn voorbereid.

Aldus vastgesteld den 9den November 1922.

VAN RAPPARD.
TILANUS.
VAN SASSE VAN YSSELT.
WINTERMANS.
VAN SCHAIK.

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG.

(Ingezonden bij brief van 15 November 1922).

Met voldoening vernam de ondergeteekende, dat de indiening van het ontwerp algemeene instemming heeft gevonden.

Het voorbehoud, hetwelk daarbij intusschen werd gemaakt door eenige leden met betrekking tot de verklaring in de Memorie van

Toelichting, dat het streven naar bezuiniging aan het ontwerp niet vreemd is, schijnt den ondergeteekende niet wel gegrond. De stelling toch, dat zuinigheidsmotieven nimmer behooren te gelden waar het betreft de behartiging der zedelijke belangen van jeugdige personen, kan in hare algemeenheid moeilijk worden aanvaard. Indien immers een zelfde doel op andere wijze met minder kosten kan worden bereikt, kan ook op dit terrein tegen het volgen van die andere wijze wel geen bezwaar bestaan. En uiteraard nopen de tegenwoordige omstandigheden meer dan anders om zich op elk terrein reukzaam te geven, of een meer economisch handelen in den voren-aangegeven zin mogelijk is. Alleen van eene bezuiniging in dien geest is, zooals uitdrukkelijk in de Memorie van Toelichting is te kennen gegeven, in dit ontwerp sprake.

Ook de ondergeteekende is van oordeel, dat bij de toepassing der voorwaardelijke voorzieningen op minderjarigen in het bijzonder aanleiding zal bestaan om door bijzondere voorwaarden in hulp en steun aan de betrokkenen te voorzien. Uit het bepaalde onder 1°. van het tweede lid van het ontworpen art. 39bis, a, blijkt zulks reeds. In de Memorie van Toelichting is verder betoogd, dat de voorwaardelijke ter-beschikking-stelling wel als regel met bijzonder toezicht gepaard zal gaan. Er was geen aanleiding daaromtrent in het ontwerp of in de toelichting in nadere bijzonderheden te treden, wijl in de eerste plaats op het oordeel van den rechter mag ¹⁾ vertrouwd en voorts de organisatie van Rijkswegen van een en ander reeds gegeven is in de bestaande regelingen met betrekking tot het voorwaardelijk ontslag van ter beschikking gestelde minderjarigen en de reclasseering.

Ad artikel 39bis, a. Het is den ondergeteekende niet duidelijk, dat vervanging van de woorden „is gebleken” door „getoond heeft” noodig zou zijn om met vrucht van den rechter te kunnen verkrijgen, dat het kind onvoorwaardelijk ter beschikking wordt gesteld. In het Verslag wordt die stelling geadstrueerd met de opmerking, dat niet vermeld wordt degene, aan wien een en ander moet zijn gebleken, doch voor den aanhef van het artikel schijnt den ondergeteekende even duidelijk, als zulks naar het oordeel van de in het Verslag aan het woord zijnde leden zelf bij de bepaling onder 5°. van het tweede lid het geval is, dat de behoefte van den minderjarige aan onvoorwaardelijke opvoeding moet zijn gebleken aan „hem”, sc. den rechter, die ingevolge den aanhef den last tot uitvoering op grond van die behoefte heeft te geven. De ondergeteekende kan bovendien niet inzien, waarom het geopperde bezwaar, indien juist, niet in even sterke mate zou gelden tegen de in het Verslag aanbevolen wijziging.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

1) Lees: mag worden vertrouwd.

In hare vergadering van 17 November 1922 heeft de Tweede Kamer der Staten-Generaal het ontwerp van wet in openbare behandeling genomen.

Over het ontwerp van wet worden geen algemeene beraadslagingen gevoerd.

Artikel I wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Beraadslaging over artikel II:

De heer DRESSELHUYNS: Mijnheer de Voorzitter! Ik stel de strekking en de bedoeling van dit wetsontwerp zeer op prijs, maar ik zou toch een enkele vraag willen stellen aan den Minister van Justitie. Bij artikel II wordt een regeling gemaakt, volgens welke het Algemeen College van Toezicht, Bijstand en Advies in spoedzaken niet meer zal worden gehoord, in afwijking, zegt de Minister, van het oordeel van dat college. Ik zal niet in mijn qualiteit van voorzitter van dat college het woord voeren, maar ik zou toch deze verzekering willen ontvangen, welke niet in een wettelijken vorm behoeft te worden omgezet, omdat zij kan worden vastgezet in een algemeenen maatregel van bestuur, namelijk dat, indien de Minister besluiten neemt in spoedeisende zaken en dus het Algemeen College niet hoort, althans het Algemeen College van de genomen beslissingen ten spoedigste in kennis zal worden gesteld, zoodat het mogelijk zal zijn bezwaren, zij het dan ook achteraf, maar die voor het vervolg preventief kunnen werken, kenbaar te maken. Ik onderstel, dat de Minister daartegen geen bezwaar zal hebben, en ik zou het ten zeerste waardeeren, indien Zijn Excellentie die verzekering wilde geven.

De heer KLEERKOPER: Mijnheer de Voorzitter! Ook ik wensch aan den Minister omtrent deze materie een vraag te stellen. In de Nota naar aanleiding van het Verslag heeft de Minister de opmerking gemaakt, dat, wanneer in de Memorie van Toelichting van bezuiniging wordt gesproken, men niet op grond daarvan mag aannemen, dat uit dat oogmerk dit voorstel is geboren. Ben ik goed ingelicht, dan is de eerste stap in deze richting uitgegaan van menschen, die op dit gebied tot oordeelen bevoegd zijn en hun sporen in deze hebben verdiend. Een ieder zal het zeker toejuichen, indien een dergelijk systeem goed *kan* werken. Maar hier rijst juist mijn vraag.

Door hetgeen wordt voorgesteld zal een deel van het practische werk, dat thans door de tuchtcholen geschiedt, naar de reclasseringsinstituten worden overgebracht, en daartegen kan geen bezwaar worden gemaakt. Men kan de vraag opperen, of bij de benoeming van den kinderrechtter voldoende rekening is gehouden met de eischen, welke in verband met dit wetsontwerp aan zulk een

ambtenaar zullen moeten worden gesteld, en of de voorwaardelijke veroordeeling wel gewenscht is voor alle kinderen, zoowel de oudere als de jongere. Het lijkt mij niet verstandig thans daarop in te gaan. Doch als men de verslagen van de reclasseerings-instituten, bijv. dat te Amsterdam, en ook de artikelen van den heer Muller in zijn maandblad leest, dan vindt men daarin deze klacht, dat het Departement aanmerkelijk heeft bezuinigd op de gelden, welke voor de reclasseeringsinstituten beschikbaar worden gesteld, speciaal in verband met de voorwaardelijke veroordeeling van volwassenen. Nu wordt door dit wetsontwerp dat instituut uitgebreid, en dan valt de opmerking te maken, dat het gemakkelijk zal zijn om later smalend te spreken over de resultaten van de voorwaardelijke veroordeeling, als aan die instituten de gelden niet of niet voldoende worden gegeven om hun werk op dit gebied te doen.

Als de Minister afwijst het denkbeeld, dat het hier gegaan zou zijn om bezuiniging en niet om het belang der kinderen, zou ik deze toezegging van hem willen ontvangen, dat de nieuwe uitgaven, die de reclasseeringsinstituten noodig zullen hebben voor de vervulling van de nieuwe taak, welke dit wetsontwerp op die nieuwe instituten zal leggen, zullen worden gedekt door hetgeen de Minister voor dit nieuwe werk hun beschikbaar zal stellen.

Want alleen door aan de reclasseering die middelen te verschaffen, kan bereikt worden wat beoogd wordt, nl. dat de reclasseering inderdaad zal vervangen het plaatsen in een tuchtschool.

De heer VAN SASSE VAN YSSELT: Mijnheer de Voorzitter! Ik vereenig mij gaarne met hetgeen de beide geachte vorige sprekers ten deze hebben gezegd. Ook ik juich de indiening van dit wetsontwerp toe, omdat daardoor wordt voorzien in de eenige leemte, die thans nog in onze kinderwetgeving bestaat. Ik ben het voorts met den laatsten geachten spreker volkomen eens, dat, wil het instituut der voorwaardelijke terbeschikkingstelling en voorwaardelijke veroordeeling tot tuchtschoolstraf effect sorteeren, voor alles noodig is een behoorlijke reclasseering van de jeugdige delinquenten.

Nu ben ik echter niet zoo ongerust als de laatste geachte spreker, die gemeend heeft, dat hierop te veel bezuinigd zal worden, daar toch de Minister in zijn Memorie van Antwoord heeft verklaard, dat de vrees, die eenige Kamerleden blijkens het Eindverslag geuit hebben voor te groote bezuiniging te dien opzichte, niet juist is, en dat de Regeering zal zorgen, dat met gepaste zuinigheid toch bereikt zal worden hetgeen door allen wordt gewenscht, nl. dat gezorgd worde voor behoorlijke reclasseering van de jeugdige voorwaardelijk veroordeelde delinquenten. Ik hoop niets liever, dan dat dit gebeuren zal, want als dit deel der voorwaardelijke veroordeeling zal zijn gekomen in onze wetgeving, dan zal toch voor alles noodig zijn zorg te dragen voor een behoorlijke reclasseering. Als toch ergens noodzakelijk is toezicht op voorwaardelijk veroordeel-

den, dan is dit zeker het geval met kinderen. Daarom zal het ook mij aangenaam zijn, dat de Minister op de vragen van den laatsten spreker een antwoord zal geven, dat allen, die belangstellen in de jeugdige delinquenten, zal bevredigen.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! De opmerkingen van de heeren Kleerekoper en van Sasse van Ysselst zijn van eenigszins algemeenen aard. Die heeren hebben er te recht op gewezen, dat dit wetsontwerp gewenscht is, ook afgezien van overwegingen van zuinigheid. Ik heb dan ook afgewezen het denkbeeld, alsof dit wetsontwerp uitsluitend aan overwegingen van zuinigheid zou zijn toe te schrijven, maar ik moet wel dit zeggen, dat helaas tegenwoordig bij alle zaken de overweging van zuinigheid een rol speelt. Hier geldt het nu een zaak, die op zichzelf gewenscht is, afgescheiden van overwegingen van zuinigheid, maar er zijn wel eens gevallen, waarin wij gedwongen zijn zuinigheid toe te passen op een wijze, die ons niet aangenaam voorkomt. De Kamer heeft bij de algemeene beschouwingen uit den mond van den Minister van Financiën een opmerking in dezen geest kunnen hooren. Maar alle Ministers lijden er aan, dat zij uit overwegingen van bezuiniging hun bemoeiingen meer moeten inkrimpen dan hun aangenaam is. Ik zeg dat niet ten aanzien van dit ontwerp, maar omdat ik het anders toch bij de behandeling van hoofdstuk IV had moeten opmerken.

De heer Kleerekoper heeft tegen dit ontwerp geen bedenkingen in het midden gebracht, maar hij wenscht eigenlijk, dat wat door toepassing van dit ontwerp kan worden bezuinigd, zal worden besteed voor de reclasseering. De Kamer zal begrijpen, dat ik op het oogenblik niet kan adviseeren om den post voor reclasseering te verhoogen. Waarin kan de door dit ontwerp te verkrijgen bezuiniging bestaan? Dat de voorwaardelijk ter beschikking gestelden niet naar een tucht school of een opvoedingsgesticht worden gezonden, waardoor minder uitgaven noodig zijn. Maar iedereen kan begrijpen, dat die bezuiniging niet op een zekere som kan worden getaxeerd. Maar om nu te zeggen, dat het geld, dat hierdoor zal worden bespaard, zal gebruikt worden tot verhoogen van het voor reclasseering uitgetrokken bedrag, is zeer moeilijk.

Men is natuurlijk overtuigd van de noodzakelijkheid van den dienst van de reclasseeringsinstellingen en zal beginnen, een beroep op haar zoo onbaatzuchtig mogelijke medewerking te doen. Dat is de positie, die wij op het oogenblik moeten innemen. Ik acht mij, bij den staat, waarin de bewerking van het budget tegenwoordig verkeert, en bij de noodzakelijkheid om naar financieel evenwicht te streven, niet gerechtigd de toezegging te doen, dat ik er meer geld voor zal vragen. Het spreekt natuurlijk vanzelf, dat de belangen, die de Minister van Justitie heeft te behartigen, er toe leiden, dat hij zijn best doet, die belangen zoo goed mogelijk te behartigen.

Wat betreft de vraag van den heer Dresselhuys, die komt mij alleszins billijk voor. Indien het algemeen college in spoedeisende gevallen niet wordt geconsulteerd, is het billijk, dat het kennis krijgt van de genomen beslissingen, omdat het op de hoogte van de materie dient te blijven.

De heer KLEEREKOPER: Mijnheer de Voorzitter! De Minister zegt, dat, wanneer in sommige gevallen de opneming in de tuchtschool nog kan worden verdaagd met de hoop, dat het kind zich goed zal gaan gedragen, zulks automatisch een bezuiniging is, al ligt die overweging aan dit wetsontwerp niet ten grondslag. Maar heeft nu een dergelijke voorwaardelijke veroordeeling, wat beteekent: gij krijgt een kans, uit de tuchtschool te blijven, eenige reële beteekenis, wanneer de Staat zich niet daadwerkelijk bemoeit met de vraag, hoe aan dat kind dat betere gedrag mogelijk te maken?

Allereerst het practische argument. Als dat straatboefje met een bedreiging naar huis wordt gestuurd, moet men zich niet te veel illusies maken van de uitwerking. Uitgestelde straffen zijn voor de meeste kinderen hoogst ondienstig, maar als de termijn van uitstel langer duurt dan 4 dagen, is er geen kind, dat na eenige weken die bedreiging niet in zijn kinderziel totaal is vergeten. Er moet dan naast staan de paedagoog, die het helpt onthouden en het kind ruggesteun geeft. Als dat niet gebeurt, is dit een bezuiniging, die de wijsheid bedriegt, want dan komen die kinderen in 3/4 van de gevallen na eenigen tijd toch in de tuchtschool terecht.

Maar daarbij komt dit: terecht zegt de Minister, dat deze quaestie bij de begroting onder de oogen moet worden gezien, maar door de reclasseeringsinstellingen wordt reeds gezegd: met de beperkingen, welke de Minister ons oplegt, wordt speciaal ons werk in verband met de voorwaardelijke veroordeeling verijdeld. De meest treffende voorbeelden worden gegeven, dat geld, dat voorwaardelijk veroordeelden noodig hebben om weer op de been te komen, voor een onderneminkje of voor een of ander voorwerp, dat zij behoeven om arbeid te kunnen verrichten, zoo goed mogelijk uit eigen middelen door de reclasseeringsinstellingen wordt opgebracht, omdat de gelden, welke het Rijk beschikbaar stelt, niet voldoende zijn. Dit wetsontwerp heeft de strekking, den arbeid van de reclasseeringsinstellingen uit te breiden, maar meer geld kan de Minister niet beschikbaar stellen. Mijn standpunt is na die weigering, dat ik geen vrijheid vind, mij tegen dezen maatregel te verzetten, maar dat ik omtrent de werking van dit instituut, zoowel uit een oogpunt van bezuiniging als van verbetering van paedagogiek, in alle opzichten uiterst sceptisch moet gestemd zijn.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil alleen nog de opmerking maken, dat ik niet gezegd heb, dat men zich aan die voorwaardelijk ter beschikking gestelden

verder niet gelegen moet laten liggen. Men zal wel degelijk, ook van Regeeringswege, het mogelijke doen en ook van de medewerking der reclasseeringsinrichtingen gebruik maken. Alleen heb ik niet toegezegd, dat daarvoor gelden zouden worden aangevraagd.

De beraadslaging wordt gesloten en het artikel zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De beweegreden van het ontwerp van wet wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp van wet wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Eerste Kamer der Staten-Generaal, die volgens het Eindverslag van hare Commissie van Rapporteurs, uitgebracht 22 November 1922, tegen het ontwerp van wet geen bezwaren had, heeft het ontwerp in hare vergadering van 23 November 1922 zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp is als Wet van 24 November 1922 opgenomen in Staatsblad no. 612 (Uitgegeven 4 December 1922).

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL

ZITTING 1922—1923.

Eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht.

De openbare behandeling van dit wetsontwerp had in de Tweede Kamer der Staten Generaal plaats op 1 December 1922.

Uit de Handelingen 1922—1923—II bladz. 796 e. v. citeeren wij:

De algemeene beraadslaging wordt geopend.

De heer VAN SASSE VAN YSSELT: Mijnheer de Voorzitter! Toen dit wetsontwerp in de afdelingen in behandeling kwam was niet bekend, welke voornemens de tegenwoordige Regeering heeft met wetsontwerp n°. 48, dat door het Ministerie-Cort van der Linden werd ingediend tot afschafing van de approbatie der vonnissen van de krijgsraden en tot regeling van het hooger beroep in militaire strafzaken.

Uit de Memorie van Antwoord betreffende dit wetsontwerp meen ik te kunnen opmaken, dat deze Regeering voornemens is te handhaven wetsontwerp n°. 48, hetwelk door haar voorgangster niet verder in behandeling is genomen, omdat de toenmalige tijdsomstandigheden het wenschelijk maakten de bestaande regeling omtrent de vonnissen van de krijgsraden voorloopig intact te laten.

Nu mij gebleken is, dat de tegenwoordige Regeering van plan is wetsontwerp n°. 48 te handhaven, zal ik geen amendement voorstellen, zooals ik aanvankelijk voornemens was te doen, op art. 1 van dit wetsontwerp, waarbij de Regeering voorstelt om de gebrekkige redactie van art. 1 van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in stand te laten.

Het is een gebrekkige redactie, want er wordt in gezegd, dat het Hoog Militair Gerechtshof bij zich heeft een advocaat-fiscaal voor de zee- en landmacht en een griffier.

Men zegt wel van een kind, dat het bij zich heeft een kindermeisje, en van een koopman, die bij zijn tegenpartij komt, dat hij bij zich heeft een advocaat, maar men zegt niet, dat een rechterlijk college bij zich heeft een lid van het O. M. of een griffier.

Maar hoe het zij, de tegenwoordige Regeering is, naar ik meen, voornemens wetsontwerp n°. 48 in stand te laten en daarom zal ik geen amendement tot verbetering der gebrekkige redactie van art. 1 voorstellen.

Wanneer de Regeering werkelijk voornemens mocht zijn wetsontwerp n°. 48 in deze Kamer wederom aanhangig te maken, dan zou ik haar in ernstige overweging willen geven om de geheele provisioneele instructie van het Hoog Militair Gerechtshof, die reeds bestaat van af 1814, dus reeds meer dan 110 jaren, niet verder meer op te lappen, maar een nieuw voorstel van wet in de plaats daarvan in te dienen. Zij is toch zoo vermolmd en uit den tijd, dat het jammer zou zijn als men nog ging probeeren dat oude, versleten stuk op te lappen en in stand te laten.

In elk geval zou ik, wanneer de Provisioneele Instructie naar haar oordeel in stand zou moeten blijven, de Regeering instantelijk in overweging willen geven om bij de Memorie van Antwoord betreffende wetsontwerp n°. 48 ook nog voor te stellen om van art. 91 van de Provisioneele Instructie af te kappen de staart, hierin bestaande, dat de advocaat-fiscaal zich zal hebben te gedragen naar de voorschriften, die door het Hoog Militair Gerechtshof of zijn commissarissen hem gegeven worden.

Dat is iets, wat niet meer past in een behoorlijke regeling van het strafprocesrecht, maar dat alleen verband houdt met wat zoo te recht het Ministerie-Cort van der Linden verkeerd vond, nl. dat de advocaat-fiscaal en de auditeur-militair niet mogen komen in hooger beroep van de vonnissen der krijgsraden dan op last of met machtiging van het Hoog Militair Gerechtshof.

Wanneer de Regeering werkelijk wil handhaven wetsontwerp n°. 48, dan hoop ik, dat zij daarbij ook nog onder oogen zal willen zien de vraag, of het wel wenschelijk is, de approbaties van de temporaire krijgsraden af te schaffen, welke kunnen worden ingesteld krachtens artikel 40 van de wet van 23 Mei 1899 en die hebben bestaan in het begin van den oorlog van 1914, doch later bij een wet, die in deze Kamer werd aangenomen, zijn afgeschaft geworden. Wat ik echter niet hoop is dit, dat, zooals de Regeering in de Memorie van

Antwoord, behoorende tot het onderwerpelijke wetsontwerp, in het vooruitzicht heeft gesteld, het juridisch gedeelte van het Hoog Militair Gerechtshof in het vervolg uit leden van de burgerlijke gerechtshoven zal bestaan.

Het wil mij toch voorkomen, dat dit zeer verkeerd zou zijn, omdat deze juristen niet voldoende op de hoogte zijn van de militaire toestanden en vooral niet van hetgeen noodig is tot handhaving van de militaire tucht.

Zal ik medegaan met dit wetsontwerp, zooals het thans luidt, zoo zou ik toch der Regeering in overweging willen geven een kleine aanvulling te geven aan artikel 3 van dat wetsontwerp.

De Regeering is, zooals ik tot mijn voldoening zag, ingegaan op de wenschen van deze Kamer en van de Commissie van Rapporteurs, om in het vervolg bij de landmacht slechts te hebben één krijgsraad. De Kamer was bij haar onderzoek in de afdelingen en daarna ook de Commissie van Rapporteurs van oordeel, dat in het vervolg kan worden volstaan met één krijgsraad bij de landmacht, omdat het te voorzien is, dat, nu er zoo weinig troepen meer onder de wapenen zullen zijn, er ook weinig delicten meer door de militairen zullen worden gepleegd. Maar wanneer er maar één krijgsraad bij de landmacht meer zal zijn, dan zal daarvan het gevolg wezen, dat als die krijgsraad zal komen te zetelen, zooals ook de wensch van de Kamer is, blijkens de uitingen in het Voorloopig Verslag, te Utrecht, dat alsdan de reis- en verblijfkosten van getuigen zeer hoog zullen worden. Daarom is het mij voorgekomen, na hetgeen hierover mij is medegedeeld na het uitkomen van het Eindverslag door onze geachte medeleden, de heeren Beumer en van Rijckevorsel, die voorzitters zijn van raden van beroep en door hun praktisch weten hoe goed het werkt, dat die raden zetelen niet alleen op hun standplaatsen maar ook op andere zittingplaatsen, aan de Regeering in overweging te moeten geven of het niet zaak zou zijn aan artikel 3 van het wetsontwerp een alinea toe te voegen, waardoor het mogelijk zal zijn, dat de krijgsraad bij de landmacht niet alleen zal zitting houden te Utrecht, als deze gemeente zijn standplaats zal worden, maar ook in andere zittingplaatsen. Ik ben daarom zoo vrij geweest den Minister van Justitie een redactie in overweging te geven tot aanvulling van artikel 3 van het wetsontwerp in dier voege, dat bij algemeenen maatregel van bestuur zullen kunnen worden bepaald de zittingplaatsen, waar de in te stellen krijgsraad bij de landmacht ook zitting zal kunnen houden.

Wanneer dat zou kunnen gebeuren, zou met dit bezuinigingswetje nog meer bezuiniging worden bereikt, wat toch de strekking van dit wetsontwerp is. Het zal mij daarom zeer aangenaam zijn van de Regeering te vernemen of zij met mijn denkbeeld kan instemmen.

Mijnheer de Voorzitter! In artikel 4 van het wetsontwerp wordt o. m. gezegd:

„De ambtenaren bij de ontbonden krijgsraden ontvangen een wachtgeld overeenkomstig bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen regelen.”

Nu is bij dit artikel 4 wel gezorgd voor de presidenten van de te ontbinden krijgsraden, zoodat zij er zeker van kunnen zijn, dat zij voor hun leven een wachtgeld zullen hebben, maar wat ten aanzien van de andere ambtenaren bij de te ontbinden krijgsraden zal geschieden, valt uit dit artikel niet op te maken. Wat zal, als de krijgsraden worden ontbonden, b.v. het lot zijn van de auditeurs-militair, wat van de provoosten-geweldige, wat van de klerken bij die krijgsraden? Zullen die met een klein wachtgeld worden afgescheept of zal de Regeering ook in hun geval betrachten hetgeen zij heeft betracht, toen de Raden van Beroep voor de Ongevallenwet werden ontbonden? Ik zou van de Regeering dienaangaande ook gaarne een antwoord ontvangen, want het zou m. i. onbillijk en zeer onmenselijk zijn, indien, behalve voor de voorzitters, ook niet behoorlijk voor de overige ambtenaren bij de krijgsraden werd gezorgd.

De heer HUGENHOLTZ: Mijnheer de Voorzitter! Bij het onderzoek in de afdeelingen hebben sommige leden hun bezwaren geuit tegen de militaire rechtspraak in het algemeen en tegen de wijze, waarop die rechtspraak wordt uitgeoefend, met name over het onderwerpen aan het oordeel van den Krijgsraad van alle overtredingen, door militairen begaan. Dat is geschied, niettegenstaande ongeveer een jaar geleden door mij uitvoerige beschouwingen aan dit zelfde onderwerp in de Kamer zijn gewijd en nadat bij de behandeling van het Militaire Wetboek van Strafrecht en van de Wet op de Krijgstucht zeer uitvoerig daarover van gedachten is gewisseld. Het verwondert mij niet, dat de Regeering meent, dat het thans niet de gelegenheid is om in die discussies terug te treden. Wat mij betreft, ook ik vind daartoe geen aanleiding. Dat intusschen bij het afdeelingsonderzoek die bezwaren opnieuw naar voren zijn gebracht, moge voor de Regeering een aanwijzing zijn van den grooten weerzin, die vele leden in deze Kamer bezielt bij het bespreken van deze materie. Het bestaan zelf van een militaire rechtspraak, een uitzonderingsrecht voor de militairen, stuit ons zoo tegen de borst, dat verschillende leden hebben gemeend bij deze gelegenheid daartegen opnieuw ernstig hun bezwaren te moeten uitspreken.

Ik zal ook niet terugtreden in de quaestie van het rechtsgebied van den militairen rechter omdat ik gelegenheid heb gehad bij de uitvoeringswet ¹⁾ deze zaak ampel te bespreken, en, zooals reeds in de Memorie van Antwoord is gememoreerd, heb ik toen het mijne gedaan om te trachten een goed systeem te vinden voor het uitschakelen van bepaalde overtredingen van de jurisdictie van den militairen rechter. Het amendement, toen door mij voorgesteld, is verworpen. Sedert dien is de samenstelling van de Kamer niet zoodanig veranderd, dat ik hoop zou kunnen koesteren, dat een dergelijk amendement thans bij de Kamer een beter onthaal zou vinden. Het tegendeel is eerder het geval. Het komt mij daarom voor, dat het zou zijn een ongerecht-

¹⁾ Lees: Invoeringswet.

vaardigd beslag leggen op den tijd van de Kamer om nu opnieuw een dergelijke poging te wagen. Ik zal die poging dus nalaten, maar het zal de Regeering niet verwonderen, dat, al heeft de meerderheid van de Kamer zich niet met mijn denkbeelden kunnen vereenigen, mijn overtuiging in deze allermint is geschokt, en dat ik nog steeds blijf koesteren de bezwaren, die ik toen uitvoerig heb uiteengezet.

Intusschen is dat voor mij geen reden om mijn stem aan dit wetsontwerp te onthouden, want wanneer ik mijn stem aan dit wetsontwerp geef, spreek ik daarmee allermint uit, dat ik nu dit systeem goedkeur. Neen, ik spreek daarmee dan uit, dat ik mij kan vereenigen met de bezuiniging, die in dit opzicht door de Regeering wordt voorgestaan. Elke gulden, die hier kan worden uitgespaard, zal mijn hartelijke instemming hebben. Het is om die reden, dat ik meen, aan dit wetsontwerp, indien hoofdelijke stemming mocht worden gevraagd, mijn stem niet te mogen weigeren.

De heer WIJNKOOP: Mijnheer de Voorzitter! Ik wensch te verklaren, dat de hier voorgestelde bezuiniging van zoo onbeduidende beteekenis is, dat zij geen gewicht in de schaal kan leggen. Ik zal dan ook mijn stem uitbrengen tegen dit wetsontwerp, omdat ik tegen deze geheele materie ben, waarop ik nu niet verder zal ingaan.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, op de reden van den heer Hugenholtz niets anders te behoeven te antwoorden, dan dat ik hem gaarne akte verleen, dat hij, niettegenstaande de bezwaren, die bij hem tegen de militaire rechtspraak bestaan, voor het wetsontwerp stemt, opgrond van de wenschelijkheid om ook op deze materie te bezuinigen.

Iets minder duidelijk is mij de gedachtengang van den heer Wijnkoop. Ik weet niet of hij bezwaren heeft tegen bijzondere militaire rechtspraak — in Nederland

De heer WIJNKOOP: Ja, overal.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Wij kunnen ook van die verklaring akte nemen. Ik geloof niet, dat er aanleiding is, daarover nader in debat te treden.

De heer WIJNKOOP: Wat wilde u daartegen inbrengen? Ik begrijp dat niet.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Ik wenschte er niets tegen in te brengen, maar ik meende, dat de mogelijkheid bestond, dat de heer Wijnkoop wel voor bijzondere militaire rechtspraak in sommige landen was. Wij vernemen nu, dat hij daartegen is.

De heer WIJNKOOP: Noem die landen dan. Ik ken ze niet. Ik ken een bijzondere militaire rechtbank in geen der Sovjetlanden.

De heer HEEMSKERK. Minister van Justitie: Ik heb gesproken van bijzondere militaire rechtspraak, en verder heb ik geen reden, daarover in debat te treden.

Mijnheer de Voorzitter! De heer van Sasse van Ysselst stelde de vraag, wat te doen zal zijn met het nog steeds aanhangig wetsontwerp in zake afschaffing van de approbatie van de uitspraken van de krijgstraden door het Hoog Militair Gerechtshof. Ik kan op het oogenblik nog niet precies zeggen, wat de Regeering daaromtrent zal besluiten; daarover dient nog eenig overleg te worden gepleegd.

Dat er aanleiding zou zijn, zoolang dat niet vaststaat, eventueel een amendement op artikel 1 in te dienen, kan ik mij nauwelijks voorstellen.

De geachte afgevaardigde heeft bezwaar gemaakt tegen de redactie van het artikel, die aldus luidt:

„Het Hoog Militair Gerechtshof zal bestaan uit zes leden, den president daaronder begrepen, te weten: twee Regtsgeleerden en vier Officieren, en bij zich hebben een Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht en een Griffier.”

Hij vindt dat een ouderwetsche redactie. Het gerechtshof is geen kind, dat een kindermisje bij zich heeft, en de advocaat-fiscaal is geen kindermisje; hoe kan men dan spreken van „bij zich hebben”? Natuurlijk wordt hier gevolgd de stijl van de Provisioneele Instructie, dat is altijd gewoonte, wanneer men wijziging brengt in bestaande wetten, en dat is hier een ouderwetsche stijl. Maar is deze uitdrukking nu werkelijk zoo verkeerd? Bij de vaststelling van het Wetboek van Strafvordering was men er op gesteld, duidelijk te doen uitkomen, dat de ambtenaar van het O. M. geen deel uitmaakt van het college, waarbij het O. M. is gevestigd en werkzaam is. Nu zal ik niet zeggen, dat de tegenwoordig meest gebruikelijke en de meest elegante uitdrukking is, te zeggen, dat zulk een college bij zich heeft een officier van justitie, maar men spreekt toch wel van den officier van justitie bij een rechtbank, van den procureur-generaal bij een gerechtshof en men kan dus ook zeker spreken van den advocaat-fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof. Andersom kan men hetzelfde uitdrukken door te zeggen, dat het Hoog Militair Gerechtshof bij zich heeft een advocaat-fiscaal, en ik voel mij niet gedrongen om daarbij te denken aan kindermisjes. Als de geachte afgevaardigde dit vergelijkt met de redactie van het Wetboek van Strafvordering, zal hij zien, dat deze bepaling geheel past in de tegenwoordige opvattingen. Er is dus geen kwaad bij, en de geachte afgevaardigde behoeft zich hierover niet bedroefd te maken.

De geachte afgevaardigde wenscht, dat men de Provisioneele Instructie eens zou herzien en dat men daarbij speciaal zijn aandacht zou wijden aan artikel 91. Dat kan zeker wel eens geschieden, maar laat ik hieromtrent niet te veel toezeggen. Wij hebben zooveel werk, dat dringend is. Laten wij ons dus zooveel mogelijk houden aan de noodzakelijke werkzaamheden die, vergis ik mij niet, aan alle De-

partementen en zeker ook aan het Departement van mijn geachten ambtgenoot van Oorlog buitengewoon veelvuldig zijn.

De geachte afgevaardigde zou er tegen zijn, dat het Hoog Militair Gerechtshof zou worden ondergebracht bij een gerechtshof in dien zin, dat de juridische leden zouden zijn raadsheeren van dat gerechtshof. Op het oogenblik bestaat daartoe geen voornemen, maar men kan er toch wel eens over denken. De geachte afgevaardigde zeide, dat raadsheeren in een gerechtshof niet op de hoogte kunnen zijn van de militaire rechtspraak. Zoo ver zou ik niet durven gaan. Voor eerst is het volstrekt niet ondenkbaar, dat iemand, die president van een krijgsraad geweest is, raadsheer in een gerechtshof wordt, maar men kan daarop niet rekenen. Wanneer men echter als rechtsgeleerde geroepen wordt om met opperofficieren deel te nemen aan de militaire rechtspraak, dan stelt men zich op de hoogte van de begrippen, die daarvoor noodig zijn. Toen de juridische raadsheeren bij het Hoog Militair Gerechtshof werden aangesteld, waren zij voor dien tijd ook niet bij de militaire rechtspraak geweest.

De vorige president heeft, naar ik mij herinner, deel uitgemaakt van het bureau der Kamer, en nu heeft hij hier wel allerlei kunnen hooren, maar van de militaire rechtspraak zal die geachte gewezen president hier niet veel ervaring hebben opgedaan.

Wanneer men tot een dergelijken post geroepen wordt, moet men zich daarvan op de hoogte stellen en zich inleven; dat geldt ook voor nieuwbenoemden in het Hoog Militair Gerechtshof en voor raadsheeren, die in een krijgsraad moeten zitting nemen.

Ik zeg dit niet, omdat een dergelijke hervorming thans zou moeten worden ingeleid; de beslissing daaromtrent blijft voorbehouden, maar ik kan dit argument van den geachten afgevaardigde niet als afdoend aanmerken. Indien het wel afdoend ware, zou nooit een jurist kunnen plaats nemen in een krijgsraad of in het Hoog Militair Gerechtshof, tenzij hij behalve jurist ook nog militair ware. De eigenaardigheid is juist, dat wel de militairen, die er toe geroepen worden, zooveel mogelijk juridisch ontwikkeld moeten zijn, maar dat zij de rechtspraak gezamenlijk met juristen moeten uitoefenen.

Ik kan den geachten afgevaardigden zijn stelling dan ook niet toestemmen; die stelling bewijst inderdaad te veel.

Nu een desideratum, dat de geachte afgevaardigde heeft ontleend aan hem medegedeelde opmerkingen door twee geachte afgevaardigden, de heeren Beumer en van Rijckevorsel, welke hij mij gisteren tegen het einde van den namiddag heeft meegedeeld.

De geachte afgevaardigde heeft gedaan wat hij kon, maar niettemin ware een eerdere mededeeling beter geweest, nog beter ware het, indien zij waren opgenomen in het Voorloopig Verslag. Het desideratum is, dat aan art. 3 werd toegevoegd als 2de lid:

„Wij stellen bij algemeen maatregel van bestuur de zittingsplaatsen vast, waar de in te stellen krijgsraad of krijgsraden bij de landmacht, behalve te zijner of hunner standplaats of standplaatsen terechtzitting houden.”

Bij algemeenen maatregel van bestuur zou dus moeten worden bepaald, dat er terechtzittingen kunnen worden gehouden, behalve in de residentie van den krijgsraad, ook nog in andere plaatsen, bijv. Assen, Maastricht, Middelburg, enz.; het zou dus zijn een soort van ambulante krijgsraad.

Ik heb nu een summier onderzoek — het heeft hedenochtend moeten geschieden — ingesteld naar de vraag, of dat mogelijk is. Het resultaat is, dat men mij de volgende resumptie heeft gegeven:

Het stelsel van zittingen buiten de residentie van den krijgsraad verdraagt zich niet met het stelsel van de rechtspleging voor de landmacht. Volgens die rechtspleging heeft de „residentie van den krijgsraad” een zeer bijzondere beteekenis: gearresteerden en verdachten worden na voorloopig onderzoek van den officier-commissaris in het betrokken garnizoen naar die residentie overgebracht (art. 27); de officier-commissaris van die residentie voert, eventueel onder leiding van den auditeur-militair, ¹⁾ de verdere instructie.

Dus als de krijgsraad is in Utrecht en er is in Middelburg iets geschied, moet de officier-commissaris in Middelburg den verdachte laten overbrengen naar Utrecht.

De krijgsraad wordt door den commandeerenden officier van het garnizoen van die residentie bijeengeroepen (art. 114); de leden-officieren moeten tot het garnizoen van die residentie behooren (art. 120). Het houden van zittingen elders met handhaving overigens van het systeem der rechtspleging geeft dus geenerlei baat.

Integendeel, want dan moet eerst de beklagde van Middelburg naar Utrecht worden overgebracht; dan moet hij, om terecht te staan, weer gebracht worden van Utrecht naar Middelburg; daarna moeten de officieren, die tot het garnizoen van Utrecht behooren, weer met den president van den krijgsraad mede naar Middelburg, om daar krijgsraad te houden. Dit geeft dus geenerlei baat, en de wijziging van dat stelsel is met een enkele bepaling niet te verkrijgen. Ik zou er ook bij kunnen zeggen, dat het niet in dit wetsontwerp behoort. In dit wetsontwerp wordt eenvoudig bepaald, zooals artikel 3 thans luidt, dat de krijgsraden worden ontbonden. Wat er dan verder mee gebeurt, volgt uit art. 134 van de wet op de militaire rechtspleging, waar bepaald wordt, dat de Kroon aanwijst, waar de krijgsraden zullen zijn en hoeveel er zullen zijn. Om dan ook nu tevens te bepalen, dat de Kroon zal bepalen, waar de krijgsraden zullen zitten, zou in dit wetsontwerp niet thuisbehooren. Als men een dergelijke bepaling zou wenschen, zou die nog veel eerder thuisbehooren in art. 134 van de wet op de militaire rechtspleging.

Maar het zal nu wel duidelijk zijn geworden, dat als men een dergelijke bepaling wil, men die niet in een oogenblik kan maken en dat die niet kan worden ingevoerd zonder wijziging van een aantal corresponderende bepalingen.

1) De stelling dat de openbare aanklager de leiding der instructie zou hebben is onjuist. Zij zou strijden met het karakter van diens functie, zooals die in de beide Regtsplegingen is neergelegd.

En uit een oogpunt van bezuiniging, voor zoover men die zou verkrijgen, zou het niet van belang zijn.

Op gegevens, die van uit Arnhem in het militair-rechtelijk tijdschrift zijn gepubliceerd, is berekend, dat een vestiging te Utrecht van den eenigen krijgsraad tegenover den tegenwoordigen toestand van krijgswraden te 's-Gravenhage, Arnhem en 's-Hertogenbosch slechts een meerderen af te leggen afstand door beklaagden en getuigen, allen te zamen, beteekent van 16.242 K.M. per jaar. Gelijk men spreekt van „manmaanden” zou men ook kunnen spreken van „getuigen- en beklaagden-kilometers”. Deze besparing zou neerkomen, berekend tegen 5 cent per K.M., op ongeveer f 800 per jaar.

Dat is dus een kleine verhooging, die tegenover de bezuiniging staat, en het aantal gehoorde getuigen bedraagt slechts ongeveer 16 pct. van het aantal beklaagden, zoodat die f 800 bij het stelsel van ambulante krijgswraden nog niet eens geheel bezuinigd zouden kunnen worden, terwijl er verschillende andere posten bij zouden komen.

Bovendien zou men de opmerking kunnen maken, dat in strafrechtelijke zaken een onmiddellijke afdoening — vooral bij voorloopig arrest — veel sterker dringt dan bij aangelegenheden als behandeld worden voor de Raden van Beroep. Men kan dus moeilijk in verschillende plaatsen geregelde zittingen met uiteraard groote tusschenpoozen houden.

Ik spreek dus den wensch uit, dat de geachte afgevaardigde niet verder moge aandringen op een wijziging van artikel 3 in den zin als door hem in overweging werd gegeven.

Nu heeft de geachte afgevaardigde mij een vraag gedaan over de wachtgeldregeling en hij heeft opgemerkt, dat in het wetsontwerp een gunstige bepaling voorkomt voor de presidenten der krijgswraden, die er niet in voorkomt voor den auditeur-militair en andere beambten. Inderdaad, dat is ook zoo en het is van belang, dat de Kamer zich rekenschap geeft van wat hier eigenlijk wordt voorgesteld. Er staat in art. 4, zooals het luidt na de Nota van Wijzigingen:

„De ambtenaren bij de ontbonden krijgswraden ontvangen een wachtgeld overeenkomstig bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen regelen. Bij die regelen wordt in acht genomen, dat aan den president van een ontbonden krijgsraad tot het einde van het kalenderjaar, waarin hij den 70-jarigen leeftijd bereikt, een inkomen moet verzekerd zijn gelijk aan dat hetwelk hij uit zijn functie als president zou hebben verkregen, indien hij daarin op de laatstelijk door hem genoten wedde werkzaam ware gebleven, voor zoover niet eenigerlei inkomst hem door eigen toedoen ontgaat.”

Dat komt er dus op neer, dat de president zal krijgen een wachtgeld, gelijk aan zijn traktement, tot aan zijn 70ste jaar. Als de zaak later bij de rechterlijke macht aan de orde moet komen, ligt hierin het beginsel, dat aan die regeling voor de rechters ten grondslag

zou liggen, als praecedent, maar natuurlijk volgt daaruit niet, dat de 70-jarige leeftijd er zou bijstaan voor de rechterlijke macht, omdat daar de grens niet bestaat, die speciaal hier voor de presidenten van de krijgsraden geldt.

Wat betreft de auditeurs-militair, Mijnheer de Voorzitter, ik moet zeggen, dat hun niet gegarandeerd wordt een wachtgeld gelijk aan hun traktement hun leven lang of tot een zekeren leeftijd.

Er staat in de toelichting op art. 4:

„Het wordt aangewezen geacht de regeling van het aan de ambtenaren van den ontbonden krijgsraad toe te kennen wachtgeld over te laten aan een algemeenen maatregel van bestuur, opdat kan worden aangesloten aan de voorziening te dezen aanzien, die voor het Rijkspersoneel in het algemeen op dit oogenblik in bewerking is.”

Men zou hebben kunnen vragen: waarom verwijst gij niet eenvoudig naar de algemeene wachtgeldregeling? Het antwoord ziet men hierin, dat toen het wetsontwerp inkwam, die nieuwe algemeene wachtgeldregeling nog niet gereed, maar in bewerking was; maar er ligt een vingerwijzing in, dat het in het voornemen ligt, een wachtgeldregeling in het leven te roepen, die overeenkomt met de algemeene wachtgeldregeling.

Aanvankelijk zou het voorkomen, dat het juiste standpunt dit is, dat men voor diegenen, die niet in de geprivilegeerde positie verkeeren, dat zij een ambt hebben, waaruit zij niet kunnen worden afgezet, een regeling maakt, overeenkomende met die voor de andere ambtenaren, maar nu de quaestie gemoveerd is, wil ik er wel het volgende bij zeggen.

In 1876 heeft de toenmalige Minister van Justitie, van Lynden van Sandenburg, een herziening van de rechterlijke organisatie tot stand gebracht, en daarbij zijn natuurlijk ook de wachtgelden geregeld. Toen is voor de ambtenaren van het openbaar ministerie en voor de griffiers een gunstiger regeling aangenomen, dan in de tegenwoordige algemeene wachtgeldregeling, en als het hier komt tot een herziening van die regeling, zal de vraag zeer zeker ook overwogen kunnen worden, of men ten aanzien van de ambtenaren van de griffies en van het openbaar ministerie ook nog weer een regeling zou willen maken, die, met afwijking van de algemeene wachtgeldregeling, eenigszins meer zou overeenkomen met die van 1876.

Ik zeg dit maar alleen, om aan de Kamer duidelijk te laten zien, hoe de zaak nu staat.

Voor onafzetbaren wordt hier het principe aangenomen: volledig traktement, en voor niet onafzetbaren ligt in de stukken een vingerwijziging, dat gevolgd zal worden vermoedelijk de tegenwoordige algemeene wachtgeldregeling. Voor de laatste categorie van ambtenaren laat dit wetsontwerp echter nog een nadere beslissing open.

De heer VAN SASSE VAN YSSELT: Mijnheer de Voorzitter! Ik dank den Minister van Justitie voor de mededeelingen, die hij heeft ge-

daan ten aanzien van de ambtenaren bij de te ontbinden krijgsraden, die geen president daarvan zijn. Daardoor zal ongetwijfeld groote ongerustheid worden weggenomen bij deze ambtenaren, die tot nog toe niet wisten welk lot hun boven het hoofd hing, wanneer de krijgsraden zullen worden ontbonden.

De Minister heeft gezegd, dat het niet juist van mij was, te zeggen, dat het verkeerd zou zijn, dat het Hoog Militair Gerechtshof bij de burgerlijke gerechtshoven zou worden ondergebracht voor wat het justitieel gedeelte betreft, omdat, wanneer een burgerlijk raadsheer zou worden benoemd bij het Hoog Militair Gerechtshof, hij zich toch ook eerst in militaire zaken zou moeten inwerken.

Dat is volkomen waar, maar ik had uit de Memorie van Antwoord van de Regeering begrepen, dat zij voornemens was om raadsheeren in burgerlijke gerechtshoven te benoemen tot rechtsgeleerde leden van het Hoog Militair Gerechtshof, met dien verstande, dat zij niet voortdurend daarin zitting zouden hebben, maar slechts à tour de rôle, en dat zou toch zeker verkeerd zijn, want raadsheeren, die slechts te hooi en te gras geroepen zouden worden om recht te spreken in militaire zaken, kunnen daarvan niet zoo goed op de hoogte zijn als zij, die er voortdurend mede te maken hebben, zooals op het oogenblik het geval is met den president en de overige rechtsgeleerde leden van het Hoog Militair Gerechtshof.

De Minister van Justitie heeft verder nog gezegd, dat het hem speet, dat mijn opmerking omtrent het doen zitting houden van krijgsraden op andere plaatsen dan hun standplaats niet in het Voorloopig Verslag is behandeld geworden. Ik veroorloof mij dienaangaande de opmerking, dat zulks niet mogelijk was, omdat toen niet bekend was, dat de Regeering voornemens zou zijn voor te stellen, dat in het vervolg bij de landmacht slechts één krijgsraad zal zijn. De Kamer kon dientengevolge bij het onderzoek in de afdeelingen niet anders denken dan dat de Regeering bij haar meening zou blijven, dat in het vervolg bij de landmacht twee krijgsraden zouden zijn, en daarom was er voor die opmerking toen geen reden.

Maar nadat de Regeering bij haar Memorie van Antwoord had verklaard, dat zij het wenschelijk acht bij de landmacht in het vervolg, slechts één krijgsraad aan te stellen, kwam die opmerking wel te pas, maar zij moest daardoor helaas zoo laat komen.

Het is echter goed, dat deze opmerking gemaakt is, omdat deze zaak thans onder de oogen is kunnen worden gezien.

Of alles nu juist is wat door de Regeering thans naar aanleiding dezer opmerking in het midden is gebracht, geloof ik niet. Wanneer men toch de verschillende bepalingen leest van de Rechtspleging voor de Landmacht, dan ziet men, dat daar steeds gesproken wordt van de plaats, waar de krijgsraad zitting houdt. Misschien is toch nog wel juist het sustenue der Regeering, dat voor de verwezenlijking van mijn denkbeeld een kleine wijziging van de Rechtspleging bij de Landmacht noodig ware geweest; met die alsnog voor te stellen, ware dan aan hetgeen de heeren Beumer, van Rijkevorsel

en ik wenschelijk achten, te gemoet gekomen, iets dat in het kader van dit wetsontwerp ook zou hebben gepast, daar de strekking daarvan toch alleen is bezuiniging op de militair-rechterlijke macht.

Het is echter op dit oogenblik te laat om nog een amendement in dien geest in te dienen en er rest mij dus niets anders dan mij te vereenigen ook met het voorgesteld artikel 3.

De heer WIJNKOOP: Mijnheer de Voorzitter! Ik stond verbaasd over den Minister; dat je iets niet weet, kan ik begrijpen; maar dat de Minister zich begeeft op een gebied, waarvan hij blijkbaar niet op de hoogte is, en dan met zulk een verbazende zekerheid spreekt, dat kan ik niet begrijpen. Daarom wil ik — ik dacht, dat de zaak duidelijk was — even herhalen mijn bezwaar tegen het wetsontwerp.

De bezuiniging, die er in staat, is van weinig beteekenis; de materie, welke er in behandeld wordt, is de militaire rechtspraak. Wij communisten zijn tegen de bijzondere militaire rechtspraak. Mij is niet een Sovjetland bekend, waar een afzonderlijke militaire rechtspraak bestaat. Ik ben natuurlijk bereid, wanneer dat mogelijk is, over de rechtspraak in haar geheel en zooals wij die opvatten met den Minister van gedachten te wisselen. De afzonderlijke militaire rechtspraak is iets, dat wij in Rusland niet kennen en de communisten in geen enkel land hebben ingevoerd.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van hetgeen door den heer van Sasse van Ysselt nu in het midden is gebracht, wil ik nog een paar opmerkingen maken.

Ik erken, dat, wanneer er quaestie zal zijn om de raadsheeren à tour de rôle te doen zitting nemen in het Hoog Militair Gerechtshof, er in zijn argument meer kracht zit dan wanneer zij permanent als lid zitting hebben.

Deze zaak behoeft nu slechts *ad notam* te worden genomen; of nadere voorstellen zullen worden ingediend, kan op het oogenblik niet worden beslist.

De opmerking van den geachten afgevaardigde, dat de door hem in overweging gegeven toevoeging aan artikel 3 in het Voorloopig Verslag niet goed ter sprake had kunnen worden gebracht, is ook juist. Ik meende evenwel te mogen opmerken, dat het niet gebeurd was, omdat, wanneer de Regeering zeer kort voordat de debatten gehouden worden met iets nieuws wordt bekend gemaakt, zij tracht spoedig zich zoo goed mogelijk op de hoogte te stellen, maar toch altijd de mogelijkheid moet veronderstellen, dat het bij nader onderzoek toch nog eenigszins anders kan zijn.

Intusschen wil ik hieraan toevoegen, dat ik geloof, dat de zaak wel zoo zit als zij zooveen door mij werd voorgedragen.

Wat nu de opmerkingen van den laatsten geachten spreker, den heer Wijnkoop, betreft, zoo heb ik vernomen, dat de communisten tegen een afzonderlijke militaire rechtspraak zijn. Ik begrijp dat heel

goed. Ik geloof, dat de communisten in Nederland tegen alles, wat militair is, zijn, en dus ook tegen de militaire rechtspraak. Het wil mij echter voorkomen, dat in landen, waar de communisten een overwegenden invloed hebben — ik zal het nu zacht uitdrukken — de geheele rechtspraak te militair is.

Het is in den samenhang van mijn redeneering niet van gewicht, of er in dergelijke landen juist een afzonderlijke militaire rechtspraak was.

Indien er een afzonderlijke militaire rechtspraak is, die te militair is, is dat niet aangenaam, maar indien de geheele rechtspraak te militair is, is het nog erger.

De algemeene beraadslaging wordt gesloten.

De artikelen 1 tot en met 6 worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De VOORZITTER: In artikel 7 staat in den eersten regel „ous”. Deze drukfout zal worden hersteld in „Ons”.

De artikelen 7 en 8, alsmede de beweegreden van het ontwerp van wet, worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

In de vergadering van 5 December 1922 is het ontwerp met 88 tegen 1 stem aangenomen.

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1922—1923.

Eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht.

Gewijzigd Ontwerp van Wet.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht gewenscht zijn;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Artikel 1 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof wordt gelezen als volgt:

„Het Hoog Militair Gerechtshof zal bestaan uit zes leden, den President daaronder begrepen, te weten: twee Regtsgeleerden en vier Officieren, en bij zich hebben een Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht en een Griffier.”

Artikel 2.

Artikel 28 der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof wordt gelezen als volgt:

„Het Hof vonnist met ten minste vijf leden. In geval van afwezigheid, belet of ontstentenis kunnen zij worden vervangen door Raden, door den Vorst aan te wijzen.

In geval van rechtspraak in eersten aanleg en verder in die gevallen, waarin het Hoog Militair Gerechtshof in raadkamer zulks noodig keurt, zullen zich onder de regters altijd moeten bevinden 2 Officieren van de Zee- of Landmagt, naar gelang de vonnissen iemand van een dezer twee corpsen betreffen.”

Artikel 3.

De thans bestaande krijgswraden bij de landmacht worden ontbonden.

Artikel 4.

De ambtenaren bij de ontbonden krijgswraden ontvangen een wachtgeld overeenkomstig bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen regelen. Bij die regelen wordt in acht genomen, dat aan den president van een ontbonden krijgswraad tot het einde van het kalenderjaar, waarin hij den 70-jarigen leeftijd bereikt, een inkomen moet verzekerd zijn gelijk aan dat hetwelk hij uit zijn functie als president zou hebben verkregen, indien hij daarin op de laatstelijk door hem genoten wedde werkzaam ware gebleven, voorzover niet eenigerlei inkomst hem door eigen toedoen ontgaat.

Onverminderd hetgeen overigens in den in het eerste lid bedoelden algemeenen maatregel van bestuur zal worden bepaald kan het wachtgeld geheel of ten deele worden vervallen verklaard, indien de betrokken ambtenaar niet voldoet aan een ingevolge artikel 8 op hem rustende verplichting.

Artikel 5.

Aan den president van en den fiscaal bij den krijgswraad binnen het Rijk in Europa bij de zeemacht kan de waarneming worden opgedragen van de werkzaamheden van kantonrechter in een der kantons

Helder, Schagen, Hoorn of Medemblik en aan den fiscaal voornoemd ook die van substituut-officier van Justitie bij de arrondissements-rechtbank te Alkmaar.

Wederkeerig kan aan den kantonrechter in een der kantons Helder, Schagen, Hoorn of Medemblik worden opgedragen de waarneming van de werkzaamheden van president of fiscaal bij den krijgsraad, bedoeld in het eerste lid, en aan den substituut-officier van justitie bij de arrondissements-rechtbank te Alkmaar die van fiscaal voornoemd.

Bovendien kan aan den president van en den fiscaal bij den krijgsraad, bedoeld in het eerste lid, opgedragen worden de waarneming van de werkzaamheden van onderscheidenlijk president van en auditeur-militair bij een krijgsraad bij de landmacht en wederkeerig aan zoodanigen president en auditeur-militair die van president en fiscaal voornoemd. Ook kan aan den fiscaal voornoemd worden opgedragen de waarneming van een leeraarschap aan een inrichting voor militair onderwijs en omgekeerd.

De financieele gevolgen van een opdracht, als bedoeld in de vorige leden, worden voor zooveel noodig door Ons nader geregeld.

Een opdracht ter waarneming der werkzaamheden van kantonrechter, als bedoeld in het eerste lid, of van president, als bedoeld in het tweede en derde lid, kan niet worden ingetrokken dan op verzoek van hem, aan wien zij is verstrekt, noch kan in de voorwaarden daarvan tegen diens wil wijziging worden gebracht.

Artikel 6.

De wet van 4 Juni 1858 (*Staatsblad* n°. 45) houdende eenige maatregelen van bezuiniging met opzigt tot het Hoog Militair Gerechtshof wordt ingetrokken met dien verstande:

1. dat de tenuitvoerlegging der uitspraken van het Hoog Militair Gerechtshof ook in den vervolge geschiedt, op bevel en onder toezicht van den advocaat-fiscaal voor de zee- en landmacht door de beampten, door Ons daartoe aan te wijzen;

2. dat de bepalingen der Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, welke bij voornoemde wet zijn ingetrokken en buiten werking gesteld, ingetrokken en buiten werking gesteld blijven.

Artikel 7.

Wij behouden Ons voor aan den tegenwoordigen president bij den krijgsraad binnen het Rijk in Europa bij de zeemacht, indien door hem een werkkring wordt aanvaard, waaruit de inkomsten minder bedragen dan hetgeen hij in zijn ambt als president genoot, na zijn ontslag uiterlijk tot het einde van het kalenderjaar, waarin hij den 70-jarigen leeftijd bereikt, een toelage toe te kennen ten hoogste bedragende het verschil tusschen de inkomsten uit dien of een lateren werkkring en die, welke hij uit zijn functie als president zou hebben verkregen.

Artikel 8.

Deze wet treedt in werking op een door Ons te bepalen tijdstip.

De op dat tijdstip bij de ontbonden krijgswet bij de landmacht aanhangige zaken worden, met afwijking in zoover van artikel 3 nog door den krijgswet, bij welchen zij aanhangig zijn, afgedaan.

De ambtenaren van de ontbonden krijgswet en hunne plaatsvervangers worden in zoover geacht nog in hunne vroegere betrekking werkzaam te zijn.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Justitie,

De Minister van Marine a. i.,

De Minister van Oorlog,

VOORLOOPIG VERSLAG.

Het afdelingsonderzoek van dit ontwerp van wet heeft aanleiding gegeven tot de navolgende beschouwingen.

Onderscheidene leden verklaarden zich met het voorstel te kunnen vereenigen en de vermindering van het aantal militaire rechtbanken als een maatregel van bezuiniging te waardeeren.

Een lid zoude de militaire rechtspraak geheel willen zien opheven.

Sommigen betreurden het, dat het juridisch element van de leden van het Hoog Militair Gerechtshof wordt ingekrompen, waarvan, naar zij vreezen, het ontstaan van rechtsongelijkheid tusschen den burger- en den militairen beklagde het gevolg zal zijn. Al moge het waar zijn, dat onder de thans zitting hebbende militaire leden van het Hoog Militair Gerechtshof zich personen bevinden met juridische bekwaamheden, zoo kan het toch niet worden ontkend, dat in een opperrechterlijk college als het Hoog Militair Gerechtshof, slechts een minimum van niet-juristen zitting behoort te nemen. Dit klemt te meer, waar de sententies van het Hoog Militair Gerechtshof niet aan cassatie onderworpen kunnen worden. Deze leden achtten dit bezwaar zoo gewichtig, dat zij de voorkeur zouden geven aan eene personeele unie tusschen een gerechtshof en het Hoog Militair Gerechtshof, met dien verstande, dat de leden van het hof, die zitting zullen nemen in het Hoog Militair Gerechtshof, niet à tour de rôle, maar voortdurend bij dit laatste zouden worden ingedeeld.

Deze regeling zoude daarenboven tot aanmerkelijke bezuiniging

kunnen leiden, aangezien aan den tegenwoordigen President en aan het eenige civiele lid van het Hoog Militair Gerechtshof, die op wachtgeld zouden worden gesteld, bij vacatures alsdan in dat college een plaats zoude kunnen worden gegeven.

Aangenomen, dat het militaire element in het Hoog Militair Gerechtshof niet mag ontbreken, meende men, dat met één officier van de zeemacht en één officier van de landmacht kon worden volstaan, waardoor de bezuiniging ook in belangrijke mate zal worden gediend.

In artikel 4 van het wetsontwerp wordt bepaald, dat de president van een Ontbonden krijgsraad, tot hij den 70-jarigen leeftijd bereikt heeft, zijn volle inkomen behoudt. Opgemerkt werd, dat bij de burgerlijke rechtsmacht de gelegenheid bestond, om aan den betrokkene eene andere plaats aan te bieden, en indien hij deze verplaatsing weigerde, hem slechts een wachtgeld, ten bedrage van de helft van het laatstelijk genoten inkomen, werd toegekend.

Hier staat tegenover, zoo werd van andere zijde aangevoerd, dat de president wel voor het leven benoemd is, maar op zijn zeventigste jaar wordt ontslagen. (Wet van den 20sten Juni 1913, *Staatsblad* n°. 292). Hem moet volgens dit wetsontwerp een inkomen verzekerd zijn gelijk aan dat, hetwelk hij uit zijne functie als president zoude hebben verkregen, indien hij daarin op de laatstelijk door hem genoten wedde werkzaam ware gebleven, voorzoover niet eenigerlei inkomst hem door eigen toedoen ontgaat. Wenschelijk ware het geweest om in deze te handelen, zooals de wetgever van 1875 ten opzichte der leden, ambtenaren van het Openbaar Ministerie en de griffiers en substituut-griffiers bij de opheffing der provinciale gerechtshoven besloot. (Wet van den 10den November 1875, *Staatsblad* n°. 204).

Met verwijzing naar een opstel in het *Militair Rechtelijk Tijdschrift* XVIII, blz. 27, werd opgemerkt, dat in het onderhavige wetsontwerp verzuimd is eene regeling te treffen voor de vacantie van het eenig overblijvend rechtsgeleerd lid van den Krijgsraad.

Aldus vastgesteld den 28sten December 1922.

BLOMJOUS.
VAN DER MAESEN DE SOMBREFF.
BEELAERTS VAN BLOKLAND.
CROLES.
FRANSSEN.

EINDVERSLAG.

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Het was den ondergeteekenden aangenaam te vernemen, dat onderscheidene leden verklaarden zich met het ontwerp te kunnen vereenigen.

Met betrekking tot de mededeeling, dat een lid de militaire rechtspraak geheel zoude willen zien opgeheven, veroorloven de ondergeteekenden zich te volstaan met eene verwijzing naar het door hen bij de behandeling in de Tweede Kamer ontwikkeld standpunt, dat de vraag der handhaving van de militaire rechtspraak, die nog onlangs ter gelegenheid van de wet van 5 Juli 1921 (*Staatsblad* n°. 841) uitvoerige bespreking heeft gevonden, thans bezwaarlijk aan de orde kan worden gesteld.

Door sommige leden werd de vrees uitgesproken, dat van inkrimping van het juridisch element van het Hoog Militair Gerechtshof het ontstaan van rechtsongelijkheid tusschen den burger- en den militairen beklaagde het gevolg zal zijn. De ondergeteekenden kunnen die vrees niet deelen. Rechtsongelijkheid is er in zekeren zin reeds thans, in zooverre de met de berechting van militairen belaste gerechten zoowel in eerste als in hoogste instantie in meerderheid uit militairen zijn samengesteld. Het voorstel der Regeering beoogt juist om, met vermindering van principieele wijzigingen in den tegenwoordigen toestand, de inkrimping van het aantal leden van het Hoog Militair Gerechtshof aldus te doen geschieden, dat aan de bestaande verhouding tusschen het juridisch en het militair element zoo weinig mogelijk wordt geraakt. De verhouding wordt voor het zestal leden thans weder, zooals zij was vóór 1858 ten aanzien van het negental leden, waaruit tot op dat jaar het Hof was samengesteld. Terugbrenging van het aantal militaire leden tot drie zou bovendien, zooals in de Memorie van Toelichting reeds is ontwikkeld, het bezwaar gehad hebben, dat uit een der beide onderdeelen der krijgsmacht slechts één lid zou kunnen worden aangewezen, wiens meening dan in zaken, waarvoor bijzondere kennis omtrent toestanden en verhoudingen bij dat onderdeel gewenscht zou zijn, een onevenredig grooten invloed zou krijgen.

Overigens teekenen de ondergeteekenden aan, dat zij reeds in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer hebben doen blijken, dat het denkbeeld van eene personeele unie van het Hoog Militair Gerechtshof met een der bestaande Gerechtshoven hun aandacht heeft. Zij namen dan ook van de mededeeling, dat sommige leden aan de verwezenlijking van dat denkbeeld de voorkeur zouden geven, met belangstelling kennis. Inderdaad zou daarvan een ingrijpender bezuiniging het gevolg kunnen zijn. In afwachting van de nadere overweging van dat denkbeeld zouden echter de ondergeteekenden meenen, dat met het onderhavig voorstel, hetwelk den feitelijken toestand, zooals die sinds het aftreden van den vorigen President van het Hof bestaat, wettelijk sanctionneert, gereedelijk kan worden medegegaan.

Terugbrenging van het aantal militaire leden tot twee, n.l. één

officier van de land- en één officier van de zeemacht, zou — en dan voor beide onderdeelen der krijgsmacht — hetzelfde bezwaar ontmoeten als in het vorenstaande met betrekking tot een terugbrenging tot drie leden werd vermeld. Ook zou, tenzij men het aantal leden in het algemeen zou inkrimpen in een mate, die voor een college, hetwelk in hoogste instantie rechtspreekt, niet zonder bedenking moet schijnen, aldus de tegenwoordige verhouding tusschen het juridisch en het militair element wel zeer worden verbroken.

In verband met de opmerking over de regeling van het wachtgeld voor de presidenten der ontbonden krijgsraden, zij medegedeeld, dat de ondergeteekenden voornemens zijn te bevorderen, dat in den algemeenen maatregel van bestuur ook ten aanzien van deze presidenten de gelegenheid worde geopend om hun eene passende betrekking aan te bieden, terwijl dan de in artikel 4 gemaakte reserve omtrent de verzekering van het volle inkomen („voor zoover niet eenigerlei inkomst hem door eigen toedoen ontgaat”) de gelegenheid zal geven daarbij te bepalen, dat bij weigering van opvolging der aangeboden betrekking het wachtgeld met de inkomsten uit die betrekking zal worden verminderd. Dat het kalenderjaar van het bereiken van den zeventigjarigen leeftijd als grens voor de verzekering van het volle inkomen wordt gesteld, is volkomen redelijk, nu immers voor de voor het leven benoemde leden der militair-rechterlijke macht de bepaling geldt, dat zij met het einde van het kalenderjaar, waarin zij den volen ouderdom van zeventig jaren hebben bereikt, worden ontslagen. Aangeteekend zij daarbij, dat zij, indien alsdan het wachtgeld komt te vervallen, ingevolge artikel 48 der Pensioenwet 1922 aanspraak zullen hebben op pensioen.

Het schijnt den ondergeteekenden toe, dat voor de wachtgeldregeling liever dan bij vroegere regelingen voor de rechterlijke macht aansluiting moet worden gezocht bij de regeling, die voor burgerlijke ambtenaren in het algemeen onlangs bij Koninklijk besluit van 3 Augustus 1922 (*Staatsblad* n°. 479) is tot stand gekomen. Daargelaten de afwijkingen, die door de aanstelling voor het leven van de presidenten der krijgsraden noodig worden gemaakt, kunnen zij inderdaad geen voldoende reden zien om de ambtenaren der krijgsraden in dit opzicht een andere behandeling te doen ondergaan, dan voor de ambtenaren in het algemeen in de evengenoemde regeling onder de tegenwoordige omstandigheden redelijk is geacht.

Aan eene opzettelijke regeling voor de vacantie van het eenig overblijvend rechtsgeleerd lid van het Hoog Militair Gerechtshof — ten onrechte spreekt het Voorloopig Verslag van den Krijgsraad — schijnt den ondergeteekenden geen behoefte te bestaan. In het onderhavige ontwerp wordt de benoeming van plaatsvervangende leden van het Hof, niet voor een concreet geval, doch in het algemeen, mogelijk gemaakt. Zij het al, dat bezwaar zou bestaan om aan zoodanig plaatsvervangend lid het presidium der vacantiëkamer toe te vertrouwen, zoodat, indien de President gedurende de geheele vacantie van het Hof afwezig zou wenschen te zijn, het rechtsgeleerde lid inderdaad gedurende die twee maanden gebonden zou zijn, zoo zou

in verband met de aanwezigheid van plaatsvervangende leden voor het rechtsgeleerd lid buiten die twee maanden voldoende gelegenheid tot het nemen van vacantie overblijven.

De Minister van Justitie,
HEEMSKERK.

De Minister van Marine,
E. P. WESTERVELD.

De Minister van Oorlog,
VAN DIJK.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeeling van dit antwoord aan de Vergadering haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld 8 Januari 1923.

BLOMJOUS.
VAN DER MAESEN DE SOMBREFF.
BEELAERTS VAN BLOKLAND.
CROLES.
FRANSSEN.

De Eerste Kamer der Staten-Generaal heeft het ontwerp in hare vergadering van 12 Januari 1923 zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp is als Wet van 13 Januari 1923, opgenomen in Staatsblad n°. 6. (Uitgegeven 24 Januari 1923).

VRAGENBUS.

Art. 23, 2de lid Regl. Krijgstucht.

Van den Officier van Administratie der 1ste klasse bij de Zeemacht T. Meyer ontvingen wij onderstaand schrijven:

Geachte Redactie,

Kennis nemende van den inhoud van het Reglement betreffende de Krijgstucht (Staatsblad 1922 no. 476), trok bijzonder mijn aandacht de bepaling, vervat in het 2de lid van art. 23, luidende:

„Schade, door den militair aan anderen toegebracht, kan, overeenkomstig de administratieve reglementen, door het bevoegd militair gezag op zijne soldij worden verhaald.”

De vraag is bij mij gerezen, aan welke bepaling de Kroon het recht kan ontleenen om een dergelijk voorschrift in het leven te roepen. Ik weet, dat de Koning aan art. 60 der Grondwet ¹⁾ een zeer bijzondere gezagsfunctie ten aanzien van de militairen ontleent, in dien zin dat voor deze categorie van landsdienaren bij Koninklijk besluit bindende voorschriften kunnen worden gegeven, waaraan voor den gewonen staatsburger de wetgever te pas zou moeten komen. Maar ik meende dat dit Koninklijk praerogatief in drieërlei opzicht beperkt was en wel:

I. Dat de militairen vallen onder het gewone, voor alle burgers geldende burgerlijk recht;

II. Dat het voor de militairen geldende strafrecht bij de wet moet zijn vastgesteld;

III. Dat in het militaire tuchtrecht de straffen bij de wet moeten zijn vastgesteld.

Om mij tot de eerste uitzondering te bepalen, dit beginsel was uitdrukkelijk vastgelegd in de Staatsregeling van 1798, de Constitutie van 1801, de Staatsregeling van 1805, de Constitutie van 1806 en de Grondwetten van 1814 en 1815. In de Grondwet van 1848 komt de bepaling niet meer voor; het komt waarschijnlijk voor dat men toen niet van stelsel heeft willen veranderen, want dan zou dat destijds wel duidelijk zijn uitgesproken, maar dat men het beginsel zóó vanzelf sprekend vond dat men vermelding in de Grondwet niet langer noodig oordeelde. Art. 48 der nog van kracht zijnde Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof vermeldt trouwens nog, dat de militairen *in alle civiele zaken* onderworpen zijn aan den competenten burgerlijken rechter.

Zoo leerde het mij Prof. Mr. Struycken, wiens colleges in het

1) Thans art. 59.

staatsrecht aan de Amsterdamsche universiteit ik indertijd het voorrecht had gedurende twee jaren te volgen.

Hoe is nu de boven aangehaalde bepaling te rijmen met deze theorie? Vergoeding van schade is toch een zaak van burgerlijk recht, behoudens dan de gevallen, waarin een eisch tot schadevergoeding aan een strafactie kan worden vastgekoppeld. Maar in elk geval is het toch altijd de rechter, die de schadevergoeding oplegt. Ik ben geneigd om aan te nemen, dat aan de hooger aangehaalde bepaling rechtskracht ontbreekt, zijnde zij niet gebaseerd op art. 60 der Grondwet.

Ik zou het zeer op prijs stellen, Uwe meening over deze quaestie te mogen vernemen.

Onze meening, waarnaar de Heer Meijer vraagt, is deze: dat door hem aan bedoeld artikel 23 lid 2 van het Reglement betreffende de Krijgstucht, grooter waarde wordt toegekend dan het inderdaad bezit. Het artikel kan geen basis zijn voor administratieve regelingen waarbij aan militairen een schadevergoedingsplicht wordt opgelegd; een dergelijke plicht kan alleen uitvloeisel zijn van een wet; het is niet meer dan een in herinnering brengen van het feit dat er administratieve voorschriften bestaan of gemaakt kunnen worden, waarin bepaald wordt dat schade, door den militair aan anderen toegebracht, op zijn soldij kan worden verhaald; eene verwijzing dus naar administratieve voorschriften, niets meer. De bedoelde bepaling kwam reeds als art. 29 lid 2 voor in het ontwerp Reglement betreffende de Krijgstucht van de Commissie-Dresselhuys, welk ontwerp bij het rapport van die commissie werd gepubliceerd. Eene toelichting tot dit Reglement werd niet openbaar gemaakt, maar voor de hand ligt het dat, evenals bij vele andere bepalingen van het Reglement het geval is, de commissie heeft willen bestendigen hetgeen al bestond en zij alleen de op den militair rustende plichten bijeen heeft willen brengen. Dat zij bedoelde zonder eenige toelichting een bepaling in het Reglement neer te schrijven van zoover strekkende gevolgen als de Heer Meijer meent, eene bepaling die ook o.i. volkomen in strijd zou zijn met de beginselen van ons staatsrecht, mag niet worden aangenomen.

Welke administratieve voorschriften worden bedoeld? Wij zonden b.v. willen wijzen op art. 45 van het Reglement op den inwendigen dienst aan boord van Hr. Ms. Oorlogsschepen volgens welk artikel „ter beoordeeling van den Minister van Marine, voor de aan boord verwaarloosde, vernielde, beschadigde en onbruikbaar of verloren geraakte goederen, de schade kan worden verhaald op hen, door wier toedoen dit heeft plaats gehad, onverminderd eene rechtsvervolging tegen hen naar bevind van zaken”; hetgeen als een uitvloeisel van het beginsel van schuldvergelijking uit het B. W. mag worden beschouwd, eveneens als b.v. de bepalingen omtrent het op traktementen enz. korten van Rijksbelastingen.

Zijn dit voorschriften omtrent schade, door den militair aan het Rijk toegebracht, ook wat betreft schade door particulieren geleden, zijn voorbeelden van dergelijke bepalingen te vinden — al komen deze dan ook niet in de eigenlijk gezegde administratieve reglementen voor. Wij doelen b.v. op de Kortingswet (Wet van 24 Januari 1815 Stb. no. 5), welker artt. 3—19 handelen over het verleenen van korting voor particuliere schulden o.a. op traktementen van officieren. Hiertoe behooren ook schadevergoedingen. Doch andere administratieve bepalingen bestaan niet; integendeel de soldijen en dergelijke inkomsten van militairen beneden den rang van officier zijn, als vallende onder art. 1 van genoemde wet, niet vatbaar voor beslag. Daarop is derhalve in het algemeen verhaal van particuliere schulden niet mogelijk, zelfs niet in geval van faillissement, dat immers niet anders is dan een algemeen beslag op het vermogen van den schuldenaar ten behoeve van zijn crediteuren. Wel zou met behulp van art. 2 der wet een regeling te treffen zijn, doch van de in dit art. 2 omschreven bevoegdheid is niet dan bij hooge uitzondering gebruik gemaakt: wij herinneren b.v. aan het Koninklijk besluit van 28 December 1899, no. 50, waarbij machtiging werd verleend om op traktementen, soldijen enz. van militairen en militaire geëmployeerde der landmacht beneden den rang van officier korting te verleenen ten behoeve van hunne echtgenooten, wanneer aan deze door den rechter eene uitkeering tot levensonderhoud is toegelegd. Andere voorbeelden hiervan zijn ons niet bekend.

Zoo ziet men dat het aangehaald art. 23 van het Reglement betreffende de Krijgstucht niet veel meer is dan een doode letter. Het zou alleen kunnen zien op gevallen, waarin het verhaal van veroorzaakte schade op de inkomsten van militairen uit 's Rijks schatkist met hun goedvinden in „dragelijke payementen” geschiedt, doch daarvoor behoefde het artikel niet te worden opgenomen.

Art. 74 W. v. Sr.

De Officier van Administratie der 2de klasse J. M. Tinga schrijft ons:

Naar aanleiding van het door Uwe redactie vermelde op blz. 210 en 211 van M. R. T. XVIII neem ik de vrijheid het navolgende beleefd onder Uwe aandacht te brengen.

In het burgerlijke strafproces behoort o.m. tot den taak van den ambtenaar van het O. M.:

- 1°. het instellen van een strafvervolging;
- 2°. bij het rechterlijk college vervolgen van de strafbare feiten, met betrekking tot welke een strafvervolging is ingesteld.

In het militaire strafproces wordt by de zeemacht de strafvervolging door den vlootvoogd ingesteld (art. 8 R. Z.) terwijl door

den fiscaal de strafbare feiten verder bij den zeekrijgsraad worden vervolgd (art. 242 R. Z.).

Om de volgende redenen vermeen ik, dat toepassing van art. 74 S. R. behoort tot den taak onder sub 2 genoemd, alzoo tot de bevoegenis van den fiscaal.

Indien de vlootvoogd over de strafrechtelijke vervolging van een overtreding heeft beslist wil dit zeggen, dat de overtreding *niet* krijgstuuchtelijk zal worden afgedaan en de overtreder niet ongemoeid zal worden gelaten.

Het laat den vlootvoogd koud op welke wijze volgens de wet de straf opgelegd wordt.

Bij toepassing van art. 74 S. R. wordt beslist of de straf zal worden opgelegd door den krijgsraad, die daarbij rekening houdt met den eisch van den fiscaal, dan wel of de straf zal worden opgelegd door den fiscaal.

Deze beslissing is niet in strijd met of doet geen afbreuk aan de beslissing van den vlootvoogd. Dit zou immers alleen het geval zijn indien bij toepassing van art. 74 S. R. beslist werd dat de overtreding krijgstuuchtelijk afgedaan wordt of de overtreder ongemoeid wordt gelaten.

Er kan dan ook niet gezegd worden dat de fiscaal voorkomt hetgeen de vlootvoogd noodig acht. In 99% van de gevallen dat de vlootvoogd tot strafrechterlijke vervolging beslist (dus wenscht geen krijgstuuchtelijke beslissing en geen ongemoeid laten) geschiedt dit conform advies van den fiscaal.

Door de transactie in handen te leggen van den vlootvoogd wordt aan deze autoriteit de bevoegdheid gegeven om te beslissen over de op te leggen hoeveelheid straf, hetgeen niet volgens het systeem der R. Z. is waar deze autoriteit alleen de bevoegdheden heeft als in art. 8 omschreven.

Wij kunnen de zienswijze van den geachten inzender, dat toepassing van art. 74 W. v. Sr. behoort tot den taak van den fiscaal niet deelen.

Wij meenen dat de heer T. verwacht *straf met voorwaarde ter voorkoming van de strafvervolging*, voorwaarde van welker vervulling het zal afhangen, of het recht tot strafvordering vervalt.

De stelling dat het den vlootvoogd koud kan laten (betrekkelijk ten minste) op welke wijze volgens de wet straf wordt opgelegd, kunnen wij onderschrijven, maar wij voegen daar aan toe: „door den rechter”; want de beslissing van den vlootvoogd is niet negatief, *niet* dat de verdachte *niet* krijgstuuchtelijk zal worden gestraft en *niet* dat hij *niet* ongemoeid zal worden gelaten, maar positief, dat de verdachte naar den militairen rechter wordt verwezen, dat een strafvervolging zal worden ingesteld.

De taak van het Openbaar Ministerie in gewone strafzaken is in militaire strafzaken verdeeld over vlootvoogd en fiscaal. De vlootvoogd beslist over het instellen van de strafvervolgving, de fiscaal vervolgt bij de behandeling van een zaak door den krijgsraad. Waar het gaat om eene strafvervolgving te voorkomen, is het duidelijk dat zonder het systeem van de R. Z. geweld aan te doen, niemand anders daarvoor voorwaarden mag stellen, dan hij tot wiens bevoegdheden het instellen van een strafvervolgving behoort.

Het bezwaar van den inzender is, dat den vlootvoogd dan de bevoegdheid gegeven wordt om te beslissen over de op te leggen hoeveelheid straf, hetgeen niet in overeenstemming met het stelsel van de R. Z. zou zijn. De inzender noemt hier *straf* wat geen straf is. En juist omdat het geen straf is, gebeurt in het burgerlijk strafproces iets dergelijks. Want ook daar behoort in beginsel het opleggen van straf tot de taak van den rechter en geeft art. 74 Sr. de bevoegdheid tot transigeeren aan de tot het instellen der strafvervolgving bevoegde autoriteit, die nimmer straf oplegt.

Aangenomen dus dat men de militaire justiciabelen wil laten profiteeren van het transactie-stelsel en dus die bepaling van art. 74 niet al te letterlijk wil opvatten, moet men bij het overbrengen van de bevoegdheid tot transigeeren in het militair strafproces bij de zee-macht daarvoor aanwijzen den vlootvoogd. Deze beslist toch over de verwijzing van een zaak naar den krijgsraad en beslist na afloop van de informatiën, of het onderzoek ver genoeg gevorderd is om den krijgsraad van de zaak te saisisseeren. Daar bij het stellen van de voorwaarden, waarvan art. 74 spreekt, met de belangen van de krijgstucht rekening moet worden gehouden, is het nemen van de beslissing door den vlootvoogd, als zijnde deze tevens de hoogste voor de handhaving der krijgstucht aansprakelijke autoriteit, ook juist.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Rectificatie.

In het hoofd van de, op bladz. 388 e.v. van onze vorige aflevering voorkomende, Beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof van 15 November 1921 werd verzuimd onder de namen der leden, die deze beschikking hadden genomen, te vermelden dien van het lid N. J. J. van Rijn van Alkemade. Ook omdat het ten onrechte zou kunnen schijnen alsof artikel 28 van de Provisioneele Instructie niet was nageleefd, wordt men verzocht den naam van genoemd lid alsnog achter den naam van het lid P. P. C. Collette te willen tusschenvoegen.

Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's Hertogenbosch.

Beschikking van 24 November 1922 (Raadkamer).

Geaprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den 8sten December 1922, onder opmerking, dat het Hof niet geacht wil worden zich te vereenigen met de uitlegging, door den krijgsraad aan artikel 2 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Lande gegeven.

President: Dr. W. A. van Lanschot.

Leden: Kapitein H. W. A. Ackermann; Eerste Luitenants C. van der Woude, A. R. van der Woude, en H. L. G. Lambert.

Auditeur-Militair: Dr. J. S. L. Aghina.

Onder „Armee” in art. 2 C. W. L. was ook het Nederlandsch Indisch Leger begrepen. Een desertie (ongoorloofde afwezigheid) moet geacht worden mede daar te zijn gepleegd, waar de zonder vergunning afwezige zich tijdens zijne afwezigheid heeft opgehouden.

De krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement te 's Hertogenbosch,

Gezien een rapport van den Officier-Commissaris in de Residentie van den Krijgsraad, waarbij deze te kennen geeft, dat hij vermeent,

dat een ander rechter dan de Krijgsraad is gesteld over de zaak en den persoon van J. G. A. W., soldaat van het Nederlandsch-Oost-Indisch Leger, thans in onderhoud bij de Koloniale Reserve, met betrekking tot het feit, ter zake waarvan hij bij beschikking van den Garnizoens-Commandant te 's-Hertogenbosch naar den Krijgsraad is verwezen, vermits het feit is gepleegd te Bandoeng (Ned. Indië);

Gezien het advies van den Heer Auditeur-Militair, waarbij deze van gevoelen is, dat W. voornoemd, die, als behoorende tot het Nederlandsch-Oost-Indisch Leger, en daardoor rechtstreeks onder de bevelen van den Minister van Koloniën staat, terzake van het hierbedoelde strafbare feit niet voor den Krijgsraad in het 3e Militaire Arrondissement, gedaagde kan zijn, aangezien het korps waartoe hij tijdens het plegen daarvan behoorde, niet behoorde tot een korps van de Nederlandsche Armée, zoodat het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te Lande hem niet betreft en de Krijgsraad uit dien hoofde door de Wet niet als rechter over zijn persoon is gesteld;

Overwegende dat beklagde op het oogenblik zijner arrestatie, toen alzoo zijne desertie een einde nam, nog niet in onderhoud was opgenomen bij de Koloniale Reserve te Nijmegen en nog behoorde tot de formatie van het Nederlandsch-Oost-Indisch Leger;

Overwegende dat echter deze omstandigheid aan de bevoegdheid van den Krijgsraad niet in den weg staat, daar het bij de algemeenheid der beteekenis van het woord „Armée” in artikel 2 van het Crimineel Wetboek niet aannemelijk is, dat de wetgever daarmede alleen het Leger in Nederland, met uitsluiting van het krijgsvolk in de Koloniën zou hebben bedoeld;

Overwegende dat is komen vast te staan, dat beklagde, die zijn Indisch garnizoen zonder verlof had verlaten, ten slotte te Geldrop is gearresteerd, zoodat de desertie, zij moge dan in Nederlandsch-Oost-Indië zijn aangevangen, mede in het rechtsgebied van den Krijgsraad is gepleegd;

Gezien art. 2 Cr. Wetb. 221 en 223 R. L.

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart zich bevoegd te erkennen over J. G. A. W. ter zake voorschreven;

Autoriseert den Officier-Commissaris in de Residentie van den Krijgsraad de informatiën voort te zetten.

Na de inwerkingtreding van het Wetboek van Militair Strafrecht, waarvan art. 63 bepaalt dat onder „militairen” worden begrepen zij die bestemd zijn voor de krijgsmacht in de Koloniën of bezittingen van het rijk buiten Europa, benevens zij die behooren tot die krijgsmacht, zoolang de genoemde personen zich buiten de koloniën of bezittingen of aan boord van een Nederlandsch oorlogsvaartuig bevinden, is de hoofdkwestie waarover bovenstaande beschikking eene beslissing inhoudt, g e e n kwestie meer. Toch plaatsen wij deze uit-

spraak nog om de belangrijkheid van de oude strijdvraag, de positie van den Oost-Indischen militair hier te lande, en tevens ook om een paar nevenkwesties.

Wat de oude strijdvraag betreft, zouden wij willen opmerken dat krachtens § 1 van het Koninklijk Besluit van 3 Augustus 1921 N°. 132 de Koloniale Reserve is te beschouwen als een hier te lande gedetacheerd onderdeel van het Nederlandsch-Indisch Leger en zij rechtstreeks staat onder de bevelen van den Minister van Koloniën, behoudens bijzondere bepaald aangewezen gevallen, waarin zij ter beschikking van den Minister van Oorlog kan worden gesteld.

Hoe nu die positie van de eigenlijke Koloniale Reserve is, daaraan gaat de krijgsraad voorbij omdat de beklagde in casu eerst op 1 Juni 1922, dag waarop hij werd gearresteerd, werd ingeschreven bij de Koloniale Reserve en hij, krijgsraad, hem beschouwt als op het tijdstip van zijne arrestatie te hebben behoord tot „het Nederlandsch-Oost-Indisch Leger”. En ieder weet dat de Landmacht in Nederlandsch-Indië aldaar een eigen rechter bezit.

Dit „Nederlandsch-Oost-Indisch Leger” valt evenwel volgens den krijgsraad onder art. 2 C. W. L., daar het bij de algemeenheid der beteekenis van het woord „Armée” in dat artikel niet aannemelijk is dat de wetgever met dat woord alleen het leger in Nederland zou hebben bedoeld.

Deze motiveering — overeenstemmende met die voorkomende in de Sententie van het H. M. G. van 7 September 1880¹⁾ is wel erg sober. Waarom achtte de krijgsraad de tegenovergestelde meening niet aannemelijk en hoe heeft het college zich de organisatie van de „armée” in 1814 en thans gedacht? De uitlegging, op apodictische wijze gegeven aan het woord „armée” in art. 2 C. W. L., mist alle houvast; het college gaf aldus een geheel in de lucht hangende beslissing.

Het Hoog Militair Gerechtshof maakte het bij hare approbatie van 's krijgsraads beschikking nog erger door zijne toevoeging, dat het niet geacht wil worden zich met de uitlegging, door den krijgsraad aan art. 2 C. W. L. gegeven, te vereenigen. Welk motief zou dan wel voor de beslissing gegolden hebben, wanneer art. 2 niet mag worden opgevat als de krijgsraad deed? Rechterlijke beslissingen moeten toch worden gemotiveerd opdat aan een ieder en aan den beklagde in het bijzonder, de overtuiging worde geschonken dat er in zijn zaak recht is gedaan. Die overtuiging heeft niemand en ook niet de beklagde in deze zaak o. i. verkregen en dat is jammer voor 's Hofs prestige.

Ten slotte moge worden opgemerkt, dat de krijgsraad zich aansloot bij de bestaande jurisprudentie, toen hij besliste dat de desertie gepleegd was zoowel ter plaatse waarvan de deserteur is afwezig geweest, als ter plaatse waar hij gedurende zijne afwezigheid heeft

¹⁾ Zie M. R. T. deel IV, bladz. 378 e.v.

verbleven. Het college grondt hierop zijne relatieve bevoegdheid, daar de beklaagde te Geldrop is gearresteerd. Zie over deze vraag o. a. de Beschikking van den krijgsraad in het 2e Militaire Arrondissement te Arnhem van 30 Augustus 1919 M. R. T. dl. XV bladz. 394.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

- Beschikking van den 22en December 1922.

President: Dr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booy, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Het, als matroos 1e klasse, opstellen en ter verzameling van handteekeningen aan de bakken uitdeelen van een verzoekschrift, ten behoeve van matrozen in opleiding, tot het verkrijgen van eene vergunning om zonder toezicht in het buitenland te mogen passagieren, terwijl reeds op een ter zake ingediend algemeen verzoek — dat on gepast werd geoordeeld — afwijzend was beschikt, is in strijd met de krijgstuicht.

Klagers beroep op de omstandigheid dat hij handelde als bestuurder van de afdeeling aan boord van den Bond van Minder Marinepersoneel en overeenkomstig het besluit van het bestuur de matrozen der opleiding behulpzaam was, wordt door het H. M. G. verworpen.

De klager wegens het indienen van de klacht opnieuw gestraft.

Gezien de klacht, ingediend den 7den November 1922, van D. B., matroos 1ste klasse aan boord van Hr. Ms. „Tromp”, destijds liggende te Malta, over de strafreden, behoorende bij de straf van drie dagen provoostarrest, hem op 6 November 1922 opgelegd door zijn Commandant, den kapitein-ter-zee Jhr. R. K. B. R., wegens: „Het „plegen van handelingen, welke met de instandhouding eener goede „discipline en krijgstuicht in den dienst ter zee onbestaanbaar zijn. „door aan boord van het schip, waar de opleiding-matrozen (N. O.) „wordt voortgezet, nadat 3 matrozen van die opleiding, waaronder „een, van wien hem bekend was, dat hij door den chef der opleiding „werd beschouwd als de „oproerstoker” onder de matrozen, zijn „hulp hadden ingeroepen teneinde vergunning te verkrijgen om „zonder toezicht in het buitenland te mogen passagieren, tot het „verkrijgen van welke vergunning reeds een algemeen verzoek was „ingediend, waarop afwijzend was beschikt, zes verzoekschriften „op te stellen en van elk dezer een uit te deelen aan een matroos „van een der zes opleiding-bakken, teneinde daarop zoo mogelijk „handteekeningen te verzamelen”;

Gezien de stukken van het gehouden onderzoek en de daarbij overgelegde memoriën van den strafoplegger en den klager;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het gehouden onderzoek is komen vast te staan, dat klager de in de strafreden omschreven handelingen heeft gepleegd en deze zelf heeft toegegeven;

Overwegende dat klager bij het onderzoek en in de door hem overgelegde memorie heeft opgegeven:

dat hem, door hem ter oore gekomen uitlatingen van verschillende matrozen der voortgezette opleiding aan boord van Hr. Ms. „Tromp”, bekend was, dat op een door de matrozen dier opleiding ingediend algemeen verzoek om in het buitenland vrij (zonder toezicht) te mogen passagieren, afwijzend was beschikt en dat de officier der opleiding, de luitenant-ter-zee der 2de klasse de M., daarna aan eenigen van die matrozen had medegedeeld, dat dit verzoek ongepast was; dat hem ook gebleken was, dat onder de matrozen der opleiding ontevredenheid heerschte over het afwijzen van hun verzoek; dat hij uit de hem door matrozen der opleiding verstrekte inlichtingen opmaakte, dat dit verzoek niet op officiële wijze behandeld was;

dat eenigen tijd later aan boord eene vergadering werd gehouden van de afdeeling „Tromp” van den Bond van Minder Marinepersoneel, nadat hij, als eerste-voorzitter van die afdeeling, daartoe de vergunning van den Commandant had gevraagd en gekregen; dat op die vergadering ook een aantal matrozen der opleiding aanwezig was en eenigen van die matrozen toen, bij de rondvraag, vroegen of het bestuur der afdeeling voor hen het verzoek zou kunnen doen om in het buitenland dezelfde passagiersregeling te genieten als in Holland (n.l. niet onder toezicht passagieren); dat op zijne vraag, of allen daarmede instemden, allen „ja” antwoordden; dat hij het verzoek van de matrozen der opleiding om vrij te mogen passagieren niet onbillijk vond en daarom, na bespreking van de zaak met het bestuur der afdeeling, waarbij dat bestuur besloot die matrozen daarin behulpzaam te zijn, de in de strafreden bedoelde zes verzoekschriften heeft opgemaakt en uitgedeeld om door de betrokken matrozen op de voorgeschreven wijze ingediend te worden;

dat hij, vernemende dat een van die verzoekschriften in beslag genomen was, zich gewend heeft tot bootsman L. en van dezen hoorde, dat het vroeger ingediend algemeen verzoek wel geheel officieel behandeld was; dat hij daarop de nog circuleerende verzoekschriften weder teruggenomen heeft;

dat hij als eerste-voorzitter der afdeeling van den Bond van Minder Marinepersoneel en door het besluit van het bestuur zich verplicht achtte, de matrozen der opleiding behulpzaam te zijn; dat hij zich niet bewust is, in deze handelingen te hebben gepleegd, welke onbestaanbaar zijn met de instandhouding van eene goede discipline en krijgstucht in den dienst ter zee;

Overwegende dat klager geacht moet worden te hebben geweten, dat de maatregel om de in opleiding zijnde matrozen in het buitenland onder toezicht te laten passagieren, was in het welbegrepen belang van die jeugdige schepelingen zelven;

dat — waar hem bovendien bekend was, dat die jeugdige schepelingen reeds eerder een algemeen verzoek om intrekking van dien maatregel ingediend hadden en dat dit verzoek niet alleen was afgewezen, doch de officier, die speciaal belast was met het toezicht op hunne vorming, hun tevens had voorgehouden, dat het een *ongepast* verzoek was — klager, als matroos der 1ste klasse en zooveel ouder in diensttijd, moest begrijpen, dat het kort daarop weder indienen van een algemeen verzoek van gelijke strekking zeer onkrijgstuchtelijk zou zijn; dat klager dan ook geacht moet worden zeer goed geweten te hebben, dat het uit een militair oogpunt hem niet paste, die jeugdige schepelingen in hun ontevreden stemming te steunen en voor hen de voor een herhaald algemeen verzoek noodige stukken op te maken;

dat klager's verweer als zoude hij aanvankelijk niet geweten hebben, dat het eerst ingediend verzoek officieel — op de voorgeschreven wijze — behandeld was, niet aannemelijk is en in elk geval klager — die bovendien met deze zaak niets te maken had — niet lichtvaardig op praatjes daaromtrent van ontevreden jeugdige schepelingen had behooren af te gaan;

dat ook zijn beroep op de omstandigheid, dat hij in deze handelde als bestuurder — eerste voorzitter — der afdeling van den Bond van Minder Marinepersoneel en als zoodanig zich verplicht achtte om overeenkomstig het besluit van het bestuur de matrozen der opleiding behulpzaam te zijn, klager niet kan baten; dat immers het vervullen van die bestuursfunctie klager in geen enkel opzicht ontvree van zijne militaire verplichtingen en hij dan ook niet verplicht was tot het uitvoeren van een door het bestuur genomen besluit, indien de strekking daarvan onkrijgstuchtelijk was; dat bovendien dit argument van klager niet opgaat, omdat hij, blijkens zijn eigen opgave, met het bedoelde besluit geheel instemde;

Overwegende dat op grond van het vorenstaande klager's in de strafreden omschreven handelingen onbestaanbaar zijn met eene goede discipline en krijgstucht in den dienst ter zee en niet aannemelijk is, dat klager zich daarvan niet bewust zou zijn geweest;

Overwegende dat de strafreden alzoo goed is geformuleerd en klager ingevolge artikel 28 van het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te water dan ook terecht deswege is gestraft, terwijl de hem opgelegde straf niet te zwaar is;

Overwegende dat noch uit klager's opgaven, noch uit anderen hoofde gebleken is van eenige gegronde aanleiding voor klager om zich over de aldus geformuleerde strafreden te beklagen, zoodat zijne klacht geacht moet worden lichtvaardig ingediend te zijn en enkel aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschre-

ven; dat klager deswege ingevolge de Wet behoort te worden gestraft;

Krachtens artikel 50 van 's Hof's Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 12—15 der Rechtspleging bij de Zeemacht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart die te zijn zoodanig ongegrond en lichtvaardig, dat zij niet anders dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven;

Handhaaft de opgelegde straf en de daarbij behoorende strafreden;

Straft den klager alsnog met twee dagen provoostarrest, wegens: „Het indienen van eene klacht over de strafreden, behoorende bij „eene hem op 6 November 1922 opgelegde straf, welke klacht zoodanig ongegrond en lichtvaardig is bevonden, dat zij niet anders „dan aan eene verregaande oneerbiedigheid kan worden toegeschreven”, en bepaalt, dat deze straf en strafreden zullen worden ingeschreven in het conduiteboekje van den klager en in het strafregister;

Bepaalt voorts, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan den klager, een aan den strafoplegger en een aan den Advocaat-Fiscaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 26 Januari 1923.

President: Mr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booy, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. G. A. E. B. Meijer.

Toepassing in hooger beroep van artt. 102, 105, 110 en 111 Invoeringswet Mil. Straf- en Tuchtrect, van art. 15 Mil. Swb. en art. 14a Swb. De strafbepaling van art. 117, 1e lid, juncto 121 Mil. Swb. is minder ongunstig dan die van art. 100 C. W. L. en moet mitsdien in hooger beroep worden toegepast.

De qualificatie bij overtreding van art. 117 jo 121 Mil. Swb. behoort te luiden: „feitelijke insubordinatie buiten dienst”.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

D. V., oud 20 jaar, geboren te Geldermalsen, gewoon dienstplichtigkanonnier bij het Korps Rijdende Artillerie, gerequireerde in per-

soon, appellant van een door den Krijgsraad te Arnhem op 24 November 1922 gewezen vonnis, ter eenre, voor wien schriftelijk ter rolle is te kennen gegeven:

dat getuige v. d. H. bij het voor-onderzoek verklaarde, niet de laatstelijk te laste gelegde woorden te hebben gehoord;

dat de wachtmeester-titulair van H. noch appellant een been heeft zien uitstrekken, noch appellant aan korporaal-titulair B. stompen heeft zien toebrengen;

dat aan de verklaringen van den getuige v. d. H. te groote waarde is toegekend en ten onrechte de Krijgsraad de te laste gelegde feiten als bewezen heeft aangenomen;

dat in elk geval naar de meening van appellant's raadsman het onderzoek voor den Krijgsraad niet voldoende tot zijn recht is gekomen en er naar zijn bescheiden oordeel voor het Hof gronden aanwezig zijn om althans nog als getuige te hooren den kanonnier A.;

dat echter — zelfs indien het Hof met deze meening van den raadsman niet mocht instemmen, er alle reden bestaat, aan de te laste gelegde feiten — gelet op de omstandigheden, waaronder, en de personen, tusschen wie zij zouden hebben plaats gehad — belangrijk minder beteekenis toe te kennen;

en is geconcludeerd, dat het den Hove behage, behalve den appellant meergenoemde v. d. H. en A. als getuigen te hooren, subsidair den appellant een belangrijk lichtere straf op te leggen,

en

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hof's beschikking van 15 December 1922 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambts-halve te vervolgen, mitsdien gedaagde, door wien, bij eisch à minima — op 23 December 1922 aan het Hof overgelegd — is betoogd:

dat, wegens de gegeven omstandigheden, de duur der opgelegde militaire gevangenisstraf eenigermate te verkorten is;

dat aftrek van het voorarrest hier achterwege moet blijven, nademaal het voorarrest slechts heeft bestaan in arrest in het kwartier,

en ten rolle is geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft den duur der opgelegde militaire gevangenisstraf en den aftrek van het voorarrest, en dat alsnog bij sententie van den Hove de appellant zal worden veroordeeld tot twee maanden militaire gevangenisstraf, zonder aftrek van voorarrest; overigens met instandhouding van het beroepen vonnis.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op den eisch à minima van den Advocaat-Fisikaal;

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij te Arnhem op 7 October 1922 in de Willemskazerne den korporaal P. H. B. dreigend heeft toegevoegd: „Houd „je snuit dicht, of ik zal je een paar opdonders verkoopen”, of woorden van die strekking, en hem opzettelijk een paar stompen heeft toegebracht en hem dreigend heeft toegevoegd: „Daar knijp „je hem voor, anders sla ik je kapot”, of woorden van die strekking

Overwegende, dat de Krijgsraad, bij op 24 November 1922 gevezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan appellant ten laste gelegde — met dien verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellant's schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als:

„I, als soldaat zijn meerdere in rang slaan;

„II, als soldaat zijn meerdere in rang met woorden dreigen;

„beide feiten gepleegd in tijd van vrede en niet voor den vijand en alles als ééne voortgezette handeling beschouwd”, en te dier zake appellant heeft veroordeeld tot eene militaire gevangenisstraf van drie maanden, met bepaling, dat de tijd, door appellant vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht van 7 tot 10 October 1922 met vrijspraak van appellant van hetgeen hem meer is te laste gelegd, dan als bewezen is verklaard;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring, alsmede de vrijspraak van appellant van hetgeen hem meer is ten laste gelegd, dan bewezen verklaard, terecht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte niet tot een ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid, en de qualificatie sub II op de Wet is gegrond, de Krijgsraad te recht de feiten als ééne voortgezette handeling heeft beschouwd;

Overwegende dat, nu door de bewijsmiddelen, in het vonnis vermeld, rechtens vaststaat, dat de stomp door appellant aan den korporaal is toegebracht buiten dienst, en dit feit mede valt onder de strafbepaling van artikel 117, 1ste lid, juncto 121 van het Wetboek van Militair Strafrecht, welke minder ongunstig is dan die van artikel 100 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, de eerstgenoemde moet worden toegepast, en de qualificatie sub I en de soort der opgelegde vrijheidsstraf, alsmede de aangehaalde wetsbepaling, wiziging behoeven;

Overwegende dat de duur der opgelegde straf in goede verhouding staat tot den ernst der gepleegde feiten;

Overwegende dat dus appellant in zooverre met het vonnis niet is bezwaard en dit behoort te worden bevestigd, echter met dien verstande, als beneden wordt aangegeven;

Overwegende dat het militair belang er zich niet tegen verzet, dat, met betrekking tot appellant, wordt gebruik gemaakt van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien, behalve de in deze sententie bereids vermelde en de in het vonnis genoemde wetsartikelen, — (met uitzondering van artikel 100 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande) — de artikelen 102, 105, 110 en 111 der Invoeringswet Militair Strafen Tuchtrect, 14a en volgende van het Wetboek van Strafrecht en 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Verklaart appellant niet te zijn bezwaard met het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 24 November 1922 te zijnen laste gewezen;

Bevestigt dat vonnis met dien verstande, dat de qualificatie sub I wordt gewijzigd in: „feitelijke insubordinatie, gepleegd buiten dienst”, uit des Krijgsraads qualificatie worden weggelaten de woorden „gepleegd in tijd van vrede en niet voor den vijand en alles” en voor de door den Krijgsraad opgelegde militaire gevangenisstraf van drie maanden in de plaats treedt gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden;

Beveelt evenwel, dat de straf, aan den veroordeelde opgelegd, niet zal worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op twee jaren, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 Nr. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 Nrs. 2 tot en met 6 van deze wet:

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 2 Februari 1923.

President: Mr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. H. W. de Vink.

Toepassing in hooger beroep van artt. 102, 107 en 110 Inv. Wet Mil. Straf- en Tuchtrect.

De bepaling van art. 97^I van het Mil. Swb. is minder ongunstig dan die van art. 137 C. W. W. en moet mitsdien in hooger beroep worden toegepast.

De qualificatie bij overtreding van art. 97^I mil. Swb. behoort te luiden: „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid”.

Toepassing van art. 57 Swb. bij schuldigverklaring aan meerdere feiten, terwijl tegen één dezer feiten gevangenisstraf is bedreigd in het Mil. Swb. en tegen andere gevangenisstraf in het Swb.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

P. v. B., oud 20 jaar, geboren te Amsterdam, stoker 2de klasse, gedetineerd te Utrecht, appellant van een door den Krijgsraad te Willemsoord op 6 December 1922 gewezen vonnis,

en

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 29 December 1922 gemachtigd om dit hooger beroep voor den Fiskaal bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, door wien schriftelijk ter rolle is betoogd:

dat, wegens de gegeven omstandigheden, onder 1 alleen de bepalingen der nieuwe wetgeving moeten worden toegepast;

dat onder 2 voor ontzegging in de plaats treedt 's Rechters bevoegdheid om ontslag uit den militairen dienst, met of zonder ontzetting, uit te spreken;

dat in verhouding tot hetgeen onder 2 is misdreven, de duur der opgelegde gevangenisstraf te kort is,

en bij eisch à minima is geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de qualificatie onder 1 en de bestraffing onder 1, en dat alsnog bij sententie van den Hove de appellant, met weglating der aangehaalde artikelen van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, der Wetten van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 193), 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64) en 14 Februari 1887 (Staatsblad Nr. 35), van artikel 58 van het Wetboek van Strafrecht en aanhaling der artikelen 10, 23, 97 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 102, 107, 110 der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrect, onder 1 zal worden schuldig verklaard aan:

„Als militair in tijd van vrede zich schuldig maken aan opzettelijke „ongeoorloofde afwezigheid gedurende negen dagen” en veroordeeld onder 1 en 2 tot één jaar gevangenisstraf;

voorts de appellant uit den militairen dienst zal worden ontslagen met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

met instandhouding van het beroepen vonnis voor al het overige, ook wat de vrijspraak betreft,

terwijl voor appellant op den eisch à minima onder meer is geantwoord:

dat hij van gevoelen is, dat met het vaststellen van de strafmaat niet voldoende is rekening gehouden met de bijzondere omstandigheden, waaronder de strafbare feiten zijn gepleegd;

dat wel juist is, dat het onderhavige vonnis tengevolge van de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht wijziging dient te ondergaan, als door den Advocaat-Fiscaal is aangegeven, echter met dien verstande, dat het appellants procureur wil voorkomen, dat de qualificatie van het sub 1 te laste gelegde niet behoort te luiden, als wordt voorgesteld, wijl op deze wijze dertig qualificaties bestaanbaar zouden zijn voor één delict, doch wel: „Als militair in „tijd van vrede langer dan één dag, doch korter dan dertig dagen „opzettelijk ongeoorloofd afwezig zijn”,

en geconcludeerd, dat het den Hove behage het vonnis van den Krijgsraad, waarvan beroep, te willen vernietigen, voor wat betreft de qualificatie van het sub 1 te laste gelegde en de opgelegde straf, en het sub 1 te laste gelegde te qualificeeren, als door appellants procureur aangegeven, en aan appellant een lichtere straf op te leggen.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op den eisch à minima van den Advocaat-Fiscaal;

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant, bij zijn verhoor voor het Hof, heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad voor de Zeemacht te Willemsoord heeft terechtgestaan ter zake, dat hij:

1e. als stoker 2de klasse, dienende aan boord van Hr. Ms. „Gelderland”, op 12 September 1922 aan boord van dien bodem te Willemsoord opzettelijk van passagieren is achtergebleven en sindsdien voortdurend en zonder vergunning afwezig is gebleven, totdat hij op 21 September 1922 te Amsterdam in verband met zijne nader te vermelden gedragingen door de politie is aangehouden;

2e. dat hij te Amsterdam, althans elders in Nederland, op de nader aan te geven tijden opzettelijk de nader aan te geven rijwielen, toebehoorende aan de daarbij vermelde personen, althans aan een ander dan aan hem, appellant, welke rijwielen hij in huur, althans anders dan door misdrijf, onder zich had gekregen, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend:

a. op of omstreeks 14 September 1922 een rijwiel, merk „Burgers”, toebehoorende aan B. S., rijwielhandelaar en zaakdrijvende aan de 1ste Jan Steenstraat 114 te Amsterdam, door appellant aan voormeld adres kort tevoren in huur ontvangen;

b. op of omtreeks 18 September 1922 een rijwiel, merk „Eska”, toebehoorende aan J. A., rijwielhandelaar en zaakdrijvende o.a. in een filiaal aan de Saenredamstraat 46 te Amsterdam, door appellant aan voormeld adres kort te voren in huur ontvangen;

c. op of omstreeks 20 September 1922 een heerenrijwiel, toebehoorende aan J. W. B., rijwielhandelaar en zaakdrijvende aan de Kerkstraat No. 408 te Amsterdam, door appellant aan voormeld adres kort te voren in huur ontvangen;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 6 December 1922, gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan appellant sub I en II a en b ten laste gelegde — met dien verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede appellant's schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „1. desertie in tijd van „vrede, gepleegd door een minderen schepeling, door zonder verlof „langer dan twee dagen van den bodem, waarop hij dient, afwezig „te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des rechters „te kunnen bewijzen; 2. verduistering, twee malen gepleegd”, en te dier zake appellant heeft veroordeeld tot zes weken militaire gevangenisstraf en eene gevangenisstraf van zes maanden, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging der uitspraak sedert 21 September 1922 voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der hem opgelegde straf in mindering zal worden gebracht, eerst op de gevangenisstraf en daarna zoo noodig op de militaire gevangenisstraf, met ontzegging van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van drie jaren, en met vrijspraak van appellant van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd, dan bewezen verklaard;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring, alsmede de vrijspraak van appellant van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd, dan bewezen verklaard, terecht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte niet tot een ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid; dat de qualificatie van de onder 2 bewezen verklaarde feiten op de Wet is gegrond en ook het Hof appellant op grond van de begane feiten ongeschikt acht, in den militairen stand te blijven; dat dus het vonnis in zooverre in stand kan blijven;

Overwegende ten aanzien van het sub 1 gequalificeerde feit, dat, nu in het tijdsverloop tusschen het wijzen van het vonnis door den Krijgsraad en de behandeling der zaak in hooger beroep in werking zijn getreden de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrect en het Wetboek van Militair Strafrecht en de bepaling van artikel 97¹ van het Wetboek van Militair Strafrecht voor den schuldige minder ongunstig is, dan die van artikel 137 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water, de eerstgenoemde bepaling in hooger beroep moet worden toegepast en de qualificatie dienvolgens behoort te luiden: „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid”;

Overwegende dat de straffen, waartoe appellant bij het vonnis is veroordeeld, te licht zijn — alle omstandigheden in aanmerking genomen — en de feiten, met toepassing van het eerste lid van artikel 57 van het Wetboek van Strafrecht, met eene gevangenisstraf voor den tijd van acht maanden behooren te worden geboet;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, — met weglating der artikelen 135, 137, 145 en 162 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water; van die der Wetten van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 193), 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 14 Februari 1887 (Staatsblad Nr. 35) en van artikel 58 van het Wetboek van Strafrecht — de artikelen 23 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 102 en 107 der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad voor de Zeemacht te Willemsoord op 6 December 1922 ten laste van appellant gewezen, wat betreft de sub 1 gegeven qualificatie en de aan appellant opgelegde straffen;

Qualificeert het sub 1 bewezen verklaarde feit als: „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid”;

Veroordeelt appellant tot eene gevangenisstraf voor den tijd van acht maanden;

Ontslaat appellant uit den militairen dienst met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, mede ten aanzien van de qualificatie sub 2 en de bepaling, dat de door appellant sedert 21 September 1922 voorloopig in verzekerde bewaring doorgebrachte tijd in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde hoofdstraf;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 7 November 1922.

President: Mr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booy, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van IJsselt.

Raadsman: Dr. J. W. Flieringa.

Beklaagde werd — in verband met de gewijzigde indeeling van het Rijk in militaire arrondissementen, K. B. van 23 Mei 1922 (Stbl.

No. 376) ¹⁾ — door den Garnizoenscommandant bij twee beschikkingen eerst naar den krijgsraad in het 2de militaire arrondissement en daarna naar den krijgsraad in het 1ste militaire arrondissement verwezen.

De Krijgsraad in het 1ste militaire arrondissement nam van de zaak kennis. Het Hof achtte beide verwijzingen nietig.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve bij 's Hofs beschikking van 30 Augustus 1922 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te 's Gravenhage op 1 Augustus 1922 gewezen in de zaak tegen W., oud 23 jaar, geboren te Maastricht, gewoon dienstplichtig-soldaat bij het 16de Regiment Infanterie;

eerst gedetineerd te Utrecht, doch ingevolge 's Hofs besluit van 27 October 1922 op dezen dag bij handtasting uit zijn arrest ontslagen, mitsdien thans gerequireerde in persoon,

Welke Advocaat-Fisikaal, betoogende:

dat de qualificatie onder I wijziging behoeft;

dat, alle omstandigheden in aanmerking genomen, de bestraffing niet in goede verhouding staat tot hetgeen onder I en II is misdreven;

heeft verzocht en bij beschikking van 29 September 1922 verkregen 's Hofs lastgeving aan den exploitateur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden gedaagde, ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad, wat betreft de qualificatie onder I en de bestraffing onder I en II, en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove, met weglating der artikelen 2, 12 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 191), onder I zal worden schuldig verklaard aan: „Diefstal, waarbij de schuldige het weg te nemen „goed onder zijn bereik heeft gebracht door middel van verbreking”; voorts de gedaagde zal worden veroordeeld: onder I tot twee maanden gevangenisstraf, onder II tot twee maanden militaire gevangenisstraf, doch *zonder* ontzegging; met instandhouding van het beroepen vonnis voor al het overige, ook wat betreft den aftrek van het voorarrest;

alzo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden W., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is te kennen gegeven:

¹⁾ Zie M. R. T. Deel XVIII bladz. 101.

dat gedaagde zich refereert aan het oordeel van het Hof, wat betreft de qualificatie, onder opmerking, dat de qualificatie, gegeven door den Advocaat-Fisikaal, hem voorkomt de juiste te zijn, zijnde hier toch geen sprake van „valsche sleutels” en wel van verbreking;

dat er overigens, wat de strafmaat betreft, alle reden is om de straf voor de beide te laste gelegde feiten te verminderen, zooals ook door den Advocaat-Fisikaal is geconcludeerd, en wel op de volgende gronden:

ad 1um. dat gedaagde de sigaretten en chocolade niet in het geniep heeft weggenomen, doch openlijk in het bijzijn van een of meer kameraden, waaruit mag worden afgeleid, dat het in de bedoeling van gedaagde lag om aan den eigenaar de waarde der weggenomen voorwerpen te vergoeden, wat hij ook heeft aangeboden en door van W. wel zoude zijn aangenomen, ware het niet, dat diens kameraden hem dit afrieden en hij bang was, een mal figuur te slaan, daar hij reeds aangifte van het feit had gedaan;

dat men hier dus blijkbaar niet te doen heeft met een geniepig bestelen van een kameraad, maar meer met eene lichtvaardige handeling, wat voor de strafmaat van groote beteekenis is;

ad 2um. dat het niet-voldoen van gedaagde aan het bevel om de reveille te blazen, zijn oorzaak vindt in de omstandigheid, dat hij meende, dat deze reeds geblazen was (wat blijkbaar ook inderdaad het geval was);

dat het feit kennelijk van niet zoo groote beteekenis was, daar toch de adjudant M. aanvankelijk van oordeel was, dat het niet behoefde te worden gerapporteerd;

dat bovendien volgens verklaring van den sergeant V. gedaagde wegens zijn arrest in een opgewonden en zenuwachtigen toestand verkeerde, zoodat mag worden aangenomen, dat gedaagde zich niet ten volle bewust was van zijne weigering, wat te eerder mag worden aanvaard, omdat volgens het getuigenis van den sergeant V. gedaagde „een goede jongen” is, van wien men met een goed woord alles gedaan kan krijgen;

en is verzocht, gedaagde met clementie te vonnissen, zoo mogelijk de straf te beperken tot den tijd, door hem in voorarrest doorgebracht.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde bij zijn verhoor voor het Hof heeft in het midden gebracht;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, heeft terechtstaan te zake, dat hij:

I. te Amersfoort op 13 en 14 Mei 1922 of omstreeks dien tijd, op de soldatenkamer van het 2de paviljoen, kazerne III der Infanteriekazerne, telkens heeft weggenomen een of meerdere pakjes sigaretten en een of meerdere stukken kwatta-chocolade, toebehoorende aan zijn kameraad, den gewoon dienstplichtige D. v. W., medebewoner dier kamer, althans aan een ander dan aan hem, gedaagde, met het oogmerk om zich die goederen wederrechtelijk toe te eigenen, uit diens gesloten kast, na met een schroevendraaier het slot dier kast te hebben geopend;

II. te Amersfoort of elders in Nederland op of omstreeks 22 Juni 1922, als wanneer gedaagde als milicien-hoornblazer was gecommandeerd tot het blazen van de reveille, opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan den herhaalden last van den wachtcommandant, sergeant H. V., die des morgens omstreeks 5 uur 30 minuten gedaagde gelastte de reveille te blazen, zulks door te antwoorden: „ik blaas toch niet”, althans woorden van gelijke weigerende strekking;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 1 Augustus 1922 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen in het vonnis genoemd, het aan gedaagde te laste gelegde — met dien verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagde's schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „I. Diefstal, waarbij de schuldige „het weg te nemen goed onder zijn bereik heeft gebracht door middel van valsche sleutels; II. Het opzettelijk nalaten en uitdrukkelijk weigeren de orders van dengeen, die boven hem gesteld is, na „te komen, gepleegd door een minder militair in andere gelegenheid, dan in eene affaire tegen den vijand, of in eene plaats, welke „dadelijk belegerd of berend is”, en deswege gedaagde heeft veroordeeld tot eene gevangenisstraf van drie maanden voor het onder I — en tot eene militaire gevangenisstraf van drie maanden voor het onder II gequalificeerde feit, met bepaling, dat de tijd van 23 Juni 1922 af door den veroordeelde voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, in mindering zal worden gebracht bij de uitvoering van de hem opgelegde straf, en wel het eerst van de militaire gevangenisstraf, met ontzegging aan den veroordeelde van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaar;

Overwegende ten aanzien van het aan gedaagde sub I te laste gelegde, dat gedaagde te dier zake tweemaal door den Garnizoenscommandant te Amersfoort naar den Krijgsraad is verwezen, namelijk op 17 Juni 1922 op advies van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement naar dien Krijgsraad, en op 1 Juli 1922 op advies van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement naar dezen Krijgsraad;

dat alleen naar aanleiding van de eerstgenoemde verwijzing eene

instructie is gehouden door den Officier-Commissaris, wiens onderzoek op 22 Juni 1922 was geëindigd;

Overwegende dat dus de telastelegging van den Auditeur-Militair en eveneens het vonnis, door den Krijgsraad gewezen, steunt op die verwijzing, zoodat de verwijzing van 1 Juli 1922, welke plaats had hangende de strafvervolging van gedaagde voor hetzelfde feit, uit den aard der zaak nietig is;

Overwegende dat, voorzoover betreft de feiten, onder I te laste gelegd, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement vonnis is gewezen op eene telastelegging van den Auditeur-Militair in dat Arrondissement, welke is gebaseerd op eene verwijzing naar den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, die is in strijd met de wet, omdat, ingevolge artikel 4 van het Koninklijk besluit van 23 Mei 1922 (Staatsblad No. 376) had moeten zijn verwezen naar den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement en ook niet het advies van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad in het tweede, maar van dien bij den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement door de verwijzende autoriteit had moeten zijn ingewonnen;

Overwegende dat derhalve met het vonnis, voorzoover betrekking hebbende op evenbedoelde feiten, ook de foutieve eerste verwijzing behoort te worden teniet gedaan;

Overwegende ten aanzien van het aan gedaagde sub II te laste gelegde, dat de bewezen- en schuldigverklaring terecht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte niet tot een ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid, en dat de qualificatie op de Wet is gegrond;

Overwegende echter dat eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden, waartoe gedaagde bij het vonnis ter zake van het sub II telastegelegde en bewezen verklaarde feit is veroordeeld, te zwaar is, alle omstandigheden, waaronder dit feit is gepleegd, in aanmerking genomen, en dit feit met eene militaire gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden behoorlijk wordt geboet; dat het Hof, mede in verband met het feit, dat de verwijzing van gedaagde naar den Krijgsraad ter zake van het sub I te laste gelegde behooren te worden nietig verklaard en de deswege tegen gedaagde uitgesproken veroordeeling dus niet in stand kan blijven, geen termen aanwezig acht om aan gedaagde het recht te ontzeggen om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen voor den tijd van vijf jaren;

Overwegende dat dus het vonnis van den Krijgsraad, voorzoover betreft de bewezen- en schuldigverklaring, qualificatie en strafoplegging met betrekking tot het aan gedaagde sub I te laste gelegde feit, en ten aanzien van de aan gedaagde ter zake van het sub II te laste gelegde en bewezen verklaarde feit opgelegde militaire gevangenisstraf van drie maanden en van de bijkomende straf van ontzegging, behoort te worden te niet gedaan;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 14 der Rechtspleging bij de Landmacht en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Rechtdoende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het eerste Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Gravenhage, op 1 Augustus 1922 ten laste van gedaagde gewezen, voorzover betreft de be-
wezen- en schuldigverklaring, qualificatie en strafoplegging met
betrekking tot het aan gedaagde sub I te laste gelegde feit, en ten
aanzien van de aan gedaagde ter zake van het sub II te laste ge-
legde en bewezen verklaarde feit opgelegde militaire gevangenis-
straf van drie maanden en van de bijkomende straf van ontzegging;

Verklaart nietig de beschikking van den Garnizoens-commandant
te Amersfoort van 17 Juni 1922, waarbij gedaagde naar den Krijgs-
raad in het tweede Militaire Arrondissement is verwezen, en de
beschikking van dienzelfden Garnizoens-Commandant van 1 Juli
1922, waarbij gedaagde naar den Krijgsraad in het eerste Militaire
Arrondissement is verwezen;

Houdt het vonnis voor al het overige in stand, in het bijzonder
voorzover betreft de bepaling omtrent het in mindering brengen
van den door gedaagde van 23 Juni 1922 af voorloopig in ver-
zekerde bewaring doorgebrachten tijd;

Veroordeelt gedaagde ter zake van het sub II te laste gelegde
en bewezen verklaarde feit tot eene militaire gevangenisstraf voor
den tijd van twee maanden;

Ontzegt allen anderen eisch.

Door de ons verleende inzage van het dossier zijn wij in de gelegen-
heid aan onze lezers nog een en ander mede te deelen omtrent de in
deze sententie genoemde beschikkingen tot verwijzing van 17 Juni
en 1 Juli 1922 en wij verbinden daaraan enkele opmerkingen, waar-
toe de door het Hoog Militair Gerechtshof uitgesproken nietigheid
van beide verwijzingen ons aanleiding geeft.

Bij schrijven van 13 Juni 1922 heeft de garnizoens-commandant
te Amersfoort aan den auditeur-militair in het IIe militaire arron-
dissement (hoofdplaats Arnhem), onder welk arrondissement Amers-
foort toen ressorteerde ingevolge het Koninklijk besluit van 6 October
1913 (Staatsblad no. 380), advies gevraagd in de zaak betreffende
het aan den beklagde in de eerste plaats te laste gelegde feit (dief-
stal). Overeenkomstig dat advies, gedagteekend 14 Juni 1922, heeft
genoemde garnizoens-commandant vervolgens bij zijne in de sententie
genoemde beschikking van 17 Juni 1922 den beklagde verwezen
naar den krijgsraad in het IIe militaire arrondissement (hoofdplaats
Arnhem) ter zake van voormeld in die beschikking omschreven feit
en met bepaling „dat de beklagde op vrije voeten zal blijven”. Een
afschrift van die beschikking werd aan den beklagde uitgereikt. Op

grond van deze verwijzing zijn op 20 en 22 Juni 1922 informatiën in deze zaak ingewonnen door den officier-commissaris in het garnizoen Amersfoort. Na afloop van die informatiën heeft de garnizoenscommandant te Amersfoort overeenkomstig het bepaalde in artikel 26 R. L. de op deze zaak betrekking hebbende stukken toegezonden aan den auditeur-militair te Arnhem, klaarblijkelijk bij schrijven van 23 Juni 1922.

Inmiddels was, op 15 Juni 1922, uitgegeven en in het Staatsblad (no. 376) geplaatst een Koninklijk besluit van 23 Mei 1922, waarbij met intrekking van het Koninklijk besluit van 6 October 1913 (Staatsblad no. 380), was vastgesteld eene nieuwe indeeling van het Rijk in Europa in militaire arrondissementen. Volgens deze nieuwe indeeling ressorteerde Amersfoort onder het Ie militaire arrondissement (hoofdplaats 's Gravenhage).

Uit de in het dossier gevoegde correspondentie is af te leiden, dat de garnizoenscommandant te Amersfoort bij schrijven van 26 Juni 1922 de bovenbedoelde stukken ook toegezonden heeft aan den auditeur-militair in het Ie militaire arrondissement ('s-Gravenhage). Dat zulks geschiedde op advies van den auditeur-militair te Arnhem en in verband met het Koninklijk besluit van 23 Mei 1922 blijkt niet, doch is zeer waarschijnlijk; immers zal die auditeur-militair vóór of op 23 Juni 1922 wel kennisgenomen hebben van Staatsblad no. 376. Uit de correspondentie is voorts af te leiden, dat de auditeur-militair te 's Gravenhage bij schrijven van 27 Juni 1922 aan den garnizoenscommandant te Amersfoort een nader advies heeft gegeven in de bedoelde diefstalzaak en dat die garnizoenscommandant, naar aanleiding van en overeenkomstig dit advies, bij beschikking van 1 Juli 1922 den beklaagde te dier zake andermaal heeft verwezen naar den Krijgsraad, doch nu naar dien in het Ie militaire arrondissement (hoofdplaats 's-Gravenhage), thans met bepaling „dat de beklaagde in arrest zal worden gesteld. Deze laatste bepaling hield verband met de inmiddels plaats gehad hebbende dienstweigering, voor welk feit de beklaagde in arrest was sedert 23 Juni 1922. Ook van deze tweede beschikking, behelzende eene omschrijving van het feit (diefstal) geheel gelijkloidend aan die, vermeld in de beschikking van 17 Juni 1922, is een afschrift aan den beklaagde uitgereikt. Naar aanleiding van die tweede beschikking zijn echter de informatiën in die zaak niet voortgezet of heropend; een verhoor van den beklaagde, waarbij hem die beschikking werd vertoond en voorgelezen (artt. 43, 48, 64, 67 R. L.) heeft niet plaats gehad.

Bij schrijven van 30 Juni 1922 heeft de garnizoenscommandant te Amersfoort aan den auditeur-militair te 's Gravenhage advies gevraagd in de tweede zaak (dienstweigering). Op grond van dat advies, d.d. 1 Juli 1922, heeft genoemde garnizoenscommandant bij beschikking van 4 Juli 1922 den beklaagde te dier zake ook verwezen naar den Krijgsraad te 's-Gravenhage. De informatiën in deze zaak zijn genomen door den officier-commissaris te Amersfoort op 6 en 10 Juli 1922, waarna de garnizoenscommandant aldaar bij schrijven

van 11 Juli 1922 de processtukken (of daarbij zich ook bevonden de stukken betreffende de diefstalzaak blijkt niet uit het schrijven) toegezonden heeft aan den auditeur-militair te 's Gravenhage.

In overeenstemming met het bepaalde in de artikelen 26, 113 en 114 R. L. is hierop gevolgd het bevelschrift, gedagteekend 15 Juli 1922, van den garnizoens-commandant der hoofdplaats ('s-Gravenhage) van het Iste militaire arrondissement, waarbij, op grond van een rapport van gelijke dagteekening, dat „de informatiën in zake zijn afgeloopen”, het bijeenkomen van den Krijgsraad te 's-Gravenhage tegen daarbij aangegeven dag en uur werd geordonneerd. De door den auditeur-militair te 's-Gravenhage aan den voet van dit bevelschrift gestelde telastelegging behelst 1o. het feit, omschreven in de beschikkingen tot verwijzing van 17 Juni en 1 Juli 1922 en 2o. het feit, omschreven in de beschikking tot verwijzing van 4 Juli 1922. De beide zaken zijn derhalve gevoegd geworden. Uit de stukken blijkt niet hoe die voeging is tot stand gekomen; in de vraag, door welke autoriteit (garn.-comm. of krijgsraad) zulks had behooren te geschieden, zullen wij ons thans maar niet verdiepen.

Na vorenstaande uiteenzetting van den loop van zaken gaan wij nu beschouwen de vijfde overweging van 's Hofs sententie, waarin met betrekking tot de eerste verwijzing (d.d. 17 Juni 1922) in de diefstalzaak wordt gezegd, dat de garnizoens-commandant te Amersfoort ten onrechte in die zaak het advies heeft ingewonnen van den auditeur-militair te Arnhem en voorts in strijd met de wet den beklagde te dier zake verwezen heeft naar den Krijgsraad te Arnhem.

De eerste grief is beslist onjuist. Immers toen (13 Juni 1922) de garnizoens-commandant in bedoelde zaak het advies vroeg van den auditeur-militair te Arnhem, was het Koninklijk besluit van 23 Mei 1922 nog niet uitgegeven, dus ook niet bekend. De garnizoens-commandant had zich te gedragen naar artikel 11 jo. art. 134 R. L. en het op laatstgenoemd artikel steunende Koninklijk besluit van 6 October 1913 (Staatsblad no. 380). Hierover en derhalve ook over het het advies d.d. 14 Juni 1922 van genoemden auditeur-militair, valt niet meer te praten.

De twee grief geeft meer stof tot bespreking. Het Koninklijk besluit van 23 Mei 1922 bevat niet eene bepaling nopens het tijdstip van inwerkingtreding; men moet aannemen, dat het onderwerpelijke besluit van 23 Mei 1922 in werking trad met ingang van 15 Juni 1922, zijnde de datum van uitgifte en plaatsing in het Staatsblad, doch dan is het nog aan twijfel onderhevig, of dit besluit op dien datum en zelfs op 17 Juni 1922 aan den garnizoens-commandant te Amersfoort bekend heeft *kunnen* zijn. Hierbij dient in aanmerking genomen te worden, dat volgens het gebruik wetten en besluiten, van belang voor de landmacht, vanwege het departement van Oorlog ter kennis van de landmacht gebracht worden bij „Legerorder”. En nu is het Koninklijk besluit van 23 Mei 1922, dat enkel de medeondertekening behoefde van de Ministers van Oorlog en van Justitie, niet alleen eerst na ruim drie weken uitgegeven en in het Staatsblad ge-

plaatst, doch bovendien eerst na 1 Juli, althans tusschen 1 en 10 Juli 1922, bij Legerorder No. 313 ter kennis van de landmacht *gebracht*. Het zou ons dus niet verwonderen indien dit besluit eerst eenige dagen na 17 Juni 1922 gedurende de informatiën of na afloop van die informatiën ter kennis van den garnizoens-commandant te Amersfoort *gekomen is*.

Intusschen behoeft in dit geval over het tijdstip van inwerkingtreding eigenlijk niet getwist te worden. Van meer belang is i.c. de bepaling van artikel 4 van het Koninklijk besluit van 23 Mei 1922, dat dit besluit niet geldt voor zooveel betreft de „op het tijdstip van „*afkondiging*” (alzo: 15 Juni 1922) reeds bij een Krijgsraad aanhangige zaken. In samenwerking met de niet tijdige bekendmaking van het besluit aan de daarbij betrokken militaire autoriteiten kon die bepaling verwarring stichten en heeft zij dan ook in het onderhavige geval, geheel buiten de schuld van den garnizoens-commandant te Amersfoort, moeilijkheid veroorzaakt. ¹⁾ Dat die moeilijkheid zich kon voordoen, was te voorzien en zoo had dan ook voor de eerste toepassing genomen moeten worden niet het tijdstip van *afkondiging* maar een bepaalden datum van *inwerkingtreding* van het besluit.

Nu het besluit „afgekondigd” was op 15 Juni 1922, werd de beschikking van 17 Juni 1922, houdende verwijzing van den beklaagde naar den Krijgsraad te Arnhem, natuurlijk onwettig.

Nemen wij nu aan dat, zooals wij hierboven waarschijnlijk achten, de onwettigheid van die verwijzing de aandacht heeft getrokken van den auditeur-militair te Arnhem toen deze kennis nam van de hem op 23 Juni 1922 door den garnizoens-commandant te Amersfoort toegezonden stukken. Naar onze meening stonden voor dien auditeur-militair slechts twee wegen open om de onwillekeurig — als gevolg van de ondoelmatige bepaling van art. 4 K. B. 23 Mei 1922 — begane fout te herstellen. Hij had de zaak, nu eenmaal naar den Krijgsraad te Arnhem verwezen was en de informatiën waren afgelopen, kunnen laten doorgaan, zoodat, overeenkomstig het be-

1) Ook het Kon. besl. van 12 Maart 1923 (Staatsblad no. 65), tot instelling, als gevolg van de Wet van 13 Januari 1923 (Staatsblad no. 6), van slechts één militair arrondissement met als hoofdplaats — voorloopig — 's-Hertogenbosch, bevat de eigenaardige bepaling, dat dit besluit niet geldt voor zooveel betreft de op het tijdstip van *afkondiging* reeds bij een krijgsraad van de landmacht aanhangige zaken. Het besluit is afgekondigd (uitgegeven) op 14 Maart 1923. De bepaling is nog eigenaardiger, omdat het besluit in werking treedt tegelijk met de bovengenoemde wet, waarvan het tijdstip van inwerkingtreden nog vastgesteld moet worden. Nemen wij nu eens als tijdstip van inwerkingtreden der wet aan 1 April 1923. Eerst op dien datum werkt dan het Kon. besl. Maar dan zijn alle tusschen het tijdstip van afkondiging van het besluit en 1 April genomen beschikkingen tot verwijzing naar de krijgsraden te 's-Gravenhage en te Arnhem zelfs naar den Bosch ongeldig en is dus ook ongeldig alles wat op grond van die beschikkingen inmiddels is verricht.

Bovendien pleegt een Koninklijk besluit, waarover de Raad van State niet gehoord is, niet te worden „afgekondigd”. De wet van 26 April 1852 (Stb. no. 92) geldt alleen voor algemeene maatregelen van bestuur.

Op het gebied van de militaire rechtspleging gebeuren wonderlijke dingen.

paalde in de artikelen 30, 31 (slot) en 114 R. L., op een bevelschrift van den garnizoens-commandant der hoofdplaats (Arnhem) van het IIe militaire arrondissement, de Krijgsraad te Arnhem voor de zaak zou zijn bijeengekomen. Echter zou die Krijgsraad, op voorstel van den auditeur-militair of ambtshalve, zich dan onbevoegd hebben moeten verklaren, op grond dat ingevolge art. 134 R.L. j°. art. 4 K. B. 23 Mei 1922 „over de zaak of persoon van den beklagden” een ander rechter (de Krijgsraad in het Ie militaire arrondissement) was gesteld. Na approbatie van de desbetreffende dispositie door het Hoog Militair Gerechtshof zou dan de zaak te land zijn gekomen bij den Krijgsraad te 's-Gravenhage, daarvoor bijeengeroepen bij bevelschrift van den garnizoens-commandant te 's-Gravenhage en met een door den Haagschen auditeur-militair aan den voet van dat bevelschrift gestelde telastelegging. Zou in dat geval de beschikking tot verwijzing van 17 Juni 1922 nietig verklaard en op eene nieuwe verwijzing opnieuw informatiën ingewonnen moeten zijn? Naar onze meening niet. Doch hoe dit zij, in elk geval was deze weg zéér lang en het doel kon eerder en gemakkelijker bereikt worden langs den tweeden weg, n.l. door den garnizoens-commandant te Amersfoort in overweging te geven om, tot herstel van de begane informaliteit, alsnog een nader advies in te winnen van den auditeur-militair te 's-Gravenhage aangaande de verwijzing van den beklagde. Na ontvangst van dat advies zou de garnizoens-commandant te Amersfoort bij nadere beschikking, strekkende tot verbetering in zoover van die van 17 Juni 1922, den beklagde hebben kunnen verwijzen naar den Krijgsraad in het Ie militaire arrondissement.

In de tweede beschikking, d.d. 1 Juli 1922, had uitdrukkelijk moeten zijn vermeld, dat daarbij, op grond van het K.B. van 23 Mei 1922 (Staatsblad n°. 376) en met intrekking van de beschikking d.d. 17 Juni 1922, houdende de verwijzing van den beklagde naar den Krijgsraad in het IIe militaire arrondissement, de beklagde geacht werd met ingang van 17 Juni 1922 te zijn verwezen naar den Krijgsraad in het Ie militaire arrondissement, alsmede dat de beklagde sedert 23 Juni 1922 uit anderen hoofde in arrest was gesteld. Voor eene regelmatige behandeling der zaak overeenkomstig de bepalingen der R. L. (artt. 64, 67 en 68, j°. art. 24) hadden de stukken daarna weder in handen gesteld moeten zijn van den officier-commissaris te Amersfoort, ten einde den beklagde de tweede beschikking voor te houden en hem daarover te hooren; met de uitreiking van een afschrift van die beschikking aan den beklagde mocht niet worden volstaan. Na deze aanvulling van de informatiën waren van toepassing de artt. 26, 30 en 31 (slot) R. L.

Zooals echter de beschikking van 1 Juli 1922 gesteld is, werd daardoor de bij de eerste beschikking tot verwijzing van 17 Juni 1922 onwillekeurig begane fout niet gedekt. Aldus konden de twee beschikkingen naast elkaar niet bestaan, terwijl ook ten aanzien van de informatiën een verzuim werd begaan. Wij geven aanstonds toe, dat een en ander niet toelaatbaar is.

Thans komen wij tot de vraag, of een en ander het Hof moest leiden tot nietigverklaring van de beide beschikkingen tot verwijzing.

Dat de beklagde ter zake van het hem in de eerste plaats te laste gelegde feit tweemaal, de eerste maal naar den Krijgsraad te Arnhem, verwezen was en dat de te dier zake ingewonnen informatiën enkel steunden op de eerste verwijzing, zal aan den Krijgsraad te 's Gravenhage bij kennisneming van de processtukken wel niet zijn ontgaan. Die Krijgsraad heeft dan klaarblijkelijk de quaestie niet van veel beteekenis geacht en bij het onderzoek ter terechtzitting en de beraadslaging in raadkamer zich eenvoudig gehouden aan het bevelschrift en de aan den voet daarvan gestelde telastelegging.

De Rechtspleging bij de Landmacht (artikel 14) bedreigt ten aanzien van de beschikking tot verwijzing alleen dan nietigheid indien die beschikking niet schriftelijk gegeven is. Niettemin kunnen zich ook gevallen voordoen, waarin eene schriftelijke beschikking nietig verklaard zal moeten worden; b.v. indien zij op onwettige wijze is tot stand gekomen, hetzij doordat zij is gegeven door een niet tot de verwijzing bevoegde militaire autoriteit, hetzij doordat vooraf niet is ingewonnen het advies van den betrokken auditeurmilitair, indien zij niet steunt op een voorafgaand onderzoek en rapport overeenkomstig de artikelen 6, 7, 8 en 10 R.L.¹⁾, of indien zij niet bevat eene omschrijving van het feit, dat aan den beklagde wordt te laste gelegd. Met deze en wellicht nog andere inderdaad ernstige fouten of verzuimen wordt eene beschikking tot verwijzing niet rechtsgeldig geacht en is ook ongeldig alles wat op grond van zoodanige beschikking is verricht. Het onderhavige geval is, naar onze meening, niet van zóó ernstigen aard.

Tenzij nu 's Hof's bedenkingen betroffen of mede betroffen de bewezen- en schuldigverklaring van den beklagde aan het dezen in de eerste plaats te laste gelegde feit of de hem te dier zake opgelegde straf bij het ter approbatie ingezonden vonnis, behoefde — en behoorde o. i. — de begane informaliteiten ten aanzien van de verwijzing en de instructie in die zaak niet te leiden tot eene behandeling in hooger beroep. In dit geval had artikel 58 en niet artikel 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie toepassing moeten vinden, waar toch uit de processtukken voldoende bleek, dat de begane fouten, in elk geval voor zooveel betreft de beschikking van 17 Juni 1922 (het uitgangspunt van de vervolging wegens het eerste feit) haar oorzaak vonden in de eigenaardige bepaling van artikel 4 van het Koninklijk besluit van 23 Mei 1922 (Staatsblad n°. 376), alsmede dat de belangen van den beklagde niet waren geschaad. Alzoo had het Hof, tenzij op andere gronden, ontleend aan artikel 62 P. I., aan den advocaat-fiscaal autorisatie tot appèl moest worden verleend, kunnen volstaan met terugzending

1) Zooals die artikelen luiden in 1922, dus vóór het inwerkingtreden van de Wet van 5 Juli 1921 (Staatsblad no. 841) tot invoering van het Mil. Swb. en de Wet Kr., waarbij ook in de R. L. verschillende wijzigingen werden aangebracht.

van het vonnis en de stukken aan den Krijgsraad, overeenkomstig artikel 58 P. I., met aanschrijving de begane verzuimen of informaliteiten alsnog te redresseeren. Dit redres had behooren te bestaan in verbetering van de beschikking tot verwijzing van 1 Juli 1922 door den garnizoens-commandant te Amersfoort en wel door daarin alsnog te doen vermelden de intrekking van de beschikking van 17 Juni 1922, alsmede in het alsnog voorhouden van de aldus verbeterde beschikking aan den beklaagde.

Doch ook al zou de bij het vonnis gegeven beslissing ten aanzien van het den beklaagde in de eerste plaats te laste gelegde feit aanleiding hebben moeten geven tot eene behandeling in hooger beroep (een punt, waarop wij hier niet zullen ingaan), dan had o. i. het Hof zelf zonder bezwaar de besproken informaliteiten kunnen redresseeren.

Naar onze meening is dus de bij 's Hofs sententie uitgesproken nietigverklaring van de beide beschikkingen tot verwijzing zool niet verkeerd, dan toch in elk geval onnoodig geschied. Het behoeft wel geen betoog, dat de gevolgen van die nietigverklaring in de eerste plaats voor den beklaagde allesbehalve aangenaam zijn, indien opnieuw eene strafvervolgning tegen hem wordt ingesteld.

Wij vernamen nog, dat naar aanleiding van 's Hofs sententie de advocaat-fiscaal den auditeur-militair in het Ie militaire arrondissement ('s-Gravenhage) heeft uitgenoodigd te bevorderen, dat W. ter zake van het eerste feit opnieuw vervolgd zou worden en dat W. ook inderdaad, bij beschikking van den garnizoens-commandant te Amersfoort, op het advies van genoemden auditeur-militair, andermaal naar den Krijgsraad in dat arrondissement is verwezen, alsmede dat W. op 26 Januari j.l. voor dat feit zou terechtstaan. De afloop der zaak hopen wij t. z. t. aan onze lezers mede te deelen.

Red. M. R. T.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 17 October 1922.

President: Mr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booy, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. J. P. Sieburgh.

Art. 11 van het „Tramwegreglement”. Het begrip „overweg” is een feitelijk begrip. Het niet aanwezig zijn van waarschuwings-

borden duidt niet aan dat ter plaatse geen overweg is. (Anders Krijgsraad).

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 27 Juni 1922 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te Arnhem, op 12 Mei 1922 gewezen in de zaak tegen F. H. D., oud 31 jaar, geboren te Arnhem, wachtmeester-trompetter-titulair bij het Korps Rijdende Artillerie, gerequireerde in persoon,

Welke Advocaat-Fiscaal, betoogende: dat, zooals de ten processe aanwezige schets aangeeft, de Velperweg, ter plaatse in kwestie, den tramweg van Raapopscheweg naar Tivolilaan kruist en er over gaat, derhalve een overweg is; dat de vrijspraak van gedaagde onjuist is,

heeft verzocht en bij beschikking van 20 Juli 1922 verkregen 's Hofs lastgeving aan den exploitateur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden gedaagde en ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove, met aanhaling der artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1, 3 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 23, 91 van het Wetboek van Strafrecht, 1, 4, 5, 9 der Locaalspoor- en Tramwegwet, algemeen bekend gemaakt bij Besluit van 17 Januari 1918 (Staatsblad Nr. 99), 11 van het Tramwegreglement, zal worden schuldig verklaard aan: „Terwijl het hem uit den aard zijner „betrekking niet vrijstaat, over den openbaren overweg, waar deze „den spoorweg kruist, rijden, terwijl een trein in aantocht is”, en deswege veroordeeld tot eene geldboete van vijf gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door vijf dagen hechtenis,

alzo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden F. H. D., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is te kennen gegeven:

dat de telastelegging — juist blijkens de ten processe aanwezige terreinschets — haar *feitelijke* onmogelijkheid bewijst, immers de Raapopscheweg en de Tivolilaan in elkanders verlengde loopen; dat de procureur van gedaagde zich eene kruising van eene lijn met eene andere, gelegen in het verlengde dier lijn en daarmede in eenzelfde vlak gelegen, niet wel kan voorstellen; dat de overweging (bedoeld zal zijn de 5de overweging) van het vonnis derhalve onjuist, althans minder duidelijk is, immers de woorden: „ter plaatse daarbij nader aangeduid” bedoelen een plaats weer te geven of aan te duiden, die

niet bestaan kan, derhalve ook geen aanduiding kan wezen van een feitelijk bestaanden overweg, of een overweg, bedoeld bij artikel 11 Tramwegreglement; dat het aan gedaagde in prima te laste gelegde derhalve niet bewezen is om de zeer eenvoudige reden, dat dit niet voor bewijs vatbaar is;

en geconcludeerd, dat het den Hove moge behagen, den gedaagde vrij te spreken.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde bij zijn verhoor voor het Hof heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige G. P., agent van politie der gemeente Arnhem, tevens buitengewoon gemeente-veldwachter;

Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtstaan ter zake, dat hij te Arnhem op 21 Maart 1922, zonder dat het hem uit den aard zijner betrekking vrijstond, als bestuurder van een rijwiel over den openbaren weg, Velperweg, bij de kruising van den Raapopscheweg en de Tivolilaan heeft gereden, terwijl een elektrische trein van de Arnhemsche Tramwegmaatschappij, zijnde een spoorweg, als bedoeld onder artikel 1b der Lokaalspoor- en Tramwegwet, in aantocht was;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 12 Mei 1922 gewezen vonnis, het aan gedaagde te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagde's schuld daaraan, doch op grond, dat het bewezen verklaarde feit bij geen wet of wettelijke verordening strafbaar is gesteld, meer in het bijzonder niet bij artikel 11 „Tramwegreglement”, vermits niet is gebleken, dat de in de telastelegging bedoelde Velperweg, ter plaatse daarbij nader aangeduid, is een overweg, die den tramweg kruist, gedaagde heeft vrijgesproken;

Overwegende dat in de bewoordingen der telastelegging „over den openbaren weg, Velperweg, bij de kruising van den Raapopscheweg en de Tivolilaan” duidelijk ligt opgesloten, dat bedoeld is de kruising van eerstgenoemden weg, den Velperweg, eenerzijds, met de beide andere wegen, Raapopscheweg en Tivolilaan, anderzijds, en de gewrongen lezing, als zou in de telastelegging bedoeld zijn de kruising van den Raapopscheweg *met* de Tivolilaan, niet kan worden aangevaard;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte niet tot een ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid; dat het vonnis dus in zooverre in stand kan blijven;

Overwegende dat echter onjuist is de beslissing van den Krijgsraad, dat het bewezen verklaarde feit bij geen wet of wettelijke verordening strafbaar is gesteld, meer in het bijzonder niet bij artikel 11

Tramwegreglement, vermits niet gebleken zou zijn, dat de in de laatstelegging bedoelde Velperweg, ter plaatse daarbij nader aangeduid, is een overweg, die den tramweg kruist, en de Krijgsraad dus ook ten onrechte gedaagde heeft vrijgesproken, zoodat het vonnis in dit opzicht moet worden vernietigd;

Overwegende dat ook gedaagde's raadsman in zijne mondelinge toelichting heeft betoogd, dat de Velperweg ter bedoelde plaatse niet zoude zijn een overweg, die den tramweg kruist, omdat zich aldaar geen waarschuwingborden bevinden, en dit een vereischte is om een weg als overweg te doen aanmerken;

Overwegende dat artikel 7 van het Tramwegreglement wel bepaalt, dat bij de overwegen aan weerszijden van den tramweg op die punten, waar de Raad van Toezicht zulks, het betrokken provinciaal bestuur en bestuurders gehoord, in het belang van het veilig verkeer over den tramweg noodig oordeelt, door bestuurders waarschuwingborden worden geplaatst en onderhouden, waarvan de vorm, de afmetingen en de opschriften de goedkeuring behoeven van den Raad van Toezicht, doch dat noch in dit artikel, noch bij enig ander voorschrift van wet of verordening is bepaald, dat bij alle overwegen waarschuwingborden moeten worden geplaatst, zoodat het niet-aanwezig zijn van waarschuwingborden zou aanduiden, dat daar ter plaatse geen overweg is;

Overwegende dat „overweg” is een feitelijk begrip, en dat, waar hier de Velperweg den tramweg Raapopscheweg-Tivolilaan kruist, de Velperweg daar ter plaatse een overweg vormt van den tramweg;

Overwegende dat gedaagde's raadsman in de tweede plaats heeft betoogd, dat blijkens verklaring van den als getuige gehoorde verhalisant P., de seinwachter, die de roode vlag zwaaide, bij het kruispunt stond met het gezicht gekeerd naar den Raapopscheweg en hij daardoor alleen het verkeer Raapopscheweg-Tivolilaan, niet ook dat op den Velperweg, stop zette;

Overwegende dat het zwaaien van de roode vlag op het kruispunt aangeeft, dat er een tramtrein in aantocht is en dus het geheele verkeer daar ter plaatse moet stilstaan, zoodat ook dit verweer door het Hof wordt verworpen;

Overwegende dat gedaagde's eigen verweer voor het Hof, dat hij geen trein heeft zien aankomen, evenmin opgaat, aangezien hij, erkennende den seinwachter de roode vlag te hebben zien zwaaien, aan het sein, dat daarmede wordt aangeduid, gevolg had moeten geven;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1, 3 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64), 23, 91 van het Wetboek van Strafrecht, 1, 4, 5, 9 der Locaalspoor- en Tramwegwet, algemeen bekend gemaakt bij Besluit van 17 Januari 1918 (Staatsblad Nr. 99), 11 van het Tramwegreglement en 62 van 's Hof's Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Mili-

taire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 12 Mei 1922 in deze zaak geweest, voor zoover het bewezen verklaarde feit niet strafbaar is verklaard en gedaagde is vrijgesproken;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Qualificeert het bewezen verklaarde feit als:

„Terwijl het hem uit den aard zijner betrekking niet vrijstaat, „over een openbaren overweg, waar deze den spoorweg kruist, rijden, „terwijl een trein in aantocht is”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene geldboete van twee gulden;

Bepaalt, dat deze boete bij gebreke van betaling zal worden vervangen door hechtenis voor den tijd van één dag;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 5 December 1922.

President: Mr. H. W. van Sandick.

Leden: G. J. C. de Booy, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. C. de Wilde.

Verduidelijking van het feit waarvoor verwijzing heeft plaats gehad, in de telastelegging aan den voet van het bevelschrift tot bijeenkomen van den krijgsraad is geoorloofd.

De in casu, in laatstgenoemd bevelschrift, plaats gehad hebbende toevoeging is niet anders dan eene dusdanige verduidelijking.

Beklaagde, die om op een perceel land te komen, door een sloot heeft moeten klimmen, heeft, ook al heeft hij geen bord met het opschrift „Verboden toegang”, gezien, kunnen en moeten weten, dat die sloot diende om den toegang aan niet-rechthebbenden te verbieden.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof

tusschen

den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve, bij 's Hofs beschikking van 29 September 1922 gemachtigd hooger beroep te doen instellen en vervolgen van het vonnis, door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch op 15 September 1922 geweest in de zaak

tegen

C. J. S., oud 22 jaar, geboren te Brugge (België), korporaal bij het IIde Regiment Huzaren, gerequireerde in persoon,

Welke Advocaat-Fiscaal, betoogende:

dat de vrijspraak van gedaagde onjuist is;

dat en in de verwijzing en in het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad het over één en hetzelfde feit gaat;

dat enkel en alléén in het bevelschrift verduidelijkt is, van wien het verbod tot toegang is, wat geoorloofd is;

heeft verzocht en bij beschikking van 18 October 1922 verkregen 's Hofs lastgeving aan den exploitateur bij het Hof om te dagvaarden den voornoemden gedaagde, en ter rolle van den Hove heeft eisch gedaan en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis, en dat de gedaagde alsnog bij sententie van den Hove, met aanhaling der artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande 1, 3 der Wet van 14 November 1879 (*Staatsblad* n°. 191), 23, 461 van het Wetboek van Strafrecht, 9 der Wet van 15 April 1886 (*Staatsblad* n°. 64), zal worden schuldig verklaard aan: „zonder „daartoe gerechtigd te zijn, over eens anders grond, waarvan de „toegang op eene voor hem blijkbare wijze door den rechthebbende „is verboden, loopen”, en deswege veroordeeld tot eene geldboete van vijf gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door vijf dagen hechtenis, alzoo eischer in hooger beroep, ter eenre,

en

genoemden C. J. S., gedaagde in hooger beroep, ter andere zijde, voor wien schriftelijk ter rolle is te kennen gegeven:

dat gedaagde terecht door den Krijgsraad is vrijgesproken;

dat immers de verwijzing naar den Krijgsraad — productie D — inhoudt verwijzing ter zake van een niet-strafbaar feit, zijnde toch hij, die loopt op eens anders grond, waarvan de toegang op eene voor hem blijkbare wijze — doch niet door den rechthebbende — is verboden, niet strafbaar;

dat in het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad aan gedaagde wordt te laste gelegd een wél strafbaar feit;

dat een niet — en wél strafbaar — feit nimmer kunnen zijn hetzelfde feit; en is geconcludeerd, dat het den Hove behage, het vonnis a quo te bevestigen.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen gedaagde bij zijn verhoor voor het Hof heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige A. C. v. L., gemeente- en onbezoldigd Rijksveldwachter te Teteringen;

•Overwegende dat gedaagde voor den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats 's-Hertogenbosch, heeft terechtstaan ter zake dat hij op 13 Juli 1922 te Teteringen, zonder

daartoe gerechtigd te zijn, heeft geloopt op een perceel land, gedeeltelijk beplant met schaarhout, toebehoorende aan J. M. te Breda, althans aan een ander dan aan hem, gedaagde, waarvan de toegang op eene voor hem blijkbaar wijze door den rechthebbende was verboden door borden met het opschrift „Verboden toegang”;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 15 September 1922 gevezen vonnis, op grond van het daarin overgenomen proces-verbaal van den gemeente- en onbezoldigd-Rijksveldwachter te Teteringen A. C. v. L., het aan gedaagde te laste gelegde — met dien verstande als in het vonnis aangegeven — wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, alsmede gedaagde's schuld daaraan, doch uit overweging, dat — nu de verwijzing naar den Krijgsraad niet inhoudt, dat de toegang tot het perceel land was verboden „door den rechthebbende”, terwijl zulks in het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad wel is te laste gelegd, — door vergelijking dezer beide omschrijvingen blijkt, dat aan beklagde een feit is te laste gelegd, waarvoor geen verwijzing heeft plaats gehad, hetgeen ingevolge de voorschriften van de artikelen 14 en 114 der Rechtspleging bij de Landmacht, in onderling verband beschouwd, niet toelaatbaar is, en dat dan ook ter zake van het aan beklagde te laste gelegde geen recht tot strafvordering aanwezig is, gedaagde heeft vrijgesproken;

Overwegende dat de vrijspraak ten onrechte is geschied, daar de toevoeging in het bevelschrift van de woorden „door den rechthebbende” niet anders is dan eene verduidelijking van de verwijzing, waardoor deze niet wordt veranderd, immers geen ander feit wordt te laste gelegd, en waardoor gedaagde in zijne verdediging niet is geschaad;

Overwegende dat genoemde v. L. bij zijn verhoor onder eede als getuige voor het Hof in zooverre op het in zijn proces-verbaal vermelde is teruggekomen, dat hij verklaart, dat hij gedaagde ter plaatse en ten tijde, in de telastelegging vermeld, niet heeft zien loopen, doch liggen, en hieraan heeft toegevoegd, dat gedaagde hem verklaard heeft, door een sloot geklommen te zijn om op bedoeld perceel land te komen, en dat deze sloot ongeveer 1 Meter breed was;

Overwegende dat gedaagde voor het Hof heeft opgegeven, dat hij door een droge sloot gegaan is om op de plaats te komen, waar de veldwachter hem aantrof, en dat het bordje met „Verboden toegang”, dat hij niet gezien had, een eind van den weg stond, waarlangs hij het bosch was ingegaan;

Overwegende dat op grond van de aanwijzingen, gelegen in het proces-verbaal en de verklaring als getuige van den veldwachter v. L., alsmede in de erkenning van gedaagde, in onderling verband beschouwd, de bewezen- en schuldigverklaring terecht is geschied, daar gedaagde, zoo hij al geen der borden met het opschrift „Verboden toegang” heeft gezien, heeft kunnen en moeten weten, dat de sloot, waardoor hij zich op het in de telastelegging bedoelde perceel land heeft begeven, diende tot afsluiting hiervan, en dus om den

toegang daartoe aan niet-rechthebbenden te verbieden, terwijl het noodig is geweest, — gelijk ook uit de opgave van gedaagde, dat hij het bosch is „ingegaan”, volgt — dat gedaagde, alvorens hij ging liggen op de plaats, waar de veldwachter hem aantroef, naar die plaats is toegelopen, en dus heeft geloopt op het bedoelde perceel;

Overwegende dat het te laste gelegde en bewezen verklaarde feit behoort te worden gequalificeerd als:

„Zonder daartoe gerechtigd te zijn, loopen over eens anders grond, „waarvan de toegang op eene voor hem blijkbare wijze door den „rechthebbende is verboden”;

Gezien de artikelen 13 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, 1,3 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad Nr. 191), 23,461 van het Wetboek van Strafrecht, 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad Nr. 64) en 62 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in Naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, hoofdplaats *'s-Hertogenbosch*, op 15 September 1922 in deze zaak gewezen, voorzover de vrijspraak van gedaagde betreft;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Qualificeert het te laste gelegde en bewezen verklaarde feit als: „Zonder daartoe gerechtigd te zijn, loopen over eens anders grond, „waarvan de toegang op eene voor hem blijkbare wijze door den „rechthebbende is verboden”;

Veroordeelt gedaagde deswege tot eene geldboete van drie gulden;

Bepaalt, dat deze boete bij gebreke van betaling zal worden vervangen door hechtenis voor den tijd van drie dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

PENSIOENZAKEN.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 19 December 1922.

(1922. D. No. 30; I. No. 15.)

Fungeerend-Voorzitter: Mr. B. Tellegen.

Leden: Mr. J. Th. Endtz en Mr. A. Burger.

Art. 3 (2) Pensioenwet 1922 Stb. no. 240.

Deze bepaling geeft aan den Pensioenraad een bevoegdheid, bij het gebruik waarvan hij niet aan eenig nader wettelijk voorschrift is gebonden; enkel door overwegingen van doelmatigheid geleid, heeft hij te beoordeelen of er aanleiding bestaat om de van hem gevraagde verklaring al of niet te geven.

De C. R. v. B. mist de bevoegdheid een verklaring als in art. 3 bedoeld te geven of de afgifte daarvan te bevorderen, en kan ook niet de bestreden beslissing, waardoor geen enkel recht is geschonden, vernietigen.

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

- 1°. *de Gedeputeerde Staten van Friesland*, klagers, niet ter openbare terechtzitting verschenen,
- 2°. *de Minister van Financiën*, klager, voor wien als gemachtigde optreedt: Mr. E. O., commies aan het Departement van Financiën, wonende te 's Gravenhage, ter openbare terechtzitting verschenen,

tegen:

den Pensioenraad, verweerder, voor welken ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: M. J. J., commies bij dien Raad, wonende te 's Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP.

Gezien de stukken en gehoord bovengenoemde gemachtigden;
Ten aanzien van de feiten:

Overwegende dat Gedeputeerde Staten van Friesland bij schrijven van 17 Augustus 1922 aan den Pensioenraad hebben verzocht te

verklaren, dat het personeel in lossen dienst verbonden aan het electriciteitsbedrijf der Provincie Friesland voor de toepassing der Pensioenwet 1922 zal geacht worden in lossen dienst dier Provincie te zijn, ofschoon die dienst langer dan drie maanden duurt;

Overwegende dat de Pensioenraad bij beslissing van 15 September 1922 bovenbedoeld verzoek heeft afgewezen zulks op grond, dat een bijzonder geval als bedoeld in art. 3(2) der Pensioenwet 1922 zich ten opzichte van dat personeel niet voordoet;

Overwegende dat Gedeputeerde Staten van Friesland, van deze beslissing tijdig in beroep gekomen, bij klaagschrift uitvoerig hebben betoogd, dat ten aanzien van het hier bedoelde personeel wel degelijk een bijzonder geval aanwezig is als bedoeld in art. 3(2) der wet zoodat er alleszins aanleiding bestond om de verlangde verklaring te geven, waarna zij dezen Raad hebben verzocht te bevorderen, dat die verklaring alsnog wordt afgegeven;

Overwegende dat ook Mr. O. voornoemd namens den Minister van Financiën van die beslissing in beroep is gekomen en bij klaagschrift heeft betoogd, dat juist hier een der in art. 3(2) der wet bedoelde „bepaalde gevallen” aanwezig is, op grond waarvan wordt geconcludeerd tot vernietiging van de beroepen beslissing en verklaring dat de Pensioenwet 1922 niet van toepassing zal zijn op het voor den uitbouw van het electriciteitsbedrijf in de Provincie Friesland aangenomen losse personeel;

Overwegende dat de Pensioenraad bij tijdig ingediende contra-memorïe vooreerst het volgende heeft aangevoerd:

„Volgens het tweede lid van artikel 3 der Pensioenwet 1922 kan de Pensioenraad op met redenen omkleed voorstel van het bevoegd gezag, in bepaalde gevallen ten aanzien van bepaalde personen of groepen van personen verklaren, dat zij geacht zullen worden in lossen dienst te zijn ofschoon hun dienst langer dan 3 maanden duurt.

De Pensioenraad is vrij van deze bevoegdheid al dan niet gebruik te maken.

Die *bevoegdheid* sluit voor den Raad in de volledige vrijheid van beslissing ten aanzien van de vraag of er in een bepaald geval termen bestaan om de verklaring te geven. Deze vrijheid zou volkomen illusoir worden wanneer de motieven van den Raad voor de weigering van eene verklaring onderworpen zouden zijn aan het oordeel van een ander college en 's Raads beslissing door dat college zou kunnen worden te niet gedaan. Daarom is hij van oordeel, dat van zoodanige weigering geen beroep openstaat op den Centralen Raad van Beroep.”;

Overwegende dat de Pensioenraad verder uitvoerig heeft betoogd, dat in dit geval geen aanleiding bestond tot het geven van de verlangde verklaring;

- Overwegende dat overigens geen contra-memorïen zijn ingediend; In rechte:

Overwegende dat naar art. 3(1) der wet personen in lossen dienst

van Rijk, Provincie, Gemeente enz. niet als ambtenaren worden beschouwd en dus niet vallen onder de werking der wet;

Overwegende dat art. 3 (2) bepaalt, dat onder personen in lossen dienst worden verstaan zij die als zoodanig zijn aangenomen en wier dienst slechts 3 maanden of korter duurt, waarna verder is bepaald, dat de Pensioenraad op met redenen omkleed verzoek van het bevoegd gezag in bepaalde gevallen ten aanzien van bepaalde personen of groepen van personen kan verklaren, dat zij voor de toepassing der wet zullen worden geacht in lossen dienst te zijn, ofschoon hun dienst langer dan 3 maanden duurt;

Overwegende dat door deze laatste bepaling aan den Pensioenraad een bevoegdheid wordt gegeven, bij het gebruik waarvan hij niet aan eenig nader wettelijk voorschrift is gebonden of in zoodanig voorschrift een richtsnoer voor zijn beslissingen vindt, waaruit volgt, dat hij zelfstandig en naar eigen inzicht, *enkel door overwegingen van doelmatigheid geleid*, heeft te beoordeelen of er aanleiding bestaat om de van hem gevraagde verklaring al of niet te geven;

Overwegende dat dus de Pensioenraad, op overwegingen als zooeven bedoeld het geven der van hem verlangde verklaring weigerende, daarmede niet een aan het verzoekende gezag of aan de betrokken personen toekomend *recht* kan krenken;

Overwegende nu dat de opdracht aan een rechterlijk college om in beroep te oordeelen over beslissingen van administratieve autoriteiten enkel ten doel heeft te waken tegen krenking van een *recht* door zoodanige beslissingen, zoodat de rechter aan die opdracht niet de bevoegdheid kan ontleenen om, zich plaatsende op den zetel der administratieve autoriteit, een oordeel te vellen over de doelmatigheid van de door haar binnen de grenzen harer bevoegdheid genomen beslissingen en deze te vernietigen voor zoover naar zijn oordeel van die bevoegdheid in billijkheid een ander gebruik had moeten worden gemaakt;

Overwegende dat dus deze Raad niet bevoegd is, een verklaring als in art. 3 bedoeld te geven of de afgifte daarvan te bevorderen, terwijl hij evenmin de bevoegdheid bezit de bestreden beslissing, waardoor geen enkel recht is geschonden, op de in de klaagschriften aangevoerde gronden te vernietigen;

Recht doende in Naam der Koningin !

Wijst de tegen voormelde beslissing ingestelde beroepen af.

Gelijke beslissing heeft de Centrale Raad van Beroep gegeven in zake het beroep van Burgemeester en Wethouders van Nijmegen tegen de beslissing van den Pensioenraad waarbij de afgifte van de verklaring bedoeld in art. 3 (2) Pw. 1922 ten opzichte van een losschrijver ter gemeente-secretarie en van arbeiders in lossen dienst bij de uitbreiding van de gemeente-gasfabriek, wier dienst langer dan 3 maanden duurde, werd geweigerd.

Red. M. R. T.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 13 Februari 1923.

(1922. D. No. 69; 1. 16).

Fungeerend Voorzitter: Mr. B. Tellegen.

Leden: Mr. J. Th. Endtz en Mr. A. Burger.

Art. 3 sub 1 en 2 Pensioenwet 1922, Stbl. no. 240.

Zijn leerling-verpleegsters en leerlingen- kraamdiplooma werkzaam in de Gemeenteziekenhuizen te 's Gravenhage, personen in lossen dienst als bedoeld in bovenstaand artikel sub 2?

Neen, tusschen haar en de gemeente ontstaat na den proeftijd van 3 maanden — gedurende welke zij niet als ambtenaar in den zin van genoemd artikel sub 1, zijn te beschouwen — een tijdelijk dienstverband, en zij behooren dus niet tot de personen als bedoeld in artikel 3 sub 2.

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

de Gemeente 's Gravenhage, vertegenwoordigd door haren burgemeester Mr. J. A. N. Patijn, wonende aldaar, klaagster, voor welke ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: Mr. J. J. B., referendaris ter secretarie van die Gemeente, wonende te 's Gravenhage,

tegen:

den Pensioenraad, verweerder, voor welken ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: M. J. J., commies bij dien Raad, wonende te 's Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP.

Gezien de stukken en gehoord de bovengenoemde gemachtigden en als deskundige H. A. F. K. te 's Gravenhage;

Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

Overwegende dat het gemeentebestuur van 's Gravenhage zich op 8 Augustus 1922 tot den Pensioenraad heeft gewend met een schrijven, blijkens het daarvan bij de stukken aanwezige uittreksel, zooover tot dit geding betrekkelijk, luidende:

„Wij hebben de vraag in overweging genomen, in hoeverre wij U zullen verzoeken om, met toepassing van den tweeden zin van het tweede lid van artikel 3 der Pensioenwet 1922, voor verschillende personen, die langer dan drie maanden in lossen dienst zijn, het dienstverband ten opzichte van de toepassing der Pensioenwet voor los te verklaren. Ten aanzien van twee groepen, voor wie het niet

overgaan in vast dienstverband — een door de Staatscommissie op blz. 107 van haar rapport aangegeven criterium — al zeer duidelijk spreekt, kunnen wij thans reeds een zoodanig verzoek tot Uw College richten.

I. enz.

II. Leerling-Verpleegsters en Leerlingen-Kraamdiploma.

In de Gemeenteziekenhuizen zijn onder meer werkzaam leerling-verpleegsters, wier aantal voortdurend wisselt. Het is zeer de vraag of zij ambtenaar zijn in den zin der Pensioenwet 1922; immers zij worden niet benoemd doch toegelaten door den Geneesheer-Directeur en zij ontvangen dan ook geen aanstelling doch een meestal door de Adjunct-Directrice geteekend bewijs van toelating overeenkomstig het hierbijgaand model. De belooning, die zij genieten en die niet geregeld is in de salarisregeling voor de gemeenteamttenaren, wordt niet „wedde” genoemd, doch „toelage” en wat kost en inwoning enz. betreft „emolument voor verpleegsters-werkzaamheden”.

Hebben zij eenmaal toegang tot het Ziekenhuis verkregen, dan worden zij na een proeftijd van drie maanden tot verdere opleiding toegelaten. Tijdens den duur der opleiding bedraagt haar toelage f 400.— voor het eerste, f 500.— voor het tweede en f 600.— voor het derde leerjaar. Na het volbrengen van den opleidingstijd kunnen zij tot het examen worden toegelaten en eerst daarna voor een vaste aanstelling als verpleegster 2e klasse in aanmerking worden gebracht. Van de 50 à 60 leerlingen, welke gemiddeld jaarlijks voor het examen slagen, melden zich gewoonlijk slechts 1 à 2 voor een benoeming als zoodanig aan; de rest verlaat het ziekenhuis waar zij haar opleiding hebben genoten, om elders, hetzij als zgn. particulier verpleegster hetzij in private of overheidsziekeninrichtingen, een betrekking als verpleegster te bekleeden.

Haar positie is geregeld in de hierbijgaande Verordening betreffende den dienst van het verplegend personeel (Verz. 1917 No. 19).

De aandacht wordt in het bijzonder gevestigd op artikel 5, lid 7. dezer verordening, waaruit duidelijk de bedoeling blijkt haar positie zoo los mogelijk te houden.

Behalve de leerling-verpleegsters zijn in het Ziekenhuis o.m. ook werkzaam de leerlingen voor het kraamdiploma. Veelal zijn dit leerling-verpleegsters die het verpleegstersdiploma hebben verworven en nog een of twee jaar de opleiding voor het kraamdiploma wenschen te volgen. Doch ook verpleegsters, die van buiten komen, kunnen tot deze opleiding worden toegelaten, zonder dat zij daartoe eenige aanstelling ontvangen. Zij genieten eenzelfde tegemoetkoming als de leerling-verpleegsters; hun toelage bedraagt echter f 50.— meer dan die van de leerlingen van het derde jaar.

Wij hebben daarom de eer U te verzoeken ook voor de leerling-verpleegsters en de leerlingen-kraamdiploma in de gemeenteziekenhuizen te verklaren, dat zij voor de toepassing der Pensioenwet 1922 worden geacht in lossen dienst te zijn. Hoewel wij geenszins zouden willen toegeven, dat zij ook bij dienstdtijd van langer dan drie maan-

den ambtenaar in den zin der Pensioenwet zouden zijn, komt het ons praktisch voor, een debat daarover te vermijden, indien Uw College bereid is de gevraagde verklaring te geven.”;

Overwegende dat de Pensioenraad bij beslissing van 7 November 1922 in Antwoord op voormelden brief aan het gemeentebestuur het volgende heeft bericht:

„Wij hebben de eer U voor de in nevensvermeld schrijven onder I genoemde personen hierbij de verlangde verklaring te doen toekomen.

De leerlingverpleegsters en de leerlingen-kraamdiploma in de gemeenteziekenhuizen zijn ambtenaren in den zin der wet omdat hare toelating om in dienst te treden voor de Pensioenwet het karakter draagt van eene benoeming en de toelage die zij uit de gemeentelijke inkomsten genieten eene aan de functie vast verbonden inkomst en dus wedde in den zin dier wet is.”

Overwegende dat door den Burgemeester der gemeente 's Gravenhage namens haar tegen deze beslissing tijdig beroep is ingesteld bij klaagschrift, luidende:

„Burgemeester en Wethouders, dezer Gemeente ontvingen van den Pensioenraad het in afschrift hierbijgaand schrijven van 7 November 1922, A. D. No. 321/20, welk schrijven in de 2e alinea uitspreekt, dat, naar het oordeel van laatstgenoemd College leerlingverpleegsters en leerlingen-kraamdiploma in de gemeenteziekenhuizen ambtenaren zijn in den zin der Pensioenwet.

Met Burgemeester en Wethouders ben ik van oordeel dat de Pensioenraad hiermede bedoeld heeft afwijzend te beschikken op het in hun schrijven van 8 Augustus 1922, No. 17147/1 Afd. S. Z., waarvan een uittreksel hierbij is gevoegd, gedaan verzoek.

Ten einde omtrent de bedoeling van den Pensioenraad zekerheid te verkrijgen hebben Burgemeester en Wethouders zich bij het mede in afschrift hierbijgaand schrijven van 28 November 1922, Ag. No. 23676/130 Afd. S.Z., tot dat College gewend om nadere inlichtingen, op welk schrijven tot heden geen antwoord is ingekomen.

Met verwijzing naar de bijlagen dezes heb ik, onder keuze van woonplaats ten Stadhuize van 's Gravenhage, thans de eer tegen de uitspraak van den Pensioenraad dd. 7 November 1922, A. D. No. 321/20, beroep in te stellen met verzoek te willen verklaren, dat de leerling-verpleegsters en de leerling-kraamdiploma in de gemeenteziekenhuizen alhier geen ambtenaren zijn in den zin der Pensioenwet, aangezien zij niet zijn benoemd door het daartoe bevoegd gezag en niet geacht kunnen worden een betrekking te bekleeden, subsidiair dat zij in lossen dienst der Gemeente zijn en in dat geval te bepalen, dat zij ook na een dienstverband van drie maanden geacht worden in lossen dienst der gemeente werkzaam te zijn.”;

• Overwegende dat de Pensioenraad bij contra-memoried het volgende heeft aangevoerd:

„Uit het eerste lid van artikel 1 der hierbijgaande verordening betreffende den dienst van het verplegend personeel bij het gemeente-

ziekenhuis te 's Gravenhage van 17 December 1907 (lees: 1917) blijkt reeds dat de leerling-verpleegsters niet in lossen dienst worden aangenomen.

Zij worden krachtens artikel 5, eerste lid, dier verordening door den geneesheer-directeur toegelaten, en ontvangen een bewijs van toelating volgens bijgaand model. Dit bewijs is een namens den geneesheer-directeur door de adjunct-directrice uitgereikt bericht omtrent de *indiensttreding*.

Een leerling-verpleegster die als zoodanig bij de gemeente in dienst treedt, aanvaardt, althans voor de toepassing van de Pensioenwet 1922, eene gemeentelijke betrekking.

De leerling-verpleegsters ontvangen uit de gemeentelijke inkomsten eene jaarlijksche toelage. Deze toelage is eene aan de betrekking vast verbonden inkomst en als zoodanig wedde in den zin der Pensioenwet.

Belanghebbenden zijn derhalve ambtenaren in den zin van artikel 3, eerste lid, dier wet.

Ook de leerling-verpleegsters der gemeenteziekenhuizen te Amsterdam en te Rotterdam worden door de besturen dier gemeenten als ambtenaren in bedoelden zin beschouwd. Het bovenstaande geldt mede ten opzichte van de leerlingen-kraamdiploma.”;

Wat het recht betreft:

Overwegende dat Burgemeester en Wethouders in hun in het klaagschrift vermelde brief aan den Pensioenraad van 28 November 1922 twijfel opperen omtrent de vraag, of de Pensioenraad in de beroepen beslissing alleen heeft uitgesproken, dat naar zijn oordeel tusschen de gemeente en de genoemde personen een *dienst*-betrekking bestaat, zoodat zij, ingevolge de definitie van den aanhef van art. 3 (1) der Pensioenwet 1922, behooren tot de categorieën van personen wier pensioengerechtigdheid deze wet regelt.

dan wel of de Pensioenraad, daarbij lettende op den tweeden zin onder *d* van art 3 (1), tevens heeft willen uitspreken, dat genoemde personen niet in *lossen* dienst zijn, zoodat art. 3 (2), tweede zinsede, op hen niet kan worden toegepast;

Overwegende dat bij de behandeling der zaak ter terechtzitting tusschen partijen is komen vast te staan, dat de Pensioenraad den 20 December 1922 in antwoord op dezen brief aan Burgemeester en Wethouders heeft bericht, dat de strekking der beroepen beslissing in de eerste zinsede van dien brief juist is weergegeven;

Overwegende dat de gemachtigde van den Pensioenraad bij de mondelinge behandeling ter terechtzitting heeft te kennen gegeven, dat de beroepen beslissing, inhoudende dat de personen, waarop zij betrekking heeft, ambtenaren zijn, vanzelf medebrengt de beslissing, dat zij niet zijn in lossen dienst van de gemeente en dat dus het verzoek om te hunnen aanzien de in den tweeden volzin van art. 3 (2) der wet bedoelde verklaring te geven, voor inwilliging niet vatbaar is;

Overwegende dat aan klaagster moet worden toegegeven, dat de strekking van de beroepen beslissing ook bij laatstvermeld antwoord van 20 December 1922 nog niet volkomen duidelijk wordt aangegeven;

Overwegende dat echter de Raad, mede uit de tegenstelling tusschen I en II in het schrijven van het gemeentebestuur van 8 Augustus 1922 en hetgeen daarop terugslaat in de beroepen beslissing, opmaakt, dat de Pensioenraad daarbij heeft willen te kennen geven, dat de bedoelde leerling-verpleegsters en leerlingenkraamdiplooma niet behooren tot de categorie van personen, voor wie de in de tweede zinsnede van art. 3 (2) der Pensioenwet 1922 bedoelde verklaring kan worden afgegeven en het daartoe strekkend verzoek mitsdien moet worden afgewezen;

Overwegende dat alsnu moet worden onderzocht, of deze reden van weigering tot het afgeven van bedoelde verklaring steun vindt in de wet;

Overwegende dat daarbij tevens ter sprake komt, of juist is de door klaagster opgeworpen stelling, dat bedoelde personen geen ambtenaren zijn in den zin der Pensioenwet, aangezien zij niet benoemd zijn door het daartoe bevoegd gezag en niet geacht kunnen worden een betrekking te bekleeden, en of zij een wedde genieten als bedoeld in art. 31 (1) dier wet;

Overwegende dienaangaande, dat door den inhoud der gedingstukken en het verhandelde ter terechtzitting is komen vast te staan:

1o. dat de gemeenteraad van 's Gravenhage den 17 December 1917 heeft vastgesteld een op 1 Januari 1918 in werking getreden verordening, die tot opschrift draagt: „Verordening betreffende den dienst van *het verplegend personeel* bij het Gemeenteziekenhuis” en die volgens art. 1 van toepassing is onder meer op de *leerling-verpleegsters*, doch niet op het door den Geneesheer-Directeur per dag aangenomen losse verplegend personeel,

2o. dat deze verordening in art. 5 inhoudt:

dat leerling-verpleegsters door den Geneesheer-Directeur op zekere voorwaarden kunnen worden toegelaten — dat voor haar opleiding geen leergeld wordt betaald en dat zij *voor haar verplegingswerkzaamheden* een *toelage* ontvangen en het genot van emolumenten, — dat de theoretische en praktische opleiding als regel geschiedt in drie *achtereenvolgende leerjaren*, — dat het aan het eind van den leertijd na afgelegd examen verkregen diploma geen aanspraak geeft op, noch voorkeur voor een aanstelling als verpleegster bij het gemeenteziekenhuis.

3o. dat naar art. 10 der verordening de leerling-verpleegsters zijn *belast met de verpleging der patienten* en andere werkzaamheden.

• 4o. dat volgens art. 49 de toelating der leerling-verpleegsters vóór den afloop van den gewonen opleidingstijd, bedoeld in art. 5, derde lid, eindigt, mits hiervan vier weken te voren van een van beide zijden is kennis gegeven;

50. dat de praktijk ten aanzien van de leerling-verpleegsters, behoudens hetgeen hieronder wordt overwogen, geheel overeenstemt met het te haren opzichte in de verordening bepaalde, ook in dien zin, dat slechts zeer weinigen na het behalen van het diploma een aanstelling krijgen als verpleegster bij de gemeenteziekenhuizen.

60. dat zij, die als leerling-verpleegsters worden toegelaten, daarvan mededeeling ontvangen op een formulier, waarvan de aanhef luidt: „Bij dezen bericht ik U, dat U a.s. hier bij de verpleging in dienst kunt treden”;

en 70. dat de rechtspositie der leerlingen-kraamdiploma, niet bij verordening geregeld, practisch met die der leerling-verpleegsters geheel overeenstemt;

Overwegende dat naar 's Raads oordeel de alzoo vaststaande feiten volkomen wettigen de eenige overweging, waarop de bestreden beslissing berust, dat „hare toelating om in dienst te treden voor de Pensioenwet het karakter draagt van eene benoeming en de toelage die zij uit de gemeentelijke inkomsten genieten, eene aan de functie vast verbonden inkomst en dus wedde in den zin der wet is”, terwijl ingevolge bovenaangehaald art. 5 de Geneesheer-Directeur is het tot die benoeming bevoegd gezag;

Overwegende dat echter bovendien is komen vast te staan, dat de leerling-verpleegsters de eerste 3 maanden na haar toelating een proeftijd doormaken, waarin zij geen werkzaamheden ten behoeve van het Ziekenhuis verrichten, doch slechts een cursus volgen en de Raad van oordeel is, dat zij in dien proeftijd niet geacht kunnen worden een betrekking te bekleeden in den zin van art. 3 (1) der Pensioenwet, waartoe niet afdoet, dat zij over dien tijd een toelage en het genot van emolumenten ontvangen;

Overwegende voorts dat, indien zij na afloop van dien proeftijd in het Ziekenhuis verplegingswerkzaamheden gaan verrichten, op dat oogenblik tusschen haar en de gemeente ontstaat een tijdelijk dienstverband;

Overwegende toch dat de omstandigheden, dat het aan het eind van den leertijd na afgelegd examen verkregen diploma geen aanspraak heeft op, noch voorkeur voor, een aanstelling als verpleegster bij het Gemeenteziekenhuis en slechts een zeer klein gedeelte van de leerling-verpleegsters in vasten dienst der gemeente overgaat, aan dat dienstverband zijn karakter van „tijdelijkheid” niet ontnemen;

Overwegende dat dus voormelde leerling-verpleegsters en leerlingen-kraamdiploma door de Gemeente 's Gravenhage niet in lossen, maar in tijdelijken dienst worden aangenomen en niet behooren tot de categorie van personen bedoeld in de tweede zinsnede van art. 3 (2) der Pensioenwet 1922;

Overwegende dat mitsdien de Pensioenraad terecht heeft geweigerd de door klagster gevraagde verklaring af te geven en de beroepen beslissing behoort te worden bevestigd;

Recht doende in naam der Koningin!

Verstaat, dat door de beslissing van den Pensioenraad van 7 November 1922 is afgewezen het namens klaagster bij schrijven van 8 Augustus 1922 voor de onder II genoemde personen tot den Pensioenraad gericht verzoek;

Bevestigt die beslissing.

Eene beslissing van ongeveer gelijke strekking gaf de C. R. v. B. bij zijne uitspraak van 27 Februari 1923 in zake Burgemeester en Wethouders van Wonseradeel tegen den Pensioenraad, welke laatste geweigerd had te verklaren dat eenige in die gemeente tijdelijk bij den wegeaanleg werkzaam gestelde opzichters, ten aanzien van de toepassing der Pensioenwet 1922, zouden worden geacht te zijn in lossen dienst, en zulks op grond dat deze personen niet waren in lossen, doch in tijdelijken dienst en dus ambtenaren in den zin der Pensioenwet 1922.

De C. R. v. B. bevestigde de beslissing van den Pensioenraad en voerde daartoe aan:

dat met het oog op de uitvoering van gemeentewege, van het plan tot wegeaanleg in zuidelijk Wonseradeel tot tijdelijk opzichter benoemd zijnd: in 1920 en 1921 A. B. en P. v. d. W., in 1922 H. V. en Y. S.;

dat de eerstgenoemde twee zijn aangewezen als tijdelijk opzichter door den gemeente-architect van Wonseradeel, daartoe door Burgemeester en Wethouders gemachtigd;

dat de laatstgenoemde twee rechtstreeks door Burgemeester en Wethouders benoemd zijn;

dat allen tot wederopzegging op een wedde van f 180.— per maand zijn benoemd;

Overwegende dat uit het vorenstaande blijkt:

dat deze door het bevoegd gezag tot wederopzegging aangestelde opzichters een betrekking bekleeden met vast daaraan verbonden maandelijksch salaris uit de gemeente-kas;

dat zij niet in lossen maar in tijdelijken dienst zijn aangenomen en dus niet behooren tot de categorie van personen, bedoeld in de 2e zinsnede van art. 3 (2) der Pensioenwet 1922.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 13 Februari 1923.

(1922. D. No. 62; I. No. 14).

Fungeerend Voorzitter: Mr. B. Tellegen.

Leden: Mr. J. Th. Endtz en Mr. A. Burger.

Art. 3 sub 1 Pensioenwet 1922 Stbl. No. 240.

Ook een tijdelijk ambtenaar niet vallende onder de uitzonderingen genoemd in bovenstaand artikel, is ambtenaar in den zin der Pensioenwet 1922, ook al moge vaststaan dat nimmer door hem pensioen zal worden genoten.

Voor hem behoort dus een pensioensgrondslag te worden vastgesteld.

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

W. S. W., candidaat-notaris, tijdelijk adjunct-inspecteur der Registratie en Domeinen te Alkmaar, wonende aldaar, klager, niet verschenen,

tegen:

den Pensioenraad, verweerder, voor welken ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: M. J. J., commies bij dien Raad, wonende te 's-Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken en gehoord den bovengenoemden gemachtigde;
Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

Overwegende dat de Minister van Financiën bij beslissing van 16 November 1922 den pensioensgrondslag van W. S. W. voornoemd als tijdelijk adjunct-inspecteur der Registratie en Domeinen, met ingang van 1 Juli 1922 heeft vastgesteld op f 4000.—;

Overwegende dat klager van deze beslissing tijdig in beroep is gekomen en bij klaagschrift heeft aangevoerd:

dat hij meent wegens den bijzonderen aard zijner functie als tijdelijk adjunct-inspecteur der Registratie en Domeinen niet onder de Pensioenwet 1922, S. 240 te vallen;

dat hij immers bij Resolutie van den Minister van Financiën dd. 10 Januari 1921, No. 82 R. en V., gegrond op K.B. dd. 12 Februari 1920, S. 66, en Min. Res. dd. 19 Februari 1920, No. 153, met ingang van 1 Februari 1921 in die functie is benoemd voor den tijd van minstens 3 en ten hoogste 5 jaren op een jaarlijksch salaris van f 4000.—;

dat verlenging van den termijn niet mogelijk is, evenmin als omzetting in een vast dienstverband; dat verkorting van den diensttijd of ontslag hem op aanvraag niet is verleend;

dat reeds tevoren vaststaat, dat geen pensioen door hem zal worden genoten;

dat het niet in de bedoeling van den wetgever kan hebben gelegen een ambtenaar, voor minstens 3 en hoogstens 5 jaren aangesteld, aan de Pensioenwet 1922 te onderwerpen, hetgeen trouwens ongerijmd zoude zijn en schending van verkregen rechten met zich zoude medebrengen;

dat het niet diens bedoeling kan zijn geweest een ambtenaar, die

geen recht heeft ontslag aan te vragen, eenzijdig en tegen zijn wil pensioengerechtigd te verklaren, medebrengend betaling van pensioenbijdragen;

dat immers dit beginsel ook aan art. 52 der Pensioenwet ten grondslag ligt;

dat zijn salaris ook niet is vastgesteld bij het Bezoldigingsbesluit 1920, doch bij voormeld K.B. dd. 12 Februari 1920, S. 66;

weshalve hij verzocht heeft de beslissing, waarbij gemelde pensioensgrondslag werd vastgesteld, te vernietigen;

Overwegende dat de Pensioenraad bij tijdig ingediende contramemoriedie heeft aangevoerd: dat klager tijdelijk benoemd is door het bevoegd Rijksgezag en aan zijn betrekking een wedde uit 's Rijks kas verbonden is; dat hij dus valt onder de omschrijving van art. 3, 1e lid der Pensioenwet 1922;

In rechte:

Overwegende dat art. 1 van het Koninklijk Besluit van 12 Februari 1920, S. 66, den Minister van Financiën machtigt om, ter voorziening in de behoefte aan hulp aan de inspectiën der registratie en domeinen, tijdelijke adjunct-inspecteurs bij dat dienstvak aan te stellen, die een vaste belooning van f 4000.— per jaar zullen genieten;

Overwegende dat art. 1 der resolutie van den Minister van Financiën van 19 Februari 1920, No. 153, bepaalt dat deze Minister bovenbedoelde tijdelijke adjunct-inspecteurs aanstelt voor ten minste 3 en ten hoogste 5 jaren en dat deze laatsten zich, door de aanvaarding hunner betrekking, voor ten minste drie jaren verbinden te rekenen van den dag van infunctietreding;

Overwegende nu dat uit de stukken blijkt:

dat de Minister van Financiën met ingang van 1 Februari 1921 klager heeft aangesteld tot tijdelijk adjunct-inspecteur aan de inspectie der registratie en domeinen te Alkmaar, en klager deze betrekking heeft aanvaard;

Overwegende dat klager dus, benoemd door het daartoe bevoegd Rijksgezag, een betrekking bekleedt waaraan een wedde uit 's Rijks kas verbonden is;

dat hij dus, als niet vallende onder een der uitzonderingen genoemd in art. 3 (1) der Pensioenwet 1922, is ambtenaar in den zin dier wet;

dat derhalve de Minister van Financiën klager's pensioensgrondslag behoorde vast te stellen en de tijdelijkheid zijner betrekking de verplichting daartoe niet opheft;

Overwegende voorts dat de bij klaagschrift aangevoerde grieven, gegrond op het reeds te voren vaststaan dat geen pensioen door klager zal worden genoten, en op het tegen zijn wil tot betaling van pensioenbijdragen verplicht verklaren van een ambtenaar, die geen recht heeft ontslag aan te vragen, de al of niet onbillijkheid van toe te passen wetsbepalingen betreffen, en niet ter beoordeeling

van den rechter staan, terwijl de beteekenis van het door klager gedane beroep op art. 52 der Pensioenwet dezen Raad ontgaat;

Overwegende ten slotte dat in de bestreden beslissing de pensioensgrondslag juist is vastgesteld en die beslissing behoort te worden bevestigd;

Recht doende in naam der Koningin!

Bevestigt voormelde beslissing van den Minister van Financiën van 16 November 1922.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 23 Januari 1923.

(1922. D. No. 45; I. No. 11).

Fungeerend-Voorzitter: Mr. B. Tellegen.

Leden: Mr. J. Th. Endtz en Mr. A. Burger.

Art. 31 Kon. Besluit van 11 Juli 1922 (Stbl. no. 44).

Vaststelling van den pensioensgrondslag van hen, die hoewel in vasten dienst werkzaam, op 1 Juli 1922 eene schriftelijke aanstelling misten, en met ingang van dien datum zijn aangesteld tot een betrekking waaraan een vast loon is verbonden, doch die tevens inkomsten wegens overwerk genieten, moet plaats hebben met toepassing van, genoemd artikel,

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

G. v. T., wonende te Helder, klager, niet verschenen,

tegen:

den Pensioenraad, verweerder, voor welken ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: M. J. J., commies bij dien Raad, wonende te 's-Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken en gehoord den bovengenoemden gemachtigde;
Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

Overwegende dat de Directeur van 's Rijks werf te Willemsoord op 18 October 1922 G. W. T. die, in vasten dienst werkzaam, op 1 Juli 1922 een schriftelijke aanstelling miste, met ingang van dezen datum heeft benoemd tot werfwerkmán bij voormelde Rijks werf op een bezoldiging van f 32,40 per week, en zijn pensioensgrondslag met ingang van dezen datum heeft vastgesteld op f 1685;

Overwegende dat klager tegen de vaststelling van zijn pensioensgrondslag bij voormelde beslissing tijdig in beroep is gekomen en bij klaagschrift heeft aangevoerd:

dat het bedrag van zijn pensioensgrondslag verkregen is door zijn reglementair weekloon van *f* 32,40 met 52 te vermenigvuldigen;

dat hij echter behalve dat reglementaire weekloon regelmatig terugkeerende belooningen uit overwerk geniet;

dat deze belooningen uit overwerk in zijn pensioensgrondslag begrepen dienen te worden met ingang van 1 Juli 1922;

Overwegende dat de Pensioenraad bij schrijven van 8 December 1922 naar aanleiding van voormelde beslissing en klaagschrift heeft aangevoerd:

dat de door klager voor overwerk genoten inkomsten, als wedde tot een niet vast bedrag, in zijn pensioensgrondslag, ingaande 1 Juli 1922, moeten worden opgenomen, met toepassing van art. 31 van het Koninklijk Besluit van 11 Juli 1922 (Sb. 444);

dat uit een nader door voormelden Directeur verstrekte opgave blijkt, dat klager in de laatste vijf, aan 1 Juli 1922 voorafgegane, jaren voor overwerk genoten heeft: *f* 190,15; *f* 251,46; *f* 532,875; *f* 929,62; *f* 732,06;

dat dus klager's pensioensgrondslag te stellen is op $52 \times f 32,40$ vermeerderd met het vijfde gedeelte van voormelde voor overwerk genoten bedragen;

dat dan de uitkomst is *f* 2212,03, naar boven afgerond *f* 2213;

In rechte:

Overwegende dat uit de stukken blijkt:

dat klager op 1 Juli 1922 zonder wettelijken pensioensgrondslag was;

dat hij een wedde genoot bestaande uit een weekloon van *f* 32,40 benevens uit belooning voor overwerk;

Overwegende dat dus zijn pensioensgrondslag met ingang van gemelden datum berekend moet worden overeenkomstig voormeld art. 31;

Overwegende dat deze Raad zich vereenigt met de in voormeld schrijven van den Pensioenraad gegeven berekening van klager's pensioensgrondslag, zoodat deze met ingang van 1 Juli 1922 moet worden gesteld op *f* 2213;

Recht doende in naam der Koningin!

Vernietigt de bestreden beslissing, waarbij klager's pensioensgrondslag met ingang van 1 Juli 1922 is vastgesteld op *f* 1685;

Stelt dezen met ingang van dien datum vast op *f* 2213.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Vereeniging van het Rijk in Europa tot één Militair Arrondissement.

BESLUIT van den 12den Maart 1923, (Staatsblad no. 65), houdende intrekking van het Koninklijk besluit van 23 Mei 1922 (Staatsblad no. 376) ¹⁾ en vereeniging van het Rijk in Europa tot één militair arrondissement.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Overwegende, dat het wenschelijk is om ingevolge de daartoe door de Wet van 13 Januari 1923 (*Staatsblad* n°. 6) geopende mogelijkheid het Rijk in *Europa* tot één militair arrondissement te vereenigen;

Overwegende, dat het voorts wenschelijk moet worden geacht als hoofdplaats van het nieuwe arrondissement voorloopig aan te wijzen een der hoofdplaatsen van de bestaande arrondissementen en daarvoor dan de hoofdplaats van het tegenwoordige derde arrondissement in aanmerking te brengen;

Gezien art. 134, 2de lid, van de Regtspleging bij de Landmacht;

Op de voordracht van Onze Ministers van Justitie en van Oorlog van 7 Maart 1923, 2de Afdeling A, n°. 854, en van 26 Februari 1923, IIde Afdeling, n°. 44;

Hebben goedgevonden en verstaan:

in te trekken het Koninklijk Besluit van 23 Mei 1922 (*Staatsblad* n°. 376) en te bepalen als volgt:

Artikel 1.

Het Rijk in *Europa* vormt één militair arrondissement. Als hoofdplaats daarvan wordt voorloopig aangewezen *'s-Hertogenbosch*.

Artikel 2.

Als Commandeerende Officier van het in artikel 1 bedoelde arrondissement wordt voorshands aangewezen de bevelhebber in de derde militaire afdeling.

1) Zie M. R. T. Deel XVIII bladz. 101 e. v.

Artikel 3.

Er is in het Rijk in *Europa* ééne militaire auditie, waarvan het rechtsgebied en de hoofdplaats samenvalt met die van het in artikel 1 bedoelde arrondissement.

Artikel 4.

Dit Besluit geldt niet voor zooveel betreft de op het tijdstip van afkondiging reeds bij een krijgsraad van de landmacht aanhangige zaken.

Artikel 5.

Dit Besluit treedt in werking tegelijk met de Wet van 13 Januari 1923 (*Staatsblad* n°. 6).

Onze Ministers van Justitie en van Oorlog zijn, ieder voor zooveel hem betreft, belast met de uitvoering van dit Besluit, hetwelk in het *Staatsblad* zal worden geplaatst.

's-Gravenhage, den 12den Maart 1923.

W I L H E L M I N A.

De Minister van Justitie,

H E E M S K E R K.

De Minister van Oorlog,

V A N D I J K.

Uitgegeven den *veertienden* Maart 1923.

De Minister van Justitie,

H E E M S K E R K.

MEDEDEELINGEN VAN DE REDACTIE.

Inwerkingtreding van de wet houdende eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht.

Bij Koninklijk Besluit van den 26sten Maart 1923 (*Staatsblad* n°. 109) — uitgegeven den 27sten Maart 1923 — is bepaald, dat de Wet van 13 Januari 1923 (*Staatsblad* n°. 6) houdende eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht in werking zal treden op 1 April 1923.

Jaarwedden van de leden van de militair-rechterlijke macht.

Staatsblad n°. 96 van dit jaar bevat de wet van 17 Maart 1923, tot wijziging der wet van 5 Juli 1920 (*Staatsblad* n°. 348) houdende nadere wijziging der wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n°. 292), tot aanvulling van art. 143 der Regtspleging bij de Landmagt, van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, en nadere voorzieningen betreffende de jaarwedden van de leden der militair-rechterlijke macht.

Door artikel 1 van deze wet — in werking getreden op 1 Januari 1923 — wordt artikel V der Wet van 5 Juli 1920 (*Staatsblad* n°. 348), gelijk dit artikel luidt ingevolge de wet van 5 Juli 1921 (*Staatsblad* n°. 840) ingetrokken.

Dit thans ingetrokken artikel V kende aan de burgerlijke leden van de militair-rechterlijke macht, genoemd in de artikelen 4 tot en met 6 der Wet van 20 Juli 1913 (*Staatsblad* n°. 292), behoudens eenige in dat artikel genoemde beperkingen, eene vergoeding toe ten beloope van hetgeen wegens korting voor eigen pensioen en wegens bijdrage voor weduwen- en weezenpensioen door hen verschuldigd was; terwijl ingevolge datzelfde artikel V de militaire leden van de militair-rechterlijke macht, genoemd in de wet van 20 Juni 1913 (*Staatsblad* n°. 292), eene vergoeding ontvingen van hetgeen door hen voor weduwe- en weezenpensioen werd bijgedragen, tot een maximum van f 210.—.

Uitvoeringsmaatregelen W. van M. Sr. en W. K.

Afgekondigd is het navolgende Koninklijk Besluit:

(*Staatsblad* n°. 123) Besluit van den 9den April 1923, tot aanwijzing van den krijgsraad bij de landmacht, bedoeld in artikel 94 van de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht. Het Koninklijk Besluit van 20 November 1922 (*Staatsblad* n°. 604) ¹⁾ is hierbij ingetrokken.

Griffier bij het Hoog Militair Gerechtshof.

Ter tijdelijke voorziening in de vacature van Griffier bij het Hoog Militair Gerechtshof is met ingang van 1 Januari 1923 ter beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof gesteld de Eerste-Luitenant der Artillerie A. Spruyt.

Voorwaardelijk veroordeelden.

Beschikking van den Minister van Oorlog van 3 April 1923,

Ie Afd., Nr. 49. (L. O. 1923 No. 153).

Het komt herhaaldelijk voor, dat een voorwaardelijk veroordeeld militair gedurende den loop van zijn proeftijd zich schuldig maakt aan een der misdrijven bedoeld in de artt. 95 ²⁾ t/m. 98 en art. 150 van het Wetboek van militair strafrecht;

bepaalt men er zich dan toe, om slechts van die wederrechtelijke afwezigheid een rapport op te maken en den voorwaardelijk veroordeelde in het Algemeen Politieblad te laten signaleeren dan blijft de proeftijd, hoewel de veroordeelde de algemeene voorwaarde, dat hij geen strafbaar feit zal begaan, niet naleeft, doorloopen en verstrijkt, omdat rapporteeren en signaleeren in den zin der Wet, nog niet opleveren vervolging van een strafbaar feit;

ten einde in zoo'n geval last tot tenuitvoerlegging der voorwaardelijke veroordeeling nog mogelijk te maken, is noodig dat de veroordeelde vóór den afloop van den proeftijd wegens de gedurende den proeftijd begane desertie, is vervolgd en de vervolging met eene onherroepelijke veroordeeling eindigt;

nu is verwijzen van den veroordeelde naar den Krijgsraad wegens een der bovenbedoelde strafbare feiten rechtens aan te merken als eene vervolging van den veroordeelde ter zake van desertie.

Waarom in gevallen, als hierboven vermeld, indien de ongeoor-

¹⁾ Zie M. R. T. Deel XVIII bladz. 295.

²⁾ Lees 96.

Red. M. R. T.

Red. M. R. T.

loofde afwezigheid langer dan acht dagen duurt, onmiddellijk daarna de verwijzing van den voorwaardelijk veroordeelde naar den krijgsraad, ter zake van het gedurende den proeftijd begane strafbare feit moet worden bevorderd;

na de verwijzing moet hiervan dadelijk kennis worden gegeven aan den vervolgingsambtenaar bij het gerecht, dat de voorwaardelijke veroordeeling heeft uitgesproken.

Toepassing van de bijkomende straf van inhouding van soldij bij de landmacht.

Ministeriele Beschikking van 13 Maart 1923, IIIe Afd., Nr. 113.

(Legerorders 1923 n°. 121).

Ter uitvoering van het gestelde onder 2° van art. 1 van het Koninklijk Besluit van 7 Juli 1922 (*Staatsblad* Nr. 441) wordt het volgende, te rekenen van 1 Januari 1923, bepaald:

Voor de vaststelling van het bedrag der soldij, als bedoeld in vorenvermeld artikel, moet de bezoldiging, berekend over den tijdduur der inhouding — waarbij onder bezoldiging zijn te verstaan de inkomsten, bedoeld onder punt X op blz. 52 der R. B. L. 1921, verminderd met het bedrag der pensioenstorting — worden verminderd met:

a. voor de onderofficieren:

voor voeding	f 1.— per dag,
„ kleeding	„ 0.50 „ „ „
„ bewassing	„ 0.08 „ „ „
„ huisvesting	„ 0.28 „ „ „

b. voor de jaarwedde-genietende korporaals en minderen:

voor voeding	f 0.55 per dag,
„ kleeding	„ 0.36 „ „ „
„ bewassing	„ 0.04 „ „ „
„ huisvesting	„ 0.28 „ „ „

Waar artikel 1 van het, in den aanhef genoemde, Koninklijk Besluit onder 1° bepaalt, dat, voor zoover de militairen der zeemacht betreft, zal worden ingehouden het bedrag dat geldt als „soldij aan boord”, is nu een ongelijkheid ontstaan, daar onder dat bedrag de pensioenstorting is begrepen, terwijl voor aanvulling en herstelling van kleeding en voor bewassing, hoewel zulks zoowel bij land- als zeemacht van de soldij moet worden betaald, (wat de bewassing betreft tenminste voor zoover de onderofficieren aangaat, aan de manschappen wordt aan boord gelegenheid tot wasschen gegeven) bij de zeemacht niets wordt afgetrokken.

Red. M. R. T.

Crimineele Statistiek 1921.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft wél gewerkt om door den achterstand heen te komen, binnen het tijdsverloop van een jaar is dit de derde crimineele statistiek, welke verschijning wij hebben aan te kondigen.

De bewerking is wederom van de hand van Dr. G. L. Suermond. Het moge ons vergund zijn daaraan het volgende te ontleenen:

Bij de strafzaken waarvan de arrondissements-rechtbanken in eersten aanleg kennis nemen, zette de daling van het aantal individueele veroordeelingen, welke in 1919 was begonnen, zich ook in 1921 voort, zij het dan ook dat de dalingslijn een minder steile geworden is. Met de vermindering van het aantal individueele veroordeelingen ging een daling van het aantal veroordeelde individuen gepaard en ditmaal ook van het aantal recidivisten, hetwelk van 1916 af gestadig was aangegroeid.

Het aantal onherroepelijke veroordeelingen in rechtbankzaken verminderde van 28917 in 1920, tot 21164 in 1921 en het getal veroordeelden liep terug van 26541 in 1920 tot 19903 in 1921. Wat de recidive betreft, leverde een telling naar het aantal veroordeelingen het getal 7690 en een telling naar het aantal veroordeelde individuen het getal 6945 op. Stelt men hier tegenover dat deze cijfers over het jaar 1920 bedroegen 9527 en 8112 dan blijkt dus een aanmerkelijke daling te hebben plaats gevonden. Opmerkenswaard is echter, dat hoewel het recidivecijfer ook relatief, genomen per 10.000 inwoners, is gedaald, toch het aandeel der recidivisten in het totaal der veroordeelden, zonder de smokkelaars, gestegen is van 38,4 % in 1920 tot 40,5 % in 1921.

Wat de groote daling in het aantal veroordeelingen en veroordeelden betreft, wijst de Heer Suermond op de groote vermindering van het aantal veroordeelde smokkelaars, 4183 in 1920 tegen 974 in 1921 (bij de telling naar veroordeelingen is het verschil nog ongeveer 500 grooter) die behalve bij de recidive in de totaalcijfers zijn begrepen. Door die groote vermindering in het smokkelaarscijfer en door de omstandigheid, dat de in de oorlogsjaren ontstane achterstand in de berechting weer vrijwel geheel is ingehaald, wordt de vermindering van de totaalcijfers voor een groot gedeelte reeds verklaard en ligt daarin dus niet een bijzondere reden tot verheuging. Toch blijkt uit de cijfers, gegroepeerd in verband met de begane delicten, dat zich ook een daling der gewone criminaliteit — los dus van de omstandigheden die wij zooeven noemden — heeft voorgedaan. Bijzonder optimistisch heeft deze daling den bewerkster statistiek evenwel niet gestemd, zelfs niet, nu op grond van de reeds ingekomen cijfers mag worden verwacht, dat zij zich over 1922 zal blijken te hebben voortgezet. Hij zoekt de oorzaak van de geconstateerde vermindering der criminaliteit in een psychologischen factor, die slechts tijdelijk het verloop van de criminaliteit beheerscht heeft, n.l. een algemeene inzinking van energie, eene op de overspanning

van de oorlogsjaren gevolgde ontspanning, die zich zoowel bij de rechterlijke macht, in den vorm van een zekere matheid, als bij de misdadigers in den vorm van afneming der misdadige activiteit heeft geopenbaard. Verdwijning van de algemeene verslapping — een dusdanige verslapping kan slechts tijdelijk zijn — zal z.i. beteekenen, vermindering van een, de criminaliteit drukkenden factor; het toenevend moreel verval, zal dan vooral zijne, de criminaliteit verhoogende, werking gaan uitoefenen.

Bij een ontleding van de criminaliteit in haar verschillende uitingen blijkt, dat zich o.a. een daling heeft voorgedaan bij de economische criminaliteit, vooral bij eenvoudige en gequalificeerde diefstal, doch dat de cijfers voor valscheid in geschrifte, eenvoudige belediging, eenvoudige en gequalificeerde mishandeling, bedelarij en landlooperij (alleen het absolute cijfer) en provinciale belastingovertredingen zijn gestegen en dat de sexueele criminaliteit een ongekende hoogte heeft bereikt.

Wat de economische criminaliteit betreft, zij staat nog steeds boven het peil van voor den oorlog. De zware misdrijven tegen lijf en leven hebben in 1920 dit peil overschreden en ofschoon 1921 hierbij iets gunstiger is geweest dan 1920, verheffen zij zich over het algemeen er nog boven.

Hoewel, zooals wij hierboven reeds aanstipten, een daling in de gewone criminaliteit is waar te nemen, is er, wanneer men de criminaliteit meer in details ontleedt, naar de meening van den Heer Suermondt, geen reden tot volkomen gerustheid. De geweldige stijging van de veroordeelingen wegens sexueele delicten, zooals die de laatste jaren kon worden geconstateerd, wijst toch zeker niet op een gunstige ontwikkeling der sexueele moraliteit; en wat de economische criminaliteit betreft, doet de toenemende werkeloosheid die in 1922 weer boven die van 1921 is gestegen, in overeenstemming met het algemeen aangenomen wordende parallelisme tusschen werkeloosheid en deze vorm van criminaliteit, een toeneming van het aantal eigendomsdelicten verwachten.

Wat de repressieve maatregelen betreft zien wij bij de relatieve cijfers, die uiteraard hier het belangrijkste zijn, slechts zeer geringe afwijkingen van die van 1920. Alleen het percentage der hechtenis vertoont een eenigszins belangrijke stijging n.l. van 2.8 % in 1920 tot 4 % in 1921. Waar ook de stijging in 1920 vergeleken met het percentage van 1919 zeer aanmerkelijk was, moge de opmerking uit de vorige statistiek worden herhaald, dat n.l. die verhooging misschien te verklaren is, doordat in de oorlogsjaren met het oog op de volte in de huizen van bewaring eerder geldboete werd opgelegd voor feiten, die nu wederom met hechtenis worden gestraft. Het is voor 1921 moeilijk uit te maken of, over het algemeen, gesproken kan worden van een relatieve verzwaring of verlichting van de wijze waarop de verschillende misdrijven werden gestraft. Uit de dooreengenomen kleinere percentages, die 1921 voor de geldboete te zien geeft, is men geneigd aan een lichte relatieve verzwaring te geloof-

ven. In het oog vallend zijn de verschuivingen van de langere gevangenisstraf naar de gevangenisstraf beneden de maand voor gequalificeerden diefstal. Veroordeeling tot levenslange gevangenisstraf had in 1921 één maal plaats.

Het overzicht van het aantal opgelegde bijkomende straffen doet de opmerking maken, dat het aantal verbeurdverklaringen over het jaar 1921 aanmerkelijk is verminderd, hetgeen natuurlijk samenhangt met het afnemen van de wegens verboden uitvoer veroordeelden, daar deze bijkomende straf in hoofdzaak ten aanzien van gesmokkelde waar werd toegepast.

Wat de maatregelen betreft, die ten aanzien van jeugdige delinquenten werden getroffen en welke niet onder de straffen gerekend worden, springt de groote teruggang in het aantal terbeschikkingstellingen van de regeering in het oog: in 1920 bedroeg dat aantal 495, in 1921 slechts 267.

Het totaal aantal voorwaardelijk uitgesproken veroordeelingen in 1921 bedroeg 1870, waarvan 1844 gevangenisstraf betroffen. Van deze laatste veroordeelingen hadden er 62 betrekking op gevangenisstraf van precies een jaar, 1618 op gevangenisstraffen van 1 maand tot 1 jaar, en 164 op gevangenisstraf van minder dan 1 maand. Behalve bij hechtenis, waarvoor het percentage ietwat gestegen is, en bij geldboete, waarvoor het constant is gebleven, zijn de verhoudingscijfers in 1921 gedaald, te weinig echter om tot bepaalde conclusies aanleiding te geven.

Het meest komt nog altijd de voorwaardelijke veroordeeling voor bij openbare schennis van de eerbaarheid, maar toch ook voor verschillende andere misdrijven tegen de zeden zijn de percentages vrij aanzienlijk. Na openbare schennis der eerbaarheid vertoont — zooals gewoonlijk — verduistering in dienstbetrekking het hoogste verhoudingscijfer. Dit alles voor zoover betreft voorwaardelijke veroordeeling bij gevangenisstraf van 1 maand tot 1 jaar. Bij voorwaardelijke veroordeeling tot gevangenisstraf beneden 1 maand vinden wij ditmaal, dat oplichting bovenaan staat; openbare schennis der eerbaarheid volgt daarop.

In 1921 vinden wij dezelfde beweging bestendigd als van de vorige jaren n.l. afnemend der percentages van de gevallen, waarin de voorwaardelijke veroordeeling zonder oplegging van bijzondere voorwaarden en zonder opdracht aan een vereeniging of ambtenaar werd uitgesproken. Hiertegenover staat, dat de stijgende lijn in het aantal gevallen, waarin de proeftijd op 3 jaren werd gesteld, haar hoogtepunt voorloopig in 1920 bereikt heeft en over 1921 eenigszins daalde, al was het ook nog maar heel weinig.

Het aantal gevallen, waarin in 1921 de proeftijd verstreek zonder dat de voorwaardelijk opgelegde straf werd ten uitvoer gelegd, bedroeg 2922 tegen 2395 soortgelijke gevallen in 1920, terwijl het aantal van hen, ten aanzien van wie last werd gegeven tot tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke straf, 253 bedroeg voor misdrijven en 12 voor overtredingen.

Op de geweldige toeneming der kantongerechtscriminaliteit in de jaren 1919 en 1920, is in 1921 eene inzinking gevolgd. Met 9500 is het totaal aantal gevallen van schuldigverklaring verminderd (van 249.705 op 240.208). Niettemin is het absolute, zoowel als het relatieve cijfer nog zeer hoog gebleven. Eene vermeerdering van beteekenis deed zich voor bij de overtredingen van de Arbeidswet, 3079 gevallen in 1920 tegen 7623 in 1921 en bij de overtredingen van plaatselijke verordeningen 49241 in 1920 tegen 55863 in 1921. De vermeerdering van het aantal overtredingen der Arbeidswet wordt naar de Heer Suermondt vermoedt — eenerzijds veroorzaakt door strengere toezicht op het naleven van de bepalingen der wet, en anderzijds door den wassenden tegenzin tegen deze wet; terwijl ter verklaring van de toeneming van het aantal overtredingen van plaatselijke verordeningen door hem wordt gedacht aan de toeneming van het aantal door den plaatselijken wetgever gestelde verbodsbepalingen.

De overtredingen verband houdende met de Drankwet en de corresponderende artikelen van het Wetboek van Strafrecht zijn in 1921 niet onbelangrijk afgenomen; echter wordt op dit gunstig verschijnsel wel eenigszins een schaduw geworpen door het feit, dat in geen der voorafgaande jaren het percentage der gevallen, waarin door betaling van de hoogste boete vervolging wegens overtreding van de Drankwet enz. is voorkomen, zoo hoog is geweest als in 1921.

Voor het eerst wordt in deze statistiek ook een overzicht gegeven van de toepassing der voorwaardelijke veroordeeling door de kantonrechters. Van de veroordeelden tot gevangenis- of hechtenisstraf zonder plaatsing in een Rijkswerkinrichting; tot hechtenis met plaatsing in een Rijkswerkinrichting en tot geldboete bedroeg het aantal voorwaardelijk veroordeelden respectievelijk 3,7 %, 23,9 % en 0,01 %.

Van de strafzaken door den militairen rechter berecht kan over het algemeen gezegd worden, dat de militaire criminaliteit bijna weer het peil van voor den oorlog bereikt heeft. Vooral het aantal veroordeelingen resp. veroordeelde personen wegens commune delicten, bevindt zich niet ver meer daarvan verwijderd. Het aantal veroordeelingen voor commune delicten verminderde van 1127 in 1920 tot 252 in 1921 en het aantal veroordeelde individuen over dezelfde jaren van 1072 tot 246. Het sterkst deed zich de daling gevoelen bij de economische delicten. De voor dat soort delicten in 1921 veroordeelde personen waren 599 geringer in aantal dan over het jaar 1920, over het jaar 1921 bedroeg hun aantal 143.

Wat de misdrijven in de militaire strafwetten genoemd betreft, valt op te merken, dat ook hierbij het aantal veroordeelingen resp. veroordeelde personen sterk is ingekrompen, het verheft zich nog even boven het niveau der normale jaren. Het aantal veroordeelingen liep in 1921 terug tot 784 tegenover 1683 veroordeelingen in 1920, terwijl het aantal veroordeelde individuen over die jaren respectievelijk bedroeg 709 en 1519. De economische militaire delicten (dief-

stal in de chambrée enz.) verminderden in percenten uitgedrukt, het meest, hetgeen geheel in overeenstemming is met wat wij hierboven opmerkten omtrent de economische commune delicten door militairen gepleegd.

Betreffende de aan militairen opgelegde straffen moge de aandacht er op worden gevestigd, dat wat veroordeelingen wegens commune delicten aangaat, 12 maal eene gevangenisstraf van 1 tot beneden 5 jaar; 153 maal eene gevangenisstraf van 1 maand tot 1 jaar (waaronder 30 voorwaardelijke veroordeelingen) en 36 maal eene gevangenisstraf van minder dan 1 maand (waaronder 11 voorwaardelijk veroordeelingen) werden opgelegd. In percenten van het totaal uitgedrukt, zien wij in vergelijking met 1920, dat het percentage van de gevangenisstraf van 1—5 jaar gelijk is gebleven, het percentage van de gevangenisstraf van 1 maand—1 jaar is gezakt en dat van de lichtere gevangenisstraffen sterk is gestegen. Ook de verhoudingscijfers voor hechtenis en geldboete zijn een weinig omhoog gelooopen. Een bepaalde conclusie schijnt hieruit moeilijk te trekken.

Ter zake van militaire delicten werd 3 maal gevangenisstraf van 1 tot beneden 5 jaar uitgesproken, 391 maal gevangenisstraf van 1 maand—1 jaar (waaronder 24 voorwaardelijke veroordeelingen) en 46 maal gevangenisstraf beneden 1 maand (waaronder 7 voorwaardelijke veroordeelingen). In percenten van het totaal uitgedrukt, blijkt met 1920 vergeleken, het percentage van de gevangenisstraf van 1—5 jaar te zijn geklommen, eveneens van de militaire detentie, (de statistiek spreekt als alle jaren van hechtenis), terwijl dat van de overige straffen is gedaald. De veranderingen zijn echter niet zoo duidelijk dat een bepaald oordeel over de lijn waarin de militaire rechtspraak zich beweegt, kan worden uitgesproken.

De straf van plaatsing in een tuchtschool werd in 1921 noch voor commune noch voor militaire delicten opgelegd. Ook de straf van cassatie werd in dat jaar niet uitgesproken.

Wat de bijkomende straffen betreft, aan militairen opgelegd, sprak de rechter in 1921 voor commune delicten 9 degradaties en 50 ontzeggingen van het recht om bij de gewapende macht te dienen uit, voor militaire delicten waren die cijfers respectievelijk 11 en 140.

Het aantal overtredingen door den militairen rechter berecht, daalde op ongeveer de helft en wel van 1846 overtredingen in 1920 tot 970 overtredingen in 1921. Opgelegd werden hiervoor 1 hechtenisstraf, 969 geldboeten en 21 verbeurdverklaringen van voorwerpen.

Tot slot onze aandacht nog bepalende bij de voorwaardelijke veroordeelingen door den militairen rechter uitgesproken, constateeren wij dat er voor commune misdrijven plaats hadden 23 voorwaardelijke veroordeelingen tot gevangenisstraf en 3 dergelijke veroordeelingen tot hechtenis, hetgeen respectievelijk uitmaakt 12,6 % en 16,7 % van het totaal der veroordeelingen tot ieder dier straffen. Wat de militaire delicten betreft, was het overeenkomstig percentage voor de militaire gevangenisstraf 7 % en voor de militaire detentie 5,6 %. Vergelijken wij deze percentages met die van 1920, toen zij in de

volgorde waarin zij hierboven werden genoemd, bedroegen 19,8 %; 7,9 %; 10,7 % en 9,2 %, dan blijkt, dat over 1921 het aantal voorwaardelijk opgelegde hechtenisstraffen relatief sterk is toegenomen (al is het cijfer te klein om een bepaalde conclusie te wettigen), maar dat wij overigens in 1921 met een duidelijke vermindering van de toepassing der voorwaardelijke veroordeeling bij de militaire rechtspraak hebben te doen, waarschijnlijk hieruit voortvloeiende dat de aard der gepleegde delicten minder aanleiding tot het uitspreken van voorwaardelijke straffen heeft gegeven. ¹⁾

De begrafenis van den Haagschen Krijgsraad.

Onder groote belangstelling is in den morgen van 30 Maart j.l. de Krijgsraad te 's Gravenhage begraven. Er was van militaire zijde veel belangstelling.

Op de voorste banken merkten we op: den secretaris-generaal van Justitie mr. Gelinde van Blom en den plaatselijken commandant kolonel Laatsman. Op het podium zaten o.a. mr. C. P. Zaayer, oud-pres. van den Krijgsraad en mr. J. Plantenga, plv. president.

Toen de zitting van den Krijgsraad was geopend en de secretaris had voorgelezen het Koninklijk besluit, waarbij de Haagsche Krijgsraad was opgeheven, gaf de voorzitter Mr. van Slooten het woord aan den auditeur-militair, Mr. Palthe Wesenhagen. Deze achtte de opheffing zeer onverwacht gekomen. Nog geen jaar geleden stelde de Regeering zich voor, den krijgsraad te Arnhem op te heffen. Men ried haar, liever dien te den Bosch te nemen. Intusschen veranderde de Regeering weer van inzicht en zij besloot tot opheffing van alle krijgsraden behalve den Bosch. Spr. acht deze maatregelen zeer ondoorgrondelijk. Eén krijgsraad is beslist te weinig; in den mobilisatietijd konden de drie bestaande het werk reeds niet af. Den Haag is minstens even verkieslijk als den Bosch, bovendien heeft Den Haag sinds 1915 een eigen gebouw en het kreeg een eigen militaire hulpgevangenis. Het gebouw ligt zoo goed mogelijk naast het Huis van Bewaring. Bij dit alles doet het besluit omtrent den Bosch zeer vreemd aan. Intusschen is het besluit gevallen. Hij bracht een eeresalut aan hetgeen de Haagsche Krijgsraad, een reeds eeuwenoude instelling heeft gepresteerd.

Spr. herdacht vervolgens oud-president Zaayer, president Van

¹⁾ Op bladz. XXI der statistiek deelt de heer Suermondt mede, dat wij ons te dezer zake tot den Advocaat-Fisikaal bij het H. M. G. hebben gewend en dat deze de hier genoemde reden aangaf, dit berust evenwel op een telefonisch misverstand. Wij wendden ons — meenende dat het verschijnsel zich alleen bij de Zeemacht voordeed — tot den Fisikaal bij den Zeekrijgsraad te Willemsoord, die voor de, ook door hem bij den Zeekrijgsraad waargenomen, daling van het aantal voorwaardelijke veroordeelingen, de boven genoemde waarschijnlijkste reden aangaf.

Slooten en Mr. van Rossum, zijn eersten plaatsvervanger. Vervolgens wijdde hij zeer waardeerende woorden aan den provooft-geweldige Van Kampen, die 35 jaar den Krijgsraad met voorbeeldige trouw diende en den concierge, die 30 jaar zijn taak onberispelijk waarnam.

Daarna herinnerde spr. aan Mr. Pols, die 60 jaar geleden bij dezen krijgsraad fungeerde en wiens standaardwerk over de militaire rechtspraak nog voorbeeldig is. Dan stond hij stil bij zijn vader die 32 jaar geleden bij dezen krijgsraad diende en onvermoeid streed voor moderniseering van de militaire rechtspraak. Zijn streven werd met de hervorming van 1913 bekroond. Spr. heeft veel van zijn vader geleerd en hij wijdde aan hem een gedachte van groote pieteit. Van 1903—1923 mocht spr. zelf werkzaam zijn bij dezen krijgsraad; hij zal dien tijd nooit vergeten. Hij beval zich in de welwillende herinnering der leden aan.

Mr. van Slooten herinnerde, na een welkom aan de talrijke aanwezigen, aan art. 368 van het Wetboek van Koophandel. Indien bij zeenood, zoo zegt deze bepaling, eenige goederen moeten worden geworpen, is de schipper verplicht daartoe bij voorkeur de zoodanige te nemen, die het meest ontbeerlijk en het minst in waarde zijn. Nu zijn de tijden voor het schip, dat „de Staat der Nederlanden” heet, buitengewoon moeielijk en de bestuurderen zijn het erover ééns geworden, dat van de te zware lading het een en ander overboord zal moeten gaan. En rondziende naar wat gemist kon worden, vonden zij ook den Haagschen Krijgsraad.

Men zal mogen aannemen, dat zij terecht overtuigd zijn, dat deze ontbeerlijk en gering in waarde is. Het past ons niet daarop kritiek uit te oefenen.

Het is evenwel in het algemeen voor een kapitein een pijnlijke geschiedenis wanneer hij iets van de aan zijn goede zeemanschap toevertrouwde goederen overboord moet werpen. Nog pijnlijker is dit echter voor de eigenaren van de goederen. Is het, om bij de vergelijking te blijven, niet aangenaam geweest voor onze Regeering om den Krijgsraad af te schaffen, zeer onaangenaam is dit voor allen, die daarbij belang hadden en daarin belang stelden. Temeer zulks, omdat, waar in het zeerecht aan de eigenaren door het instituut van de averij-grosse een zekere compensatie wordt geboden, een dergelijke instelling in het bezuinigingsrecht vooralsnog niet te vinden is.

De opheffing van den Krijgsraad zou men kunnen bespreken in verband met het feit, dat Den Haag als residentie van een krijgsraad komt te vervallen en in verband met het tijdperk in de ontwikkeling van het militair strafrecht, waarin deze gebeurtenis plaats heeft.

Den Haag zonder Krijgsraad is iets, dat velen zich nauwelijks kunnen voorstellen. De Krijgsraad heeft hier meer dan drie eeuwen gezeten. Prins Maurits, die van de min of meer ongeregelde scharen door de jonge republiek tegen Spanje in het veld gebracht, het geordende Staatsche Leger maakte, heeft hier ter stede den „Krijgs-

raad nevens Zijne Excellentie'', die voorheen nogal mobiel was, een vaste verblijfplaats aangewezen. In den loop der politieke gebeurtenissen van de 17e en 18e eeuw heeft deze Krijgsraad vele lotgevallen beleefd. Hij heeft het gedurende zekere tijdperken zelfs gebracht tot de positie, welke thans door het Hoog Militair Gerrechtshof wordt ingenomen, en zag zich belast met de approbatie der vonnissen van de andere garnizoenskrijgsraden. Toch zijn wij van die militaire rechters de rechte afstammelingen.

Thans zijn de plaatsen om den voorzitter ingenomen door officieren in het tegenwoordig eenvoudig grijs veldtenue. Maar in den loop der tijden vergaderden hier de meest verschillende krijgsheden. Er zijn hier gekomen in de doebletten en geplooiden kragen, gepluimde hoeden van de 17e eeuw, in de kleurige rokken en gepoederde pruiken van de 18e, in de schitterende tenuen van den Napoleontischen tijd; musketiers, lanciers, gardedragonders van Zijne Hoogheid. Wanneer men aan deze heeren eens had voorspeld, dat hun Krijgsraad in de toekomst niet meer zou zitten in de stadhouderlijke residentie, maar in een landstadje ginds ver in de Generaliteitslanden, zij zouden zeker, trots het toen reeds krachtig verbod tegen ongekuischte taal, hun verontwaardiging luid en ongezouten hebben uitgesproken.

Wie weet welke positie Den Haag in de militaire wereld inneemt en welke bijna onweerstaanbare aantrekkingskracht deze stad daarop uitoefent, kan nauwelijks gelooven, dat deze opheffing zal beteekenen, dat onze stad voor altijd een college van militaire rechtspraak zal missen. Een eeuwig edict zal het nu voorgelezen besluit misschien niet zijn.

Wat het oogenblik van opheffing in de ontwikkeling van militaire rechtspraak beteekent, dit is een onderwerp, waarover met opgewektheid te spreken valt. Als menschen en als soldaten zijn wij in de lange tijdperken, die achter ons liggen, weinig veranderd. Wanneer men de archiefstukken eens doorbladert, valt dit direct op. Soms, het is waar, zijn er omgekeerde toestanden. Voor honderd jaar, toen nog veel vreemdelingen in het leger dienden, had de Krijgsraad nu en dan last van Deutsche soldaten, die met Hollandsche dienstmeisjes vrijden, terwijl nu het meer voorkomt, dat Hollandsche soldaten met Deutsche meisjes uitgaan. De delicten verschillen ook niet veel. Al het moderne is er reeds geweest. De principieele dienstweigeraars bestonden in 1830 evengoed als in 1914. Zij hadden net zoo goed hun organisatie als thans. De menschen waren niet beter en niet slechter. De tijden ook niet. De auditeur kreeg begin 1831 bericht, dat zijn salaris „wegens de tegenwoordige buitengewone omstandigheden'' niet in geld kon worden betaald!

Wanneer men echter de strafrechtspleging van toen met die van heden vergelijkt, mag men met vreugde een groote vooruitgang constateeren. Ontegenzeggelijk hebben zeer knappe rechtsgeleerden als Pols, Telders, Eyssell, van Vredenburg e. a. van de jurisdictie

gemaakt, wat er van te maken was, en stellig besteedden zij aan nunne doorwrochte conclusies meer tijd en zorg dan het tegenwoordig geslacht van auditeurs. Maar de wet was slecht en de straffen wreed en zwaar. In dit alles is groote verbetering gekomen. De straffen werden verzacht. De rechtspleging werd gemoderniseerd en omgeven met alle waarborgen voor zuiverheid en onpartijdigheid zonder dat het militair karakter verloren ging. Een moeielijke arbeid, waarvoor aan Mr. Rollin Couquerque veel dank toekomt. En eindelijk is thans ook het nieuwe militaire wetboek van toepassing gevonden.

Er valt in dit alles een duidelijke opgaande lijn te bespeuren, waarover wij zeer tevreden mogen zijn. Ook onder de officieren is de belangstelling in en de kennis van het militaire strafrecht zeer toegenomen. Vroeger beschouwde men het zitten in den Krijgsraad wel eens als een corvée, thans is het een onderscheiding geworden. Een cursus in het militaire recht zonder eenigen dwang opgericht, had een belangstelling veel grooter dan men kon verwachten.

Men mag zeggen, dat, al verdwijnt deze Krijgsraad, hij niet valt als het dorre hout voor den najaarswind of uitgaat als de traditioenele nachtkaaars.

Spr. wijdde nog een woord van dank aan zijn voorganger, Mr. Zaayer, den eersten niet-militairen voorzitter van den Krijgsraad. Het moeielijke werk van de inrichting en organisatie was door hem zoo voorbeeldig verricht, dat zijn opvolger niet anders te doen had dan voort te zetten, wat hij begonnen had.

Spr. eindigde met nog eens te wijzen op de lange rij van voorgangers die de leden van den Krijgsraad gedurende drie eeuwen hebben gehad. Zij allen hebben trouw gezworen aan de leden van het Huis van Oranje, hun Kapiteins-Generaal, hun Stadhouders en Koningen. Bij zijn heengaan wil ook deze Krijgsraad zijne eerbiedige hulde brengen aan H. M. de Koningin.

Daarna las de president nog een brief voor van den Minister van Justitie, waarin aan den provoostgeweldige C. J. van Kampen de eere-medaille van Oranje Nassau wordt geschonken. Spr. verheugde zich van harte over dit besluit. Eén lichtzij is er op deze begrafenis. Men zou eenvoudig niet weten, hoe (v. K. gaat het volgend jaar met pensioen) Krijgsraad te moeten houden zonder dezen even bescheiden als bekwamen helper.

De heer Van Kampen dankte voor de onderscheiding en de waardeerende woorden van den voorzitter.

Mr. Rolandus Hagedoorn heeft daarop namens de Balie den Krijgsraad hartelijk dank gezegd voor den ernst en het geduld, waarmee hij de pleidooien van spr. en collega's aanhoorde en overwoog, waardoor het pleiten voor den Krijgsraad dikwijls een dankbaar werk werd. Er was altijd een aangenaam contact. In dit verband noemde spr. ook de auditeurs-militair en vooral Mr. van Rossum, wien hij maar één ding te verwijten heeft, namelijk dat

hij door de breede opvatting van zijn taak, den pleiter wel eens het gras voor de voeten wegmaaide. Mr. van Rossem zag niet alleen het delict maar ook den deliquent van alle kanten en zijn requisitoir was dikwijls een half . . . pleidooi! Ook herdacht hij den secretaris Bakhuis, den provoost-geweldige, den concierge, wien nooit een gevraagde dienst te veel was.

Majoor Verspyck, oudste lid van den Krijgsraad, bracht hulde en dank aan Mr. van Slooten, van wien de krijgsraadleden, leeken in het recht, ook op rechtskundig gebied veel hebben geleerd.

Nadat nog kolonel Laatsman een woord van dank tot den Krijgsraad had gericht, hief de voorzitter de laatste zitting op.

De Militaire straf.

In de Maart-aflevering van het Tijdschrift voor Ervarings-Opvoedkunde, troffen wij onder bovenstaand opschrift een bijdrage aan, van den Eersten Luitenant der Jagers J. B. de Jongh, waarvan wij met zeer veel belangstelling kennis namen en dat wij, met toestemming van den schrijver en van de Redactie van dat Tijdschrift, hieronder doen volgen.

In der Beschränkung zeigt sich der Meister.

Gedurende de mobilisatie had ik het voorrecht een depot-compagnie te commandeeren. Zoo'n depot-compagnie was een verzameling van de meest heterogene individuen. Jonge militieplichtigen en oudere tot volwassen man gerijpte landstormplichtigen ontvingen er hun eerste opleiding en werden na een verblijf van vier maanden naar het veldleger gezonden. Niet alleen flinke, krachtige mannen, ook fysiek en moreel zwakken en zij, die voor den dienst te velde ongeschikt waren, werden erbij ingedeeld. Voegt men daarbij nog een klein getal onwilligen, simulanten en dienstweigeraars en neemt men in aanmerking, dat de officieren en het kader, welke den compagniescommandant ter zijde stonden, meest allen uit de reserve of landweer afkomstig waren, dus niet geschoold in de recrutenopleiding, dan zal men beseffen, dat bij zoo'n onderdeel zeer veel opvoedkundig ervaringsmateriaal voorhanden was, te veel voor één persoon feitelijk. Alleen omtrent de wijze, waarop ieder der zoozeer in stand en ontwikkeling van elkaar verschillende jonge mannen zich aan het voor hem zoo nieuwe militaire milieu aanpaste of soms ook wel niet aanpaste, zouden vellen druks zijn te vullen. Ditmaal zal ik mij er uitsluitend toe bepalen, om mijn opvatting te doen kennen betreffende een zeer moeilijk gedeelte van de taak van den compagniescommandant: n.l. *de bestraffing*. Ik hoop volgaarne, dat mijn betoog tot gedachtenwisseling aanleiding moge geven. Misschien bevinden zich onder de lezers personen, die gediend hebben in lagere rangen en dit vraagstuk van een andere zijde bekeken hebben.

Het berechten van dwalingen en verkeerde daden van anderen is in 't algemeen zeer moeilijk. De behandeling van strafzaken behoort m.i. niet op het rapportuur te geschieden; dit tijdstip is te druk, maar op een rustiger moment, zoodat de meerdere, welke berechten moet, zich geheel aan deze taak kan wijden. De persoon, welke verhoord wordt, moet zich op zijn gemak kunnen gevoelen. Hij weet, dat zijn wel en wee grootendeels in handen van zijn chef berust; meer nog dan in gewone omstandigheden, moet hij vertrouwen in hem kunnen hebben. Die chef mag niet voor hem zijn een'op wraak of vergelding zinnende tegenstander, maar wel iemand, die bereid is het goede in hem naar voren te brengen en hem eerlijk en billijk te behandelen. Het compagniesbureau moet geen gruwelkamer zijn. Kader en andere overbodige belangstellenden, welke niet als getuige behoeven te worden gehoord, kunnen er gevoegelijk gemist worden. Dat jonge officieren zoo nu en dan bij het verhoor tegenwoordig zijn is goed; niet omdat er zulke eigenaardige vertooningen plaats vinden van manschappen, die in hun verlegenheid zulke grappige dingen zeggen en die zich zoo moeilijk uitdrukken, of wel omdat er zoo gemeen gelogen kan worden, maar uitsluitend omdat men er veel menschenkennis opdoet.

De militaire strafoplegger staat slechts daar gedeeltelijk op het standpunt van den strafrechter, waar het geldt de beoordeeling van een daad, welke zuiver in strijd is met de geldende gewoonten en bepalingen in de militaire maatschappij; meestal ligt in de militaire straf een zuiver paedagogische beteekenis verscholen. Ze moet beoogen het welzijn en de verbetering der individuen en als mensch en als lid van de weermacht. Het wezen van elke krijgstuuchtelijke straf mag *nimmer vergelding zijn*, maar steeds *verbetering*, 't zij individueel dan wel collectief. De man wordt door het straf opleggen onaangenaam aangedaan, ondervindt daardoor leed, dit is het materieele gedeelte van de straf.

Thuis blijven als anderen uitgaan, arrest in eenzame opsluiting, niet met verlof gaan, men ervaart dit als het materieele element. Er schuilt ook een moreel element in diezelfde straf, omdat deze is een sterke ontevredenheidsuiting van den chef en tevens een aansporing tot goede voornemens voor de toekomst. Een goed meerdere bereikt in de meeste gevallen bij normale menschen meer met een lichte straf, dan met een zware. Men moet zich steeds afvragen: „op welke wijze bereik ik in dit geval het meeste?” In de eerste plaats zal men zich afvragen of het vergrijp zoo ernstig is, dat er een evenredige straf voor mag worden opgelegd. Dan moet men uitvorschen of er voor het individu heil van te verwachten is, of de mindere er door tot inkeer komen zal en herhaling voortaan achterwege zal blijven. Het noodzakelijk verband tusschen daad en straf, moet de mindere zich bewust zijn. Iemand, die steeds te laat thuis komt, bestraft men door hem vroeger te laten thuiskomen of in 't geheel niet te vergunnen, uit te gaan. In de derde plaats moet men nagaan of men niet op mildere wijze tot dezelfde resultaten kan geraken. De formeele straf is een

noodzakelijk kwaad, waarvan men zich zoo min mogelijk bedienen moet. Onnoodige of te zware straf veroorzaakt wrevel en weerspannigheid. Zij dient zoo spoedig mogelijk op de verkeerde daad te volgen, anders is het individu niet meer onder den indruk van het verkeerde zijner handeling. De praktijk leert dat dit alles inderdaad niet zoo vlot van stapel loopt als we ons dit theoretisch voorstellen.

In dit verband vestig ik de aandacht op het lezenswaard artikel van den heer H. Th. N. Schotman, voorkomend in het Militair Rechtelijk Tijdschrift deel XVIII, afl. 2, waarin de z.g. „vrije straffen” worden besproken. In vredetijd zal dit systeem moeilijker zijn door te voeren dan gedurende de mobilisatie, toen veel compagnieën een soort eigen huishoudentje vormden. Het komt mij voor, dat de heer S. te veel „overleg” pleegt met zijn mannen, welke gestraft zouden moeten worden. Zoo zullen in de groote praktijk alleen goed paedagogisch en psychologisch geschoolde meerderen kunnen handelen. De meerdere moet steeds het initiatief aan zich houden, maar mag het nooit op een accoordje gooien. Voor de toekomst vind ik het systeem, vastgelegd in aanwijzingen of regelingen zeer aantrekkelijk; voorloopig blijft het een uitmuntend middel in de hand van den compagniescommandant, om te beproeven, alvorens tot de wettelijke vastgestelde straffen over te gaan. In elk geval een methode, de bestudeering en overdenking overwaard; een artikel, dat ik gaarne onder de aandacht van alle meerderen zou brengen.

Een jonge man, die reeds een academische graad verworven had, kwam als landstormplichtig recruiert onder mijn bevelen. Hij werd ingedeeld in een sectie, hoofdzakelijk samengesteld uit studenten en gepromoveerden. Vanaf den eersten dag pleegde hij lijdelijk verzet. Meermalen heb ik zijn handelwijze met hem besproken en hem het verkeerde ervan onder het oog gebracht. Zijn tegenwerking werd steeds grooter, totdat ik er ten slotte toe overging hem als eerste straf een zwaar politiekamer-arrest op te leggen. Ik meende hiermede meer te zullen bereiken, dan met een opeenvolging van lichte straffen. Nimmer heeft hij 't meer zoover laten komen — een onaangenaam mensch is hij gedurende den tijd, dat hij bij mijn compagnie diende, altijd gebleven. Zoo oordeelden ook zijn kameraden over hem.

Een jeugdig zwerveling, die al heel wat achter den rug had, kwam als militie-recruiert bij dezelfde compagnie en stond dagelijks op het rapport. Kalm redeneeren hielp niets, een opeenvolgende reeks van straffen, tot de zwaarste toe, baatte ook al niet. Toen hij weer een feit bedreven had, wars als hij was van elk begrip van tucht en orde, had ik hem zeer zwaar moeten straffen. Ik deed dit niet, trachtte eenigszins op zijn gemoed te werken, en liet hem vrij gaan, mits hij beloofde voortaan beter op te zullen passen.

En waarlijk, het hielp — al bleef hij een echte kwajongen; gemeene streken heeft hij niet meer uitgehaald. Nu moet ik er eerlijk bij vermelden, dat ik tal van malen dezelfde methode toepaste, zonder zulke gunstige resultaten.

Milicien B. kwam onder de wapenen en beweerde dienstweigeraar

te zijn. 's Mans uiterlijk en manieren deden mij vermoeden met een overspannen zenuwpatiënt te doen te hebben, die door geestdrijvers was opgehitst en als hun willoos werktuig werd gebezigd. Redeneeren met hem gaf niet veel. Hij was onhebbelijk en zag in mij slechts een natuurlijke tegenstander. Ik moest hem in eenzame opsluiting van de anderen afzonderen. Een schrijven van mij aan zijn vader werd beleeft beantwoord. De vader kwam uit Amsterdam over, hij was een ontwikkeld metaalbewerker, met degelijke, gezonde principes. Ik liet den jongen uit zijn cel halen en bracht hem geheel onverwacht tegenover zijn vader, die hem op voorbeeldige wijze onder handen nam. Schreiend beloofde hij, na ongeveer een uur met zijn eigen ik te hebben gestreden, — hij vreesde dat zijn partijgenooten hem laf zouden vinden — voortaan zijn best te zullen doen en dienst te verrichten. Zoolang hij bij mijn compagnie was heeft hij woord gehouden. Ik heb hem voortdurend gade geslagen en bemerkte hoeveel moeite hem zulks toch kostte. Helaas, maanden nadat hij bij mij weg was, werd ik als getuige à décharge voor den krijgsraad geroepen. De oude partij had hem, den zwakkeling, weer overgehaald en nu was het zijn wensch, dat ik den krijgsraad verhalen zou van zijn strijd en zijn goeden wil van eertijds. Hij had zich zelf ook weer na zijn desertie aan de justitie overgeleverd.

De militaire opvoeder heeft in hooge mate zelfkritiek en zelfverloochening noodig — eigenschappen, welke moeilijk te verwerven zijn. Hij moet ervoor zorgen op het oogenblik der berechting den persoon, die gestraft zal moeten worden, niet vijandig gezind te zijn. Het moeilijkst berecht men een vergrijp, dat de mindere tegenover den strafoplegger zelf beging. Voorlezen of in 't openbaar bekend maken van een opgelegde straf wordt wel als afschrikwekkend middel aangewend. Ik acht zulks uit den booze, omdat het karakter der berechting hiermee in hooge mate onrecht wordt aangedaan.

Het gebeurt wel, dat een soldaat bij een oefening of gedurende een marsch iets verkeerd doende, vanuit het gelid met arrest wordt gestraft. Deze handeling is onjuist. De meerdere handelt meestal onder drift, heeft geen beeld van het strafregister — de mindere kan zich niet verantwoorden, zoodat vergissing niet is uitgesloten. De lastgeving om na den dienst bij den chef te komen, maakt al voldoende indruk, terwijl de meerdere dan nog alle middelen openstaan. Geenszins wil ik ontkennen, dat de celstraf moeilijk in haar geheel bij de weermacht verdwijnen kan. Er zijn gevallen, waarin ze noodzakelijk moet worden toegepast. Spaarzaam moeten we er mee omgaan — opdat ze uitzondering en nimmer regel worde. Laat toch de strafoplegger het voor en tegen nagaan bij elk nieuw geval van dit krijgstuchtelijk „verbetermiddel”. De man wordt er meestal óf te zwaar door gestraft, óf wel hij verhardt erdoor. Die droefgeestig-sombere verblijfplaatsen kunnen zenuwschokkend werken, de eenzame opsluiting leidt niet zelden tot de meest verderfelijke tijdverdrijven. Voor moreel minderwaardigen, die celstraf niet onaangenaam vinden, om-

dat ze hun dag gaarne in luiheid doorbrengen, heeft de maatregel een tegenovergestelde werking.

Soms neemt men zijn toevlucht tot de collectieve straf, meestal als de schuldig(e)n zich niet aanmelden. Omzichtigheid is hier geboden. Is het resultaat, dat aanmelding hierop volgt, dan heeft die anders zoo te prijzen daad al veel van haar beteekenis ingeboet. De geheele straf draagt te veel het karakter van wraakmiddel. Zij die zich aanmelden, zijn niet steeds de schuldigen, maar worden bij onderling overleg gekozen, dikwerf omdat ze het minst te verliezen hebben. En dan de grove onbillijkheid, die men de onschuldigen laat ondergaan. Het motief, dat de goeden dan maar met de kwaden moeten lijden, gaat niet op. Men heeft geen recht onschuldigen noodeloos te kwellen en men mag toch ook niet in de hand werken, dat die onschuldigen de werkelijke daders verraden zullen. Ik acht dit middel verouderd en lijnrecht in strijd met onze huidige paedagogische opvattingen. Door persoonlijk iedereen af te vragen of hij schuldig was is het mij wel eens gelukt ten slotte alle schuldigen te leeren kennen. Ook dit middel zal wel eens falen. Vindt men hen niet, in 's hemelsnaam — de goeden zullen ons in elk geval dan hun vertrouwen en achting niet ontzeggen.

Vermaning en berisping — hoewel niet officieel op straflijsten ingeschreven — zijn een middel, dat ik voor mijn persoon van veel waarde acht.

Er zijn ook commandanten, die den militair welke een zware straf heeft ondergaan, na afloop hiervan bij zich laten komen, om hem het verkeerde van zijn handelwijze nog eens onder 't oog te brengen. Een uitnemende maatregel welke alle aandacht verdient, als hij maar niet in sleur of uiterlijkheid onttaardt.

De strafmutatie zij kort en duidelijk, zoodanig dat iedere nieuwe chef zich hierdoor een volkomen helder beeld van het geval kan scheppen.

Het meedeelen van de opgelegde straf wordt zeer veel overgelaten aan een administratief kaderlid. Dit is veelal onjuist. Alleen wanneer men van te voren een indisciplinair optreden van den gestrafte vermoeden kan, waarvan een nieuwe straf weer het gevolg zou moeten zijn is zulks toelaatbaar. Tusschen verhoor en strafbepaling acht ik een kort tijdsverloop zeer gewenscht. Doet men zulks onmiddellijk daarna, dan heeft men soms later berouw ervan, omdat ze tot stand kwam op een oogenblik waarop kwaadheid of drift het denkvermogen te sterk beïnvloedden.

Mogen de vorenstaande losse grepen uit dit zoo veel omvattend onderwerp voldoende hebben aangetoond dat het straffen een zeer moeilijk onderdeel van de taak van den militairen meerdere is en dat ook hierbij steeds in 't oog moet worden gehouden, dat onze straf een zuiver paedagogische beteekenis zal moeten hebben.

• Den Haag, November 1922.

Kent, zooals uit vorenstaande bijdrage blijkt, de schrijver aan de militaire straf een zuiver paedagogische beteekenis toe, in de Aprilaflevering van het genoemde Tijdschrift komt de Heer D. Pereira tegen die toekenning, in haar algemeenheid op, in een ingezonden stukje dat hieronder ook een plaats moge vinden.

Dat het straffen een moeilijke taak van den militairen meerdere is, geef ik volkomen toe. Dat de straf een zuiver paedagogische beteekenis kan hebben, slechts gedeeltelijk.

Laten wij den troep in tweeën splitsen als de recruten binnenkomen: sympathiek en niet sympathiek tegenover de militie.

Beide groepen vertoonen een groot aantal schakeeringen: de eerste van naïeve kinderlijkheid tot bewust patriotisme, de andere van primitieve onlust tot bewust anti-militarisme. De paedagogische waarde van bestraffing, kan m.i. slechts te zoeken zijn in de eerste groep. In de tweede groep kan straf m.i. nooit opvoedend werken, omdat het product van (+) en (—) altijd (—) geeft, waarbij aan straffen in 't algemeen een positieve waarde is toegekend.

Ervaringsmateriaal, in de eerste groep opgedaan, kan dan ook wel absolute waarde hebben voor de objectieve beoordeeling van bestraffing; ervaringsmateriaal in de twee groep opgedaan, heeft betrekkelijke waarde, n.l. slechts voor den militairen meerdere.

Als de heer de Jongh gaat analyseeren, zal hij de hiergenoemde scheiding scherp voor oogen moeten houden, wil zijn synthese niet waardeloos worden.

Militaire Rechtspraak in Sovjet-Rusland.

De heer Dresselhuys, lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal, heeft zijn rede gehouden bij de behandeling van de begrooting van Oorlog voor het dienstjaar 1923, aangevangen met de volgende „hors d'oeuvre”, die wij om den daarin schuilenden humor ook gaarne onzen lezers opdisschen. Wij citeeren uit de Handelingen:

De heer **Dresselhuys**: Mijnheer de Voorzitter! Alvorens in te gaan op het eigenlijke beleid van den Minister, wil ik opmerken, dat in het Voorloopig Verslag en in de Memorie van Antwoord eenige beschouwingen worden gewijd aan het Reglement op de Krijgstucht en de militaire rechtspleging. Het spreekt vanzelf, dat ik, waar het uw wensch is, dat wij in dezen termijn de interpellatie van den heer K. ter Laan nog niet ter sprake brengen, dit punt tot later zal laten liggen, al vertrouw ik, dat u ons bij de repliek extra gelegenheid zult geven, om op dit belangrijke punt in te gaan.

Maar het feit, dat in de stukken gesproken wordt over de militaire rechtspleging en het genoegen, dat ik den heer Wijnkoop hier tegenwoordig zie, noopt mij, om een belofte in te lossen, die ik verleden

week aan dien geachten afgevaardigde heb gedaan, toen ik mijn twijfel uitsprak of deze geachte afgevaardigde, die als Sovjet-deskundige en vertegenwoordiger van de Russische Staatsgemeenschap ons pleegt inlichtingen te geven, inderdaad altijd als deskundige in dit Parlement voor dit doel volkomen is te aanvaarden.

Ik denk, zonder natuurlijk ook maar eenigermate in het debat terug te treden, aan de opmerking van den heer Wijnkoop tot den Minister van Justitie bij de behandeling van de wet op de militaire rechtspleging ¹⁾ toen de heer Wijnkoop tot den Minister van Justitie zeide:

„Ik stond verbaasd over den Minister; dat je iets niet weet, kan ik begrijpen; maar dat de Minister zich begeeft op een gebied, waarvan hij blijkbaar niet op de hoogte is, en dan met zulk een verbazende zekerheid spreekt, dat kan ik niet begrijpen. . . .

Wij communisten zijn tegen de bijzondere militaire rechtspraak. Mij is niet een Sovjetland bekend, waar een afzonderlijke militaire rechtspraak bestaat. De afzonderlijke militaire rechtspraak is iets, dat wij in Rusland niet kennen en de communisten in geen enkel land hebben ingevoerd.”

Toen de heer Wijnkoop deze rede uitsprak, merkte ik reeds dadelijk op, dat ik mij herinnerde uit de literatuur, die ik in een andere qualiteit over de militaire rechtspleging wel heb geraadpleegd, dat dit mij onwaarschijnlijk voorkwam, en thuis komende ben ik dadelijk er toe overgegaan, voor zoover mij dat mogelijk was, een onderzoek te doen instellen. Daarbij is mij gebleken, dat de heer Wijnkoop, als ik het goed zie, sterk heeft gedwaald. Ik heb als bron genomen — die de heer Wijnkoop als bron niet zal betwisten — de bekende rechtsverzameling omtrent het Russische recht, het bekende werk van Koersky, de verzameling Sovjetwetten, verschenen in 1921 te Moskou, in het Russisch. Men is zoo vriendelijk geweest mij van deskundige zijde te verschaffen een Fransche vertaling, die ik hier voor mij heb. Ik hoor den heer Schaper hier zeggen, dat men wel zal zeggen, dat die vertaling niet deugt. Indien hij onderstelt, dat die opmerking zal worden gemaakt, wil ik er dadelijk bijvoegen, dat een Sovjet-vertegenwoordiger die vertaling heeft gezien en geen bezwaar maakt, zoodat zij inderdaad juist zal zijn. Ik heb het stuk hier voor mij.

Ik ben natuurlijk bereid, het aanstonds aan den heer Wijnkoop te geven; het is te lang, om het thans voor te lezen, maar verzoek u, Mijnheer de Voorzitter, het stuk in de *Handelingen* te mogen doen opnemen.

De **Voorzitter**: Ik stel voor het gevraagde verlof tot het opnemen van een noot in de *Handelingen* te verleenen.

Daartoe wordt besloten. ²⁾

¹⁾ Bedoeld wordt de wet houdende „eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht”. Red. M. R. T.

²⁾ Zie de uit de *Handelingen* overgenomen noot hierna afgedrukt. Red. M. R. T.

De heer **Dresselhuys**: Een enkel stuk mag ik er uit mededeelen. Het is het Recueil systématique des principaux décrets 1917—1920. N°. 13 behelst een Ordonnantie van den revolutionnair militairen raad der Republiek.

Over de toepassing van het „Reglement der revolutionnaire militaire rechtbanken-ordonnantie van het jaar 1920, n°. 730.

Krachtens het besluit van het Centraal Uitvoerend Comité der raden voor geheel Rusland van 18 Maart 1920, tot het in werking stellen van het reglement op de revolutionnaire krijgswraden, hierbij als aanhangsel gevoegd, in overeenstemming gebracht met het grondreglement op de revolutionnaire rechtbanken.

Get.: De plaatsvervangend voorzitter van den Revolutionnair militairen raad der Republiek, E. Skliansky.

De President van den Revolutionnair krijgswraad der Republiek (in Ned. het Hoog Militair Gerechtshof), Danischevsky. 4 Mei 1920. Afgekondigd als n°. 105 in het blad van het Volkscommissariaat voor militaire zaken 14 Mei 1920.

Grondbeginselen van de Militaire rechtspraak in Rusland.

Art. 1. De krijgswraden onderzoeken de zaken, die hun door de militaire raden, de speciale secties, de buitengewone commissies enz. worden aangebracht.

Art. 2. Revolutionnaire militaire rechtbanken zijn gevormd; vier soorten: de krijgswraad in de Republiek; de krijgswraad aan het front; de legerkrijgswraden; de divisiekrijgswraden.

Art. 3. Competentie. De krijgswraden berechten de zaken tegen militairen, beschuldigd van:

1. contra-revolutionnaire daden en in discrediet brengen van de sovjetmacht;
2. speculatiën;
3. dienstmisdrijven, enz.”

Eindelijk is nog van belang art. 5, dat wel aardig is, omdat de Minister van Justitie veronderstelde, dat elders die krijgswraden waarschijnlijk zich te ver tot de burgerpersonen zouden uitstrekken.

Art. 5 zegt, dat ook misdrijven van hen, die niet tot het roode leger behooren, aan de rechtspraak der krijgswraden zijn onderworpen in het geval waar in de streek, waar de krijgswraden werken, geen burgerlijke rechtbanken bestaan.

Dat is natuurlijk zoo in onnoemelijk vele gevallen.

Uit deze korte mededeeling, die misschien door den heer Wijnkoop zal worden weerlegd, maar waarvan ik de weerlegging op het oogenblik niet als mogelijk voor mij zie, — en ik heb deze mededeelingen uit wat de pers noemt de meest betrouwbare bron — blijkt wel, dat die wetgeving niet is ingetrokken, hetœen trouwens niet behoeft.

De heer **Wijnkoop**: Volkomen onjuist, zij is wel ingetrokken.

De heer **Dresselhuys**: Dan kan ik den heer Wijnkoop mededeelen, dat, om zekerheid te krijgen, over deze zaak een telegram is gezonden naar de Sovjet-vertegenwoordiging, d. w. z. naar de Russische ambassade, in Berlijn, van dezen inhoud:

„Bradowsky Russische Ambassade, 7 Unter den Linden, Berlin. Bitte umgehend drahten existieren momentan Russland Militärgerichte, welches Dekret Nummer Iswestia angeben.”

Het antwoord luidde:

„Neue Prozessführung noch nicht veröffentlicht. Russische Botschaft, Berlin.”

Mijnheer de Voorzitter! Het staat dus vast, dat die wetgeving niet is ingetrokken, althans de intrekking nog niet werkt.

De heer **Wijnkoop**: Ik herhaal, het is onjuist.

De heer **Dresselhuys**: Ik heb het telegram van de officieele Russische Botschaft in Berlijn, die op de uitdrukkelijke vraag: is deze wet ingetrokken, antwoordt:

„Neue Prozessführung noch nicht veröffentlicht.”

Ook al is deze wet ingetrokken, dan nog zal onbegrijpelijk blijven de uitspraak van den heer Wijnkoop:

„een afzonderlijke militaire rechtspraak is iets, dat de communisten in geen enkel land hebben ingevoerd.”

Dus zelfs al was die wet ingetrokken, dan nog begrijp ik niet, hoe deze zaak zit.

Intusschen, ik zal op mijn conclusie niet vooruitloopen en zal gaarne hooren, hoe de heer Wijnkoop zijn opmerking tegenover den Minister van Justitie zal recht zetten.

De heer **Wijnkoop** antwoordde hierop:

In de tweede plaats een enkel woord over het hors d'oeuvre van den heer Dresselhuys, die gemeend heeft mij te gemoet te moeten voeren, dat er in Rusland wel degelijk een revolutionnaire rechtspraak zou zijn.

Hij is daarin niet geslaagd, want hij heeft zelf eigenlijk moeten erkennen, dat de stukken, welke hij voor zich had en waarvan ik het bestaan niet ontken, zijn afgeschaffd. Dit bleek uit het telegram, dat hij uit Berlijn heeft ontvangen. Daarin staat, dat de nieuwe stukken er nog niet zijn.

Maar nu is voor den heer Dresselhuys de hoofdzaak, dat bepaalde zaken over militairen door militairen worden berecht. De zaak is echter niet, of er militairen zijn, die over militairen hebben recht te spreken, maar het ging tusschen Minister Heemskerk en mij over de vraag, of de gronden, de regelen voor die rechtspraak van militairen andere waren dan voor de burgers.

Dat dit nu zou geschieden op een andere manier dan het in het

burgerlijk leven geschiedt, heeft de heer Dresselhuys niet voorgelezen, niettegenstaande hij alle wetten van de Russische Sovjets bij elkander had. Dat kan hij ook niet, want voor zoover mij bekend bestaat het niet.

De heer Dresselhuys is ijverig geweest, maar die ijver heeft juist aangetoond, dat wat ik gezegd heb dat niet bestaat, ook werkelijk niet bestaat.

*) *Recueil systématique des principaux décrets 1917—1920.*

Moscou, 1921.

Pages 41—47.

13.

Ordonnance du Conseil Militaire Révolutionnaire de la République.
Sur l'application du „Règlement des Tribunaux Révolutionnaires Militaires” (ordonnance du Conseil Révolutionnaire Militaire de l'an 1920, n°. 730).

(Recueil des lois 1920, n°. 54, art. 236).

En vertu de la décision du Comité Exécutif Central des Conseils pour toute la Russie du 18 mars 1920, mettre en vigueur le „règlement sur les Tribunaux Militaires Révolutionnaires” publié ci-près en annexe, mis d'accord avec le règlement fondamental sur les Tribunaux Révolutionnaires (Recueil des Lois 1920, n°. 22—23, art. 115).

Signé: Le Remplaçant du Président du Conseil Militaire Révolutionnaire de la République. „E. Skliansky”.

Le Président du Tribunal Révolutionnaire de la République „Danischevsky”.

le 4 mai 1920.

Publié au n°. 105 du journal du Commissariat du Peuple pour les affaires Militaires du 14 mai 1920.

Annexe à l'article 236.

Sur les Tribunaux Militaires Révolutionnaires (Règlement).

Principes Fondamentaux.

Art. 1. Les Tribunaux Révolutionnaires Militaires examinent les affaires qui leur sont soumises par les Conseils Militaires Révolutionnaires, par les Sections Spéciales, par les Commissions Extraordinaires, par les Commissions pour la lutte avec la désertion, par l'Inspection des ouvriers et paysans et les Inspections militaires, et aussi par les instructions qui sont autorisées par leurs Règlements à soumettre à l'examen des Tribunaux les instructions terminées par elles.

Peuvent également servir de base à l'ouverture d'un procès: — des communications d'Autorités et d'Institutions Militaires et Civiles judiciaires et administratives, ainsi que comptes-rendus des orga-

nes compétents communiqués aux Tribunaux à titre d'information si les Tribunaux considèrent que ces comptes-rendus contiennent des données suffisantes pour commencer une poursuite pénale ou politique.

Les Tribunaux Militaires Révolutionnaires ont le droit illimité sur l'établissement de la mesure de répression.

Art. 2. Des Tribunaux Militaires Révolutionnaires sont formés: a) près le Conseil Militaire Révolutionnaire de la République — le Tribunal Militaire Révolutionnaire de la République; b) près le Conseil Militaire Révolutionnaire du front — le Tribunal Militaire Révolutionnaire du Front; c) près les Conseils Militaires Révolutionnaires des Armées — le Tribunal Révolutionnaire Militaire d'Armée; d) près des Divisions — Section du Tribunal Militaire Révolutionnaire d'armée.

Remarque 1. Près des Comités Révolutionnaires Régionaux ou près des Comités Militaires Cantonaux peuvent être formés sur proposition du Tribunal Révolutionnaire Militaire de la République et d'après une décision spéciale du Conseil Militaire Révolutionnaire de la République, — des Tribunaux Révolutionnaires Militaires Régionaux ou Cantonaux avec les pouvoirs des Tribunaux Militaires Révolutionnaires du Front.

Remarque 2. Dans les Régions fortifiés peuvent être formés des Tribunaux Révolutionnaires Militaires avec les pouvoirs des Tribunaux d'Armée et de leurs Sections.

Compétence Judiciaire.

Art. 3. Appartiennent à la compétence des Tribunaux Militaires Révolutionnaires les affaires contre les personnes au service militaire inculpées:

- a) d'actes contre-révolutionnaires;
- b) de spéculation importante;
- c) de délits de service important et de concussions;
- d) d'avoir discrédité le pouvoir soviétique d'une façon évidente et malveillante;
- e) les affaires contre les déserteurs reconnus frauduleux et contre les receleurs de déserteurs en tant que ces affaires seront reconnues par les Commissions pour la lutte avec la désertion, — comme au-dessus de leur compétence;
- f) les affaires outre la non-exécution d'ordres de combat et autres crimes spécialement militaires;
- g) les affaires contre tous les citoyens (non seulement au service militaire) inculpés de banditisme.

Remarque. Lors de la proclamation d'une localité en état de guerre ou de siège la compétence du Tribunal Militaire Révolutionnaire est étendue à toutes les personnes civiles inculpées de délits énumérés dans cet article.

Art. 4. Par rapport à la compétence Judiciaire:

- a) sous la juridiction du Tribunal Révolutionnaire Militaire de la République se trouvent le Commandant et le commissaire de l'état-

major de campagne du Conseil Militaire Révolutionnaire de la République; l'adjoint du commandant et l'adjoint du commissaire dudit état-major; les commandants et commissaires des administrations soumises directement au Conseil Militaire Révolutionnaire de la République et aux Conseils Révolutionnaires Militaires des Fronts; les commandants des fronts et des armées, leurs remplaçants, les commandants des état-majors des fronts et des armées et leurs remplaçants; les commissaires desdits états-majors, les membres des Conseils Militaires Révolutionnaires des Fronts et des Armées; les Présidents et les membres des Tribunaux Militaires Révolutionnaires des Fronts et des Armées et leurs remplaçants.

Remarque. La juridiction pour les affaires sur les mêmes délits du président et des membres du Conseil Révolutionnaire Militaire de la République, ainsi que du président et des membres du Tribunal Révolutionnaire Militaire de la République, est établie pour chaque cas séparé par une décision spéciale du Comité Exécutif central de toute la Russie.

b) Sous la juridiction du Tribunal Militaire Révolutionnaire du Front se trouvent les affaires sur les délits effectués dans les régions, subordonnées au Conseil Militaire Révolutionnaire du Front, commis par les commandants et commissaires de Brigades séparées, par les commandants et commissaires de Divisions, par les commandants et commissaires de leur états-majors, par leurs remplaçants, par les commandants et commissaires des administrations directement subordonnées aux Conseils Militaires Révolutionnaires des Armées faisant partie du Front, ainsi que par les employés et les collaborateurs des états-majors du Front, des Unités et des Institutions directement subordonnées au Conseil Militaire Révolutionnaire du Front.

c) Sous la juridiction du Tribunal Militaire Révolutionnaire de l'armée se trouvent les affaires sur les militaires, à l'exception des personnes indiqués dans les points *a)* et *b)* de cet article.

d) Sous la juridiction de la Section du Tribunal Militaire Révolutionnaire de l'armée se trouvent les affaires contre les militaires jusqu'aux Commandants de bataillons inclusivement.

Art. 5. Les affaires sur les délits de personnes n'appartenant pas au personnel de l'armée rouge appartiennent à la juridiction des Tribunaux Militaires Révolutionnaires seulement dans le cas où il n'y aurait pas de tribunaux civils dans la région où agissent les Tribunaux Militaires Révolutionnaires.

Art. 6. En dehors de régions d'opérations militaires, au cas d'absence de Tribunaux Militaires Révolutionnaires, les affaires contre les militaires énumérés dans les points *b)*, *c)*, et *d)*, de l'article 4 peuvent être soumises aux Tribunaux Civils.

Organisation.

Art. 7. Le Tribunal Révolutionnaire Militaire d'Armée consiste du Président, de son remplaçant et de deux membres permanents et de leurs remplaçants, nommés sur proposition du Conseil Révolutionnaire Militaire d'Armée, par le Conseil Révolutionnaire Militaire

du Front. Le Tribunal Révolutionnaire Militaire du Front consiste du Président, de son remplaçant et de deux membres permanents et de leurs remplaçants, nommés sur proposition du Conseil Révolutionnaire Militaire du Front par le Conseil Révolutionnaire Militaire de la République. Le Tribunal Révolutionnaire Militaire de la République est composé du Président, de son remplaçant et de deux membres permanents et leurs remplaçants nommés par le Conseil Révolutionnaire Militaire de la République. Sont nommés membres des Tribunaux Militaires exclusivement des travailleurs politiques responsables. Chaque membre d'un Tribunal Révolutionnaire Militaire peut être relevé de ses fonctions à chaque moment par un ordre du Conseil Révolutionnaire Militaire l'ayant nommé.

Remarque 1. Un des membres de chaque Tribunal Militaire Révolutionnaire est nommé sur la proposition du Chef de la Section Spéciale du Front, de l'armée ou de sa section, dans l'ordre susindiqué.

Remarque 2. Le Président et les membres des Tribunaux Révolutionnaires Militaires des armées et des fronts peuvent être relevés de leurs fonctions aussi par un ordre du Tribunal Révolutionnaire Militaire de la République, qui devra ensuite être confirmé par le Conseil Révolutionnaire Militaire de la République.

Art. 8. Les états des dépenses des Tribunaux Révolutionnaires Militaires sont approuvés par le Conseil Révolutionnaire Militaire de la République sur la proposition du Tribunal Révolutionnaire Militaire.

(Suivent les artt. 9—39, répartis dans les sections suivantes: „sur l'instruction préliminaire”, „sur les opérations préparatoires au jugement”, „la poursuite et la défense”, „la sentence”, „l'exécution de la sentence”).

Het als zijn natuurlijk kind erkennen van een kind waarvan men de vader niet is.

Door toezending van zeer geachte zijde van afschriften der gevoerde correspondentie zijn wij in staat onze lezers kennis te doen nemen van een briefwisseling tusschen het Hoog Militair Gerechtshof eenerzijds en den Auditeur-Militair te Paramaribo anderzijds, welke briefwisseling wij, om het belang der zaak, hieronder in haar geheel doen afdrucken.

Utrecht, 19 Augustus 1922.

No. 105 A.

bericht op schrijven van 15 Juli 1922, no. 4744.

betreffende:

- *Opgave van afgedane en onafgedane zaken.*

Op den staat van de gedurende het 2e kwartaal 1922 afgedane en onafgedane zaken, gevoegd bij Uw ter zijde vermeld schrijven, staat

onder volgnummer 5: „H. van D., soldaat 2e klasse bij de troepen in Suriname, Algemeen Stamboek no. 7094; valsheid in eene authentieke akte, subsidiair „verduistering van staat”, en onder de rubriek Aanmerkingen: „Afgedaan, Majoor-Commandant geschreven 22 Mei 1922”.

Aangezien ons deze wijze van afdoening van een Krijgsraadzaak niet duidelijk is, hebben wij de eer U beleefd te verzoeken, aan het Hof *omstandig* mede te deelen, waarin de afdoening dezer zaak heeft bestaan.

Het Hoog Militair Gerechtshof,
de Griffier, de President,
(get.) F. C. VAN BEUSEKOM (get.) H. W. VAN SANDICK,
wnd.

den Auditeur-Militair
te
Paramaribo.

Procureur-Generaal
b. h. Hof van Justitie
in de Kolonie
Suriname.

Paramaribo, den 3en October 1922.

No. 6567.

1 Bijlage.

Naar aanleiding van het namens Uw College ontvangen schrijven van 19 Augustus l.l. no. 105 A., heb ik de eer Uwen Hove het navolgende mede te deelen:

H. van D., soldaat 2e klasse bij de troepen in Suriname, algemeen stamboek no. 7094, geboren te B., provincie Noord-Brabant, Nederland, den 30en December 1900, heeft op 4 Augustus 1921, te Nieuw-Nickerie, district Nickerie, bij acte verleden voor den Ambtenaar van den Burgerlijken Stand aldaar, als zijn natuurlijk kind erkend het meisje Theoline Constance, geboren te Paramaribo, den 17en Juni 1913 uit de mede verschenen F. B., die dit meisje bij acte verleden voor den Ambtenaar van den Burgerlijken Stand te Paramaribo den 11en Juli 1913 bereids als haar natuurlijk kind had erkend.

Genoemde F. B. is vervolgens zelf door haar vader, den smid F. M., als zijne dochter erkend, waarna op 8 Maart 1922 te Paramaribo het huwelijk tusschen H. van D. en F. M. is voltrokken.

Door deze huwelijksvoltrekking is het hiervoor genoemde meisje Theoline Constance gewettigd.

Den zelfden dag nog n.l. op 8 Maart 1922, heeft de Majoor-Commandant der troepen in Suriname deze zaak schriftelijk onder mijne

aandacht gebracht, daarbij aanvoerende, dat van D., om de twee navolgende redenen niet de vader van het bedoelde meisje kan zijn, n.l.:

1o. is hij eerst den 30en Juli 1919 in de kolonie Suriname aangekomen, terwijl het meisje op den 17en Juni 1913 te Paramaribo is geboren;

2o. was hij bij de geboorte van het meisje eerst 12 jaren oud.

Naar aanleiding daarvan heb ik zoowel F. M. als H. van D. door de politie doen hooren, bij welke gelegenheid zij beiden hebben erkend, dat H. van D. niet de vader van het kind is.

Dit geval behoort tot de dusgenaamde „valsche erkenningen”, welke in Suriname veelal door militairen worden gedaan en waardoor in den regel aan het Rijk financieele schade wordt toegebracht.

Bedoelde militairen gaan n.l. met Surinaamsche vrouwen in concubinaat leven en erkennen dan de voorkinderen dier vrouwen, door anderen bij haar buitenechtelijk verwekt, welke erkenningen ten gevolge hebben, dat die kinderen bij ziekte voor rekening van het Rijk in het Militair-Hospitaal alhier worden verpleegd en dat, indien zij later door huwelijk van den erkener met de moeder gewettigd worden, zij aanspraak krijgen op overtocht voor Rijks rekening naar Nederland alsmede op onderstand bij overlijden van den zoogenaamden vader.

Reeds bij nota van 28 Januari 1918 no. 99/12, aan den Gouverneur, heeft de toenmalige Kapitein-Commandant der troepen in Suriname met nadruk op de nadeelige gevolgen van deze valsche erkenningen voor 's Rijks kas gewezen.

Ondergeteekende heeft daarom eene strafrechtelijke vervolging van den soldaat van D. in ernstige overweging genomen.

Twee strafbepalingen kwamen daarbij in aanmerking en wel:

1o. artikel 232 Wetboek van Strafrecht voor de Kolonie Suriname (= art. 227 van het Nederlandsch Wetboek) en

2o. artikel 241 van het Wetboek van Strafrecht voor de kolonie Suriname (= art. 236 van het Nederlandsch Wetboek).

Ad lnm.: Tegen het instellen van eene strafvervolging tegen van D. ter zake van het doen opnemen van eene valsche opgave in eene authentieke akte, bestaat dit bezwaar, dat de vraag, of de zoogenaamde valsche erkenning als intellectueele valscheheid in eene authentieke akte kan gelden, in het algemeen ontkennend wordt beantwoord.

Gelijk aan Uw College bekend is, is weliswaar deze strijdvraag in het bijzonder nimmer aan de beslissing van den Hoogen Raad der Nederlanden onderworpen geweest, doch heeft dit College bij meer dan eene gelegenheid eene enge opvatting gehuldigd van de bepaling van art. 227 van het Nederlandsch Wetboek van Strafrecht ten aanzien van de beteekenis der daarin voorkomende woorden: „een feit, van welks waarheid de akte moet doen blijken”.

De jurisprudentie van het Hooggerechtshof van Nederlandsch-Indië is wankelend ten aanzien van de vraag, of eene zoogenaamde valsche erkenning een intellectueele valscheheid in geschrifte bevat,

hetgeen daar te lande — waar ten aanzien van de erkenning van kinderen door militairen een zelfde misbruik schijnt te heerschen als hierboven met betrekking tot Suriname is aangeduid — er ten slotte toe heeft geleid om het bedoelde feit in een afzonderlijke bepaling als misdrijf strafbaar te stellen, n.l. de bepaling van art. 278 van het Wetboek van Strafrecht voor Nederlandsch-Indië, luidende: „Hij die een kind waarvan hij weet dat hij de vader niet is, overeenkomstig de voorschriften van het Burgerlijk Wetboek als het zijne erkent, wordt, als schuldig aan valsche erkenning gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren.”

Eene dergelijke strafbepaling bestaat evenwel niet in deze kolonie en het is naar mijne meening ook twijfelachtig of eventueel opname van eene zoo algemeen luidende bepaling in het Surinaamsche Wetboek van Strafrecht wel wenschelijk zou zijn.

Op grond van het vorenstaande is ondergeteekende van meening, dat eene tegen van D. op grond van de bepaling van art. 232 van het Wetboek van Strafrecht voor de kolonie Suriname ingestelde strafvervolging niet tot het beoogde doel zou leiden, immers op een ontslag van rechtsvervolging van beklagde zou uitloopen.

Ad 2um.: Wat betreft eene strafvervolging op grond van de bepaling van art. 241 van het Wetboek van Strafrecht voor de kolonie Suriname (verduistering van staat), ook hieraan zijn in gevallen als het onderhavige ernstige bezwaren verbonden.

In de eerste plaats toch moet wel in het oog worden gehouden, dat het opzet van van D. niet was gericht op het onzeker maken van de afstamming van het bedoelde meisje.

Met de erkenning wilde van D. slechts de daaraan verbonden wettelijke gevolgen in het leven geroepen zien; dat een gevolg van de erkenning zou kunnen zijn, dat de werkelijke afstamming van het kind onzeker werd gemaakt, daaraan heeft hij naar alle waarschijnlijkheid niet eens gedacht.

Voorts vallen volgens Prof. Mr. Simons, Leerboek van het Nederlandsch Strafrecht, Tweede Deel, blz. 124, onder het geheel gelijk-luidende artikel 236 van het Nederlandsche Wetboek van Strafrecht niet handelingen met betrekking tot erkenning en wettiging.

Wel schijnt nu Mr. Noyon, Het Wetboek van Strafrecht verklaard, Derde Druk, Tweede Deel, blz. 435 en vlg., eene ruimere opvatting van deze strafbepaling voor te staan, doch in elk geval blijken dan toch de meeningen op dit punt verdeeld te zijn.

Ten slotte kan volgens art. 321 van het Burgerlijk Wetboek voor de kolonie Suriname (= art. 323 van het Nederlandsch Burgerlijk Wetboek) de lijfstraffelijke rechtsvordering wegens het misdrijf van verduistering van staat niet worden aangevangen, voordat het eindvonnis over het geschil van dien staat is uitgesproken of bij stilzitten van de belanghebbende partijen, voordat over het aanwezen van een begin van bewijs bij geschrift, overeenkomstig art. 318 (= art. 320 Nederlandsch) aanvankelijk zij beslist.

Naar aanleiding van deze laatste bepaling heb ik nu in andere

kwaliteit namens den Procureur-Generaal in deze kolonie bij het Hof van Justitie te Suriname in deze zaak een schriftelijk requisitoir ingediend, hiertoe strekkende: „dat door het Hof van Justitie over het aanwezen van bedoeld begin van bewijs bij geschrifte aanvankelijk worde beslist.”

Bij beschikking van 20 Mei 1922 — waarvan een afschrift hierbij gaat — heeft het Hof den Procureur-Generaal in zijne voormelde vordering niet-ontvankelijk verklaard.

Ten aanzien van de gronden, waarop deze beslissing berust, neem ik de vrijheid aan den inhoud der bedoelde beschikking te refereeren.

Hoewel eene beslissing in dien geest door mij geenszins uitgesloten was geacht, heb ik met het oog op het belang der zaak toch gemeend, mij zekerheid te moeten verschaffen omtrent de vraag, of de eenige weg, die hier tot het doel zou kunnen leiden, al of niet open stond.

Waar nu volgens vaststaande jurisprudentie het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk is in zijne strafvervolgung wegens het misdrijf van verduistering van staat, alvorens eene beslissing als bedoeld bij art. 323, 2e lid, van het Nederlandsche Burgerlijke Wetboek is gegeven, is ondergeteekende van meening, dat eene strafrechtelijke vervolgung van H. van D. op grond van art. 241 van het Wetboek van Strafrecht voor de kolonie Suriname, waartegen toch reeds de beide hierboven eerstgemelde niet te onderschatten bezwaren zouden gelden, evenmin het gewenschte resultaat zou hebben.

Op grond van een en ander heb ik dan ook den Majoor-Commandant der Troepen in Suriname geadviseerd om de zaak te deponeren en heeft zijn HoogEdelgestrenge dienovereenkomstig besloten.

Verwijzing van de zaak naar den Krijgsraad heeft dus niet plaats gehad, zoodat, hier mijns inziens van eene Krijgsraadzaak in den eigenlijken zin des woords niet kan worden gesproken.

Ondergeteekende vertrouwt Uw College met het bovenstaande voldoende te hebben ingelicht.

De Auditeur-Militair,

(geteekend) VAN ERPECUM.

(a. g.)

AFSCHRIFT.

Pro Justitia.

De Procureur-Generaal in de Kolonie Suriname,

Gezien hiernevens gevoegde processen-verbaal en bijlagen;

Overwegende, dat daaruit een voldoende aanwijzing ontstaat, dat: de soldaat 2e klasse H. v. D., stamboek no. 7094, wonende en in garnizoen te Paramaribo, op 4 Augustus 1921, te Nieuw-Nickerie, district Nickerie, door wetende, dat hij de vader van het na te noemen kind van het vrouwelijk geslacht niet is, — bij akte verleden voor den Ambtenaar van den Burgerlijken Stand in het district

Nickerie als zijn natuurlijk kind erkennen van: „Theoline Constance, geboren te Paramaribo den 17den Juni 1913 uit de comparante F. B., die haar bij akte verleden voor den ambtenaar van den Burgerlijken Stand te Paramaribo den 11en Juli 1913 als haar natuurlijk kind bereids heeft erkend”, opzettelijk de afstamming van dat kind onzeker heeft gemaakt” welk feit bij art. 241 van het Wetboek van Strafrecht is strafbaar gesteld als het misdrijf van „verduistering van staat”;

Overwegende, dat de belanghebbende partijen stilzitten, weshalve ondergeteekende bij den Krijgsraad te Paramaribo eene strafvervolging tegen genoemden soldaat wenscht in te stellen ¹⁾ ter zake als voorschreven;

Overwegende evenwel, dat te dien einde door den burgerlijken rechter bevorens aanvankelijk valt te beslissen over het aanwezen van een begin van bewijs bij geschrifte overeenkomstig art. 318 Burgerlijk Wetboek;

Gelet op de artt. 318 en 321 Burgerlijk Wetboek;

Heeft de eer te requireeren, dat door het Hof van Justitie over het aanwezen van bedoeld begin van bewijs bij geschrifte aanvankelijk worde beslist.

Gedaan in het Parket te Paramaribo, den 9den Mei 1922.

De Procureur-Generaal,
(geteekend) VAN ERPECUM.
(a. g.)

AFSCHRIFT.

Het Hof van Justitie in Suriname, beschikkende in burgerlijke zaken:

Gelezen vorenstaande vordering van den Procureur-Generaal en de daarbij gevoegde stukken;

Overwegende dat door den Procureur-Generaal, — op grond dat er voldoende aanwijzing zou zijn ontstaan als zoude de soldaat 2e klasse H. van D., stamb.no. 7094, wonende en in garnizoen te Paramaribo, „op 4 Augustus 1921 te Nieuw-Nickerie, door wetende, dat „hij de vader van het na te noemen kind van het vrouwelijk geslacht „niet is, — bij akte verleden voor den Ambtenaar van den Burgerlijken Stand in het district Nickerie als zijn natuurlijk kind te erkennen: Theoline Constance, geboren te Paramaribo den 17en Juni „1913 uit de comparante F. B., die haar bij akte verleden voor den „Ambtenaar van den Burgerlijken Stand te Paramaribo den 11en „Juli 1913 als haar natuurlijk kind bereids heeft erkend”, opzettelijk

¹⁾ Ten onrechte is hier met de competentie van den militairen rechter en de bevoegdheden van den openbaren aanklager bij de militaire rechtspraak geen rekening gehouden.
Red. M. R. T.

„de afstamming van dat kind onzeker hebben gemaakt, welk feit bij „art. 241 van het Wetboek van Strafrecht is strafbaar gesteld als „het misdrijf van „verduistering van staat”, en uit overweging dat „de belanghebbende partijen stilzitten, weshalve hij bij den Krijgs- „raad te Paramaribo eene strafvervolgning tegen genoemden soldaat „wenscht in te stellen ter zake als voorschreven” en „dat te dien „einde door den burgerlijken rechter bevorens aanvankelijk valt te „beslissen over het aanwezen van een begin van bewijs bij geschrifte, „overeenkomstig art. 318 Burgerlijk Wetboek” — wordt gerequireerd „dat door het Hof van Justitie over het aanwezen van bedoeld begin „van bewijs bij geschrifte aanvankelijk worde beslist”;

Overwegende dat, blijkens art. 321 van het Burgerlijk Wetboek de lijfstraffelijke rechtsvordering wegens het misdrijf van verduistering van staat niet kan worden aangevangen, voordat het eindvonnis over het geschil van dien staat is uitgesproken, doch het evenwel aan het Openbaar-Ministerie vrijstaat om, wanneer de belanghebbende partijen stilzitten, een lijfstraffelijke rechtsvordering uit hoofde van verduistering van Staat aan te gaan, mits er een begin van bewijs bij geschrifte, overeenkomstig artikel 318, aanwezig zij, en over het aanwezen van dat begin van bewijs aanvankelijk zij beslist;

Overwegende dat er, naar de meening van het Hof, „van stilzitten van de belanghebbende partijen” als hiervoren bedoeld slechts sprake is wanneer er een burgerlijk geschil aanhangig is gemaakt, waarbij de partijen stilzitten;

Overwegende dat in het onderhavige geval voor het Hof van Justitie geen burgerlijk geschil als hierboven bedoeld aanhangig is gemaakt, zoodat in den bovenomschreven zin niet kan worden gezegd, dat partijen stilzitten;

Overwegende dat de Procureur-Generaal, nog daargelaten de vraag of de vorm, welken hij voor zijne vordering heeft gekozen, uiteraard de juiste moet worden geacht, derhalve in zijne vordering niet-ontvankelijk zal moeten worden verklaard;

Gelet op artt. 318 en 321 van het Burgerlijk Wetboek;

Verklaart den Procureur-Generaal niet-ontvankelijk in zijne in den hoofde dezer omschreven vordering.

Aldus gedaan te Paramaribo, den 20en Mei 1922; tegenwoordig de Heeren Mr. L. J. Rietberg, President, Mr. S. D. de Vries, Lid, I. S. Morpurgo, Lid-Plaatsvervanger en R. A. Isselt, griffier.

(get.) R. A. ISSELT.

(get.) L. J. RIETBERG.

Voor afschrift,

De Griffier bij het Hof van Justitie,

(get.) R. A. ISSELT.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1922—1923. — 70.

*Aanvulling van het Wetboek van Strafrecht met eene bepaling ter voorkoming van gevaar voor brand in gebouwen of getimmerten.*¹⁾

Memorie van antwoord.

(Ingezonden bij brief van 14 November 1922).

(De vroegere stukken zijn gedrukt onder N°. 341 der Zitting 1921—1922).

Blijkens het Voorloopig Verslag werd de gedachte, die aan dit wetsontwerp ten grondslag ligt, algemeen toegejuicht. Intusschen bestond bij vele leden bezwaar tegen de wijze, waarop die gedachte in de wetsvoordracht was uitgewerkt, met name tegen de onbeprektheid der daarbij verleende bevoegdheid om bij algemeenen maatregel van bestuur, ter voorkoming van gevaar voor brand in gebouwen of getimmerten, voorschriften, door straffen gehandhaafd, uit te vaardigen.

De ondergeteekenden zouden daartegenover, in aansluiting aan de opmerkingen van andere leden, willen stellen, dat herhaaldelijk de wetgever aan de Kroon zeer uitgebreide bevoegdheden verleent om nopens zekere onderwerpen bij algemeenen maatregel van bestuur bepalingen, door straffen gehandhaafd, uit te vaardigen, waarbij dan nu eens de wet zelve de strafbepalingen inhoudt, dan weder het vaststellen daarvan aan den algemeenen maatregel van bestuur binnen de door haar aangewezen strafgrenzen overlaat.

In zoover houdt dus het wetsontwerp geenerlei nieuw beginsel in en niet zonder verwondering hebben de ondergeteekenden in het Voorloopig Verslag gelezen, dat het met de geldende beginselen van strafrecht in strijd zou zijn, dat de wetgever zonder meer strafbaar stelt de overtredingen van voorschriften, bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld, in stede van de strafbare feiten in de wet zelve nauwkeurig te omschrijven, door welke methode dan in zekeren zin zou worden teruggekeerd tot de, overigens niet bij de invoering

¹⁾ Zie voor ontwerp van wet, memorie van toelichting en voorloopig verslag van de Tweede Kamer M.R.T. XVII bladz. 332 e.v. en bladz. 548. (Red. M.R.T.).

van het Wetboek van Strafrecht, doch eerst met ingang van 1 September 1893 afgeschafte wet van 6 Maart 1918 (*Staatsblad* no. 12). Hiertegenover staat, dat de Grondwet (art. 56) uitdrukkelijk toelaát om, na daartoe verkregen machtiging van den wetgever, de omschrijving van strafbare feiten over te laten aan en neer te leggen in een algemeenen maatregel van bestuur en dat dit in de praktijk telkens en telkens weer geschiedt. En vervolgens wordt in den hierboven bedoelden passus van het Voorloopig Verslag te veel voorbijgezien het fundamentele verschil, dat er bestaat tusschen de methode van wetgeving bij deze wetsvoordracht gevolgd, en de methode van den wetgever van 1818. Deze laatste bedreigde straf tegen de overtreding van alle mogelijke maatregelen van bestuur, die de Kroon, omtrent welke onderwerpen dan ook, zou verkiezen te maken en onverschillig, of de Kroon tot de uitvaardiging daarvan al dan niet bevoegd was verklaard. De bij dit wetsontwerp aanvankelijk voorgestelde regeling daarentegen bedreigde uitsluitend straf tegen de overtreding van een bepaalden algemeenen maatregel van bestuur, tot regeling van een bepaald aangewezen onderwerp en tot uitvaardiging waarvan de Kroon tevens implicite bevoegd werd verklaard.

Hoewel dus de oorspronkelijk voorgestelde regeling in geen enkel opzicht een nieuw beginsel invoerde en geheel in de lijn bleef van zoovele andere, bestaat er bij de ondergeteekenden geenerlei bezwaar om, ter tegemoetkoming aan de gerezen bedenkingen, de aan de Kroon te verleenen bevoegdheid om ter voorkoming van brandgevaar in gebouwen of getimmerten bepalingen, door straffen te handhaven, vast te stellen, te beperken tot bepaalde onderwerpen. Wat op dit gebied noodig wordt geacht, is allereerst een regeling betreffende het verrichten of doen verrichten van loodgieterswerkzaamheden. Deze regeling mag niet worden beperkt tot gebouwen of getimmerten, welke om hun kunstwaarde, geschiedkundig belang of bestemming bijzondere bescherming tegen brandgevaar behoeven, vermits, gelijk reeds in de Memorie van Toelichting werd betoogd, het doel der regeling moet zijn om in het loodgietersvak te doen doordringen een wijze van werken, die het gevaar tot een minimum beperkt. In de tweede plaats is noodig een regeling betreffende het oprichten of doen oprichten van inrichtingen, niet vallende onder de bepalingen der Hinderwet ¹⁾, welke naar het oordeel der Kroon brandgevaar opleveren voor de reeds genoemde gebouwen of getimmerten, welke om hun kunstwaarde, geschiedkundig belang of bestemming bijzondere bescherming tegen dat gevaar behoeven. De ondergeteekenden stellen zich die regeling, eveneens neer te leggen in een algemeenen maatregel van bestuur, aldus voor, dat voor het oprichten of doen oprichten van bedoelde inrichtingen een vergoeding zal worden gevorderd, aan welke voorwaarden zullen kunnen worden verbonden, b.v. betreffende de constructie van het gebouw,

¹⁾ Immers, vallen zij wel onder die bepalingen, dan geeft reeds de Hinderwet voorzieningen.

waarin de inrichting zal worden gevestigd, de wijze van gebruik der inrichtingen en het voorhanden hebben van brandbluschmidde-len. Zoowel de inrichtingen als de gebouwen of getimmerten, voor welke zij brandgevaar kunnen opleveren, zouden door de Kroon of volgens door de Kroon te stellen regels kunnen worden aangewezen. En in de derde plaats is gewenscht een regeling, waarbij ten aanzien van evenbedoelde gebouwen of getimmerten kan worden gevorderd, dat aan bepaalde voorwaarden zal worden voldaan en zoo noodig zelfs een zelfde eisch kan worden gesteld ten aanzien van brandgevaar opleverende inrichtingen, ook al mochten die reeds vóór de inwerkingtreding der ontworpen wettelijke regeling zijn opgericht.

De ondergeteekenden hebben geen bezwaar om in het wetsontwerp neer te leggen, dat bij den daarin bedoelden algemeenen maatregel van bestuur bepalingen, door straffen te handhaven, enkel zullen mogen worden vastgesteld betreffende de hierboven aangeduide drie onderwerpen. Zij hebben mitsdien het wetsontwerp in dien zin gewijzigd. Het gewijzigd wetsontwerp is gesplitst in drie artikelen. Artikel 1 geeft thans aan de Kroon uitdrukkelijk de bevoegdheid om bij algemeenen maatregel van bestuur, ter voorkoming van brandgevaar voor gebouwen en getimmerten, bepalingen, door straffen te handhaven, vast te stellen betreffende de drie voormelde onderwerpen. Artikel 2 verklaart de Kroon bevoegd om bij dien algemeenen maatregel van bestuur op de overtreding daarvan straf te stellen. En artikel 3 houdt een bepaling in omtrent de bevoegdheid van lagere besturen tot het maken van aanvullende verordeningen.

Omtrent de onderscheidene artikelen zal hieronder nader worden gehandeld. Eerst moge nog het een en ander worden opgemerkt in antwoord op het Voorloopig Verslag.

Bij de regeling van voormeld drietal onderwerpen is ook de tweede ondergeteekende betrokken. In het gewijzigde wetsontwerp zijn thans eenige grondlijnen voor den samen te stellen algemeenen maatregel van bestuur neergelegd, terwijl in deze Memorie, evenals in de Memorie van Toelichting, aanwijzingen zijn gegeven voor de wijze, waarop, naar het oordeel der ondergeteekenden, die grondlijnen zullen dienen te worden uitgewerkt. De opmerking, als zou bij de samenstelling der Memorie van Toelichting aan de Veiligheidswet blijkbaar geen aandacht zijn geschonken, is niet duidelijk. Volgens de Veiligheidswet moet het hoofd of de bestuurder zorgen, dat zijn fabriek of werkplaats voldoet aan de eischen, die bij algemeenen maatregel van bestuur kunnen gesteld worden, o.a. ten aanzien van het voorkomen van brand en van ongevallen bij brand (art. 6). Het geldt daar dus eene bijzondere strafrechtelijke aansprakelijkheid van het hoofd of den bestuurder alleen eener fabriek of werkplaats in den zin van artikel 1 dier wet.

De leden, die blijkens het Voorloopig Verslag zich reeds in hoofdzaak met het oorspronkelijke wetsontwerp konden vereenigen, zullen ook aan het gewijzigd wetsontwerp wel hun goedkeuring kunnen hechten. Aan hun opmerkingen is in zoover voldaan, dat het gewijzigd

wetsontwerp thans behoudens het onderwerp der loodgieterswerkzaamheden, beperkt is tot de bescherming van gebouwen of getimmerten, welke om hun kunstwaarde, geschiedkundig belang of bestemming naar het oordeel der Kroon bijzondere bescherming tegen brandgevaar behoeven.

Met de hier bedoelde leden zijn de ondergeteekenden van oordeel, dat in deze materie de uitwerking der wettelijke regeling aan een algemeenen maatregel van bestuur moet worden overgelaten, gelijk artikel 56 der Grondwet uitdrukkelijk toelaat. Een *algemeene* wet wordt overigens door het derde lid van dat artikel niet gevorderd (Buys, de Grondwet, deel III, blz. 90).

Bij de samenstelling van den algemeenen maatregel van bestuur zal, voor zoover de loodgieterswerkzaamheden betreft, kunnen worden rekening gehouden met het betoog van den heer Hermans, technisch ambtenaar bij de gemeentewerken te 's-Hertogenbosch, en van andere deskundigen.

Met betrekking tot de artikelen van het gewijzigd wetsontwerp mogen de ondergeteekenden thans nog het volgende opmerken.

Waar het hun ten slotte beter voorkwam — zij verwijzen naar artikel 2 — om, binnen de grenzen van dat artikel, het stellen der strafbepalingen aan de Kroon over te laten, die dan in de gelegenheid is om de strafbedreigingen tegen concrete overtredingen telkens aan den ernst daarvan aan te passen, moesten ook het intitulé en de beweegredenen van het wetsontwerp worden veranderd. Het gewijzigd wetsontwerp strekt nu niet langer om het Wetboek van Strafrecht aan te vullen, doch om een bijzondere wettelijke regeling, staande naast het Strafwetboek, in het leven te roepen.

Art. 1. No. 2 legt thans zelf het noodige verband met de Hinderwet. Het ligt in de bedoeling dit nummer, in verbinding met het tweede lid van dit artikel, aldus uit te werken: Er zal, met behulp der gemeentebesturen, worden aangelegd een lijst der gebouwen of getimmerten, welke om hun kunstwaarde, geschiedkundig belang of bestemming bijzondere bescherming tegen brandgevaar behoeven. Daarnaast zullen worden aangewezen niet onder de bepalingen der Hinderwet vallende inrichtingen, welke onder bepaalde omstandigheden brandgevaar voor bedoelde gebouwen of getimmerten zouden kunnen opleveren. Van het voornemen om zulk een inrichting op te richten moet mededeeling worden gedaan aan het gemeentebestuur. Oordeelt de Kroon op grond der berichten van het gemeentebestuur, dat de inrichting, in verband met hare ligging, ook in concreto brandgevaar kan opleveren voor een der voormelde gebouwen of getimmerten, dan zal voor het oprichten een (voor intrekking vatbare) vergunning worden gevorderd, aan welke voorwaarden zullen worden verbonden.

No. 3, in verband met den aanhef van het artikel, maakt het mogelijk om bij algemeenen maatregel van bestuur, ter voorkoming van brandgevaar, bepalingen vast te stellen omtrent het treffen van voorzorgsmaatregelen met betrekking tot evenbedoelde gebouwen of ge-

timmerten en (voor zoover dit naar het oordeel der Kroon redelijkerwijs niet in voldoende mate geschieden kan), ook met betrekking tot brandgevaar opleverende inrichtingen. Geëischt kan aldus worden, dat aan bepaalde voorwaarden zal worden voldaan, ook waar het geldt bestaande gebouwen of getimmerten of bestaande inrichtingen.

Art. 2 behoeft geen foelichting.

Art. 3 is wel gewenscht om de bevoegdheid tot het maken van aanvullende verordeningen buiten allen twijfel te stellen.

Art. 4 is opgenomen omdat met het oog op de bepaling van artikel 151 der Gemeentewet de wet in werking dient te treden tegelijk met de(n) uit te vaardigen algemeene(n) maatregel(en) van bestuur.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

*De Minister van Onderwijs,
Kunsten en Wetenschappen,*

J. TH. DE VISSER.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

Nadere voorzieningen ter voorkoming van brandgevaar voor gebouwen en getimmerten.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat nadere voorzieningen ter voorkoming, van brandgevaar voor gebouwen en getimmerten noodzakelijk zijn;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Wij zijn bevoegd bij algemeenen maatregel van bestuur, ter voorkoming van brandgevaar voor gebouwen of getimmerten, vast te stellen bepalingen, door straffen te handhaven, betreffende de navolgende onderwerpen:

1o. het verrichten of doen verrichten van loodgieterswerkzaamheden;

2o. het oprichten of doen oprichten van inrichtingen, niet vallende onder de bepalingen der Hinderwet en naar Ons oordeel brandgevaar opleverende voor gebouwen of getimmerten, welke om hun

kunstwaarde, geschiedkundig belang of bestemming bijzondere bescherming tegen dat gevaar behoeven;

3o. het treffen van voorzorgsmaatregelen met betrekking tot zoodanige gebouwen of getimmerten en, voor zoover dit naar Ons oordeel redelijkerwijs niet in voldoende mate geschieden kan, ook met betrekking tot zoodanige inrichtingen.

De inrichtingen alsmede de gebouwen en getimmerten, bedoeld in het voorgaande lid, onder 2o. en 3o., worden door Ons of volgens door Ons te stellen regelen aangewezen.

Artikel 2.

Op de overtreding van bepalingen, vastgesteld bij een algemeen maatregel van bestuur, als bedoeld bij artikel 1, kunnen Wij daarbij stellen, hetzij hechtenis, hetzij geldboete, hetzij hechtenis of geldboete. De hechtenis mag niet hooger worden gesteld dan drie maanden; de geldboete niet hooger dan driehonderd gulden.

De strafbaar gestelde feiten worden als overtredingen aangemerkt.

Artikel 3.

De bevoegdheid tot het maken van verordeningen omtrent onderwerpen, als bedoeld bij artikel 1, blijft gehandhaafd, voor zoover betreft punten, waaromtrent bij den in dat artikel bedoelden algemeen maatregel van bestuur niet is voorzien.

Artikel 4.

Deze wet treedt in werking op een door Ons te bepalen tijdstip.

Lasten en bevelen, dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Justitie,

*De Minister van Onderwijs,
Kunsten en Wetenschappen,*

VERSLAG.

De Commissie van Rapporteurs voor het wetsontwerp, houdende nadere voorzieningen ter voorkoming van brandgevaar voor gebouwen en getimmerten is, na kennis genomen te hebben van de Me-

morie van Antwoord op het Voorloopig Verslag wegens dit wetsontwerp, van oordeel, dat door deze gewisselde schrifturen de openbare beraadslaging over het voorstel genoegzaam is voorbereid.

Vastgesteld den 21sten November 1922.

BULTEN.

VAN RAPPARD.

VAN SASSE VAN YSSELT. ¹⁾

In de vergadering van 1 December 1922 heeft de Tweede Kamer der Staten-Generaal het ontwerp in openbare behandeling genomen. (Handelingen 1922—1923, II bladz. 800 e. v.)

De algemeene beraadslaging wordt geopend.

De Heer VAN RAPPARD: Ik wensch den Minister een vraag te stellen, omdat ik meen, dat dit wetsontwerp niet in alle gevallen voorziet.

In art. 1 wordt gesproken van „het oprichten of doen oprichten van inrichtingen, niet vallende onder de bepalingen der Hinderwet en naar Ons oordeel brandgevaar opleverende voor gebouwen of getimmerten”.

Mij dunkt, dat onder deze definitie bij voorbeeld niet valt het aanleggen van geleidingen voor gas en electriciteit, wat toch ook brandgevaar kan opleveren, en zou het daarom niet beter zijn om in art. 1 te spreken van het oprichten of doen oprichten van inrichtingen en verder van het maken of doen maken van werken?

Dan zou aan mijne bezwaren te gemoet gekomen worden.

Meent de Minister, dat de voorgestelde redactie in een geval als ik noemde voorziet, dan zal ik mij daarbij nederleggen, maar anders zou ik in overweging willen geven het artikel aan te vullen in den door mij aangegeven zin.

De heer SCHAPER: Mijnheer de Voorzitter! Dit wetsontwerp zal de onderteekening van de Ministers van Justitie en van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen dragen. Ik wil vragen of het ook niet de onderteekening van den Minister van Arbeid had moeten bevatten. Hierbij is toch ook betrokken een quaestie ten aanzien van de arbeidsverhoudingen.

Hier wordt aan de Kroon het recht verleend een algemeenen maatregel van bestuur met strafsancie te maken. Nu komt het bij dien algemeenen maatregel van bestuur er vooral op aan, waarop men onder zekere omstandigheden de verantwoordelijkheid legt.

Nu staat deze quaestie zoo, dat, naar mij herhaaldelijk ter oore gekomen is, branden, die in torens of andere dergelijke monumenten ontstaan, dikwijls het gevolg zijn van de zucht van de werkgevers

¹⁾ De rapporteurs der 1ste en 4de afdeeling, de heeren Lely en Swane, hebben opgehouden lid der Kamer te zijn.

om den hierbedoelden arbeid op een koopje, zoo zuinig mogelijk te laten verrichten, waarbij de zuinigheid, zooals dan blijkt, de wijsheid bedriegt.

Werkt men met soldeerbouten, dan moeten deze geregeld in het vuur. De vuurpot kan beneden staan en dan worden de bouten aan een touw opgetrokken om boven gebruikt te worden. Dat is niet gevaarlijk. Maar het gebeurt ook vaak, dat de patroon zegt: neemt den vuurpot maar mee naar boven en brandt hem daar. Dat is het gevaar. Nu moeten de werklieden zich daaraan eenvoudig onderwerpen; die hebben niet de economische macht om te zeggen: wij doen het niet; ik laat dien vuurpot beneden staan. Want als de vuurpot beneden staat, dan komt de werkmán in conflict met de belangen van den patroon; dan moet er iemand bij staan, die de wacht houdt en die de bouten aan het touw bindt om opgetrokken te worden.

Zoo zijn er ook soortgelijke omstandigheden met betrekking tot het soldeeren met een spiritusvlam e. d.

Kortom, van het grootste belang is de vraag, waar onder zekere omstandigheden de verantwoordelijkheid berusten moet.

Nu zijn de Minister van Onderwijs en waarschijnlijk ook van Justitie aan hun Departementen niet voldoende geoutilleerd om dat na te gaan.

De Regeering deelt in de Memorie van Antwoord mede, dat zij rekening zal houden met het betoog van den heer Hermans, technisch ambtenaar bij de gemeentewerken te 's Hertogenbosch; ik weet niet wat dat voor een deskundige is; het zal wel een deskundige zijn, want er wordt bij gezegd: en van andere deskundigen.

Ik zou het hierbij echter van het grootste belang achten, en ik vraag den Minister uitdrukkelijk of hij genegen is die richting uit te gaan, dat ook gehoord wordt de arbeidsinspectie, die van deze dingen meer verstand heeft, en dat bovendien gehoord wordt de vakvereniging van de loodgieters, zoowel de vakvereniging van de arbeiders als van de patroons. Een surrogaat zou in deze zijn het hooren van den Hoogen Raad van Arbeid, maar het duurt verschrikkelijk lang en misschien dat het niet afdoende is. Bij de loodgieters heeft men speciale adviezen.

Ik zou dus den Minister willen vragen of hij bereid is er toe mede te werken, dat over het ontwerp-algemeene maatregel van bestuur ook gehoord worden deskundigen, zooals de arbeidsinspectie en de vakverenigingen, of wel een college, dat in zich sluit de mogelijkheid om dergelijke adviezen te verstrekken. Het komt mij voor, dat dan alleen door de Kamer kan worden toevertrouwd aan de Regeering, om deze zaak in orde te maken en daarop de strafsancie te zetten.

De heer HEEMSKERK, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Wat betreft de vraag, gedaan door den geachten afgevaardigde, den heer van Rappard, wil ik dit zeggen, dat ik wel eenigszins huiverig ben om zoo bij wijze van improvisatie een wijziging te brengen in het hier voorgedragene, maar dat het in de bedoeling ligt het woord *inrichtingen* in ruimen zin te verstaan, zoodat de

zaak dan toch bij het uitwerken van den algemeenen maatregel van bestuur vermoedelijk wel zoo zal loopen, dat de geachte afgevaardigde daarmede bevrediging erlangt.

Wat nu aangaat de opmerking van den heer Schaper, die, geloof ik, hierop neerkwam, dat er zich gevallen kunnen voordoen, waarin de overtreding van zulk een maatregel eigenlijk niet de schuld is van den arbeider, die de daad lichamelijk verricht heeft, maar van den patroon, die een zekere wijze van werken heeft voorgeschreven, ik erken, dat er aanleiding is om daarmede rekening te houden bij de vaststelling van den algemeenen maatregel van bestuur, maar ik geloof niet, dat ik den geachten afgevaardigde moet toezeggen, dat gehoord zullen worden de arbeidsinspectie, de vakverenigingen of ook de Hooge Raad van Arbeid, maar dat het beter is, dat ik, wanneer ik tot den algemeenen maatregel van bestuur kom, mij zal wenden tot mijn geachten ambtgenoot van Arbeid. Die kan het best weten of en bij wie hij advies moet vragen; ik geloof niet, dat ik moet beslissen, bij welke colleges of autoriteiten, ressorteerende onder Arbeid, advies moet worden ingewonnen.

De algemeene beraadslaging wordt gesloten.

De artikelen en de beweegreden van het ontwerp van wet worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp van wet wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1922—1923.

*Nadere voorzieningen ter voorkoming van brandgevaar
voor gebouwen en getimmerten.*

Voorloopig Verslag.

Verschillende leden betuigden hunne instemming met de indiening van dit wetsontwerp.

Andere achtten het echter bedenkelijk, dat de bepaling van het strafbaar te stellen feit wordt overgelaten aan algemeene maatregelen van bestuur. Zij zouden de voorkeur er aan gegeven hebben, dat de materie ware opgenomen in het Wetboek van Strafrecht, ten einde de rechtszekerheid te bevorderen en onzekerheid over de vraag, of een feit al dan niet strafbaar is, zooveel mogelijk te vermijden.

Naar aanleiding van de mededeeling in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer, dat het in de bedoeling ligt met behulp der

gemeentebesturen een lijst der gebouwen of getimmerden aan te leggen, welke om hun kunstwaarde, geschiedkundig belang of bestemming bijzondere bescherming tegen brandgevaar behoeven, werd er op aangedrongen, dat in het opmaken van die lijsten ook de provinciale besturen zouden worden gekend.

Gevraagd werd, waarom oorspronkelijk alleen tegen den dader met straf wordt geageerd en niet liever tevens eene actie tot schadevergoeding tegen den patroon, die den arbeider het werk opdroeg, gemakkelijker wordt gemaakt. Hierop werd geantwoord, dat, daar gelaten dat eene dergelijke actie nu reeds in vele gevallen mogelijk is, deze maatregel allicht niet afdoende zou zijn, daar ook dan de patroon zijne aansprakelijkheid nog zou kunnen beperken, bijvoorbeeld door het oprichten van eene naamlooze vennootschap met een beperkt kapitaal. In dit verband werd de aandacht er op gevestigd, dat men in sommige gemeenten reeds met bijzondere bepalingen tegen brandgevaar voor monumentale gebouwen optreedt. Zelfs is soms daarbij voorgeschreven, dat in panden belendend aan zoodanige gebouwen geen loodgieterswerk mag verricht worden zonder voorafgaande waarschuwing van de brandweer, die daar toezicht houdt. De vraag werd gedaan, of de gemeenten niet kunnen worden aangeschreven dergelijke bepaling in hare verordeningen op te nemen.

Aldus vastgesteld den 21sten December 1922.

BLOMJOUS.
VAN DER MAESEN DE SOMBREFF.
BEELAERTS VAN BLOKLAND.
CROLES.
FRANSSSEN.

EINDVERSLAG.

Nadat het Voorloopig Verslag der Commissie aan de Regeering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD.

Het was den ondergeteekenden aangenaam de instemming te vernemen, die het ontwerp bij verschillende leden mocht vinden. Zij vertrouwen, dat ook de andere leden, die in het Voorloopig Verslag tegenover die instemming hun bedenking stelden, ten slotte zich aan de zijde der eerstgenoemde leden zullen scharen. Immers de geopperde bedenking, ontleend aan de omstandigheid, dat de nadere bepaling der strafbaar te stellen feiten aan een algemeenen maatregel van bestuur is overgelaten, kan bezwaarlijk gegrond worden geacht. Zij wordt gemotiveerd met een verwijzing naar het belang der rechtszekerheid, hetwelk opneming der materie in het Wetboek van Strafrecht wenschelijk zou doen zijn ten einde onzekerheid over de vraag,

of een feit al dan niet strafbaar is, zooveel mogelijk te vermijden. De ondergeteekenden zouden echter meenen, dat langs den door hen gekozen weg die onzekerheid beter kan worden vermeden dan indien volgens de gedachte van het Voorloopig Verslag was gehandeld. Had men toch de regeling uitsluitend in het Wetboek van Strafrecht willen geven, dan zou men onvermijdelijk zich gehouden hebben aan algemeene termen, terwijl thans het betrekken van een algemeenen maatregel van bestuur in de regeling mogelijk zal maken om in zoodanige bijzonderheden af te dalen, dat aan de betrokkenen een vast richtsnoer wordt gegeven. Overigens mogen de ondergeteekenden aanteekenen, dat zij zich beijverd hebben in het gewijzigd wetsontwerp zooveel mogelijk de grondlijnen voor de regeling te trekken en juist om die reden van hun aanvankelijk voornemen zijn teruggekomen om de materie onder te brengen in het Wetboek van Strafrecht. Zooals het wetsontwerp thans luidt is het stellig in overeenstemming met de praktijk van ons administratief recht, gelijk die zich overeenkomstig den eisch der feiten heeft ontwikkeld, ten bewijze waarvan verwezen moge worden bv. naar de wet van den 28sten Februari 1891 (*Staatsblad* n°. 69) tot vaststelling van bepalingen betreffende 's Rijks waterstaatswerken, de Veiligheidswet en zoovele andere wetten van lateren datum.

Den wenk om naast de gemeentebesturen ook de provinciale besturen in de uitvoering der regeling te betrekken zullen de ondergeteekenden te zijner tijd gaarne in overweging nemen.

Omtrent hetgeen in het Voorloopig Verslag is vermeld ter zake van een actie tot schadevergoeding tegen den patroon, die den arbeider het werk opdroeg, zij nevens hetgeen reeds daartegenover in het Voorloopig Verslag is gesteld, allereerst opgemerkt, dat — zooals in de vermelding in artikel 1, 1° van het „doen verrichten van loodgieterswerkzaamheden” naast het „verrichten” is tot uitdrukking gebracht — de bedoeling niet is om alleen strafrechtelijke bepalingen te stellen tegen hen, die het loodgieterswerk feitelijk uitvoeren. Uiteraard zal een strafrechtelijke verantwoordelijkheid, welke aldus voor de patroons kan worden gevestigd, ook civielrechtelijk hare consequenties hebben. Bovendien echter zal, voorzooveel omtrent de feitelijke uitvoering bepalingen zullen worden gesteld, zulks voor de civielrechtelijke verantwoordelijkheid, die ingevolge artikel 1403 derde lid van het Burgerlijk Wetboek voor de door werknemers aangerichte schade op de werkgevers rust, niet zonder beteekenis zijn, omdat aldus voor de bepaling van die verantwoordelijkheid vaster gegevens zullen beschikbaar komen. Inzoverre zal dus de strafrechtelijke regeling op de civielrechtelijke verhoudingen haren terugslag doen gevoelen. Voor nadere voorziening te dezen opzichte kunnen de ondergeteekenden geen aanleiding zien.

Dat reeds thans in verschillende gemeenten verordeningen met bijzondere bepalingen tegen brandgevaar voor monumentale gebouwen bestaan, was den ondergeteekenden, zooals zij reeds in de Memorie

van Toelichting mochten doen blijken, niet onbekend. Bij de uitvoering der wet zullen zonder twijfel ook bepalingen, als thans reeds in sommige verordeningen voorkomen, voor opnemng in den algemeenen maatregel van bestuur in overweging worden genomen. Geschiedt zulks, dan is uiteraard voor een dergelijke bepaling in gemeenteverordeningen verder geen aanleiding. Wordt in den algemeenen maatregel van bestuur een punt echter open gelaten, dan blijven de gemeenten ingevolge artikel 3 der wet bevoegd en zou een aanschrijving wellicht aanbeveling kunnen verdienen. De ondergeteekenden zullen op een en ander hun aandacht gevestigd houden.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

*De Minister van Onderwijs,
Kunsten en Wetenschappen,*

J. TH. DE VISSER.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeeling van dit antwoord aan de Vergadering haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld 5 Januari 1923.

BLOMJOUS.
VAN DER MAESEN DE SOMBREFF.
BEELAERTS VAN BLOKLAND.
CROLES.
FRANSSSEN.

De Eerste Kamer der Staten-Generaal heeft het ontwerp in hare vergadering van 12 Januari 1923 zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp is als Wet van 13 Januari 1923 in het Staatsblad n°. 9 verschenen (Uitgegeven 24 Januari 1923).

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

ZITTING 1922—1923. — 334.

Wijziging van verschillende wetten, in verband met de herziening der hooger-onderwijswet.

• Bij Koninklijke boodschap van 13 December 1922 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal een wetsontwerp ingediend houdende wijziging van verschillende wetten, in verband met de herziening der hooger-onderwijswet. Voor zoover het ontwerp wijziging

inhoudt van wetten op militair-rechtelijk gebied, laten wij het hieronder volgen.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo wij in overweging genomen hebben, dat door de herziening der hooger-onderwijswet bij de wetten van 1 Maart 1920 (*Staatsblad* n°. 105) en van 11 Juni 1921 (*Staatsblad* n°. 782) verschillende andere wetten wijziging behoeven;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1.

Artikel 2 der Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof wordt gelezen als volgt:

„De rechtsgeleerde leden, advocaat-fiscaal en griffier zullen moeten hebben verkregen aan eene Rijks- of andere daarmede gelijk gestelde Nederlandsche universiteit:

hetzij den graad van doctor in de regtswetenschap,

hetzij den graad van doctor in de rechtsgeleerdheid of de hoedanigheid van meester in de regten, mits deze graad of deze hoedanigheid verkregen is op grond van het afleggen van een examen in het Nederlandsch burgerlijk- en handelsregt, staatsregt en strafregt.

Voorts zullen al dezelve en alzoo ook de militaire leden den ouderdom van 30 jaren, en de griffier niet minder dan 25 jaren moeten hebben bereikt.”

Artikel 2.

In de Regtspleging bij de Zeemagt worden de volgende wijzigingen aangebracht:

I. Het eerste lid van artikel 124 wordt gelezen:

„De President van den Krijgsraad binnen het Rijk in Europa moet den vollen ouderdom van dertig jaren hebben bereikt en aan eene Rijks- of daarmede gelijkgestelde Nederlandsche Universiteit hebben verkregen:

hetzij den graad van doctor in de regtswetenschap,

hetzij den graad van doctor in de rechtsgeleerdheid of de hoedanigheid van meester in de regten, mits deze graad of deze hoedanigheid verkregen is op grond van het afleggen van een examen in het Nederlandsch burgerlijk- en handelsregt, staatsregt en strafregt.”

II. De tweede zin van artikel 127 wordt gelezen:

„De President-plaatsvervanger moet aan eene Rijks of daarmede gelijkgestelde Nederlandsche Universiteit hebben verkregen:

hetzij den graad van doctor in de regtswetenschap,

hetzij den graad van doctor in de regtsgeleerdheid of de hoedanigheid van meester in de regten, mits deze graad of deze hoedanigheid verkregen is, op grond van het afleggen van een examen in het Nederlandsch burgerlijk- en handelsregt, staatsregt en strafregt.”

III. Het tweede lid van artikel 131 wordt gelezen:

„De Fiscaal bij den Krijgsraad binnen het Rijk in Europa wordt, op gemeenschappelijke voordragt van Onze Ministers van Justitie en van Marine, door Ons benoemd, en al dan niet op eigen verzoek ontslagen. Zijn costuum wordt bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld. Hij moet den vollen ouderdom van dertig jaren hebben bereikt en aan eene Rijks- of daarmede gelijkgestelde Nederlandsche Universiteit hebben verkregen:

hetzij den graad van doctor in de regtswetenschap,

hetzij den graad van doctor in de regtsgeleerdheid of de hoedanigheid van meester in de regten, mits deze graad of deze hoedanigheid verkregen is op grond van het afleggen van een examen in het Nederlandsch burgerlijk- en handelsregt, staatsregt en strafregt.”

Artikel 3.

In de Regtspleging bij de Landmagt worden de volgende wijzigingen aangebracht:

I. Het eerste lid van artikel 121 wordt gelezen:

„De President van den Krijgsraad wordt door Ons op gemeenschappelijke voordracht van Onze Ministers van Justitie en van Oorlog voor het leven benoemd. Hij moet den vollen ouderdom van dertig jaren hebben bereikt en aan eene Rijks- of daarmede gelijkgestelde Nederlandsche Universiteit hebben verkregen:

hetzij den graad van doctor in de regtswetenschap,

hetzij den graad van doctor in de regtsgeleerdheid of de hoedanigheid van meester in de regten, mits deze graad of deze hoedanigheid verkregen is op grond van het afleggen van een examen in het Nederlandsch burgerlijk- en handelsregt, staatsregt en strafregt.”

II. Het eerste lid van artikel 126 wordt gelezen:

„De functiën van openbaar aanklager worden daarbij waargenomen door den Auditeur-Militair. Deze wordt, op gemeenschappelijke voordragt van Onze Ministers van Justitie en van Oorlog, door Ons benoemd, en, al dan niet op eigen verzoek, ontslagen. Zijn costuum wordt bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld. Hij mag geen militair zijn, moet den vollen ouderdom van dertig jaren hebben bereikt en aan eene Rijks- of daarmede gelijkgestelde Nederlandsche Universiteit hebben verkregen:

hetzij den graad van doctor in de regtswetenschap,

hetzij den graad van doctor in de regtsgeleerdheid of de hoedanigheid van meester in de regten, mits deze graad of deze hoedanigheid verkregen is op grond van het afleggen van een examen in het Nederlandsch burgerlijk- en handelsrecht, staatsrecht en strafrecht."

III. Het eerste lid van artikel 250 wordt gelezen:

„Bij de Krijgsraden te velde zal zijn een Auditeur-Militair te velde; deze moet aan eene Rijks- of daarmede gelijkgestelde Nederlandsche Universiteit hebben verkregen:

hetzij den graad van doctor in de regtswetenschap,

hetzij den graad van doctor in de regtsgeleerdheid of de hoedanigheid van meester in de regten, mits deze graad of deze hoedanigheid verkregen is op grond van het afleggen van een examen in het Nederlandsch burgerlijk- en handelsrecht, staatsrecht en strafrecht."

IV. De tweede zin van het eerste lid van artikel 262 wordt gelezen:

„Zoo mogelijk zal daarvoor worden aangewezen iemand, die aan eene Rijks- of daarmede gelijkgestelde Nederlandsche Universiteit heeft verkregen:

hetzij den graad van doctor in de regtswetenschap,

hetzij den graad van doctor in de regtsgeleerdheid of de hoedanigheid van meester in de regten, mits deze graad of deze hoedanigheid verkregen is op grond van het afleggen van een examen in het Nederlandsch burgerlijk- en handelsrecht, staatsrecht en strafrecht."

Artikel 7.

Van artikel 23 der Schepenwet worden het tweede, vierde en vijfde lid gelezen:

„2. De Raad bestaat uit een voorzitter en vier vaste leden. De vaste leden zijn twee zeeofficieren of oud-zeeofficieren en twee schippers of oud-schippers ter koopvaardij. De voorzitter moet aan eene Rijks- of daarmede gelijkgestelde Nederlandsche Universiteit hebben verkregen:

hetzij den graad van doctor in de rechtswetenschap,

hetzij den graad van doctor in de rechtsgeleerdheid of de hoedanigheid van meester in de rechten, mits deze graad of deze hoedanigheid verkregen is op grond van het afleggen van een examen in het Nederlandsch burgerlijk- en handelsrecht, staatsrecht en strafrecht."

„4. Voorts worden benoemd de noodige plaatsvervangende voorzitters en de noodige plaatsvervangende leden, die invallen bij ontstentenis van vaste of buitengewone leden. De plaatsvervangende voorzitters moeten aan eene Rijks- of daarmede gelijkgestelde Nederlandsche Universiteit hebben verkregen:

hetzij den graad van doctor in de rechtswetenschap,

hetzij den graad van doctor in de rechtsgeleerdheid of de hoedanigheid van meester in de rechten, mits deze graad of deze hoedanigheid verkregen is op grond van het afleggen van een examen in het Nederlandsch burgerlijk- en handelsrecht, staatsrecht en strafrecht."

„5. Aan den Raad wordt een secretaris verbonden en daaraan kan een plaatsvervangend secretaris worden verbonden. De secretaris en de plaatsvervangende secretaris moeten aan eene Rijks- of daarmede gelijkgestelde Nederlandsche Universiteit hebben verkregen:

hetzij den graad van doctor in de rechtswetenschap of in de staatswetenschap,

hetzij den graad van doctor in de rechtsgeleerdheid of de hoedanigheid van meester in de rechten, mits deze graad of deze hoedanigheid verkregen is op grond van het afleggen van een examen in het Nederlandsch burgerlijk- en handelsrecht, staatsrecht en strafrecht.”

Artikel 9.

Deze wet treedt in werking met ingang van den dag na dien harer afkondiging.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven,

De Minister van Justitie,

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

De Minister van Marine,

De Minister van Oorlog,

*De Minister van Landbouw,
Nijverheid en Handel, a. i.,*

De Minister van Arbeid,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

(Voor zoover voor de hierboven opgenomen artikelen van belang).

Artikel 141 der hooger-onderwijswet, gelijk dat artikel luidt ingevolge de wetten van 1 Maart 1920 (*Staatsblad* n°. 105) en 11 Juni 1921 (*Staatsblad* n°. 782), kent bevoegdheden, welke voordien toekwamen aan de doctoren in de rechtswetenschap, mede toe aan de doctoren in de rechtsgeleerdheid en de meesters in de rechten, die hebben afgelegd een examen in het Nederlandsch burgerlijk- en handelsrecht, staatsrecht en strafrecht. De artikelen 1, 2, 3, 5, 6 en 7

van het ontwerp beoogen slechts, ook wat betreft de daar vermelde betrekkingen, de door voornoemd artikel 141 bedoelde gelijkstelling verder door te voeren.

De Minister van Justitie,

HEEMSKERK.

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

CH. RUYS DE BEERENBROUCK.

De Minister van Marine,

E. P. WESTERVELD.

De Minister van Oorlog,

VAN DIJK.

De Minister van Landbouw,

Nijverheid en Handel, a. i.,

CH. RUYS DE BEERENBROUCK.

De Minister van Arbeid,

AALBERSE.

Over het wetsontwerp werd den 20sten Februari 1923 door de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer der Staten-Generaal „Verslag” uitgebracht. Blijkens dit verslag bleek bij het afdelingsonderzoek tegen het ontwerp geen bezwaar te bestaan, behoudens dat eene opmerking werd gemaakt naar aanleiding van een, door ons hiervoren niet overgenomen artikel.

In verband met de bedoelde opmerking werd daarop op 6 Maart 1923 door de Regeering een „Nota naar aanleiding van het Verslag” bij de Tweede Kamer ingezonden.

Den 13den Maart 1923 had de mondelinge behandeling in de Tweede Kamer der Staten-Generaal plaats en werd het ontwerp van wet, na goedkeuring der onderdeelen, zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het „Voorloopig Verslag” van de Commissie van Rapporteurs uit de Eerste Kamer der Staten-Generaal werd den 18den April 1923 vastgesteld en vermeldde voor zoover de voor ons meer van belang zijnde artikelen betreft:

„Verscheidene leden maakten de opmerking, dat de in de artikelen

„1—7 gevolgde terminologie onjuist is. In artikel 1 wordt gesproken „van een graad van doctor, enz. „verkregen aan eene Rijks- of andere „„daarmede gelijk gestelde Nederlandsche Universiteit”, terwijl in „de artikelen 2—7 telkens wordt gesproken van „eene Rijks- of daar- „„mede gelijkgestelde Nederlandsche Universiteit”. Deze uitdrukkin- „gen zijn onjuist en behooren vervangen te worden door die van arti- „kel 173 der Hooger-onderwijswet: „verkregen aan eene Rijksuniver- „„siteit, of aan eene universiteit, die ten aanzien van de door haar „„te verleenende doctorale graden, gelijke rechten heeft als de Rijksuni- „„versiteiten”. Immers, niet de universiteit is gelijkgesteld, maar het „recht om graden te verleenende.”

Het „Eindverslag” van de Commissie van Rapporteurs uit de Eerste Kamer, vastgesteld den 3en Mei 1923, bepaalde zich tot de mededeeling van de Memorie van Antwoord der Regeering. In deze memorie werd de, in het voorloopig verslag gemaakte, en hiervoor vermelde opmerking, op de volgende wijze beantwoord:

„Het naast elkander stellen van eene Rijks-universiteit en „eene „„daarmede gelijk gestelde universiteit” is niet iets nieuws, bij dit „ontwerp voor het eerst voorgesteld; die naastelkanderstelling in deze „terminologie komt reeds voor in de wet op de rechterlijke organi- „satie en het beleid der justitie, terwijl de wet op den Raad van „State reeds sedert 1884 (wet van 11 Juli 1884, *Staatsblad* no. 122) „spreekt van „eene Rijksuniversiteit of daarmede door de wet gelijk- „„gestelde inrichting binnen dit Rijk.”

„Deze terminologie heeft voldaan ten aanzien van de gemeentelijke „universiteit te Amsterdam, zoowel toen in de Hoogeronderwijswet „was bepaald „aan de gemeente Amsterdam wordt toegestaan het „„Athenaeum Illustre tot universiteit in te rigten” (art. 36 der Hoo- „ger-onderwijswet, zooals deze luidde vóór de wet van 22 Mei 1905, „*Staatsblad* n°. 141), als sedert 1905 toen werd bepaald: „De ge- „„meentelijke universiteit te Amsterdam heeft ten aanzien van de door „„haar af te nemen examens en te verleenende doctorale graden gelijke „„rechten als de Rijksuniversiteiten” (art. 71 Hoogeronderwijswet „vóór de wijziging van 1921); die terminologie heeft evenmin tot moei- „lijkheden aanleiding gegeven ten aanzien van „de Vrije Universi- „„teit”, die, o. a. ten aanzien van den door haar te verleenende doctora- „len graad in de rechtswetenschap, in 1905 gelijke rechten heeft ver- „kregen als de Rijksuniversiteiten. Dat de terminologie ook na 1905 „voldeed, kan ook hieruit blijken, dat zij wederom werd aangenomen „in de wet van 5 Juli 1910 (*Staatsblad* no. 180), terwijl zij, om een „ander voorbeeld uit den jongeren tijd te noemen, ook voorkomt in „het Koninklijk besluit van 21 October 1918 (*Staatsblad* no. 572) „tot vaststelling van een Reglement voor Distributie- en andere Cri- „siszaken. Het verband, waarin de terminologie wordt gebezigd, wijst „er op, dat de „gelijkstelling” betreft de graden (en de hoedanig- „heid) welke in het betrekkelijke artikel worden vermeld. Aldus is „het tot dusverre begrepen en er is geen reden aan te nemen dat dit

„voortaan anders zal zijn. De wetten van 1 Maart 1920 (*Staatsblad* „no. 105) en van 11 Juni 1921 (*Staatsblad* no. 782), tot wijziging „der Hoogeronderwijswet geven geen aanleiding eene andere terminologie te volgen. Verandering der terminologie zou dus kwalijk passen in dit ontwerp, dat blijkens de considerans aan genoemde wijzigingswetten zijn ontstaan dankt.

„De ondergeteekenden ontkennen niet, dat eene andere terminologie in abstracto mogelijk ware geweest, doch de noodzakelijkheid „daarvan is niet gebleken. De in het Voorloopig Verslag aanbevolen „uitdrukking is zeker niet juist. Zij houdt geen rekening met de „jongste wijzigingen van de artikelen 71 en 184 der Hoogeronderwijswet, wijzigingen, welke verband houden met de „hoedanigheid „„van meester in de rechten”. Indien men zich enkel aan de letter „houdt, zoude „ten aanzien van de door haar te verlenen doctorale „„graden”, ook niet juist wezen, want het komt niet aan op *alle* „doctorale graden, doch slechts op die, welke — het werd hiervoor „reeds gezegd — in het betreffende artikel, bijv. art. 6 *b* der Wet „op de Rechterlijke Organisatie of art. 16 der wet op den Raad van „State, worden vermeld.”

De Eerste Kamer der Staten-Generaal heeft het ontwerp daarop in hare vergadering van 8 Mei 1923 zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp is als Wet van 11 Mei 1923 opgenomen in *Staatsblad* n°. 199 (uitgegeven den 24sten Mei 1923).

VRAGENBUS.

Artt. 8, 9 en 10 W.K. en art. 1 Kon. Besluit van 21 April 1922 (Stbl. No. 205).

Van den heer Maurenbrecher, 1e Luitenant, Plaatselijke Adjudant te Ede ontvingen wij onderstaand schrijven:

Zeer zou ik het op prijs stellen, indien u onder het hoofd: „Vragenbus” in het Militair-Rechtelijk Tijdschrift uwe zienswijze zoudt willen kenbaar maken over het volgende.

Alhier bestaat verschil van meening over de vraag wie verstaan moet worden onder *Commandeerenden-Officier ter plaatse*, voorkomende in artikel 1 van het Kon. Besluit van 21 April 1922 (Stbl. No. 205) en in de artikels 8, 9 en 10 van de Wet op de Krijgstucht.

Door eenige officieren wordt vermeend, dat in de genoemde artikelen met *Commandeerenden-Officier ter plaatse* de *Garnizoens- of Plaatselijke Commandant* wordt bedoeld, terwijl ik de meening ben toegedaan, dat *Commandeerende-Officier ter plaatse* gesteld is in de plaats van: *Commandeerende-Officier van het korps*.

Met geen van de twee bovenstaande meeningen kunnen wij ons vereenigen. Op grond van de duidelijke tekst der Wet moet men o. i. aannemen dat in art. 8, 9 en 10 W. K. bedoeld wordt de Kantonments-, Kamp-, of Bivouakcommandant.

In het Koninklijk Besluit van 21 April 1922 (Stbl. No. 205) is in de artikelen 2 en 3 de „strafoplegger” blijkbaar geïdentificeerd met „Commandeerende Officier ter plaatse”; dit zal ook wel voor de artikelen 4 en 5 moeten worden aangenomen.

Art. 26 en 50 Wet op de Krijgstucht.

Kapitein der Infanterie J. F. van Beijeren schrijft ons:

Bij een door mij ingeleide bespreking over de Wet op de Krijgstucht, gehouden met de officieren van 2 en 17 R. I. heerschte verschil van meening omtrent de opvatting van het gestelde in de artikelen 26 en 50 (juncto 11, 52, 62).

Beleefd verzoek ik U zoo mogelijk een uitlegging van de bovenaangehaalde artikelen te geven.

Ik ben zoo vrij mijn uitlegging hieronder te doen volgen.

Art. 26. Elke straf van streng arrest enz. kan gepaard gaan met vermindering van kost.

Hierop volgt in de 2e zinsnede:

- 1°. een uitlegging wat vermindering van kost is;
- 2°. een beperking in de toepassing, waaraan de strafoplegger gehouden is.

Hij kan namelijk de vermindering van kost toepassen:

- 1°. om den anderen dag;
- 2°. ten hoogste gedurende vier achtereenvolgende dagen;
- 3°. tweemaal, telkens gedurende ten hoogste drie achtereenvolgende dagen.

Met dien verstande dat:

- ad 1um op den laatsten dag warm eten wordt verstrekt;
- ad 2um de periode van 1, 2, 3 of 4 dagen zoo gekozen wordt dat daarop nog 1, 2, 3 of 4 dagen gewonen kost in de cel volgen;
- ad 3um dat tusschen de twee perioden van 1, 2 of 3 dagen in en na het einde van de tweede periode van 1, 2 of 3 dagen, nog 1, 2 of 3 dagen gewonen kost in de cel volgen;

Uitgesloten is dus een straf van streng arrest geheel met vermindering van kost en ook een straf waarbij meer dan de helft van het aantal strafdagen vermindering van kost wordt toegepast.

In verband hiermede verwijs ik naar de uitlegging van den heer J. J. C. van Dijk in zijn boekje van 1904 blz. 224.

Hij spreekt van de straf op het eind verscherpen en wil de gestrafte de laatste 4 dagen vermindering van kost geven. Dit is in strijd met hetgeen staat in het slot van de 2e zinsnede van art. 26.

Die zin is aldus te verdeelen:

Door vermindering van kost wordt verstaan, dat de gestrafte niet anders dan water en brood ontvangt, met dien verstande dat het aantal dagen waarop de gewone voeding wordt verstrekt, ten minste even groot moet zijn als het daaraan voorafgegaan aantal dagen waarop vermindering van kost heeft plaats gevonden.

De drie bijzinnen telkens aanvangende met „hetzij” bepalen den duur waarop de vermindering van kost kan worden toegepast.

Dat de woorden aanvangende met „met dien verstande” alleen zouden slaan op den laatsten bijzin aanvangende met „hetzij” is taalkundig onjuist.

Artikel 50. In dat art. staat dat de eenmaal aangevangen uitvoering eener arreststraf alleen kan worden afgebroken om den gestrafte een zwaardere straf te doen ondergaan, behalve wanneer, de straf geschorst is „bij hooge uitzondering” „in een bijzonder geval” of omdat de gestrafte over de hem opgelegde straf reclameert.

De gewoonte was tot nu toe dat, wanneer een gestrafte gedurende zijn straftijd in een ziekeninrichting werd opgenomen, de verdere uitvoering van de straf werd geschorst totdat de gestrafte weer uit de ziekeninrichting werd ontslagen.

Nu is uit de hiervoren aangegeven artikelen te lezen dat in dat

geval de straf niet geschorst wordt. We kunnen opname in een ziekeninrichting toch niet beschouwen als „een hooge uitzondering” en „een bijzonder geval”.

Toch lijkt 't me zoo mogelijk, dat iemand zich steeds aan zijn arrest onttrekt. Er zijn van die typen, die zich als ze het wenschen kunnen laten opnemen. De arts moet bij het behandelen van een patiënt ook niet dan bij hooge uitzondering en in zeer bijzondere gevallen bij zijn beslissing, wat goed of niet goed voor de patiënt is, zich laten beïnvloeden door mededeelingen van opgelegd arrest.

Houden we ons aan den letter der Wet, dan gaat bij opname in een ziekeninrichting de straf door.

Naar de meening van den geachten inzender slaat het slot van de tweede alinea van art. 26 — wij bedoelen dat gedeelte dat aanvangt met: „met dien verstande” — terug op alle drie daaraan voorafgaande, met „hetzij” aanvangende, bijzinnen, terwijl hij bovendien uit de woorden: „daaraan voorafgaand aantal dagen” afleidt dat de straf van streng arrest steeds met een of meer dagen gewone kost moet eindigen.

Wij geven gaarne toe dat de woorden van het artikel tot die opzettingen aanleiding kunnen geven, doch wij meenen op grond van de duidelijk in de Memorie van Toelichting uitgesproken bedoeling — welke bedoeling in genoemde alinea is te lezen zonder in strijd te komen met de woorden der wet — dat de uitlegging anders moet zijn n.l. dat het slotgedeelte aanvangende met: „met dien verstande” alleen slaat op den laatsten bijzin en dat de woorden: „daaraan voorafgaand aantal dagen” alleen van beteekenis zijn voor zoover er dagen te water en brood onmiddellijk aan dagen van gewone voeding zijn voorafgegaan.

De Memorie van Toelichting (Zie van der Hoeven III bladz. 266) die bij dit artikel geheel gelijkloidend is aan de Memorie die het eerste ontwerp van 1889 vergezeldde vermeldt te dezen opzichte:

*„Bij de zeemacht kan de vermindering van kost bij het provoost-
„arrest tegenwoordig worden opgelegd gedurende 5 achtereenvol-
„gende dagen of voor een langeren straftijd met ten minste om den
„derden dag gewone voeding; — bij de landmacht: aan de onder-
„officiëren bij het cachot of gat ten hoogste gedurende 4 dagen, en
„bij de provoost om den anderen dag gedurende ten hoogste 14
„dagen, en aan de mindere militairen, bij het cachot of gat ge-
„durende 4 dagen, of om den anderen dag gedurende 8 dagen, en
„bij de provoost om den anderen dag gedurende ten hoogste 14
„dagen.*

*„Er is geen enkele reden, waarom dergelijk verschil in de regeling
„zou moeten worden behouden.*

*• „Volgens het ontwerp zal de voeding op water en brood kunnen
„plaats hebben:*

„a) om den anderen dag;

„b) gedurende ten hoogste 4 achtereenvolgende dagen, hetzij de

„eerste, wanneer men de straf dadelijk zoo gevoelig mogelijk wil
„maken, hetzij vier dagen in het midden van den straftijd, hetzij de
„vier laatste dagen, wanneer men het nuttig acht, dat juist aan het
„einde der straf de indruk het krachtigst zij; en

„c) tweemaal gedurende ten hoogste 3 achtereenvolgende dagen
„wanneer het bijv. wenschelijk wordt bevonden, de straf zoowel in
„het begin als aan het einde daarvan te verscherpen.

„Bij het vervallen van het cachot of gat als straf voor de onder-
„officieren en de mindere militairen der landmacht, is het wensche-
„lijk dat aan het water-en-brood-régime bij het streng arrêst eenige
„uitbreiding worde gegeven.

„Door het slot van het tweede lid van het artikel wordt gezorgd,
„dat de beide termijnen met voeding op water en brood elkander
„niet te snel opvolgen.”

Hieruit blijkt dus:

1. dat de ontwerper alleen de verschillen in de bestaande regelin-
gen wilde opheffen.

Waar de door den heer van Beijeren voorgestane lezing een ge-
heel andere wijze van uitvoering geeft en geheel afwijkt van de
vroeger bestaande regelingen (streng arrest geheel met vermindere-
ring van kost, gelijk die steeds werd toegepast, zou b. v. voortaan
onmogelijk zijn) kan moeilijk worden aangenomen dat de bedoeling
van art. 26 tweede alinea is, te zeggen wat de heer v. B. er in leest;

2. dat het positief de bedoeling geweest is dat vermindering
van kost ook aan het eind van den straftijd kan worden gegeven;

3. dat het slot van het 2de lid beoogt te zorgen dat de termijnen
met voeding op water en brood elkander niet te snel opvolgen.

Houdt men dit in het oog, dan zal logisch moeten worden aan-
genomen dat dat slot terugslaat op dien bijzin waarin twee ter-
mijnen van voeding te water en brood worden genoemd en niet op
de eerste twee bijzinnen; ware het anders, zoo zou de slotzin een
veel wijdere strekking krijgen dan hem in de Memorie van Toelich-
ting is toegedacht en zou hij eigenlijk de geheele toepassing van het
water-en-brood-régime beheerschen.

Nu nog een enkel woord naar aanleiding van de uitdrukking:
„voorafgegaan aantal dagen”, welke uitdrukking dus nu nog maar
alleen van belang is voor het geval van twee termijnen van voeding
te water en brood. Uit de met zooveel woorden uitgesproken bedoe-
ling, om in dit geval de vermindering van kost ook aan het einde van
den straftijd te kunnen doen plaats hebben, volgt, dat het niet
noodig is dat de dagen te water en brood **altijd** aan een minstens
even groot aantal dagen gewone voeding voorafgaan; alleen wan-
neer er op de water-en-brood-dagen, gewone-voeding-dagen volgen
moet die gelijkheid bestaan, anders niet. Zoo zal het o. i. niet
noodig zijn de volgorde te nemen: 2 dagen water en brood, 2 dagen
gewone voeding, 2 dagen water en brood en 2 dagen gewone voe-
ding, maar kan deze ook zijn: 2 dagen gewone voeding, 2 dagen

water en brood, 2 dagen gewone voeding en 2 dagen water en brood. Een straf van 7 dagen streng arrest mag dus worden verdeeld als volgt: 1 dag gewone voeding, 2 dagen water en brood, 2 dagen gewone voeding, 2 dagen water en brood.

Wat artikel 50 j^o. art. 52 W. K. aangaat, achten wij schorsing van de uitvoering van de straf bij opname in eene ziekeninrichting door deze artikelen verboden. Van belang is het nog in dit verband te wijzen op het Koninklijk Besluit van 21 April 1922 (Staatsblad No. 205) ter uitvoering van art. 11 W. K. waarin regelen worden gegeven voor het in het belang van den gestrafte brengen van wijziging in de plaats waar en de wijze waarop verzuwaard of streng arrest wordt ondergaan. Deze regelen gelden ook indien de afwijking noodig is op grond van den gezondheidstoestand van den gestrafte en misschien kan in sommige gevallen door toepassing van deze regeling de opneming in een ziekeninrichting achterwege blijven.

Dat de gewoonte trouwens tot nu toe was bij opneming in een ziekeninrichting de straf te schorsen, mogen wij niet onderschrijven. Bij de Marine o. a. was zulks de gewoonte niet, op grond van het algemeen rechtsbeginsel dat eene eenmaal opgelegde straf in den regel niet wordt onderbroken.

Artt. 50 en 61 Wet op de Krijgstucht.

Men verzoekt ons antwoord op de volgende vraag:

Een Compagnies-Commandant de 1e Luitenant A. strafte een korporaal met 6 dagen verzuwaard arrest. Toen de termijn van beklag aanbrak, was de Kapitein (Commandeerend-Officier) met Luitenant A. voor 3 dagen op detachement.

De 1e Luitenant B., jonger in ancienniteit dan Luitenant A. voornoemd en tot diens compagnie behorende, is tijdens de afwezigheid van den Kapitein (Comm. Officier) met het commando belast.

Indien nu de korporaal beklag indient over de hem opgelegde straf, in hoeverre neemt 1e Luitenant B. dan kennis van dit beklag?

De vrager teekent hierbij aan:

Mijns inziens zou eigenlijk de straf geschorst moeten worden op grond dat 1e Luitenant B., jonger in ancienniteit dan 1e Luitenant A. in deze geen beslissing moet nemen.

Eén van de redenen waarom men juist de Krijgsraad buiten het ingediende beklag houdt over een krijgstuchtelijk opgelegde straf, was juist te vermijden, dat de mindere de handelingen van zijne meerdere beoordeelt en nog sterker tot de vernietiging van genomen beslissingen soms moet meewerken. (Van der Hoeven IIIe deel, blz. 385 en 393.)

Ik vermeen echter dat een schorsing, die hier genomen zou wor-

den niet onder te brengen is bij één der artikels van de Wet op de Krijgstucht.

1. Art. 50 spreekt over schorsing. Ofschoon 1e Luitenant *B.* tijdelijk Commandeerend Officier is, is hij momenteel *niet* de boven dezen gestelde meerdere van den strafoplegger (Luitenant *A.*) zie *a* en *b* van art. 50.

Verder mag hij *niet* schorsen *zonder* den strafoplegger te hebben gehoord. Deze is *niet* te hooren.

2. Het beklag kan *niet* geschorst worden op grond van art. 62, 3e lid omdat zooals door mij reeds werd aangevoerd, Luitenant *B.* *niet* de meerdere is, die over het ingediende beklag heeft te beslissen, hetgeen ik ook vermeen te moeten lezen uit art. 61. Daar staat dat het beklag moet worden ingediend bij den tot straffen bevoegden meerdere onder wiens *rechtstreeksch* bevel de *strafoplegger* *gesteld* is.

Wordt het beklag, indien de straf geschorst is, geheel of gedeeltelijk gegrond bevonden, dan is het verloop voor hem gunstig.

Wordt het beklag geheel ongegrond bevonden, dan wordt het voor reclamant door deze schorsing ongunstiger, doordat dan waarschijnlijk een of meer feestdagen of vrije dagen in den straftijd vallen.

Met het oog daarop zoude ik dan ook de te volgen gedragslijn willen bepalen, al steunt die niet op eenig wetsartikel en in het beoelde geval de straf niet willen schorsen.

Wij zouden meenen dat het antwoord op de gestelde vraag eenvoudig moet luiden: het beklag wordt behandeld door den Kapitein zoo gauw die met den Luitenant A. is teruggekeerd. De Luitenant B. neemt alleen de klacht in ontvangst, maar heeft verder niets te beslissen. Van schorsing der straf door den Luitenant B. kan geen sprake zijn, daar het geval niet kan worden gebracht onder art. 50, noch onder art. 62 W.K.

Men zou tegen ons antwoord kunnen aanvoeren dat de gestrafte dan zijn beklag doet bij Luitenant B. en niet „bij den tot straffen bevoegden meerdere onder wiens rechtstreeksch bevel de strafoplegger gesteld is”, maar wij meenen dat de Luitenant B. niet anders dan als brievenbus optreedt en de klacht wordt gericht aan en dus ook ingediend bij den Kapitein. Waar geen termijn is gesteld binnen welke de klacht moet worden behandeld, kan deze oplossing verder geen moeilijkheden bieden.

Het eenige niet te ondervangen bezwaar is dat, door afwezigheid van den Kapitein, de korporaal nu niet kan profiteeren van een mogelijke schorsing van zijn straf volgens art. 62 alinea 3, daar de klacht nu waarschijnlijk eerst behandeld wordt als de straf is ondergaan.

Dit is echter een bezwaar dat ook bij gewone behandeling — als de straf van korten duur is — herhaaldelijk zal voorkomen en dat, daar schorsing wel tot de hooge uitzonderingen zal behooren, weinig gewicht in de schaal legt.

Een andere oplossing lijkt ons, het systeem van de wet in oogenschouw nemende, in ieder geval onmogelijk, daar de slotzin van art. 61 voor zulke gevallen als waarom het hier gaat niet geschreven is.

Dat bij eene schorsing in het algemeen, ingevolge art. 50 of 62 dus, er mede rekening zal moeten worden gehouden of klager door die schorsing misschien een of meer vrije dagen zal verliezen, betwijfelen wij. Dit moge een reden zijn om eventueel na schorsing de beslissing nog eenige dagen aan te houden, bij het schorsen zal men zich slechts de vraag moeten stellen: Acht ik de strafoplegging apert onjuist of het beklag na een eerste kennisneming, gegrond en zal de strafsoort of strafmaat dientengevolge een belangrijke wijziging moeten ondergaan.

Art. 58, 59 en 60 R. L.

De 1ste Luitenant der Infanterie, E. Snoek, vraagt ons:

1. Hoe moet een beklagde, die gehoord moet worden door een officier-commissaris in een zaak, waarvan de informatiën niet zijn voltooid als gevolg van de voortvluchtigheid van dien beklagde, opgeroepen worden, als aan dezen abusievelijk groot-verlof is verleend, terwijl hij ter zake op vrije voeten moest blijven? Zijn artt. 58 en 59 R. L. wel van toepassing, indien zich de beklagde niet in het Garnizoen bevindt?

2. Indien een beklagde voortvluchtig is, ligt het dan op den weg van den Officier-Commissaris bij de politie-autoriteiten aanhouding te verzoeken of moet dit geschieden door den Plaats- of Garnizoens-Commandant, nadat de Officier-Commissaris van het niet verschijnen van beklagde heeft kennis gegeven, overeenkomstig art. 60 R. L.?

Men zal ten aanzien van de bovenbedoelde kwestie uit elkaar moeten houden a. het geval dat een op vrije voeten zijnde beklagde niet verschijnt en b. het geval dat hij voortvluchtig is.

In het eerste geval wijzen de artt. 58, 59 en 60 R. L. den weg ook indien de beklagde met groot verlof is gezonden, of indien zijn vrijwillig dienstverband is afgelopen. Verblijfplaats buiten het garnizoen sluit toepassing van die artikelen niet uit. Beklaagde wordt dan door den Secretaris — in de gevallen waarin hij zich niet meer onder de bevelen van een Commandant bevindt, door tusschenkomst van den betrokken Officier van Justitie — opgeroepen en, ten tweeden male niet verschijnende, zal de Garnizoens-Commandant daarop het arrest van den niet-verschienen gerequireerde ordonneeren.

Den Officier van Justitie wordt door den Garnizoenscommandant verzocht den beklagde te doen aanhouden, terwijl de beschikking

waarbij het arrest wordt bevolen bij de processtukken wordt gevoegd.

In het tweede geval, als vaststaat dat de beklaagde voortvluchtig is, zal tegen hem moeten worden geprocedeerd als aangegeven in den Tweeden Titel Zevende Hoofdstuk R. L. Alleen indien het feit waarvoor de beklaagde vervolgd wordt desertie oplevert, moet ook bij voortvluchtigheid de weg van art. 58, 59 en 60 worden gevolgd, omdat voor dit misdrijf de indagingsprocedure niet geldt. Resultaat zal er intusschen dan wel niet van te verwachten zijn daar in dat geval de verblijfplaats waarschijnlijk niet bekend zal zijn en uitlevering niet mogelijk is.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Sententie van 6 October 1922.

President: Mr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette, N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Raadsman: Dr. Y. H. P. Bellefroid.

Art. 33 „Motor- en Rijwielreglement”. In de telastlegging is voldoende duidelijk uitgedrukt dat de geluidsignalen werden gegeven door de „bestuurders” der rijwielen en ook dat die signalen „tijdig” werden gegeven.

In de zaak, aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof
tusschen

A. S., oud 18 jaar, geboren te Breda, korporaal bij het Instructie-bataljon, gerequireerde in persoon, appellant van een door den Krijgsraad te Arnhem op 16 Juni 1922 gewezen vonnis,

ter eenre,

voor wien schriftelijk ter rolle is te kennen gegeven:

dat het niet-verlaten van een rijwielpad door een voetganger door het Motor- en Rijwielreglement strafbaar is gesteld, indien de bestuurder van een rijwiel den voetganger tijdig gewaarschuwd heeft;

dat de tijdigheid der waarschuwing een bestanddeel van het strafbare feit is;

dat dit bestanddeel in de telastlegging ontbreekt en het te laste gelegde dus niet strafbaar is;

dat toch in de zinsnede „toen een of meer hem achterop rijdende „wielrijders geluidsignalen met de bel gaven” allérminst is te lezen, dat die geluidsignalen tijdig zouden gegeven zijn,

en op deze gronden geconcludeerd tot ontslag van rechtsvervolgving van appellant met tenietdoening van het eerste vonnis, ten minste tot vrijspraak van appellant van het hem te laste gelegde,

en

den Advocaat-Fisikaal voor de Zee- en Landmacht, bij 's Hofs beschikking van 7 Juli 1922 gemachtigd om dit hooger beroep voor den

Auditeur-Militair bij genoemden Krijgsraad ambtshalve te vervolgen, mitsdien gedaagde, ter andere zijde, door wien schriftelijk ter rolle bij den eisch a minima is betoogd, dat de telastelegging niet inhoudt, dat de waarschuwing van den *bestuurder* van het rijwiel is uitgegaan en evenmin, dat zij *tijdig* is gedaan;

en geconcludeerd tot tenietdoening van het vonnis van den Krijgsraad en dat alsnog bij sententie van den Hove de eischer en verweerder a minima, met aanhaling van artikel 193 der Rechtspleging bij de Landmacht, zal worden vrijgesproken.

HET HOOG MILITAIR GERECHTHOF,

Gelet op den eisch a minima van den Advocaat-Fiscaal;

Gelet op de verklaring, door beide partijen ter rolle gedaan, dat zij afstand doen van pleidooi, en gezien de stukken van het geding;

Gelet op hetgeen appellant bij zijn verhoor voor het Hof heeft in het midden gebracht en op de verklaringen van den ter terechtzitting van het Hof gehoorde getuige J. V., wachtmeeester bij de Brigade Zwolle der 3de Divisie Koninklijke Marechaussee;

Overwegende dat appellant voor den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, heeft terechtgestaan ter zake, dat hij op 16 April 1922 te Zwolle, loopende over het rijwielpad, behoorende tot den openbaren weg de Veerallee, dat rijwielpad niet heeft verlaten, toen een of meer hem achterop rijdende wielrijders geluidsignalen met de bel gaven;

Overwegende dat de Krijgsraad, bij op 16 Juni 1922 gewezen vonnis, op grond van de bewijsmiddelen, in het vonnis genoemd, het aan appellant te laste gelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, met appellant's schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Zich op een rijwielpad bevindende anders „dan op een motorrijtuig op twee wielen of een rijwiel, niet op tijdige „waarschuwing van den bestuurder van een rijwiel het rijwielpad „verlaten, terwijl dat pad behoort tot een weg”, en deswege appellant heeft veroordeeld tot eene geldboete van vijftien gulden, bij gebreke van betaling te vervangen door hechtenis van vijftien dagen;

Overwegende dat de bewezen- en schuldigverklaring te recht is geschied, hebbende de behandeling van de zaak in hooger beroep het Hof te dezen opzichte niet tot een ander inzicht dan dat des eersten rechters geleid;

Overwegende dat in de bewoordingen der telastelegging: „toen „een of meer hem achterop rijdende wielrijders geluidsignalen met „de bel gaven”, voldoende duidelijk is uitgedrukt, dat die signalen door de *bestuurders* dier rijwielen — in het spraakgebruik algemeen als „wielrijders” aangeduid — werden gegeven, en eveneens daarin voldoende duidelijk ligt opgesloten, dat de geluidsignalen *tijdig* werden gegeven, daar toch onder „achterop rijdende wielrijders”, als in de telastlegging bedoeld, niet anders kunnen worden verstaan dan personen, die als bestuurders van een rijwiel daarmee rijdende,

zich bevinden achter en in de nabijheid van een ander persoon, zoodanig, dat door hen tot waarschuwing van den zich vóór hen bevindenden persoon gegeven geluidsignalen tijdig het oor van dien persoon kunnen bereiken; dat derhalve de bestanddeelen van het feit, zooals het door den Krijgsraad is gequalificeerd, in de telastelegging zijn opgenomen, en die qualificatie op de Wet is gegrond;

Overwegende dat derhalve het vonnis ten aanzien van de bewezen en schuldigverklaring en ten opzichte van de qualificatie in stand kan blijven;

Overwegende dat evenwel eene geldboete van vijftien gulden — bij gebreke van betaling te vervangen door hechtenis van vijftien dagen — te zwaar is, alle omstandigheden, waaronder het feit is gepleegd, in aanmerking genomen, en het feit met eene geldboete van vijf gulden behoorlijk wordt geboet; dat derhalve het vonnis ten aanzien van de strafoplegging niet in stand kan blijven;

Gezien, behalve de in het vonnis genoemde wetsartikelen, de artikelen 209 en volgende der Rechtspleging bij de Landmacht en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Doet te niet het vonnis, door den Krijgsraad in het tweede Militaire Arrondissement, hoofdplaats Arnhem, op 16 Juni 1922 ten laste van appellant gewezen, voor zoover betreft de strafoplegging;

Houdt het vonnis voor het overige in stand;

Veroordeelt appellant te dezer zake tot eene geldboete van vijf gulden;

Bepaalt, dat deze boete, bij gebreke van betaling, zal worden vervangen door eene hechtenis voor den tijd van vijf dagen;

Ontzegt allen anderen eisch.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van den 2en Maart 1923.

President: Mr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette,
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fiscaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Het als C. Ct. op eene opgave van personen, geschikt tot het volgen van den cursus voor verlofsofficieren, vermelden van den naam van een dienstplichtige die niet voldoet aan de gestelde eischen van wetenschappelijke ontwikkeling, onder verzachtende omstandigheden.

Klacht wettig verklaard omdat eenerzijds de tekortkoming van klager — die ten onrechte is gestraft met een straf vermeld in de

Wet op de Krijgstucht — slechts van lichten aard is en anderzijds het minimum van de hem op grond van art. 113 Inv. Wet Mil. strafen tuchtrecht jo. art. 28 van het Reglement van Krijgstucht of Discipline voor het K. t. L. op te leggen straf klager te zwaar zou straffen.

Een strafoplegger is, n a d a t de gestrafte over de bestraffing een klacht heeft ingediend, onbevoegd eenige wijziging in de opgelegde straf aan te brengen.

Gelezen de verklaring, gedagteekend 20 Januari 1923, (No. 2 G. geheim), van den kapitein A., destijds commandant van een Schoolcompagnie van een der Regimenten Infanterie, waarbij hij zich bij het Hof beklaagt over de straf van „schriftelijke berisping”, hem op 11 Januari 1923 opgelegd door zijn Regiments-commandant, den Luitenant-Kolonel B., wegens:

„Als C. Ct. eene opgave ingediend, waarop de naam voorkwam van een dienstplichtige, die niet aan de voorwaarden voldeed, hetgeen — mede doordat zulks niet tijdig is opgemerkt geworden — tengevolge heeft gehad, dat een ongeschikte persoon tot het volgen van den cursus voor verlof-officieren is aangewezen geworden. Als verzachtende omstandigheid is in aanmerking genomen, dat de kapitein opdracht had gegeven, mondeling de opgave toe te lichten, welke toelichting den betrokken chef niet schijnt te hebben bereikt.”;

Gelezen de bij de klacht behorende bescheiden;

Gehoord klager en den Kolonel C., commandant van de betrokken Infanterie-brigade;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat uit het onderzoek is gebleken:

dat klager, in zijne hoedanigheid van commandant van een Schoolcompagnie van een der Regimenten Infanterie, in Maart 1922 den Majoor X., Hoofd-Instructeur bij dat Regiment Infanterie, heeft doen geworden, zulks ingevolge de Aanschrijving van den Inspecteur der Infanterie van 18 Februari 1922 (No. 280 R.), eene Opgave, gedagteekend 22 Maart 1922, betreffende dienstplichtigen, behorende tot genoemde compagnie, die in verband met hunne wetenschappelijke ontwikkeling in aanmerking kwamen voor opleiding tot verlof-officier;

dat klager in die Opgave heeft opgenomen den dienstplichtige Y. en achter diens naam in de kolom „Genoten onderwijs” heeft vermeld „H. B. S. 3-jarigen cursus, heeft de 3e klasse tot einde Mei gevolgd, doch heeft geen eindexamen.”;

dat in vorengenoemde Aanschrijving van den Inspecteur der Infanterie o. m. is bepaald, dat de miliciens — thans dienstplichtigen — om voor opleiding tot verlof-officier in aanmerking te komen, ten minste houder moeten zijn van het eindexamen H. B. S. met driejarigen cursus;

dat klager wegens het desondanks in de Opgave opnemen van den dienstplichtige Y. door zijn Regimentscommandant, Luitenant-Kolonel B., op 11 Januari 1923 is gestraft met eene „schriftelijke berisping”, waarbij als strafreden:

„Als compagnies-commandant eene opgave ingediend omtrent een „dienstplichtige voor toelating tot de opleiding van verlofsofficier, „waardoor deze dienstplichtige tot de School van Verlofsofficieren „werd toegelaten, terwijl later bleek, dat bedoelde dienstplichtige „niet voldeed aan de gestelde eischen van wetenschappelijke ontwikkeling.”;

dat klager zich over deze bestraffing op den 15den Januari 1923 heeft beklaagd bij den Kolonel C., commandant van de Infanteriebrigade, tot welke het betrokken Regiment Infanterie behoort;

dat de Kolonel C. bij een aan den Luitenant-Kolonel B. en aan klager gericht schrijven, gedagteekend 17 Januari 1923 (No. 47 V. B.), als gevolg van het door hem ingesteld onderzoek, de straf van „schriftelijke berisping” heeft gehandhaafd, doch tevens den Luitenant-Kolonel B. in overweging heeft gegeven, de strafreden te wijzigen en te doen luiden:

„Als C. Ct. eene opgave ingediend, waarop de naam voorkwam „van een dienstplichtige, die niet aan de voorwaarden voldeed, het „geen — mede doordat zulks niet tijdig is opgemerkt geworden — „tengevolge heeft gehad, dat een ongeschikte persoon tot het volgen „van den cursus voor verlofsofficieren is aangewezen geworden. Als „verzachtende omstandigheid is in aanmerking genomen, dat de „kapitein opdracht had gegeven, mondeling de opgave toe te lichten, welke toelichting den betrokken chef niet schijnt te hebben „bereikt.”;

dat de Luitenant-Kolonel B. aan dezen wenk gehoor heeft gegeven en op genoemden 17den Januari de gewijzigde strafreden heeft „overgenomen”;

dat dan ook in het Afschrift van klager's straflijst de strafreden, zooals zij oorspronkelijk door den Luitenant-Kolonel B. is gesteld, is doorgeslagen, terwijl daaronder is vermeld de strafreden, geredigeerd als aangegeven door den Kolonel C., terwijl in de kolommen „Op welken datum gestraft”, „Door wien gestraft” en „Met welke straf” gehandhaafd is respectievelijk „11 Jan. 1923”, „Regts. Comdt. Luit. Kol. B.” en „Schriftelijke berisping”;

Overwegende echter, dat de Luitenant-Kolonel B. ten eenenmale onbevoegd was eenige wijziging, om welke reden ook, aan te brengen in de door hem aan klager op 11 Januari 1923 opgelegde straf of in de bij die straf behorende strafreden, *nadat* klager op 15 Januari d. a. v. over deze bestraffing eene klacht had ingediend bij den Kolonel C., terwijl deze, waar als gevolg van het door hem ingesteld onderzoek de strafreden overeenkomstig zijn inzicht gewijzigd is, strafoplegger is geworden en als zoodanig de volle verantwoordelijkheid draagt ten aanzien van de gehandhaafde straf en de gewijzigde strafreden;

Overwegende wijders al aanstonds, dat klager ten onrechte gestraft is met eene „schriftelijke berisping”, waar in het onderwerpelijke geval, gelet op het voorschrift, vervat in artikel 113 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht, het Reglement van Krijgstugt of Discipline voor het Krijgsvolk te Lande toegepast had moeten zijn;

Overwegende dat klager tot zijn verweer, zoowel mondeling als schriftelijk, heeft aangevoerd:

dat hij den dienstplichtige Y. in de Opgave heeft vermeld niet uit onnadenkendheid of slordigheid, maar welbewust, omdat hij meende, dat er misschien voor den Inspecteur der Infanterie aanleiding zou kunnen zijn Y tot de verlofsschool voor officieren toe te laten, al voldeed hij niet in alle gestrengheid aan de gestelde voorwaarden;

dat hij destijds den sergeant-majoor Z. zijner compagnie heeft opgedragen, de aandacht van het bureau van den Hoofd-Instructeur te vestigen op de omstandigheid, dat Y. niet ten volle voldeed aan de gestelde voorwaarden, kunnende hij geen eind-diploma driejarige H. B. S. overleggen;

dat genoemde sergeant-majoor hem, klager, heeft verklaard, dat hij de opdracht heeft uitgevoerd door aan den adjudant-onderofficier P., werkzaam op het bureau van den Hoofd-Instructeur, evenbedoelde toelichting te geven;

dat hij, voor zich, dan ook de zekerheid heeft, dat de toelichting het bureau van den Hoofd-Instructeur heeft bereikt;

dat ten aanzien van dit punt echter door den Kolonel C. geen onderzoek is ingesteld, in verband waarmede hij, klager, het twijfelachtige woord „schijnt” in de strafreden vraakt;

dat hij van oordeel is, dat ten onrechte verband is gelegd tusschen de invulling van de kolom „Genoten onderwijs” ten aanzien van Y. en diens aanwijzing voor het volgen van den cursus voor verlofsofficieren; dat toch die aanwijziging te wijten is aan de omstandigheid, dat door het bureau van den Hoofd-Instructeur eene foutieve voordracht opgemaakt is, zijnde het gestelde in de kolom „Genoten onderwijs” niet met voldoende aandacht gelezen;

dat, indien hij dan toch gestraft moest worden, zulks uitsluitend had moeten geschieden, omdat hij Y. „te veel” op de lijst heeft geplaatst en omdat hij te veel vertrouwd heeft op de mededeeling van Y. nopens het door hem genoten onderwijs, zijnde naderhand gebleken, dat deze dienstplichtige slechts gedurende één jaar de driejarige H. B. S. te Amsterdam had bezocht;

dat hij evenwel blijft meenen, dat hem, in aanmerking genomen zijn staat van dienst en zijne straflijst, waarop slechts ééne kleine „luitnantsstraf” voorkomt (1901), wegens vorenaangegeven geringe tekortkomingen geene straf opgelegd had moeten zijn;

Overwegende dat de Kolonel C., zoowel mondeling als schriftelijk, heeft verklaard:

dat hij in den tweeden zin van de omschrijving van de strafreden

heeft gebezigd het woord „schijnt”, *niet* omdat hij twijfelt aan de juistheid van klager's mededeeling betreffende de door hem aan den sergeant-majoor Z. gegeven opdracht, maar omdat het niet zeker is, dat de toelichting, waarover het gaat, inderdaad het bureau van den Hoofd-Instructeur heeft bereikt, waar dan toch de dienstplichtige Y. door dat bureau in aanmerking is gebracht voor plaatsing op de school voor verlofs-officieren;

dat het dan ook van klager niet goed gezien was, in het onderwerpelijke geval den onzekereren weg van eene mondelinge toelichting door derden te volgen;

dat in ieder geval klager den dienstplichtige Y. ten onrechte in de lijst heeft opgenomen, waar deze dienstplichtige niet in het bezit was van het vereischte diploma, ja zelfs slechts gedurende één jaar de driejarige H. B. S. te Amsterdam had bezocht;

dat z. i. klager's fout wel degelijk aanleiding is geweest, dat een ongeschikt persoon tot het bijwonen van den cursus voor verlofs-officieren is aangewezen, hetgeen o. m. tengevolge heeft gehad, dat de dienstplichtige Y. niet meer heeft kunnen deelnemen aan de opleiding voor sergeant, voor welke opleiding hij wellicht in aanmerking gebracht zou kunnen zijn;

dat hij niet gewenscht heeft strafoplegger te zijn, omdat de Luitenant-Kolonel B. onmiddellijk ten volle bereid was de strafreden over te nemen, zooals die door hem, Kolonel C. gewijzigd was;

dat hij daarenboven den klager nog slechts betrekkelijk kort kende, en dat hij in verband daarmee heeft geoordeeld, dat de Luitenant-Kolonel B. de meest geëigende straf, gelet op de individualiteit van klager, zou kunnen toepassen;

dat, tijdens hij klager's klacht in behandeling had, door het Brigade-bureau nog niet ontvangen was het officieele boekwerk „Verzameling van wetten en besluiten betreffende het Militair Straf- en Tuchtrecht bij de Zee- en Landmacht”, en dat hem dientengevolge *) nog niet bekend was het voorschrift, vervat in artikel 113 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht;

dat hij, indien hem toenmaals dit voorschrift bekend ware geweest, zich er toe bepaald zou hebben, den klager te doen toekomen eene schriftelijke ontevredenheidsbetuiging wegens het niet invullen van de Opgave, overeenkomstig de door den Inspecteur der Infanterie vastgestelde regelen;

Overwegende op grond van het vorenstaande, dat klager inderdaad te kort geschoten is in de te verlangen bedachtzaamheid met betrekking tot de invulling van de meerbedoelde Opgave, zoverre die betrekking had op den dienstplichtige Y.;

Overwegende dat thans de vraag onder de oogen gezien moet worden, of er termen aanwezig zijn den klager wegens zijne tekortkoming in plaats van de voor hem in het onderwerpelijke geval niet

*) Dat dit niet is een geldig excuus behoeft geen betoog. Het bewijst intusschen opnieuw hoe weinig aandacht zelfs hogere officieren aan de nieuwe strafwetgeving en hare invoering geschonken hebben. Red. M. R. T.

geldige straf van „berisping” van de Wet op de Krijgstucht (artikel 113 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht) alsnog, ingevolge de bepaling van artikel 27 van het Reglement van Krijgstugt, eene straf van dat Reglement op te leggen;

Overwegende dat deze vraag ontkennend beantwoord moet worden, en zulks niet uitsluitend omdat klager's tekortkoming, alles te zamen genomen, slechts van geringen aard is, doch ook omdat het Reglement van Krijgstugt niet kent eene straf, als de „berisping” van de Wet op de Krijgstucht, lichter dan arrest, en zelfs de lichtste arreststraf van het Reglement van Krijgstugt, één dag kamerarrest met acces (artikel 28, laatste lid) den klager te zwaar zou treffen, hierbij ook rekening houdende met diens rang en leeftijd, zijne nagenoeg blanco straflijst en den staat van dienst, als blijkende uit de kolom „Veldtochten, bekomen wonden, enz.” van het Uittreksel uit het hem betreffende stamboek;

Krachtens artikel 51 van 's Hofs Provisioneele Instructie, in verband met de artikelen 17—20 der Rechtspleging bij de Landmacht en artikel 113 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht, beschikkende op de ingediende klacht;

Verklaart de klacht wettig;

Doet teniet straf en strafreden;

Gelast de verwijdering van straf en strafreden uit klager's straflijst;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan den Commandant der betrokken Infanterie-brigade en een aan den Advocaat-Fisikaal.

HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Beschikking van 9 Maart 1923.

President: Mr. H. W. van Sandick.

Leden: C. J. G. de Booij, J. C. H. A. Quack, P. P. C. Collette.
N. J. J. van Rijn van Alkemade en Dr. W. Boekhoudt.

Advocaat-Fisikaal: Jhr. Dr. C. A. J. van Sasse van Ysselt.

Klager, voor particuliere zaken vrijstelling van dienst verzoekende, had tijdig maatregelen behooren te treffen, althans met zijn collega's overleg behooren te plegen om in zijn dienst (fourageeren) te voorzien; zulks nalatende, en ook zijn eskadronscommandant, bij het indienen van bedoeld verzoek, niet opmerkzaam makende op de omstandigheid dat in de waarneming van zijn dienst (fourageeren) moest worden voorzien, heeft hij zich daardoor onkameraadschappelijk tegenover de andere luitenants van het eskadron gedragen, hetgeen strijdig is met de militaire orde.

Gelezen een schrijven van 20 Januari 1923 van den Kolonel, Commandant van een Regiment Huzaren, waarin deze den Hove bericht, dat een eerste-luitenant bij het 2de eskadron van zijn regiment, op 20 Januari 1923 schriftelijk langs den hiërarchieken weg aan hem zijn verlangen heeft kenbaar gemaakt de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof in te roepen op het beklag, door genoemden luitenant ingebracht over eene dezen op 13 Januari 1923 door zijn eskadrons-commandant, ritmeester A., opgelegde straf van vier dagen licht arrest en over de omschrijving van de daarbij behoorende strafreden, luidende:

„Bij herhaling zeer onkameraadschappelijk optreden tegenover „de andere luitnants van het eskadron; nu wederom door vrij van „dienst aan te vragen na 12 uur namiddag wederom particuliere zaken „in Den Haag, zonder den E. C. mede te deelen, dat hij ten 2 ure „nam. fourageeren moest en zonder een collega gevraagd te hebben „hem te vervangen, hetwelk in strijd is met eene goede militaire „orde. Bovendien eerst ten 3.23 ure vertrokken, waardoor zijne ver- „hinderung zelf zijn dienst te verrichten dus feitelijk niet eens be- „staan heeft”, welk beklag bij beslissing van voornoemden Regiments-commandant ongegrond werd verklaard:

Gezien de stukken, op dit beklag betrekking hebbende;

Gehoord klager, strafoplegger en als getuige, onder eede, een eerste-luitenant der Huzaren;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

Overwegende dat bij het onderzoek is gebleken, dat klager op 12 Januari 1923 des morgens in een briefje zijn eskadrons-commandant heeft verzocht om „vrij van dienst” na 12 uur van dien dag;

dat klager's oppasser het briefje heeft teruggehaald van het eskadrons-bureau en te ongeveer 11.40 voormiddag aan klager tijdens diens riïles ter hand heeft gesteld;

dat blijkens eene aantekening op het briefje, de eskadrons-commandant het verzoek ingewilligd had:

dat klager toen nog niet had voorzien in zijn dienst van fourageeren te 2 uur namiddag;

dat klager zijn eskadrons-commandant niet opmerkzaam had gemaakt op deze, naar klager wist, aan dien ritmeester niet bekende omstandigheid;

dat klager te ongeveer 11.40 voormiddag zijn oppasser wederom naar het eskadrons-bureau heeft gezonden met de order, aan den fourier mede te deelen: dat de luitenant dien middag moest fourageeren: dat de eskadrons-commandant den luitenant „vrij van dienst” na 12 uur had toegestaan; dat nog niet in den dienst van fourageeren was voorzien en aan een der andere luitnants te doen vragen. voor den luitenant te willen fourageeren:

dat klager met den trein van 3.23 uur namiddag het garnizoen verliet zonder tegenwoordig geweest te zijn bij het fourageeren;

Overwegende dat de eerste-luitenant (getuige) heeft verklaard:

dat hij op het eskadrons-bureau aanwezig was, toen klager's op-
passer op het bureau kwam met de boodschap, dat klager dien
middag met verlof zou zijn en dat nog niet in den dienst van
fourageeren was voorzien;

dat de fourier hem toen vroeg, of hij bereid was den dienst waar
te nemen, waarop hij ontkennend antwoordde, omdat klager den
vorigen dag ook reeds gevraagd had, hem in zijn dienst te ver-
vangen teneinde meer tijd te hebben om te gaan koffiedrinken;

dat daarna bleek, dat de andere collega's reeds waren gaan koffie-
drinken buiten de kazerne;

dat hij, getuige, de gevolgtrekking gemaakt en aangenomen heeft,
dat klager niet meer te bereiken was en dat hij — getuige — nu
verplicht was te gaan fourageeren, vermits anders — in strijd met
de voorschriften — geen officier bij het fourageeren zou zijn;

dat hij dien middag den dienst van fourageeren heeft waar-
genomen;

dat hij zich onaangenaam getroffen gevoelde, daar klager hem
persoonlijk had behooren te vragen hem in den dienst van foura-
geeren te vervangen, alvorens vrij van dienst te vragen;

dat hij denzelfden dag den eskadrons-commandant het voor-
gevallene heeft medegedeeld;

dat het algemeen optreden van klager geenszins onkameraad-
schappelijk is;

Overwegende dat ritmeester A. heeft verklaard:

dat klager, alvorens vrij van dienst te vragen, had moeten voor-
zien in zijn dienst van fourageeren in stede van zoo onkameraad-
schappelijk te zijn, de collega's voor een „fait accompli” te stellen”;

dat klager hem, ritmeester, bij het vragen van „vrij van dienst”
had moeten attent maken op de omstandigheid, dat hij om 2 uur
moest fourageeren en in den dienst van fourageeren nog niet was
voorzien;

dat klager eerst te 3.23 uur namiddag is vertrokken, weshalve
klager ruimschoots tijd had om te 2 uur namiddag zelf zijn dienst
van fourageeren te verrichten, wíl die dienst hoogstens twintig
minuten in beslag nam;

dat klager derhalve zeer onkameraadschappelijk was, nu hij
noodeloos een collega bij het fourageeren tegenwoordig deed zijn;

dat klager zich reeds bij andere gelegenheden zeer onkameraad-
schappelijk jegens zijn collega's had gedragen;

Overwegende dat klager tot zijn verweer heeft aangevoerd:

dat hij opzettelijk niet in zijn dienst voorzag vóórdat hij zeker-
heid had, dat zijn verzoek was ingewilligd, omdat hij zijn collega's
niet om een gunst wilde vragen vóórdat vaststond, dat hij, klager,
van die gunst gebruik zoude maken;

dat hij op het tijdstip, waaron de inwilliging van zijn verzoek
om „vrij van dienst” hem bekend werd, door zijn rijsles verhinderd
was, persoonlijk zijn collega's te vragen hem te vervangen;

dat hij om die reden zijn oppasser naar het eskadrons-bureau zond;

dat de oppasser daarna te twaalf uur terugkwam en meldde: „De fourier heeft gezegd, dat de luitenant (getuige) voor U zal fourageeren vanmiddag”;

dat hij, klager, na halféén uit de manege vertrok en thuis gekomen zijnde, bemerkte dat hij den trein van 12.50 uur namiddag niet meer zou kunnen halen en dat er niet eerder een andere ging dan 3.23 uur namiddag;

dat hij zich niet alsnog naar het fourageeren heeft begeven, omdat hij vreesde, alsdan ook den lateren trein van 3.23 uur te zullen missen, en dat hij, door te handelen zooals hij deed, geenszins onkameraadschappelijk tegenover de andere luitenants van het eskadron optrad;

Overwegende dat dit verweer, wat betreft het voorgevallene op 12 Januari 1923, niet opgaat; dat immers eene goede militaire orde en ook eene goede kameraadschap eischten, dat klager, voor zijne particuliere zaken vrijstelling van dienst behoevende, tijdig maatregelen had behooren te treffen, althans te dier zake overleg had behooren te plegen met zijn collega's, om in zijn dienst bij het fourageren te voorzien; dat klager echter, zooals door het onderzoek is komen vast te staan, noch vóór het indienen van zijn verzoek om vrijstelling van dienst voor zijne vervanging zorg gedragen heeft, noch bij het indienen van dit verzoek zijn eskadronscommandant opmerkzaam heeft gemaakt op de omstandigheid, dat hij te 2 uur namiddag tegenwoordig zou moeten zijn bij het fourageeren en dat in dezen dienst nog niet was voorzien; dat als gevolg van deze nalatigheid van klager, een andere luitenant van het eskadron is gesteld voor het feit, klager's dienst bij het fourageeren te moeten waarnemen; dat klager bovendien, ook toen bleek, dat hij eerst te 3.23 in stede van te 12.50 kon vertrekken en hij dus zelf nog bij het fourageeren tegenwoordig kon zijn, de zaak op haar beloop gelaten heeft en derhalve zonder noodzaak zijn dienst door dien anderen luitenant heeft doen waarnemen;

Overwegende dat deze gedragingen van klager door den strafoplegger en door den Commandant van het Regiment Huzaren terecht zyn aangemerkt als strijdig met de militaire orde en opleveren een krijgstuchtelijk vergriep, als bedoeld in artikel 2, 1o, der Wet op de Krijgstucht;

Overwegende dat voor het Hof niet is komen vast te staan, dat klager reeds tevoren zich onkameraadschappelijk gedragen had;

Overwegende op grond van het vorenstaande, dat klager terecht is gestraft ter zake van het door hem op 12 Januari 1923 begane krijgstuchtelijk vergriep; dat dit vergriep in de strafreden met juistheid is omschreven, behoudens dat het niet als *zeer* onkameraadschappelijk kan worden beschouwd en dat, nu het bij herhaling *zeer* onkameraadschappelijk optreden van klager niet is komen vast te staan, in die strafreden de woorden: „Bij herhaling zeer” en „nu wederom” behooren te vervallen;

Overwegende dat echter ook bij het vervallen van de genoemde

woorden uit de strafreden, de aan klager opgelegde straf niet te zwaar is;

Krachtens artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht, nemende de eindbeslissing op het beklag:

Doet teniet de beslissing, door den Commandant van het betrokken Regiment Huzaren op het beklag genomen, voorzoover daarbij het beklag ten aanzien van de omschrijving van de strafreden ongegrond is verklaard;

Verklaart het beklag gedeeltelijk gegrond, wat betreft de omschrijving van de strafreden, behoorende bij de aan klager op 13 Januari 1923 opgelegde straf;

Wijzigd die strafreden, zoodat zij komt te luiden:

„Onkameraadschappelijk optreden tegenover de andere luitenants „van het eskadron, door vrij van dienst aan te vragen na 12 uur „middag voor particuliere zaken in Den Haag, zonder den eskadrons- „commandant mede te deelen, dat hij ten 2 ure namiddag foura- „geeren moest en zonder een collega gevraagd te hebben hem te „vervangen, hetwelk in strijd is met eene goede militaire orde. „Bovendien eerst te 3.23 ure vertrokken, waardoor zijne verhinde- „ring zelf zijn dienst te verrichten, dus feitelijk niet eens bestaan „heeft.”;

Bepaalt, dat deze gewijzigde omschrijving van de strafreden in plaats van de oorspronkelijke zal worden ingeschreven in klager's straflijst;

Handhaaft de opgelegde straf van vier dagen licht arrest;

Bepaalt, dat van deze beschikking zullen worden uitgereikt een afschrift aan klager, een aan strafoplegger, een aan den Commandant van het Regiment Huzaren, een aan den Advocaat-Fiscaal en een aan den Minister van Oorlog.

**Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement,
standplaats 's Hertogenbosch.**

Vonnis van 9 Maart 1923 ¹⁾).

Geapprobeerd door het Hoog Militair Gerechtshof den
20sten Maart 1923.

President: Dr. W. M. van Lanschot.

Leden: Kapitein H. W. A. Ackermann; Eerste-Luitenants A. R.
van der Woude, A. Tuytel en H. L. G. Lambert.

Auditeur-Militair: Dr. J. S. L. Aghina.

*Toepassing van artt. 100, 102, 106 en 110 Inv. Wet Mil. Straf-
en Tuchtrecht.*

¹⁾ Zie ook deel XVIII, bladz. 518 e.v.

De strafbepaling van art. 134 juncto art. 159 C. W. L. is minder ongunstig dan die van art. 98 lid 2 Mil. Swb. en moet mitsdien worden toegepast.

In de zaak van den Auditeur-Militair in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's Hertogenbosch r. o. eischer,

op en jegens

J. G. A. W., oud 23 jaar, geboren te Gendringen, eertijds soldaat van het Nederlandsch-Oost-Indisch Leger, thans gewoon dienstplichtig soldaat van het 11e Regiment Infanterie en uit anderen hoofde, gedetineerd in het Huis van Bewaring te Arnhem, beklaagde en gearresteerde uit anderen hoofde.

De Krijgsraad in het derde Militaire Arrondissement, standplaats 's Hertogenbosch,

Gezien de processale stukken, door den eischer r. o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

Overwegende dat de beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

Overwegende dat den beklaagde aan den voet van het hem op 26 Februari 1923 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd: dat hij omstreeks 23 Maart 1922 zijn korps, in garnizoen te Bandoeng (Ned. Oost-Indië), zonder verlof heeft verlaten en sinds dien tijd ongeoorloofd en onafgebroken van zijn korps afwezig is gebleven, totdat hij op 1 Juni 1922 te Geldrop is aangehouden;

Overwegende dat beklaagde, die zijn Indisch garnizoen omstreeks 23 Maart 1922 zonder verlof heeft verlaten, ten slotte op 1 Juni 1922 te Geldrop is gearresteerd, zoodat de desertie zij moge dan in Nederlandsch Oost-Indië zijn aangevangen, mede in het rechtsgebied van den Krijgsraad is gepleegd;

Overwegende dat beklaagde heeft erkend dat hij in Maart 1922 zijn korps in garnizoen te Bandoeng (Ned. Oost-Indië) zonder verlof heeft verlaten en sinds dien tijd opzettelijk ongeoorloofd en onafgebroken van zijn korps afwezig is gebleven, totdat hij op 1 Juni 1922 te Geldrop is aangehouden; dat hij is weggegaan, omdat hij bang was dat hij zou bezwijken voor de verleiding om zich met vrouwen op te houden, waarvan hij onder zijne kameraden de droevigste gevolgen aanschouwde;

Overwegende dat L. W., oud 33 jaar, adjudant-onderofficier, administrateur bij de Koloniale Reserve, als getuige gehoord, heeft verklaard en met eede bevestigd, dat hij in den hem vertoonden beklaagde herkent J. G. A. W.;

Overwegende dat in nagenoemde ten processe overgelegde en aan beklaagde vertoonde en voorgehoudene stukken staat vermeld:

a. in het extract-stamboek: dat beklaagde zich op 16 Juli 1921,

ingtaande 2 Augustus d. a. v. voorloopig heeft verbonden als soldaat voor zes jaren bij de Koloniale troepen zoowel in als buiten Europa, welke verbintenis op 14 November 1921 als een vaste is bekrachtigd; dat hij op 16 December 1921 is geëmbarkeerd te Amsterdam, op 14 Januari 1922 is gedebarkeerd te Batavia en geplaatst bij het 1e Depot Bataljon; dat hij 23 Maart 1922 is vermist en 20 April 1922 is afgevoerd;

b. het ambtseedig proces-verbaal den 2en Juni 1922 onder No. 54 opgemaakt door J. H. v. d. V., gemeente- en onbezoldigd Rijksveldwachter te Geldrop: dat hij beklaagde op 1 Juni 1922 te Geldrop heeft aangehouden;

Overwegende dat door de in onderling verband en samenhang beschouwde aanwijzingen, voortvloeiende uit de eigen erkenningen van beklaagde, de beëdigde verklaring van den getuige, het extract uit het stamboek en het ambtseedig proces-verbaal wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde is te laste gelegd, zoomede diens schuld daaraan;

Overwegende dat geen genoeg kan worden genomen met de reden welke beklaagde voor zijne afwezigheid heeft opgegeven;

Overwegende dat het feit is begaan vóór de invoering van het Wetboek van Militair Strafrecht en daarna wordt berecht, zoodat behoort te worden nagegaan of artikel 159 juncto artikel 134 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, dan wel artikel 98 lid 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht, dient te worden toegepast;

te dien aanzien:

Overwegende dat het misdrijf van artikel 98 lid 2 van laatstgenoemd Wetboek wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren;

Overwegende dat het misdrijf van artikel 159 juncto artikel 134 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande wordt gestraft met militaire detentie van ten hoogste een jaar, waarvoor ingevolge artikel 106 der Invoeringswet Militair Strafrecht en Tuchtrect, in de plaats treedt zes maanden gevangenisstraf;

Overwegende mitsdien dat de strafbepaling der oude wetgeving voor den beklaagde de meest gunstige is en ten deze behoort te worden toegepast;

Gezien artt. 1, 2, 134, 159 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande; de Wet van 14 Februari 1887 (Staatsblad No. 35): 10 en 19 der Wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 191); 9 der Wet van 15 April 1886 (Staatsblad No. 64): 27, 64, 91 van het Wetboek van Strafrecht; 100, 101, 106, 110, 111 der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrect; 6, 10 van het Wetboek van Militair Strafrecht en art. 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Rechtdoende in Naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan;

Qualificeert het als: Eerste desertie in tijd van vrede door een soldaat, door langer dan twee dagen zonder verlof van zijn korps afwezig te zijn, zonder de reden van afwezigheid ten genoegen des Rechters te kunnen bewijzen, opgevolgd door arrestatie.

Veroordeelt den beklaagde tot eene gevangenisstraf van twee maanden.

Bepaalt dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis voorloopig in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf van den 3en tot den 24en November 1922 in mindering zal worden gebracht.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

HOOGE RAAD DER NEDERLANDEN.

Zitting van 26 Januari 1923.

Voorzitter: Mr. S. Gratama.

Raden: Mrs. A. Fentener van Vissingen, H. Hesse, B. Ort en N. C. M. A. van den Dries.

Vordering van een reserve-officier der Landmacht tegen den Staat tot betaling van vergoeding bij eerste aanschaffing van paarden.

Cassatieberoep tegen Hof 's-Gravenhage 27 Februari 1922. (M. R. T. Deel XVIII bladz. 425. — Red.) — waarbij de Staat tot betaling van bedoelde vergoeding is veroordeeld — verworpen, op grond dat de in het middel genoemde Kon. besluiten (Reglementen van Administratie voor de Landmacht) niet behooren tot de wettelijke verordeningen, waarvan schending of verkeerde toepassing in cassatie met vrucht kan worden beweerd, terwijl de in het middel aangehaalde wetsartikelen niet geschonden of verkeerd toegepast kunnen zijn.

(Wet Res. Pers. Landmacht 1905, art. 9; R. O. art. 99).

De Staat der Nederlanden, woonplaats hebbende te 's-Gravenhage, eischer tot cassatie van een tusschen partijen door het Gerechtshof te 's-Gravenhage den 27sten Februari 1922 gewezen arrest (M. R. T. Deel XVIII bladz. 425. — Red.) advocaat Mr. J. H. Telders,

tegen:

Mr. E. H. J. baron van Voorst tot Voorst, reserve-tweede luitenant bij het eerste regiment huzaren, wonende te 's-Gravenhage, verweerder, advocaat Mr. L. A. Nijpels, gepleit door Mr. J. Offerhaus.

De Hooge Raad, enz.,

O. dat uit het angevallen arrest en het in deze zaak door de Arr.-Rechtbank te 's-Gravenhage op 24 Juni 1920 gewezen vonnis, (M. R. T. Deel XVIII bladz. 423. — Red.), waarvan hetgeen daarin ten aanzien van de feiten is overwogen in het arrest is overgenomen, voorzoover thans nog van belang, blijkt:

dat partij van Voorst, op grond:

dat hij bij Koninklijk besluit van 30 Juni 1916, no. 33, is benoemd tot tijdelijk reserve-tweede-luitenant bij het wapen der Cavalerie en van dien datum af als zoodanig werkelijken dienst heeft verricht tot 1 April 1919;

dat hij in deze hoedanigheid bij verblijf onder de wapenen, wanneer de militie te land krachtens art. 185 der Grondwet geheel of gedeeltelijk buitengewoon zou zijn bijeengeroepen, verplicht was voorzien te zijn van twee dienstpaarden;

dat gedurende 1916 de militie te land krachtens gemeld artikel was bijeengeroepen, en hij dan ook, met het oog op de hem reeds vooraf aangekondigde benoeming tot reserve-officier, ter voldoening aan zijn genoemde verplichting, op 8 Mei 1916 één dienstpaard heeft gekocht en daarna op 26 Juli 1916 een tweede dienstpaard, welke paarden hij gedurende zijn dienstdtijd als officier heeft gebruikt;

dat officieren, gerechtigd tot het houden van dienstpaarden, tot tegemoetkoming in de kosten van eerste aanschaffing, recht hebben op een gedeeltelijke vergoeding voor elk dienstpaard, vastgesteld op *f* 300.— in eens per paard, krachtens artikel 73 van het „Reglement van Administratie” vastgesteld bij Koninkrijk besluit van 7 Februari 1886, no. 14, welk artikel op dit punt ongewijzigd is gehandhaafd in het „Reglement van Administratie”, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 6 Juni 1916, no. 25;

dat hij, van Voorst, gerechtigd is deze vergoeding te ontvangen, daar hij, in verband met zijn benoeming tot officier, niet alleen gerechtigd, maar zelfs verplicht was, tot het houden van deze paarden, terwijl hij als reserve-officier in werkelijken dienst dezelfde rechten en plichten had en onderworpen was aan dezelfde wetten, besluiten en voorschriften, als het overige in gelijken rang dienende personeel der landmacht, maar ze hem door den Minister van Oorlog is geweigerd;

mitsdien van den Staat betaling heeft gevorderd van *f* 600.— met renten en kosten;

dat de Staat deze vordering in hoofdzaak heeft bestreden, op grond dat de gelijkstelling van reserve-officieren met officieren niet zoover zou gaan als partij van Voorst wel meent en deze alleen den rechtstoestand betreft, welke echter door het niet verleenen van tegemoetkomingen niet wordt gedeerd, terwijl art. 8 van het Koninklijk besluit van 20 September 1905, no. 75, het onderwerp van het houden van paarden door reserve-officieren in zijn geheel regelt, doch daarin van de gevorderde tegemoetkoming niet wordt gesproken;

O. dat de Rechtbank daarna de vordering heeft ontzegt, doch het Hof bij het aangevallen arrest het vonnis heeft vernietigd en de vordering in hoofdzaak heeft toegewezen;

dat het Hof daarbij, onder meer, overweegt:

dat, enz. (zie het arrest M. R. T. Deel XVIII blaz. 425. — Red.).

O. dat de Staat tegen deze uitspraak opkomt met het volgende middel van cassatie:

Schending of verkeerde toepassing van de artikelen 60, 83, 181 en

186 der Grondwet, 7 en 9 der Wet van 6 Juni 1905 (S. 177), 11 lid 3 der Wet van 2 Februari 1912 (S. 21), § I, § II der Algemeene Bepalingen en artikel 103 van het Reglement van Administratie bij de Landmacht, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 7 Februari 1886, no. 14, § I, § II der Algemeene Bepalingen, artikel 73 van dat Reglement, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 6 Juni 1916, no. 25, de artikelen 2, 5, 6, 8, 9, 11 en 30 van het Koninklijk besluit van 20 September 1905 no. 75, en artikel 48 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering,

doordat het Hof beslist, dat de artikelen 103 en 73 van de Reglementen van Administratie algemeene regelingen geven voor „officieren” en niet onderscheiden tusschen reserve-officieren en beroeps-officieren, zoodat ook reserve-officieren, die, zich in werkelijken dienst bevindende, hun plicht tot het aanschaffen van dienstpaarden zijn nagekomen, gerechtigd zijn de daarmede samenhangende vergoeding te vorderen en op dien grond de ingestelde vordering toewijst;

Ten onrechte, daar deze gelijkstelling op dit punt geen steun vindt in, — veeleer in strijd is met de aangehaalde voorschriften;

O. hieromtrent:

dat de in het middel genoemde Koninklijke besluiten niet behoorlijk zijn afgekondigd, immers alleen in het bijvoegsel tot het Staatsblad zijn opgenomen, hetwelk echter niet voor publiekmaking van regelingen van het Staatsbestuur is aangewezen, en derhalve niet zijn zoodanige wettelijke verordeningen, waarvan schending of verkeerde toepassing in cassatie met vrucht kan worden beweerd;

dat de verder daarin aangehaalde wetsartikelen door de uitspraak niet kunnen zijn geschonden of verkeerd toegepast, die der Grondwet niet, omdat deze het punt in geschil niet behandelen, die van de wet van 1905 niet, omdat de beslissing van het Hof zeker niet met den inhoud daarvan in strijd is, eindelijk artikel 11, 3o. van de Wet van 2 Februari 1912 (S. 21) niet, omdat dit artikel het onderwerp niet raakt;

Verwerpt het beroep.

(Gewezen overeenkomstig de conclusie van den Advocaat-Generaal Mr. Besier).

N. J. 1923 bladz. 423.

PENSIOENZAKEN.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 28 December 1922.

(1922, D. No. 5; I. No. 20.)

Voorzitter: Mr. H. Reuyl.

Leden: Mr. J. Th. Endtz en Mr. A. Burger.

Art. 127 Pensioenwet 1922, Stb. no. 240.

Wegens niet in acht nemen van de in dat artikel sub 1 genoemde termijn van een maand wordt klager niet-ontvankelijk verklaard, daar ook van een aannemelijk maken dat het beroep is ingesteld binnen den termijn genoemd sub 2 van dat artikel geen sprake is.

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

N. C. B., wonende te Alkmaar, klager, niet verschenen,

tegen:

Den Pensioenraad, verweerder, voor welken ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: M. J. J., commies bij dien Raad, wonende te 's Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP.

Gezien de stukken en gehoord den bovengenoemden gemachtigde;

Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

Overwegende dat deze Raad bij beschikking van 28 September 1922 H. G. B., voornoemd niet-ontvankelijk heeft verklaard in zijn beroep gericht tegen de beschikking van den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, gedagteekend 3 April 1922, waarbij afgewezen was het verzoek van den Heer B. om zijn salaris en pensioensgrondslag met ingang van 1 Januari 1920 te brengen op f 5550.—;

Overwegende dat klager tegen voormelde beschikking van dezen Raad tijdig verzet heeft gedaan en bij klaagschrift in den breedte heeft betoogd, dat met ingang van 1 Januari 1920 zijn salaris en pensioensgrondslag op f 5550.— behooren te worden gebracht;

Overwegende dat geen contra-memorïe is ingediend;

In rechte:

Overwegende dat tengevolge van het door klager gedaan verzet voormelde beschikking van dezen Raad is vervallen;

Overwegende dat nu de bestreden beschikking is gedagteekend 3 April 1922, en het klaagschrift op 1 Juli 1922 ter griffie van dezen Raad is ingekomen, de termijn van beroep van een maand, genoemd in art. 127 Pensioenwet 1922, niet in acht is genomen;

Overwegende dat klager voorts niet aannemelijk heeft gemaakt het beroep te hebben ingesteld binnen een maand na den dag, waarop hij van die beschikking van 3 April redelijkerwijze heeft kunnen kennis dragen;

Overwegende dat klager dus — waar ook geen van de verschillende door hem ingebrachte grieven, betreffende pensioensgrondslag en salaris voormeld, gericht zijn tegen beschikkingen, waartegen beroep bij dezen Raad openstaat — niet ontvankelijk behoort te worden verklaard in zijn beroep;

Recht doende in Naam der Koningin!

Verklaart klager niet-ontvankelijk in zijn beroep.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 23 Januari 1923.

(1922. D. No. 27; I. No. 17).

Fungeerend-Voorzitter: Mr. B. Tellegen.

Leden: Mr. J. Th. Endtz en Mr. A. Burger.

Art. 156 Pensioenwet 1922, Stb. no. 240.

Kan hij die 2 betrekkingen bekleedt, in één waarvan hij destijds de verklaring heeft afgelegd, genoemd in art. 23 van de Weduwenwet voor de onderwijzers 1905, terwijl hij voor de andere deelgerechtigd was in het weduwen- en weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren, de verklaring afleggen bedoeld in art. 156 lid 2 der Pensioenwet 1922 ten opzichte van de betrekking, ten aanzien waarvan hij reeds vroeger van de storting van bijdragen voor het gezinspensioen was vrijgesteld?

Pensioenraad: Neen; Centrale Raad van Beroep: Ja.

Een aan den Pensioenraad gerichte brief, slechts strekkende tot het bekomen van inlichtingen, kan geen aanleiding geven tot een voor beroep vatbare beslissing van den Pensioenraad.

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

R. B. te Arnhem, klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen,

tegen:

den Pensioenraad, verweerder, voor welken ter openbare terecht-

zitting als gemachtigde is opgetreden: M. J. J., commies bij dien Raad, wonende te 's Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken en gehoord de bovengenoemde verschenen personen;

Wat de feiten betreft:

Overwegende dat klager, die in 1906 de betrekking bekleedde van hoofd eener Openbare Lagere School, in het jaar 1906 heeft afgelegd de verklaring, bedoeld in art. 23 der Weduwenwet voor de onderwijzers 1905, als gevolg waarvan hij vóór de inwerkingtreding der Pensioenwet 1922 ter zake van zijn voormelde betrekking geen uitzicht had op pensioen voor zijn na te laten betrekkingen;

Overwegende dat klager vóór en tijdens de inwerktrading van laatstgemelde wet bovendien was burgerlijk ambtenaar, immers directeur der Rijksnormaallessen te Arnhem, welke betrekking hij nog bekleedt, en als hoedanig hij deelgerechtigd was in het weduwen- en weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren en daarvoor de gevorderde bijdragen heeft gestort;

Overwegende dat klager zich bij brief van 17 Juli 1922 tot den Pensioenraad heeft gewend met de vragen, of hij aan art. 156 (2) der Pensioenwet 1922 zal hebben voldaan, wanneer hij een verklaring inzendt, waarin hij als hoofd eener Openbare Lagere School het verlangen te kennen geeft, dat de op het weduwen- en weezenpensioen betrekking hebbende bepalingen dier wet te zijnen opzichte niet van toepassing zullen zijn, en of zijn veronderstelling juist is, dat zijn echtgenoot bij zijn eventueel voor-overlijden ondanks de aldus afgelegde verklaring recht behoudt op weduwenpensioen uit hoofde zijner betrekking als directeur der normaallessen;

Overwegende dat klager verder onder dagteekening van 9 September 1922 aan den Pensioenraad heeft toegezonden de volgende, den 13 September 1922 bij dien Raad ingekomen, door hem ondertekende verklaring:

„De ondergeteekende, R. B., geboren 30 Maart 1866 te Hoogezand, prov. Groningen, hoofd eener openbare lagere school te Arnhem, de verklaring, bedoeld in artikel 23 der Weduwenwet voor de Onderwijzers 1905 afgelegd hebbende, verklaart overeenkomstig het 2de lid van artikel 156 der Pensioenwet 1922 te verlangen, dat deze wet voorzoo veel hare op het weduwen- en weezenpensioen betrekking hebbende bepalingen betreft, niet op hem van toepassing zal zijn.

„Aangezien de ondergeteekende eerst als onderwijzer, later als directeur der Rijksnormaallessen, geregeld heeft gecontribueerd aan het Weduwen- en Weezenfonds voor burgerlijke Ambtenaren, wenscht hij evenwel, dat zijne echtgenoot hare rechten op weduwenpensioen bij zijn eventueel voor-overlijden moge behouden.”;

Overwegende dat de Pensioenraad onder dagteekening van 15 September 1922 aan klager als antwoord op zijn brief van 17 Juli 1922 de volgende beslissing heeft gezonden:

„Aangezien Gy ook als directeur der Rijksnormaallessen te Arn-
hem recht op gezinspensioen aan de Pensioenwet 1922 ontleent,
„kunt Gij de verklaring, bedoeld in het tweede lid van artikel 156
„dier Wet niet afleggen.”;

Overwegende dat klager, van deze beslissing tijdig bij den Cen-
tralen Raad in beroep gekomen, onder verwijzing naar een uitvoerige
bij het klaagschrift gevoegde toelichting en op de daarin aange-
voerde gronden heeft geconcludeerd, dat deze Raad zal besluiten:

„1o. dat de Pensioenraad den onderget. de bevoegdheid tot het
„afleggen der verklaring, bedoeld in het tweede lid van artikel 156
„der Pensioenwet 1922 ten onrechte onthoudt;

„2o. dat de onderget. door de inlevering van zijn verklaring bij den
„Pensioenraad op 11 (lees: 13) September 1922 heeft voldaan aan
„het voorschrift, bedoeld in het tweede lid van artikel 156 der Pen-
„sioenwet 1922 ter verkrijging van het niet toepassen op hem, in zijn
„hoedanigheid als hoofd eener openbare lagere school van genoemde
„Pensioenwet, voorzoo veel hare op het weduwen- en weezenpensioen
„betrekking hebbende bepalingen betreft;

„3o. dat de onderget. in het genot blijft van zijn, door het storten
„der vereischte bijdragen aan het Weduwen- en weezenfonds voor
„burgerlijke ambtenaren verkregen, recht op gezinspensioen uit
„hoofde zijner betrekking aan de Rijksnormaallessen.”;

Overwegende, dat de Pensioenraad, bij contra-memorice voorop-
stellende, dat klager als directeur der normaallessen wél en als onder-
wijzer niet voor zijn gezin deelgerechtigd wenscht te zijn in het
algemeen burgerlijk pensioenfonds, tegen klagers vordering het
volgende heeft aangevoerd:

„Zoodanige splitsing laat de Pensioenwet 1922 niet toe.

„Vóór 1 Juli 1922 kende de pensioenwetgeving *onderwijzers* en
„*burgerlijke ambtenaren*, wier na te laten betrekkingen hunne rech-
„ten op pensioen geregeld vonden in twee verschillende wetten, de
„Weduwenwet voor de onderwijzers 1905 en de Weduwenwet voor de
„ambtenaren 1890. Vandaar, dat reclamant slechts op één zijner
„beide betrekkingen voor zijn gezin uitzicht op pensioen kon hebben.

„Van 1 Juli 1922 af bestaan er voor het gezinspensioensrecht geen
„burgerlijke ambtenaren, onderwijzers, gemeenteamttenaren enz.
„meer doch slechts „ambtenaren”, die de gezamenlijke vroegere cate-
„goriën van ambtenaren omvatten en allen onder één pensioenwet, de
„Pensioenwet 1922, vallen.

„Die wet kent slechts drie hoedanigheden, waarvoor het recht op
„gezinspensioen afzonderlijk geregeld is: ambtenaar, gepensionneerd
„en op wachtgeld gesteld ambtenaar (artikelen 91 en 92).

„Een ambtenaar in den zin dier wet kan twee of meer betrekkingen
„vervullen, maar voor de op het weduwen- en weezenpensioen be-
„trekking hebbende bepalingen vormen zijne gezamenlijke ambten
„eene combinatie. Zij zijn gecombineerd tot de functie van ambtenaar
„en volgens die bepalingen kan de betrokkene niet voor het eene
„deel zijner samengestelde ambtenaarsfunctie wél, voor het andere

„niet pensioensuitzichten voor zijne vrouw en kinderen hebben; „evenmin als b.v. onder de werking van de vroegere burgerlijke Pensioenwet, een burgerlijk ambtenaar die twee burgerlijke betrekkingen vervulde, in de eene betrekking wèl, in de andere niet voor zijn gezin deelgerechtigd kon zijn in het toenmalig Weduwen- en weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren.

„Ook reclamant kan dus niet alleen als directeur der Rijksnormaallessen te Arnhem voor zijne na te laten betrekkingen deelgerechtigd zijn in het algemeen burgerlijk pensioenfonds.

„Daar hij als onderwijzer, krachtens artikel 23 der „Weduwenwet voor de onderwijzers 1905” op 1 Juli 1922 geen uitzicht had op gezinspensioen, moet hij op grond van het eerste lid van artikel 156 der Pensioenwet 1922 aan het fonds betalen hetgeen hij voor weduwen- en weezenpensioen zou hebben bijgedragen, wanneer hij de in eerstgenoemd artikel bedoelde verklaring niet had afgelegd.”;

Overwegende dat de gemachtigde van den Pensioenraad ter terechtzitting desgevraagd heeft verklaard, dat de beroepen beslissing, al is daarbij alleen klagers brief van 17 Juli 1922 aangehaald, mede is bedoeld als een beslissing naar aanleiding van de door hem onder dagteekening van 9 September 1922 ingezonden verklaring;

Wat het recht betreft:

Overwegende dat klagers brief van 17 Juli 1922, slechts strekkende tot het bekomen van inlichtingen, geen aanleiding kon geven tot een voor beroep vatbare beslissing van den Pensioenraad;

Overwegende dat echter het daarop door dien Raad gegeven antwoord blijkens voormelde mededeeling van zijn gemachtigde, ook moet worden beschouwd als een naar aanleiding van klagers „verklaring” van 9 September 1922 gegeven beslissing, welke de strekking heeft om te constateeren, dat dit stuk niet is de verklaring bedoeld in art. 156 (2) der Pensioenwet 1922 en dus als zoodanig geen rechtsgevolg heeft;

Overwegende dat de juistheid van de aldus opgevatte beslissing van 15 September 1922 door het ingestelde beroep aan het oordeel van dezen Raad is onderworpen;

Overwegende dat naar aanleiding van dat beroep moet worden onderzocht, of klager bevoegd was om ter zake van zijn betrekking als hoofd eener openbare lagere school de bij voormelde wetsbepaling bedoelde verklaring af te leggen;

Overwegende dat de Pensioenraad klagers bedoelde bevoegdheid betwist, daarbij uitgaande van de stelling, dat de Pensioenwet 1922 ten aanzien van het gezinspensioen slechts één ondeelbare aanspraak van den ambtenaar kent, en op den enkelen grond, dat dus die wet afzonderlijke behandeling van zoodanige aanspraken uit verschillende door eenzelfde ambtenaar bekleede betrekkingen niet toelaat;

• Overwegende dat, wat er van deze stelling zij, daaruit niet behoeft te volgen, dat zij beslissend zou moeten zijn voor de uitlegging van art. 156;

Overwegende immers dat dit artikel een overgangsbepaling bevat

voor een bepaalde categorie van ambtenaren, wier rechten en verplichtingen ten aanzien van het gezinspensioen en van de daarvoor te storten bijdragen vóór de invoering der wet niet alleen afwijken van het stelsel der nieuwe wet, doch ook van dat der oude wetgeving, en de duidelijke strekking heeft om aan die ambtenaren de keus te laten om óf, met een geldelijke opoffering hunnerzijds de voordeelen der nieuwe regeling te genieten, óf te blijven in de oude uitzonderingspositie, dus als het ware in het genot van een bijzonder „verkregeu recht”;

Overwegende dat uit den aard een dergelijke bepaling kan afwijken van het stelsel der nieuwe wetgeving, waaraan zij als overgangsbepaling is toegevoegd en niet kan worden geïnterpreteerd uitsluitend met een beroep op dat stelsel;

Overwegende dat het eerste lid van art. 156 betrekking heeft op allen, die onder de werking der oude wetgeving een der daar vermelde verklaringen hebben afgelegd en dus ook op klager, die immers in dat geval verkeert, waaruit volgt, dat ook het tweede lid te zijnen aanzien van toepassing is en hij door aflegging van de nieuwe verklaring zal blijven gehandhaafd in het destijds door het afleggen van de oude verklaring door hem verkregen recht om buiten de regeling van het gezinspensioen te blijven en vrij te blijven van de verplichting om daarvoor bij te dragen;

Overwegende dat kan worden toegegeven, dat het artikel niet voorziet in het bijzondere geval, waarin klager verkeert door het gelijktijdig bekleeden van twee ambten, waarvan het eene wel en het andere niet aanspraak gaf op gezinspensioen, doch dat daarin geen aanleiding ligt om hem de door het artikel gegeven keus te ontnemen en hem, in lijnrechten strijd met de bedoeling van het artikel, thans een storting op te leggen, waarvan hij onder de oude wetgeving uitdrukkelijk was vrijgesteld;

Overwegende dat dus klager volkomen bevoegd was om — gelijk hij deed — de in het tweede lid van art. 156 bedoelde verklaring af te leggen, welke alleen gevolg zal hebben ten opzichte van de betrekking, ten aanzien waarvan hij reeds vroeger van de storting van bijdragen voor het gezinspensioen was vrijgesteld;

Overwegende dat de door klager onder dagteekening van 9 September 1922 ingezonden verklaring voldoet aan den eisch van art. 156 (2);

Recht doende in naam der Koningin!

Vernietigt de beslissing, waartegen het beroep is gericht;

Verstaat dat klager bevoegd was tot het afleggen van de in art. 156 (2) der Pensioenwet 1922, S. 240, bedoelde verklaring, uitsluitend voor wat betreft zijn betrekking als hoofd eener openbare lagere school;

Verstaat dat het door hem onder dagteekening van 9 September 1922 aan den Pensioenraad ingezonden stuk die verklaring inhoudt.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 27 Februari 1923.

(1922. D. No. 37; I. No. 13.)

Fungeerend-Voorzitter: Mr. B. Tellegen.

Leden: Mrs. J. Th. Endtz en A. Burger.

*Artt. 125 en 126 Pensioenwet 1922, Stbl. No. 240.**Eene weigering tot aannemen van een bij deurwaardersexploit aan den Pensioenraad aangeboden bedrag, door den Voorzitter van den Pensioenraad is geen beslissing waartegen beroep op den Centralen Raad van Beroep open staat.*

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

Dr. J. H. W. V., hoogleeraar te Utrecht, klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen,

tegen:

den Pensioenraad, verweerder, voor welken ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: M. J. J., commies bij dien Raad, wonende te 's-Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken en gehoord de bovengenoemde verschenen personen:

Wat aangaat de feiten van het twistgeding;

Overwegende dat klager, Rijksambtenaar en vroeger Gemeenteambtenaar, bij zijn ontslag als zoodanig gebruik heeft gemaakt van de hem naar art. 3 der Weduwenwet voor de Gemeenteambtenaren 1913 toekomende bevoegdheid om voor zijn echtgenoot en kinderen het behoud te verzekeren van aanspraak op pensioen overeenkomstig de bepalingen dier wet;

Overwegende dat hij, van oordeel dat zijn rechten feitelijk en ten onrechte zijn aangetast door art. 144 der Pensioenwet 1922 en dat onzekerheid bestaat omtrent de juiste strekking van art. 173 XI letter b dier wet in verband met punt X van den bijbehorenden staat, bij deurwaardersexploit van 25 September 1922 aan den Pensioenraad heeft doen aanzeggen dat hij, onder voorbehoud van padere maatregelen, aan den Pensioenraad aanbiedt de door hem jaarlijks bij vooruitbetaling verschuldigde premie ad f 120.— zulks ter bewaring van het hem uit art. 3 der Weduwenwet voor de Gemeenteambtenaren 1913 toekomende recht;

Overwegende dat de instrumenteerende deurwaarder bij het uitbrengen van dit exploit heeft gesproken met den Voorzitter van den Pensioenraad en in het exploit heeft opgenomen de mededeeling: „Het aangeboden werd niet aangenomen.”;

Overwegende dat klager, blijkbaar deze niet-aanneming beschouwende als een beslissing van den Pensioenraad, daarvan in beroep is gekomen en op de in zijn klaagschrift uitvoerig ontwikkelde gronden heeft geconcludeerd dat deze Raad, met terzijdestelling van de beslissing van den Pensioenraad van 25 September 1922, zal beslissen: *a.* dat de Pensioenraad verplicht is ook in het vervolg de jaarlijksche premiestorting te blijven aannemen; *b.* dat art. 144 de oude rechten van klager niet aantast en dat hij dus ook voor het vervolg voor zijne vrouw en kinderen aanspraak behoudt op het volle extra-pensioen boven het pensioen, dat aan al zijne mede-Rijksambtenaren toekomt;

Overwegende dat de Pensioenraad bij contra-memorie klagers beschouwingen uitvoerig heeft bestreden;

Wat het recht betreft:

Overwegende dat de in de artikelen 125 en 126 der Pensioenwet 1922 geregelde bevoegdheid van dezen Raad om in beroep te oordeelen over geschillen, de uitvoering dier wet betreffende, is beperkt tot het oordeelen over beroepen, ingesteld tegen *beslissingen* van den Pensioenraad en van andere organen van de overheid;

Overwegende dat uit den aard der zaak beslissingen van den Pensioenraad, waartegen beroep open staat, alleen kunnen worden genomen in vergaderingen van dat college;

Overwegende dat naar art. 11 der Pensioenwet 1922 aan de beslissingen van den Pensioenraad althans twee leden medewerken;

Overwegende dat, gesteld al dat de instrumenteerende deurwaarder in casu door de voormelde mededeeling in het exploit omtrent niet-aanneming van het daarbij gedane aanbod een weigering daarvan kon constateeren, in ieder geval die weigering zou zijn gedaan niet door den Pensioenraad, doch uitsluitend door den persoon, met wien de deurwaarder sprak en dus niet zou zijn een beslissing van het college, veel min een beslissing, waaraan althans twee leden van het college hebben medegewerkt;

Overwegende dat dus het ingestelde beroep als niet gericht tegen een daarvoor vatbare beslissing niet kan worden ontvangen;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart klager niet-ontvankelijk in het door hem ingestelde beroep.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 27 Februari 1923.

(1922. D. 74; I No. 17).

Fungeerend-Voorzitter: Mr. B. Tellegen.

Leden: Mrs. J. Th. Endtz en A. Burger.

Art. 134 Pensioenwet 1922, Stbl. No. 240.

Het recht van inkoop voor pensioen van een tijdvak voorafgegaan aan het tijdstip van het in werking treden van de Pensioenwet 1922 wordt in bovengenoemd artikel alleen gegeven aan hem die op 1 Juli 1922 ambtenaar was of het daarna werd, niet aan hem die op 1 Juli 1922 werd gepensionneerd.

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

J. K., wonende te Veendam, klager, niet verschenen,

tegen:

den Pensioenraad, verweerder, voor welken ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: M. J. J., commies bij dien Raad, wonende te 's Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken en gehoord den bovengenoemden gemachtigde;
Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

Overwegende dat de Pensioenraad bij beslissing van 16 Augustus 1922 aan klager, laatst schrijver ter gemeente-secretarie van Amsterdam en als zoodanig met ingang van 1 Juli 1922 ontslagen, een jaarlijksch pensioen heeft toegekend van f 760.—, berekend naar een diensttijd van 18 jaren en 1 maand, loopende van 1 Juni 1904 tot 1 Juli 1922;

Overwegende dat klager bij brief, gedagteekend 28 September 1922, onder overlegging van een verklaring als bedoeld in art. 134 (5) letter c der Pensioenwet 1922, betreffende zijn dienst als tijdelijk schrijver ter voormelde secretarie over de tijdvakken voorafgegaan aan 1 Juni 1904, aan den Pensioenraad heeft verzocht zijn voormeld pensioen met ingang van 1 Juli 1922 te willen verhoogen;

Overwegende dat de Pensioenraad bij beslissing van 14 November 1922 aan klager heeft medegedeeld, dat dit verzoek voor inwilliging niet vatbaar is, zulks op grond:

„dat belanghebbende, die met ingang van 1 Juli 1922 is ont-

slagen, op het tijdstip van het in werking treden van bovengenoemde wet *niet* was ambtenaar in den zin dier wet, zoodat genoemd art. 134 niet op hem van toepassing is”;

Overwegende dat klager in zijn tegen deze beslissing gericht klaagschrift, daartegen het volgende aanvoert:

„Ingevolge art. 134 der Pensioenwet 1922 (Staatsblad No. 240) kunnen de op 1 Juli 1922 in dienst zijnde ambtenaren diensttijd, die onder de werking van de vroegere Pensioenwetten niet voor pensioen kon worden geldig gemaakt, thans voor pensioen inkoop. Naar zijn meening is de betreffende bepaling eveneens van toepassing op de gepensioneerden, die vallen onder de overgangsbepaling van art. 145. Dit artikel bepaalt toch, dat voor hen, die op het tijdstip van het in werking treden dier wet pensioen genieten en wier recht op pensioen met of na 1 Januari 1920 is ingegaan, het pensioen zal worden gesteld op het bedrag, dat zij op bedoeld tijdstip aan pensioen zouden hebben genoten, wanneer reeds op het tijdstip, waarop hun recht op pensioen inging, de wet van kracht ware geweest. Dit beteekent dus, z. i. dat op bovenbedoelde categorie van gepensioneerden de Pensioenwet 1922 in haar geheel van toepassing is, derhalve ook wat de bovenbedoelde bepaling van art. 134 betreft”.

„Nu is weliswaar genoemd art. 145 niet volgens den letter op hem van toepassing, aangezien op het tijdstip van het in werking treden der wet hij geen pensioen genoot, doch toen eerst zijn recht op pensioen ontstond; evenwel wil het hem voorkomen, dat de bedoeling van dat artikel niet anders kan zijn dan dat ook de met ingang van 1 Juli 1922 gepensioneerden onder bovenbedoelde categorie moeten worden begrepen, waardoor zij met toepassing van art. 134 vroegeren tot dusverre niet voor pensioen geldenden diensttijd kunnen inkoop.”;

Overwegende dat de Pensioenraad bij contra-memorije de beroepen beslissing uitvoerig heeft verdedigd;

Wat het recht betreft:

Overwegende dat klager onder de werking der sinds 1 Juli 1922 geldende Pensioenwet 1922 niet is geweest ambtenaar;

dat die wet in art. 134 het recht van inkoop voor pensioen van een tijdvak voorafgegaan aan haar in werking treden, toekent aan hem, die op het tijdstip van dat in werking treden ambtenaar is, en aan hem, die later als zoodanig wordt aangesteld, niet — zooals het klaagschrift trouwens toegeeft — aan een gepensionneerd ambtenaar;

dat evenmin uit art. 145 van voormelde wet, waarop het klaagschrift zich beroept, en waarin van een recht van inkoop voor pensioen geen sprake is, noch uit eenig ander wetsartikel een dergelijk recht voor een met ingang van 1 Juli 1922 gepensionneerd ambtenaar is af te leiden;

Overwegende dat dus de door klager ingezonden verklaring geenerlei rechtsgevolg heeft en zijn verzoek om verhooging van pen-

sioen, uitsluitend gegrond op het afleggen van die verklaring, terecht niet is ingewilligd;

Recht doende in naam der Koningin!

Bevestigd voormelde beslissing van den Pensioenraad van 14 November 1922.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 20 Maart 1923.

(1922. D. No. 90; I. No. 11).

Fungeerend-Voorzitter: Mr. B. Tellegen.

Leden: Mr. J. Th. Endtz en Mr. A. Burger.

Art. 158 der Pensioenwet 1922, Stbl. No. 240 jo. Art. 68 der Pensioenwet voor de gemeenteambtenaren 1913.

Wijze van berekening van het door een gemeente uit te keeren bedrag bedoeld in art. 158, tweede lid, van de Pensioenwet 1922.

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

de gemeente 's Gravenhage, vertegenwoordigd door haar burgemeester, Mr. J. A. N. Patijn, klaagster, voor wie ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: J. G. K., directeur van het gemeentelijk Pensioenbureau, wonende te 's Gravenhage,

tegen:

den Pensioenraad, verweerder, voor welken ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: M. J. J., commies bij dien Raad, wonende te 's Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken en gehoord de bovengenoemde gemachtigden;
Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

Overwegende dat H. A. K., die de betrekkingen bekleedde van hoofd eener openbare lagere school te 's Gravenhage en hoofd eener openbare lagere school voor vervolgonderwijs aldaar, met ingang van 1 Maart 1922 uit eerstgemelde betrekking is ontslagen en dat hem te dier zake met ingang van gemelden dag een pensioen is toegekend tot een bedrag van *f* 3080 per jaar, met ingang van 1 Juli 1922 nader vastgesteld op *f* 3150 per jaar;

Overwegende dat hem met ingang van 1 September 1922 uit

laatstgemelde betrekking ontslag is verleend en dat hem daarop voor beide betrekkingen te zamen met toepassing van art. 64 (4) der Pensioenwet 1922, een pensioen is toegekend van *f* 3616, ingaande 1 September 1922;

Overwegende dat de Pensioenraad bij beslissing van 24 November 1922 aan de gemeente 's Gravenhage heeft bericht, dat deze voor voornoemden K. als hoofd eener openbare lagere school voor vervolgonderwijs te 's Gravenhage, ingevolge art. 158 der Pensioenwet 1922 jaarlijks vóór 1 Juli aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds moet voldoen een bedrag van *f* 466;

Overwegende dat namens de gemeente 's Gravenhage tegen laatstgemelde beslissing beroep is ingesteld en tot staving daarvan in de eerste plaats is verwezen naar het aangevoerde in een ander twistgeding, betreffende gelijksoortige zaken, terwijl voorts in de tweede plaats als grond voor het beroep is aangevoerd:

dat de gemeente krachtens het bepaalde bij artikel 158, 2e lid, der Pensioenwet 1922, juncto artikel 68, 1e lid, der Pensioenwet voor de gemeenteambtenaren 1913 aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds slechts behoeft terug te betalen het gedeelte van het pensioen voor den tijd, dien bovenbedoelden persoon, in den zin van laatstgenoemde wet, in haren dienst als onderwijzer bij het herhalings- en vervolgonderwijs heeft doorgebracht;

dat de voor pensioen geldige diensttijd van K. als gemeenteambtenaar loopt van 11 Januari 1904 tot 1 September 1922, zoodat hij als zoodanig een diensttijd van 18 jaar, 7 maanden en 20 dagen in dienst der gemeente heeft doorgebracht;

dat in verband met het bepaalde bij de artikelen 64, 4e lid en 143 der Pensioenwet 1922 het gemiddelde der pensioensgrondslagen als hoofd bij het herhalings- en vervolgonderwijs over het tijdvak 1 Januari 1920—1 Maart 1922 — den datum, met ingang van welken hij als hoofd eener openbare lagere school is ontslagen — bij de berekening van zijn pensioen in aanmerking is genomen;

dat zijn pensioensgrondslagen van 1 September 1917 tot 1 September 1922 beliepen:

1 September 1917	<i>f</i> 337.50
1 October 1918	„ 624.—
1 October 1919, wedde <i>f</i> 520.—, grondslag bevestigd op	„ 624.—
1 October 1920	„ 693.33
1 September 1921	„ 832.—

dat zijn gemiddelde pensioensgrondslag over de laatste vijf jaar aan zijn ontslag voorafgegaan dus beliep *f* 616.23;

dat, indien deze Raad zich derhalve mocht plaatsen op het standpunt door de gemeente ingenomen ten aanzien van het pensioensgedeelte dat aan het fonds moet worden terugbetaald, dit zou zyn $18^{23}/_{26} \times 1/_{10}$ van *f* 616.23, zijnde *f* 192.— of bij mogelijke andere wijzen van berekening *f* 245.— of *f* 257.—;

Overwegende dat klaagster op deze gronden heeft geconcludeerd tot vernietiging van de beslissing, waartegen het beroep is gericht

en vaststelling van het door haar jaarlijks terug te betalen bedrag op *f* 192.—, subsidiair *f* 245.— of *f* 257.—;

Overwegende dat de Pensioenraad bij contra-memorie hiertegen in hoofdzaak heeft aangevoerd:

dat op grond van de artikelen 54, 56, 64 (4) en 143 der Pensioenwet 1922 het geheele pensioen van H. A. K. moest worden gesteld op *f* 3616.—;

dat krachtens art. 158 (2) dier wet de gemeente van dit pensioen moet terugbetalen het gedeelte voor den tijd, door K. in zijn functie bij het vervolgonderwijs als gemeenteambtenaar in den zin der thans vervallen Pensioenwet voor de gemeenteambtenaren 1913 in haren dienst doorgebracht;

dat zijn pensioen, ware hij alleen hoofd eener openbare lagere school geweest, *f* 3150.— zou hebben bedragen en dat het, nu hij ook de betrekking bij het vervolgonderwijs heeft vervuld, *f* 3616.— bedraagt;

dat het deel van dit bedrag voor zijn diensttijd in laatstgenoemde betrekking dus is *f* 466.—, zijnde het verschil tusschen de beide genoemde bedragen;

en dat de door de gemeente gewenschte berekening naar een middelsom van pensioensgrondslagen in de betrekking bij het vervolgonderwijs niet de juiste is;

Wat het recht betreft:

Overwegende dat klaagster bij de invoering van de Pensioenwet voor de gemeenteambtenaren 1913 ten aanzien van meergemelden H. A. K. als onderwijzer in haren dienst bij het herhalingsonderwijs, gebruik heeft gemaakt van de haar naar art. 68 (1) dier wet toegekende bevoegdheid en daardoor verplicht is geworden om van het eventueel aan dien ambtenaar ingevolge die wet toe te kennen pensioen, jaarlijks vóór 1 Juli aan het Pensioenfonds voor de gemeenteambtenaren uit te betalen de gedeelten voor den tijd in haren dienst doorgebracht;

Overwegende dat naar art. 158 (1) der Pensioenwet 1922 de gemeenten, die van de hierboven bedoelde bevoegdheid gebruik hebben gemaakt, voor het eigen pensioen der betrokken ambtenaren niet aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds behoeven bij te dragen, terwijl zij naar art. 158 (2) de in artikel 68 der Pensioenwet voor de gemeenteambtenaren 1913 bedoelde pensioensgedeelten jaarlijks vóór 1 Juli aan het fonds moeten uitkeeren;

Overwegende dat de duidelijke bewoordingen van gemeld art. 158 (2) meebrengen dat de door de bedoelde gemeenten uit te keeren bedragen dezelfde zijn, die zij zouden hebben te betalen, indien de betrokken ambtenaren waren gepensionneerd op den voet van de Pensioenwet voor de gemeenteambtenaren 1913;

Overwegende dat H. A. K. als ambtenaar bij het herhalings- en vervolgonderwijs een diensttijd heeft van 18 jaar, 7 maanden en 20 dagen of $18\frac{23}{36}$ jaar, welke tijd geheel in klaagsters dienst is doorgebracht;

Overwegende dat zijn gemiddelde pensioensgrondslag over den tijd van 1 September 1917 tot aan zijn ontslag op 1 September 1922 overeenkomstig de in het klaagschrift gegeven berekening *f* 616.23 bedraagt, zoodat het pensioen, dat hem zou zijn toegekend wanneer tijdens zijn ontslag de Pensioenwet voor de gemeenteamtbenaren 1913 nog in werking ware geweest, zou hebben bedragen;

$18^{23}/_{36}$ maal $1/_{60}$ van *f* 616.23, zijnde *f* 192.—, waaruit volgt dat het door de gemeente ingevolge art. 158 (2) der Pensioenwet 1922 jaarlijks uit te keeren bedrag op *f* 192.— moet worden vastgesteld;

Recht doende in naam der Koningin!

Stelt, met wijziging in zoover van de beslissing, waartegen het beroep is gericht, het jaarlijksch bedrag der daarbij bedoelde uitkeering vast op *honderd twee en negentig gulden*.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 26 Maart 1923.

(1923. D. No. 1; I. No. 9.)

Fungeerend-Voorzitter: Mr. B. Tellegen.

Leden: Mr. J. Th. Endtz en Mr. A. Burger.

Art. 14, 2de lid Pensioenwet voor de Zeemacht 1922 (Staatsblad No. 65).

Moet bij de vaststelling van den pensioensgrondslag rekening worden gehouden met de door klager ingevolge K. B. van 16 October 1919 No. 51 genoten toelage van ongeveer f 500 per jaar?

Neen, daar uitdrukkelijk in dat K. B. is bepaald dat de toelage wordt gegeven voor voeding en meerdere bedrijfskosten.

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

J. A., te Scheveningen, gemeente 's-Gravenhage, klager, niet verschenen,

tegen:

den Minister van Marine, verweerder, niet verschenen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken;

Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

Overwegende dat aan voornoemden J. A., voorheen machinist bij

de Koninklijke Marine, bij Koninklijk besluit van 11 Augustus 1922 ter zake van langdurigen dienst een pensioen is toegekend van *f* 2932.— 's jaars met ingang van 15 Juli 1922, berekend naar een jaarlijksch tractement van *f* 3804,16, vermeerderd met *f* 60.— aan andere inkomsten (vrije geneeskundige hulp);

Overwegende dat op zijn verzoek aan de Koningin om herziening van dit pensioen, gegrond op zijne meening dat een door hem ter zake van zijn arbeid aan boord van het opnemingsvaartuig „Hydrograaf” genoten jaarlijksche toelage van gemiddeld *f* 500.— mede voor de berekening van zijn pensioensgrondslag in aanmerking had moeten worden genomen, de Minister van Marine bij beslissing van 28 December 1922 met machtiging van de Koningin afwijzend heeft beschikt, onder mededeeling van het ter zake door den Militairen Pensioenraad uitgebrachte advies, luidende:

„De Militaire Pensioenraad,

Overwegende, dat de door belanghebbende genoten toelage aan boord van bovengenoemd vaartuig is vastgesteld voor voeding en meerdere bedrijfskosten;

dat in zijn pensioensgrondslag rekening is gehouden met het voor hem vastgestelde tractement bij plaatsing aan wal zonder vrije woning;

dat in dit tractement de waarde van de vrije voeding bij de Marine is begrepen;

dat derhalve het deel van bovengenoemde toelage, dat strekte als vergoeding voor voeding, bij de vaststelling van den pensioensgrondslag buiten beschouwing moet blijven;

dat het overige deel strekte ter vergoeding van meerdere kosten aan slijtage van kleding enz.;

dat ingevolge het bepaalde in het 2e lid van artikel 14 der Pensioenwet voor de Zeemacht 1922 (Staatsblad No. 65) als inkomsten of baten niet wordt aangemerkt, hetgeen de militair kan geacht worden te genieten als vergoeding van door hem te dragen kosten;

is van oordeel, dat er geen termen zijn om het verzoek van den belanghebbende in te willigen en heeft derhalve onder overlegging van de stukken, de eer. Uwer Majesteit eerbiedig in overweging te geven daarop afwijzend te beschikken.”;

Overwegende dat voornoemde J. A., van deze beslissing tijdig in beroep gekomen, bij klaagschrift heeft aangevoerd:

„dat de genoten toelage aan boord van het Opnemingsvaartuig „Hydrograaf” genoten moet zijn voor meerdere diensten, daar de dienst van dat vaartuig buitengewoon zwaar is en niet te vergelijken met dien op de oorlogschepen;

dat van meerdere bedrijfskosten geen sprake is en het verwonderlijk lijkt, waar requestrant van begin 1911 aan boord van bovengenoemd vaartuig diende, hij, noch een der andere opvarenden, ooit geweten heeft, dat deze toelage verstrekt werd voor meerdere slijtage aan plunje, enz., het zou ook moeilijk te constateeren zijn, waaraan deze meerdere slijtage was te wijten; integendeel was er

mindere slijtage, want het was hem geoorloofd aan boord burgerkleding te dragen;

dat een militair der Zeemacht geniet een tractement aan boord + vrije voeding of een tractement bij plaatsing aan den wal; deze betalingen zijn aan elkaar gelijk te stellen, daar het tractement bij plaatsing aan wal grooter is (voor ondergeteekende *f* 300.—) dan het tractement aan boord en is dus, zooals in het advies van den Militairen Pensioenraad ook terecht staat, de waarde van de vrije voeding bij de Marine in dit tractement voor plaatsing aan wal inbegrepen;

dat hij echter genoot een tractement voor plaatsing aan wal en bovendien nog *f* 500.— daarenboven, wat bij de Zeemacht een unicum is, daar hij zodoende *f* 500.— per jaar meer salaris had dan zijne ranggenooten, hetzij deze geplaatst zijn aan boord, genietende een tractement voor plaatsing aan boord met vrije voeding, hetzij geplaatst aan den wal, genietende een tractement voor plaatsing aan wal”;

Overwegende dat klager op deze gronden den Centralen Raad van Beroep heeft verzocht, zijn pensioensgrondslag te willen doen herzien en te brengen op *f* 4365.—;

Overwegende dat geen contra-memorïe is ingediend;

Wat het recht betreft;

Overwegende dat de eenige vraag, die partijen verdeeld houdt, is of al dan niet terecht bij de vaststelling van klagers pensioensgrondslag, waarnaar het hem toegekende pensioen is berekend, geen rekening is gehouden met de door hem genoten hierboven vermelde toelage;

Overwegende dat de bedoelde toelage, over het laatste jaar van klagers werkelijken dienst als militair bij de Zeemacht bedragende *f* 2.50 per dag, door hem is genoten ingevolge het bepaalde bij Koninklijk besluit van 16 October 1919, No. 51, in welk besluit uitdrukkelijk is bepaald, dat de toelage wordt gegeven voor voeding en meerdere bedrijfskosten;

Overwegende dat tegenover die uitdrukkelijke bepaling deze Raad niet bevoegd is om uit te maken of klagers betrekking aan boord van het opnemingsvaartuig al dan niet extra kosten voor hem medebracht, doch zich moet plaatsen op het standpunt, dat de toelage diende als vergoeding van door klager te dragen kosten, zoodat zij naar het slot van art. 14 (2) der Pensioenwet voor de Zeemacht 1922, S. 65 niet wordt aangemerkt als een door hem genoten inkomst of bate en dus terecht bij de vaststelling van zijn pensioensgrondslag niet in aanmerking is genomen;

Recht doende in naam der Koningin!

Stelt vast, dat de beslissing, waartegen het beroep is gericht, zal behooren te worden gehandhaafd.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 26 Maart 1923.

(1923. D. No. 2; I. No. 18.)

Fungeerend-Voorzitter: Mr. B. Tellegen.

Leden: Mr. J. Th. Endtz en Mr. A. Burger.

*Art. 3; 40 (1) a. jo. art. 134 (1) Pensioenwet 1922, Stbl. No. 240.
Kan een ambtenaar de dienstdtijd als onbezoldigd rijksveldwachter voor pensioen inkoop? Neen, want een onbezoldigd rijksveldwachter is geen ambtenaar in den zin van art. 3 der Pensioenwet 1922; ook de Instructie voor de onbezoldigde rijksveldwachters geeft geen recht op de hoedanigheid van ambtenaar.*

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

M. B., te Heerlen, klager, niet verschenen,

tegen:

den Pensioenraad, verweerder, niet verschenen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken;

Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

Overwegende dat de Pensioenraad, onder dagteekening van 20 Januari 1923 beschikkende op een verzoek van voormelden M. B., opzichter bij het openbaar slachthuis te Heerlen, om inkoop voor pensioen van zijn dienstdtijd van 20 October 1910 tot 20 September 1916 als onbezoldigd Rijksveldwachter;

gelet op artikel 134 juncto artikel 40, eerste lid *b* der Pensioenwet 1922 (Staatsblad no. 240);

Overwegende dat de vervulling van de betrekking van onbezoldigd Rijksveldwachter den adressant geen recht gaf op, en onmiddellijk gevolgd werd door, de hoedanigheid van ambtenaar;

aan den adressant heeft medegedeeld, dat zijn verzoek niet voor inwilliging vatbaar is;

Overwegende dat voornoemde M. B. van deze beslissing tijdig in beroep gekomen bij klaagschrift als zijn meening heeft te kennen gegeven, dat volgens de Instructie van Onbezoldigd Rijksveldwachter de dienst als zoodanig doorgebracht, voor Pensioen in aanmerking komt en op dien grond dezen Raad heeft verzocht, daarover uitspraak te doen;

Overwegende dat geen contra-memorïe is ingediend;

Wat het recht betreft:

Overwegende dat de onbezoldigde Rijksveldwachter niet is ambtenaar in den zin van art. 3 der Pensioenwet 1922, daar aan die betrekking niet verbonden is een wedde uit de inkomsten van Rijk, provincie, gemeente, waterschap, veenschap of veenpolder;

Overwegende dat die betrekking geen recht geeft op de hoedanigheid van ambtenaar, zijnde van zoodanig recht in de Instructie voor de onbezoldigde Rijksveldwachters geen sprake;

Overwegende dat dus naar art. 40 (1) onder letter *a* in verband met art. 134 (1) der Pensioenwet 1922 de tijd, dien een ambtenaar in de bedoelde betrekking heeft doorgebracht, niet voor pensioen kan worden ingekocht;

Overwegende dat dus de bestreden beslissing juist is, afgezien van de al of niet juistheid der daarin opgenomen overweging, dat de bedoelde betrekking niet onmiddellijk werd gevolgd door de hoedanigheid van ambtenaar;

Recht doende in naam der Koningin!

Bevestigt de beslissing, waartegen het beroep is gericht.

I N H O U D.

	Blz.
Afscheid A. A. van Ameyden Sr.	442
Algemeen Reglement Vervoer. Volgens het — op de spoor- wegen is het springen op de treeplank van een trein die reeds in beweging is, niet strafbaar, ook niet volgens andere wet of verordening.	89
Ambtenaar. Het als — aannemen van een gift, wetende dat zij hem gedaan wordt ten einde hem te bewegen om in strijd met zijn plicht, in zijne bediening iets na te laten	85
— Dienstbetrekking tusschen Staat en —	215
Zie ook	193
Ameyden Sr. Afscheid A. A. van —	442
Arbeidsovereenkomst. Is de dienstbetrekking tusschen Staat en ambtenaar een — in den zin der wet van 13 Juli 1907 (Stbl. 193)?	193
— Onderschrift van H. d. J. in W. v. h. R. no. 10927 om- trent bovenstaande vraag	215
Armee. Onder — in art. 2 C. W. L. is ook het Nederlandsch- Indisch leger begrepen	518
Arrest. Schrijven van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht van 19 Juni 1923 La. B. no. 47, aan Officieren- Commissaris in verschillende garnizoenen der Landmacht omtrent eigenmachtig ontslaan uit — van krijgsraad-arres- tanten.	106
Arrondissementen. Militaire — en militaire auditiën. Nieuwe verdeeling van het Rijk in drie militaire arrondissementen met hoofdplaatsen 's Gravenhage, Arnhem en 's Hertogen- bosch	101
— Vereeniging van het Rijk in Europa tot één Militair Ar- rondissement	565
Auditiën Militaire. Zie Arrondissementen.	
Begrafenis. De — van den Haagschen Krijgsraad	575
Beroepskeuze. Opvoedkundige brochures no. 1 door C. L. van der Graaf	466
Bestraffing van militairen (oorlogsbegrooting 1923)	329
Bestuursorganisatie op economischen grondslag (Mr. Dr. H. J. Romeijn).	141
Beusekom. Dr. F. C. van — †	202
Bevoegdheid. Relatieve competentieregeling bij de Landmacht — De relatieve — van de krijgsraden bij de landmacht met betrekking tot klachtzaken wordt beheerscht door art. 134 R. L.	9 69

	Blz.
Bezuiniging bij de Militair-rechterlijke macht (Dr. W. Boekhoudt)	27
— Als voren, mededeeling van de redactie naar aanleiding van het ingezonden stuk van Dr. Th. Evekink in no. 10868 van het Weekblad van het Recht	127
— Als voren (Justitiebegroting 1923).	319
— Inwerkingtreding van de wet houdende eenige maatregelen van — betreffende de militair-rechterlijke macht	567
Boekhoudt. Dr. W. — Bezuiniging bij de militair-rechterlijke macht.	27
— De Rechtspleging bij de Landmacht in Nederl. Indië en de Provisioneele Instructie voor het H. M. G. aldaar	231
Competentie. Zie bevoegdheid.	
Conclusie van eisch en nog iets.	300
Degradatie. Hoewel tot opleggen van de straf van — zeer zeker termen aanwezig zijn, deze niet opgelegd in verband met het feit dat beklaagde zich gedurende de ruim anderhalf jaar, die tusschen het plegen van het feit en de einduitspraak zijn verlopen, goed heeft gedragen en hem zelfs een bijzondere post van vertrouwen werd opgedragen	85
Denteneer. M. J. H. — Rechtspraak en Rechtslitteratuur 1911—1920, verzameld uit het W. v. h. R.	368
Desertie. Vrijspraak, omdat beklaagde tijdens de oproeping voor opkomst onder de wapenen met spoed, niet gevestigd was te Tiel, noch gebleken is dat de oproeping aldaar te zijnen aanzien is gedaan (gelijk was tenlastegelegd), zijnde hij te dien tijde gevestigd te Wijk bij Duurstede. Opnieuw vervolgd op een gelijklopende telastlegging, behoudens dat hij tijdens de oproeping zou zijn gevestigd geweest te Wijk bij Duurstede en ook door den burgemeester van die gemeente zou zijn opgeroepen, op grond van den regel: „non bis in idem” wederom vrijgesproken	55
— Veroordeeling, ofschoon gedaagde, door zwervende te zijn, geen kennis heeft genomen van zijne, bij openbare kennisgeving, gedane oproeping voor den werkelijken dienst. Anders krijgsraad, die hierin aanleiding had gevonden aan te nemen dat gedaagde de reden zijner afwezigheid ten genoegen des rechters had bewezen.	77
— Vrijspraak, omdat beklaagde is opgeroepen voor den werkelijken dienst in de gemeente Brunssum waar hij nog in het verlofgangersregister stond ingeschreven, en niet in Maastricht waarheen hij was verhuisd, en waar verzuimd werd hem in het verlofgangersregister in te schrijven; op grond hiervan is het aannemelijk, dat hij van de gedane oproeping geen kennis heeft genomen	181

— Krijgsraad veroordeelt een „landstormplichtige” wegens „Eerste desertie in tijd van vrede, gepleegd door een soldaat enz.” terwijl in hooger beroep blijkt dat beklaagde, tijdens het plegen van het feit den korporaalsrang bekleedde. Wijziging van de qualificatie, degradatie opgelegd	264
— Vrijspraak, omdat in art. 60 Militiebesluit II <i>wel</i> bepaald werd dat de dienstplichtige aan wien uitstel van eerste oefening was verleend, zich moest melden op den dag volgende op dien waarop het uitstel eindigde, doch <i>niet</i> de wijze waarop te zijner kennis moest worden gebracht de opkomst in werkelijken dienst voor eerste oefening. Dit had moeten geschieden bij openbare kennisgeving door den betrokken burgemeester, doch zulks is niet geschied. Bovendien moet beklaagde ook worden vrijgesproken op dezen grond: dat het feit na 1 Maart 1922 is gepleegd, en Militiebesluit II en Militiewet daarvoor niet meer gelden, terwijl art. 68 van het Dienstplichtbesluit eene persoonlijke kennisgeving van den burgemeester voorschrijft, doch ook die kennisgeving niet is geschied	406
— Een — (ongoorloofde afwezigheid) moet geacht worden mede daàr te zijn gepleegd, waar de zonder vergunning afwezige zich tijdens zijne afwezigheid heeft opgehouden	518
— gepleegd door een voorwaardelijk veroordeelde gedurende den proeftijd (Legerorder)	568
Detacheering. Krijgstuchtelijke strafbevoegdheid bij —	386
Dienstbetrekking tusschen Staat en Ambtenaar	193
— Als voren	215
Dienstplichtwet. De — voorzien van aantekeningen door A. J. Groustra en P. W. Oosterhoff	367
Dienstweigering. De order om „te bed te gaan” door den sergeant van de week, des avonds, na het avondappel te ongeveer 10½ uur op de slaapzaal gegeven aan beklaagde, die zich buiten zijn bed bevond, betrof een dienstverrichting	273
Dijk, J. J. C. van. —. Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht, voorzien van aantekeningen. Tweede Druk	366
Eisch. Conclusie van — en nog iets	300
Erkenning van een kind waarvan men <i>niet</i> de vader is als zijn natuurlijk kind	591
Fayolisme. Zie bestuursorganisatie	
Franken. D. B. A. —. Het onmiddellijkheidsbeginsel in het militair strafproces.	169
Garnizoenen. Aanwijzing van — voor voormalige dienstplichtigen van den Landstorm en buitengewone dienstplichtigen	200
Geldboete. Art. 74 W. v. Sr.	207, 451, 468, 515
Gemeentelijke politieverordening. Overtreding van het voor-	

schrift van de — van Oost- en West-Souburg, betreffende het schoonhouden van de goot door den bewoner van een perceel is niet vatbaar voor krijgstuuchtelijke afdoening	83
— Overtreding van art. 37 van de — van Princenhage.	57
— id. van de — van Hooge- en Lage-Zwaluwe	184
Georganiseerd Overleg bij de Zeemacht (marinebegrooting 1923)	323
— id. (Kon. Besluit van 28 December 1922, Stbl. n ^o . 746, houdende voorloopige voorzieningen hieromtrent)	437
Gift. Zie ambtenaar.	
Graaf. C. L. van der —. Opvoedkundige Brochures n ^o . 1, over Beroepskeuze.	466
Groustra. A. J. — en P. W. Oosterhoff. De Dienstplichtwet voorzien van aantekeningen	367
Heeris. W. H. Toevoeging van den Officier van Administratie te kl. K. M., W. H. — aan den redacteur Dr. L. M. Rollin Couquerque	108
Hervorming van het strafstelsel. (Justitiebegrooting 1923) .	319
Honorarium. Verhooging van het — voor ingekomen bijdragen	18
Hooger beroep van een strafoplegger in een klachtzaak . . .	186
— na 1 Januari 1923 van feiten in eersten aanleg vóór dien datum gestraft. Toepassing van de desbetreffende bepalingen der Invoeringswet Mil. Straf- en Tuchtrect	524, 527
— Indien de rechter in eersten aanleg onbevoegd was over gedaagde te erkennen, kan de rechter in — daartoe nooit bevoegd worden. Op gedaagde is dan ook in — na 1 Maart 1922, art. 74 der Militiewet toepasselijk	268
Hoog Militair Gerechthof. Benoeming van Mr. H. W. van Sandick tot President van het —	16
— Als voren	204
— Installatie van Mr. H. W. van Sandick als President van het —	114
— Regeling ter voorziening in de kosten van huishoudelijken en administratieven aard van het — en van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht. (Kon. Besluit van 7 Juli 1921 n ^o . 870)	18
— De Provisioneele Instructie voor het — van Nederl.-Indië en de Rechtspleging bij de Landmacht aldaar	109, 457
— De militaire leden van het — (Mr. H. W. van Sandick).	140
— De Rechtspleging bij de Landmacht in Nederl.-Indië en de Provisioneele Instructie voor het — van Nederl. Indië door Dr. W. Boekhoudt	231
— De Rechtspleging voor het —. Verzoekschrift gezonden aan den Minister van Justitie door de Vereeniging van Advocaten, geadmitteerd bij het —	214
— Tijdelijke voorziening in de vacature van Griffier bij het —	568

Huwelijk. Het zonder toestemming van zijn korpscommandant in het — treden door een onderofficier van de landmacht is krijgstuuchtelijk strafbaar	71
— van een maréchaussée zonder toestemming	461
Inhouding Soldij. Toepassing van de bijkomende straf van — bij de Landmacht (Legerorder)	569
Inkoop diensttijd. Inkoop voor pensioen van den tijd door een ambtenaar in eene onbezoldigde betrekking doorgebracht kan alleen plaats hebben wanneer de vervulling van de betrekking <i>recht geeft</i> op de hoedanigheid van ambtenaar.	433
— voorafgaande aan het tijdstip van inwerkingtreding van de Pensioenwet 1922, kan slechts plaats hebben door hem die op 1 Juli 1922 ambtenaar was of het daarna werd, niet door hem die op 1 Juli 1922 werd gepensionneerd	651
— als onbezoldigd rijksveldwachter is onmogelijk, want een onbezoldigd rijksveldwachter is geen ambtenaar in den zin van art. 3 der Pensioenwet 1922	659
Installatie van Mr. H. W. van Sandick als President van het Hoog Militair Gerechtshof	114
Insubordinatie. Feitelijke — buiten dienst.	524
Interpellatie over het nieuwe Reglement betreffende de krijgstuuch in de Tweede Kamer der Staten-Generaal door den Heer K. ter Laan (Oorlogsbegrooting 1923).	329
Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht en de Militaire Pensioenwetten 1922 (zie ook onder „Inwerkingtreding”).	15
Inwerkingtreding van de nieuwe militaire strafwetten	138
— id. id. (Legerorder hieromtrent)	456
— id. id. Toepassing van de bepalingen betreffende strafbare feiten vóór den dag der — begaan en na dien dag berecht	524, 527, 636
— van de wet houdende eenige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht.	567
Inzenden v. processen-verbaal. Art. 74 W. v. Sr. en het — tegen militairen door politie-ambtenaren (Mr. P. J. Stigter)	468
Jaarwedden van de leden van de militair-rechterlijke macht	567
Jongh, J. B. de —. De militaire straf	579
Kempen, P. A. — Uittreden van den Officier van Administratie 1ste kl. K. M. — uit de redactie	108
—. Militair Straf- en Tuchtrecht, vierde deel	139
Klachtproces. De relatieve bevoegdheid van de krijgsraden bij de landmacht met betrekking tot de behandeling van klachtzaken wordt beheerscht door art. 134 R. L.	69
—. De commandeerende officier, onder wien klager op het tijdstip van straffen ressorteert, is tot straffen bevoegd, niet degene onder wiens bevelen hij diende toen het feit gepleegd werd	262

- Een sergeant der Politietroepen kan volgens het Reglement van Krijgstucht voor het Krijgsvolk te Lande worden gestraft voor eene tekortkoming onverschillig of die betreft den militairen dienst in engeren zin des woords, dan wel de z.g. justitieele dienst, zooals die is geregeld in de algemeene Instructie voor de politietroepen. Anders Krijgsraad . . . 186
- Hooger beroep van den strafoplegger in een klachtzaak . 186
- Is een feit krijgstuchtelijk gestraft en wordt het, nadat de krijgstuchtelijke straf geheel is ondergaan, ook nog strafrechtelijk vervolgd, dan komt de disciplinaire straf niet te vervallen en behoort deze dus evenmin als de strafreden, uit de straffenlijst te worden verwijderd 189
- Cumulatie van administratieve maatregel en krijgstuchtelijke straf. Het plaatsn in de tweede klasse van passagieren is eene administratieve maatregel, welke toepassing bij het bepalen van de krijgstuchtelijke straf niet in aanmerking komt 277
- Het eerst door klagers, aan den strafoplegger, mededeelen dat zij geen toelichting tot hunne klachten hadden te geven en het daarna rechtstreeks aan het H. M. G. indienen van memoriën van toelichting is onregelmatig en, uit een militair oogpunt, onbehoorlijk 392
- Een strafoplegger is, nadat de gestrafte over de bestraffing een klacht heeft ingediend, onbevoegd eenige wijziging in de opgelegde straf aan te brengen 627
- Klachtzaken. (Behandelde).** In het huwelijk treden door een onderofficier van de landmacht zonder toestemming van zijn korpscommandant 71
- Het openbaarmaken in een tijdschriftartikel van feiten en omstandigheden die hem in zijne betrekking bekend waren door een wachtmeester der maréchaussée zonder daaromtrent van te voren het oordeel te vragen van zijn districtscommandant 79
- Het doen van eene onware mededeeling door een wachtmeester der maréchaussée in zijn verantwoording (omtrent het bovenstaande) aan zijn commandant 79
- Het niet schoonhouden door den bewoner van de goot vóór het door hem bewoonde perceel 83
- Het door een Sergeant van de politietroepen, nemen van onvoldoende maatregelen ter nasporing van een strafbaar feit 186
- Het zenden aan den Minister van Oorlog, door klagers, als voorzitter en secretaris van een afdeeling eener vereeniging, van een telegram, tot welke verzending door eene vergadering dier afdeeling was besloten, terwijl de inhoud van dat telegram strijdig is met den eerbied door militairen aan dien minister verschuldigd. 392
- Het als voorzitter van eene vergadering, de totstandkoming bevorderen en de aanneming bepleiten van een motie,

bestemd o.a. voor den Minister van Oorlog en voor de pers, terwijl in die motie o.m. voorkomt de uitdrukking: dat eene handeling van den Minister van Oorlog als een schreeuwend onrecht wordt aangevoeld	409
— Het als matroos 1e klasse, opstellen en ter verzameling van handteekeningen aan de bakken uitdeelen van een verzoekschrift, ten behoeve van matrozen in opleiding, tot het verkrijgen van eene vergunning om zonder toezicht in het buitenland te mogen passagieren, terwijl reeds op een ter zake ingediend algemeen verzoek, dat ongepast werd geoordeeld, afwijzend was beschikt	521
— Het als C. Ct. op eene opgave van personen, geschikt tot het volgen van den cursus voor verlof-officieren, vermelden van den naam van een dienstplichtige die niet voldoet aan de gestelde eischen van wetenschappelijke ontwikkeling, onder verzachtende omstandigheden	627
— Het nalaten van het treffen van maatregelen, althans van het plegen van overleg met zijn collega's omtrent het voorzien in zijn dienst, door een luitenant der huzaren, die voor particuliere zaken vrijstelling van dienst had verzocht en die bij indiening van dat verzoek zijn eskadronscommandant ook niet opmerkzaam had gemaakt op de omstandigheid dat in de waarneming van zijn dienst nog moest worden voorzien.	632.
Kosten (huishoudelijke) H. M. G. Regeling ter voorziening in de kosten van huishoudelijken en administratieven aard van het H. M. G. en van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht (Kon. Besl. van 7 Juli 1921 n ^o . 870)	18
Krol van der Hoek. D. G. — †	109
Krijgsraad. Benoeming van den President van den — te 's Gravenhage Dr. G. van Slooten Azn., tot Raadsheer in het Gerechtshof aldaar	108
— De begrafenis van den Haagschen —	575
Krijgsraad-arrestanten. Eigenmachtig uit arrest ontslaan van — door Officieren-Commissaris	106
Krijgsraden van de Landmacht. Leden van en Secretarissen bij — te benoemen voor langeren tijd dan één jaar. Geen gepensioneerde officieren benoemen	13
— Militaire leden van —	460
Krijgstucht	456
Laan K. ter —. Interpellatie over het nieuwe Reglement betreffende de krijgstucht in de Tweede Kamer der Staten-Generaal (Oorlogsbegroting 1923)	329
— Vragen aan den M. v. O. gesteld over Huwelijken van Maréchaussées zonder toestemming	461
Landstorm. Aanwijzing van garnizoenen voor voormalige dienstplichtigen van den —	200

	Blz.
Landstormplichtige. Het woord — houdt niet noodzakelijk in dat de betrokkene geen rang bekleedt, daarmee kan ook in het algemeen de soort dienstplichtigheid worden aangeduid.	264
Landstormverbanden. Indeeling van afdeelingen van de — bij verschillende garnizoenen	104
(Min. Beschikking van 15 Juni 1922, IIe afd. no. 146).	
Lossen dienst. Ten aanzien van het afgeven der verklaring bedoeld in den slotzin van art. 3 sub 2 der Pensioenwet 1922 heeft de Pensioenraad zich enkel door overwegingen van doelmatigheid te laten leiden, door het weigeren van een zodanige verklaring wordt geen recht van het verzoekende gezag of van de betrokken personen gekrenkt. De C. R. v. B. mist de bevoegdheid tot afgifte van zulk een verklaring. . .	550
— . Leerling-verpleegsters en leerlingen-kraamdiploma werkzaam in de Gemeenteziekenhuizen te 's Gravenhage zijn geen personen in —	553
— . Tijdelijk bij den wegeaanleg werkzaam gestelde opzichters in de gemeente Wonseradeel zijn niet in — maar in tijdelijken dienst	559
Mandament tot dagvaarding zonder dat blijkt of beklagde naar den militairen rechter is verwezen	184
— . Weigering van het gevraagde — in persoon tegen den commandant van een oorlogsschip, op grond dat geen voldoende feiten zijn gesteld	388, 518
Maréchaussées. Huwelijken van — zonder toestemming . .	461
Maximum-snelheid. Vrijspraak van het te laste gelegde rijden met een motorrijtuig met grooter snelheid dan 12 K.M. per uur op den openbaren weg in de bebouwde kom der gemeente Princenhage, omdat wel een bord aanwijzende de — is geplaatst, maar die plaatsing niet is geschied ingevolge besluit van den gemeenteraad (art. 37 van de algemeene Politieverordening van die gemeente houdt in verbod tot rijden met grooter snelheid dan 12 K.M. per uur op door den Raad bepaaldelijk aan te wijzen gedeelten van den openbaren weg)	57
— . Vrijspraak van het ten laste gelegde rijden met een motorrijtuig met grooter snelheid dan 15 K.M. per uur wegens onvoldoende bewijs, omdat voor het controleeren van de snelheid van een motorrijtuig het onvoldoende is dat van een meetlijn van 50 M. lengte het begin en het eindpunt door één persoon worden opgenomen.	184
Menschenroof.	279
Militaire Leden van het Hoog Militair Gerechtshof (door Mr. H. W. van Sandick)	140
— van krijgswaarden.	460
Militaire Pensioenwetten 1922. De invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht en de —	15
Militaire Rechtspleging in Suriname en in Curaçao	1, 295

	Blz.
Militaire Rechtspraak	453
— in Sovjet-Rusland	584
Militaire Strafwetten . Inwerkingtreding van de nieuwe — .	138
— . Uitgave van het vierde deel van Prof. van der Hoevens Militair Straf- en Tuchtrecht	139
— . Verzameling van —	229
— voor Suriname en Curaçao	295
Militair-rechterlijke Reserve	455
Militie . Voor bekendmaking aan miliciens dat zij onder de militaire tucht staan (art. 74 der vervallen Militiewet) is vol- doende dat een desbetreffende mededeeling voorkomt op een persoonlijk aan hen afgegeven kennisgeving overeenkomstig model J van het Militiebesluit II (Koninkl. Besluit van 5 Augustus 1912 Stbl. no. 276)	268
Motor- en Rijwielwet . Zie maximum-snelheid en verkeers- regeling.	
Motor- en Rijwielreglement . Art. 33 —. De zinsnede in de telastelegging: „toen een of meer hem achteroprijdende wiel- rijders geluidsignalen met de bel gaven” drukt voldoende duidelijk uit dat die signalen door de <i>bestuurders</i> der rijwie- len <i>tijdig</i> werden gegeven	625
Natuurlijk kind . Het als zijn — erkennen van een kind waar- van men de vader <i>niet</i> is	591
Niet-ontvankelijkverklaring van klager in zijn beroep, wegens het niet in acht nemen van de termijn genoemd in art. 127 sub 1 Pensioenwet 1922 Stbl. no. 240	643
— . Een brief, slechts strekkende tot het bekomen van in- lichtingen, kan geen aanleiding geven tot een voor beroep vatbare beslissing van den Pensioenraad	644
— . Eene weigering tot aannemen van een bij deurwaarders- exploit aan den Pensioenraad aangeboden bedrag door den Voorzitter van den Pensioenraad, is geen beslissing waar- tegen beroep op den C. R. v. B. open staat	649
Officier-Commissaris bij krijgswaarden van de Landmacht. Be- noeming van — voor langere tijd dan één jaar en in overleg met den president van den krijgswaard	13
Officiersopleiding (Bladvulling)	465
Onbevoegdheid . Bij beslissing dat het C. W. W. niet op ge- daagde van toepassing is, moet de rechter niet verklaren dat er geen recht tot strafvordering aanwezig is en beklagde dientengevolge vrijspreken, doch zich onbevoegd verklaren over gedaagde te erkennen	268
Ongeoorloofde afwezigheid . Opzettelijke —	527
Ongrondwettigheid . Is art. 17 van het Reglement betreffende de Krijgstucht (nieuw) ongrondwettig?	217, 305, 323, 329
Onmiddellijkheidsbeginsel . Het — in ons militair strafpro- ces (J. H. van Warmeskerken).	21, 479

	Blz.
— Het — in het militair strafproces (D. B. A. Franken) . . .	169
— Het —	458
Oproeping voor opkomst onder de wapenen met spoed	55
— voor werkelijken dienst 77, 181,	406
Oosten Slingeland , Mr. Dr. G. L. van — Regtspleging voor het Krijgsvolk te Lande, opgehelderd door de Jurisprudentie van het H. M. G.	19
Oosterhoff , P. W. — en A. J. Groustra. De Dienstplichtwet voorzien van aanteekeningen	367
Openbaarmaken in een tijdschriftartikel van feiten en omstan- digheden die hem in zijn betrekking bekend waren door een wachtmeester der maréchaussée	79
Organen van Personeelsbonden . Verbod tot lezing van — aan boord van Hr. Ms. Schorpioen (Marinebegrooting 1923)	323
Overgangsbepalingen van de nieuwe pensioenwetten	434, 644 651, 653
Overleg . Georganiseerd — bij de zeemacht	323, 437
Overleg in personeelsaangelegenheden aan boord van oor- logsschepen (marinebegrooting 1923)	323
Overweg . Het begrip — is een feitelijk begrip, waarschuwings- borden zijn geen vereischte	542
Overwerk . Vaststelling van den pensioensgrondslag van hen die op 1 Juli 1922 zijn aangesteld tot een betrekking waar- aan een vast loon is verbonden, doch die tevens inkomsten wegens — genieten, moet plaats hebben overeenkomstig art. 31 K. B. van 11 Juli 1922 (Stbl. no. 44).	562
Passagieren . Het plaatsen in de tweede klasse van — is eene administratieve maatregel, welke toepassing bij het bepalen van de krijgstuchtelijke straf niet in aanmerking komt	277
Pensioensgrondslag . Ook een tijdelijk ambtenaar niet vallen- de onder de uitzonderingen genoemd in art. 3 sub 1 der Pen- sioenwet 1922 is ambtenaar in den zin dier wet; voor hem behoort dus een — te worden vastgesteld	559
— Vaststelling van den — van hen die op 1 Juli 1922 zijn aangesteld tot een betrekking waaraan een vast loon is ver- bonden, doch die tevens inkomsten wegens overwerk ge- noten, moet plaats hebben met toepassing van art. 31 Kon. Besluit van 11 Juli 1922 (Stbl. n ^o . 44)	562
— Bij vaststelling van den — moet geen rekening worden gehouden met een toelage genoten op grond van het K. B. van 16 October 1919 no. 51, daar uitdrukkelijk in dat K. B. is bepaald dat de toelage wordt gegeven voor voeding en meerdere bedrijfskosten	656
Pensioenwetten . Toepassing van militaire en burgerlijke — .	429
— Overgangsbepalingen van de nieuwe —	434, 644, 651, 653
— De Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht en de Militaire — 1922	15

Pereira D. Opmerking naar aanleiding van J. B. de Jongh's bijdrage in het Tijdschrift voor Ervarings-Opvoedkunde, over „De militaire straf”	584
Processen-verhaal. Art. 74 W. v. Sr. en het inzenden van — tegen militairen door politie-ambtenaren (Mr. P. J. Stigter)	468
Provisioneele Instructie. Zie Hoog Militair Gerechtshof.	
Rechtsgeleerde studie bij de Landmacht	204
— bij de Zee- en Landmacht	299
Rechtspleging. Militaire — in Suriname en Curaçao	1, 295
— voor de Landmacht, opgehelderd door de Jurisprudentie van het H. M. G. (Mr. Dr. G. L. van Oosten Slingeland)	19
— Vaststelling van de — bij de Landmacht in Nederl.-Indië en van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof aldaar	109
— bij de Landmacht in Nederl.-Indië en de Provisioneele Instructie voor het H. M. G. aldaar, (Dr. W. Boekhoudt)	231
— voor het Hoog Militair Gerechtshof. Verzoekschrift door de Vereeniging van Advocaten, geadmitteerd bij het H. M. G. hieromtrent gezonden aan den Minister van Justitie	214
Rechtspraak en Rechtslitteratuur 1911—1920 verzameld uit het W. v. h. R. door M. J. H. Denteneer	368
— Militaire	453
— id in Sovjet-Rusland	584
Rechtstoestand van reserve-officieren in werkelijken dienst	423, 425, 640
Rectificatie	518
Redactie. Wijziging in de —	108
Reglement Krijgstucht (nieuw). Is art. 17 strijdig met grondwet of wet?	217, 305
— (Marinebegrooting 1923)	323
— (Oorlogsbegrooting 1923. Interpellatie K. ter Laan)	329
— Art. 23, 2de lid	513
Reis- en verblijfkosten. Vergoeding voor — aan beklaagden die voor den krijgsraad moeten verschijnen (Verslag Algem. Rekenkamer over 1921)	317
Reserve. Militair-rechterlijke	455
Reserve-officieren. Ook — zijn gerechtigd tot de in art. 73 Regt. van Admie. bij de Landmacht (K. B. van 6 Juni 1916, no. 25) bepaalde vergoeding van de kosten van eerste aanschaffing van dienstpaaarden, tijdens de mobilisatie.	425
zie ook 423 en 640	
Romeijn. Mr. Dr. H. J. — Bestuursorganisatie op ecomischen grondslag.	141
Samenloop. Bij — van krijgstuhtelijke vergrijpen en een strafbaar feit behoort de rechter, wanneer die krijgstuhtelijke vergrijpen te zelfder tijd zijn gepleegd en verband houden	

met het feit waarvoor beklaagde strafrechtelijk wordt vervolgd, bij het bepalen der straf ook de krijgstuuchtelijke vergrijpen in aanmerking te nemen	189
— Toepassing van art. 57 Swb. bij schuldigverklaring aan meerdere feiten, terwijl tegen één dezer feiten gevangenisstraf is bedreigd in het Mil. Swb. en tegen andere gevangenisstraf in het Swb.	527
Sandick. Mr. H. W. van —. Benoeming van — tot President van het Hoog Militair Gerechtshof	16 en 204
— Installatie-rede van — als President van het Hoog Militair Gerechtshof	114
— Mr. H. W. van —. De militaire leden van het Hoog militair Gerechtshof	140
— Mr. H. W. van —. Uitluiding en Inluiding. Rede uitgesproken door den President van het Hoog Militair Gerechtshof op 29 December 1922	443
Schotsman. Th. H. N. —. Vrije straffen	159
	zie ook 579
Schuld bij overtreding van art. 461 W. v. Sr.	546
Secretaris bij krijgsraden van de landmacht. Benoeming van den — voor langeren tijd dan één jaar en in overleg met den president van den Krijgsraad	13
Slooten Azn. Dr. G. van —. Benoeming van den President van den Krijgsraad te 's Gravenhage — tot Raadsheer in het Gerechtshof aldaar	108
Soldij. Welk gedeelte van de bezoldiging wordt voor onderofficieren en minderen van de Landmacht voor de toepassing van de bijkomende straf van inhouding van — als — beschouwd?	569
Sovjet-Rusland. Militaire Rechtspraak in —	584
Staking strafvervolgning	300, 442
Statistiek. Justitieele — 1920	10
— Crimineele — 1919	109
— Crimineele — 1920	223
— Justitieele — 1921	296
— Crimineele — 1921	570
Stigter Mr. P. J. — Art. 74 W. v. Sr. en het inzenden van processen verbaal tegen militairen door politie-ambtenaren .	468
Straf. Vrije — (Th. H. N. Schotsman)	159 zie ook 579
— id.	211
— De militaire — (J. B. de Jongh); met opmerking van D. Pereira	579, 584
Strafbepaling. De — van art. 117, 1e lid, juncto 121 Mil. Swb. is minder ongunstig dan die van art. 100 C. W. L.	524
— De — van art. 97, sub 1 Mil. Swb. is minder ongunstig dan die van 137 C. W. W.	527
— De — van art. 134 jo art. 159 C. W. L. is minder ongunstig dan die van art. 98, lid 2 Mil. Swb.	636

Strafbevoegdheid. Toekenning van — als Korps- en Compagniescommandant aan den Commandant v/h. Bataljon Wielrijders en aan onderscheidene andere autoriteiten (Kon. Besluit van 26 Mei 1922 no. 225)	103
— Ministerieele Beschikking van 15 Juni 1922 IIIe Afd. no. 146 ter uitvoering van bovengenoemd Kon. Besl.	104
— Toekenning van — als Korpscommandant aan den Commandant van het Artillerie-Paardendepot (Kon. Besluit van 11 Juli 1922 no. 42)	106
— Toekenning van — als Korpscommandant aan den Directeur van de Militaire Gymnastiek- en Sportschool (Kon. Besluit van 28 September 1922 no. 103)	199
— Krijgstuchtelijke — bij detachering	386
Strafstelsel. Hervorming van het — (Justitiebegroting 1923)	319
Straftoemeting door den militairen rechter	458
Strafvervolgng. Staking van eene —	300, 442
Strafvordering. Verval van het recht tot —; art. 74 W. v. Sr.	207, 451, 468, 515

Toelagen voor kleine onkosten aan de krijgswagen, de auditours-militair en den fiscaal; intrekking van het Kon. besluit van 16 December 1913 (Staatsblad no. 443) door Kon. Besluit van 19 November 1920 (Staatsblad no. 821) houdende regeling ter voorziening in de kosten van huishoudelijken en administratieven aard van de burgerlijke en militaire Gerichten (Krijgswagen) en Parketten enz.	18
Traktement. Vordering van een reserve-kolonel der infanterie tegen den Staat wegens te weinig ontvangen — (zie ook onderschrift van H. d. J. in W. v. h. R. no. 10927 op bladz. 215)	193
Transitoir recht. Indien de rechter in eersten aanleg onbevoegd was, over gedaagde te erkennen, kan de rechter in hooger beroep daartoe nooit bevoegd worden. Op gedaagde is dan ook in hooger beroep — na 1 Maart 1922, datum waarop de Dienstplichtwet in werking trad en de Militiewet werd afgeschaft — art. 74 der Militiewet toepasselijk	268
— Toepassing van de bepalingen van Titel IX der Invoeringswet Mil. Straf- en Tucht recht	524, 527, 636
Tijdelijk Ambtenaar. Ook een — is ambtenaar in den zin der Pensioenwet 1922, voor hem behoort dus een pensioensgrondslag te worden vastgesteld	559

Uitluiding en inluiding. Rede uitgesproken door Mr. H. W. van Sandick, President van het Hoog Militair Gerechtshof op 29 December 1922	443
Uitvoeringsmaatregelen. W. v. M. Sr. en W. K.	8, 106, 200, 295, 568

	Blz.
Vakorganisaties Verbod tot aansluiting aan — aan boord van Hr. Ms. Schorpioen (Marinebegrooting 1923)	323
Valsche erkenning	591
Valschheid in geschrifte. Het onderteekenen van verduisterde postwissels met de namen van de geadresseerden. Vrijspraak van wat betreft het gebruik maken van de vervalschte geschriften als waren zij echt en onvervalscht (aanbieding van de postwissels ter uitbetaling)	91
Verduistering van een postwissel, gepleegd door hem, die het goed uit hoofde van zijne persoonlijke dienstbetrekking onder zich heeft	91
Vergoeding van de kosten van eerste aanschaffing van paarden aan reserve-officieren in werkelijken dienst	423, 425, 640
Verkeersregeling. Haagsche —. Door het als bestuurder van een rijwiel niet in acht nemen van die regeling, <i>kon</i> gevaar voor de veiligheid van het verkeer ontstaan en <i>is</i> dit in casu ook ontstaan	413
Verwijzing. Verband tusschen — en tenlastelegging	546
— Dubbele — naar den krijgsraad, in verband met de gewijzigde indeeling van het Rijk in militaire arrondissementen. Beide verwijzingen nietig geacht	531
Verzameling van Wetten en Besluiten, betreffende het Militair Straf- en Tuchtrecht bij de Zee- en Landmacht	229
Verzoekschrift door de Vereeniging van Advocaten, geadmitteerd bij het H. M. G. aan den Minister van Justitie omtrent een nieuwe rechtspleging voor het Hoog Militair Gerechtshof	214
Voorwaardelijke veroordeeling uitgesproken in verband met beklaagdes gedrag <i>na</i> de door hem gepleegde feiten	61
— handhaving van een — in hooger beroep, met verhooging van straf en verlenging van den proeftijd	85
— Hoe te handelen ten aanzien van militairen tegen wie eene — is uitgesproken en die zich gedurende den proeftijd schuldig maken aan een der misdrijven bedoeld in de artikelen 96 t/m, 98 en 150 W. v. M. S.	563
Vragen. Eenige — naar aanleiding van de Wet op de Krijgstucht	302, 617, 621
Vrij wonen. Het 3de lid van art. 31 Pensioenwet 1922. Stb. 240 behoort alleen dan toepassing te vinden, wanneer <i>naast</i> de toegekende wedde nog aan het ambt het genot van — is verbonden; zulks is in casu niet het geval	430
Wermeskerken. J. H. van —. Het onmiddellijkheidsbeginsel in ons militair strafproces	21, 479
Wet op de Krijgstucht. Eenige vragen naar aanleiding van de —	302, 617, 621
Wetboek Mil. Sr. en Wet op de Krijgstucht, voorzien van aantekeningen door J. J. C. van Dijk, Tweede Druk	366

Wetgeving.

1. Aanpassing van het Wetboek van Strafrecht aan huidige toestanden op het gebied der aanwending van electrisch arbeidsvermogen (zie voor de gewisselde stukken M. R. T. Deel XVII bladz. 228 e. v. en bladz. 542 e. v.).

Openbare behandeling in de Tweede Kamer	34
Voorloopig Verslag van de Eerste Kamer	40
Eindverslag van de Eerste Kamer	41
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	42
Afkondiging van de Wet	48
2. Enige maatregelen van bezuiniging betreffende de militair-rechterlijke macht:

Ontwerp van wet	49
Memorie van Toelichting	51
Voorloopig verslag van de Tweede Kamer	369
Memorie van Antwoord	375
Nota van wijziging	383
Verslag van de Tweede Kamer	385
Openbare behandeling in de Tweede Kamer	493
Gewijzigd ontwerp van wet	505
Voorloopig Verslag van de Eerste Kamer	508
Eindverslag van de Eerste Kamer	509
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	512
Afkondiging der Wet	512
Inwerkingtreding der Wet	567
3. Invoering van het voorwaardelijk stellen ter beschikking van de Regeering en van de voorwaardelijke plaatsing in een tucht school enz.

Ontwerp van Wet	176
Memorie van Toelichting	178
Verslag van de Tweede Kamer	486
Nota naar aanleiding van het Verslag	487
Openbare behandeling in de Tweede Kamer	489
Eindverslag van de Eerste Kamer	493
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	493
Afkondiging der Wet	493
4. Aanvulling van het Wetboek van Strafrecht met eene bepaling ter voorkoming van gevaar voor brand in gebouwen of getimmerten (zie voor Ontwerp van Wet, Memorie van Toelichting en Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer M. R. T. XVII blz. 332 en 548).

Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer	598
Gewijzigd ontwerp van Wet	602
Verslag van de Tweede Kamer	603
Openbare behandeling in de Tweede Kamer	604
Voorloopig Verslag van de Eerste Kamer	606
Eindverslag van de Eerste Kamer	607

	Blz.
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	609
Afkondiging der Wet	609
5. Wijziging van verschillende wetten. in verband met de herziening der hooger-onderwijswet.	
Ontwerp van Wet	609
Memorie van Toelichting	613
Verslag van de Tweede Kamer	614
Nota naar aanleiding van het Verslag	614
Openbare behandeling in de Tweede Kamer	614
Voorloopig verslag van de Eerste Kamer	614
Eindverslag van de Eerste Kamer	615
Openbare behandeling in de Eerste Kamer	616
Afkondiging der Wet	616
Wet op de Krijgstucht. Eenige vragen naar aanleiding van de —	302, 617, 621

WETSBEPALINGEN,

behandeld in deel XVIII Militair-Rechtelijk Tijdschrift.

Artikelen.

Bladzijden.

C. W. Z.

145 268.

C. W. L.

2 518.
95 273, 531.
134 60, 264, 636.
138 77.
159 55, 60, 77, 181, 264, 518, 636.

R. L.

6 262, 304.
10, 11, en 12 302.
14 531.
14j^o 114 546.
58 623.
59 623.
60 623.
114 264.
134 69.
197 2de lid 189.
209 186.
221 518.
223 518.

R. K. L.

4 262.
22 71.

Wet van 14 November 1879 (Stbl. n°. 191).

13 85.

Artikelen.

Bladzijden.

Mil. Swb.

15	524.
97 ¹	527.
98 ²	636.
117j ^o , 121	524.

Wet op de Krijgstucht.

8	617.
9	617.
10	617.
26	617.
44	304.
49	304.
50	305, 617, 621.
61	305, 621.

Inv. Wet Mil. Straf- en Tuchtrecht.

100	636.
102	524, 527, 636.
105	524.
106	636.
107	527.
110	524, 527, 636.
111	524.
113	627.

R. K. (nieuw).

17	217, 305, 323, 329.
23, 2de lid	513.

Kon. Besluit van 21 April 1922 (Stbl. n°. 205).

1	617.

Kon. Besluit van 23 Mei 1922 (Stbl. n°. 376).

4	531.

Militiewet 1912.

74	268.
77	406.
97	77.
98	77, 406.

Artikelen. Bladzijden.

Militiebesluit II.

60 406.

Dienstplichtwet.

30 268.

Dienstplichtbesluit.

68 406.

Reservewet 1905.

(Wet van 6 Juni 1905, Stbl. n°. 177).

9 423, 425, 640.

Reglement van Administratie b/d. Landmacht.

(K. B. van 6 Juni 1916 Stbl. n°. 25).

73 423, 425, 640.

W. van Sr.

14a e. v. 60, 63, 66, 85, 524 zie ook
bladz. 568.
57 91, 527.
58 63.
68 55.
74 207, 451, 468, 515.
169 388 zie ook 518.
180 63.
225 91.
227 591.
236 591.
278 279.
310 63, 66.
321j^o, 322 91.
326 63, 66.
363 85.
435³ 63.
461 546.

B. W.

323 594.
1637z 193.

Artikelen. Bladzijden.

B. R. V.

125a 193.

R. O.

39³ 193, 215.

99 640.

Wetboek van Strafrecht Suriname.

232 591.

241 591.

Burgerlijk Wetboek van Suriname.

321 594.

Motor- en Rijwielwet.

15j^o 18. 413.

Motor en Rijwielreglement.

25 189.

33 625.

Algemeen Reglement voor het vervoer op de Spoorwegen 1901.

Art. 4 § 2 89.

Tramwegreglement.

11 542.

Gemeentelijke Verordeningen.

Politie-Verordening Hooge- en Lage Zwaluwe 184

Algemeene Politieverordening Princenhage 57

id. id. Oost- en West-Souburg 83

Pensioenwet 1922.

3 550, 553, 559, 659.

31 430.

40 (1)a j^o 134 (1) 433, 659.

Artikelen.	Bladzijden.
125	649.
126	649.
127 lid 1 en 2	643.
134	651.
143	435.
145	434, 435.
156	644.
158 j ^o art. 68 der Pensioenwet van de gemeenteambtenaren 1913	653.
176	434, 435.

Pensioenwet voor de Zeemacht 1922.

14 lid 2.	656.

Kon. Besluit van 11 Juli 1922 (Stbl. n°. 44).

31	562.
